BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
11 D
1

48
B

14-7. f. 2

Digitized by Google

Coll. Rom. S. Jesu Catalogo inscript. B.C.

R. P.

ANTONII RVVIO RODENSIS,

DOCTORIS THEOLOGI

Societatis IESV, Sacræ Theologiæ Profeſſoris,

COMMENTARII IN LIBROS

Ariſtotelis Stagyritæ de ortu, & interitu rerum naturalium; ſeu de generatione, & corruptione earum: vnà cum dubijs, & quæſtionibus hac tempeſtate in Schola agitari ſolitis:

NVNC PRIMVM IN GALLIA EDITI.

Cum duplici Indice, quorum vnus capita, & quæſtiones eodem ordine quo agitantur; alter res omnes alicuius momenti continet.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI,

APVD IOANNEM PILLEHOTTE, ſub ſigno Nominis IESV.

M. DC. XIV.

CVM PRIVILEGIO.

B. C.

Digitized by Google

ILLVSTRI ADMODVM,

NECNON SAPIENTISSIMO viro, omniumque virtutum ſplendore clariſſimo D. D. Gabrieli Suario de Toledo, Matritenſi Archidiacono in ſacra Eccleſia Toletana, eiuſdemque Canonico,& Archiepiſcopali Senatui præſidi digniſſimo, Doctor Antonius Rubio Societatis Ieſu Theologus æternam precatur fœcilicitatem.

QVOD *habebam in votis (vir præſtantiſſime) quod optandum maximè, quærendumque fuit, id ſanè modo fœlici ſorte videmus oblatum; etenim ex quo illa cœpit (antiquior vtinam) neceſſitudo noſtra, cum mihi extitiſſet vnũ, vt debitum maximè, ita & optatum, atque hoc vnum eſſet mei erga te animi, vel leue ſignum offerre; iam tandem fuit obtentum, quod erat iamdiu expetitum. Huius autem accenſi ſtudij, ac debiti officij tres ſimul præ aliis extitere cauſæ cum primis nobiles, & illuſtres. Quæ licet omnibus magna ex parte innoteſcant, vt à me ſunt præ multis obſeruatæ, ita & præ aliis à me pariter commemoratas volui. Primas ergo deferamus oportet meritorum tuorũ eximiæ dignitati, tuarum virtutum laudi, & gloriæ ſingulari. Hæc vna cauſa eſt, quæ multorum animos tui amore ardentiſſimo tenet accenſos: atque vt alias omittam, ciuitatem, & loca, in quibus hæc viget fama clariſſima; in Eccleſia certe, atque vrbe Toletana virtutum ſplendor eſt maximus, laus creuit, ſumitque ſemper incrementa gloria. Clamant in ea pauperes, orbati, & afflicti, qui omnes in te vno, non tam patronum agnoſcunt quàm patrem, vt qui in eorum ſubleuandis miſeriis, nec laboribus parcas, nec ſumptibus: Diuites hoc laudant, & nobiles, quos veræ nobilitatis munera, rectumque diuitiarum vſum exemplo doces potius quàm ſermone, nec illuc certe omittam, quod in Eccleſia illuſtri Toletana, in qua (vt tua ſunt merita) inter primas dignitates locum tenes; eam de te viri omnes grauiſſimi opinionem imbiberunt, vt quæ ſeſe offerunt negotia, & cauſæ, in quibus multorum communes, ſeu totius etiam Eccleſiæ res aguntur, tuæ præ cæteris fidei, prudentiæ, authoritatique commiſſa velint. Teſtatur hoc idem, nec verbis tantum, ſed factis etiam oſtendit Illuſtriſs. Cardinalis eiuſdem Eccleſiæ Toletanæ ſpectatiſſimum caput, qui eius quem habet Senatus, in quo totius Diœceſis graues deciduntur cauſæ, te*

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

vnum habet præſidem digniſſimum, cuius vel maximè ſunt omnia commiſſa iudicio. Verum licet plura hæc ſint, atque maiora, quàm quæ à me poſſint hac breui nuncupatoria complecti, ea tamen ſunt, quæ non ad me ſolum, vel ad noſtræ Societatis alumnos ſpectare videantur, ſed aliorum etiam animos haud difficile moueant. Quæ vero tua ſunt in noſtram Societatem merita, ex his qui hanc noſtram degunt Toletanam prouinciam, ignota ſunt nemini; hæc ſanè ſunt, quæ non communi in reliquos, ſed peculiari in nos iure ſibi vendicant tuo, vel maximè obſequio nos omnes omniáque noſtra eſſe dicata.

Quoniam vero ita indulgendum eſt debitis laudibus, vt ſingularis etiam tuæ modeſtiæ conſulatur: quamuis longæ texendæ orationis ſuppetebat copia, vnum tui erga nos animi ſignum perſtringã breui. Atque hoc quidem eſt à me non raro obſeruatum, quod cum de rebus noſtris lubens ſæpe loquaris, adeo te nobiſcum exhibes coniunctum, vt quæ ſolum noſtra ſunt, non tua, te ipſum nobis annumerans communi appellatione appelles noſtra. Cum Societatis nominas parentem Ignatium, Ignatiũ eumdem parentem noſtrum vocas, ac rurſus cum de Societate exoritur ſermo (quaſi vnus ex noſtris eſſes) de eadem ipſe Societate loquens noſtram dicere ſoleas Societatem. Accedit tandem (vir præſtantiſſime) id quod licet poſtremo referatur loco, haberi à me non debet in poſtremo. Tuus eſt hic erga me ipſum animus, quæque inter nos amicitia, coniunctioque intercedit, nam ſi tuus erga omnes noſtræ Societatis ardentiſſimus amor, vt complectitur omnes, ita & ſingulos commouere debet. Quid quæſo maiorem apud me vim habeat oportet, quàm à te, non communi erga omnes amore, ſed peculiari etiam ſtudio proſequi & amari? Quapropter cum ex Philoſophicis voluminibus, quæ non mediocri labore vulganda ſuſcepimus, partem hanc de ortu, & interitu rerum naturalium iam tandem in lucem edere cogitaſſem, eamdem volui tuo ſemper nomini conſecratam, hoc mei erga te animi veſtigium, & ſignum, hæc litteraria munuſcula exigua ſatis (ſi dignitatis tuæ ducatur ratio, mei tamen animi monumenta clariſſima quæ prædi us es benignitate ſuſcipe, qui tanti ſemper optimarum artium ſtudia feciſti: quod ſi tibi (vt ſpero) gratum extiterit, quod mihi gratius erat, & optatius obtinuiſſe videbor. Vale.

INDEX

INDEX CAPITVM, ET QVAESTIONVM quæ in hoc primo libro continentur.

Caput primum. fol.6
Caput ſecundum. 8
Caput tertium. 10
Caput quartum. 13
Quæſtio 1. An dentur in rerum natura generatio, & corruptio ſubſtantialis. 16
Quæſt. 2. quid ſit generatio ſubſtantialis. 19
Quæſt. 3. quiſnam ſit terminus ad quem generationis, à quo habeat ſpeciem. 24
Quæſt. 4. quodnam ſit ſubiectum proprium generationis. 34
Quæſt. 5. An generatio ſubſtantialis ſit mutatio ſucceſsiua, vel inſtantanea ab alteratione diſtincta. 38
Tractatus ſecundus de corruptione ſubſtantiali. 46
Quæſt. 1. An ſit, & quid ſit corruptio ſubſtantialis, & an naturalis ſit rebus ſublunaribus. 46
Quæſt. 2. An corruptio rerũ naturalium ſit per ſe intenta à natura. 53
Quæſt. 3. An verum ſit, & in quo ſenſu, quod generatio vnius ſit corruptio alterius. 58
Quæſt. 4. An in corruptione ſubſtantiali fiat reſolutio, vſque ad materiam primam. 61
Quæſt. 5. An generatio, & corruptio ſint omnino ſimul, vel aliquis ſit inter eos ordo prioris, & poſterioris. 72
Breue dubium. An generatio, & corruptio diſtinguantur realiter à materia. 78
Tract. tertius de alteratione. 78
Quæſt. 1. An ſit, & quid ſit alteratio, & quomodo diſtinguatur à generatione ſubſtantiali. 78
Breue dubium. An ſi impoſsibilis eſſet generatio, impoſsibilis quoque alteratio cenſeretur. 81
Quæſt. 2. An alteratio ſit motus continuus. 84
Quæſt. 3. Quonam modo continuetur alteratio ſecundum extenſionem, & intenſionem. 92
Quæſt. 4. An intenſio ſemper, & neceſſariò ſit continua. 104
Quæſt. 5. An intenſio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in ſubiecto. 113
Quæſt. 6. An omnes gradus intenſionis eiuſdem qualitatis ſint omnino ſimiles, & eiuſdem perfectionis, vel diuerſæ, aut diſsimiles, atque eſſentialiter ſubordinati. 128
Quæſt. 7. An intenſio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & paruitatis. 137
Quæſt. 8. De ſubiecto alterationis, & aliorum accidentium corporeæ ſubſtantiæ, an ſit ſola materia, vel compoſitum. 153
Quæſt 9. An omnia accidentia proxime inhæreant ſubſtantiæ, vel quædam non, niſi mediis aliis. 181
Quæſt. 10. An omnia accidẽtia immediate inhæreant in ſubſtantia, vel quædam non, niſi mediis aliis. 187
Quæſt. 10. An vnum accidens verè, & propriè ſit ſubiectum alterius accidentis. 189
Quæſt. 11. An diſpoſitiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulſionem formæ præſentis, & introductionem ſequentis, vel ſolum materialiter. 196
Caput quintum. 203
Tractatus de nutritione, & augmentatione. 209
Quæſt. 1. An dentur nutritio, & augmentatio in rerum natura, & quid vtraque ſit. 209
Quæſt. 2. An nutritio, & augmentatio ſint mutationes diſtinctæ realiter. 217
Quæſt. 3. An nutritio ſit mutatio ſucceſsiua, vel inſtantanea. 223
Quæſt. 4. An nutritio ſit continua. 242
Dubium de ſecundo ſenſu quæ-

ſtionis,an ſemper fiat nutritio. 245
Quæſt.5. An materia alimẽti prius vniatur materiæ corporis viuentis, quam fiat conuerſio, vel nutritio, aut ſimul ac fit, vniatur. 248
Quæſt.6 An augmentatio ſit per ſe motus ad quantitatem. 257
Quæſt 7. An augmentatio fiat ſecundum omnes partes viuentis, ita, vt dum augentur viuens, qualibet eius pars augeatur. 268
Quæſt. 8. An augmentatio duret toto tempore vitæ. 278
Quæſt. 9. An corpus viuens toto tempore vitæ, quo nutritur, permaniat idem numero, ſaltem ſecundum aliquos partes, vel ſecundum omnes varietur. 283
Quæſt.10. An augmentatio, & diminutio diſtinguantur ſpecie. 296
Dubium ſecundum. De modo diſtinguendi augmentationem, & diminutionem. 299
Tractatus ſecundus de rarefactione, & condenſatione. 302
Quæſt.1. An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & per condenſationem deperdatur. 302
Quæſt.2. An rarefactio, & condenſatio, per ſe primo ad quantitatem, vel ad qualitatem, aut ad vbi, ſeu localem præſentiam. 313
Quæſt. 3. An corpus paruum, cui nihil materiæ, neque quantitatis additur, poſsit fieri magnum ſine rarefactione per potentiam Dei abſolutam. 327
Caput.6. 335
Quæſt. 1. Vtrum agens naturale poſsit agere in paſſum diſtans nihil agendo in medium. 337
Quæſt. 2. An agens naturale, vel creatum poſsit agere in diſtans nihil operando in medium per potentiam Dei abſolutam. 348
Caput ſeptimum. 355
Caput octauum. 358
Caput nonum. 360
Tractatus de actione, & reactione corporum nuturalium, & de his quæ ad eam pertinent. 362
Quæſt. 1. Quid, & quotuplex ſit reſiſtentia. 362
Quæſt. 2. Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus actiuitas, & reſiſtentia. 370
Quæſt. 3. An neceſſe ſit actionem ſemper procedere à proportione maioris inæqualitatis. 381
Quæſt. 4. An ſit neceſſarium ad agendum, quod actiuitas agentis excedat reſiſtentiam paſsi exceſſu determinato, vel indeterminatus ſufficiat. 389
Quæſt. 5. An ſimile poſsit agere in omnino ſimile. 395
Dubium primum. An maior denſitas corporis iuuet ad agendum, & quomodo. 398
Quæſt. 6. An agens poſsit producere effectum ſibi omnino æqualem, aut ſimilem in perfectione, vel gradu intenſionis. 402
Quæſt. 7. An idem poſsit agere in ſe ipſum actione vniuoca. 413
Dubium primum. An qualitas per antipariſtaſim intendatur, & quonam modo. 414
Quæſt.8. An qualitas in medio exiſtens intendatur per reflexionem, & à qua cauſa. 425
Dubium primum. A qua nã cauſa procedat maior intenſio luminis producta in medio per reflectionem. 430
Quæſt. 9. An omne agens, dum agit, repatiatur à ſuo contrario, circa quod agit. 437
Caput 10. de mixtione. 449
Tractatus de natura, & ratione mixtionis. 455
Quæſt. 1. An mixtio ſit, vel an ſit poſsibilis. 454
Quæſt. 2. Quidnam mixtio ſit, & quomodo diſtinguatur à generatione, & cæteris mutationibus. 458
Dubium primũ Quomodo diſtinguatur mixtio à generatione, & cæteris actionibus, & mutationibus. 461
Quæſt. 3. Quænam ſit cauſa per ſe, & immediata mixtionis. 464
Quæſt.4. An elementa maneant in mixto ſecundum proprias formas ſubſtantiales. 467
Dubium primum. Quiſtnam ſit elementa

ementa virtualiter contineri in mixto. 474

Quæſt.5. An virtutes, ſeu qualitates elementorum permaneant formaliter in mixto. 476

Quæſt.6. An liquores ad veram mixtionem concurrere poſsint, ita vt ex duobus, qui miſcentur, reſultet tertium ab vtroque diſtinctum. 481

INDEX, CAPITVM, & quæſtionum, quæ in hoc ſecundo libro continentur.

Caput primum. fol.489

Caput ſecundum. 492

Caput tertium. 496

Tractatus de primis qualitatibus elementorum. 499

Quæſt. 1. An quatuor qualitates elementorum ſint primæ. 500

Quæſt.2. An in mixtis reperiantur aliæ qualitates præter elementares. 506

Quæſt.3. An primæ qualitates ſint formæ ſubſtantiales elementorum, vel ſolum accidentales. 513

Quæſt.4. An elementa ſint propriè contraria ſecundum formas ſubſtantiales, vel ſolum ſecundum qualitates. 516

Quæſt.5. An contrariæ qualitates poſsint eſſe ſimul in gradibus intenſis. 523

Quæſt.6. An contraria poſsint eſſe ſimul in eodem ſubiecto in gradibus remiſsis. 531

Quæſt.7. An cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ qualitates primæ. 547

Quæſt.8 Quænam ſit cauſa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione. 552

Quæſt.9. In quo nam gradu habeat quodlibet elementum duas qualitates primas. 560

Quæſt.9. An qualitas elementi minus intenſa habeat permixtionem contrariæ. 567

Quæſt.10. An qualitates ſymbolæ elementorum ſint eiuſdem ſpeciei. 572

Caput quartum. 576

Caput 5. 578

Caput 6. 583

Tractatus de mutua generatione elementorum. 586

Quæſtio 1. An quodlibet elementum poſsit ex quocumque alio immediate generari. 586

Quæſtio 2. An facilior ſit tranſitus inter elementa ſymbola, quam inter diſsimbola. 594

Quæſt. 3. An vnum elementum poſsit producere aliud à ſe diuerſum. 601

Caput 7. 608

Caput 8. 611

Tractatus de mixtorum temperamentis. 612

Quæſt.1. Quidnam ſit, vel in quo cōſiſtat temperamentum mixtorum, ibidem.

Quæſt.2. An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus. 617.

Quæſt.3. An ſit poſsibile temperamentum æquale ad pondus ſecundum qualitates motiuas. 628

Caput 9. 633

Caput 10. 635

Caput 11. 639

Tractatus de reproductione eiuſdem rei ſecundum identitatem numericam. 642

Quæſt. 1. An eadem numero res permanens ſemel corrupta naturaliter reproduci poſsit. ibidem.

Quæſt.2. An poſsit naturaliter reproduci, vel reſurgere idem homo iam mortuus. 651

Quæſt.3 An per potentiam Dei abſolutam eadem numero res permanens ſemel corrupta reproduci poſsit. 655

Quæſt.4. An res per ſe ſucceſsiua ſemel extincta poſsit eadem numero reproduci per potentiam Dei abſolutam. 663

COMMEN

LICENTIA SVPERIORIS.

EGo Bartholomeus Perez de Nueros, Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Toletana, poteſtate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiua Præpoſito noſtro generali, facultatem concedo, vt typis mandentur Commentarij in libros Ariſtotelis de generatione, & corruptione à Patre Antonio Rubio Doctore Theologo Societatis IESV compoſiti,& grauium Doctorumque hominum noſtræ Societatis iudicio approbati.In cuius rei fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, ſigilloque noſtro munitas dedimus, 28. Septembris anni 1608.in domo noſtra IESV del monte Complutenſis collegij.

Bartholomeus Perez de Nueros.

APPROBATIO.

SVpremi Senatus iuſſu perlegi commentaria in duos libros Ariſtotelis de ortu, & interitu rerum naturalium, ſiue de generatione & corruptione earum doctiſſimi Doctoris Antonij Rubij Societatis IESV, *laudo maximi autheris ingenium, & eruditiontm, ac commentaria digna iudico,velut vndique accuratè rimata,vt cum magna ſecuritate, vtilitate, & laude typis mandari poſſint. Apud ſanctum Philippum de Madrid die* 25. *Octobris anno* 1608.

Chriſtophorus de Fonſeca.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV *in Prouincia Lugdunenſi.*

ANtonius Suffrenus Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunenſi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis Henrico III. die 10. Maij, 1583. & Henrico IIII. 20. Decembris, 1606.& Ludouico XIII. nunc regnante, 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus cōpoſitos,abſque illorum permiſſione imprimant:Permittit Ioanni Pillehotte Lugdunenſi Bibliopolæ, vt R.P.Antonij Ruuio Rodenſis Commentarios in libros Ariſtotelis de generatione, & corruptione in ſex proximos annos imprimere, ac libere diuendere poſſit. Datum Lugduni die 1. Octobris. 1613.

Ant. Suffrenus.

COMMENTARIORVM IN DVOS LIBROS

Ariſtotelis Stagiritæ de ortu, & interitu rerum naturalium, ſeu de generatione, & corruptione earum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PROOEMIVM.

OMNIA ferè, quæ in principio cuiuſque operis inquiri ſolent, atque explicari, per ſe ſunt de hoc manifeſta. Nam inſcriptio (vt ſolet) à principali affectione corporis naturalis ſumitur, quæ eſt generatio per quam incipit eſſe; & corruptio, per quam deſinit. Ordo etiam huius operis cum cæteris partibus Philoſophiæ naturalis per ſe eſt manifeſtus; ſunt enim libri iſti tertia pars huius ſcientiæ poſt primam, & ſecundam, nempe octo libros Phyſicorum, in quibus diſputatum eſt de ente naturali in communi, prout principia motus continet: & libros de Cœlo, & Mundo, in quibus egit Ariſtoteles de eodem ente naturali; ſimplici quidem, vt habet principium motus ad certum locum, vel vbi; quod ex naturali conſtitutione totius vniuerſi ei conuenit. In tertio verò loco agitur de eodem corpore, vt habet in ſe principium generationis, & corruptionis. 1

Diuiſio verò non eſt minus facilis, nam duo explicat Ariſtoteles in toto hoc opere. Primum, naturam generationis, corruptionis, alterationis, augmentationis, & mix-

A C

tionis; per quas mutationes, vel motus aliquam formam acquirit corpus naturale, nempe ſubſtantialem, à qua habet eſſe ſimpliciter; vel accidentalem, per quam habet eſſe tale. Secundum, naturam corporum ſimplicium, & qualitatum eorum, quæ vocantur primæ, in quantum per eas vnum in aliud tranſmutari poteſt, vel duo in tertium. Et ideo in duos libros diuiditur ab Ariſtotele, ita vt primum in primo libro explicet, & ſecundum in ſecundo.

Solum poteſt eſſe dubiũ de ſubiecto, ſeu obiecto adæquato huius partis; nam ſicut tota Philoſophia habet ſubiectum totale, ſub quo comprehenduntur omnia, de quibus agit; ita ſingulæ partes eius habere debẽt partialia ſubiecta ſibi adæquata, ſub quibus comprehendantur omnia, de quibus agitur in ſingulis; quod autem ſit obiectum huius non eſt certum inter expoſitores Ariſtotelis.

2 *Sed prima opinio aſſerit obiectum eſſe corpus ſimplex, ſeu elementum, in quantum moueri poteſt, non quidem ſecundum locum, vel vbi; nam hoc modo egit Ariſtoteles de illo in libris de Cœlo, & Mũdo; ſed ſecundum formam abſolutam, & inhærentem ſubſtantialem, vel accidentalem. Ita Albertus Magnus tractatu 1. de generatione capite 1. Auerroes 1. lib. de Cœlo comm. 3. & Alexand. lib. 1. Metheo. in principio. Probatur teſtimonio Ariſtotelis 1. lib. de Senſu, & ſenſili cap. 4. vbi opus hoc de elementis vocat. Et lib. 2. de Anima affirmat ſe in eo egiſſe de elementis; hoc eſt in ſecundo libro. Probatur etiam ratione: quia poſtquam in libris Phyſicorum diſputatum eſt de corpore naturali in communi, in reliquis partibus diſputari debet de eodem in particulari; hoc eſt de ſimplici, & compoſito, vt habet in ſe principium mutationis, & motus: ſed in libris de Cœlo egit Ariſtoteles de corpore ſimplici, vt habet principium motus ad locum, ergo in hac tertia parte agit de eodem, vt habet principium motus ad formam ſubſtantialem, vel accidentalem, hoc eſt vt alterari, augeri, & generari poteſt, quod ſolum habent*

bent

bent elementa. Probatur conſequentia, quia in nulla alia parte totius Philoſophiæ agit de corpore ſimplici ſub hac ratione vniuerſali, vt per ſe eſt manifeſtum.

Secunda opinio tenet generationem, & corruptionem in communi eſſe ſubiectum huius operis. Cuius ratio ſumitur ex inſcripoione: nam ſi de generatione, & corruptione inſcribitur: ergo de his tamquã de propria, & adæquatâ materia agitur, & conſequẽter tamquam de adæquato obiecto.

Tertia opinio eſt quorumdam modernorum aſſerentium ſubiectum eſſe corpus naturale, commune quidem ad ſimplex, & compoſitum, in quantum eſt generabile, & corruptibile. Quod probant, quia ſicut hæc pars continetur ſub tota Philoſophia, ita obiectum eius debet contineri ſub adæquato obiecto totius Philoſophiæ, & ab eo diſtingui ſub aliqua ratione ſpeciali, per quam contrahatur. Sed vtramque conditionem habet corpus naturale, vt generabile, & corruptibile; ergo hoc, & non aliud erit obiectum. 3

Vltima opinio aſſerit obiectum eſſe ens naturale, vel corpus naturale, in quantum habet principium motus ad formam in communi, hoc eſt, abſtrahentem à ſubſtantiali, & accidentali: per formam intelligens abſolutam, vt excludatur, Vbi, quod licet aliquo modo poſſit vocari forma, in quãtum inhæret corpori, proprius tamen dicitur modus, qui in ordine ad extrinſecum accipitur, & ideo ſub obiecto huius operis non comprehenditur: ſed de corpore naturali, vt habet principiũ motus ad Vbi, per ſe agitur in libris de Cœlo. Hæc eſt cõmunis, & vera ſententia. Quam tenent Diuus Thomas, Ægidius, Marſilius, & Venetus in principio huius operis. Probatur à ſufficienti diuiſione ex refutatione aliarum. Quia ſubiectum adæquatum debet formaliter continere omnia de quibus in tali ſcientia per ſe agitur, & ſi ſit ſcientiæ partialis, debet contineri formaliter, & per ſe ſub totali ſubiecto integræ ſcientiæ; ſed nullum aliud habet has duas conditiones præter ens mobile ad formam ita ex-

plicatum: ergo hoc ſolum erit obiectum adæquatum huius partis. Probatur minor; primo de corpore ſimplici, quod pro obiecto ponit prima opinio, de quo euidens eſt non comprehendere omnia, quæ tractantur in hoc opere: in quo agitur per ſe de generatione, & corruptione omnium corporum, & non ſolum de elementis: imo per ſe etiam agitur de augmentatione, quæ non conuenit propriè elementis, ſed mixtis viuentibus tantum: ergo elemẽtum non poteſt eſſe adæquatum obiectum huius operis. Nec etiam comprehendit omnia, quæ tractantur in hoc opere, corpus vt generabile, & corruptibile quod ponit pro obiecto tertia opinio, quia ratio ſub qua agitur de corpore naturali vniuerſalior eſt, nempe vt habet principium non ſolum generationis, & corruptionis, ſed alterationis, & augmentationis: ergo ſolum vt generabile, & corruptibile non poteſt eſſe adæquatum obiectum, ſed ad ſummum principale: quia generatio præcipua mutatio eſt ad quam aliquo modo ordinantur cætera. Sed nec eadem generatio, & corruptio quas ponit ſecunda opinio, habent primam conditionem, quia non continentur directè, & per ſe ſub obiecto totius Philoſophiæ, quod eſt ens naturale, ſed proprietates quædam, vel accidentia eius ſunt, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo repugnat eſſe obiectum huius operis. Vnde ſequitur ſolum eſſe ens naturale, vt habet principium motus ad formam, quia in eo tantum concurrunt duæ illæ conditiones: nam directè, per ſe, & formaliter continetur ſub obiecto totius Philoſophiæ naturalis, quod eſt ens mobile, aut ens naturale: & formaliter continet omnia, quæ in hac parte tractantur.

5 *Ad teſtimonium primæ opinionis concedendum eſt: quod de elementis appelletur ab Ariſtotele opus hoc: ſed neganda eſt conſequentia, quod ideo ſit adæquatum obiectum, quia ſatis eſt de elementis aliquo modo agere, vt tale poſſit appellari aliquando opus: non requiritur, quod de eis tamquam de obiecto adæquato agatur. Et eodem modo concedenda eſt*

tota ratio

tota ratio eiuſdem opinionis:ſed neganda conſequentia vltima,quod de corpore ſimplici, vt mobili ad formam agatur in hac parte Philoſophiæ, vel in aliis tanquam de obiecto adæquato, ſed in hoc agitur per ſe tamquam de parte obiecti adæquati.

Ad argumentum ſecundæ opinionis conceſſo antecedẽti, quod de generatione inſcribatur opus, neganda eſt conſequẽtia,quod generatio,& corruptio ſint obiectum adæquatum,ſed ſolum ſunt ratio quædam obiecti principalis,à quo ſumitur denominatio.

Ad argumentũ tertiæ opinionis concedenda eſt maior, & minor,ſed neganda conſequentia:nam illæ duæ cõditiones non ſufficiunt ad conſtituendum adæquatum obiectum,quia non continent omnes rationes ſub quibus,in hoc opere agitur de ente naturali: ſufficere tamen poſſunt ad obiectum principale, quod concedimus eſſe ens naturale, vt generabile,& corruptibile.

Diuiſio primi Libri.

QVamuis decem habeat capita liber primus, in quatuor præcipua membra diuidi poteſt: quia quatuor ſunt præcipua in eo explicata ab Ariſtotele, nempe alteratio,generatio, augmentatio, & mixtio,ad quæ reducuntur actio & reactio,paſſio, & approximatio agentis ad paſſum neceſſario ad illas requiſita. 6

LIBER PRIMVS ARISTOTELIS DE ORTV, & interitu rerum naturalium, ſeu de generatione, & corruptione earum.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO E

CAPVT PRIMVM.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De generatione autem, & corruptione, quæ natura generantur, & corrumpuntur, &c.

Breuis expoſitio textus.

7 VNIVERSALE intentum Ariſtotelis eſt in quatuor capitibus primis huius libri probare, quod detur generatio ſubſtantialis, per quam res naturales ſecundum ſubſtantiam de nouo fiant, & oſtendere, quid ſit hæc generatio ſubſtantialis & quomodo à cæteris mutationibus, præſertim ab alteratione diſtinguatur. Vt autẽ hoc officiat, proponit prius ſententias antiquorum Philoſophorum; quibus refutatis ex propria vtrumque docet.

Intentum igitur huius primi capitis eſt afferre duas opiniones antiquorum Philoſophorum de principiis rerum naturalium, ſecundum quas, quidam eorum non poterant diſtinguere generationem ab alteratione; alij verò diſtinguere quidem poterant; ſed verè non ſolum non diſtinguebant eas, ſed alterationem omnino tollebant; & ſibi erant contrarij in his, quæ aſſerebant: & ideo in duas partes diuidetur caput, nam in priori affertur, & refutatur prima, in poſteriori ſecunda.

Prima opinio antiquorum circa principia rerum naturalium fuit, quod vnum tantum eſſet principium immobile, & perpetuum, ex quo omnia fierent, & illud quidem ens actu, atque completum, vt ex 1. lib. Phyſ. conſtat. Hos verò Philoſophos ait, non poſſe diſtinguere generationem ab alteratione; quod

quod ita probat. Si vnum tantum datur principium immobile,& perpetuum,quod ſit ens actu, ergo non poteſt transmutari ſecundum ſubſtantiam, quia iam deſineret eſſe: ſolum ergo poſſet transmutari ſecundum diuerſas qualitates. Probatur conſequentia,quia ſi erat immobile,non poterat mutari ſecundum locum; & cum eſſet vnum ſemper manens, non poterat mutari ſecundum quantitatem, quia mutatio ſecundum quantitatem,quæ eſt augmentatio ſimul ſit cum mutatione ſubſtantiali,quæ eſt nutritio;quare iam ſuſciperet mutationem ſecundum ſubſtantiam, & ideo non eſſet omnino inuariabile ſubſtantialiter eo modo, quo illud ponebant. Sed mutatio ſecundum diuerſas qualitates eſt alteratio; ergo quidquid fiebat ex illo,per ſolam alterationem fieri poſſet, & hæc eſſet generatio, & ideo non diſtingueretur generatio ab alteratione.

Secunda opinio fuit aliorum, qui ponebant plura principia materialia, vt Empedocles, & Anaxagoras quatuor elementa; alij vero infinita quædam corpuſcula indiuiſibilia, quæ vocabant athomos,vt ex eodem 1.lib.Phyſicorum patet.Et iſti bene poterāt diſtinguere generationē ab alteratione (inquit Ariſtoteles,) quia per cōgregationem elementorū in quoddam chao, (quam vocabat amicitiam)dicebat Empedocles res generari;& per ſeparationem ab eodem chao (quam vocabat litem corrumpi:)& ab illo chao procedere diuerſas,non ſolum ſecundum ſubſtantiam;ſed etiam ſecundum qualitates,quia ignis genitus procedebat calidus; & terra ſicca,& dura: diuerſitas autem ſecundum qualitates pertinet ad alterationem. Sed reuera non diſtinguebat generationem ab alteratione, imo potius tollebat alterationem, quia exiſtimabat qualitates elementorum eſſe formas ſubſtantiales eorū, & ex alia parte aſſerebat non transmutari elementa ſecundum formas ſubſtantiales,quia ſunt prima principia immutabilia,ex quibus cætera fiunt:præterea non poteſt dari alteratio, neque vlla mutatio, niſi detur vnum ſubiectum permanens ſub terminis contrariis, inter quæ verſari debet;ſed Empedocles non ponit tale ſubiectum commune, ſed plura principia materialia diuerſa:ergo nec poteſt ponere alterationem. Vnde ſequitur nec variari ſecundum qualitates, quod eſt non alterari, quia alteratio eſt variatio ſecundum qualitates. 8

Probat tandem Ariſtoteles,quod in his,quæ Empedocles dicebat, continebatur cōtradictio, quia ex vna parte dicebat elementa fieri vnum quid per coniunctionem in chao illo, generi vero,atque procedere diuerſa ex eodem chao,vt ignem calidum, & aquam frigidam: ex alia vero parte non tranſmutari

ſecundum ſubſtantiam, nec vnum fieri ex altero; ſed non poſſunt fieri vnum quid per coniunctionem in chao, niſi corrumpantur;cum ex propria natura ſint diuerſa & contraria,nec poſſunt procedere diuerſa ſecundum ſubſtantiam, niſi ex illo vno generentur, quod eſt generari, quodlibet ex altero; ergo ſibi ipſi contrarius eſt.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Omnino itaque de generatione, & corruptione ſimplici dicendum eſt, &c.

Breuis expoſitio textus.

INntentum huius capitis eſt tradere duas alias opiniones antiquorum Philoſophorum circa naturam generationis, & eas refutare. Diuiditur autem in duas partes; in prima tradit vtramque opinionem, aſſeritque minus falſam eſſe ſecundam, quàm primam: in ſecunda affert rationem ſecundæ, & ſoluit falſitatem quæ eiuſdem opinionis oſtendit.

9 Communem ferè ſententiam fuiſſe aſſerit antiquorum Philoſophorum,res omnes generari per congregationem quarumdam magnitudinum indiuiſibilium,& corrumpi per ſeparationem earum. Sed Plato, & eius diſcipuli dicebant has magnitudines eſſe ſuperficies indiuiſibiles; Democritus verò,& Leucipus eſſe indiuiſibilia corpora,quæ vocabant athomos. Quorum ſententiam minus eſſe falſam docet, quàm ſententia Platonis, quia nec generatio, imo neque vlla mutatio phyſica intelligi poteſt ex ea:quod ſic probat. Ex ſuperficiebus congregatis non poteſt fieri aliquod ens phyſicum, ſed ſolum figuræ mathematicæ abſtrahentes à materia ſenſibili, quemadmodum neque ex lineis, niſi triangulus, vel quadrangulus, & ex conſequenti nec aliqua mutatio; phyſica circa corpora; ergo non eſt intelligibilis ex ea natura generationis, aut alterationis, Opinio autem Democriti generationem, & corruptionem ponere poteſt: nam cum ex paruis corporibus res naturales componi doceat, aſſerere poteſt, quod per diuerſam diſpoſitionem, & conuerſionem athomorum tranſmutentur ſecundum diuerſa accidentia,vt ſecundum diuerſos colores, aut figuras,quemadmodum diuerſi colores apparent in collo columbæ ex diuerſa

uerſa diſpoſitione, aut modo ſe habendi ad lucem; & ita dicebat Democritus colores, & cæteras qualitates non habere eſſe permanens in corporibus, ſed variari ſecundum diuerſas poſitiones, aut conuerſiones athomorum, ex quibus eadem corpora componuntur.

Ratio autem, qua Democritus probat res omnes naturales 10 componi ex quibuſdam corporibus indiuiſibilibus, quæ athomos vocabat, euidens apparet: procedit autem ſic. Vel componuntur res ex corporibus indiuiſibilibus; vel ex diuiſibilibus; ex his non poteſt componi; ergo neceſſario dicendum eſt, quod ex illis componatur. Minorem probat, quia ſi componitur ex corporibus, vel partibus diuiſibilibus in infinitum, cum poſſibile poſito in eſſe nullum ſequatur inconueniens, poterit eſſe actu diuiſum in omnes ſuas partes; & tunc ex omni diuiſione actu facta: vel quod remanebit, erunt puncta, vel qualitates, vel nihil: nihil horum eſſe poteſt; ergo nec poſſibile eſt poni in actu diuiſionem continui; & ex conſequenti non componetur ex partibus, aut corporibus diuiſibilibus, ſed ex athomis indiuiſibilibus. Probat iterum minorem, quia ſi in nihilum reſoluatur diuiſio corporis; ergo ex nihilo erit factum; nam eodem modo ſe habet res ad corruptionem, ſicut ad generationem; ſed ex nihilo fieri repugnat; ergo etiam repugnabit in nihilum reſolui. Quod vero non reſoluatur in ſola puncta, probatur; quia ſequeretur ex ſolis punctis eſſe compoſitum; quod repugnat; nam vnum punctum additum, vel coniunctum alteri, non facit maius; ergo nec poteſt fieri magnitudo, vel corpus ex eis. Nec tandem reſoluitur continuum per diuiſionem in qualitates; primo, quia corpus non generatur ex qualitatibus; ergo neque in eas poteſt reſolui: ſecundo, quia ſi in ſolas qualitates reſolueretur, darentur ſeparatæ à ſubiecto; ſed repugnat (ſaltem naturaliter) dari accidens ſeparatum à ſubiecto; ergo repugnabit diuiſionem corporis in ſolas qualitates reſolui.

Huic argumento reſpondet Ariſtoteles hac diſtinctione: 11 dum dicitur corpus eſſe diuiſibile in quamlibet ſui partem, vel in infinitum, aut in ſemper diuiſibilia: dupliciter intelligi poteſt, complete, vel incomplete, aut ſimul, vel ſucceſſiue: ſimul, aut completè fieri diuiſionem eſt, quod poſſit dari tota diuiſio eius facta, & completa, & in hoc ſenſu non eſt verum, vt patet in ſucceſſiuis; nam in prima parte horæ verum eſt omnes alias partes eiuſdem horæ eſſe poſſibiles, ſed non eſt poſſibile, quod ſint ſimul exiſtentes: & materia poteſt recipere omnes formas, ſed repugnat naturaliter omnes ſimul habere. Succeſſiue autem, vel incompletè fieri eſt, quod nũquam detur, nec dari poſ-

ſet completa, aut totaliter facta, ſed quod ſemper ſit aliquid eius factum,& aliquid reſtet ſemper faciendum;& in hoc ſenſu verum eſt.Ex quo non ſequitur continuum reſolui per diuiſionem in nihilum, nec in ſolas qualitates, nec etiam in indiuiſibilia corpora, vel athomos, ſed in corpora, vel partes diuiſibiles in infinitum, ex quibus componitur, & non ex athomis, vt aſſerebat Democritus.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Determinatis autem his, primo ſpeculandum vtrum ſit aliquid, quod generatur ſimpliciter, &c.

Breuis expoſitio textus.

12 PRopoſitis iam, atque refutatis opinionibus antiquorum Philoſophorum circa generationem ſubſtantialem, quam vult Ariſtoteles diſtinguere ab alteratione,intendit in hoc tertio capite oſtendere, quod detur talis generatio ſubſtantialis, per quam aliquid dicatur generari ſimpliciter.Diuiditur autem caput in tres partes;in prima proponit quæſtionem hanc;vtrum aliquid generetur ſimpliciter?hoc eſt,an fiat,cum prius non eſſet ſimpliciter;vel nihil genetur ſimpliciter; ſed tantum ſecundum quid, ita vt prius eſſet ſimpliciter, fiat autem ſub aliquo accidenti,nempe album,vel ſciens. In ſecunda proponit, & ſoluit duo dubia valde neceſſaria ad ſolutionem eiuſdem quæſtion.& in tertia ſoluit quæſtionem,& reſpondet argumento.

Quæſtio igitur eſt,an verum ſit aliquid ſimpliciter generari, hoc eſt fieri cum prius non eſſet ſimpliciter?Et videtur(ait Ariſtoteles) quod non, propter hoc argumentum: quia ſi aliquid generatur ſimpliciter;ergo fit ſimpliciter ens:ſed quod fit,debet fieri ex ſuo contrario:ergo ens ſimpliciter fit ex non ente ſimpliciter,hoc autē eſt impoſſibile:ergo repugnat quod generetur ens ſimpliciter. Probat hanc vltimam minorem;quia id ex quo aliquid fit,permanet in re facta;& hæc de illo prædicatur.Quēadmodum lignū ex quo fit ſtatua, permanet in ea,& eadem ſtatua prædicatur de ligno,dum dicimus,lignū eſt ſtatua. Sed non ens ſimpliciter non manet in ente ſimpliciter, neq; hoc prædicatur de illo,cū ſint cōtradictoriè oppoſita;ergo non poterit ex eo generari.Et hoc in prima parte capitis.Vt autē meli⁹ ſoluere poſſit

oſſit hanc quæſtionem, proponit in ſecunda parte duo dubia; rimum eſt, quænam ſit cauſa ob quam generatio ſit ſemper, ta vt nunquam ceſſent generationes? & ait, ſe non inquirere auſam efficientem, quia 8. lib. Phyſicorum eam tradidit; proans dari vnum primum motorem ſemper mouentem, & vnum rimum mobile ſemper motum, ex cuius motu perpetuò cautur perpetuitas generationum; ſed cauſam materialem, quam robat non dari hoc argumento. Sicut in generatione fit ens mpliciter ex non ente ſimpliciter, ita in corruptione deſinit ns ſimpliciter in non ens: ergo deſinit in nihilum, quare aliua entitas conſumitur in ſingulis corruptionibus: ſed tota entas ex qua conſtat mundus eſt finita; ergo tandem conſumeır, & ceſſabunt proinde generationes: probatur conſequentia, uia omne finitum per ablationem finiti tandem conſumitur.
t ſi dicatur primo, materiam ex qua fiunt res naturales eſſe 13
ctu infinitam, vt dixerunt quidam ex antiquis Philoſophis onentes vnum principium materiale actu infinitum; & ideo unquam conſumi, etiamſi in infinitum extrahantur partes ro ſingulis generationibus. Contra hoc eſt, inquit Ariſtoteles, uod non eſt poſſibile dari infinitum actu, vt in 3. lib. Phyſ. proıtum eſt. Et ſi dicatur ſecundo, quod licet materia ſit actu fini-, non conſumetur per continuas generationes, quia non exahuntur ab ea partes æquales pro ſingulis generationibus, ſed inores ſemper, quæ appellantur proportionales, quia minos ſemper res generantur, quàm prius generabantur, ad quod fficit eſſe infinitam in potentia, vt patet in diuiſione contiıi, cuius diuiſio in infinitum procedere poteſt, licet actu ſit ıitum, quia eſt infinitum in potentia, & diuiſio non ſit per rtes æquales, ſed proportionales. Reſpondet Ariſtoteles nee hoc ſufficere, quia ſi per ſingulas corruptiones conſumir aliquid materiæ, & per ſingulas generationes aliquid extratur, licet ſit ſemper minor pars, quæ conſumitur, & extrahir, diſtincta tamen omnino ab ea, quæ prius conſumpta, atque tracta fuit, & non includens eam; quare neceſſe eſt conſumi ıteriam per partes aliquotas, licet vna ſit minor alia, & non r proportionales, ſicut ſit diuiſio continui; & ideo tandem nſumi, cum actu finita ſit.
His autem ſolutionibus refutatis reſpondet Ariſtoteles, ge- 14
rationes poſſe eſſe perpetuas, quia generatio vnius rei eſt ruptio alterius, ita vt non introducatur vna forma in mateper generationem, quin ab eadem expellatur alia per cortionem permanente tamen eadem materia, à qua vna exlitur, & in qua alia introducitur, & ita finita materia ſufficit
pro

pro perpetuis generationibus, quia nihil eius deſinit, aut conſumitur.

15 Secundum dubium eſt;ſi generatio vnius eſt corruptio alterius, quare quædam dicuntur generari ſimpliciter, alia verò non,niſi ſecundum quid? vt dum fit homo, & corrumpitur embrio, dicimus hominem ſimpliciter generari: & ex oppoſito dum deſinit homo, & fit cadauer generari ſimpliciter, ſed corrumpi hominem ſimpliciter, & cadauer ſecundum quid generari. Atque etiam dum fit homo ſciens,vel albus,non dicimus hominem generari ſimpliciter,vel fieri; ſed fieri ſcientem, vel album. Et reſpondet,hoc iudicandum eſſe ex termino ad quem generationis,hoc eſt ex re,quæ generatur,vel corrumpitur,non ſolum in his,quorum vnum generatur ex alio,vel corrumpitur in aliud, ſed etiam in aliis,quorum nec vnum generatur ex altero,neque in illud corrumpitur; nam ſi id quod generatur eſt ens perfectum, dicitur ſimpliciter generari,vel corrumpi,ſi verò ſit imperfectum,non niſi ſecundum quid. Vt dum fit homo, dicimus aliquid ſimpliciter generari, & non dicimus aliquid corrumpi ſimpliciter; licet corrumpatur embrio: atque etiam dum deſinit homo, dicimus aliquid ſimpliciter corrumpi, & non dicimus aliquid ſimpliciter generari, licet fiat cadauer, quia homo eſt perfecta ſubſtantia,& perfectum ens, à quo generatio, & corruptio denominationem accipiunt ſimpliciter; embrio verò,& cadauer imperfecta,& quaſi incompleta,& quæ nec denominant generationem, nec corruptionem ſimpliciter, vel etiam dum fit ens ſenſibile,vulgo dicitur generari ſimpliciter, non verò ſi fiat ens, quod ſenſu non percipitur, vt ſi fiat ignis, vel aqua dicitur aliquid generari ſimpliciter, ſi vero fiat aër, (qui non ſentitur) non concedunt generari aliquid, quia errore decepti putant, non eſſe entia; niſi ea,quæ ſenſu percipiuntur;cum tamen contrarium potius verum ſit, quod minus ſenſibilia ſunt entia magis perfecta:in his etiam,quorum vnum non fit ex altero, dicitur aliquid ſimpliciter generari, ſi generetur id,quod ſimpliciter eſt ens, nempe ſubſtantia, & non niſi ſecundum quid,ſi generetur accidens, quia non eſt ens ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & ſupponit ſubiectum iam factum, quod eſt ſubſtantia, & ens ſimpliciter. Vt dum fit homo, vel equus,dicimus generari ſimpliciter: dum vero fit album, vel ſciens, non niſi ſecundum quid, quia ſupponitur homo, vel corpus, & ſolum fit ſub albedine, vel ſcientia,quòd eſt fieri ſecundum quid.

16 Ex ſolutione horum dubiorum reſpondet in vltima parte ad quæſtionem in principio propoſitam, nempe, an aliquid dicatur

dicatur generari ſimpliciter: affirmatiuè, quod aliquid generatur ſimpliciter Quod probat:quia productio entis ſimpliciter, nempe ſubſtantiæ ex materia tanquam ex ſubiecto, & ex priuatione formæ exiſtente in eadem materia,tanquam ex termino à quo eſt generatio ſimpliciter; ſed talem productionem dari conſtat, dum fit ignis ex materia ligni, in qua eſt priuatio eiuſdem formæ ignis; ergo verum eſt aliquid generari ſimpliciter. Probat minorem, quia ignis, qui fit, eſt ſubſtantia, & ideo ens ſimpliciter; & eius productio ſimpliciter generatio.

Ad primum autem argumentum in contrarium propoſitum 17 reſpondet, generari ens ſimpliciter ex materia, quæ eſt non ens ſimpliciter, hoc eſt, non ens actu, ſed eſt ens ſecundum quid,hoc eſt ens in potentia: quare non generatur ex omnino non ente, ſed ſolum ex non ente actu, vel tali, & proinde non ex nihilo: & hoc ens in potentia ex quo generatur manet in re genita, eam componens: neque hoc repugnat, quia ſolum opponuntur contradictoriè ens, & non ens, quod eſt nihil. Sed aduerſus hanc ſolutionem arguit Ariſtoteles hoc modo.Si ens ſimpliciter generatur ex ente in potentia, & non ex ente in actu; ergo generatur ex non ſubſtantia; vel ergo hæc materia, quæ eſt non ſubſtantia actu, eſt aliquod aliorum prædicamentorum actu, nempe quantum, vel quale, aut non; ſi nihil horum ſit; ergo nihil eſt actu, & ideo ex nihilo fiet id, quod generatur; & ſi aliquid horum actu ſit, cum non ſit ſubſtantia actu erit accidens, & dabitur accidens extra ſubiectum. Et reſpondet, materiam non eſſe ita ſubſtantiam in potentia, vt nullo modo ſit actu ſubſtantia, ſed eſt ſubſtantia in ſuo ordine determinata, ſed completa ſolum in potentia; per generationem vero fit ſubſtantia actu in eodem ordine ſecundum naturam formæ, cui coniungitur, & eadem materia ſecundum ſe eſt entitas ſubſtantialis actualis receptiua formæ,quod eſt eſſe potentiam realem ad illam,nec eſt actuale quid aliorum prædicamentorum.

CAPVT IIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De generatione autem, & alteratione dicamus quid differunt, &c.

Bibitur

Breuis expoſitio textus.

18 INtentum huius capitis eſt aſſignare differentiam inter generationem, & alterationem. Diuiditur autem in duas partes, in prima præſuppoſitis duobus fundamentis docet, quid ſit generatio, & quid alteratio: in ſecunda breui quodam dubio propoſito, & ſoluto, duas ponit differentias inter generationem,& alterationem.

Primum fundamentum,quod præſupponit eſt,ſubiectum, & paſſionem,ſeu qualitatem ei inhærentem diuerſa eſſe,vt homo qui ſubiectum albedinis eſt, diuerſum quid eſt ab eadem albedine,ſicque de cæteris ſubiectis,& qualitatibus.Secundum fundamẽtum eſt,circa vtrumque fieri mutationem, nemque circa ſubiectum,& qualitatem:& circa ſubiectum quidem fit,quando ſubſtantia producitur per generationem,vt quando producitur ignis, vel aqua: circa qualitatem vero, quando producitur in ſubiecto præexiſtente,vt quando dealbatur homo.Hoc ſuppoſito aſſerit alterationem eſſe mutationem circa qualitatem eodem ſubiecto ſenſibili permanente ſub vna, & altera; vt dum aqua calefit,eum prius eſſet frigida, dicimus alterari,quia mutatio fit circa qualitates eius, non circa ſubſtantiam, ſed hæc integra manet ſub frigore,& calore: & quia ſubſtantia corporea eſt habens accidentia,per quæ ſentitur,verum eſt in alteratione permanere idem ſubiectum ſenſibile. Generatio vero eſt mutatio circa ſubſtantiam, vel ſubiectum, & ideo non manet idem ſubiectum ſenſibile,ſed corrumpitur, & fit aliud nouum, vt dum ex ligno generatur ignis,mutatio fit circa ſubſtantiam ligni,quare non permanet idem lignum. Ex quibus hanc definitionem generationis colligunt interpretes, ***Generatio eſt mutatio huius totius in hoc totum nullo ſenſibili ſubiecto permanente eodem.*** Hoc eſt mutatio huius ſubſtantiæ in hanc ſubſtantiam non permanente eadem,ſed corrupta vna, & genita alia. Tunc autem maxime fieri generationem aſſerit ſecundum opinionem vulgi,quando ex ſubſtantia inſenſibili, vel parum ſenſibili fit ſubſtantia ſenſibilis,vel magis ſenſibilis, vt dum ex aëre,qui minus ſenſibilis eſt, fit aqua:putat enim vulgus magis ſenſibilem ſubſtantiam perfectiorem eſſe.

19 Sed quia poſſet aliquis dubitare, an in generatione fiat mutatio ſolum circa ſubſtantiam, vel etiam circa qualitates? Reſpondet Ariſtoteles in ſecunda parte capitis,circa aliquas qualitates mutationem fieri,nempè circa eas, quæ diuerſæ rationis ſunt in genito,& corrupto;aut etiam cõtrariæ:circa alias verò, quæ ſunt eiuſdem rationis non fieri mutationem:gratia exempli, ſi

pli, ſi ex aëre fiat aqua,non mutatur humiditas in contrariam qualitatem, videlicet in ſiccitatem,ſed cum eſſet in aëre, permanet in aqua;mutatur tamen calor, qui erat in aëte in frigiditatem contrariam. An verò qualitas communis genito, & corrupto petmaneat in vtroq; eodem numeto, vel eadem tantum ſpecie,ſtatim diſputabitur.

Aſſignat tádem duplicem differentiam inter generationem, & alterationem; prior eſt ex patte termini per vtramque producti;poſterior ex parte ſubiecti:ex parte quidem termini producti differũt,quia quando per mutationem producitur quantitas,eſt augmentatio;quando producitur Vbi,eſt latio;ſeu localis motus;quando producitur qualitas,eſt alteratio;& quãdo producitur forma ſubſtantialis conſtituens ſubſtantiam,eſt generatio,vt quando ex aëre producitur aqua. Itaq; alteratio eſt mutatio ad qualitaté,& generatio eſt mutatio ad ſubſtantiam. Secundò differunt circa ſubiectum, quia ſicut materia prima, quæ eſt pars ſubſtantiæ, eſt primum ſubiectum ſuſceptiuum formæ, ita eſt ſubiectum immediatè ſuſceptiuum generationis, alteratio vero non habet pro immediato ſubiecto materiam primam nudam, ſed iam informatam forma ſubſtantiali, quo pacto vocatur materia ſecunda.

Tractatus I. De generatione ſubſtantiali.

Deo ſententia Ariſt.horum capitum à primo vſque ad quar- 20
tum ſimul à nobis explicata eſt,quia in omnibus agit de ge-
ratione & corruptione; vt explicata natura vtriuſque eas di-
nguat ab alteratione,quæ ideo non poteſt plenè intelligi,niſi
tegra ſententia eius percipiatur.Circa hæc igitur quatuor ca-
ta tres tractatus inſtituimus; primum de generatione ſub-
ntiali,in quo ſuo ordine explicabuntur,quæ ad naturam eius
rtinent,atque etiam modus, quo ab alteratione diſtinguatur:
undum,de corruptione etiam ſubſtantiali; poſtremum vero,
his,quæ ad alterationem pertinent.Licet autem nonnulli ex
dernis alium ſequantur ordinem, prius de alteratione diſ-
tantes, poſterius vero de generatione, & corruptione, quia
eratio tempore præcedit generationem; cum per eam diſ-
natur materia ad receptionem formæ, & generationem
npoſiti: nos vero ordinem potius Ariſtot. ſequimur, qui
is de generatione, & corruptione egit; deinde vero de al-
ıtione: & merito quidem, quia non ſolum nobilior eſt ge-
atio, ſed ex explicatione eius melius intelligitur natura al-
tionis.

QVÆSTIO I.

An detur in rerum natura generatio, & corruptio ſubſtantialis?

21 PRima ſententia communis ſatis inter Philoſophos Platone,& Ariſtotele antiquiores fuit, quod nulla detur generatio, aut corruptio ſubſtantialis. Ita Anaxagoras, Empedocles, Leucipus,Democritus, & alij,quos citat Ariſtot. hoc loco,& 1. lib.Phyſicorum in principio. Quorum potiſſimum fundamentum erat, quod vnum tantum principium rerum naturalium datur; vel ſi plura,illa ſunt entia, actu, & corpora quædam,quæ variis tranſmutationibus ſubduntur ſecundum congregationem,vel ſeparationem inter ſeſe, aut ſecundum rarefactionem, vel condenſationem, non verò ſecundum ſubſtantiam, ita vt vnum corrumpatur ſecundum ſubſtantiam, vel deſinat eſſe, & aliud de nouo generetur ſubſtantialiter. Ex quo factum eſt, vt mutationem ſubſtantialem non cognouerint, ſed accidentales tantum ſecundum diuerſas qualitates, quæ verè appellantur alterationes,& hoc eſt,quod aſſerit Ariſtoteles in his capitibus eos non diſtinxiſſe generationem ab alteratione. Argumẽtum igitur eorum hoc erat; res naturales ſecundum ſubſtantiam non ſunt compoſitæ ex multis principijs ſubſtantialibus quaſi ex partibus,ſed ſubſtantia earum ſimplex eſt: ergo neceſſe eſt, vel totam deſinere,vel totam permanere;ſed ſi tota deſinat,nihil eius permanebit; ergo deſitio eius ad nihilum terminabitur. Et etiam ſi tota fiat per generationem ſubſtantialem, ex nihilo fui fiet:ex nihilo autem nihil poteſt fieri,neque in nihilum poteſt res deſinere:ergo impoſſibile eſt naturaliter, quod aliquid generetur, vel corrumpatur ſecundum ſubſtantiam; ſed ſolum mutari poterunt res naturales ſecundum diuerſa accidentia quæ ex congregatione, vel ſeparatione in eis fiunt, vel ſecundum raritatem, aut denſitatem; & ex conſequenti impoſſibile eſt generatio ſubſtantialis, ſed accidentalis ſolum

22 admittenda eſt. Et ſi dicatur res naturales non eſſe ſimplices, ſed compoſitas ex materia,& forma. Contra hoc eſt, quia res compoſita non poterit produci de nouo, niſi omnes partes eius de nouo producantur, à quibus habet eſſe:ſed materia ſaltem non poteſt produci de nouo,dum res generatur;ſed ſupponitur producta à ſolo Deo per creationem:ergo non eſt producibilis per generationem ſubſtantia compoſita; & cum repugnet magis,ſubſtantiam ſimplicem generari,non erit poſſibilis

genera

generatio ſubſtantialis. Secundo probatur: quia ſi datur generatio ſubſtantialis: producetur per eam ſubſtantia, quæ eſt ens ſimpliciter: ſed ens ſimpliciter non poteſt produci, niſi ex non ente ſimpliciter: cum quodlibet debeat fieri ex ſuo oppoſito, & ex non ente ſimpliciter non poteſt aliquid generari: ergo impoſſibilis eſt generatio. Probatur minor, quia non ens ſimpliciter eſt nihil, & ex nihilo nihil generari poteſt. Tertio, quia vel per generationem producitur ſubſtantia ſecundum eſſentiam, vel ſecundum exiſtentiam: neutro modo produci poteſt: ergo nec erit poſſibilis generatio. Probatur minor, quia eſſentiæ ſunt perpetuæ: ergo non poſſunt produci de nouo ſubſtantiæ quantum ad eſſentiam; exiſtentia vero extra eſſentiam ſubſtantiæ eſt: nam vel eſt accidens, vel ad ſummum modus ſubſtantialis: ergo ſi ſolum producuntur res quantum ad exiſtentiam, nulla ſubſtantia noua producetur, ſed accidens eius, vel modus.

Secunda ſententia aſſerit ponendam eſſe generationem, & 23 corruptionem ſubſtantialem, per quas res naturales fiunt de nouo ſecundum ſubſtantiam, & etiam ſubſtantialiter deſinunt eſſe. Ita Plato in Timæo, Ariſtot. 1. 5. & 8. lib. Phyſ. in his quatuor capitibus, & pluribus aliis ſuæ doctrinæ locis, & cum eo tota eius ſchola Peripatetica. Probatur primo ex tribus principiis 1. lib. Phyſ. tamquam certiſſimis in Philoſophia naturali præſuppoſitis, & explicatis. Primum eſt, res naturales compoſitas eſſe ex duobus principiis diſtinctis, nempe materia, & forma, quorum primum ſe habet tamquam potentia, aliud vero tamquam actus. Secundum principium eſt, materiam non eſſe producibilem per generationem, quia eſt primum ſubiectum, ex quo fiunt omnia, & ideo à ſolo Deo producibilis ex nihilo per creationem: tertium, formas omnes educi de potentia eius, præter animam rationalem, quæ creatur à Deo in eadem materia diſpoſita ab agente naturali. Ex his autem principiis hoc argumentum colligitur: forma ſubſtantialis diſtincta à materia educitur de potentia eius, & per eductionem acquirit nouum eſſe actuale: cum prius ſolum haberet eſſe in potentia materiæ, hæc autem educta recipitur in eadem materia, cui coniungitur, tamquam actus ſubſtantialis potentiæ ſubſtantiali, & ideo ex coniunctione vtriuſque reſultat compoſitum ſubſtantiale nouum, quod prius non erat: hæc autem eductio formæ, & vnio ſubſtantialis cum materia eſt mutatio ſubſtantialis eiuſdem materiæ à priuatione eiuſdem formæ ad eamdem formam, & compoſitum ex vnione reſultans: ergo eſt generatio ſubſtantialis totius nouæ ſubſtantiæ: quare neceſſe eſt dari generationem ſubſtantialem.

14 Probatur ſecundò euidenti experientia, quia videmus granum tritici terræ mandatum putrefieri, & corrumpi; atque ex eo corrupto pullulare ſpicam, & in ea noua quædam alia grana diſtincta à corrupto non ſolum ſecundum accidentia,ſed ſecundum entitatem, & ſubſtantiam: ergo datur corruptio vnius ſubſtantiæ, & generatio alterius.

Tertio probatur ex proprietatibus, & operationibus de quibus euidens eſt dimanare à ſubſtantia rerum, quibus conueniunt; ſed conſtat euidenti experientia proprietates, ſeu paſſiones, & operationes, quas vna res habuit; non ſolum ei iam non conuenire,ſed nec conuenire poſſe per virtutem totius naturæ: ergo neceſſario concedendum eſt rem illam ſubſtantialiter deſinere;cui eo modo deficiunt proprietates,& operationes: & in aliam ſubſtantiam tranſiſſe per corruptionem & generationem ſubſtantialem. Probatur minor in morte hominis, vel leonis per quam factum eſt, vt corpori remanenti iam non conueniant propriæ paſſiones ſenſibilitatis, aut riſibilitatis, vel admirationis: nec etiam operationes ſentiendi, aut ridendi, nec eſſe poteſtatem in tota natura per quam ei poſſint reſtitui vllo vnquam tempore: ergo euidens ſignum à poſteriori eſt, quod non ſit eadem ſubſtantia, quæ prius erat, ſed in aliam inſenſibilem eſſe mutatam per corruptionem, & generationem ſubſtantialem.

15 Ad argumentum antiquorum Philoſophorum neganda eſt maior, quod res naturales ſint ſubſtantiæ ſimplices, vel quod vno tantum ſimplici principio conſtent: ſed vtrumque horum eſt apertè falſum, quia experientia conſtat proprias paſſiones, & operationes rei naturalis, quæ à forma, & ſubſtantia eius tamquam à radice procedunt prorſus deficere, & ex conſequenti deficere formam ſubſtantialem: aliquid tamen eiuſdem ſubſtantiæ remanere, quod eſt materia ſub alia noua forma. Ex quibus ſequitur nec vno tantum principio ſubſtantiali conſtare, ſed duobus, nempe forma, & materia: nec eſſe ſimplices ſubſtantias, ſed ex vtroque compoſitas, & ideo generabiles, & corruptibiles: quare neceſſe eſt dari generationem, & corruptionem ſubſtantialem.

Ad aliud vero de partibus negandà eſt maior, quod neceſſe ſit, vt totum dicatur produci de nouo, quòd omnes eius partes de nouo producantur: imo etiam ſi nulla pars producatur de nouo, produci poteſt totum: cuius ratio eſt, quia totum eſt ſubſtantia illa completa, quæ reſultat ex ſubſtantiali vnione partium, de qua verum eſt, quod ante vnionem non erat, licet eſſent omnes partes,ex quarum vnione reſultat. Quod manifeſtum

ſtum eſt in reſurrectione: per quam verum eſt hominem de nouo incipere, quia iam non erat, licet eſſent partes eius ſeparatæ, nempe anima, & corpus.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt minor ex parte illius termini, ex non ente ſimpliciter, qui duobus modis ſumi poteſt; primo, vt eſt negatio totius entitatis; ſecundo, vt ſolum negat ens in actu: & in prima ſignificatione conuertitur cum nihilo; & verum eſt quod ex non ente ſimpliciter nihil poſſit fieri per generationem: falſum verò quod ens ſimpliciter, hoc eſt ſubſtantia, debeat fieri ex non ente ſimpliciter. In prima autem ſignificatione concedendum eſt, quod ens ſimpliciter, vel ſubſtantia debeat fieri ex non ente ſimpliciter, hoc eſt ex non ente in actu, ſed ſolum in potentia, quod eſt materia prima: negandum vero quod ex non ente ſimpliciter ſic acceptum nihil poſſit fieri per generationem. 26

Ad tertium neganda eſt minor, quòd nec fiat ſubſtantia per generationem ſecundum eſſentiam, nec ſecundum exiſtentiam, ſed vtroque modo fit; ita quidem vt eſſentia ſit terminus factus, exiſtentia verò modus ſub quo fit, vel ratione cuius fit extra cauſas. Et cum dicitur eſſentias eſſe æternas, diſtinguendum eſt, quia dupliciter poteſt ſumi eſſentia; primò ſecundum connexionem prædicatorum eſſentialium abſtrahentium ab exiſtentia actuali; imo ab entitate reali extra cauſas; ſecundò, pro natura reali extra cauſas ex ſuis principiis eſſentialibus compoſita, & ſub prima acceptione perpetuæ ſunt eſſentiæ, & de nouo fieri non poſſunt: ſub ſecunda verò perpetuæ non ſunt, ſed de nouo poſſunt incipere, atque de nouo produci per generationem, vel creationem, iuxta earum naturam, & conditionem.

QVÆSTIO II.

Quid ſit generatio ſubſtantialis?

VT intelligatur ſenſus quæſtionis, explicare oportet diuerſas acceptiones generationis. Primo enim accipitur prout commune quid eſt ad generationem ſubſtantialem, & accidentalem, in qua ſignificatione loquitur de ea Ariſtot. 5. lib. Phyſ. cap. 1. tex. 7. dicens eſſe mutationem de non ſubiecto in ſubiectum: hoc eſt à termino à quo negatiuo in terminum ad quem poſitiuum; vt à non eſſe ſimpliciter ad eſſe ſimpliciter, vel à non eſſe tali ad eſſe tale: & hæc nõ eſt propria acceptio eius. Sed ſecundo accipitur propriè pro ſola ſubſtãtiali, ſiue per eã fiat ſubſtãtia viuẽs, vel non viuens, vt ignis, vel animal. Tertio pro ſola 27

generatione viuentium. Et quæſtio præſens non procedit de generatione in prima, & tertia acceptione: non quidem in prima, quia ſecundum eam non diſtinguitur ab alteratione, à qua eam intendit diſtinguere Ariſt. hoc loco; ſed nec in tertia, quia de omni generatione ſubſtantiali intendit agere, & non de ſola generatione viuentium, de qua in libris de Anima, & reliquis naturalis Philoſophiæ. Solum ergo diſputamus de generatione in ſecunda acceptione, prout ad ſolas ſubſtantiales cõmunis eſt.

28 Generationis autem ſic ſumptæ tres definitiones aſſignat Ariſtoteles diuerſis locis, vt cæteras omittamus. Prima habetur 5. lib. Phyſ. cap. 7. text. 2. *Generatio eſt mutatio de non ente ad ens, ſiue de non eſſe ad eſſe.* Secunda habetur cap. 4. huius libri textu 23. *Generatio eſt mutatio totius in totum nullo ſubiecto ſenſibili permanente.* Tertia vero capit. 5. eiuſdem libri text. 25. *Generatio eſt mutatio à ſubſtantia in potentia ad ſubſtantiam actu.* Et omnes iſtæ definitiones continent eundem ſenſum, nam per generationem producitur ſubſtantia compoſita ex materia, & forma, ita vt materia præſupponatur tanquam ſubiectum circa quod operatur agens, & ſua operatione educit formam de potentia eius, quam ei vnit, & ex tali vnione reſultat compoſitum, quod eſt principalis terminus productus per eandem generationem, forma verò eſt terminus formalis, quo atque ab vtroque ſumit ſpeciem ſuo modo generatio: & tandem quia materia eſt ens in potentia, dicitur fieri per generationẽ ens ex non ente, hoc eſt ex non ente in actu, vel

29 quod idem eſt ex ente in potentia. Et hoc eſt quod per omnes iſtas definitiones explicatur; nam in omnibus dicitur generationem eſſe mutationem, cuius ſubiectum eſt materia, & eſſe mutationem de ente, vel ſubſtantia in potentia, quod eſt eadem materia carens forma, ad ens, vel ſubſtantiam in actu, nempe ad compoſitum ſuſtantiale per eamdem generationem productum, quod eſt ens actu, vel ſubſtantia actu. In ſecunda autem definitione dicitur generationem eſſe mutationem totius in totum, non quia totum fiat per ſe ex toto; cum notum ſit ex ſola materia carente forma per ſe fieri, atque adeo ex non ente; quod euidenter probatur ex eo, quòd ſi daretur materia ſeparata ab omni forma, in quam ignis poſſet operari, & inducere propriam formam, produceret alterum ignem per veram generationem, & non eſſet talis generatio mutatio totius in totum, ſed ſolius materiæ à priuatione formæ ad eamdem formam, ex qua ſimul cum materia totus ignis generaretur. Vnde ſequitur per accidens eſſe ad generationem, quod totum fiat ex toto, per ſe verò, quod fiat ex materia,

teria,

teria, ſed quia naturaliter materia numquam eſt ſine aliqua forma, ideo naturali modo fit ſemper totum ex toto; numquam tamen per ſe; & ideo ſolum differt ſecunda definitio à prima, & tertia, quòd iſtæ explicant id quod eſt per ſe in generatione, illa verò illud etiam, quod contingit naturaliter, & non per ſe pertinet ad generationem. In eadem etiam definitione ſecunda additur, nullo ſenſibili ſubiecto permanente, hoc eſt, nullo ente completo, quia in generatione ſubſtantiali compoſitum præcedens ſemper corrumpitur, & aliud nouum fit, per quod diſtinguitur ab alteratione; nam in hac eadem ſubſtantia completa permanet in vtroque termino à quo, & ad quem, & mutatur ab vna qualitate in alteram, vt aqua à frigore in calorem ſub vtroque permanens.

An definitiones iſtæ, vel aliqua earum ſit eſſentialis?

His definitionibus ſic explicatis difficultas quæſtionis à ſo- 30
lis modernis excitata conſiſtit in hoc, an omnes, vel aliqua earum ſit eſſentialis? Circa quam eſt prima opinio quorumdam modernorum, nullam eſſe eſſentialem, quia ad eſſentiam generationis non pertinet, quòd ſit mutatio, licet modo naturali fiat cum mutatione materiæ ab vna forma in aliam. Itaque exiſtimant ſolum eſſe intrinſecum generationi, quod per eam educatur forma de potentia materiæ, & ei vniatur, vel quod iam producta per creationem vniatur eidem materiæ; vnde ſic eſſe definiendam eſſentialiter. Generatio eſt actio eductiua formæ ſubſtantialis, vel vnionis eius cum materia. In qua non includitur mutatio, ſed pro generatione ponitur actio: per alias vero particulas diſtinguitur à creatione, & cæteris actionibus, quibus producuntur accidentales formæ.

Probant duplici argumento: primò, quia eductio formæ ſubſtantialis de potentia materiæ, vel vnio eiuſdem formæ cum materia, eſt generatio; ſed hæc poteſt ſaluari ſine mutatione materiæ ab vna forma in alteram, vel à priuatione vnius formæ ad eamdem formam: ergo mutatio non pertinet ad eſſentiam generationis. Probatur maior: quia eductio formæ, & vnio eius cum materia eſt productio totius compoſiti ſubſtantialis, & non eſt creatio: cum non ſit productio ex nihilo, ſed ex materia: ergo eſt generatio, quia non datur productio ſubſtantialis præter generationem, & creationem. Minorem vero ſic probant: Si Deus crearet aliquam materiam ſine omni forma, ex qua in eodem inſtanti educeretur ignis;

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

vel ipſe Deus formam ignis, eamque vniret eidem materiæ; talis eductio, vel vnio eſſet vera generatio ignis, & non eſſet mutatio, cum materia illa nec ſub alia forma, nec ſub priuatione eiuſdem formæ aliquando fuiſſet: ergo ad eſſentiam generationis non pertinet mutatio. Secundò, quia nutritio eſt generatio partialis ex ſententia Ariſtotelis, & omnium; ſed hæc fit aliquando ſine vlla mutatione materiæ: ergo mutatio non eſt de eſſentia generationis partialis; & conſequenter nec de eſſentia generationis totalis, quia eadem eſt ratio vtriuſque quantum ad hoc. Sed probatur minor in mutatione, quæ fit ex ſpeciebus ſacramentalibus in ſtomacho corruptis, ad quarum corruptionem Deus creat nouam materiam, cui vnitur anima rationalis in eodem inſtanti; & per talem vnionem producitur ſubſtantia partialis compoſita ex anima rationali, & noua illa materia, ſed abſque mutatione eiuſdem materiæ: ergo mutatio non eſt de eſſentia nutritionis. Probatur minor; quia materia illa nec fuit ſub alia forma, nec ſub priuatione animæ, alioqui duplicem habuiſſet formam in eodem inſtanti, vel eamdem ſimul, ac priuationem eius, quod repugnat: quare non eſt mutatio ab vna in aliam formam, nec à priuatione vnius formæ ad eamdem formam.

31 Secunda opinio tenet primam ſaltem, & tertiam definitionem Ariſtotelis eſſentialem eſſe, nam ſecunda aliquid accidentale videtur includere, nempe quod totum fiat ex toto, vt contingit modo naturali: vtramque autem illam definitionem ſub hac poſſet includi: *Generatio ſubſtantialis eſt mutatio à priuatione formæ ſubſtantialis ad eamdem formam ſubſtantialem, atque compoſitum.* Cuius genus eſt mutatio, per quam diſtinguitur generatio à creatione, & cæteris actionibus etiam ſubſtantialibus, quæ mutationes non ſunt. Per cæteras vero particulas explicantur ſubiectum, nempe materia prima, terminus à quo, & ad quem: & ab hoc accipitur ſpecies eius; per quam diſtinguitur à mutationibus accidentalibus; & ex hac definitione generationis ita explicata facile deducitur definitio corruptionis, quæ erit mutatio à forma ſubſtantiali, & compoſito ad priuationem eiuſdem formæ. Hæc eſt noſtra ſententia, quam videntur ſequi Conimb. 1. lib. de generatione quæſt. 9. art. 1.

32 Et probatur teſtimonio Ariſtotelis, qui in his tribus definitionibus ponit pro genere mutationem: ergo ſentit eſſentialem eſſe generationi. Sed reſpondent moderni, non definire generationem præciſe ſecundum eſſentialia, ſed vt modo naturali fit. Contra hoc tamen eſt aliud teſtimonium expreſſum

eiuſdem

eiuſdẽ Ariſtotelis 5.lib.Phyſ.text.7. Vbi diſtinguens eſſentialiter mutationem à motu ita ait: *Quæ igitur ex non ſubiecto eſt in ſubiectum mutatio ſecundum contradictionem (hoc eſt de non eſſe ad eſſe) generatio eſt.* Sentit ergo expreſſe mutationem eſſe prædicatum eſſentiale generationis, in quo conuenit cum motibus, ſed ab eis diſtinguitur eſſentialiter, quia inter contradictorios terminos, vel priuatiuè oppoſitos verſatur, nempe inter eſſe, & non eſſe.

Probatur deinde ratione; primò, quia tria ſunt principia generationis intrinſeca, materia, forma, & priuatio; materia tanquam ſubiectum, forma, & priuatio tanquam terminus à quo, & ad quem; vt docet, atque probat Ariſt. 1. lib. Phyſ. ergo repugnat dari veram generationem ſine his. Sed materia mutatur de priuatione ad formam: ergo intrinſecum eſt generationi eſſe mutationem ſubſtantialem materiæ inter hos duos terminos. Et ſi dicatur hæc tria principia concurrere ad generationem ſolum vt fit modo naturali ab vna in aliam formam, & ideo hoc tantum modo eſſe mutationem, & non eſſentialiter: ſed dari poſſe generationem, etiam ſi materia non fuerit ſub priuatione per ſolam eductionem formæ de potentia eius, vel vnionem cũ ea, & ideo ſine mutatione. Probo hoc eſſe falſum: quia ex eo ſequitur euidenter priuationem non eſſe principium per ſe generationis: probatur conſequentia, quia quod per ſe conuenit alicui, omnibus eiuſdem eſſentiæ conuenire debet: ſed priuatio non eſt principium cuiuſcunque generationis: ergo non eſt principium generationis per ſe, vel ſi eſt principium per ſe, neceſſe eſt cuicunque veræ generationi conuenire.

Secundò probatur, quia eſſentialis ratio generationis non 33 conſiſtit in ſola eductione formæ de potentia materiæ, & vnione cum ea, vt affirmat alia ſententia: ergo vltra hoc requirit quod materia præceſſerit ſub priuatione eiuſdem formæ, & ab ea mutetur ad eandem formam: probatur antecedens, nam formæ cœlorum eductæ fuerunt de potentia materiæ in principio mundi, vt efficaciter probaui 2. lib. Phyſic. quia in eſſe, & fieri dependent à ſuis materiis, & etiam fuerunt vnitæ eiſdem materiis: & talis eductio, & vnio non fuit generatio, quia corpora cœleſtia non ſunt generabilia; ergo generatio non conſiſtit eſſentialiter in ſola eductione formæ, & vnione cum materia, ſed petit eſſentialiter, vt præceſſerit materia ſub priuatione, & ab ea mutetur in formam, & ita ſit eſſentialiter mutatio.

Ad primum argumentum alterius ſententię neganda eſt maior, quòd ſola eductio formæ, vel vnio cum materia ſit generatio, niſi materia præcedat ſub priuatione formæ. Et cum dicitur

non eſſe creationem,concedendum eſt ; ſed eſſe actionem ſubſtantialem diſtinctam eſſentialiter à generatione ratione mutationis,quam generatio dicit eſſentialiter.Et ſi dicatur habere eundem terminum ad quem, nempe formam, & compoſitum, & ideo eſſe eandem actionem, quia actiones habent ſpeciem à termino ad quem, & non à termino à quo, neganda eſt conſequentia, quia diuerſum modum eſſentialem habet actio, quæ eſt mutatio, à ſola actione;& ideo licet habeat eundem terminum ad quem materialem,diuerſum habet formalem, quia diuerſo modo productum;& hoc ſufficit ad differentiam ſpecificam actionis nudæ,à mutatione. Quod hoc exemplo explicari poteſt;nam ſi Deus ſolus produceret calorem extra ſubiectum, talis productio ſpecie differret à motu alterationis, per quem alius calor produceretur ab igne, propter modum eſſentialem diuerſum mutationis, & motus, quē non habet actio Dei,licet haberet eundem calorem ſecundum ſpeciem pro termino.

Ad ſecundum reſpondeo,non eſſe certum, quòd nutritio ex ſpeciebus ſacramentalibus fiat per creationem nouæ materiæ: ſed ita fiat, negandum eſt, quod ſit vera generatio partialis; ſed eſt productio partialis ſubſtantiæ à generatione,& creatione diſtincta;à generatione quidē, quia non eſt mutatio,à creatione verò,quia non eſt ex nihilo, ſed ex materia præſuppoſita.

QVÆSTIO III.

Quiſnam ſit terminus ad quem generationis à quo habeat ſpeciem?

34 DE termino à quo generationis ſuppoſito quod eſſentialiter ſit mutatio, certum eſt eſſe priuationem formæ,à qua mutatur materia in eandem formam recipiendam ; ſed de termino ad quem ; à quo actiones, mutationes, & motus ſpeciem ſortiuntur,non eſt certum quiſnam ſit.Vt autem quæſtio intelligatur, & diuerſæ authorū opiniones; explicare oportet quot, & quæ producantur per generationem.Et in primis certum eſt formam educi de potentia materiæ; educi autem eſt ſuo modo extra cauſas fieri; cum prius ſolum haberet eſſe in eis,hoc eſt in potentia actiua agentis,& paſſiua materiæ.Fit etiam vnio ſubſtantialis,per quam eadem forma coniungitur materiæ.Et tertio fit compoſitū ex materia,forma, & modo vnionis conſtans. Hos autem compoſitū duplex eſt,nempe natura & ſuppoſitum,

vt na-

vt natura humana, & homo ; vel hæc natura humana, quæ alio nomine vocatur humanitas, & Petrus, vel Ioannes, qui ſunt ſuppoſita : & compoſitum, quod eſt natura, reſultat immediatè ex materia & forma vnitis; ſuppoſitum vero non ex his immediatè, ſed ex natura ex his conſtitutâ, & ſubſiſtentia tanquam termino eius : & hæc quidem omnia fiunt per generationem rerum omnium, excepta generatione hominis, per quam non fit forma humana, nempe anima rationalis, ſed ſupponitur facta à ſolo Deo per creationem in eodem inſtanti, fiunt tamen cætera omnia.

Hoc ſuppoſito inquirimus, quodnam ex his terminus ad 35
quem generationis ſit? Et prima opinio quorundam modernorum, quam citant Conimb. lib. 1. de generatione cap. 4. quæſt. 15. art. 1. aſſerit in generatione cuiuſlibet rei duas actiones dari diſtinctas realiter, vnam per quam generatur compoſitum, alteram per quam producitur forma, (vel ſi producta ſupponitur, vt in generatione hominis,) per quam vnitur materiæ : & terminum prioris actionis eſſe compoſitum ; terminum poſterioris eſſe formam, vel vnionem. Probatur primò, quia quælibet entitas realis petit actionem propriam, per quam producatur ; ſed compoſitum, & forma ſunt res diſtinctæ; ergo petunt actiones diſtinctas per quas producantur ; & ita quælibet entitas erit terminus actionis ei correſpondentis. Secundo ; generatio ſicut quælibet alia actio, vel mutatio eſt idem realiter cum termino per eam producto : ſed forma, & compoſitum diſtinguuntur realiter ; ergo non poſſunt per eandem actionem produci; probatur conſequentia, quia non poteſt eadem actio identificari cum duobus terminis realiter diſtinctis, vt per ſe eſt manifeſtum.

Secunda opinio aliorum modernorum nõ ponit duas actio- 36
nes pro forma & compoſito, quia educta forma de potentia materiæ, & eidem vnita, non eſt neceſſaria alia actio pro compoſito; & ratio huius eſt, quia compoſitum non eſt res diſtincta à materia, & forma vt vnitis, ſed eadem; ergo eo ipſo quod forma eſt vnita materiæ, cẽſetur productum compoſitum. Pro forma tamen, & modo vnionis ponit duas actiones, quaſi partiales, ex quibus integratur vna totalis nomine generationis ſignificata in his generationibus, in quibus forma educitur de potentia materiæ: nam in generatione hominis ſolum datur vnica actio ad modum vnionis terminata. Probatur primò : quia forma, & modus vnionis ſunt diſtinctæ entitates quaſi partiales per ſe productæ, & per ſe concurrentes ad totum compoſitum efficiendum: ergo quælibet petit ſuam actionem quaſi par-

tialem,ex quibus vna generatio totalis integratur:ſicut ex forma ipſa, & vnione ſimul cum materia integratur compoſitum. Secundò, quia prius ratione, vel natura educitur forma de potentia materiæ, quàm ei vniatur: ergo prior natura eſt actio eductiua,quam vnitiua:ſed idem non eſt prius natura ſeipſo:ergo non poteſt eſſe eadem actio eductiua, & vnitiua:ſed diſtinctæ ponendæ ſunt,vt vna poſſit eſſe prior natura altera.

Tertia opinio vnicam tantum ponit actionem in generatione, quæ ſit productio totius compoſiti;formam vero aſſerit non fieri per ſe,ſed quaſi per comitantiam,in quantum totum compoſitum per ſe productum non poteſt ſine forma conſtare. Itaque hæc ſententia ſicut ponit vnam tantum actionem in generatione, ita ponit vnum terminum per ſe eius,nempe totum
37 compoſitum. Probatur primò,quia illud tantum per ſe producitur,quod per ſe habet eſſe;ſed forma educta de potētia materiæ non habet eſſe per ſe,ſed inhæret materiæ, compoſitum vero per ſe ſubſiſtit,cum ſit ſuppoſitum:ergo per ſe producitur, & forma quaſi comitatur productionem eius.& ideo illud ſolum terminat per ſe generationem. Secundò, idem eſt terminus ad quem generationis, & terminus à quo corruptionis: ſed corruptio non habet pro termino à quo per ſe formam, ſed ſolùm compoſitum: ergo nec generatio habet pro termino ad quem per ſe formam,ſed compoſitum. Probatur minor,quia terminus à quo corruptionis eſt non eſſe rei:ſed aliquando non deſinit eſſe forma per corruptionem, ſed compoſitum tantum: vt patet in corruptione hominis: ergo nō eſt terminus per ſe eius forma,ſed ſolum compoſitum:quare hoc,& non illa erit terminus per ſe generationis.Pro ſolutione huius quæſtionis duplex terminus generationis in primis diſtingui debet,vnus tanquam quod,& eſt res illa,quæ producitur:alius tanquam quo,& eſt id à quo,vel per quem habet eſſe eadem res producta, vt quod:& ideo ille dicitur terminus completus, vel totalis:ſed terminus, quo,dicitur formalis,& quaſi incompletus: quilibet tamen eſt terminus per ſe in ſuo ordine.

38 Secundo, notandum eſt duobus modis poſſe conſiderari generationem:primò,via,aut ordine intentionis:ſecundo,via, aut ordine executionis:ordo intentionis conſideratur ex eo, quod præcipuè intendit natura tanquam finem generationis: ordo vero executionis ex his, quæ primo exequitur, vel facit. Et vtrumque poteſt declarari exemplo artis, quæ imitatur naturam: artifex enim ordine intentionis prius intendit ædificare domum,deinde ligna,& lapides collocare, & tandem eos præparare, vt ſuis locis collocare poſſit: vnde ordine intentionis conſtructio

onſtructio domus prior eſt,collocatio vero lapidum,& ligno-
um poſterior, ſed præparatio eorum vltimum locum tenet.
ed ordo executionis quaſi oppoſitus eſt,ſecundum quem prius
ſt præparatio lapidum, & lignorũ, deinde ſequitur collocatio
orum,& poſtrema eſt conſtructio domus. Eodẽ modo ordine
ıtentionis totum compoſitum eſt primum,quod natura inten-
it, deinde ſequitur vnio formæ cum materia, & poſtrema eſt
ductio eiuſdẽ formæ de potentia materiæ. Sed ordine execu-
onis prior eſt eductio formæ,deinde ſequitur vnio, poſtremũ
t compoſitum, quod ex materia, & forma vnitis reſultat. Sed
ompoſitũ duplex eſt,primũ eſt natura,quæ immediatè reſultat
vnione formæ cum materia, poſtremũ eſt ſuppoſitum, quod
natura,& ſubſiſtentia tanquã ex proprio termino eius cõſtat.

Quibus explicatis,noſtra ſententia tribus aſſertionibus con- 39
netur. Prima eſt, in generatione non dantur plures actiones
ırtiales, nec totales, ſed per vnicam actionem indiuiſibilem
lucitur forma de potentia materiæ, vnitur eidem materiæ, &
: vtrunque compoſitum, nempe natura, & ſuppoſitum modo
:plicando in ſecunda aſſertione. Probatur hoc argumento.
ɔrma materialis non habet propriam ſubſiſtentiam,ſed inhæ-
t materiæ:ergo per eandem actionem, per quam educitur de
ɔtentia materiæ,fit in materia, & fit inhærens materiæ. Pro-
tur euidenter conſequentia: quia per eandem actionem per
am fit accidens,fit in ſubiecto, & fit inhærens ſubiecto:cuius
tio eſt,quia eſſe accidentis non eſt eſſe per ſe, ſed ineſſe ſub-
to,ex quo neceſſario ſequitur,vt per eandem actionem, per
am fit,fiat in ſubiecto, vel inhærens ſubiecto, & non poſſint
ıltiplicari duæ actiones,vna per quam fiat, & alia per quam
t in ſubiecto:ergo cum eſſe formæ materialis non ſit per ſe,
inhærens materiæ,non minus neceſſario ſequitur quòd per
ıdem actionem,per quam fit,fiat in materia,vel inhærẽs ma-
iæ. Vlterius formã inhærere materiæ eſt eſſe vnitã materiæ,
a per inhæſionem ei vnitur;ergo per eandem actionem per
ım fit in materia,vel inhærens materiæ,vnitur eidem mate-
, & non poteſt per aliã diſtinctã vniri:& ideo nec per aliam
inctam fieri vnio,ſed per eandem.Probatur ſecundum,quod 40
eandem actionem,per quã forma educitur de potentia ma-
æ,& ei vnitur,fiat compoſitũ. Primò,quia compoſitum non
ılia entitas diſtincta à materia, & forma,vt vnitis;ſed eadẽ,
ı 1.lib. Phyſ.probauimus, ergo per eandem actionem rea-
, per quam forma fit,& vnitur materiæ, fit etiam natura ex
que compoſita.Secundò,quia id tantum fit per ſe per actio-
ıuod habet eſſe per ſe,ſed cõpoſitum tantũ habet eſſe per ſe,

ergo

ergo actio per ſe ſolùm terminatur ad compoſitum tamquam ad id, quod fit,& hoc eſt vnum:ergo fit per vnicam actionem. Deinde compoſitum includit formam, & vnionem: ergo per eamdem actionem per quam fit compoſitum, fiunt forma, & modus vnionis,quare non ſunt ponendæ plures actiones pro forma, & vnione, ſed per eamdem fit vtraque ſuo modo cum compoſito.Et ſi dicatur id tantum fieri per ſe per actionem totalem, quod habet eſſe per ſe,ſed per actionem partialem fieri poſſe aliquid, etiam ſi non habeat eſſe per ſe, ſed ſit pars eius, quod habet eſſe per ſe.Contra hoc eſt, quòd actio quæcumque terminatur ad eſſe rei, cum per actionem fiat res extra cauſas; ergo repugnat per ſe fieri, etiam per actionem partialem, niſi habeat eſſe per ſe:ſed nec forma materialis,nec modus vnionis habent eſſe per ſe,ſed in materia, & compoſito ; ergo nec poſſunt fieri per ſe per actionem partialem, quare non ſunt ponendæ actiones partiales pro eis,ſed per eamdem fieri debent, per quam fit compoſitum.

41 Secunda aſſertio. Compoſitum eſt terminus generationis, vt quod adæquatus,& principalis, & ordine intẽtionis primus, atque adeo primus ſimpliciter,quia primum ordine intentionis eſt primum ſimpliciter.Hæc habetur expreſſa apud Ariſtotelem.7.lib. Metaph. cap. 7. vbi docet formam non fieri,ſed compoſitum,quod ſi non fit:ergo non eſt terminus,qui fit: ſed hoc ſolum conuenit compoſito.Idem etiam docet D.Thom.1. p.q.45.art.8.& ratione probatur; quia illud eſt terminus generationis,vt quod per eam fit, quod per eam habet eſſe: ſed ſolũ compoſitum habet eſſe per generationem: ergo hoc ſolum eſt terminus per eam factus. Probatur minor,quia forma,& modus vnionis, per quem vnitur materiæ,non dicuntur eſſe, ſed potius ſunt,quo,vel quibus compoſitum eſt.Quòd verò ſit primarius terminus ordine intentionis,euidens eſt,quia primum, quod intendit natura per generationem, eſt compoſitum, vt autem conſequatur hunc finem, educit formam de potentia materiæ,& producit modũ vnionis, per quem eam vnit eidem materiæ, & eadem ratione dicitur terminus principalis: adæquatus vero,quia continet quidquid vno,vel alio modo fit per generationem. Sed totum compoſitum pro natura reſultante ex vnione materiæ, & formæ eſt terminus adæquatus immediatus:pro ſuppoſito vero eſt terminus vltimatus, & quaſi remotus,quia totum, quod primo reſultat ex vnione materiæ, & formæ per generationem productum,eſt natura,ex qua tãdem, & ſubſiſtentia eam terminante reſultat ſuppoſitum, vt Petrus, vel Ioannes.

Tertia

Tertia aſſertio. Terminus formalis generationis, & vt quo, 42
itque etiam primarius ordine executionis, eſt forma cum modo vnionis ſubſtãtialis, per quem vnitur materiæ. Hæc colligiur efficaciter ex Ariſt. 1. lib. Phyſic. vbi docet formã eſſe prinipium generationis tamquam terminum, non à quo, quia terninus à quo eſt priuatio: ergo tanquam terminus ad quem, on qui fit, cum hoc ſit compoſitum: ergo formalis, & vt quo. t lib. 2. cap. 1. text. 14. aſſerit generationem eſſe viam ad natuam, hoc eſt ad formam, quæ eſt præcipuum ſignificatum naræ, vt exponunt interpretes eiuſdem loci. Sed illud in quod endimus per viam, eſt terminus eius: ergo forma eſt terminus roprius, & formalis generationis. Et probatur ratione, quia orma tribuit eſſe ſpecificum compoſito, & eſt ei ratio eſſendi, d compoſitum eſt terminus, qui fit per generationem: ergo orma erit, quo fit compoſitum, quòd eſt eſſe terminum foralem, & vt quo. De modo vero vnionis probatur, quia eſt l, quo forma vnitur materiæ, & ideo quo medio conſtituit ompoſitum: ergo pertinet etiam ad terminum formalem gerationis. Et quod tandem forma cum modo vnionis ſit terinus immediatus ordine executionis, euidens eſt, quia prium, quod natura exequitur, vt compoſitum conſtituat, eſt uctio formæ de potentia materiæ, & vnio eius cum materia: go vtraque pertinet ſuo modo ad terminum generationis dine executionis: qua autem ratione pertineant, nempe, vtrae tamquam terminus formalis, ita vt ex vtraque tamquam partiali conſtituatur vnus terminus formalis, vel ſola for-, tamquam terminus formalis, modus vero vnionis tamam conditio ſtatim explicabitur.

Ad primum argumentum primæ opinionis diſtinguenda eſt 43
ior, nam vel entitas realis per ſe fieri petit, vel in alio incluur, quod per ſe fit: & ſi primo modo ſe habeat, diſtinctam it actionem ab alia, ſic etiam ſe habente: ſi vero in alia indatur, quæ ex eius productione reſultat, per eandem action cum ea fieri poteſt: & ſic ſe habet forma in ordine ad cõītum, quod ex eductione eius de potentia materiæ, & vnio-cum eadem materia reſultat, quare non indigent diſtinctis ionibus, ſed per eamdem fieri poſſunt, vt probatum eſt.

Ad ſecundum, neganda eſt maior, quòd actio ſit eadem ens realis cum termino, præſertim cum terminus eſt ſubſtantia, vt in generatione eſt manifeſtum: ſed diſtinguuntur ex ıra rei, quia actio eſt accidens de prædicamento actionis dens verò, & ſubſtantia non poſſunt eſſe eadem entitas reat à nobis probatum eſt in prædicamento ad aliquid, atque

etiam

etiam in 3. lib. Phyſ. ſed diſtingui debet à ſubſtantia ſaltem diſtinctione modali.

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis concedendum eſt antecedens, quòd forma, & modus vnionis ſint duæ entitates diſtinctæ, ſed neganda eſt conſequentia, quòd per diuerſas actiones produci debeāt, ſed potius neceſſe eſt per eamdē produci, vt probauimus; quia forā nō fit per ſe, ſicut nec habet eſſe per ſe, ſed fit inhærens materiæ, quia eius eſſe eſt ineſſe materiæ: quare cum inhęrere materiæ ſit eſſe ei vnitam, per eamdem actionem eductionis, per quam producitur in materia, producitur etiam modus vnionis, per quem ei vnitur.

44 Ad ſecundum, concedendum eſt antecedens, quòd prior natura ſit forma, quàm modus vnionis, propter rationem cauſæ, & effectus, nam modus vnionis effectus eſt formæ in genere cauſæ formalis; & conſequenter, quod prius ratione ſit formam educi, quàm vniri: ſed neganda eſt conſequentia, quod diſtinctæ actiones ſint eductio, & vnio, ſed vna, & eadem, quia cum per eductionem producatur forma inhærens materiæ, per eandem producitur vnita: & ideo eadem actio eductiua eſt etiam vnitiua: ſolum hoc poteſt eſſe verum, quòd prius natura terminetur ad formam, quam ad vnionem, & ideo prius natura ſit eductiua, quàm vnitiua, non quod cauſa ſui ipſius ſit, ſed quod terminari ad formam, vel eſſe eductiuā eius, ſit cauſa ſuo modo eius, quod eſt eſſe vnitiuam, vel terminari ad modum vnionis: nec mirum hoc eſt, quod ſicut forma, & vnio ſunt duæ entitates, quarum vna eſt prior altera, & cauſa eius, ita ſit prius actionem terminari ad vnā, quam ad alteram, non tempore, ſed natura, vel ratione: hoc enim non eſt aliud, quam prius eſſe cauſationem vnius, quam alterius. Quemadmodum eadem generatio terminatur ad naturam, & ſuppoſitum, ſed prius ad illam ordine executionis, quàm ad ſuppoſitum.

DVBIVM.

45 EX reſolutione huius quæſtionis reſultat quoddā dubium prius explicandum, quam ad ſequentem tranſeamus: nam ſi per eandem actionem educitur forma de potentia materiæ, eique vnitur & ex vnione vtriuſque reſultat compoſitum, tamquam præcipuus, & adæquatus terminus eius; merito poterit quis dubitare, à quonam horum trium rationem generationis ſortiatur: vel in quo potius, quam in alijs ratio generationis cōſiſtat. Et prima opinio quorumdā recentiorum tenet actionē, per quā prædicta omnia fiunt, formalem rationē generationis habere, nō ex eo, quod eſt eductio formæ de potentia materiæ, nec ex eo, quod eſt productio totius cōpoſiti, ſed ex eo, quod eſt

eſt vnitio formæ cum materia.Et probatur primum, quod non conſiſtat formalis ratio generationis in eductione formæ, hoc argumento.Vera,atque formalis generatio datur ſine eductione formæ de potentia materiæ, imo ſine productione aliqua formæ;ergo non habet rationem formalē generationis ex eo, quod eſt eductio formæ:euidens eſt cōſequentia : ſed probatur antecedēs in productione hominis,quę vera generatio eſt apud Ariſtotelē 2.Phyſ.c.2.text.26.aſſerentē, *Sol,& homo generāt hominē*;atque etiā apud omnes eius interpretes, per quam tamen nulla forma educitur,vel producitur;ſed anima rationalis,quæ vera forma hominis eſt, creatur à Deo immediatè ; ergo formalis ratio generationis non poteſt cōſiſtere in eductione, vel productione formæ.Secundo,quia ſi fieri poſſet,vt agens naturale educens formā de potentia materiæ non vniret eam materiæ,ſed ſeparatam produceret,talis eductio non eſſet generatio,quia nullum compoſitum generaretur:ergo formalis ratio generationis non cōſiſtit in eductione,vel productione formæ.

Quòd vero non cōſiſtat in productione cōpoſiti, probatur, 46 quia productio cōpoſiti non petit diſtinctā actionem ab ea,per quā forma educitur, vel vnitur materiæ, ſed educta forma, & vnita materiæ productum cenſetur cōpoſitum;cum non ſit alia entitas à materia,& forma, & vnione : ergo cum generatio ſit actio,per quā res generatur, non dicitur generatio ex eo,quòd ſit productio totius cōpoſiti.Secundò,totum compoſitum non minus produci poteſt per aliā actionē, quæ nō ſit vera generatio, quam per verā generationē:ergo generatio nō dicitur talis formaliter,qa eſt productio cōpoſiti,nā ſi ex eo talis diceretur, omnis productio cōpoſiti eſſet generatio;quod patet eſſe falſū.

Sed noſtra ſententia eſt,rationē formalem generationis habere ex eo,quod eſt productio cōpoſiti per vnionē formæ cum materia,quæ primo explicanda eſt, deinde probanda : pro explicatione vero oportet præſupponere id, quod in hac eadem quæſtione dictum eſt,nempe eandem actionē realem eſſe eductionem formę de potentia materiæ,vnitionem eiuſdem formę cum materia,& productionem cōpoſiti;quare tria hæc ſola ratione differunt,& tria ipſa nomina ſingulas, atque diuerſas rationes eiuſdem actionis realis exprimunt, dubium vero poſtulat, in quanam illarum conſiſtat ratio formalis generationis, vel ex quo illorum habeat talem rationem formalem:& prima opinio recentiorum aſſerit, non habere rationem formalem generationis ex eo, quod eſt eductio formæ, nec productio compoſiti,ſed ex eo,quod eſt vnitio formæ cum materia, vnde etiam cōſequenter terminum formalem generationis non eſſe

formam,

formã, ſed modum vnionis, quod videtur neceſſariò dicendum ſuppoſito priori, nam ſi ex ſola vnitione habet talis actio formalem rationem generationis, ſequitur hanc eſſe veram, vnitio eſt formaliter generatio, ergo quod eſt terminus formalis vnitionis, erit terminus formalis generationis: ſed vnio, vel vnionis modus eſt terminus formalis, vnitionis, quia vnitio per ſe, & formaliter tendit ad vnionẽ: ergo idem modus vnionis erit terminus formalis generationis. Nos vero tenemus rationem formalem generationis habere ex productione cõpoſiti per vnionem materiæ cum forma. Et ex conſequenti terminum formalem generationis eſſe formam, & non modum vnionis.

47 Præſupponendum eſt aliud, quod ſuperius etiam docuimus, videlicet terminum per ſe, & primarium generationis, quem vocant, vt quod, eſſe primum compoſitum reſultans ex vnione formæ cum materia, quod eſt natura, nam ſuppoſitum quod eſt quaſi ſecundum compoſitum, terminus remotus eſt, atque vltimatus: gratia exempli, quia per generationẽ ignis id quod immediate producitur, & in quod immediate tendit generatio, eſt natura ignis reſultans ex vnione formæ ſubſtantialis cum materia, & ideo hæc eſt terminus primarius per generationẽ productus: quis vero ſit formalis, & vt quo, nempe forma ipſa, vel modus vnionis, prima opinio tenet non eſſe formam, ſed modum vnionis: nos vero aſſerimus non modum vnionis, ſed formam: duo itaque continet noſtra ſententia, primum eſt, quod actio per quam aliquid generatur, habeat rationem formalem generationis ex eo, quod eſt productio compoſiti, nempe naturæ ex vnione formæ cum materia. Secundum, quòd terminus formalis generationis ſit forma, & non modus vnionis. Probatur primum, quia actio habet rationem formalem generationis à re genita: ſed res genita non eſt modus vnionis, ſed compoſitum, nam humana natura eſt genita, & ab ea dicitur generatio illa actio, per quam producitur, & non à modo vnionis: ergo ex eo eſt formaliter generatio talis actio, quia eſt productio compoſiti, non quia eſt vnitio formæ cum materia: quod facile intelligetur, ſi conſideremus, quod quemadmodum ad eductionem formæ de potentia materiæ requiritur vnitio eiuſdem formæ cum materia, quia non educitur forma, niſi inhærens materiæ, & ideo niſi vnita materiæ, ſed non propterea dicimus talem actionem, per quam educitur forma, habere rationem formalem eductionis à modo vnionis, vel ex eo, quod ſit productio eius, ſed potius à forma ex eo, quod per eam exijt in actum: cum prius ſolum eſſet in potentia actiua agentis, &

paſſiua

paſſiua materiæ : vel ſi non ſit educta de potentia materiæ, per talem actionem fit, vt informet materiam,& conſtituat cum ea compoſitum, tamquam vera forma eius. Eodem modo vt producatur compoſitum per generationem, requiritur tamquam conditio omnino neceſſaria, & ſecundum rationem præſuppoſita vnitio per quam producatur modus vnionis, & modus ipſe vnionis, per quem vniantur materia,& forma, quia forma non producitur, niſi in materia,& inhærens materiæ,inhærentia vero eſt modus vnionis per quem vnitur eidem materiæ, ex quo non ſequitur actionem per quam generatur compoſitum, habere rationem formalem generationis à modo vnionis, ſed ab eodem compoſito per eam genito ex vnione formæ cum materia : modus vero vnionis ſolum ſit conditio neceſſaria,vt generatio dicatur per productionem compoſiti,tamquam per rationem formalem talis denominationis.

Probatur ſecundum, quòd forma ſit terminus formalis generationis, & non modus vnionis, ſed ſolum conditio intrinſeca eiuſdem termini, quia terminus immediatus, atque totalis generationis, vt quod generatur, eſt compoſitum pro natura:ergo ille erit terminus formalis, vt quo, qui eſt ratio formalis conſtitutiua eiuſdem naturæ,ſed talis eſt forma,non modus vnionis ; ergo illa erit terminus formalis generationis, & non iſte : minorem probo, quia natura conſtituitur per formam, & non per modum vnionis, quamuis iſte ſit conditio neceſſaria, vt conſtituatur, quia forma non conſtituit, niſi vnita materiæ ; & ſi dicatur, forma non eſt terminus generationis, niſi vt vnita materia : ergo vnio erit terminus formalis, potius quàm forma ; diſtinguendum eſt antecedens, quia ſi redupliciter rationem formalem terminandi, falſum eſt : ſi vero conditionem intrinſecam,verum : & ſi rurſus dicatur animam rationalem eſſe terminum creationis, ergo non generationis, quia cum ſint diſtinctæ actiones, debent habere diſtinctos terminos. Reſpondeo diuerſa ratione eſſe terminum vtriuſque actionis, creationem terminat ſecundum propriam entitatem ex nihilo productam, eſt autem terminus formalis generationis, vt conſtituit compoſitum genitum per informationem materiæ, & vnionem cum ea, ita tamen, vt ſicut informatio ſolum eſt conditio neceſſaria, ad terminandum, & non ratio terminandi ; ita modus vnionis. Ad illud vero argument. pro contraria opinione, quo probabatur, actionem non eſſe ceceſſariam nouam actionem, per quam producatur compoſitum præter vnitionem formæ cum materia, ſed producto per eam modo vnionis ſtatim reſultare idem compoſitum; reſ- 41

pondeo verum id eſſe, quod ſine noua actione ſequitur compoſitum, nihilominus virtute eiuſdem vnitionis fieri, & ex eo ſortitur vnitio rationem formalem generationis.

QVÆSTIO IIII.

Quodnam ſit ſubiectum proprium generationis.

49 PRæſupponendum eſt tanquam certum, vt quæſtio intelligatur, quòd ſicut omne agens creatum operatur per aliquam potentiam, aut virtutem, quæ ſit accidens ſuperadditum ſubſtantiæ eius in prædicamento qualitatis, etiam operatur per actionem mediam inter ipſum, & effectum, quæ ſit etiam accidens de prædicamento actionis: vnde ſequitur, quod agens naturale educens formam de potentia materiæ, vel eam vniens eidem materiæ, generanſque compoſitum per veram actionem id efficiat, quæ ſit accidens de prædicamento actionis, & talem eſſe generationem certum eſt; nec eſt minus certum omne accidens reale habere ſubiectum proprium, cui inhæreat, & à quo ſuſtentetur: & ideo inquirimus, in quonam ſubiecto ſit hoc accidens, quod eſt generatio, in materia, in forma, in vnione, vel compoſito?

Circa quam quæſtionem, primò refutanda eſt ſententia illorum, qui vt ſuperius vidimus, ponunt in generatione duplicem actionem partialem, vnam, quæ ſit eductio formæ de potentia materiæ, alteram, quæ ſit vnitio eiuſdem formæ cum materia; & illam dicunt eſſe immediatè in eadem forma, quæ educitur; vnitionem vero in eodem modo vnionis per eam producto: ſed quia tam forma, quàm modus vnionis ſunt in materia, vtramque actionem mediatè etiam recipi in materia. Hæc tamen ſententia falſa eſt, primo, quia falſum eſt, quod ſupponit dari duas illas actiones in generatione, vt probauimus: ſecundò, quia etiam ſi darentur, deberent recipi immediate in materia, & non in forma, & modo vnionis; quod ſic probo: Actiones iſtæ procedunt ab agente circa materiã, tãquam circa ſubiectum, de cuius potẽtia educit tam formam, quàm modũ vnionis: ergo materia ſe habet ad illas actiones tanquam paſſum: & ſunt actiones tranſeuntes, quæ oriuntur ab agente, & tranſeunt ad paſſum, in eoque recipiũtur: ergo tales actiones immediatè tranſeunt ad materiam, in eaque tãquam in paſſo proximè recipiuntur, quod eſt recipi in ea tanquam in ſubiecto proximo: & tertio, quia duæ illæ actiones ſunt vię ad formam, & modum vnionis tanquam ad proprios terminos, & verſantur circa materiam

tanquam

tanquam circa ſubiectum, de cuius potentia educuntur ijdem termini:ergo ordine naturæ præſupponunt materiam tanquam ſubiectum,& antecedunt formam, & vnionem, quare non poſſunt eſſe in eis tanquam in ſubiectis,ſed in ſola materia.

Hæc ſententia refutata;prima opinio diſtinguit triplex ſubiectum generationis,nempè denominationis,inhęſionis,& eius circa quod exercetur generatio; aſſeritque materiam non eſſe ſubiectum denominationis ipſius generationis, quia non dicitur genita,nec etiam inhæſionis, quia generatio eſt accidens,& nullum prorſus accidens,ſiue ſit completum,ſiue incompletum; ſiue ſit abſolutum,vel relatio,poteſt recipi in materia tanquam in ſubiecto inhæſionis: Sed materiam concedit eſſe ſubiectum generationis,circa quod exercetur ;quemadmodum ait mobile eſſe ſubiectũ circa quod exercetur motus; nam generans exercet ſuam actionem circa materiam, vt ex potentia eius educat formam, eamque vniat eidem materiæ, & ex vnione reſultet compoſitum,quod intendit producere.Ita Bañez.1.lib.de generatione ca.4. q.vlt.vbi nullam aliam rationem pro hac ſua ſententia attulit. Sed nec docet quodnam ſit ſubiectum, in quo inhæreat generatio,quamuis ſentire videatur inhærere in compoſito genito, ſicut cætera accidentia. 50

Nos tamen eam probauimus duplici argumento. Primò, quia generatio eſt accidens, ergo debet ſuſtentari à ſubiecto in quo inhæret, illique tribuere propriam denominationem; ſed vtrumque repugnat materiæ; ergo repugnabit etiam, quod ſit ſubiectum, cui inhæreat generatio. Probatur minor, quia ſubiectum ſuſtentat accidentia per eſſe proprium ac per ſe; ſed materia nullum eſſe habet à ſe, ſed à forma accipit: ergo ante receptionem formæ, non poterit ſuſtentare generationem, nec denominationem propriam eius ſuſcipere, ſicut nec proprium effectum formalem, nempe genitam eſſe vel appellari: cum ſit ex propria natura ingenerabilis, & incorruptibilis,vt in 1. lib. Phyſ. docuimus, & probauimus.

Secundò, materia eſt potentia ſubſtantialis; ergo prius reſpicit formam ſubſtantialem, quàm accidentalem; ſed quod prius reſpicit, prius etiam recipit;cum eo fine reſpiciat vtramque formam,vt eam in ſe recipiat;ergo non poteſt prius recipere formã accidentalem, quàm ſubſtantialem;& conſtat generationem habere modum accidentalis formæ, quia eſt verum, & reale accidens;ergo repugnat,quod in materia recipiatur prius, quam forma ſubſtantialis;atque adeo,quod vlla materia ſit ſubiectum inhęſionis eius:& certe ſi prius reciperetur generatio in materia,quam forma ſubſtantialis,efficeret cum ea compoſitum 51

accidentale, & hoc eſſet prius, quam compoſitum ſubſtantiale, quod cum forma conſtituit; quod repugnat, quia ſubſtantia omnibus modis eſt prior accidente.

52 Secunda opinio tenet, proprium, atque immediatum ſubiectum, cui generatio inhæret, eſſe materiam primam. Ita expreſsè Ariſtoteles in hoc primo lib. ad finem quarti capitis his verbis: *Eſt autem & materia maximè quidem, & propriè ſubiectum generationis, & corruptionis ſuſceptibile.* Ita etiam D. Thomas non ſolum in commentariis horum verborum, ſed etiam in 2. diſtinct. 1. q. 1. artic. 2. & diſt. 12. q. 1. art. 1. ad 5. Albert. Magnus 1. lib. de generatione tractat. 2. Venetus ibidem text. 24. Caiet. 3. p. q. 35. art. 5. Toletus q. 5. huius primi lib. & eſt communis, & vera. Probatur primò, quia generatio, vt ſuperius probauimus, eſt mutatio ſubſtantialis, ſed mutatio eſt in eo, quod mutatur, tamquam in ſubiecto, vt docet Ariſtoteles 5. lib. Phyſ. text. 12. his verbis: *Quoniam cui ineſt, illud mutatur*; ergo illud erit ſubiectum generationis quod per eam mutatur, & mutatur ſola materia: ergo hæc ſola eſt ſubiectum generationis. Probatur minor, quia ſola materia tranſit à priuatione formæ ad eandem formam, quam per generationem recipit, vt per ſe eſt manifeſtum. Secundò, quia generans agit in materiam per actionem, quæ dicitur generatio ſubſtantialis, & per talem actionem educit formam de potentia eius: ergo actio generationis eſt via, per quam materia tendit in formam; ſed prius eſt ordine executionis via, quàm terminus: ergo prius eodem ordine materia eſt in via, quam in termino, quod eſt prius recipere in ſe generationem, quàm formam, eſſeque ſubiectum inhæſionis eius. Quod euidenter ſequitur ex eo, quod Bañez concedit, nempe materiam nudam eſſe ſubiectum, circa quod exercetur generatio, ſicut mobile eſt ſubiectum, circa quod exercetur motus; ſed repugnat actionem generationis exerceri circa materiam nudam, quin in ea recipiatur: ergo quin ſit ſubiectum inhæſionis eius. Probatur minor, quia exercetur circa materiam tamquam circa paſſum: ergo tanquam circa recipiens, & ſubiectum.

53 Ad primum argumentum concedendum eſt primum enthymema, quantum ad eam partem; quæ aſſerit ſubiectum proprium ſuſtentare accidentia, ſed neganda eſt minor, quod materiæ repugnet ſuſtentare generationem, habet enim propriam exiſtentiam, & ſubſiſtentiam partialem, vt probauimus in 1. lib. Phyſic. per quas eam ſuſtentare poteſt; quod vero ab aliis dicitur materiam ſemper eſſe coniunctam alicui formæ, à qua poteſt accipere eſſe, & per illud ſuſtentare generationem, non

videtur

videtur mihi ſoluere argumentum; quod ſic probo. Materia in inſtanti generationis eſt coniuncta nouæ formæ, & tempore immediatè præcedenti fuit coniuncta formæ alriquæ, ſed cum tempore præcedenti nondum fuerit generatio ſubſtantialis, non potuit ſuſtentare generationem materia, per illud eſſe, quod recipiebat ab illa forma: in inſtanti vero generationis habet quidem iam nouam formam, ſed ratione illius non poteſt ſuſtentare generationem. Probatur efficaciter, quia prius natura, quàm recipiat formam, recipit generationem: ergo ratione alicuius eſſe prius debet eam ſuſtentare, & conſequenter nec ratione vnius formæ, neque alterius, ſed ratione ſui, hoc eſt ratione propriæ exiſtentiæ, & ſubſiſtentiæ, quam à ſe habet, & non à forma. Quod vero dicitur in eodem enthymemate, non poſſe materiam eſſe ſubiectum generationis, quin effectum formalem eius recipiat, atque etiam propriam denominationem genitæ diſtinguendum eſt: quia vt ex D.Tho. 3. p. q.35. art.1. ad 2. colligitur, generatio duo habet, & quod ſit mutatio, & talis mutatio, nempe ſubſtantialis, quæ dicitur generatio, & primum habet in ordine ad ſubiectum ſecundum in ordine ad terminum, nam ſubiectum eſt, quod propriè mutatur, & à termino accipit eadem mutatio rationem ſpecificam; ratione ergo primi, quod habet in ordine ad ſubiectũ, tribuit ei effectum formalem, & denominationem; & ideo dicitur materia mutata per generationem; ſed ratione ſecundi, quod habet in ordine ad terminum denominat eum genitum, non ergo ſequitur materiam eſſe genitam licet ſit ſubiectum generationis, ſed ſolum eſſe mutatam, terminum vero eius eſſe genitum.

Ad ſecundum reſpondent aliqui materiam in genere cauſæ 54 efficientis prius reſpicere generationem, quàm formam, quia generatio eſt quaſi effectio, vel cauſatio formæ, ſed in genere cauſæ materialis prius reſpicere formam, quia eam reſpicit tanquam actum ſubſtantialem, generationem verò tanquam actum accidentalem, qui eſt poſterior. Et quia recipere dicit genus cauſæ materialis, prius recipit in ſe formam, quàm generationem. Hæc tamen ſolutio nec vera eſt, nec ſatisfacit argumento. Probatur hoc modo: Per actionem agentis educitur forma de potentia materiæ, & fit in materia: ergo prius natura verſatur actio generationis circa materiam, quàm ſit forma, & vniatur materiæ, ſed verſatur circa illam, tanquam circa paſſum, atque ſubiectum: & ratio ſubiecti genus eſt cauſæ materialis: ergo adhuc in hoc genere materia prius reſpicit generationem, quàm formam ordine executionis, & cõſequenter prius natura eam recipiet. Et ſecundò, quia ſi prius reciperet

formam, iam non eſſet nuda materia ſubiectum generationis, ſed informata forma; quod patet eſſe falſum, quia ſubiectum motus, vel mutationis nudum, atque diſtinctum debet eſſe ab
55 vtroque termino, cum ex eo mutetur quod vnum demittat, & accipiat alterum. Reſpondetur ergo diſtinguendo maiorem, quòd materia prius reſpiciat formam ſubſtantialem, quàm accidentalem: nam forma accidentalis duplex eſt, vna completa, quæ ſequitur compoſitum, vel ſaltem formam ſubſtantialem in materia, & eam poſterius reſpicit, quàm formam: alia eſt incompleta tanquam via ad formam, & talis eſt generatio, quam ordine executionis neceſſe eſt prius reſpiciat: & ideo prius in ſe recipiat, vt per receptionem educatur forma ſubſtantialis de potentia eius; nam vt in 1. lib. Phyſ. docuimus, & probauimus propria cauſalitas materiæ in ordine ad eductionem formæ eſt paſſio, hoc eſt actio generantis, vt in ſe recepta, quare prius eam debet recipere, quam formam, alioquin non poterit concurrere in proprio genere cauſæ ad eductionem eius. Quòd vero componat cum ea totum accidentale imperfectum ſtatim deſinens per aduentum formæ, nullum eſt inconueniens, quia ex hoc non ſequitur prius eſſe ſimpliciter adhuc compoſitum hoc accidentale, ſed ſolum ſecundum quid, nempe ordine executionis, & hoc ideo, quia forma accidentalis imperfecta ex qua fit, eſt via ad ſubſtantialem, per quam fit compoſitum ſubſtantiale.

QVÆSTIO V.

An generatio ſubſtantialis ſit mutatio ſucceſſiua, vel inſtantanea ab alteratione diſtincta?

56 PRima opinio non ponit actionem aliquam neceſſariam ad educendam formam ſubſtantialem de potentia materiæ, neque ad eam vniendam eidem materiæ, ſed aſſerit virtute alterationum præcedentium, per quam diſponitur materia, educi formam, & vniri materiæ, generarique compoſitum naturali ſequella abſque alia noua actione. Gratia exempli, dum generatur ignis ex ligno, diſponitur materia eius ad recipiendā formam ignis per calefactionem, & exſiccationē, & cum iam perfectè diſpoſita eſt, non eſt neceſſaria noua alia actio, ſed in vltimo inſtanti harum alterationum virtute earum expellitur forma ligni, & educta cenſetur forma ignis, atque vnita materiæ ligni, genituſque ignis: & ita generatio nec eſt mutatio, neque actio diſtincta ab alteratione. Ita Caietanus 1. p. q. 54. artic. 3.

& de

& de ente,& eſſentia q.17. Herueus in tract.de vnitate formarum q.17. Probatur primo,quia agens naturale non poteſt concurrere ad aliquam actionem,niſi mediis accidentibus,vt ignis medio calore, & aliis qualitatibus : nam ſubſtantia creata non eſt per ſe ipſam operatiua,ſicut Deus, ſed per accidentia ſuperaddita : ergo nec poteſt educere formam de potentia materiæ, & eam vnire materiæ,niſi mediis eiſdem accidentibus, per quæ diſponit eandem materiam;ſed hæc accidentia , vel diſpoſitiones non ſunt iam in inſtanti generationis ; præſertim in opinione eorum,qui aſſerunt in toto compoſito, tanquam in ſubiecto inhærere,cum quo etiam corrumpuntur:ergo impoſſibile eſt in eodem inſtanti generãs agere,vel ab eo procedere actionem,per quam educatur forma de potentia materiæ, & producatur compoſitum;ſed virtute alterationum præcedentium produci cenſendum eſt.

Secundò,quia ita operantur ſecundæ cauſæ per accidentia;vt non præſtent alium concurſum ad actiones,& effectus ſubſtantiales,præter eum,quem per illa præſtant,vt 2.lib. Phyſ.docuimus , & probauimus ; ſed in inſtanti generationis nullum eſt iam accidens , ſed corrupta ſunt omnia cum compoſito , præſertim ſi in eo ſubiectantur : ergo non poteſt concurſum aliquem actualem præſtare generans , nec poterit actio aliqua ab eo tunc procedere.Probatur conſequentia;quia repugnat actionem procedere ab agente,niſi per actualem concurſum. Quod clarius oſtendo in generatione viuentium , ad quam non concurrit viuens,niſi per virtutem ſeminalem,tanquam per inſtrumentum ; ſed virtus ſeminalis procedens à forma ſeminis corrumpitur neceſſariò cum eo : ergo ſicut ſemen non manet iam in inſtanti generationis , in quo iam eſt anima vnita materiæ eius ; ita nec poteſt manere virtus ſeminalis : quare nulla erit cauſa ſecunda, à qua poſſit actio procedere in illo inſtanti:nam viuens , aut iam non eſt , vt contingere ſolet, vel non eſt præſens:vnde non poteſt per ſe concurrere ad talem actionem , ſed nec per inſtrumentum proprium,quod eſt virtus ſeminalis : repugnabit ergo,actionem ab eo procedere , ſed effectus dicetur fieri virtute alterationum præcedentium. 57

Tertio per alterationes præcedentes diſponitur materia , & expellitur ſufficienter forma ſubſtantialis ab ea , cum non poſſit naturaliter cum eis permanere, vt forma ignis cum ſummo calore , ſed expulſionem formæ præexiſtentis ſequitur naturaliter introductio nouæ : ergo alterationes præcedentes ſufficiunt ad expulſionem vnius formæ , & introductionem alterius,quod eſt ſufficere ad generationẽ;& ideo nõ erit neceſſaria 58

alia actio in inſtanti generationis, quæ ſit generatio.

Secunda opinio præter alterationes tempore præcedentes ponit nouam aliam actionem inſtantaneam, per quam educatur forma, vniatur materiæ, fiatque compoſitum; & hanc diſtinguit realiter ab alteratione; vocatque generationem ſubſtantialem. Hæc eſt communis, & vera ſententia, quam tenent antiqui omnes, & moderni, D. Thom. quæſt. 3. de potentia artic. 3. Scotus in 2. diſtinct. 2. quæſt. 9. Henric. quodlib. 9. quæſt. 4. Auerroes 4. lib. Phyſ. comm. 29. Simpl. lib. 3. text. 8. Capreo. in 2. diſtinct. 13. q. 1. art. 3. Alexand. Alenſis 3. p. quæſt. 7. memb. 6. & moderni in expoſitione huius libri. Probatur teſtimonio Ariſtotelis 5. lib. Phyſ. cap. 1. tex. 9. & 10. & cap. 5. text. 51. quibus locis aſſerit ad ſubſtantiam non terminari motum per ſe, ſed mutationem, & ideo generationem non eſſe motum. Quod etiam probat, quia motus verſatur inter terminos poſitiuè contrarios, vt dealbatio inter album, & nigrum, generatio vero non niſi inter terminos contradictorios, vel priuatiuè oppoſitos, vt inter eſſe, & non eſſe: ſed alterationes præcedentes generationem, vt calefactio, aut infrigidatio ſunt motus; ergo generatio diſtinguitur ab eis ex mente Ariſtotelis.

59 Probatur etiam ratione ex parte ſubiecti, nam ſubiectum generationis ſubſtantialis eſt materia, alterationis vero compoſitum, vt docet expreſſe Ariſtot. 5. lib. Phyſ. capit. 1. text. 9. & capit. 4. huius libri circa finem. Et probat ratio, quia quod alteratur, compoſitum eſt, vt quod calefit, vel dealbatur: quod vero mutatur per generationem à priuatione formæ ſubſtantialis ad eandem formam, eſt ſola materia; ſed compoſitum, & materia ſunt ſubiecta realiter diſtincta: ergo generatio, & alteratio ſunt mutationes diſtinctæ realiter. Secundo, ex parte termini, nam per alterationem producitur qualitas: per generationem ſubſtantia; ergo ſunt actiones realiter, atque ſpecie diſtinctæ. Probatur tandem, quia productis accidentibus per alterationes præcedentes, non eſt eo ipſo educta de potentia materiæ noua forma ſubſtantialis, neque vnita eidem materiæ; ergo requiritur noua, atque diſtincta actio, per quam educatur, & vniatur. Probatur antecedens, quia eductio formæ ſubſtantialis, & vnio eius cum materia, eſt nouus, atque diſtinctus effectus: & ſubſtantialis quidem, ac proinde alterius ordinis à qualitatibus per alterationes productis: ergo petit nouum, atque diſtinctum fieri, nouam, atque diſtinctam actionem, non ſucceſſiuam, vt ſunt alterationes, ſed inſtantaneam, quia ſubſtantia totum ſuum eſſe habet ſimul, & non per partes, vel gradus, vt qualitates, & ideo poſtulat ſimul fieri, aut in inſtanti.

inſtanti. Ex quibus efficaciter colligitur generationem, per quam fit, eſſe actionem inſtantaneam, ab alterationibus præcedentibus ſpecie, ac realiter diſtinctam.

Propter argumenta pro alia ſententia poſita (quæ vere difficillima ſunt) dixerunt moderni quidam, cauſas ſecundas non poſſe quidem agere niſi mediis accidentibus, ſed præter concurſum, quem accidentia præbent, proprium habere, quem cùm præſentes non ſunt, ſuppletur à Deo, à quo procedit actio inſtantanea eductiua, & vnitiua formæ, tanquam à cauſa ſupplente concurſum ſecundæ, & ideo maiorem præſtante, quam ad alias actiones, ad quas concurrunt cauſæ ſecundæ, quæ ad generationes viuentium nec per ſe, nec per inſtrumenta occurrere poſſunt, & ideo nullo modo. Hanc tamen ſententiam refutauimus 2. lib. Phyſ. quia expreſsè contradicit principiis Ariſtotelis, & inter alia inconuenientia habet hęc; primum, quòd nullum viuens generet ſibi ſimile, ſed à ſolo Deo generetur: probatur euidenter, quia viuens non concurrit ad generationem per ſe, nec per inſtrumentum: ergo nullo modo eſt cauſa rei genitæ, ſed ſolus Deus, qui ſupplet cauſalitatem eius: ſecundum, quòd nulla detur generatio vniuoca viuentium: cùm cauſa proxima eius, quæ eſt Deus, ſit diuerſæ rationis, & ordinis ab effectu: tertium, quòd nulla detur relatio paternitatis, & filiationis in hominibus; cum relationes iſtæ fundentur in eo, quod vnus homo genuerit alterum, & iſte ſit genitus ab illo, vt docet expreſſe Ariſtoteles in prædicamento ad aliquid. 60

Secundo, poſſent reſpondere, qui tenent, accidentia recipi in materia prima tanquam in proprio ſubiecto, permanere accidentia impreſſa materiæ per alterationes præcedentes in inſtanti generationis, ſicut permanet materia, in qua ſunt: & ideo poſſe generans illis mediis agere ad eductionem, atque vnionem formæ ſubſtantialis, & actionem generationis procedere ab illo in eodem inſtanti. Sed hæc ſolutio in primis non eſt forma, quia ſolum tenet ſuppoſita illa opinione de ſubiecto accidentium: cuius oppoſita magis conſonat principiis Ariſtot. & fortè eſt probabilior, vt in hoc lib. oſtendimus. Deinde non habet locum in generatione viuentium, in quibus euidēs eſt apud omnes opinantes ſemen, ac virtutem ſeminalem corruptā eſſe in inſtanti generationis, in quo verum eſt dicere nouum viuens iam eſſe productum per introductionem animæ rationalis in materia ſeminis, atque adeo ſemen iam non eſſe, & ex conſequenti, nec virtutem ſeminalem cum forma eiuſdem ſeminis, cuius erat propria pereuntē, propter incompoſſibilitatem, quam habet cum anima rationali, & perfecta organizatione corporis 61

Quo ſuppoſito nullum datur agens, à quo poſſit procedere actio generandi in illo inſtanti; quia aut viuens, à quo deciſum fuit ſemen, iam non eſt, vel eſt ſeparatum à loco generationis; quare nec per ſe, nec per virtutem ſeminalem agere poteſt.

62 Quare alij reſpondent, ad rationem Phyſici inſtrumenti non requiri quòd in eodem inſtanti ſit, in quo ſequitur effectus, vel actio ab eo procedens; ſed ſatis eſt in tempore immediato fuiſſe, & tunc aliquid fuiſſe operatum, ex quo in inſtanti terminatiuo illius temporis ſequitur actio, & effectus; qui licet non dicantur procedere ab eo formaliter, procedunt tamen virtualiter, quia virtute eius, quod immediatè fecit, ſequuntur actio, & effectus. Gratia exempli, ſemen dicitur inſtrumentum generantis ad generationem viuentis, vt Ariſtot. & cum eo tota ſchola docet, quia materiam diſponit, & organizat, & virtute huius diſpoſitionis, & organizationis ſequitur eductio formæ de potentia materiæ, vel ſaltem vnio eius cum materia, atque etiam productio totius compoſiti, nec requiritur quòd actu exiſtat in inſtanti generationis, ſed ſatis eſt tempore immediato fuiſſe; ex quo Phyſicè loquendo cenſetur quaſi actu exiſtere, hoc eſt ita effectum, & actionem virtute eius ſequi, ac ſi in eo inſtanti exiſteret, nec maiorem ſimultatem cum effectu petit cauſalitas Phyſica, de cuius intrinſeca ratione ſolum eſt operari ex determinatione ad vnum; quod vero actu exiſtat cauſa dum operatur, vel tempore immediatè præcedenti ſufficit ad cauſalitatē; nec eſt poſſibilis naturaliter alius modus cauſandi in his inſtrumentis generationis viuentium: cum non ſit completa cauſalitas eorum vſque ad vltimum inſtans terminatiuum temporis, quemadmodum ſacramenta dicuntur habere modum cauſalitatis Phyſiſicè, nec tamen cauſare vſque ad vltimum inſtans, quia vſque ad illud non eſt completa ſignificatio verborum, quæ tamen in illo inſtanti, iam non exiſtunt: quare vel negandum eſt omnino viuentia generare ſibi ſimilia, vel admittendū, quòd virtualis ſimultas cauſæ cum effectu ſufficiat, quam habet per actualem exiſtentiam, & cauſalitatem in tempore immediato, ſicut ad ſimultatem cauſæ moralis ſufficit ſimultas moralis, hoc eſt non niſi per paruum tempus interrupta; hoc enim in moralibus cenſetur ſimul eſſe cum alio, quod non niſi per modicum ſpatium, vel tempus ab eo diſtat.

63 Quo ſuppoſito actio generandi, & effectus procedunt, ac dependent in inſtanti generationis formaliter à prima cauſa, non quidem ſupplente concurſum ſecundæ, & ideo nec maiorem, ac diſtinctum concurſum tribuente, quàm ſi cauſa ſecunda per ſe, vel per inſtrumentum eſſet præſens, ſed eodem prorſus; quia concurſus,

concurſus,quem tunc adhiberent formaliter, adhibent virtualiter: à cauſa vero ſecunda procedunt virtualiter propter virtualem modum dependentiæ,quem habent ab eius inſtrumento tempore immediatè præcedenti exiſtente, & operante, cuius operationis virtute procedunt actio,& effectus in inſtanti terminatiuo eiuſdem temporis.

Sed hæc etiam ſententia difficilè poteſt ſuſtineri, quod ſic probo; actio dicit ab intrinſeco actualem egreſſionem, ac dependentiam ab agente; ſed ab eo,quod non exiſtit actu, nihil poteſt actu egredi, aut dependere; ergo nec poteſt agere id, quod non exiſtit actu. Secundò,non poteſt agens agere,niſi per actualem cõcurſum & influxum in effectum;ſed influxũ actualem, vel concurſum præſtare non poteſt, niſi actu ſit: ergo neque poteſt agere. Probatur minor,quia actualis concurſus, vel influxus procedit ab entitate formæ, vel agentis;ſed quod non exiſtit actu,non habet entitatem realem extra cauſas:ergo non poteſt præſtare concurſum, neque influere in effectum, nec proinde poterit agere. Quare niſi cauſa ſecunda actu exiſtat, per ſe, vel per inſtrumentum, non poterit eſſe cauſa generationis,aut effectus.

Noſtra igitur ſententia eſt; cauſam ſecundam per ſe, vel per 64
ſuum inſtrumentum actu exiſtere, & præſens eſſe, actúque influere in inſtanti generationis, & ideo actionem inſtantaneam, quæ eſt generatio, ab ea procedere. Quod in generationibus rerum non viuentium ſatis eſt manifeſtum: cum ignis à quo generatur alius ignis ex ligno in inſtanti generationis permaneat, atque etiam calor in eo exiſtens, quo vtitur tanquam inſtrumento ad generationem: quod vero non permaneat calor,& aliæ diſpoſitiones, quas produxit in ligno per alterationes præcedentes, impertinens eſt, quia valdè probabile eſt non concurrere effectiuè ad generationem ignis,ſed ſolum in genere cauſæ materialis diſponendo materiam; & etiam ſi effectiuè concurrerent, neceſſarium non eſſet, quod in eo inſtanti permanerent: ſed ſatis eſt permaneat inſtrumentum coniunctum, quod eſt calor proprius ignis, quo medio actio generationis procedit ab igne, à quo proceſſerunt eædem diſpoſitiones præcedentes.In generatione autem viuentium permanet etiam virtus ſeminalis in inſtanti generationis, qua media, tanquam inſtrumento producit actionem generandi, & effectum. Quod vt intelligatur, notandum eſt ex doctrina D. Thomæ 2. lib. contra gentes cap. 57. & cap. 89. atque etiam quæſt. 3. de potentia art. 9. & 11. ſemen duplices partes habere, quaſdam craſſas, alias vero tenues, & quaſi ſpirituoſas

in qui

in quibus ſunt ſpiritus quidam ſimiles vaporibus, & in his ſpiritibus contineri virtutem ſeminalem, per quam diſponitur, & organizatur materia earumdem partium ſubtiliorum, ex qua ſola educitur anima, vel ei ſoli vnitur (ſi rationalis ſit) & non ex materia partium craſſiorum, ſed iſtæ corrumpuntur,
65 vel reſoluuntur in aliud compoſitum non viuens. Et huius diſtinctionis habemus exemplum per experientiam notum in grano tritici, & alijs ſeminibus, in quibus videmus virtutem ſeminalem, à qua procedit generatio, non in omnibus partibus grani contineri, ſed in quibuſdam diſtinctis ab alijs; diſtinctio autem in ſemine animalium per ſpiritus illos cognoſcitur, quia partes quidem ſeminis diſtinctæ ſunt ab illis, quarum materia organizatur, atq; diſponitur pro introductione animæ in ea: & ideo poſſunt in illas agere pet virtutem ſeminalem, quam continent actione reali, cum diſtinguantur realiter. Poſſunt etiam ſpiritus illi ſimul cum virtute ſeminali perſeuerare in inſtanti generationis, & re vera permanent, quãuis corrumpantur reliquæ partes ſeminis, in quarum materia introducitur anima: permanens vero virtus ſeminalis poteſt actu concurrere ad generationem, & compoſitum genitum tamquam inſtrumentum generantis, & conſequenter poteſt noua actio generationis inſtantanea ab ea procedere in inſtanti generationis, poſt eã vero ſpiritus illi, in quibus reſidet virtus ſeminalis, reſoluuntur, & pereunt. Quod verò dicitur de hac virtute ſeminali exiſtente in ſemine deciſo a viuente pro generatione alterius ſimilis in ſpecie, dicendum eſt in reliquis generationibus, quæ ſunt quaſi viæ ad alias, & ideo imperfectæ, vt de generatione embrionis ſub vita plantæ, & deinde ſub vita ſenſitiua, ſi verum eſt(vt Ariſtoteles& D. Thomas docent) in generatione hominis priùs introduci animam vegetatiuam in materia, deinde animam ſenſitiuam, & tandem rationalem: tunc enim pro ſingulis formis ponenda eſt virtus ſeminalis cuilibet formæ propria, ac proportionata reſidens in partibus diſtinctis ab his, ex quarum materia organizatur corpus ad introductionem animæ, à qua virtute tamquam ab inſtrumento generantis procedunt alterationes, per quas præparatur materia, & organizatur corpus, fitque aptum ad talem formam recipiendã, atque etiam eductio formæ de potentia materiæ, vel vnio eius cũ materia, vt copioſius explicabitur 2. lib. de anima, vbi ex profeſſo agemus de generatione viuentium, nunc enim ſolum de generatione ſubſtantiali in communi agit Ariſtoteles.

66 Et ex hac doctrina facile ſoluuntur argumenta primæ opinionis,

nionis,nam ad primũ diſtinguenda eſt minor, quod in inſtanti generationis non permaneant accidentia ; ſunt enim duplicia, quædam producta per alterationes in materia, ex qua educẽda eſt forma, pro eiuſdem materiæ diſpoſitione; alia in agente, per quæ producuntur, vt in generatione ignis ex ligno eſt calor productus in ligno pro diſpoſitione materiæ, & eſt calor eiuſdem ignis, cuius virtute productus eſt. Et de primis accidentibus concedi poteſt,quòd non permaneant,in inſtanti generationis, quia corrumpuntur ad corruptionem totius ligni : ſed negandum de poſterioribus, quibus mediis tanquam inſtrumentis poteſt actio generationis procedere in inſtanti generationis ab agẽre ſuppoſitis alterationibus præcedẽtibus.

Ad ſecundum conceſſa maiori, neganda eſt minor, quòd in inſtanti generationis corrupta ſint accidentia, per quæ agere poſſit generans, vt in generatione viuentium, quod corrupta ſit virtus ſeminalis, cum ſit corruptum ſemen, in quo erat; nam virtus ſeminalis non eſt in toto ſemine, ſed in quibuſdam partibus eius, quæ vocantur ſpirituoſæ, ex eo quod in eis reſident ſpiritus quidam continentes virtutem ſeminalem, & cum hi ſpiritus ſint partes diſtinctę,etiam ab eiſdem,in quibus reſident ;ſicut ſpiritus vitales, qui reſident in ſanguine, diſtinguntur ab eo,poſſunt per eandem virtutem ſeminalẽ agere, in eaſdem partes,quibus adiunguntur, vſque ad corruptionem earum,cum quibus tamen non corrumpuntur, ſed permanent in inſtanti generationis, poſt illud verò reſoluuntur in res alias.

Ad tertium, conceſſa maiori, & minori,neganda eſt conſequentia, quod non requiratur noua alia actio, in inſtanti terminatiuo alterationum præcedentium,pro introductione nouę formæ, nam cum eductio formæ ſubſtantialis de potentia materiæ,vel vnio eius cum materia ſit nouus effectus ſubſtantialis diſtinctus à diſpoſitione materiæ,& per ſe productus, requirit nouam,ac diſtinctam actionem ſubſtantialem, per quam producatur,præter alterationes præcedentes; per quas licet diſpoſitiue expellatur forma ſubſtantialis præcedens, non tamen formaliter niſi per formam ſubſtantialem nouam atque eductam de potentia eiuſdem materiæ,vel ei vnitam.Non eſt ergo bona conſequentia ; forma ſubſtantialis præcedens non poteſt permanere cum diſpoſitionibus contrarijs, ergo ab eis expellitur ſufficienter,ſed ad formalem expulſionem eius requiritur introductio nouæ,à qua ſola expellitur formaliter, ab agente effectiuè, à diſpoſitionibus vero ſolum diſpoſitiuè, vt inferius oſtendetur. 67

Et ex

Et ex doctrina huius quæſtionis conſtat generationem eſſe actionem, vel mutationem diſtinctam realiter ab alteratione, propter diſtinctionem realem effectus per vtramque producti;& præterea diſtinguntur ex parte ſubiectorum, nam ſubiectum alterationis eſt compoſitum, quod ei præſupponitur, & circa quod agens operatur: ſubiectum vero generationis eſt materia prima,vt probabimus. Diſtinguntur tandem ex parte terminorum ad quos, quia terminus alterationis eſt qualitas, generationis vero ſubſtantia de nouo producta. Et hæc diſtinctio eſt ſpecifica,quia ſpecies actionum,& mutationum, & diſtinctio earum ſpecifica à terminis ad quos accipienda eſt, vt lib.5.Phyſ.probauimus.

TRACTATVS SECVNDVS.
De corruptione ſubſtantiali.

QVÆSTIO I.

An ſit,& quid ſit corruptio ſubſtantialis,& an naturalis ſit rebus ſublunaribus?

68 QVatuor inquirit titulus quæſtionis eodem ordine explicanda,primum, an ſit corruptio ſubſtantialis?ſecundum, quid ſit?tertium,an ſit naturalis,vel violenta? quartum an intendatur per ſe à natura?Et circa primum, quod detur in rebus naturalibus corruptio ſubſtantialis,eiſdem prorſus teſtimonijs Ariſtotelis,Platonis,& aliorum Philoſophorum, eiſdem rationibus naturalibus, eadem experientia probatur, ac probatum eſt in principio tractatus præcedentis, quod detur generatio ſubſtantialis;quia,vt inferius oſtendetur, generationi naturali vnius rei neceſſariò coniuncta eſt corruptio alterius, ideo non eſt modò probandum,ſed tamquam certum præſupponendum.

Circa ſecundum vero: Quid ſit corruptio ſubſtantialis? ſic eſt corruptio definienda:*Corruptio eſt mutatio ab eſſe ſubſtantiali formæ in materia ad non eſſe eiuſdem.* In qua definitione ponitur mutatio,non tamquam genus, vt in definitione generationis, ſed loco generis;quia generatio, & corruptio non conueniunt vniuocè in ratione mutationis, ſed conuenientia quadam analogica, cum generatio ſit vera,ac poſitiua mutatio, corruptio verò non poſitiua,& ideo nec vera,ſed negatiua, & per ſimilitudinem, vel attributionem ad generationem, & per mutationem

tionem ita explicatam excluduntur omnes actiones, quæ non ſunt mutationes, vt creatio & anihilatio (ſi veræ actiones ſunt) atque etiã prima eductio formarum ſubſtantialium de potentia materię, in qua cum non præceſſerit materia ſub priuatione formæ, non eſt mutatio: & ideo neque eſt generatio, vel corruptio ſed actio productiua ſubſtantiæ. Per cæteras verò particulas explicatur terminus à quo, & ad quẽ corruptionis: ille quidem, tamquam neceſſaria conditio mutationis, iſte verò tamquam id, à quo habet ſpeciem. Dicitur autem terminus à quo eſſe formę in materia, quia ſicut eſſe formæ in materia eſt terminus formalis ad quem generationis, iſta eſt terminus formalis à quo corruptionis: ſed ſubſtãtia compoſita eſt terminus totalis, atq; completus, terminus verò ad quem eiuſdem corruptionis eſt non eſſe eiuſdem formæ in materia, non quidem purè negatiuè ſumptum, ſed priuatiuè: quod eſt dicere, priuationem eiuſdem formæ in materia eſſe terminum formalem, à quo habet ſpeciem, quamuis non eſſe totius ſubſtantiæ completæ ſit terminus adæquatus, atque completus, & per hanc particulam ſic explicatam diſtinguitur corruptio ſubſtantialis à generatione ſubſtãtiali, atque etiam à generatione, & corruptione accidentali, cuius terminus eſt non eſſe formæ accidẽtalis in ſubiecto. Et ex his conſtat corruptionem ſubſtantialem eſſe in rerum natura, & quid ſit,

An corruptio ſit naturalis?

PRius quàm diuerſas opiniones afferamus, duo ſunt explicanda: primum, quot modis ſumatur naturale; ſecundum, in qua ſignificatione nunc accipiatur. Primo modo accipitur, ptout oppoſitum ſupernaturali, & artificiali: neutrum enim horum pertinet ad ordinem naturæ, ſed ſupra, vel pręter illum dicuntur eſſe: & hoc modo non accipitur naturale in hac parte, quia certum eſt corruptionem ſubſtantialem nec ſupra naturam eſſe, nec ad artem pertinere. Secundo modo accipitur pro eo, ad quod inclinatur natura: in qua ſignificatione naturale eſt materiæ recipere formam, quia naturalem habet inclinationem ad illam, atque etiam eſt naturale lapidi moueri deorſum: & in hac ſignificatione opponitur violento, vt docet Ariſtoteles 5. lib. Phyſ. cap. 6. tex. 7. Tertio modo accipitur pro eo quod aliquo modo conuenit naturæ rei, vel ei conſentaneum eſt, vt dicimus, cœlo conuenire, quòd non habeat aliquam ex primis, vel ſecundis qualitatibus: accipitur autem naturale in his duabus acceptionibus. 69

Secundò notandũ eſt corruptionem cum tribus poſſe comparari,

parari,nempe cum materia,cum forma,& compoſito;nam materia eſt ſubiectum eius,ſicut generationis;forma vero,& compoſitum pertinent ad terminum à quo, & non eſſe totius ad terminum ad quem,modo iam explicato.

His explicatis prima opinio modernorum tria aſſerit. Primum,quod ſi corruptio comparetur,ad materiam nullo modo eſt ei naturalis. Probat hoc argumento; certum eſt materiam nullam habere virtutem actiuam naturalem,per quam concurrat efficienter ad corruptionẽ,ſicut nec ad generationem; ergo non eſt ei naturalis corruptio tamquam principio actiuo: ſed nec tamquam principio paſſiuo: ergo nullo modo eſt ei naturalis.Probatur minor,quia ſi materiæ eſſet naturalis corruptio, vt principio paſſiuo, maximè quia dum habet vnam formam appetit aliam, & ad eam recipiendam inclinatur, & quia eam non poteſt recipere, niſi expulſa illa,quam habet, & corrupto cõpoſito inclinatur ſuo modo ad corruptionẽ;ſed materia ſolũ appetit formam amiſſibilem in communi, & nullam in particulari,ſatiata eſt enim ea, quam habet; ergo in materia nulla eſt inclinatio paſſiua ad corruptionem;nec poteſt eſſe naturalis ei corruptio.

70 Secundo, quia corruptio per ſe vel ratione ſui non poteſt eſſe naturalis materiæ, ſed ſolum propter generationem nouæ formæ: ſed nec generatio nouæ formæ eſt naturalis materiæ; ergo multo minus eſt ei naturalis corruptio. Probatur maior, quia corruptio tendit ad non eſſe formæ, quam materia actu habet,ſed materia non appetit non eſſe ſuæ formæ,quin potius ea gaudet, ac delectatur;ergo nõ appetit per ſe corruptionem. Et eodem modo probanda eſt minor, quod non ratione generationis,quia nulla poteſt aſſignari idonea ratio,propter quam materia appetat formam, quam non habet potius quàm eam,à qua informatur:immo neceſſe eſt magis inclinetur in hanc, à qua accipit eſſe cum diſpoſitionibus proprijs: ergo nec appetit eductionẽ nouæ formæ ex propria potentia,quæ eſt generatio.

Tertio,quia materia habet eſſe à forma eam actu informante: ergo amiſſio eius,nec poteſt eſſe ſecundum inclinationem materiæ,nec naturam eius ſequi, atque adeo non poteſt eſſe ei naturalis primo,nec ſecundo modo.Probatur prima cõſequentia,quia amiſſio formæ eſt oppoſita eſſe naturali,quod materia habet ab ea;non eſt ergo ſecundum propriam inclinationem, nec vllo modo ei naturalis, quia non eſſe proprium nulli eſt naturale.

71 Secũdum,quod aſſerit eadem opinio eſt, corruptionem non eſſe naturalem compoſitis non viuentibus, aut formis eorum.

Quam

Quam ſic probant; non poteſt eſſe naturalis corruptio alicui compoſito, vel formæ, niſi propter principium intrinſecum actiuum, per quod expellat efficaciter propriam formam, & introducat alteram; ſed tale principium non poſſunt habere res iſtæ vllo modo; ergo nec poſſunt efficienter ſe corrumpere. Probatur minor, quia tale principium non poſſunt habere, niſi à propriis formis, vel diſpoſitionibus earum: ſed ab his non poteſt procedere actio contraria conſeruationi compoſiti, ſed potius ei conueniens: ergo nec poteſt eſſe eis naturalis corruptio. Probatur minor, quia actio naturalis eſt conformis naturæ effectiui principij, à quo procedit, nempe formæ ſubſtantiali, atque etiam qualitatibus eius, quibus mediis operatur: ergo impoſſibile eſt in his rebus eſſe principium effectiuum corruptionis compoſiti, vel formæ eius. Gratia exempli; actio procedens ab igne, aut calore eius conformis debet eſſe naturæ ſuæ formæ, à qua procedit; & eidem calori, quo medio procedit, quare repugnat eſſe principium corruptionis eiuſdem ignis, vel formæ ſubſtantialis eius; & ex conſequenti repugnat corruptionem eſſe naturalem igni ex parte formæ, ſeu principij actiui: & cum probatum ſit non eſſe naturalem ex parte materiæ, ſequitur non eſſe ei vllo modo naturalem; ſed eiuſmodi corpora naturalia ab extrinſecis agentibus ſemper corrumpi per violentiam.

Secundo probatur, quia corruptio ordinatur ad non eſſe horum compoſitorum, ſed repugnat aliquid naturaliter appetere, vel inclinari in ſuum non eſſe, quin potius omnia appetunt naturaliter eſſe proprium, & conſeruationem eius; ergo non poteſt eſſe eis naturalis corruptio ex propria inclinatione naturali, ſed nec poteſt ſequi vllo modo naturam eorum, vel eſſe ei conſentanea, quia impoſſibile eſt ſequi naturam alicuius rei, vel ei eſſe vllo modo conforme, quod repugnat naturali inclinationi eius.

Aſſerit tertio, rebus naturalibus viuentibus naturalem eſſe corruptionem ſolum à principio intrinſeco actiuo, à quo cauſatur naturaliter propria corruptio. Et principium hoc intrinſecum eſt calor naturalis, cuius continua actione conſumitur humidum radicale, & ipſe etiam calor repatitur agendo, ac debilitatur, & tandem deficit, & conſequenter compoſitum actione eius conſumptum.

Noſtra tamen ſententia duabus concluſionibus explicatur. 72
Prima eſt; ſi naturale ſumatur primo modo pro eo, quod res appetit, vel in quod inclinatur, corruptio non eſt naturalis comparata ad compoſitum, vel formam; benè tamen comparata

ad materiam. Probatur prima pars hoc argumento. Corruptio tendit per ſe ad non eſſe formæ in materia,quod etiam eſt non eſſe compoſiti; ſed nihil inclinatur ad propriùm non eſſe, ſed potius appetit naturaliter eſſe, & conſeruationem in eo: ergo corruptio non poteſt eſſe naturalis formæ,vel compoſito.

Secunda vero pars, quòd ſit naturalis materiæ, ſic probanda eſt. Materia appetit naturaliter quamlibet formam; ergo habens vnam, appetit aliam, & naturaliter poteſt eam recipere, ſed non poteſt recipere, quam non habet, niſi expulſa ea, quam habet; cum repugnet naturaliter ſimul habere plures, & ex conſequenti ſine corruptione compoſiti, atque eiuſdem formæ, ſi ſit educta de potentia eiuſdem materiæ: ergo corruptio naturalis eſt ei ex inclinatione, & appetitu eiuſdem materiæ. Primum antecedens, quòd materia appetat quamlibet formam etiam in particulari, & non ſolum rationem formæ in communi, probaui aduerſus hos modernos 1. lib. Phyſ. tract. de materia; & probatur nunc hoc argumento. Materia ex ſe non habet minorem proportionem cum vna forma ſubſtantiali, quam cum alia, ſed æqualem cum omnibus: nec habet proportionem ſolùm cum forma in communi, ſed cum qualibet in particulari, quia quamlibet poteſt recipere, non ſolùm vt formam, ſed vt talem; ergo quantum eſt ex ſe, omnes reſpicit, in omnes inclinatur, omnes appetit: vnde pro qualibet in particulari recipienda poteſt diſponi: ergo quamlibet in particulari poteſt recipere: ſed non poteſt recipere naturaliter vnam ſine expulſione alterius, & corruptione compoſiti; ergo naturalis eſt corruptio materiæ ex inclinatione, & appetitu eius ad nouam formam.

73 Secunda concluſio. Naturale accepto ſecundo modo pro eo, quod ſequitur naturam alicuius, vel conſonum eſt ei, naturalis eſt corruptio comparata ad compoſitum, ad formam, atque etiam ad materiam. Probatur primò quantum ad compoſitum; nam eſſe compoſiti dependet ex vnione materiæ cum forma, ſed hæc poteſt ex natura ſua diſſolui; ergo compoſitum poteſt ex ſua natura corrumpi. Probatur minor ex modo informandi eiuſdem formæ in hoc diſtincto à modo informandi formæ cœleſtis, quòd hæc comparatur ad materiam non potentem recipere aliam formam, & ideo modo inamiſſibili, atque perpetuo informat eam, & conſequenter vnitur ei vnione naturaliter indiſſolubili; & propterea compoſitum ſua natura incorruptibile conſtituit; formæ verò ſublunares comparantur ad materiam potentem recipere alias formas, quod imperfectionis eſt, ideo modo amiſſibili, & non perpetuo informant;

formant; & vnione ſua natura diſſolubili vniuntur eidem materiæ. Ex quo ſequitur compoſitum conſtituere ſua natura corruptibile,& cui corruptio naturalis erit; quia vnio formæ cum materia, & informatio eius, atque conſeruatio in materia dependet ex certis quibuſdam diſpoſitionibus, vt permanentia formæ ignis in materia ex calore,& ſiccitate; ſed diſpoſitiones iſtæ habent alias naturaliter contrarias, à quibus expelli poſſunt à ſubiecto; eis verò expulſis impoſſibile eſt naturaliter formam permanere in materia, & vnionem non diſſolui, ex cuius diſſolutione euidenter ſequitur corruptio compoſiti,cui eadem corruptio naturalis erit. Et ex his rationibus ſequitur corruptionem eſſe naturalem formæ;quod ſic probo: Formæ eductæ de potentia materiæ non ſubſiſtunt per ſe, vt probatum eſt 1. lib. Phyſ.tract.de forma, ſed inhærent materiæ dependenter ab illa;ſed talis vnio diſſolubilis eſt,vt probauimus:ergo tales formæ naturaliter ſunt corruptibiles. Probatur conſequentia,quia ſeparatæ à materia non poſſunt conſiſtere, ſed ſtatim deſinunt eſſe.Et ſicut à diſpoſitionibus contrariis expelli poſſunt naturaliter propriæ, quibus mediis conſeruantur formæ in materia, conſequenter expelli poſſunt formæ ipſæ, & per expulſionem corrūpi:corruptio igitur cōpoſito, & formis de eductis potentia materię naturalis eſt,tanquam conſequens naturam eorum, atque etiam animæ rationalis, licet non quantum ab ſubſtantiam, ſed quantum ad informationem corporis. Et tandem, 74
quod materiæ ſit hoc modo naturalis,ſic probatur. Materia ſua natura poteſt recipere omnes formas, etiam in particulari, & pro eis diſponi; ſed naturaliter eſt impoſſibile recipere vnam, ſine expulſione alterius, & corruptione compoſiti: ergo ex propria natura eſt ſubiectum generationis, & corruptionis; quare non minus hæc, quàm illa eſt ei naturalis,tanquam conſequens naturam eius.

Veritas denique huius concluſionis ſpeciali ratione oſtendi poteſt in viuentibus, quorum ſubſtantia prima, in qua primo generantur, perfecta, atque conſiſtens cenſetur; & temperamentum naturale eius, cum quo conſeruatur, eſt humidum, ac frigidum, & ideo appellatur humidum radicale; in hac vero ſubſtantia inceſſanter agit calor naturalis calefaciendo, & exſiccando illam, & ideo conſumendo humiditatem, ac frigiditatem eius, per quas conſeruatur, & ex conſequenti conſumendo partes eiuſdem ſubſtantiæ, quæ cum tanto calore, & ſiccitate non poſſunt conſeruari: ad reparandam verò huiuſmodi corruptionem indigent viuentia corpora noua ſumptione ſibi per virtutem eiuſdem caloris naturalis conuertendi in

ſubſtantiam,indigent quoque reſpiratione continua ad temperandam vim eiuſdem caloris;qui cum repatiatur ab eodem humido radicali,& à qualitatibus alimenti ſibi contrariis naturaliter etiam debilitatur, ita vt licet in principio vitæ poſſit plus alimenti conuertere in ſubſtantiam, & viuens ſeipſum augere, in ſtatu vero non iam maiorem, ſed æqualem tantum ſubſtantiam poteſt conuertere,& tandem non æqualem, ſed minorem; & ita paulatim conſumitur viuens,& moritur:& ecce mors,vel corruptio eſt ei naturalis à principio actiuo intrinſeco. Illa verò corruptio,quæ à cauſis extrinſecis,tam viuentibus,quàm non viuentibus corporibus accidit, non dicitur naturalis, ſed violenta; & propterea Ariſtoteles diſtinguit duplicem corruptionem,naturalem,& violentam 5.lib.Phyſ.cap.6.text.57.Ex cuius principiis colligitur doctrina hæc,atque etiam ex D.Thoma 1. p.quæſt.57.artic.4.& ex Scoto in 2.diſtinct.9.

75 Ad primum argumentum primæ opinionis deſumptum ex parte materiæ,neganda eſt minor,quòd materia ſublunaris non appetat formas in particulari, ſed ſolùm in communi, & quod ſatiata ſit forma, quam habet, vtrumque enim falſum eſt, quia cum habeat naturalem capacitatem, & potentiam paſſiuam recipiendi omnes formas in particulari, neceſſe eſt omnes appetere,& nulla ſatiari, vt probatum eſt.

Ad ſecundum,negandum eſt, quòd materiæ non ſit naturalis generatio nouæ formæ,& corruptio eius,quam habet; nam per ſe non minus appetit nouam formam,quàm præſentem,& cum dentur agentia naturalia, à quibus poſſint nouæ introduci, naturalis eſt materiæ noua generatio, quæ cum non poſſit fieri ſine corruptione formæ præſentis; naturalis cenſetur ei corruptio,quam licet per ſe non appetat,benè tamen per accidens.

76 Ad tertium reſpondeo, quòd licet naturale ſit materiæ illud eſſe, quod accipit à forma præſenti, etiam eſt ei naturale aliud eſſe,quod poteſt recipere ab alia forma, quā cum poſſint agentia naturalia in eandem materiam introducere, poteſt etiam materia recipere aliud eſſe ſibi naturale ab alia forma, & illud appetere; quod cum non poſſit recipere,niſi per corruptionem eiuſdem eſſe præſentis,& expulſionem præſentis formæ:vtrumque dicitur appetere per accidens, & eſſe ei naturale.

Ad primum deſumptum ex parte compoſiti,& formæ,neganda eſt maior,quòd compoſito non viuenti non poſſit eſſe naturalis courruptio, niſi à principio intrinſeco actiuo:poteſt enim eſſe naturalis ex parte vnionis naturaliter diſſolubilis, propter modum amiſſibilem informandi harum formarū ſublunarium.

Ad ſecundum, concedenda eſt prior pars eius, quod non vi-

uentibus

uentibus non ſit naturalis corruptio ex propria inclinatione eorum, ſed neganda eſt pars poſterior; quòd non ſit naturalis, tanquam conſequens naturam. Et cùm dicitur; non poſſe eſſe naturale, quod repugnat naturali inclinationi rei, diſtinguendum eſt; naturale ex inclinatione eſſe non poſſe, bene tamen vt conſequens eandem inclinationem naturalem; & ita ſe habet corruptio ad eaſdem res naturales, quarum inclinatio licet ſit ad eſſe, non quodcumque, ſed debile, ac ſua natura defectibile per diſſolutionem vnionis formæ cum materia, à qua dependet: quare ſicut naturalis eſt inclinatio ad eiuſmodi eſſe, ita naturale eſt eidem eſſe, quòd poſſit deficere, & ex conſequenti corruptio tendens ad non eſſe naturalis dicetur, ſi non ex inclinatione eiuſdem rei, ſaltem vt conſequens naturam eius defectibilem ex propria conditione.

Tertium vero quod aſſerit eadem ſententia,& argumentum, quo illud probat,conceduntur à noſtra.

QVÆSTIO II.

An corruptio rerum naturalium ſit per ſe intenta à natura?

PRima opinio aſſerit corruptionem non eſſe per ſe inten- 77
tam à natura, ſed omnimodò per accidens, & præter eius intentionem ſequi. Ita videtur loqui D.Thomas 3.contra Gentes cap.94.& 1. p. quæſt. 19. art. 9. & q. 49. art. 2. quibus locis malum aſſerit non per ſe intendi,ſed per accidens ſequi in operationibus,& cum corruptio ſit malum naturæ,videtur ſentire, quòd non ſit per ſe intenta ab eadem natura, quia nemo intendit proprium malum. Ita etiam loquuntur Henricus in Summa art.41. Caietan. in eiſdem locis primæ partis, & Capreolus in 2.diſt.4.quæſt.1.art.3.& diſt. 34.quæſt.1.art. Et probatur ratione;primo,quia natura per ſe intendit,eſſe,rerum naturalium, tanquam naturale bonum, ſed corruptio tendit ad non eſſe earum:ergo non poteſt per ſe cadere ſub intentione naturæ.

Secundo, quia natura non eſt aliud,quam naturales cauſæ, à quibus producuntur effectus;ſed nulla cauſa naturalis intendit per ſe corruptionem;ergo non eſt intenta per ſe à natura. Probatur minor,quia cauſæ naturales tam vniuerſales, quàm particulares ſolum intendunt per ſe educere formam de potentia materiæ,vnire eam materiæ,& producere compoſitum ex vnione reſultans: expulſio verò formæ præexiſtentis per accidens ſequitur, quia accidit eſſe in materia, & eſſe contrariam formæ

introducendæ, quæ non minus introduceretur, & generaretur compoſitum, ſi non adeſſet in materia alia forma: ergo à nulla cauſa naturali per ſe intenta eſt corruptio.

78 Hanc ſententiam ſequuntur Conimb. 1. lib. de gene. cap. 4. quæſt. 16. artic. 5. & eam explicant hac diſtinctione. Duobus modis contingit aliquid intendi per ſe, primo, ita vt non ordinetur ad aliud, ſed in eo ſiſtat intentio; & ita intenditur ab infirmo ſanitas: ſecundo, intenditur per ſe, ita vt ſit obiectum intentionis, ſiue ordinetur ad aliud, ſiue non; quo pacto intenditur per ſe deambulatio, quia per ſe eſt obiectū electionis infirmi, quamuis ab eo ordinetur in ſanitatem. Hoc ſuppoſito dicunt primo, corruptionem non intendi per ſe primo modo: in quo conueniunt omnes, quia quod per ſe ita intenditur, finis tantum eſt, finis verò debet eſſe bonum, & ideo entitas aliqua poſitiua, qualem non eſſe corruptionem euidens eſt; cum ſit negatio quædam, & ad non eſſe rei ordinetur. Secundò aſſerunt, neque eſſe per ſe intentam ſecundo modo, quia malum non poteſt eſſe obiectum terminans intentionem cum nemo intendens ad malum operetur, vt teſtatur D. Dionyſius in lib. de diuinis nominibus cap. 4. & Ariſtot. 1. Ethic. cap. 1. ſed habens pro obiecto aliquod eſſe, vel bonum: corruptio autem eſt malum naturæ, cum ordinetur ad non eſſe rei naturalis: ergo non poteſt eſſe in ſe obiectum intentionis, quod in moralibus videtur magis manifeſtum: in quibus certum videtur peccatum non intendi per ſe à peccante, ſed bonum aliquod, vtile, vel delectabile, malitiam vero per accidens ſequi, propterea quod peccatum priuatio quædam eſt, vt deſtructio rei, & ita ſe habet in naturalibus corruptio: quare non poteſt per ſe intendi à natura.

79 Vt autem noſtram ſententiam explicemus, duplex intentio naturæ diſtinguenda eſt, primaria & ſecundaria. Primaria intentiò naturæ illa dicitur, quam primo habet in ſuis omnibus operationibus, nempe producere perfectiſſimum, quod poteſt. Secundaria vero verſatur circa ea, quæ neceſſariò coniuncta ſunt effectui per ſe primo intento, vel quæ eum naturaliter conſequuntur, vt in generatione per ſe intendit natura primaria intentione producere rem naturalem ſecundum ſubſtantiam: ſecundaria verò producere paſſiones, vel proprietates eam naturaliter conſequentes, vel etiam defectus naturales cum quibus generatur, quia dum non poteſt rem producere cum omni perfectione ſibi debita, iuxta primariam intentionem, intedit eam producere ſaltem imperfectam intentione ſecundaria. Vtrumque membrum huius diſtinctionis habetur apud Ariſtote

Ariſtotelem, primum quidem 7. lib. Phyſ. text. 18. his verbis: *Circulus tunc maximè ſecundum naturam eſt, cum maximè circulus.* Secundum vero habetur 2. lib. de generatione animalium capit. 3. Vbi de generatione animalium loquens ait, naturam per ſe primo marem intendere, ſed dum non poteſt id aſſequi, producere fœminam, quæ eſt quaſi læſus mas, & ideo productio maris pertinet ad primariam intentionem naturæ, productio fœminæ ad ſecundariam. Eandem diſtinctionem poſuit expreſſe D. Thomas loco ſtatim citando.

Qua ſuppoſita aſſerit noſtra ſententia, corruptionem non eſſe per ſe intentam à natura primaria intentione, benè tamen ſecundaria. Primum tanquam certum recipiunt omnes: & probatur euidenter argumentis primæ opinionis. Secundum vero expreſſum eſt apud D. Thomam in 4. diſt. 36. quæſt. 1. art. 1. ad 2. his verbis: *Nihil prohibet eſſe aliquid contra naturam, quantum ad primam intentionem ipſius, quod non eſt contra naturam quantum ad ſecundam eius intentionem, ſicut omnis corruptio, & defectus, & ſenium eſt contra naturam. vt dicitur in 2. cœli, & mundi, quia natura intendit eſſe, & perfectionem, non tamen eſt contra ſecundam intentionem naturæ, quia ex quo natura non poteſt conſeruare eſſe in vno, conſeruat in altero, quod generatur corruptione alterius: & quando natura non poteſt producere ad maiorem perfectionem intendit ad minorem. Quod etiam tenet Ferra. 2. lib. contra Gent. cap. 40.*

Et probatur ratione, quia dum aliquid per ſe primo intenditur, neceſſe eſt conſequenter intendi illud, quod in eo neceſſario, vel per ſe includitur, aut ſine quo eſſe non poteſt, vel ex eo neceſſario ſequitur, ſiue negatio ſit, ſiue priuatio, vel defectus aliquis: conſequenter vero intendi eſt per ſe ſecundo intendi, vel ſecundaria intentione, ſed generatio eſt per ſe primo intenta à natura, quæ non poteſt eſſe naturaliter ſine corruptione: ergo intenditur corruptio ex neceſſario conſequenti, quod eſt per ſe ſecundo, vel ſecundaria intentione naturæ per ſe intendi. Maior probatur, quia ſi illud, quod per ſe primo intenditur, non poteſt ſine aliquo alio eſſe, ſequitur nec intendi poſſe, niſi aliud per ſe ſecundo intendatur. Probatur conſequentia, quia ſicut res ſe habet ad eſſe, ſic ſe habet ad intentionem. 80

Pro ſolutione argumentorum alterius ſententiæ notandum eſt, ſic ſe habere primariam intentionem, & ſecundariam, vt id quod per ſecundariam intenditur reſpectu eius, quod intenditur primaria intentione, non per ſe, ſed quaſi per accidens intentũ reputetur, & etiam quaſi per accidens ſubſequi dicatur, &

merito quidem, quia illud ſolum dicitur per ſe intentum ſimpliciter, quod primaria intentione reſpicitur, quod vero ſecundaria, quaſi per ſe ſecundum quid. Ex quo intelligitur modus loquendi Ariſtotelis, diui Thomæ, & aliorum antiquorum Philoſophorum aliquando aſſerentium, defectus naturales, cùm quibus res generantur, atque etiam corruptiones; immo & in generatione viuentium productionem fœminæ quaſi occaſionata eſſe, & per accidens ſequi, vel non eſſe per ſe intenta à natura: loquuntur enim de primaria eius intentione, reſpectu cuius verum eſt; ſed aliis locis etiam aſſerunt per ſe intendi cum addito quidem, hoc eſt nō primaria, ſed ſecundaria intentione.

Ad primum argumentum diſtinguenda eſt minor, nam corruptio vnius rei, vel formæ dupliciter conſiderari poteſt, nempe ſecundum ſe, vel vt neceſſario coniuncta cum generatione alterius, quia naturaliter, non poteſt introduci vna forma ſine expulſione alterius, & conſequenter, nec vnum generari ſine alterius corruptione. Et primo modo conſiderata non poteſt per ſe intendi à natura, vt probat argumentum; ſed nec ſecundo modo poteſt intendi primaria intentione naturæ, ſed bene ſecundaria tanquam neceſſario coniuncta cum generatione per ſe primo intenta.

81 Ad ſecundum eodem modo diſtinguenda eſt minor, nam de primaria intentione verum eſt, nihil aliud per ſe intendere cauſas naturales, præter introductionem formæ, & productionem compoſiti, falſum tamen de ſecundaria, quia cum non poſſint illa conſequi, niſi expulſa forma præcedenti; ex conſequenti, & per ſe ſecundo intendunt expulſionem eius. Quod vero additur per accidens eſſe ad introductionem vnius formæ, quod alia ſit in materia, & ab ea ſit expellenda: hoc modo diſtinguendum eſt, nempe ad introductionem formæ ſecundum eſſentiam ſumptam per accidens eſſe, ad eandem verò, vt modo naturali, hoc eſt ſecundum ordinem in natura conſtitutum, faciendam non eſſe per accidens, ſed per ſe ſecundò; quia formæ ſubſtantiales introducendæ in materia, modo ſaltem virtuali ſunt contrariæ; contraria vero per ſe reſpiciunt idem ſubiectum, à quo nata ſunt ſe expellere, quare introductio vnius neceſſario coniuncta eſt cum expulſione alterius, & propterea intendi non poteſt per ſe primo, vel primaria intentione naturæ, quia expulſio ex conſequenti, ac per ſe ſecundo intendatur.

Ad aliud denique, quod obiicit prima ſententia: videlicet malum non poſſe eſſe obiectum per ſe intentionis, diſtinguendum eſt ratione ſui, vel ratione boni, cui neceſſario coniunctum

iunctum

iunctum eſt; & primo modo non poteſt malum terminare per ſe intentionem: ſecundo verò modo non ſolum malum naturæ, quod eſt corruptio, aut priuatio, ſeu negatio poteſt eſſe obiectum, vel terminus intentionis, ſed etiam malum morale; ſed quia non ratione ſui id habet, non poteſt per ſe primo terminare intentionem, poteſt tamen per ſe ſecundo: quia eo ipſo, quod per ſe primo appetitur bonum, cui neceſſario coniungitur, ratione talis coniunctionis poteſt eam terminare; quæ coniunctio cum ſit per ſe, vel neceſſaria, per ſe ſecundo dicitur terminare, vel ſecundariam intentionem; & ita licet corruptio ſit malum naturæ, poteſt terminare intentionem, ſi non ratione ſui, bene tamen ratione boni, nempe generationis, cui neceſſario neceſſitate naturæ coniuncta eſt. In moralibus vero res eſt clarior, quia voluntas peccantis per ſe primo appetit bonum delectabile, vel vtile, vt in peccato fornicationis, aut furti notum eſt, ſed quia tale bonum apparens tantùm eſt, verè tamen contrarium rationi, & ideo verè malum, neceſſario appetit malum, non quidem ratione malitiæ, ſed bonitatis apparentis, cui coniuncta eſt; & ideo non per ſe primo, vel primaria intentione, ſed per ſe ſecundo, vel intentione ſecundaria.

Ex quibus intelligitur alia diſtinctio, qua alio modo ſoluitur idem argumentum, & veritas noſtræ ſententiæ notiſſima fit, nam vt aliquid ſit obiectum intentionis neceſſe eſt, ſit per ſe bonum, & appetibile ratione ſui, ſed vt ſit obiectum per ſe electionis, non eſt neceſſarium, quod ſit in ſe, vel per ſe bonum, ſed ſatis eſt, quod habeat aliquam bonitatem participatam à fine quomodocunque eam participet. Quo ſuppoſito dici poteſt corruptionem aſſumi à natura, quaſi pro medio reſpectu generationis, quia non poteſt vnam formam introducere in materiam, niſi media expulſione alterius: corruptio ergo licet ſecundum ſe ſit malum naturæ, ſed in quantum medium quodammodo ad generationem tanquam ad finem ordinatum, participat bonitatem ab eadem generatione, ratione cuius poteſt eſſe per ſe intenta à natura; hæc autem participatio bonitatis à generatione, nihil reale intrinſecum eſt in eadem corruptione, ſed quaſi extrinſeca denominatio realis, ſufficiens quidem, vt per ſe intendatur à natura, non tanquam finis; & ideo nec primaria intentione, ſed ſecundaria tanquam medium. Et poteſt dari exemplum in moralibus, quia voluntas non poteſt appetere, immo nec tendere in peccatum ſub ratione mali: ſed bene poteſt velle vnum peccatum tanquam medium ad alterum: quod alterum vult ſub ratione boni apparentis: 82

quod contigere ait D.Thomas in peccatis ex malitia commiſſis, in quibus homo videns furtum eſſe malum eligit illud, vt conſequatur adulterium, nec tamen eligit furtum ſub alia ratione boni apparentis, niſi quam participat ab adulterio, quod appetit tanquam finem ſub ratione delectabilis, quæ per extrinſecam denominationem deriuatur ad furtum, vt ſic poſſit eſſe obiectum electionis.

QVÆSTIO III.

An verum ſit, & in quo ſenſu, quòd generatio vnius ſit corruptio alterius?

83 Eiuſmodi axioma, *Generatio vnius eſt corruptio alterius*, habetur apud Ariſtotelem.3. lib.Phyſ. text.73. & cap.3. huius libri, text.17. Quod autem in nullo ſenſu ſit vniuerſaliter verum, probatur primo, quia non in ſenſu formali; cum generatio, & corruptio ſint mutationes ſpecie diuerſæ, propter diuerſos terminos in quos tendunt, nam generatio tendit ad eſſe rei, corruptio ad non eſſe eiuſdem; ſed nec verum eſſe poteſt in ſenſu identico, vel reali, quia generatio eſt actio poſitiua, corruptio negatiua; poſitiuum autem, & negatiuum non poſſunt eſſe idem realiter: ergo non erit verum in ſenſu reali, quod generatio vnius ſit corruptio alterius. Nec tandem ſecundum comitantiam, vel conſequentiam, ita vt corruptio vnius rei neceſſariò comitetur generationem alterius, vel eam conſequatur, nam aliquando contingit corrumpi vnam formam, & non generari, aut fieri alteram, vt in nutritione hominis corrumpitur forma alimenti, & non generatur alia, ſed anima rationalis iam exiſtens extenditur ad informandam materiam eiuſdem alimenti; ex oppoſito vnam formam generari abſque corruptione alterius, vt in morte eiuſdem hominis generatur forma cadaueris, & nulla corrumpitur, cum permaneat anima rationalis. Aliquando etiam fit nouum compoſitum ſubſtantiale ſine corruptione alterius, vt in prima productione corporum patet; & quotieſcunque nutritur homo ex ſpeciebus ſacramentalibus, ſub quibus certum eſt nullam eſſe ſubſtantiam, quæ corrumpatur, ſed dum in eis introductæ ſunt diſpoſitiones; cum quibus non poſſet conſeruari forma ſubſtantialis panis, deſinunt eſſe, & ſupponitur loco earum noua materia, quam informat de nouo anima rationalis, & per talem informationem producitur noua ſubſtantia partialis,

partialis,ſine corruptione alterius ſubſtantiæ.Et tandem in accidentibus ſæpè generatur vnum abſque corruptione alterius, vt patet in productione luminis:ſæpe etiã corrumpitur vnum abſque alterius generatione,vt conſtat in impulſu, & ſono,qui in aëre corrumpuntur,in quo nullum aliud generatur accidens ad corruptionẽ eorũ.Ex quibus ſequitur in nullo ſenſu vniuerſaliter verum eſſe, quod generatio vnius ſit corruptio alterius.

Secundo probatur quia ſi in aliquo ſenſu verum eſſet,ſequeretur res naturales,nec augeri poſſe, nec diminui ſecundũ numerum,ſed tot eſſe indiuidua quarumlibet ſpecierum vno tẽpore,atque alio;quod euidenti experientiæ repugnat ; ſed probatur conſequentia,quia ſi generatio vnius ſemper habet coniunctam alterius corruptionem,tot corrumpentur,quot generantur,& ita idem ſemper erit numerus indiuiduorum.

84 Circa ſenſum huius axiomatis non conueniunt interpretes Ariſtotelis,præſertim Nominales, quos citat Toletus 1.lib.de Generat. cap. 3. quæſt.3.eorum tamen opiniones non refero, quia nullum habent fundamentum in vera Philoſophia : ſed eis omiſſis tria dicenda ſunt in hac re, in quibus omnes ferè conueniunt. Primum eſt non eſſe verum eiuſmodi axioma in ſenſu formali,vel identico,ita vt generatio vnius rei ſit eiuſdẽ ſpeciei cũ corruptione alternis, vel idẽ realiter, vt probat primum argumentum,ſed ſemper differunt ſpecie & realiter, non quidem diſtinctione ſpecifica, vel reali poſitiua, ſed negatiua, quia corruptio nõ eſt mutatio poſitiua, ſed negatiua;cum procedat ab eſſe rei ad non eſſe eiuſdem. Inter eſſe autem, & non eſſe ſolum poteſt eſſe diſtinctio realis, & ſpecifica negatiua, vt inter Petrum,& Leonem mortuum, aut quid ſimile ; & ita diſtinguendæ ſunt duę iſtæ mutationes;quo ſuppoſito nec verum eſſe poteſt,quòd generatio vnius formaliter ſit corruptio alterius,nec etiam realiter.

Secundo dicimus, verum eſſe in ſenſu cauſali, vel naturalis connexionis, aut conſecutionis,quia eſſe vnius formæ in materia eſt cauſa formalis expulſionis alterius, & non eſſe eiuſdem, vel in ſe, vel ſaltẽ in materia;& ex cõſequenti eſſe vnius cõpoſiti neceſſariò infert non eſſe alterius. Ita D.Thom. in 2. diſt.34.art.2.ad 5.& q.28.de veritate,art.1. & 6.Ferra.2. contra Gent.cap.41.Fonſeca 5.Metaphy.cap.2.q.14.ſect.5. ad 4.Et eſt cõmunis ſententia interpretum Ariſtotelis ſic intelligenda, vt dum dicimus generationẽ vnius eſſe corruptionẽ alterius,cauſalis,& à priori ſit ſenſus;& ex oppoſito dum dicimus ; corruptionem vnius eſſe generationem alterius ab effectu potius,& à poſteriori.

Funda

85 Fundamentum autem huius veritatis duplex eſt, primum, conſeruatio naturalis rerum ſublunarium, ex quibus conſtat vniuerſum hoc, quarum ſpecies non poſſunt conſeruari, niſi in indiuiduis corruptibilibus, ad quorum corruptionem, niſi noua generentur, conſumentur tandem omnia, & peribunt conſequenter ſpecies: propterea neceſſarium eſt, quod ad corruptionem ſingulorum indiuiduorum generentur alia, vt ita per inceſſabilem tranſmutationem indiuiduorum conſeruetur vniuerſum, & viciſſitudine generationum, & corruptionum eædem poſſint ſpecies conſeruari. Secundum fundamentum ſumitur ex natura materiæ ſublunaris, cui tria hæc naturaliter cõueniunt, primum, quod ſemper eadem maneat expulſis his formis, & de nouo introductis alijs: ſecundum quod non poſſit eſſe ſine vlla forma: tertium, quod non poſſit plures ſimul habere. Ex quibus euidenter ſequitur non poſſe vnum compoſitum corrumpi, quin generetur aliud; alioquin nulla forma permanebit in materia, nec poſſe generari vnum, quin aliud corrumpatur, alioqui plures ſimul habebit formas.

Sed notandum eſt, verum eſſe idem axioma in prædicto ſenſu explicatum in generationibus, & corruptionibus modo naturali factis, hoc eſt à cauſis naturalibus per naturalem virtutem operantibus, & ſecundum ordinem naturalem conſtitutum inter eas. Vnde ſi per miraculum aliquid fiat, vel certè virtute miraculi præſuppoſiti, non eſt neceſſarium fieri cum corruptione alterius: & ita contingit in nutritione hominis ex ſpeciebus ſacramentalibus, quæ non fit modo naturali, ſed virtute miraculi præſuppoſiti, quo quantitas permanet ſine ſubiecto. Sed adhuc modo naturali intellectũ axioma alio modo verum eſt de generatione, & corruptione comparatis ad compoſitum, & ad formam, nam ſi de corruptione formæ loquamur, certum eſt vnam poſſe generari ſine corruptione alterius, vt in morte hominis forma cadaueris ſine corruptione animæ rationalis; & ex oppoſito poteſt corrumpi vna ſine generatione alterius, vt in nutritione eiuſdem hominis. Vnde ſequitur in hoc tantùm ſenſu verum eſſe, vt generatio vnius formæ ſit corruptio alterius, vel expulſio eius ab eadem materia: & corruptio vnius ſit generatio alterius, vel ſaltem ſit vnio ſubſtantialis eius cum eadem materia.

86 Sed comparatis generatione, & corruptione ad compoſitum, ſine vlla exceptione verum eſt vniuerſaliter, quòd generatio vnius compoſiti inferat corruptionem alterius. In accidentibus tandem non eſt vniuerſaliter verum, nam in his, quæ contrario carent, manifeſtum eſt, poſſe generari vnum ſine corruptione

alterius

alterius, vt patet de lumine, atque etiam corrumpi vnum ſine alterius generatione, vt impulſus, & ſonus deſinũt eſſe per ſubſtractionem concurſus primæ cauſæ, ſine generatione alterius qualitatis; quia natura harum qualitatum nõ petit diuturnam conſeruationem, ſed ad modum breuem; & ideo prima cauſa accommodans ſuum concurſum naturæ earum, cum ſubſtrahit, & per ſolam hanc ſubſtractionem deſinunt eſſe, ſine noua alterius rei generatione, vt 8. lib. Phyſ. agentes de impulſu oſtendimus. Nec etiam in his accidentibus, quæ habent contrarium, verum ſemper eſt, quòd generatio vnius ſit corruptio alterius, nam dum mixtum generatur ex multis elementis ſeſe corrumpentibus, conſequenter producuntur in eo primæ qualitates in eo temperamento, quod poſtulat natura eius, atq; etiam ſecundæ, vt odores, ſapores, albedo, aut nigredo ſine corruptione aliarum.

Ex his patet ſolutio argumentorum; nam ad primum concedimus non eſſe verum, quòd generatio vnius ſit corruptio alterius in ſenſu formali, vel identico, ſed tantùm in ſenſu cauſali: diuerſo tamen modo in formis, atque in compoſitis; nam in formis ſolum eſt verum, quòd generatio vnius formæ inferat corruptionem alterius, vel ſaltem expulſionem ab eadem materia: & ex oppoſito quòd corruptio, vel expulſio vnius formæ inferat generationem alterius. Sed in compoſitis ſemper eſt vtrumque verum naturali modo loquendo. Argumentum vero de ſpeciebus ſacramentalibus præſupponit miraculum, & ideo in eo caſu fit generatio ſubſtantialis ſine corruptione ſubſtantiali. In accidentibus verò concedimus non ſemper, aut neceſſario verum eſſe, nec ab Ariſtotele fuiſſe de eis prolatum, aut intellectum, ſed ſolum de generatione, & corruptione ſubſtantiali.

Ad ſecundum neganda eſt conſequentia, quod numerus in- 87
diuiduorum non augeatur, vel diminuatur, quia ſæpè accidit ex vno generari multa, vt ex vno grano tritici, vel hordei: & aliquando ex multis vnum, vt ex multis elementis vnum, atque idem mixtum.

QVÆSTIO IIII.

An in corruptione ſubſtantiali fiat reſolutio vſque ad materiam primam?

RESolutio Phyſico modo accepta, vt accipitur in titulo quæſtionis, idẽ eſt, quod deſitio realis, vel corruptio: vnde ſenſus

ſenſus quæſtionis eſt, an in corruptione ſubſtantiali fiat reſolutio vſque ad materiam primam? id eſt, an dum corrumpitur compoſitum ſubſtantiale, præter materiam permanentem cætera omnia deſinant eſſe ſimpliciter, vel deſinant eſſe in materia, ita vt ſola, & nuda materia permaneat, in qua noua forma recipiatur, vel aliqua forma ſubſtantialis, aut accidentalis perſeueret in eadem materia, & maneat etiam in nouo cōpoſito? Et de formis ſubſtantialibus non diſputamus modò, an præter propriam, quam habet cōpoſitum, & à qua cōſtituitur in ſpecie athoma, detur aliæ cōmunes genito, & corrupto: vt forma corporeitatis (quam poſuit Scotus præter animam in quolibet viuenti) quæ corrupto cōpoſito perſeuerat in materia, vt corrupto homine in cadauere: ſed ſupponimus nullam talem dari formam, ſed quodlibet compoſitum habere vnam tantum, quæ corrumpitur in eius corruptione, vel ſaltem deſinit informare materiam, vt anima rationalis: & ideo in corruptione fieri reſolutionem omnium ſubſtantialium formarum, ita vt nulla perſeueret in materia. Quæſtio igitur ſolum procedit de formis accidentalibus, an aliquod accidens idem numero permaneat, dum corrumpitur homo, aut res alia ſubſtantialis: vel corrumpantur omnia, & ita materia ſola, & nuda permaneat omni forma ſubſtantiali, & accidentali: vnde eadem eſt quæſtio, an in corruptione fiat reſolutio vſque ad materiam primam, & an eadem numero accidentia, quæ erat in corrupto: permaneant in genito, vel alia diuerſa numero fiant. Non eſt tamen eadem quæſtio cum alia de ſubiecto inhæſionis accidētium, an ſit materia prima, vel compoſitum, quamuis aliquo modo ab ea dependeat.

88 Prima opinio aſſerit, in corruptione non fieri reſolutionem vſque ad materiam primam, ſed quædam permanere in ea accidentia, ita vt eadem numero communia ſint genito, & corrupto. Ita Auicena 1. ſufficientiæ c.7. Auerroes in lib. de ſubſtantia orbis cap. 1. Albertus Saxoniæ 1. lib. de generatione quæſt.7. Hēricus quodlib. 15.q.7. Gregorius in 1. diſt. 12. quæſt. 2. art. 1. Gabriel. diſt. 16. quæſt. vnica. OKam quodlib. 2. quæſt. 11. Paulus Venetus in Summ. cap. 14. Pereryus lib. 5. ſui operis cap. 18. & ex modernis multi, qui diſtingunt duplicia accidentia, nam quædam ſunt propria huius, vel illius compoſiti, quæ procedunt à propria forma ſubſtantiali eius, qualia ſunt propriæ paſſiones, vt in homine riſibilitas: & hæc accidentia ſemper corrumpuntur ad corruptionem compoſiti: nō ex eo, quòd ſint in eo tamquam in proprio ſubiecto inhæſionis, ſed quia ſunt in materia tamquam in proprio ſubiecto, non tamen nu-

da,

da, ſed vt informata tali forma; & ideo corrupta tali forma, vel deſinente informare materiam, corrumpuntur hæc accidentia. Alia vero ſunt cõmunia accidentia, vt quãtitas, & diſpoſitiones, per quas diſponitur materia ad recipiendã talẽ formã, vt calor, frigus, ſiccitas, & humiditas, ac ſimiles: & hæc ſunt in materia tãquã in ſubiecto inhæſionis, nec ei cõueniunt ratione formæ introducendæ, cum eam præcedant tempore, ſed ratione ſui, & propterea non corrumpuntur, ſed permanent corrupto compoſito; & hanc affirmant eſſe ſententiam D. Thomæ in 4. diſt. 44. quæſt. 1. art. 1. Vbi approbat opinionem commentatoris aſſerentis, dimenſiones interminatas (hoc eſt trinam dimenſionem corporis de prædicamento quantitatis) eſſe perpetuas in materia, neque vnquam ab ea recedere, licet corrumpatur compoſitum. Et 4. lib. contra Gentes cap. 81. ad 2. obiectionem, vbi concedit poſt mortem hominis manere eamdem materiam cum eiſdem dimenſionibus, à quibus habebat vt eſſet eadem numero. Et tandem 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. vbi docet, quod in generatione ignis ex ligno remanet corrupto ligno in materia idem numero calor, per quem fuit diſpoſita ad recipiendam formam ignis. Ex quibus ſequitur ſentire D. Thom. quòd eadem numero accidentia, quæ præfuerunt in corrupto, permaneant in genito, & ex conſequenti, quòd in corruptione non fiat reſolutio vſque ad materiam primam.

Probant primò, teſtimonijs Ariſtotelis, deinde experientia, & tandem ratione. Ariſtoteles enim cap. 4. huius libri docet, quod dum aliquid generatur ex alio ſimili in aliquo accidenti, permanet idem accidens, in quo aſſimilantur in vtroque, vt dum ex aëre generatur aqua; cum ſimilia ſint in diaphaneitate, vel tranſparentia, eadem diaphaneitas, quæ erat in aëre, permanet in aqua: ergo ſentit non omnia accidentia corrumpi; & ideo non fieri reſolutionem vſque ad materiam primam. Et 2. lib. de generatione cap. 4. docet facilius generari elementum ſymbolum, vel ſimile ex alio ſymbolo: vt aërem ex igne, vel aqua: cum quibus conuenit in calore, vel humiditate: quàm ex diſſymbolo, vel diſſimili, vt idem met aër ex terra, cum qua in nulla qualitate conuenit. Et rationem huius reddit, quia vt generetur ex elemento ſymbolo, non eſt neceſſarium, quod omnes qualitates corrumpantur, ſed illa tantum, quæ diſſimilis eſt, vt ad generationem aquæ ex aëre ſolus calor aëris corrumpi debet, non humiditas, quia hæc communis eſt aquæ, & aëris. Si ergo qualitas, in qua aſſimilantur, corrumpi non debet; ergo permanet in genito eadem, quæ fuit in corrupto, & conſequenter non fit in corruptione, ex mente 89

Ariſtot.

Ariſtot. reſolutio vſque ad materiam primam.

Experientia etiam euidẽti probatur, quia videmus eamdem cicatricem, eundemque calorem, quæ erant in homine, permanere in cadauere: ergo non omnia accidentia corrumpuntur, nec fit reſolutio vſque ad materiam primam. Et ſi dicatur eadem numero apparere iudicio ſenſus, non tamen eſſe eadem numero, ſed eadem tãtum ſecundum ſpeciem; & ideo falli ſenſum, & corrigendum eſſe ab intellectu, ſicut quando iudicat Solem minorem eſſe terra, fallitur, & ab intellectu corrigitur. Contra hoc eſt, primo, quod ſenſus circa proprium ſenſibile debitè approximatum non fallitur, ſed in cadauere debitè approximato iudicat viſus eamdem numero permanere cicatricem; & tactus eumdem numero calorem: ergo hoc iudicium non poteſt eſſe falſum; quare contra experientiam eſt, negare quod eadem numero accidentia, quæ erant in corrupto, perma-
90 neant in genito. Secundò, quia non poteſt eſſe alia cicatrix, neque alius calor, ergo cum permaneant, erunt eadem numero. Probatur antecedens, quia neque cicatrix, neque calor eſt diſpoſitio neceſſaria in materia ad formam cadaueris introducendam, ſed omnino impertinens: ergo ſi corrumpitur illa numero, quæ erat in homine, non eſt vlla neceſſitas ponẽdi aliam numero diſtinctam in cadauere: & cum certum ſit in eo permanere, iudicandum eſt, quod ſit eadem numero, & non alia: nec eſt agens, à quo alia cicatrix, aliuſve calor producatur in cadauere, quia agentia naturalia ſolum producunt accidentia neceſſaria ad introductionem, vel conſeruationem formæ, ad quam conſtat non pertinere cicatricem: ergo neque ab agente particulari, nec ab vniuerſali produci poteſt. Et ſi dicatur, propter neceſſitatem materiæ produci: quia cum præceſſerit in homine alia cicatrix, perit materia, vt alia ſimilis ſequatur in cadauere. Hæc neceſſitas ſine ratione fingitur, quia eodẽ modo dum generatur ignis ex ligno, deberet produci humiditas, vel frigus in igne genito, quia aliæ ſimiles qualitates erant in materia ligni, quod tamen eſt falſum.

Probatur tandem ratione, primo, quia ſi in corruptione non permaneant eadem numero accidentia in genito, quæ præfuerunt in corrupto, ſequitur nunquam poſſe expelli formã præexiſtentem, neque introduci nouam: & ideo impoſſibilem eſſe generationem. Probatur conſequentia, quia toto tempore præcedente primum inſtãs generationis non ſunt ſufficientes diſpoſitiones ad expellendam formam, cum eam non expellant, ſed ſimul cum ea permaneant: ſed nec in inſtanti generationis poſſunt eam expellere, quia iam non ſunt, ſed illud inſtans eſt

primum

primum non eſſe earum; ergo nunquam poſſunt formam expellere, nec nouam introducere, quare nec erit poſſibilis generatio.

Secundo, quia ſi diſpoſitiones, quas ignis generans producit in ligno, corrumpuntur cum eodem ligno, manetque materia ligni nuda omni accidenti, ſequitur non eſſe magis determinatam ad formam ignis, quàm ad aliam quamcunque recipiendam. Probatur conſequentia, quia determinatio ad talem formam fit per tales diſpoſitiones, ſed nòn permanent in materia in inſtanti generationis: ergo nec poſſunt eam determinare, immo nec diſponere, quod idem eſt. Et ſi dicatur, ſatis eſſe, quod tempore immediato præceſſerint in materia, vt eam ſigillatam reliquerint, hoc eſt ordinaram ad talem formam ignis; quod eſt relinquere eam ſufficienter diſpoſitam. Contra hoc eſt, quod talis ſigillatio nihil reale poteſt eſſe in materia, cum ex eo, quod habuerit aliquam formam, nihil reale in ea relinquatur, ſed ad ſummum denominatio quædam extrinſeca, per quam nec poteſt eſſe realiter, & Phyſicè determinata ad ralem formam, nec realiter pro ea diſpoſita: quare neceſſe eſt aliquas diſpoſitiones permanere in materia, vt ſequatur generatio, & ideo impoſſibile eſt, fieri reſolutionem omnium vſque ad nudam materiam.

Secunda opinio tenet, in corruptione fieri reſolutionẽ vſque 91
ad materiam primam, ita vt in inſtanti generationis deſinant eſſe in ea, vel corrumpantur forma ſubſtantialis, quantitas, & omnes qualitates, vel diſpoſitiones cum ea præcedentes; & nuda prorſus permaneat, & in ea ſic denudata introducatur noua forma. Ita Albert. Magn. 2. p. ſummæ de homine, (quem falsò citant moderni quidam pro contraria ſententia) Alenſis 4. p. q. 57. memb. 4. Ægidius 2. lib. de generatione text. 25. Herueus de vnitate formarum quæſt. 16. & 17. Caietan. de ente & eſſentia cap. 7. q. 17. Ferrar. 4. contra Gentes cap. 81. Iauel. 8. Metaphy. q. 7. Sonzinas ibidem quæſt. 9. Capreol. in 2. diſt. 13. quæſt. vnica, artic. 3. Hiſpal. in 1. diſtinct. 5. quæſt. 1. artic. 4. Bañez 1. lib. de Generatione cap. 4. quæſt. 10. Conimb. ibidem quæſt. 18. art. 2. & omnes illi, qui tenent accidentia non inhærere materiæ tanquam ſubiecto, quod, ſed compoſito; atque etiam qui aſſerunt inhærere quidem materiæ, non nudæ, ſed vt informatæ forma ſubſtantiali, & ideo cum neceſſaria dependentia à forma, qua expulſa, prorſus corrumpuntur. Hæc eſt etiam expreſſa ſententia D. Thomæ 1. parte, quæſt. 75. artic. 6. 6. lib. de generatione lect. 10. vbi ita ait: *Dicendum, quod in corruptione non manet idem numero accidens ſed id, quod prius erat, corrumpitur per*

accidens corruptione ſubiecti, & aduenit ſimile accidens conſequens formam de nouo aduenientem, &c. Immo in eiſdem locis citatis ab alia ſententia id docet expreſſe:nam 4.contra Gentes cap. 81. licet prius ex ſententia commentatoris dixerit, quod poſt mortem hominis permanet hæc materia cum eiſdem dimenſionibus, ex quibus habebat, vt eſſet indiuidualis materia; tandem ex propria loquens ita ait: *Alio modo accipitur corporeitas, prout eſt forma accidentalis, ſecundum quam dicitur corpus, quod eſt in genere quantitatis; & ſic corporeitas nihil aliud eſt, quàm tres dimenſiones, quæ corporis rationem conſtituunt; & ſi igitur hæc corporeitas in nihilum cedit, corpore humano corrupto, tamen impedire non poteſt, quin idem numero reſurgat, &c.* Et 3. parte, quæſtion. 9. articul. 3. ad 1. vbi aſſerit: Eandem numero diſpoſitionem præcedentem introductionem formæ permanere cum forma, & non corrumpi. Loquitur expreſsè non de diſpoſitione tempore præcedente, quæ dicitur præuia, ſed de ſimultanea, cum dicat, permanere cum noua forma tanquam effectum eius; conſtat autem præuiam diſpoſitionem non eſſe effectum nouæ formæ, quam tempore præcedit. In 4. denique diſt. 44. loquitur etiam ſecundum opinionem Auerrois, vt ex verbis illius loci eſt manifeſtum. Et hoc ideo, quia vt benè Ferrar. adnotauit capit. illo 81. vbi de reſurrectione corporum agit Diu. Thomas, ex ſententia illius loquitur de quantitate coæua materiæ, & nunquam ab ea ſeparanda, eo quod ſententiam hanc ſequuntur Gentiles, & propterea vrgentius aduerſus eos arguitur ex conceſſis ab eiſdem. Hanc igitur ſententiam, vt propriam D. Thom. & magis conſonam principiis Ariſtotelis,& rationi ſequimur.

92 Probatur teſtimonio Ariſtot. cap. 4. huius primi libri textu 2. vbi ait: Generationem, & corruptionem ſubſtantialem eſſe, dum totum aliquod tranſmutatur nullo manente ſenſibili, vt ſubiecto eodem. Ex quibus verbis efficaciter colligitur, nullum permanere accidens in materia, ſed corrumpi omnia cum compoſito ſubſtantiali. Probatur conſequentia, quia ſi aliquod permanet accidens: ergo permanet materia cum eodem accidenti ſub forma corrupti, & geniti: ſed forma cum aliquo accidenti eſt ſenſibilis: ergo manet ſub vtraque forma aliquid ſenſibile: ſed quod manet ſub vtraque forma eſt ſubiectum generationis, & corruptionis: ergo permanet in corruptione aliquid ſenſibile, vt ſubiectum, contra expreſſa verba Ariſtot. Sed reſpondent auctores oppoſitæ ſententiæ, per aliquid ſenſibile, vt ſubiectum,non intelligere Ariſtotelem aliquid habens accidentia,ſed compoſitum ſubſtantiale,vt ſubſtantiale eſt,nam hoc

eſt, quo

eſt, quod ſentitur, & ab hoc tanquam à ſubiecto procedunt actiones, & paſſiones; quare hoc ſolum negat permanere in corruptione, non vero materiam cum accidentibus. Hæc tamen expſitio probatur falſa, quia compoſitum ſubſtantiale, vel ſuppoſitum, vt quid ſubſtantiale eſt, non eſt ſenſibile, quia ſubſtantia, vt ſubſtantia etiam corporea non eſt ſenſibilis, ſed ſolum poteſt ſentiri per accidentia: ergo per aliquid ſenſibile vt ſubiectum, quod negat Ariſtoteles permanere in corruptione, non poteſt intelligere, niſi aliquid affectum accidentibus, ſed permanet materia affecta diſpoſitionibus, & aliis accidentibus: ergo permanet aliquid ſenſibile tanquam ſubiectum generationis, & corruptionis contra verba, & ſenſum Ariſtotelis.

Probatur deinde ratione deſumpta ex differentia, quā ponit Ariſtoteles inter generationem, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex altera, eodem cap.4.text.24. quod alteratio non eſt circa ſubſtantiam rei, ſed ſolùm circa accidentia, quæ vocat paſſiones eiuſdem ſubſtantiæ,& paſſiones contrarias, quia alteratio verſatur inter contrarias qualitates, vel paſſiones, vt inter calorem, & frigus; generatio vero, atque corruptio verſantur circa ſubſtantiam rei, nam ſubſtantia eſt, quæ corrumpitur,& generatur; *Quando ergo*(inquit Ariſtoteles)*in tranſmutatione manet idem ſubiectum paſſionum,vel accidentium,circa quæ verſatur, alteratio eſt, vt quando manet idem homo, cuius paſſiones ſunt muſica,& in muſica. Quando autem nihil permanet, cuius altera paſſio eſt,& accidens, omnino generatio, huius autem corruptio: eſt autem & materia maximè quidem, & propriè ſubiectum generationis,& corruptionis ſuſceptibile,&c.* Ex qua differentia ſic arguo. In alteratione, inquit Ariſtoteles, permanet ſub vtroque termino ſubiectum paſſionum,vel accidentium;in generatione vero,& corruptione nihil permanet,cuius ſint paſſiones,vel accidentia:ergo nec permanent paſſiones ipſæ, quæ ſunt qualitates,nec vllum accidens,ſed materia nuda,quæ eſt ens in potentia,& ſubiectum generationis, ſicut eſt ſubiectum formæ. Probatur conſequentia, quia ſi non permanet ſubiectum,non poſſunt permanere accidentia ei inhærentia. Deinde ſi permanent paſſiones, & accidentia: ergo ſubiectum generationis non eſt nuda materia, ſed affecta accidentibus; nec ens in potentia, ſed ens actu,quia materia cum accidentibus eſt ens actu,& cum illis permanet ſub vtroque termino: ergo ens actu eſt ſubiectum generationis,immo ens per accidens, quia materia cum quantitate, & qualitatibus ens per accidens eſt. 93

Secundò, quia primum, quod intelligimus in materia eſt 94

eſſe potentiam ſubſtantialem; & primum, quod reſpicit potentia ſubſtantialis, eſt actus ſubſtantialis; & primum, cui nata eſt vniri, eſt idem actus ſubſtantialis: ergo primum, cui vnitur. Probatur conſequentia, quia eo ordine vniuntur actus potentiis, quo ab eis reſpiciuntur, cum reſpiciantur propter vnionem; ſed forma ſubſtantialis eſt actus ſubſtantialis,& forma accidentalis eſt actus accidentalis: ergo primo vnitur materia ſubſtantialis formæ,quam accidentalis;ex quo ſequitur in corruptione non manere vllum accidens in materia,quia ſi maneret aliquod,prius eſſet materia ei vnita,quàm formæ ſubſtantiali aduenienti;quod conſtat eſſe falſum. Sed reſpondent materiam ordine intentionis prius reſpicere formam ſubſtantialem, ad quam ordinatur tanquam ad finem potentia eius, ſed ordine executionis prius accidentalem tanquam diſpoſitionem ad ſubſtantialem recipiendam; & ideo prius ordine executionis vnitur accidentali, quia ſubſtantialis non introducitur niſi in materiam diſpoſitam, quod etiam eſt manifeſtum in generatione; quæ licet ſit actus accidentalis, prius tamen recipitur in materia,quàm forma ſubſtantialis,cum ſit via ad illam:ergo eadem ratione prius recipiet materia diſpoſitiones, quæ ſunt quaſi viæ ad formam. Contra hoc tamen eſt,quod materia,non ſolum ordine intentionis, ſed executionis vnitur materiæ immediatè per ſe: ergo non medio aliquo accidenti: ſed ſi prius ordine executionis vniretur formæ accidentali propter ſubſtantialem ad quam diſponit,illa media vniretur ſubſtantiali,& non immediatè per ſe: ergo nulla forma accidentalis poteſt prius vniri materiæ ordine executionis, vel in ea permanere in corruptione. Nec eſt neceſſarium vt diſponatur ad receptionem formæ ſubſtantialis, quod in ea recipiantur diſpoſitiones tanquam in proprio ſubiecto, vel in ea permaneant, dum corrumpitur compoſitum:ſed per receptionem accidentium in eodem compoſito tanquam in proprio ſubiecto diſponitur ad receptionem nouæ formæ, vt ſuo loco explicabitur. Generatio verò non eſt forma accidentalis propriè loquendo,quia non eſt quid completum, ſed eſt via ad formam ſubſtantialem, & fieri eius:ideo prius in materia recipitur, quam forma. Ex quo non ſequitur, quòd alia accidentia,quæ propriæ formæ ſunt habentes eſſe completum accidentale recipiantur, vel permaneant in materia, dum corrumpitur compoſitum, quia nec ſunt via ad formam ſubſtantialem, nec fieri eius.

95 Probatur tandem communis ſententia,quia ſubiectum proprium, & immediatum, cui inhærent accidentia, eſt compoſitum, vt inferius probabitur,ſed deſtructo ſubiecto deſtruuntur acciden

accidentia eius:ergo in corruptione, per quam deſtruitur compoſitum, nullum accidens permanere poteſt, ſed ſola & nuda materia.quare vſque ad illam fiet reſolutio in corruptione.

Ad primum teſtimonium Ariſtotelis reſpondet D. Thomas in commentariis illius,cuius verba citauimus,ſenſum eius eſſe, non de identitate numerica, ſed ſpecifica, ita vt dum generatur aqua ex aëre, alia ſimilis diaphaneitas permaneat in aqua, non eadem numero, quæ erat in aëre. Ad ſecundum teſtimonium reſpondetur verum eſſe quod aſſerit Ariſtóteles, facilius generari vnum elementum ex alio ſibi ſimili in qualitate aliqua, quod vocatur ſymbolum, quàm ex omnino diſſimili, vt facilius aqua ex aëre, quàm ex igne. Et potiſſimam eſſe rationem, qua id probat, quia in generatione ex ſymbolo pauciora corrumpuntur, ſed intelligendum hoc eſſe de corruptione per ſe, hoc eſt à ſuo contrario, non de corruptione per accidens ad corruptionem ſubiecti: quo pacto, tot corrumpuntur qualitates in vna generatione, ac in alia. Itaque dum generatur aqua ex aëre, ſolum vna qualitas corrumpitur per ſe à ſuo contrario, nempe calor aëris à frigore aquæ, nam in humiditate non contrariantur, ſed conueniunt: quare hæc non poteſt per ſe corrumpi, quia non eſt contrarium à quo corrumpatur, nihilominus corrumpitur per accidens ad corruptionem compoſiti, in quo inhærebat, tanquam in proprio ſubiecto: ſed in generatione vnius elementi ex alio diſſymbolo, vt ignis ex aqua, vtraque qualitas aquæ per ſe corrumpitur, quia vtraque habet contrariam in igne, & quia facilitas, vel difficultas generationis attenditur ex qualitatibus per ſe corrumpendis, quia ratione ipſarum pugnant elementa inter ſe, & non ex corrumpendis per accidens, quarum ratione non pugnant, ſed potius conueniunt, ideo ſuam habet efficacitatem ratio Ariſtotelis, licet tot qualitates corrumpantur per ſe, vel per accidens in generatione elementi ſymboli. Et ex ea non colligitur eandem numero qualitatem, in qua ſunt ſimilia elementa, permanere.

Ad experientiam de cicatrice duo dicimus. Primum, quòd non permaneat eadem numero in cadauere, quæ erat in corpore viuo, ſed alia ſimilis conſequatur. Et dum dicitur ſenſum iudicare, quòd ſit eadem numero, reſpondendum eſt, falli ſenſum, ſi id iudicat, vel intellectum ſi ſenſum ſequatur, & corrigi debere à ſe ipſo iudicante potius ſecundum naturas rerum; & cum ex natura accidentis ſit in compoſito inhærere, tanquam in proximo, & adæquato ſubiecto,quod non eſt idem numero,ſed aliud,intellectus iudicat, non eſſe eandem numero 96

cicatricem, ſed aliam; valdè tamen ſimilem præcedenti. Et dum rurſus additur, ſenſum circa proprium ſenſibile debitè approximatum, & cum aliis circunſtantiis propoſitum non falli, concedendum eſt; negandum tamen, quod identitas numerica, vel diuerſitas accidentis ſit proprium ſenſibile, quia vel non pertinet ad obiecta ſenſuum externorum, vt probabiliter aſſerunt Conimbricenſes cap. 4. huius libri quæſt. 17. art. 4. ſed ad intellectum, & fortaſſis ad ſenſus internos, qui non iudicabunt eſſe eandem numero cicatricem, (ſi rectè iudicent) vel quod verius puto eſſe idem numero accidens, vel diuerſum ad ſenſus externos pertinere, non tamen vt proprium ſenſibile alicuius; ſed vt ſenſibile commune: & ratio huius eſt, quia idem eſt, quod accidens ſit idem numero, vel numero diuerſum, & quod ſit vnum, vel duo, eſſe autem vnum, vel duo ad numerum pertinet, quem Ariſtoteles 2. lib. de anima textu 64. inter communia ſenſibilia numerauit. Circa ſenſibilia vero communia etiam debitè approximata conſtat poſſe falli ſenſus externos, vt circa motum, atque etiam circa numerum: nam facile iudicat ſenſus, quod corpus debitè approximatum moueatur, dum verè non mouetur, vel quòd non moueatur, dum mouetur. Et ſi alicui oſtenderis duo oua valde ſimilia vnum poſt alterum, facile iudicabit eſſe idem. Fallitur ergo circa communia ſenſibilia, & tunc ab intellectu debet corrigi; & ita ſentiendum eſt, quod ſi ſenſus iudicet cicatricem hominis, & cadaueris eius eſſe vnam, & eandem, corrigi debet per intellectum iudicantem ex diuerſitate numerica ſubiectorum diuerſam numero eſſe cicatricem.

97 Secundò dicimus cicatricem numero diſtinctam produci in cadauere à cauſa proxima mortis, non quidem tanquam effectus per ſe, ſed per accidens; producitur autem propter neceſſitatem materiæ ſic organizatæ: hæc autem neceſſitas eſt, quia dum res naturalis corrumpitur, non transfert eam natura de extremo ad extremum ſine medio, ſed per media quædam ſimilia: & ideo dum animal corrumpitur, non ſtatim fit elementum, quia elementum eſt corpus homogeneum, animal vero, eterogeneum. Sed ſuccedit animæ expulſæ à corpore alia forma ſimilis, quæ dicitur cadaueris, hæc verò ex ſe petit ſimilē organizationem ei, quam habet corpus animalis, quia ex ſe nata eſt ſuccedere animæ in corpore; quod euidenter probat communis experientia: nam quod ſemper ita fit in naturalibus, cenſemus per ſe fieri; ſed ſemper ſequitur forma cadaueris expulſionem animę: ergo per ſe ſequitur eam, & quia ex tali conſecutione petit ſimilem organizationem, ſimilemq; figuram corporis, per ſe

eam pe

eam petit: cicatrix vero efficit deformitatem quandam in eadem materia ita organizata,& in figura corporis,ad quam pertinet,& propterea dum contingit eſſe in corpore viuo,ſequitur ſimilis alia in cadauere,ne ſimilitudo intẽta à natura in forma ſuccedente,atque etiã in figura corporis, deficiat ex hac parte.

Calor verò permanens in eodem cadauere producitur ab eo, quem habent ſanguis, & alij humores;qui cum non informentur ab anima,ſed proprias habeant formas,non ſtatim corrumpuntur,ac animal moritur;& cum colorem habeant proprium, poſſunt eum imprimere in cadauere: vnde non ſequitur quod in corruptione ligni, vel alterius rei permaneat aliquid de diſpoſitione eius in re genita.

Ad primum argumentum neganda eſt prima conſequentia, quod nunquam poſſit expelli vna forma, nec introduci alia. Negandum eſt etiam,quod diſpoſitiones antecedentes non ſint ſufficientes ad expellendam formam,nam,vt in ſequentibus dicetur, diſpoſitiones tempore præcedentes non expellunt formam contrariam efficienter,ſed materialiter tantum,in quantum diſponunt materiam ad introductionem nouæ formæ, à qua expellitur formaliter;& cum ſufficienter diſponant materiam, ita vt in inſtanti terminatiuo alterationis neceſſariò ſequatur introductio formæ,ſufficienter dicuntur expellere formam in eodem genere materialis cauſæ, ſufficienter determinantes materiam ad receptionem talis formæ, vt inferius explicabitur;& cum hoc præſtent tempore immediatè præcedente, nihil refert,quod in inſtanti generationis non permaneant, quia in eodem introducitur noua forma, à qua ſufficienter expeditur in genere cauſæ formalis, & ab agente in genere cauſæ efficientis.

Ad ſecuudum,concedendum eſt antecedens, quod corrupta 98 re naturali, corrumpantur omnes diſpoſitiones antecedentes, atque etiam quod ſola, & nuda maneat materia in inſtanti generationis.Sed neganda eſt conſequentia,quod non maneat determinata ad hanc,vel illam formam,ſed indifferens ad omnes; manet namq; determinata,& ratio huius determinationis ſunt alterationes præcedentes cum diſpoſitionibus per eas inductas, quæ cum ab agente ordinentur ad expulſionem formæ ligni,& introductionem formæ ignis, petunt naturaliter expulſionem eiuſdẽ formæ in inſtanti terminatiuo alterationis,& à tali forma eis conſentanea, vel cui ipſe conſentaneæ ſunt, & ad quam introducendam ordinãtur ab agente, ita vt niſi per miraculum nõ poſſit nõ ſequi expulſio eiuſdẽ formæ,nec etiã poſſit ab alia, quã à forma ignis expelli,quia ordine naturæ talis debet ſequi

generatio, & talis corruptio, qualem intendit agens naturale per tales alterationes, & diſpoſitiones naturaliter ordinatas ad expulſionem determinatæ formæ, & introductionem quoque talis formæ eis conſentaneæ. Et hanc conſecutionem naturalem talis formæ in materia ſic diſpoſita vocauerunt plures diſcipuli D. Thomæ ſigillationem eiuſdem materiæ, vtentes metaphora ſigilli impreſſi; quod vt verum ſit, non ſic debet intelligi vt ſigillatio ſit aliquid reale intrinſecum in materia relictum ex præcedentibus alterationibus, & diſpoſitionibus, ſed ſola denominatio extrinſeca ab eiſdem, quibus tempore proximè præcedenti affecta fuit materia, eas namque neceſſitate naturæ ſequitur in inſtanti terminatiuo earumdem alterationum expulſio formæ ligni, & introductio formæ ignis, & non alterius, de quo inferius copioſius dicetur.

QVÆSTIO V.

An generatio, & corruptio ſint omnino ſimul, vel aliquis ſit inter eas ordo prioris, & poſterioris?

99 PRioritas, atque ſimultas, vt quæſtio intelligatur, duplex eſt, vt docet Ariſtoteles in poſtprædicamentis capite de modis prioris, & capite de modis ſimul. Vna eſt temporis, altera naturæ. Illa dicuntur ſimul tempore, quæ in eodem tempore exiſtunt, vt res quælibet ſimul tempore eſt cum ſuis proprietatibus. Illud vero dicitur prius tempore alio, quod aliquo tempore exiſtit, in quo non exiſtit aliud, vt ea, quæ exiſtunt hodie, prius tempore dicuntur eſſe his, quæ incipiunt eſſe die craſtino. Illa etiam dicuntur ſimul natura, quæ ſunt ſimul tempore, & vnum non eſt cauſa alterius, vt relatiua. Prius autem natura altero dicitur illud in præſenti conſideratione; quod licet ſimul tempore cum alio exiſtat, aliquo modo eſt cauſa eius, vt Sol prius natura dicitur lumine à ſe egrediente. Quibus expoſitis certum eſt quæſtionem non intelligi de ſimultate, vel prioritate temporis, quia certum eſt generationem, & corruptionem eſſe in eodem inſtanti, cum nec forma præcedens expulſa ſit ante inſtans generationis, nec forma ſubſequens introducta: ſi enim eſſet expulſa ante inſtans generationis: cum expellatur in inſtanti, daretur materia ſine forma, quia ante inſtans generationis non eſt noua forma introducta: ergo ſi ante illud ſit præcedens expulſa, ſequitur tempore aliquo

aliquo dari materiam ſine vlla forma. Veritas ergo eſt in eodem inſtanti introductam eſſe nouam formam, & expulſam eſſe antiquam;& cum introductio nouæ ſit generatio,& expulſio antiquæ corruptio,in eodem inſtanti erunt corruptio,& generatio. Quæſtio igitur procedit de ſimultate, aut prioritate naturæ:& ſenſus eius eſt, an corruptio ſit aliquo modo, vel in aliquo genere cauſæ prior natura generatione, vel generatio prior corruptione,aut ſint ſimul natura.

Et prima opinio,quam ſequuntur plures moderni,tenet, ge- 100
nerationem in genere cauſæ formalis eſſe priorem corruptione,hanc vero in nullo genere cauſæ eſſe priorem generatione, ſed poſteriorē omnibus modis. Probant primò,quia vna forma ſubſtantialis non expellitur ab altera, niſi ratione incompoſſibilitatis, quam habent in eadem materia, nam ſimul in ea eſſe naturaliter ſaltem repugnat; & ideo eo ipſo, quod vna introducitur, alia expellitur. Ex quo ſequitur ex vi introductionis nouæ expelli antiquam: quare non poteſt vllo modo intelligi, quod hæc ſit prius expulſa,quàm illa introducta:ſed expulſio vnius eſt corruptio vnius compoſiti; & introductio alterius eſt generatio:ergo repugnat corruptionem vllo modo intelligi priorem. Secundò, effectus ſecundarius alicuius formæ non poteſt intelligi ante primarium & multo minus poteſt intelligi effectū eſſe priorē ſua cauſa vllo genere prioritatis. Sed expulſio formæ præcedentis eſt effectus ſecundarius formæ ſequentis, & etiam eſt effectus introductionis eius, & introductio eſt generatio, expulſio verò eſt corruptio: ergo impoſſibile eſt hanc eſſe vllo modo priorem illa.Antecedens pro vtraque parte eſt certum, quare non indiget probatione, ſed explicatione, explicatur autem ſic. Primarius effectus formæ ignis, dum introducitur in materia ligni, eſt eſſe ignis, quod tribuit materiæ per informationem. Secundarius vero effectus eſt expulſio formæ ligni, quare non poteſt eſſe prior informatione: deinde introductio formæ ignis in eadem materia eſt generatio ignis, & hæc eadem eſt cauſa expulſionis formæ ligni,quæ eſt corruptio eiuſdem ligni. Nam agens producendo vnam formam in materia efficienter expellit ab ea aliam incompoſſibilem: ergo corruptio eſt effectus generationis, & ideo omnibus modis ea poſterior.

Secunda opinio diſtinguit diuerſa genera cauſarum, effi- 101
cientis, & materialis, aſſeritque introductionem nouæ formæ, quæ eſt generatio,priorem eſſe expulſione antiquæ,quæ eſt corruptio, ex parte efficientis, ſed ex parte materiæ priorem eſſe purgationem materiæ à forma præcedente,quàm receptionem

nouæ, & cum purgatio materiæ à forma antiqua ſit quaſi corruptio paſſiua, & receptio nouæ formæ quaſi paſſiua generatio, priorem eſſe ex parte materiæ corruptionem. Ita tenet expreſſe D.Thomas 1.2.quæſt.113.art.8.ad 1.his verbis: *Ex parte Solis prius eſt illuminare, quàm tenebras remouere; ex parte autem aëris illuminandi prius eſt purgari à tenebris, quàm conſequi lumen ordine naturæ, licet vtrumque ſit ſimul tempore.* Et hæc eſt ferè communis in ſchola, & vera: ſed quia veritas rerum aliquando obſcura eſt, prius explicanda eſt, deinde probanda. Pro explicatione autem notandum eſt, generationem, & corruptionem poſſe conſiderari ex parte agentis, & ex parte paſſi. Et primo modo conſideratæ ſumuntur per modum actionis: ſecundo vero modo per modum paſſionis; & cum paſſum circa quod operatur agens ad introductionem nouæ formæ, & expulſionem antiquæ, ſit materia, conſiderari poſſunt ex parte agentis, & ex parte materiæ, non tamen ſunt comparandæ, vt conſiderantur ex parte agentis ad ſe ipſas, vt conſiderantur ex parte materiæ, neque hoc modo poteſt eſſe in eis ordo prioris, & poſterioris, quia agens, & materia continent diuerſa genera cauſarum, & ideo non habent ordinem prioris, & poſterioris, niſi in quantum cauſæ poſſunt eſſe ſibi inuicem cauſæ, vt 2. lib. Phyſ. oſtendimus: ſolum ergo comparari poſſunt, vt ſe tenent ex parte agentis inter ſeſe, & etiam vt ſe tenent ex parte paſſi inter ſeſe; quo pacto poſſunt habere ordinem prioris, & poſterioris. Sed vt conſiderantur ex parte agentis, generatio vocatur introductio nouæ formæ, quia agens intendit formam introducere ad generationem compoſiti: corruptio verò vocatur expulſio formæ præcedentis, quia agens per introductionem actiuã nouæ formæ, actiuè etiam dicitur expellere præcedentem. Sed vt ſe tenent ex parte materiæ, generatio dicitur receptio nouæ formæ, corruptio vero purgatio, vel emundatio à forma præcedente ſiue paſſiua expulſio eiuſdem formæ præcedentis: integra vero ratio generationis vtramque includit, nempe introductionem formæ in materia, & receptionem eiuſdem formæ in eadem materia, vt ex eo eſt manifeſtum. Et integra ratio corruptionis includit actiuam expulſionem formæ præcedentis à materia, & purgationem eiuſdem materiæ ab appoſita forma, ſiue paſſiuam expulſionem eius.

102 Itaque noſtra ſententia ſic explicata duo aſſerit. Primum eſt, generatio, vt ſe tenet ex parte efficientis, prior natura eſt corruptione. Secundum, vt ſe tenet ex parte materiæ, poſterior; & ideo in genere cauſæ efficientis, & abſolutè prior, ſed

ſed in genere cauſæ materialis poſterior, quod eſt eſſe ſecundum quid poſteriorem. Probatur primum hac ratione. Generatio, vt ſe tenet ex parte efficientis, dicit introductionem nouæ formæ in materia, & corruptio expulſionem formæ antiquæ ab eadem materia: ſed introductio nouæ formæ eſt prior natura expulſione antiquæ: ergo generatio eſt prior natura corruptione. Probatur minor, quia agens per introductionem nouæ formæ operatur ad expulſionem antiquæ; ergo prius natura introducit illam, quàm expellat hanc. Et hanc partem probant etiam argumenta prioris ſententiæ. Probatur etiam ſecundum, in quo differt noſtra ſententia ab alia; primo, quia generatio ex parte materiæ dicit receptionem nouæ formæ; & corruptio dicit purgationem materiæ à forma antiqua: ſed prius eſt ex parte materiæ purgari à forma oppoſita, quàm nouam recipere: ergo prior natura eſt corruptio generatione. Probatur minor duobus exemplis adductis à D. Thoma, primum eſt de illuminatione aëris, quæ vt ſe tenet ex parte Solis, dicit productionem luminis in aëre, corruptio vero tenebrarum dicit remotionem earum; & quia Sol remouet ab aëre tenebras per illuminationem, quæ eſt productio luminis; ideo prior eſt natura hæc, & poſterior illa in ordine cauſæ efficientis, ſed ex parte aëris illuminandi prior natura eſt purgatio eius à tenebris, quæ eſt corruptio paſſiua, quàm conſecutio luminis, ſiue informatio eiuſdem aëris, ab eo, quam dicit generatio luminis. Exemplum ſecundum eſt de aëre aperiente feneſtram, & per eam ingrediente, nam ex parte ipſiuſmet aëris, quod eſt agens, prius eſt ingreſſio actiua quàm apertio feneſtræ, cum feneſtra aperiatur effectiuè ab ingreſſu aëris, ſed ex parte eiuſdem feneſtræ prius eſt eam aperiri, quàm aërem ingredi, quia feneſtra, non niſi aperta locum ingrediendi præbet aëri. Et exemplum hoc clarius oſtendit vim argumenti, & veritatem noſtræ ſententiæ, cum per ſenſum ſit notius.

Secundo probatur, quia materia recipit formam per potentiam, & aptitudinem, quam habet recipiendi illam: ergo ex parte materiæ prius eſt eſſe aptam ad recipiendam formam, quàm receptio eiuſdem formæ: ſed non intelligitur naturaliter ſufficiens aptitudo, niſi ſit expedita: ergo prius in hoc ordine intelligitur expedita, quàm recipiens formam: ſed ſit expedita per purgationem à forma oppoſita naturaliter impediente receptionem nouæ: ergo ex parte materiæ prior natura eſt purgatio ab illa, quàm receptio huius & ex conſequenti prior natura corruptio in ordine cauſæ materialis generatione. 103

Tertio,

Tertio , quia materia in hoc ordine prius intelligitur omnino apta ad recipiendam formam , quàm actu eam recipiens: ſed non intelligitur omnino apta naturaliter, niſi intelligatur purgata ab impedimentis , vel expedita ab eis,quam purgationem,& expeditionem dicit corruptio,vt ſe tenet ex parte eiuſdem materiæ : ergo hoc modo ſumpta prior natura eſt receptione formæ,quam dicit generatio ſumpta eodem modo.

Si autem dicatur pro alia opinione :purgatio materiæ, aut expeditio eius ab impedimento formæ oppoſitæ fit per informationem,vel receptionem formæ:ergo illa eſt effectus huius: quare repugnat priorem eſſe , ſed omnibus modis erit poſterior.Probatur conſequentia,quia effectus non poteſt eſſe prior ſua cauſa vllo genere prioritatis. Neganda eſt conſequentia, quia de vno genere cauſę tranſit ad aliud.Et ideo non eſt bona: concedimus enim totum,quod in materia fit , dum res vna generatur,& alia corrumpitur eſſe effectum cauſæ efficientis , & inter plures effectus , poſitiuos eſſe priores natura negatiuis, quia illi fiunt per ſe,& iſti quaſi per accidens , atque etiam iſti illis medijs.Vt introductio formæ,informatio eius, & expulſio formæ oppoſitæ:ſed cum fiant ab agente circa paſſum , vtrumque reſpiciunt,& in ordine ad vtrumque conſiderari debent,& vt conſiderantur in ordine ad vnum,& alterum ſuis proprijs nominibus ſignificantur, quia diuerſas rationes formales , & diuerſum genus cauſæ dicunt.Gratia exempli:generatio , vt eſt ab efficienti, ſignificatur nomine introductionis formæ , & vnionis cum materia,corruptio vero nomine expulſionis , aut diſſolutionis eiuſdem vnionis cum eadem materia : & introductio,atque vnio cùm ſint effectus poſitiui , priores ſunt expulſione,& diſſolutione.Sed eadem introductio formæ , & eadem vnio eius cum materia,vt reſpiciunt paſſum , nempe materiam,alijs nominibus ſignificantur, quia diuerſam rationem formalem dicunt:cum aliud genus cauſæ ſignificent : & introductio formæ vocatur conſecutio eius à materia,vel receptio, (ſi proprium effectum materiali cauſæ velimus ſignificare) vt autem conſiderantur in ordine cauſæ efficientis, & materialis, non poſſunt comparari:& ſi comparentur non erit bona argumentatio à prioritate alicuius in vno genere conſideratæ ad prioritatem,vel poſterioritatem alterius conſideratę in genere alio. Cuius ratio eſt manifeſta,quia diuerſa genera cauſarum, vt talia ſunt,non poſſunt ſimpliciter comparari , niſi quatenus ad inuicem poſſunt mutuam cauſalitatem inter ſeſe exercere, vt vidimus 2.lib.Phyſic. quæ tamen comparatio non pertinet
104 ad præſentem conſiderationem. Ex his ergo patet non eſſe

borſam illam conſequentiam, purgatio materiæ à forma oppoſita fit ab agente per introductionem nouæ, aut per informationem eius: ergo eſt effectus huius, quare nõ poteſt eſſe prior: procedit enim à genere cauſæ materialis, quod dicit purgatio materiæ, ad genus cauſæ efficientis, quod dicit introductio formæ: licet enim re ipſa ab efficiente procedat vtrumque. Sed ſub his nominibus non comparatur vtrumque ad cauſam efficientem, ſed ſola introductio: purgatio vero ſolum ad materialem: quare non eſt comparabilis cum introductione formæ, neque cum expulſione oppoſitæ in ordine cauſæ efficientis contentis, ſed ſolum cum conſecutione, vel receptione formæ contentis in eodem ordine materialis cauſæ, in quo probatum eſt purgationẽ vel expeditionem materiæ eſſe priorem natura & ex conſequenti corruptionem, vt ſe tenet ex parte materiæ, priorem eſſe generatione, hoc eſt, receptione formæ: quamuis in ordine efficientis ſit natura poſterior actiua expulſio, quam actiua introductio.

Primum argumentum alterius opinionis concedendum eſt; nam ſolum colligit, quod expulſio formæ præcedentis ſit poſterior introductione formæ ſequentis, & hoc verum eſt, quia introductio, & expulſio ſe tenent ex parte agentis, & expulſio fit agente per introductionem alterius formæ. Ex quo ſolum ſequitur, quod corruptio, vt ſe tenens ex parte agentis, dicenſque expulſionem, ſit poſterior generatione, vt dicit introductionem formæ: ſed eadem generatio, & corruptio, vt ſe tenent ex parte materiæ, oppoſito modo ordinantur, quia generatio ex parte materiæ dicit conſecutionem formæ, vel receptionem eius; corruptio vero purgationem eiuſdem materiæ ab oppoſita forma impediente; purgatio vero à forma oppoſita, quia eſt emundatio materiæ pertinens ad potentiam, & aptitudinem eius, per quam recipit formam; & quædam diſpoſitio eius, prior eſt in hoc ordine materialis cauſæ, quàm conſecutio, vel receptio eiuſdem formæ, quia non intelligitur recipere formam, niſi materia purgata, mundata, expedita, atque diſpoſita. Et eodem prorſus modo ſoluitur argumentum, quod probat prioritatem generationis reſpectu corruptionis in eodem ordine efficientis cauſæ: cum tamen in ordine cauſæ materialis ſit poſterior, vt probatũ eſt. Nec argui poteſt à prioritate eiuſdem in ordine efficientis cauſę ad prioritatem in ordine cauſæ materialis; quia licet generatio, & corruptio ſecundum rem ſint effectus cauſæ efficientis, & generatio prior corruptione in eodem genere; ſed non ſolùm reſpiciunt cauſam efficientem, licet ab ea ſola fiant, ſed etiam cauſam materialem, circa

quam

quam fiūt. Et quæ in ſuo genere ad eſſe earum concurrit; vt autem reſpiciunt materiam, diuerſam rationem formalem habēt, & diuerſo, immo oppoſito modo ordinantur, ita vt corruptio ſit natura prior, vt probatum eſt.

BREVE DVBIVM.

An generatio, & corruptio diſtinguantur realiter à materia?

105 EX his, quæ diximus 3. lib. Phyſ. de diſtinctione reali motus à mobili, intelligitur ſolutio huius dubij, nam motus, vt ibi ſumitur ab Ariſtotele, communis eſt ad mutationes inſtantaneas, etiam ſubſtātiales, quales ſunt generatio, & corruptio: & motus ſucceſſiuos, vt ex communi ſententia probauimus: ſed probatum ibidem eſt vniuerſaliter, quod motus diſtinguatur realiter à mobili; quia realiter poteſt ab eo ſeparari vt euidenti experientia conſtat, qua videmus tranſeunte motu quocumque permanere ſubiectum, quod per eum mouebatur, aut mutabatur, ergo probatum quoque erit, generationem, & corruptionem (quæ ſunt mutationes quædam, & motus) diſtingui realiter à materia, à qua realiter ſeparantur. Sed diuerſo modo diſtinctionis realis, nam generatio cum ſit mutatio poſitiua, diſtinguitur diſtinctione reali poſitiua; corruptio verò cum ſit mutatio negatiua, ſolum diſtinguitur diſtinctione reali negatiua, ſicut diſtingui poteſt negatio realis à natura reali poſitiua, vel res iam non exiſtens à re actu exiſtente.

TRACTATVS TERTIVS de alteratione.

QVÆSTIO I.

An ſit, & quid ſit alteratio, & quomodo diſtinguatur à generatione ſubſtantiali?

106 POſtquam Ariſtoteles explicuit rationem generationis, & corruptionis ſubſtantialis, iam incipit agere de varijs generationibus accidentalibus, & primo de alteratione, de qua euidenti

euidenti experientia cōſtat, quod ſit in rerum natura; cum non ſolū videamus, ſed ſenſu tactus experiamur ex calefactionibus, & frigefactionibus alterari corpora. Sed vt cæteram ſuo ordine explicemus, à nomine ipſo alterationis incipiendum eſt, quod multas habet ſignificationes, & iuxta illas alteratio ipſa diuerſas acceptiones. Primo accipitur vniuerſaliſſimè pro quacumq; mutatione, per quam res alteratur, hoc eſt fit altera, nam vt Porphyrius docet in prædicabilibus, cap. de differentia: ſicut forma, ſeu differentia eſſentialis facit aliud, hoc eſt aliam ſubſtantiam; ita forma, ſeu differentia accidentalis facit alterum, vel alteratum; vnde alteratio hoc modo ſumpta ſignificat quālibet mutationem accidentalem, quia per eam dicitur ſubiectum alterari, hoc eſt fieri alterum, & comprehēdit etiam augmentationem. Secundo modo accipitur minus vniuerſaliter, pro mutatione ſecundum qualitatem, quia qualitas magis propriè dicitur facere alterum, vel alteratum, quàm reliqua accidentia. Sed neque acceptio iſta propria eſt huius vocabuli, quia comprehendit quaſcumque alterationes improprias, per quas ſubiectum fit alterum: tales enim ſunt non ſolùm intentionales, vt ſenſationes, ſed etiam ſpirituales, vt intellectiones, & volitiones, quæ impropriè dicuntur alterationes, quia alteratio propriè ſumpta diſponit ſubiectum ad corruptionem, iſtę verò illud potius perficiunt. Ideo accipitur tertio pro omni, & ſola mutatione Phyſica, per quam producitur qualitas ſenſibilis habens contrarium; per hanc enim ſolam fit ſubiectum propriè alterum, vel alteratum, & quia in ſolis qualitatibus tertiæ ſpeciei, quæ vocantur paſſibiles, reperitur propria contrarietas: ideo Ariſtoteles 7. lib. Phyſ. docuit propriam alterationem (quę motus Phyſicus eſt) illam eſſe, quæ tendit ad qualitates tertiæ ſpeciei. Et cum motus Phyſicus propriè acceptus ex propria natura ſit ſucceſſiuus, vt docuit etiam Ariſtoteles 5. lib. Phyſ. ideo alteratio propriè ſumpta ſucceſſionem poſtulat. Et tādem, quia qualitates habentes propriè contrarium, quædam ſunt primæ, inter quas primò reperitur contrarietas, vt calor, frigiditas, humiditas, & ſiccitas: aliæ verò ſecundæ, quæ fiunt ex earum permixtione, vt albedo, nigredo, cęterique calores, qui per participationem primarum dicuntur habere contrarium. Propterea vltimo, ac propriiſſimè poteſt ſumi alteratio pro mutatione circa primas qualitates per quā propriiſſimè fit alterum, vel alteratum ſubiectum. Et hoc modo ſumpta deſeruit primò, & per ſe generationi ſubſtantiali; & ad eam tamquam ad finem ordinatur.

Quid

Quid ſit alteratio.

SEd 3.acceptio ſatis propria eſt, & omnem,ac ſolam alterationem Phyſicam comprehendit : ideo ſecundum eam definienda erit hoc loco alteratio,vt intelligamus quid ſit, eamque à generatione diſtinguamus.Talis vero definitio eius aſſignari poteſt. *Alteratio eſt motus Phyſicus, qui inter contrarias qualitates verſatur.* In qua motus Phyſicus ponitur pro genere,quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione, & alijs mutationibus Phyſicis,à quibus per cæteras particulas diſtinguitur,& primo à mutationibus inſtantaneis,aut etiam ſucceſſiuis,quæ non verſantur inter contrarios terminos, ſed contradictoriè,vel priuatiuè tantum oppoſitos:alteratio verò eo ipſo, quod verſatur inter qualitates contrarias,verſatur inter terminos poſitiuos, quia vera contrarietas inter extrema poſitiua ſolum reperitur.Diſtinguitur etiam à cæteris motibus ſucceſſiuis,qui verſantur ſuo modo inter contrarios, & poſitiuos terminos ex eo,quod ad qualitatem tēdit tamquam ad terminum ad quem:alij vero motus ad quantitatem,vel vbi ; nam vnitas, atque diſtinctio ſpecifica motus à ſolo termino ad quem ſumitur,ab vtroque verò,nempè à quo, & ad quem, ſumitur diſtinctio quaſi generica,quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem poſitiuos verſantur, genere diſtinguuntur ab alijs, qui verſantur inter priuatiuè,aut contradictoriè oppoſitos,qui nomine mutationum ſignificari ſolent.

Quomodo diſtinguatur alteratio à generatione.

107 PRæter vniuerſalem modum diſtinguendi alterationem à mutationibus inſtantaneis, quæ verſantur inter terminos contradictoriè,vel priuatiuè oppoſitos,inter quos numerantur generatio,& corruptio ſubſtantialis, ſpecialiter nunc diſtinguenda eſt ab eiſdem.Et licet in multis differat, tria ſunt præcipua,quæ ex principijs Ariſtotelis manifeſtè colligūtur.Prima differentia eſſentialis eſt ex parte terminorū ad quos tendunt; nam generatio terminatur per ſe ad ſubſtantiam, alteratio ad qualitatem;ex qua ſequitur alia ei proxima;nam cum ſubſtantia per ſe careat latitudine graduali, & in indiuiſibili conſiſtat, per ſe petit ſimul,aut in inſtanti fieri; & non niſi per accidens ſucceſſiuè fieri poteſt: qualitas vero habens per ſe contrarium petit ex oppoſito fieri ſucceſſiuè ; & ita alteratio ſecundum propriam naturam facta ſucceſſiuus motus eſt; & licet poſſit fieri in inſtanti per potentiam Dei abſolutam, vt 5.lib. Phyſ. oſtendi

oſtendimus, quia in momento poteſt Deus totam reſiſtentiam contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia conſiderata natura contrariarum qualitatum,& virtute naturali earum,per quam reſiſtentia vnius vincenda eſt ad introductionem alterius in eodem ſubiecto,non poteſt in momento,ſed paulatim vinci; & ex conſequenti,nec poteſt alteratio ſimul,aut in inſtanti fieri, ſed ſucceſſionem poſtulat. Tertia differentia ſequitur etiam ex prima, & ſumitur in ordine ad ſubiectum, nam ſi alteratio per ſe tendit ad qualitatem; generatio verò mutatio eſt circa ſubſtantiam. Sequitur ſubiectum huius materiam ſolam eſſe debere, quia forma de nouo fit, atque etiam ſubſtantiale compoſitum, & ſola materia poteſt mutari ab vna forma ſubſtantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa ſolam qualitatem, non circa ſubſtantiam rei, quam præſupponit permanentem ſub vtroque termino à quo, & ad quem; & ideo ſubiectum alterationis non eſt materia nuda, ſed compoſitum ſubſtantiale, vel ſaltem materia informata ſubſtantiali forma iuxta diuerſas opiniones, de quibus inferius diſputabitur. Omitto minores alias differentias ab aliis explicatas, quia tres iſtæ ſunt præcipuæ.

BREVE DVBIVM.

An ſi impoſſibilis eſſet generatio; impoſſibilis quoque alteratio cenſeretur?

DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione ſubſtantiali, an adeo naturalis ſit, vt ſi generatio eſſet naturaliter impoſſibilis, cenſeretur etiam impoſſibilis alteratio, vel adhuc poſſibilis foret. Deſumpſit verò occaſionem ex Ariſtot. cap. 1. huius lib. text. 1. vbi ita naturaliter eſſe connexam alterationem cum generatione docet, vt impoſſibilis hæc cenſeretur, ſi illa non poſſet dari in rerum natura, his verbis. *Quapropter, ſi non ſit poſſibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de aliis, hoc autem erat alteratio.* Sed ex alia parte videtur non habere neceſſariam connexionem cum alteratione,quia alteratio non verſatur circa ſubſtantiam, ſed eam præſupponit; & alteram,aut alteratam facit ſecundum qualitatem: ergo licet nunquam generaretur de nouo ſubſtantia,poſſet alterari,ſicut videmus ſuo modo alterari corpora cœleſtia per illuminationem,licet non ſint generabilia. 108

Dicendum tamen eſt, alterationem propriam,de qua loquimur, & quam definiuimus, naturalem connexionem habere cum generatione ſubſtantiali, & ideo ſi hæc eſſet impoſſibilis naturaliter, etiam eſſet impoſſibilis naturaliter alteratio. Probatur hac ratione:alteratio propria eſt motus Phyſicus,qui verſatur inter qualitates propriè contrarias: ergo ſua natura diſponit ſubiectum ad corruptionem,ad differentiam alterationis impropriæ, quæ potius perficit ſubiectum, vt ſenſatio, intellectio, illuminatio; ſed non corrumpitur vna ſubſtantia, niſi vt generetur altera, quia natura non intendit per ſe primo corruptionem, ſed ſolum propter generationem: ergo de primo ad vltimum alteratio ordinatur naturaliter ad generationem:quare ſi hæc non eſſet poſſibilis, nec alteratio naturaliter cenſeretur poſſibilis, nam deficiente fine, naturaliter quoque deficit medium ex ſe ad illum ordinatum.

109 Teſtimonium autem Ariſtotelis, licet ſit pro noſtra ſententia adductum,longè diuerſum habet ſenſum,vt ex contextu facilè poteſt intelligi.Loquitur enim aduerſus Empedoclem duo aſſerentem:primum,nunquam poſſe transmutari vnum elementum in aliud,nec ideo vnum ex alio generari. Secundum,qualitates elementorum tam primas,quàm ſecundas,vt calor, frigiditas, humiditas,& ſiccitas, durities, mollitudo; & ſimiles eſſe proprias paſſiones eorundem elementorum.Quo ſuppoſito euidenter ſequitur non poſſe ſecundum eaſdem qualitates tranſmutari, quia impoſſibile eſt tranſmutationem fieri ſecundum proprias paſſiones, ſi non poteſt fieri ſecundum ſubſtantiam, quam naturaliter ſequuntur: & cum tranſmutatio ſecundum illas qualitates verè ſit alteratio, infert Ariſtoteles, quod ſicut non eſt poſſibilis generatio ſubſtantialis apud Empedoclem; ita non eſt poſſibilis mutatio ſecundum qualitates apud ipſum,quę cum re vera ſit alteratio, hæc etiam erat apud ipſum impoſſibilis. Quid ſit autem ſentiendum de connexione naturali veræ generationis, & veræ alterationis ſecundum ſe, in eo loco non docet, ex aliis verò eius principiis deduci poteſt; quod aſſerimus, nempe connexionem naturalem habere hanc cum illa, & ita,ſi impoſſibilis eſſet naturaliter generatio, impoſſibilis quoque cenſenda eſſet naturaliter alteratio.

Probatur ſecundò,quia ſi impoſſibilis eſſet naturaliter generatio,impoſſibilis etiam eſſet naturaliter corruptio;quę non intenditur per ſe primo à natura;ſed ſecundario,in quantum conſequitur neceſſario generationem:ergo ſublata generatione naturaliter aufertur corruptio. Quare ſequitur hanc eſſe naturaliter impoſſibilem, ſi impoſſibilis eſſet naturaliter generatio.

Sed

Sed quid dicendũ ſecundum potentiam Dei abſolutam? Reſpondeo etiam hoc modo eſſe verum, quod ſi impoſſibilis eſſet generatio ſecundũ hanc potentiã, impoſſibilis quoque eſſet alteratio propria, de qua loquimur. Probatur hoc argum. quia ſi implicaret contradictionẽ dari generationẽ in rerũ natura, etiã implicaret dari corruptionẽ. Probatur euidenter ex corporibus cœleſtibus, quibus, ſuppoſito quod repugnat omnino generari, eodẽ modo repugnat corrũpi:& vniuerſaliter loquendo, ſi repugnaret materiã mutari à priuatione formę ad eandem formam, (quod intrinſecũ eſt generationi ſubſtantiali) etiam repugnaret mutari à forma ſubſtantiali ad priuationem eius, (quod eſt intrinſecum corruptioni ſubſtantiali.) Probatur paritas rationis, quia eo ipſo, quod poſſet mutari materia à forma ad priuationem eius, poſſibilis foret priuatio formæ in materia; ſed priuatio dicit negationem cum aptitudine; ergo poſſibilis eſſet aptitudo in materia ad recipiendam aliam formam. Et ex aptitudine infertur euidenter, poſſe eam recipere, & conſequenter mutari ad illam ex priuatione, quam mutationem patet eſſe generationem; ergo poſſibilitas corruptionis infert neceſſariò poſſibilitatem generationis; quare ſi impoſſibilis foret generatio, etiam foret impoſſibilis corruptio. Ex quo etiam infertur neceſſariò impoſſibilitas alterationis, quod ſic probo. Propria alteratio eſſentialiter habet quod inter qualitates poſitiuè contrarias verſetur, in quo diſtinguitur à mutationibus, quæ verſantur inter terminos priuatiuè oppoſitos, quales ſunt generatio, corruptio, illuminatio; ſed qualitates contrariæ ab intrinſeco habent, poſſe ab eodẽ ſubiecto mutuo ſe expellere, & mutua expulſio dicit intrinſecum ordinem ad expulſionem formę ſubſtantialis ſaltem poſſibilem; quam patet eſſe ſubſtantialem corruptionem: ergo ſi hæc implicaret contradictionem, etiam implicaret alteratio propria, Quod probatur ſecundo à poſteriori, in corporibus cœleſtibus, quæ ſuppoſito quod ſint ingenerabilia, & incorruptibilia, non habent capacitatem recipiendi accidentia propriè contraria, vt calorem, & frigus: vnde nec poſſunt tangi, quia omnium qualitatum tangibilium incapacia ſunt. Quod ita verum eſſe exiſtimo, vt nec per potentiam Dei abſolutam poſſint tangi, vel calorem, aut frigus recipere, quia capacitate omnimoda carent recipiendi talia accidentia, eo ferè modo, quo incapacia ſunt recipiendi accidentia ſpiritualia: ex quo ſequitur neceſſe capacia alterationis propriæ ad talia accidentia contraria per ſe terminatæ; ſi ergo impoſſibiles forent omnibus modis generatio, & corruptio quorumlibet corporum; impoſſibilis eſſet omnino alteratio.

QVÆSTIO II.

An alteratio ſit motus continuus?

110 Titulus quæſtionis intelligitur de ſola alteratione propria, quæ verſatur inter qualitates contrarias, & diſponit ſubiectum ad corruptionem, qualis eſt calefactio, aut infrigidatio; non de impropria, quæ nec verſatur inter contrarias qualitates, nec diſponit ſubiectum ad corruptionem, qualis eſt illuminatio ſecundum ſuam naturam accepta. Propria autem alteratio duplex eſt: vna vocatur extenſio; alia intenſio. Extenſio dicitur illa, per quam extenditur qualitas per diuerſas partes ſubiecti, vt dum calor, qui eſt in ſola manu, ſe extendit ad brachium, & alias partes corporis. Intenſio verò eſt alteratio, per quam perficitur qualitas circa eandem partem ſubiecti per additionem alicuius gradus noui, vel quia magis radicatur in eadem parte, vt ſi calor, qui eſt in digito, vel manu; in eodem digito, vel manu perficiatur. Quæſtio autem intelligitur de vtraque alteratione tam extenſionis, quam intenſionis, de quibus quærit, an ſint motus continui, hoc eſt, an fiant per tempus continuum, in quo pars poſt partem extenſionis, vel intenſionis qualitatis acquiratur ſine vlla interruptione.

Et prima opinio aſſerit vtramque alterationem eſſe ſucceſſiuam, extenſionem vero non eſſe vllo modo continuam, ſed fieri in diuerſis inſtantibus temporis per partes minimas ſubiecti; & cum inſtantia temporis non ſibi ſuccedant immediatè, nec poſſint eſſe continua, ſed inter quælibet duo, medium ſit tempus, non eſſe poſſibile, quod alteratio quoad extenſionem fiat motu continuo, quamuis fiat ſucceſſiuè, in quantum vnum inſtans ſuccedit poſt alterum. Itaque hoc modo fit alteratio quantum ad extenſionem, vt dum ignis (exempli gratia) applicatur ligno, per aliquod tempus diſponat minimam quandam partem eius, ita vt minor nec poſſit diſponi, nec in ea introduci calor; in inſtanti autem terminatiuo illius temporis introducat calorem in eadem minima parte, non ita vt prius eum introducat in medietatem eius, ſed ſimul, & abſque ſucceſſione in tota, & ſingulis eius partibus. Tempore autem ſequenti diſponat aliam partem minimam, & in inſtanti terminatiuo eiuſdem temporis, ſimul etiam introducat in ea calorem, & ſic de cæteris inſtantibus, in quibus fit extenſio caloris per alias partes minimas, quouſque extendatur ad totum lignum, & hoc eſt fieri extenſionem per minima, & non continuè, quia in partibus temporis intermediis non fit extenſio

caloris,

caloris, ſed diſponitur minima pars ſubiecti, vt in inſtanti terminatiuo extendatur.

Eamdem vero alterationem quo ad intenſionem continuam eſſe docet hæc ſententia, quia toto tempore medio inter inſtantia, in quibus extenditur qualitas per partes minimas ſubiecti, intenditur in eiſdem partibus. Ita vt tempore immediato poſt primum inſtans, in quo producitur in prima parte ſubiecti, perficiatur in eadem vſque ad ſecundum inſtans extenſionis ad ſecundam partem, in qua etiam intenditur tempore ſtatim ſequenti, & cum tempus ſit continuum, continuè etiam fit alteratio ſecundum intenſionem. Hæc eſt opinio Ægidij 1. lib. de Generatione q. 16. quam videtur ſequi Iandun. 8. lib. Phyſ. q. 8. probabitur autem ſimul cum ſequenti. 111

Secunda opinio tenet alterationem, non eſſe continuam vllo modo, hoc eſt, nec ſecundum extenſionem, nec ſecundum intenſionem, ſed vtroque modo fieri per minima; & ideo vtroque modo diſcretè, ita vt ſicut in tempore non extenditur calor, ſed quieſcit mobile ab alteratione extenſiua, & diſponitur minima pars ſubiecti, vt in inſtanti terminatiuo eiuſdem temporis per eam ſimul extendatur, ita in tempore diſponitur eadem pars ad intenſionem, & quieſcit ab alteratione intenſiua, & in eodem inſtanti terminatiuo ſimul intenditur calor in eadem parte. Ita Capreolus in 1. diſtinct. 7. quæſt. 2. art. 2. Sonzinas 8. lib. Metaph. q. 22. Iauellus, & Ferra. 8. lib. Phyſ. q. 7. Probatur teſtimonio Ariſtotelis 8. lib. Phyſ. tex. 23. vbi de omni alteratione negat expreſſè, quod ſit continua his verbis: *Dicere alterationem fieri continuè eſt aduerſari valdè manifeſtis.* Et lib. 6. tex. 58. vniuerſaliter docet motus, qui verſantur inter terminos contrarios non poſſe continuari, & ideo in 8. lib. text. 65. & 66. probat motus ſurſum, & deorſum eiuſdem corporis neceſſariò interrumpi in puncto reflexionis, quia cum ſint, contrarij, non poſſunt continuari. Ex altera vero parte aſſerit 5. lib. Phyſicorum in principio, motum propriè dictum (qualis eſt alteratio) verſari inter terminos contrarios, in quo diſtinguitur à generatione. Et ex vtroque ſequitur alterationem à calido in frigidum, vel ab albo in nigrum non poſſe fieri continuè.

Probatur deinde ratione de vtraque alteratione extenſionis, & intenſionis: primò, quia ſi vtraque ſit motus continuus, ſequitur in quolibet inſtanti continui temporis, in quo ſit, extenſam eſſe qualitatem ad nouam partem ſubiecti, & nouam partem, vel gradum intenſionis eſſe productum: ſed inſtantia cuiuſlibet temporis ſunt actu infinita; ergo verum erit, in 112

ſpatio horæ. v. g. per quam fit extenſio, vel intenſio continuè, qualitatem eſſe extenſam, atque intenſam in infinitum, hoc eſt ad infinitas partes ſubiecti; & infinitas partes intenſionis habere, & æquales quidem, vel aliquotas; quia in quolibet inſtanti verum eſt extenſam eſſe qualitatem ad nouam partem ſubiecti, atque diſtinctam ab ea ad quam fuit intenſa in inſtanti præcedente, & diſtinctum gradum intenſionis habere ab eo, quem habuit in inſtanti præcedente, quæ cum falſa ſint, falſum erit, quod vtraque alteratio ſit continua.

Secundo, quia ſi tempore continuo fit vtraque alteratio; vel in ſingulis inſtantibus eiuſdem temporis producitur aliquid extenſionis, atque intenſionis, vel nihil; ſi producitur aliquid, non poteſt ſucceſſiuè, neque continuè produci, quia in inſtanti, nec ſucceſſio, neque continuitas eſſe poteſt: ergo quantum ad ea, quæ producuntur in inſtantibus, non poteſt eſſe alteratio continua: ſi vero nihil producitur in inſtantibus: ergo quieſcit in eis mobile, motuſque interrumpetur, & diſcontinuabitur.

Tertio, de ſolo motu intenſionis ſic probatur; quia qualitas contraria ſecundum omnes gradus intenſionis expellitur ſimul, aut in inſtanti à ſubiecto: ergo tota qualitas, per quam expellitur ſecundum omnes gradus intenſionis, ſimul introducitur in eodem ſubiecto; & ideo non per motum intenſionis ſucceſſiuum, vel continuum. Probatur antecedens, quia octo gradus frigoris, quos habet aqua, ſunt eiuſdem ſpeciei, atque etiam idem numero, & ex conſequenti ſunt prorſus eiuſdem rationis: ergo non eſt maior ratio ob quam vnus eorum prius expellatur, quàm alter; quare vel nullus expellitur, vel omnes ſimul: ſed expelluntur per introductionem caloris: ergo omnes etiam gradus caloris ſimul introducentur, & non ſucceſſiuè per motum continuum.

113. Tertia opinio aſſerit alterationem ſemper eſſe ſucceſſiuam, atque continuam, ſiue ſecundum extenſionem, ſiue ſecundum intenſionem accipiatur. Hæc eſt communis, quam ſequuntur omnes ferè interpretes Ariſtot. 5. & 6. lib. Phyſ. locis inferius citandis; atque etiam cap. 4. huius lib. & eſt vera, & tenenda, nam primo colligitur euidenter ex principiis eiuſdem Ariſt. qui tria docet de motu. Primum eſt, motum propriè dictum, vt diſtinguitur à mutatione tres tantum habere ſpecies, nempe alterationem, augmentationem, & lationem. Ita habetur 5. lib. Phyſ. text. 18. his verbis: *Relinquitur ſecundum qualitatem, & quantitatem, & vbi, motum eſſe ſolum, &c.* Secundo docet omnem motum propriè dictum eſſe continuum, text. 39. his verbis: *Quoniam autem continuus omnis motus eſt, & ſimpliciter quidem vnum,*

vnum, & continuum eſſe, neceſſe eſt. Quod confirmat text. 41. vbi agens de vnitate numerica motus aſſerit, motum eſſe vnum numero, ſi ſit continuus; continuum verò eſſe, ſi fiat tempore continuo, ſi autem interrumpatur tempus, & mobile quieſcat, & poſt aliquod tempus moueatur, non eſſe iam eumdem numero motum, ſed alium numero diſtinctum. Ex quibus hoc argumentum euidens colligitur; omnis motus apud Ariſtotelem eſt continuus, & fit tempore continuo; ſed alteratio tam ſecundum extenſionem, quam ſecundum intenſionem eſt propriè motus; ergo vtroque modo eſt continua. Tertio aſſerit quod ſicut in inſtantibus non eſt tempus, nec in punctis magnitudo, ſed hæc, & illud habent partes diuiſibiles in infinitum, & neutrum componitur ex indiuiſibilibus; ita etiam motus non eſt in inſtanti, neque componitur ex indiuiſibilibus, ſed ex partibus continuis, & diuiſibilibus in infinitum. 6. lib. Phyſ. his verbis: *Eiuſdem rationis eſt, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuiſibilibus componi, & diuidi in indiuiſibilia, aut nullum.* Ex quo aliud argumentum non minus euidens colligitur aduerſus primam, & ſecundam opinionem hoc modo: motus ſecundum Ariſtotelem non fit in inſtantibus temporis, ſed in partibus eius continuis, neque componitur ex indiuiſibilibus: ſed alteratio tam ſecundum extenſionem, quàm ſecundum intenſionem eſt verè, & propriè motus: ergo falſa eſt vtraque opinio, quæ aſſerit fieri in inſtantibus temporis, & non in partibus eius; fieri etiam modo indiuiſibili per minima, ex quibus componitur.

Probatur deinde ratione vtramque opinionem eſſe falſam: 114
primo, quia ſi agens approximatum paſſo in inſtanti producit minimum caloris, aut tempore ſtatim ſequenti agit, aut non: non agere repugnat, quia ab agente approximato naturaliter emanat actio: nec poteſt afferri alia ratio ad probandum, quod in inſtanti producat minimum qualitatis, niſi quia virtutem agendi habet paſſo approximatam: qua ratione ergo dicitur agere in inſtanti. probatur euidenter agere tempore ſtatim ſequenti: ſi vero agit; ergo aliquid producit circa paſſum. Probatur euidenter conſequentia, quia non poteſt dari actio ſine termino producto, ſed nihil poteſt producere præter qualitatem: ergo falſum eſt, quod in tempore non detur alteratio, quæ non eſt aliud, quam productio qualitatis. Sed dicunt agere quidem tempore ſequenti, & producere qualitatem, non eamdem circa quam verſatur alteratio, ſed aliam, quæ eſt quaſi diſpoſitio ſubiecti ad illam, vt ſi agens ſit ignis, non producit tempore ſequenti calorem, ſed raritatem quandā diſponentem

F 4

lignum ad recipiendum aliud minimum caloris in inſtanti terminatiuo eiuſdem temporis. Hoc tamen falſum eſt, & argumento non ſatisfacit. Probo eſſe falſum, quia vel ignis ſimul producit vtramque qualitatem, nempe calorem, & raritatem; cum per vtramque qualitatem in ſe exiſtentem naturaliter operetur, vel ſi aliquam producit prius, hæc erit calor, quia fortior eſt calor ignis, & maioris actiuitatis ad agendum, quàm raritas; ergo prius producet calorem, quam raritatem in aqua. Et ſi dixeris ex parte ſui verum eſſe, ſed ex parte ſubiecti neceſſe eſt præcedere raritatem illud diſponentē ad recipiendum calorem. Probatur hoc eſſe falſum, & contra experientiam, quia aqua incluſa in vaſe vitreo vndique clauſo caleſit à Sole, vel igne, & non rareſit, quia ſtatim plenum vas confringeretur: ergo producitur calor per alterationem ſine raritate præuia; quare falſum eſt, quod raritas ſit diſpoſitio neceſſaria ad calorem, & conſequenter, quòd ignis tempore ſtatim ſequente producat raritatem diſponentem, & non calorem. Quod verò non ſatisfaciat argumento, etiam ſi verum eſſet, raritatem in tempore producere, ita probo. Raritas eſt qualitas quædam, vt docet expreſsè Ariſt. multis locis, & concedit vtraque opinio & eſt qualitas habens contrarium, nempè denſitatem; ergo productio raritatis eſt propria alteratio facta in tempore intermedio, & non in inſtantibus, nec per minima modo indiuiſibili: ſed vere continua, ſicut tempus, in quo ſit. Hæc igitur ſolutio non ſolum argumentum non ſoluit, ſed ex ea probatur falſam eſſe vtramque opinionem, quòd alteratio non ſit continua.

115 Secunda ratio procedit de illuminatione, quæ licet non ſit propria alteratio, quia lux non habet contrarium, nec per ſe ſit ſucceſſiua, hoc tamen habet per accidens, quia luminóſum approximatur corpori opaco per motum localem ſucceſſiuum, vt patet in Sole illuminante hoc emiſpherium: ab ea itaque tale argumentum deſumitur. Agens naturale quo propinquius eſt paſſo, fortius agit in ipſum: ergo quo Sol propinquior ſit per motum localem huic emiſpherio, intenſius illud illuminat: quod etiam eſt experientia notum, cum conſtet meridiano tempore intenſius producere lumen, quam matutino: ſed motus localis Solis eſt ſucceſſiuus, & continuus, vt fatentur aduerſarij: ergo approximatur agens paſſo motu ſucceſſiuo, atque continuo: vnde ſequitur illuminationem eſſe ſucceſſiuam, atque continuam, & à fortiori alterationem propriam, quæ verſatur inter qualitates contrarias, quia reſiſtentia contrarij non poteſt in momento, aut ſimul ſuperari, ſed ſucceſſiuè, & continuè. Nec poteſt vlla ratio probabilis afferri propter quam Sol approxi

approximatus aëri, cum non illuminet tempore intermedio, ſed neceſſariò concedendum eſt agens naturale eo tempore, quo approximatum eſt paſſo, nihil in ipſum agere: cum non habeat locum in illeminatione diſpoſitio raritatis, ad eam minimè requiſitam.

Ad primum teſtimonium Ariſtot. hac diſtinctione reſpondeo, in duplici ſenſu poteſt dici motus continuus. Primus ſenſus eſt, quòd nunquam interrumpatur, ſed ſine principio, & fine tendat mobile, vel ſaltem à puncto in quo incipit, ſine vlla interruptione temporis moueatur, atque etiam ſine vllo termino, in quo quieſcat. Secundus ſenſus eſt, quod licet motus non ſemper duret, ſed aliquando interrumpatur per quietem, eo tamen tempore, quo fit, continuè fiat, & non in inſtantibus temporis, ſed in partibus eius continuis. Ariſtoteles ergo loco citato in argumento de ſolo primo modo continuitatis loquebatur intendens probare corpora non eſſe in continuo motu, hoc eſt, non ſemper moueri, ſed aliquando interrumpere motum aduerſus quoſdam antiquiores Philoſophos; & in eodem ſenſu aſſeruit, quod qui dicit alterationem fieri continuè, aduerſatur valde manifeſtis; cum experientia conſtet aliquando interrumpi. Quod veriſſimum eſt, ſed non tollit eſſe continuam in ſecundo ſenſu, nam continuè fieri eo tempore, quo durat, omni motui propriè ſumpto neceſſariò cõuenit, vt idemmet Ariſtoteles locis pro noſtra ſententia citatis expreſſe docet, in quibus eumdem ſenſum tenet, non primum.

Secundum teſtimonium nihil probat contra noſtram ſententiam, nam in omni motu à contrario in contrarium reperitur productio vnius qualitatis, & corruptio alterius, vt in calefactione productio caloris, & corruptio frigoris, quas dicimus eſſe continuas in ſe, non inter ſe, hoc eſt, quamlibet eſſe continuam per próprias partes aliquo modo copulatas, non tamen eſſe continuam cum alia; ita vt calefactio continuetur cum corruptione frigoris, hoc enim benè probatur repugnare ex verbis Ariſtotelis, in quibus non negatur propria continuatio cuiuſlibet motus per ſuas partes, & indiuiſibilia. 116

Ad primum argumentum, negandum eſt, quod in inſtantibus temporis producantur partes qualitatis intenſionis, vel extenſionis, quia ſicut in inſtanti non datur alteratio, nec motus, ita nec producitur pars qualitatis; ſed licet non producatur pars in inſtanti, verum eſt in eo eſſe productam per partem motus præcedentem, & cum inſtantia ſint actu infinita, videtur adhuc probare argumentum quòd infinita qualitas producatur ſecundum intenſionem, & extenſionem, ſi alteratio

continuè fiat in partibus temporis. Cui reſpondent Conimb. cap.4. huius libri q.2. art. 3. non fieri alterationem per partes proportionales, nam ſi per has fieret, tam intenſio, quàm extenſio procederet in infinitum: cùm partes proportionales qualitatis productæ in infinitum procedant, & ita intenderetur, & remitteretur qualitas in infinitum, quod eſt falſum, ſed fieri per partes aliquotas, quarum quælibet habet certam dimenſionem, & omnino eſt extra aliam, vt in quantitate ſe habent palmi, vel digiti. Et cum iſtæ partes, ſiue intenſionis ſint, ſiue extenſionis, finitæ ſint, quælibet alteratio eſt finita, & quælibet etiam qualitas finitam habet intenſionem, & extenſionem. Hæc tamen ſolutio nec omnino vera eſt, nec ſatisfacit argumento. Primum ſtatim probabitur. Secundum vero ſic probo. Siue fiat per partes proportionales, ſiue aliquotas alteratio, neceſſarium videtur, quod argumentum aſſumit; nempe in quolibet inſtanti temporis, quo durat, verum eſſe, quòd producta ſit maior pars qualitatis intenſionis, vel extenſionis; nam licet in inſtanti non producatur pars qualitatis, producitur tamen in parte temporis, quam terminat, & ideo verum eſt, in inſtanti eſſe productam: adhuc ergo reſtat ſoluendum argumentum.

117 Pro cuius ſolutione notandum, intenſionem, & extenſionem qualitatis, immo etiam productionem cuiuſuis termini motus fieri per partes proportionales, atque etiam per æquales, vel aliquotas, diuerſa ratione, quia eodem modo diuiduntur tempus, in quo fit motus, qualitas per motum acquiſita ſecundum partes intenſionis, & extenſionis, & motus ipſe per quem acquiritur. Vnde ſequitur, quod ſicut in parte aliquota temporis, fit pars aliquota motus, & in parte proportionali pars etiam proportionalis, & ita per partem aliquotam motus in parte aliquota temporis facta producitur pars aliquota intenſionis, vel extenſionis qualitatis, & in parte proportionali producitur etiam proportionalis, vt ſi in dimidia hora producitur vnus gradus caloris, in quadrante producetur medietas eiuſdem gradus, quod tamen non eſt accipiendum ſecundum omnimodam proportionem, cum motus non ſit eiuſdem velocitatis ſecundum omnes partes, vt per ſe eſt manifeſtum. Partes autem proportionales tam temporis, quàm motus, & qualitatis productæ ſunt actu infinitæ, ſed includuntur in partibus aliquotis actu finitis, & cùm ſingulæ partes qualitatis aliquotæ, atque etiam omnes producantur tempore finito, & motu finito, non ſequitur intentionem, & extentionem qualitatis procedere in infinitum, ſed certum terminum habere, quo definiuntur, & certo etiam tempore abſolui, ita vt alte

vt alterius non procedant. Ad formam igitur argumenti dum dicitur in quolibet inſtanti temporis, in quo fit alteratio, plus qualitatis eſſe productum ſecundum intentionem, vel extenſionem; diſtinguendum eſt, nam in quolibet inſtanti terminante partem aliquotam temporis, & motus, verum eſt, ſed non in quolibet inſtanti terminante partem proportionalem; quia ſicut in qualibet parte aliquota includuntur infinitæ proportionales, quæ non faciunt eam maiorem, eodem modo includuntur infinita inſtantia, quibus terminantur, in quibus non eſt verum plus qualitatis eſſe acquiſitum, quam in vno illo inſtanti terminatiuo eiuſdem partis aliquotæ: & ideo non eſt bona illa conſequentia; inſtantia temporis ſunt infinita; ergo in toto tempore menſurante alterationem continuam erit qualitas intenſa, vel extenſa in infinitum, quia non eſt verum in quolibet inſtanti eſſe magis intenſam, vel extenſam, ſed ſolum in inſtantibus terminantibus partes temporis aliquotas. Vnde finita ſemper intenſio, atque extenſio erit, cum tempus ſit actu finitum, atque etiam alteratio. Et ex his intelligitur non eſſe negandum, quod intenſio, vel extenſio fiat per partes proportionales, ſed per has ſimul, ac per æquales fit modo explicato. Et nihilominus argumentum non probat, continuam eſſe non poſſe, vel per minima fieri in ſolis inſtantibus temporis.

Secundum argumentum copioſius ſoluendum eſt quæſtione ſequente, vbi de modo, quo alteratio ſit continua diſputabitur; nunc vero dicendum eſt in ſingulis inſtantibus temporis menſurantis alterationem aliquid qualitatis produci, non quod ſit pars intenſionis, vel extenſionis eius, ſed indiuiſibile, quo continuantur partes, ex parte cuius non eſt propriè ſucceſſiua alteratio; ſed ratione partium eiuſdem qualitatis, quæ producuntur in partibus temporis, & quæ continuantur per eadem indiuiſibilia in inſtantibus producta, vt quæſtione ſequenti declarabitur.

Tertium argumentum tangit aliam quæſtionem inferius diſputandam, nempe, an gradus intenſionis eiuſdem qualitatis perfectione differant; & priores ſubordinentur poſterioribus, vel omnes ſint eiuſdem perfectionis nullam habentes ſubordinationem naturalem. Et qui tenent primum, aſſerunt primum gradum ordine naturæ prius produci, ita vt non poſſit produci ſecundus, niſi eo præſuppoſito in ſubiecto. Et ex oppoſito octauum gradum prius expelli, deinde ſeptimum, & ita vſq; ad primum. Alij vero alio modo reſpõdent ſic diſtinguentes; gradus qualitatis, vel cõparantur ad virtutẽ ſecundæ cauſæ

in ſe

in ſe conſideratæ, vel ad eamdem, vt determinatam à cauſa prima, à qua determinatur ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum, & non alterum: ſi ergo conſiderentur gradus qualitatis primo modo, concedendum eſt non eſſe maiorem rationem ob quam vnus gradus expellatur prius quam alter; ſi vero conſiderentur ſecundo modo, ille prius expellitur, ad quem expellendum determinatur cauſa ſecunda à prima: & ideo non ſequitur, quod omnes ſimul expelli debeant, vel nullum, ſed ſucceſſiuè expelluntur omnes, & vnus poſt alterum, iuxta modum prædictæ determinationis: & hæc eſt vera ſolutio, vt quæſtione ſequente oſtendetur.

QVÆSTIO III.

Quonam modo continuetur alteratio ſecundum extenſionem, & intenſionem?

119 PRæſuppoſito ex quæſtione præcedenti, quòd alteratio ſecundum extenſionem, & intenſionem ſit continua, inquiritur in præſenti modus, quo continuetur. Et apud antiquiores interpretes Ariſtotelis nihil de tali modo continuationis reperitur, ſed à ſolis recentioribus diſputatur. Et quidem de extenſione non eſt res adeo difficilis, quia cum qualitas corporea extendatur per ſuperficiem corporis: & ſuperficies ſit continua per propria indiuiſibilia, nempe puncta, atque lineas, facile intelligitur partes extenſionis eiuſdem qualitatis continuari per indiuiſibilia ſuperficiei quaſi per accidens, ſicut per accidens extenſa eſt, vel per propria indiuiſibilia, quæ in indiuiſibilibus eiuſdem ſuperficiei inhæreant; illo enim modo continuari dicunt, qui ſoli quantitati concedunt proprias partes, & indiuiſibilia, ſubſtantiæ vero, & qualitatibus, nec partes, nec indiuiſibilia: ſed hæc, & illas à quantitate accipere, quia motus à termino accipit continuationem, & eodem modo ac ille continuatur. Sed de intenſione res eſt difficilior, quia cum fiat circa eandem partem ſubiecti, immo circa idem indiuiſibile eius, valde difficile eſt continuationem ei tribuere, non enim poſſunt continuationem accipere partes intenſionis qualitatis à partibus ſuperficiei; cum non fiat intenſio circa diuerſas partes, ſed circa eandem, in qua perficitur qualitas, & eodem modo non poſſunt continuari per indiuiſibilia eiuſdem ſuperficiei: cum fiat etiam circa idem indiuiſibile, neceſſe eſt ergo proprias partes intenſionis, propriaque indiuiſibilia concedere

quali-

qualitati,per quæ continuetur,& conſequenter alterationi,per quam intenditur, ſed adhuc hoc ſuppoſito difficile eſt continuationem ei tribuere.

Et prima opinio recentiorum aſſerit intenſionem non continuari per propria indiuiſibilia, quia vel illa non habet, (vt quidam eorum opinantur)vel etiáſi habeat,non poteſt propriè cõtinuari per illa, ſed ſolum pes immediatã ſucceſſionẽ, quam habet vna pars eius poſt aliam.Quod hoc argumento probant. Impoſſibile eſt partes alicuius rei actu copulari termino communi,niſi actu exiſtant,ſed partes intenſionis,cum ſint ſucceſsiuè,non exiſtunt in inſtanti:quod eſt propria menſura indiuiſibilium eiuſdem intenſionis:ergo non poſſunt per hæc indiuiſibilia continuari. Probatur vtraque pars antecedentis ſimul: quia non poteſt indiuiſibile realiter copulare partes, vt punctum partes lineæ, niſi vtramque actu,& realiter attingat, ſed indiuiſibile motus non attingit actu, & realiter partem præcedentem, & ſubſequentem eiuſdem motus: ergo nec poteſt eas actu,& realiter copulare,vel continuare. Probatur minor,quia indiuiſibile motus ſolum durat per inſtans,in quo iam non eſt pars præcedens,ſubſequens vero nondum eſt,ergo neutram poteſt actu,& realiter attingere,neque continuare. Probatur hæc vltima conſequentia, quia non poteſt attingi reali, & Phyſico contactu,id quod actu non eſt. Et propter hoc idem argumentum vniuerſaliter aſſerit hæc opinio ſucceſſiua omnia,vt tempus, & motus non poſſe alio modo continuari,quàm per immediatam ſucceſſionem partium, per quam aliquo modo dicuntur facere vnum tempus,& vnum motum. Hæc tamen ſententia in principiis Ariſtotelis, & in vera Philoſophia prorſus eſt improbabilis. Probatur primum, quia Ariſtoteles 5. libr. Phyſ.text.39. & 40. tria aſſerit de continuatione motus. Primum, illos motus dumtaxat continuos eſſe, quorum vltima ſunt vnum. Secundum,idem eſſe quod motus ſit vnus numero, atque continuus.Tertium,illos motus,qui immediatè ſibi ſuccedunt,non eſſe continuos, ſed contiguos, & conſequenter ſe habere. Ex quibus ſequitur primo falſam eſſe prædictam ſententiam,quod partes motus, & temporis continuentur per ſolam immediatam ſucceſſionem partium Probatur,quia immediatè ſibi ſuccedentia conſequenter ſe habent: ergo non ſunt continua,ſed contigua.Probatur conſequentia,quia vel vltima eorum (ſi vltima habent) ſimul ſunt,quod eſt definitio contiguorum, vel conſequenter ſe habentium,vel ſi non habent vltima,non poſſunt eſſe vllo modo continua, quia vltima eorum non ſunt vnum. Secundo ſequitur,quod ſi immediata ſucceſſio partium 110

partium ſufficeret ad aliquam continuationem, motus ſpecie diuerſi poſſent hoc modo continuari. Probat Ariſtoteles hanc conſequentiam his verbis: *Poſtquam enim cucurrit aliquis, ſtatim febricitare poteſt.* Conſequens autem patet eſſe falſum: ergo prædicta opinio nullam poteſt habere probabilitatem in doctrina Ariſtotelis.

121 Sed probatur idem habere in vera Philoſophia, quia impoſſibile eſt aliqua efficere vnum, niſi actu, & realiter vniantur; & impoſſibile eſt actu, & realiter vniri, niſi vnum actu, & realiter attingat aliud, aut immediatè per ſe, aut per aliquem modum vnionis; ſed partes motus, & temporis iuxta eamdem ſententiam, nec ſe attingunt per ſe, quia non exiſtunt ſimul, ſed vna iam non eſt, & alia nondum eſt, ſed nec ſe attingunt per inſtans, nec per indiuiſibile motus, quia cum neutra ſit, dum eſt inſtans, non poſſunt ab eo attingi, nec eo medio vna attingere aliam; ergo nec poſſunt partes motus, & temporis efficere vnum tempus, vel vnum motum realiter: & ideo nullus dabitur motus realiter vnus, aut vnus numero, nec tempus erit vnum, ſed tot, quot ſunt partes: quod eſt falſum.

Hac refutata ſententia cæteri omnes recentiores conueniunt in eo, quod intenſio qualitatis continuetur proprijs indiuiſibilibus, ſicut qualitas ipſa per eam producta habet proprias partes intenſionis, & propria indiuiſibilia etiam intenſionis, quibus continuatur. Sed non omnes ſentiunt eodem modo, nam quidam eorum tenentes indiuiſibilia eſſe modos, & non res, & ideo per ſe adhærere partibus, à quibus ſeparari repugnat, & non per alios modos vnionis, ponunt in motu duplicia indiuiſibilia terminatiua, & continuatiua. Et terminatiua afferunt produci per partes motus, quas terminant, ita vt pars quælibet motus producatur ſuo indiuiſibili terminata, ſed quia indiuiſibilia hæc non poſſunt permanere ſine partibus, quas modificant, neceſſe eſt deſinere eſſe cum illis, & produci de nouo alia continuatiua, quibus vna pars motus continuetur cum alia, & ideo continuatiua hæc ſunt modi vnionis, & diſtinguuntur ratione officij realiter, & formaliter à terminatiuis deſinentibus cum partibus motus, ſicut cum eiſdem producuntur; non tamen producuntur per partes motus eadem continuatiua, ſed ſunt mutationes quædam inſtantaneæ procedentes ab eodem agente, & ſucceſſiuè receptæ in eodem mobili in ſingulis inſtantibus temporis menſurantis motum, & per has mutationes inſtantaneas, quæ ſunt indiuiſibilia continuatiua motus, producuntur indiuiſibilia qualitatis, continuatiua partium intenſionis eius, vel in alijs motibus partium

tium termini per motum droducti. Et hæc eſt ſecunda opinio in ordine.

Quæ probatur hoc argumento. Repugnat produci partem termini, niſi ſuo indiuiſibili terminatam: ergo repugnat etiam produci partem motus, niſi ſuo indiuiſibili terminatam. Probatur conſequentia, quia eadem eſt proportio inter partem motus, & termini per eam producti: vnde ſequitur tot dari indiuiſibilia terminatiua partium motus, quot ſunt partes in eodem motu: & per eaſdem partes motus produci ab eodem agente, ſicut per eaſdem partes motus producuntur partes termini ſuis indiuiſibilibus terminatæ. Hæc autem indiuiſibilia terminantia ſunt modi earumdem partium, quas terminant: ergo ita terminant, vt non ſint continuatiua. Probatur conſequentia, quia tempore, quo fiunt, nondum ſunt partes motus ſequentes: ergo nec eas copulant cum præcedentibus, quia quod non eſt, non poteſt realiter coniungi alteri, nec poteſt dici, quod copulare eas poterunt, dum fuerint, quia de ratione intrinſeca modi duo ſunt: & quod actu modificet, & quod non poſſit ſeparari à re, quam modificat: ergo ſi eas actu non copulant, repugnat poſſe eas copulare, immo repugnat eſſe modos earum: cum ſemel ab eis inueniantur realiter ſeparata. Quare neceſſe eſt deſinere cum partibus motus, quas terminant, & produci noua alia indiuiſibilia, quibus continuentur partes motus: cum non poſſint per terminatiua continuari, & neceſſe ſit continuas eſſe per aliqua indiuiſibilia. Secundo, quia terminare, & continuare ſunt diuerſa officia; cum continuatiuum ſit modus vnionis duarum partium: terminatiuum vero ſolum vni parti adhæreat: ergo non poſſunt officia hæc in eodem indiuiſibili concurrere, ſed diuerſa ſecundum ſpeciem, & entitatem poſtulant. Et cum duo indiuiſibilia non poſſint eſſe immediata, repugnat terminatiuo ſuccedere immediatè continuatiuum, niſi corrupto eodem terminatiuo, quare neceſſe eſt tot ponere terminatiua, quot continuatiua, ſed corrumpi illa per immediatam ſucceſſionem horum. 122

Sed hæc etiam ſententia falſa eſt, quia multiplicat infinita indiuiſibilia ſine neceſſitate: quod ſic probo: eadem indiuiſibilia poſſunt terminare partes motus præcedentes, & copulare eas cum ſequentibus: ergo ſufficiunt indiuiſibilia continatiua pro vtroque officio terminandi, & continuandi: quare fruſtra multiplicantur alia ad terminandas partes præcedentes. Probatur antecedens, quia indiuiſibile continuatiuum etiam in ſucceſſiuis, vt docet expreſſe Ariſtoteles. 8. lib. Phyſic. tex. 69. 123

idem

idem eſt ſecundum rem tangens vtramque partem, ſed ratione diuerſum, quia finis præcedentis eſt, & initium ſequentis, vt inſtans temporis copulans præteritam partem cum futura finis præteritæ eſt, & initium futuræ. Eſſe autem finem partis præcedentis eſt eſſe terminum eius: ergo indiuiſibilia continuatiua ſufficienter terminant partes præcedentes, quare fruſtra ponuntur infinita terminatiua diuerſa à continuatiuis pro eis terminandis. Secundò probatur falſitas eius argumēto ad hominem, quia indiuiſibilia terminatiua, quæ producuntur cum partibus motus, non poſſunt eſſe continuatiua partium præcedentium (quas terminant) cum ſequentibus, quia dum hæc indiuiſibilia actu ſunt, nondum ſunt partes motus ſequentis: ergo non poſſunt eas realiter attingere, nec realiter copulare, quia id, quod non eſt, non poteſt attingi, neque copulari realiter; & ideo, debent poni alia indiuiſibilia (his corruptis) quæ ſint mutationes inſtantaneæ, per quæ continuetur pars præcedens cum ſequēti, ex quo ego ita arguo. Hæc alia indiuiſibilia producta ad continuandum (corruptis terminatiuis) non poſſunt continuare partes motus: ergo fruſtra ponuntur. Probatur antecedens eadem ratione, quia hæc indiuiſibilia ſunt mutationes inſtantaneæ, & ideo in inſtanti ſunt, & tantum durant per inſtans: ſed, in inſtanti, in quo ſunt, non ſunt partes motus præcedentes, nec etiam ſequentes, quia nulla pars motus datur in inſtanti, ergo non poſſunt eas continuare. Probatur cōſequentia eodē modo, quo probatur ab eis de indiuiſibilibus terminatiuis. Quia, quod non eſt actu, non poteſt actu, nec realiter attingi: ergo nec poteſt actu, & realiter copulari cum altero, etiam non exiſtente actu, & realiter: ſed pars motus præcedens non eſt in illo inſtanti, ſed præceſſit, pars vero ſequens nondum eſt, cum ſit futura: ergo non poteſt attingi actu, & realiter ab illa mutatione inſtantanea, quæ ponitur pro indiuiſibili continuatiuo motus, nec ideo poterit copulari.

Ideo alij ex iunioribus tenentes indiuiſibilia nōn eſſe modos partiū, ſed res diſtinctas ab eis, & ideo non adhærere per ſe eiſdem partibus, ſed per alios modos vnionis, non diſtinguunt in motu indiuiſibilia terminatiua à continuatiuis, ſed aſſerunt continuatiua omnia eſſe terminatiua partium præcedentium, & eas ſimul copulare cum ſequentibus: immo quodlibet continuatiuum poſſe eſſe terminatiuum totius motus, ſi in eo ſiſtat mobile, atque etiam vltimum indiuiſibile terminans totum motum potuiſſe eſſe continuatiuum, ſi non ſiſteret mobile in eo, ſed vltra procederet continuans motum. Et hæc eſt tertia opinio: quam ſic probant: fruſtra fiunt per plura, quæ per pauciora

ciora poſſunt ſufficienter; ſed eadem indiuiſibilia continuatiua actu terminant partes præcedentes motus,& poſſunt etiam terminare totum motum, ſi in eis ſiſtat: ergo per hæc ſola poteſt continuari, & terminari motus, ſuppoſito quod non ſint modi partium eius,ſed res à partibus diſtinctæ: quare hæc ſufficiunt, & ſuperuacanea erunt alia.

Hæc tamen ſententia ſatis probabilis poſſet reputari, ſi verum eſſet,quod præſupponit, nempe indiuiſibilia non eſſe modos, ſed res diſtinctas à partibus, quibus non per ſe adhærent, ſed per alios modos ex natura rei diſtinctos. Hoc tamen falſum eſſe probauimus 6. lib. Phyſic. Et ideo falſa cenſenda eſt. Quod breuiter nunc probari poteſt, quia ſi indiuiſibilia motus non ſunt modi partium, ſed res, ſequitur eas non continuare. Probatur ex definitione continuorum tradita ab Ariſtotele 5. lib.Phyſicorum text.3.*Continua ſunt,quorum vltima ſunt vnum.* Sed indiuiſibilia motus ſecundum hanc opinionem non ſunt vltima partium; cum non adhæreant eis per ſe, ſed per alios modos, qui propriè ſunt vltima earum:ergo partes non continuantur per indiuiſibilia, quæ ſunt res, immo nec per illa poſſunt immediatè terminari, ſed per modos earum; & ideo nec erunt continuatiua, nec terminatiua. Secundo ſequitur partes motus nullo modo continuari, hoc eſt, nec per indiuiſibilia, nec per modos earum. Probatur, quod non per modos, quia quodcumque indiuiſibile vnitur diuerſis partibus: ergo per diuerſos modos vnionis:quare non erit vnus modus duarum partium: per diuerſos autem continuari non poſſunt, quia vltima earum non erunt vnum,ſed multa. Quod vero non continuentur per indiuiſibilia ipſa,iam probatum eſt; cum non per ſe attingant partes, ſed per modos. Tertio ſequitur ex eadem ſententia indiuiſibilia in continuo eſſe immediata, contra Ariſtotelem, & omnes. Probatur conſequentia, quia modi per quos indiuiſibilia adhærent partibus, non minus ſunt indiuiſibiles, quã ipſa; & tamen ſunt immediati reſpectu eorũ cum per ipſos vniantur partibus:ergo dantur indiuiſibilia immediata. Et tandem hæc ſententia multiplicat infinitos modos, qui cum ſint entitates diſtinctæ ex natura rei ab eiſdem indiuiſibilibus, atque etiam à partibus, multiplicat infinitas entitates reales; & ſine neceſſitate, quia ſi dicatur indiuiſibilia eſſe modos, (quod valde probabile eſt)per ſe vnientur partibus,& non erit neceſſarium multiplicare alios modos. 124

His igitur ſententiis refutatis, noſtram explicamus tribus concluſionibus præſupponentibus indiuiſibilia omnium continuorum,ſiue ſucceſſiuorum,vel permanentium modos partium 125

eſſe, & non res ab eis diſtinctas, vt nunc probatum eſt, & in 6. lib. Phyſ. Prima concluſio ſit, qualitas habet propria indiuiſibilia intenſionis, quibus continuantur partes intenſionis eius, & his indiuiſibilibus correſpondent propria indiuiſibilia in motu intenſionis, quibus partes eiuſdem motus continuantur. Prima pars huius concluſionis præſupponitur probata ex 6. lib. Phyſ. ſecunda vero ex refutatione primæ opinionis, quia alteratio eſt motus continuus ſecundum extenſionem, & intenſionem; ſed motus intenſionis non poteſt eſſe continuus per ſolam ſucceſſionem immediatam partium; nec per indiuiſibilia ſubiecti, cum fiat circa eandem partem eius, immo circa idem indiuiſibile: ergo debet habere propria indiuiſibilia, quibus continuentur partes eius.

Secunda concluſio; motus intenſionis, & quicumque alius non habet indiuiſibilia terminatiua, ſed ſolum continuatiua, præter vltimum, quod eſt primum eſſe mobilis in termino ad quem, & primum non eſſe motus. Hæc etiam quantum ad primam eius partem probatur primò ex refutatione ſecundæ opinionis, hoc modo. Non ſunt multiplicandæ entitates reales ſine neceſſitate, ſed per ſola indiuiſibilia continuatiua præſtatur totum illud, propter quod præſtandum multiplicantur terminatiua: ergo non debent multiplicari, ſed ſolum ſunt ponenda continuatiua. Probatur minor, quia terminatiua ſolum multiplicantur ad terminandas partes præcedentes motus, ſed has terminant ſufficienter continuatiua: ergo hæc ſufficiunt. Minorem ſic probo. Quodlibet indiuiſibile continuatiuum motus vnit partem præcedentem cum ſequenti, tanquam finis illius, & principium huius; ſed eſſe finem, & terminum idem prorſus ſunt: ergo quodlibet continuatiuum eſt ſufficiens terminus præcedentis partis.

Secundo probatur ex aliis continuis, & præſertim ex tempore, nam in nullo continuo permanente ponuntur terminatiua indiuiſibilia, ſed ſolum continuatiua, quorum quodlibet eſt terminus partis præcedentis, & initium ſequentis, & etiam in continuo ſucceſſiuo, quod eſt tempus, ſolum ponuntur inſtantia continuatiua, nec ab aliquo multiplicantur alia, immo nec multiplicari poſſunt: ergo nec multiplicanda ſunt in motu.

126 Secunda pars eiuſdem concluſionis aſſerit præter indiuiſibilia continuatiua ponendum eſſe vltimum terminatiuum. Quam probo, ex continuis permanentibus, in quibus communis ſententia Philoſphorum, & Mathematicorum ponit duo extrema indiuiſibilia pro terminis præter continuatiua, quæ

ſunt in

ſunt in medio, vt in linea duo puncta, & in ſuperficie duas lineas: ergo in motu ponendum eſt vnum ex parte finis, quia ex parte principij nullum habet indiuiſibile. Probatur conſequentia ex ſimilitudine omnium,& ex Ariſtotele 6. libro Phyſ. text. 45. & 49. vbi expreſsè docet in motu non dari primum indiuiſibile, ſed vltimum tantum præter infinita continuatiua partium eius. Hoc autem indiuiſibile terminatiuum diſtinctum eſt à continuatiuis, non ſolum ſecundum entitatem, ſed etiam ſecundum ſpeciem, vel rationem formalem. Quod ſic probo. Terminare, & continuare ſunt diſtincta officia indiuiſibilium, quorum vtrumque non poteſt eidem conuenire; ergo diſtinguuntur cõtinuatiua à terminatiuis ratione formali. Probatur antecedens, quia indiuiſibilia hæc ſunt modi partium, vt ſupponimus, ſed de ratione intrinſeca modi eſt, actu modificare, & inſeparabilem eſſe à re, quam naturaliter modificat: ergo de ratione indiuiſibilis continuatiui eſt eſſe modum vnionis actu copulantem vnam partem cum altera; & de ratione intrinſeca terminatiui eſt eſſe actualem terminum non vniens, ſed ſolum finiens rem, cuius eſt: ergo neque terminans poteſt continuare, alioqui ſepararetur realiter à re, quam continuare poteſt, cum eam actu non continuet, neque etiam continuans poteſt terminare ſimpliciter, quia terminare ſimpliciter non eſt eſſe modum vnionis, quod eſt ratio intrinſeca continuatiui. Dixi autem continuatiuum non poſſe terminare 127
ſimpliciter, hoc eſt non poſſe eſſe extremum totius continui, quia ſecundum quid terminare poteſt, hoc eſt partem præcedentem, cuius finis eſt, & ſimul eam coniungere cum ſequenti, vt docuit expreſsè Ariſtoteles, & nos probauimus: hoc tamen ideo eſt, quia in officio continuandi includitur officium terminandi partem præcedentem, quod ſolum eſt terminare ſecundum quid: ſed ab officio terminandi ſimpliciter omnino diuerſum eſt officium continuandi: & ideo repugnat in eodem indiuiſibili realiter coincidere.

Sed contra has duas concluſiones eſt argumentum ſatis difficile; quia ſubſiſtentia ex communi ſententia omnium eſt modus naturæ; & nihilominus terminans propriam naturam actu poteſt terminare alienam, vt videmus in Chriſto, in quo vnica ſubſiſtentia verbi terminauit naturam diuinam ab æterno, humanam verò, non niſi in tempore; & probabile eſt, poſſe ſubſiſtentiam creatam terminare alienam naturam per potentiam Dei abſolutam: ergo datur modus, qui vnum officium exercet actu, & aliud poteſt exercere in potentia & ideo realiter ſeparari poteſt à re, quam modificat: nam ſi ſubſiſtentia

G 2

creata terminaret alienam naturam, poſſet etiam illam dimittere,& ſolum terminare propriam. Reſpondetur tamen conceſſo antecedenti, quod ſubſiſtentia ſit modus ſuæ naturæ, cui per ſe vnitur,à qua non poteſt ſeparari, ſed negando quod reſpectu alienæ ſit modus, nam licet poſſet ei vniri, eamque terminare, ſed non poteſt ei vniri per ſe immediatè,ſed per alium modum vnionis, quem ponunt communiter Theologi in vnione Verbi diuini cum humanitate, & ponendus eſſet in vnione naturæ creaturæ ad ſuppoſitum creatum; & huius ratio eſt natura, & eſſentia modi conſiſtens in actuali modificatione. Itaque ſubſiſtentia in his caſibus eſſet modus, & res diuerſa ratione, aut reſpectu diuerſorum, reſpectu quidem propriæ naturæ, cui per ſe vnitur, & quam inſeparabiliter terminat, motus: reſpectu vero alienæ,res, cui per alium modum vnionis vnitur, & quam ſeparabiliter terminat. Daturque exemplum in linea, & ſuperficie, quæ reſpectu ſuarum dimenſionum ſunt res, & veræ ſpecies quantitatis diſtinctæ inter ſeſe, & à corpore; ſed reſpectu alterius ſunt modi vnionis, & indiuiſibilia, per quæ copulantur partes, vt linea in quantum indiuiſibilis eſt modus vnionis, per quem continuantur partes ſuperficiei, & ſuperficies modus vnionis, per quem copulantur partes corporis: has autem duas rationes modi, & rei in eodem indiuiſibili motus concurrere repugnat, ſicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officiis naturalibus eorum, quia cum ſint purè indiuiſibilia, ſicut punctum;& modi vnionis partium non poſſunt habere officium terminandi in potentia, nec indiuiſibile terminatiuum poteſt continuare, quia ex propria ratione repugnant in eodem duo hæc officia, vt ex propriis rationibus ſatis eſt manifeſtum.

Vltima concluſio, indiuiſibilia motus intenſionis, & cuiuſcumque alterius non producuntur per partes motus, ſed ſunt mutationes quædam inſtantaneæ procedentes ab eodem agente à quo eſt motus in inſtantibus temporis menſurantis motum, & per illas producuntur in eiſdem inſtantibus indiuiſibilia termini. Probatur, quia ſi indiuiſibilia motus producuntur per partes motus, per eaſdem producentur indiuiſibilia termini;ſed partes motus ſunt in partibus temporis, & non in inſtantibus: ergo in inſtantibus temporis nihil omnino motus aut termini producitur. Et ex hoc ſequitur, indiuiſibilia motus nihil eſſe reale, ſed ſolam denominationem extrinſecam. Probatur conſequentia,quia indiuiſibile motus eſt mutatum eſſe, ſed mutatum eſſe eſt in inſtanti, & non in tempore: (vt per ſe eſt manifeſtum) ergo indiuiſibilia motus ſunt in inſtantibus temporis,

poris,tanquam in propria, & adæquata menſura;quare ſi in inſtantibus temporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur, nihil reale in eis erit pertinens ad motum, ſed ſolum dicetur in eis, mobile mutatum per extrinſecam denominationem à parte motus facta, & ita nihil reale erunt indiuiſibilia motus,ſed ſola denominatio extrinſeca. Secundo, ſi indiuiſibilia motus, & termini producuntur in tempore cum partibus motus,& termini,ſequitur partes motus non alio modo continuari, niſi per immediatam ſucceſſionem, quod tanquam improbabile reiecimus ſupra. Probatur conſequentia, nam ſi cum parte motus producitur continuatiuum eius: ergo in tempore erit, ſicut pars ipſa motus;vnde ſequitur, quod ſicut in inſtanti ſequenti poſt partem temporis, in qua eſt pars motus cum ſuo continuatiuo, iam non eſt eadem pars motus, ſed deſiuit eſſe per primum non eſſe, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea deſinere neceſſe eſt, ſicut fuit cum ea productum; ſed nec eſt pars ſequens motus in eodem inſtanti temporis, neque aliquid eius: ergo neutra pars, neque aliquid earum, quod ſit principium vnius, & finis alterius eſt in eodem inſtanti, quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingens continuari, ſed ſolum dicentur continuæ per immediatam ſucceſſionem. Et ex his infertur veritas noſtræ concluſionis, quod cum indiuiſibilia motus ſint realia, & in inſtantibus temporis ſint tanquam in propria menſura, & non in tempore, neceſſe ſit ponere, quod ſint mutationes inſtantaneæ, per quas partes motus continuentur, & indiuiſibilia termini producantur, ſicut partes eiuſdem termini producuntur per partes motus. Quòd vero mutationes iſtæ inſtantaneæ ſint actu infinitæ per totam ſucceſſionem motus fluentes, non eſt inconueniens, cum ſint modi quidam imperfectiſſimi, ſicut indiuiſibilia ipſa termini per eas producta; & ſicut inſtantia temporis, puncta, lineæ, & ſuperficies, quibus continuantur, & terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum eſt inconueniens dari actu infinitum, ſicut nec in partibus proportionalibus eorundem continuorum, nam incompletæ quædam entitates ſunt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

Reſtat ſoluere argumenta aliarum opinionum. Et ad argumentum primæ diſtinguenda eſt minor de exiſtentia partium motus, ſicut de exiſtentia partium temporis; nam exiſtentia duplex eſt permanens, & ſucceſſiua, ſicut etiam eſſentia vna eſt permanens, alia ſucceſſiua, & exiſtentia partium motus, & temporis non eſt permanens, ſed ſucceſſiua, vel fluens, 128

Dum ergo dicitur in inſtanti non eſſe partes motus, nec temporis,concedendum eſt tunc non habere eſſe permanens, ſicut habent homo, vel equus;ſed nec habere exiſtentiam fluentem adæquatè, quia ſucceſſio non poteſt eſſe adæquatè in inſtanti; habent tamen inadæquatè exiſtentiam in inſtanti, in quantum inſtans eſt finis, vel terminus immediatus partis præcedentis, & principium immediatum partis ſequentis. Et hoc ſufficit vt vtramque attingat actu, & realiter, non quidem contactu, vel attingentia permanenti, ſed fluente; quia medio inſtanti coniunguntur, & efficiunt vnum continuum ſucceſſiuum, & adæquatè fluens, habénſque proinde exiſtentiam, atque præſentiam actualem fluentem. Quod in flumine conſtat euidenti experientia, nam ſi iuxta illud permaneat homo, euidens eſt totam aquam tranſactam ab eo puncto, quo cœpit eſſe in eo loco, fuiſſe ei præſentem, & tamen nulla pars fuit illi præſens præſentia permanenti, cum nulla iuxta eum permanſerit; ſed per continuum fluxum omnes tranſierunt. Fuerunt igitur ei præſentes omnes præſentia fluente,aut ſucceſſiua, & ita de motu,& tempore ſentiendum, cuius partes attingunt indiuiſibilia tactu fluente,in quantum quodlibet eorum eſt immediatus terminus præcedentis,& immediatum principium ſequentis.

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis concedendum eſt antecedens cum prima conſequentia,quod non producatur pars motus,niſi ſuo indiuiſibili terminata; ſed neganda eſt ſecunda conſequentia, quod dentur indiuiſibilia terminatiua in medio motus diſtincta à continuatiuis, quia quodlibet continuatiuum ſufficienter terminat partem præcedentem motus, cum ſit finis eius,& principiũ partis ſequentis,ideo ſuperfluunt indiuiſibilia terminatiua diuerſa à continuatiuis, & propterea non ſunt ponenda. Conſequenter etiam negandum eſt, quod per partes motus producantur indiuiſibilia motus,ſed ſunt mutationes inſtantaneæ ſuccedentes partibus motus, quia ſi per partes motus producerentur,nihil remaneret producendum in inſtantibus temporis, in quibus cum ſint mutata eſſe motus tanquam in propria menſura, ſequeretur nihil eſſe mutata eſſe motus,ſed ſolam denominationem extrinſecam à parte motus præcedente,quod eſt falſum.

129 Ad ſecundum diſtinguendum eſt antecedens, quod terminare, & continuare partes motus ſint diuerſa officia, nam terminare dupliciter ſumitur,ſimpliciter,& ſecundum quid. Simpliciter ſumitur pro eo quod eſt, eſſe vltimum, in quod res finitur, vel deſinit, ita vt alterius non tranſeat, vt extremum punctum, vel vltimus terminus vltra quem non tranſit motus, dicuntur

dicuntur termini ſimpliciter, ſed terminare ſecundum quid eſt eſſe finem partis præcedentis, vltra quem non tranſit, ſequitur tamen alia pars immediatè, cuius ille idem finis partis præcedentis initium eſt, vt punctum quodlibet in medio lineæ, & inſtans temporis dicuntur termini ſecundum quid, quia non terminant totam lineam, vel totum tempus, ſed partem tantum præcedentem. Eſſe igitur terminum ſimpliciter, & continuatiuum officia ſunt ſpecie diuerſa. Et ideo indiuiſibile terminatiuum ſimpliciter, & continuatiuum diſtinguuntur ſpecie; terminare vero ſecundum quid non diſtinguitur ab officio continuandi, ſed in eo includitur eſſentialiter tanquam pars, vel aliquid eius, nam continuare dicit eſſe modum vnionis duorum, ita vt vnius ſit finis, & alterius principium. Vnde ſequitur omne indiuiſibile continuatiuum ex propria ratione eſſe terminatiuum, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Secundo ſequitur indiuiſibilia terminatiua totius motus, & continuatiua partium eius diſtingui non ſolum ex natura rei, ſed ſpecie; terminatiua vero ſecundum quid, hoc eſt præcedentis partis coincidere omnino cum continuatiuis. Et cum vnum ſit tantùm indiuiſibile terminatiuum totius motus, & duo tantum terminatiua continuorum permanentium, hæc ſolum multiplicanda ſunt præter continuatiua.

Ad argumentũ tertiæ opinionis concedenda eſt maior, quod non ſunt plura multiplicanda, quando pauciora ſufficiunt. Sed minor neganda, quod indiuiſibilia continuatiua ſufficiant ad motum. Et cum dicitur, quodlibet continuatiuum poſſe eſſe terminatiuum totius motus ſi in eo ſiſtat mobile, negandum eſt; quia eo ipſo, quod indiuiſibile continuat, debet eſſe modus vnionis duarum partium, nempe principium ſequentis, & finis præcedentis, quod non habebit ſi in eo ſiſtat motus, & ideo neceſſe eſt, dum mobile ſiſtit, loco indiuiſibilis continuatiui, quod daretur, ſi continuaretur motus, dari aliud indiuiſibile terminatiuum, quod eſt mutatio inſtantanea ſpecie diſtincta ab aliis, quæ ponuntur in medio motus, ratione diuerſi officij. Vt autem detur hoc indiuiſibile terminatiuum, numquam eſt neceſſarium corrumpi continuatiuum, niſi dum diuiditur continuum permanens, quia dum ſiſtit mobile, non ſequitur alia pars motus, & ideo nec præcedens cum ea vnitur: ergo non datur modus vnionis pro ea vnienda cum ſequenti, ſed indiuiſibile terminans totum motum ſequitur partem motus præcedentem productum non per partem motus præcedentem, ſed quod ſit mutatio inſtantanea eidem parti motus ſuccedens in inſtanti terminatiuo temporis.

130 Notandum denique eſt doctrinam à nobis traditam in hac quæſtione de indiuiſibilibus in tribus eſſe diuerſam ab his, quæ de eiſdem indiuiſibilibus diximus in 6.lib.Phyſ.vbi primo dictum eſt eadem eſſe indiuiſibilia terminatiua, & continuatiua. Secundo, omne indiuiſibile continuatiuum poſſe eſſe terminatiuum.Tertiò,omnia produci per partes motus præcedentes,& non per mutationes inſtantaneas.Nunc verò (re melius conſiderata) dicimus non eſſe eadem indiuiſibilia continuatiua,& terminatiua totius motus,ſed diuerſa,atque ſpecie diſtincta. Secundò, nullum continuatiuum eſſe poſſe terminatiuum ſimpliciter. Tertiò,omnia indiuiſibilia motus eſſe mutationes inſtantaneas, & nullum indiuiſibile termini produci per partes motus,ſed per tales mutationes inſtantaneas produci indiuiſibilia termini eiuſdem motus ; per hæc igitur corrigi debent, quæ eo loco ſcripta à nobis ſunt.

QVÆSTIO IIII.

An intenſio ſemper, & neceſſariò ſit continua?

131 PRius quàm diuerſas ſententias proponamus , explicanda ſunt diuerſa indiuiſibilia continuatiua neceſſariò ponenda in motu alterationis,atque in termino per eam producto, qui eſt qualitas corporea habens partes, vel gradus intenſionis , & extenſionis,ſicut per motum intenſionis, & extenſionis producibilis eſt cum expulſione contrarij.Indiuiſibilia autem motus, per indiuiſibilia termini explicanda , atque intelligenda ſunt. Qualitas igitur in ſubiecto producta habet partes extenſionis, & cum ſit vna numero extenſa per totum ſubiectum, debet eſſe continua ſecundum extenſionem,quia vnum numero, & vnum continuum idem ſunt.Ideo debet habere continuatiua ſuæ extenſionis,quæ ſint indiuiſibilia ſecundum extenſionẽ,quia continuatiuum extenſionis extenſione carere debet.Hæc autem indiuiſibilia continuatiua extenſionis recipiuntur in indiuiſibilibus continuatiuis quantitatis,in qua proximè extenditur qualitas,vt in punctis ; ſed hæc eadẽ indiuiſibilia qualitatis continuantia extenſionẽ eius in ſubiecto,intenſionem poſſunt ſuſcipere, quia ſicut ipſamet qualitas extenſa poteſt intendi, hoc eſt perfici in eiſdem partibus ſubiecti ; ita indiuiſibilia extenſionis eius poſſunt ſecundũ gradus intenſionis perfici circa eadẽ indiuiſibilia quãtitatis,in quibus inhærẽt. Et ſicut intenſio partium qualitatis ſucceſſiuæ , atque continuæ, ita intenſio eorumdem

indiuiſi

indiuiſibilium ad eundẽ motũ continuum pertinens debet eſſe ſucceſſiua, atque continua;ita vt in eodem tempore in quo intenduntur partes extenſionis qualitatis inhærentes in partibus ſubiecti, intendantur indiuiſibilia eius inhærentia in punctis eiuſdem ſubiecti: itaque hæc indiuiſibilia extenſionis habent latitudinem gradualem intenſionis, quam neceſſe eſt eſſe continuam & indiuiſibilem in hoc genere; & ideo propria indiuiſibilia habere, quibus continuetur. Et hæc indiuiſibilia extenſione carent, quia ſunt continuatiua intenſionis rei inextenſæ, hoc eſt illius indiuiſibilis,quod continuat extenſionẽ partium, carent quoque intenſione, quia ſunt continuatiua intenſionis eiuſdem.Et propterea vocari poſſunt indiuiſibilia omnino,quia partibus omnino carent,hoc eſt tam extenſionis, quam intenſionis;& recipiuntur in eiſdẽ indiuiſibilibus ſubiecti,vt in punctis, quia circa ſidem ſubiectũ perficiuntur indiuiſibilia qualitatis, ſicut partes extenſionis eiuſdem qualitatis, quas continuant,perficiuntur circa eaſdem partes ſubiecti.Præter hæc duo genera indiuiſibilium,quæ recipiuntur in indiuiſibilibus ſubiecti,vt in punctis,neceſſe eſt ponere alia, quæ ſint continuatiua intenſionis, quam habẽt partes eiuſdem qualitatis extenſæ per partes ſubiecti; cum notum ſit partes caloris vt vnum extenſas per omnes partes ſubiecti, perfici poſſe in eiſdem partibus ſubiecti,ita vt ſint intenſæ vt duo,vt tria,vel vt quatuor. Et de hac 132
intenſione partium qualitatis certum eſt ſucceſſiuè, atque continuè fieri;quare ſua indiuiſibilia habere debet, per quæ continuetur;& eiuſmodi ſunt illa, quæ vocantur gradus intenſionis, vt calorem in his partibus eſſe vt vnum,velut dimidium,aut vt tertiam partem vnius gradus;& ſic de cæteris partibus minoribus eiuſdem gradus,atque etiam de aliis gradibus ſuperioribus cum ſuis partibus,vt de calore vt duo,vt tria,vel vt quatuor. Et hæc dicuntur indiuiſibilia intenſionis continuantia intenſionem partium qualitatis, quas habet in diuerſis partibus ſubiecti,& ideo intenſione carent eadem indiuiſibilia,quia quod intenſionem continuat, intenſione carere debet; cum ſit ſub tali ratione intenſionis indiuiſibile. Sunt tamen diuiſibilia ſecundum extenſionem, quia calor vt vnũ per totam manũ extenditur,& ſimiliter calor vt duo,& vt tria,atq; etiã vt dimidium, vel vt tertia pars, aut quarta vnius gradus,& ideo ſicut carẽt partibus intenſionis,quia eſſe vt vnũ,vel vt duo conſiſtit in indiuiſibili, ita habent partes extenſionis;cum idem gradus intenſionis in hoc genere indiuiſibilis ſit extenſus per partes ſubiecti, & propterea vocantur indiuiſibilia intenſionis tantum, per quæ cõtinuatur intenſio partiũ qualitatis extẽſæ per partes ſubiecti.

ſed diuiſibilia ſecundum extenſionem. Vnde ſequitur in ſubiecto diuiſibili recipi, nempe in eiſdē partibus ſubiecti, per quas extenduntur. Et cum extenſio horum ſit continua per eaſdem partes ſubiecti, indiget ſuis continuatiuis, quæ ſint indiuiſibilia vtroque modo, nempe ſecundum extenſionem, & intenſionem ſimul; & ſint in eiſdem indiuiſibilibus ſubiecti; non tamen ſunt alia diſtincta ab illis, quos poſuimus pro continuatione intenſionis indiuiſibilium extenſionis, vt inferius oſtendemus. Vnde ſequitur tria genera indiuiſibilium eſſe ponenda; & non plura: primum genus eſt indiuiſibilium extenſionis pro continuanda extenſione partium intenſarum qualitatis. Secundum, indiuiſibilium, tam intenſionis, quam extenſionis pro continuanda intenſione indiuiſibilium primi generis. Hæc duo genera indiuiſibilium debent eſſe in ſubiecto indiuiſibili, hoc eſt in indiuiſibilibus ſubiecti. Tertium genus eſt indiuiſibilium intenſionis tantum pro continuanda intenſione partium eiuſdē qualitatis, diuiſibilia vero ſecundum extenſionem, & ideo debent eſſe in ſubiecto diuiſibili, nempe in partibus eiuſdē ſubiecti, in quibus extenduntur. Præter ea vero non eſt alius genus indiuiſibilium multiplicandum, quia non reſtat aliud officium continuandi in intenſione, & extenſione partium, & indiuiſibilium qualitatis, ad quod ſit neceſſarium, vt conſideranti erit manifeſtum.

133 His ſuppoſitis prima opinio recentiorū diſtinguit duplicem intenſionem qualitatis; vnam, quæ conuenit indiuiſibilibus extenſionis exiſtentibus in partibus ſubiecti, & cōtinuantibus extenſionem partiū qualitatis in partibus ſubiecti factā, & aliam, quæ conuenit partibus eiuſdē qualitatis extenſis ad partes ſubiecti, quam ſimpliciter vocamus motū intenſionis: & de intenſione indiuiſibilium dicunt ſemper, & neceſſariò eſſe cōtinuam. De intenſione vero partium diſtinguendum eſſe; nam vel hęc fit ſimul cum extenſione earundem partium qualitatis, vel fit ſine illa: & ſi primo modo fiat, aſſerunt nō eſſe continuā, bene tamen ſi fiat ſine extenſione. Quod probant primo, quia vt motus ſit continuus debet habere cōtinuatiua, quibus pars poſterior continuetur cū priori, & continuatiua hæc debent eſſe indiuiſibilia ſub tali ratione, qua continuant partes, & per ea debent produci indiuiſibilia cōtinuatiua partiū termini, ſicut partes eiuſdē termini producuntur per partes motus: ergo ſicut partes motus producūtur ſucceſſiuè, & ita in tempore, ita indiuiſibilia debent produci ſimul; & ideo in inſtāti, vt ſic in inſtātibus tēporis continuantibus tēpus ſint mutata eſſe motus cōtinuantia motū, ſed intenſio partiū qualitatis ſimul facta cū extenſione eā non habet, nec habere poteſt in partibus ſubiecti: ergo non eſt motus conti

continuus.Probatur minor:quia indiuiſibilia intẽſionis partiũ ſunt diuiſibilia ſecundũ extenſionẽ,vt probatum eſt ſupra:ergo dum intẽſio,& extẽſio partiũ qualitatis ſimul fiũt, ſimul etiam fiũt eadẽ indiuiſibilia intẽſionis,& ſimul ac fiũt,extẽduntur per partes ſubiecti,in quibus recipiũtur tãquã in ſubiectis:hæc autem extenſio indiuiſibiliũ fit ſucceſſiuè,& in tẽpore,cũ fiat per partes ſubiecti extenſas:ergo indiuiſibilia ipſa ſimul facta, & extenſa ſucceſſiuè fient,& non in inſtanti.Ex quibus euidenter ſequitur nihil poſſe fieri in inſtantibus tẽporis menſurãtis intenſionẽ partium qualitatis; & ideo in eiſdẽ inſtantibus nihil eſſe per quod partes eiuſdẽ intenſionis cõtinuẽtur; ſed per omnia inſtãtia tẽporis hanc alterationẽ intenſiuã interrũpi:quare non poſſe eſſe continuã, niſi fiat ſine extenſione:tunc enim indiuiſibilia intenſionis non recipientur in partibus ſubiecti,ſed in indiuiſibilibus eiuſdem, nec habebunt extenſionem ratione cuius ſucceſſiuè fieri debeant.

Secundo probatur,quia hæc indiuiſibilia intenſionis producuntur in partibus ſubiecti cum expulſione contrarij, hoc eſt cum expulſione indiuiſibilis oppoſitæ qualitatis exiſtentis in eiſdem partibus ſubiecti; ſed productio vnius cum expulſione alterius contrarij ab eodem ſubiecto non poteſt fieri in inſtanti,ſed ſucceſſiuè, & in tempore, vt patet in productione eiuſdem qualitatis ſecundum ſuas partes: ergo repugnat hæc indiuiſibilia in inſtantibus produci. 134

Hæc ſententia duo aſſerit falſa. Primum eſt, quod intenſio qualitatis poſſit fieri ſine extenſione (loquitur enim de intenſione quæ eſt motus Phyſicus,& per quem adquiritur qualitas corporea, nam intenſio ſpiritualis qualitatis non pertinet ad Philoſophũ naturalẽ.)Probatur autẽ hoc eſſe falſum,quia qualitas corporea eſt accidens corporeũ inhærẽs ſubſtantiæ media quantitate,ergo non poteſt naturaliter recipi, niſi in ſubiecto extenſo:ſed intendi eſt perfici in eodem ſubiecto, vel in eadem parte eius:ergo naturaliter repugnat intẽdi ſine extẽſione.Probatur cõſequẽtia,quia perfici in eodẽ ſubiecto,vel in eadẽ parte eius,eſt perfici cũ extẽſione.Secũdo,quia alteratio,per quã producitur qualitas corporea, vel ſumitur pro prima productione eius,per quã mouetur ſubiectũ immediatè ab vna qualitate cõtraria in alterã,vt à frigore in calorem,vel pro ſola intenſione eiuſdẽ qualitatis prius productæ:vt ſi calor vt vnũ prius exiſtẽs in ligno intẽdatur vſq; ad calorẽ vt duo:ſed quocũq; ex his modis fiat,neceſſe eſt extẽſionẽ ſimul reperiri cũ intẽſione:ergo nõ eſt poſſibile naturaliter ſeparari intẽſionẽ ab extenſione. Probatur minor,quia dũ incipit produci,in ſubiecto extẽſo incipit

produci:

produci:ergo ſimul incipit intendi, atque extendi. Probatur conſequentia, quia ſimul incipit intendi in ſubiecto extenſo: ergo ſimul intendi,atque extendi. Quod non minus euidenter probatur in poſteriori modo intenſionis;nam ſi calor vt vnum olim productus in ligno, vel parte eius hoc tempore intendatur,non eſt aliud intendi,quam perfici circa idem lignum, vel eamdem partem eius vſque ad ſecundum gradum;ſed lignum, vel pars eius,circa quam perficitur, eſt extenſa:ergo non poteſt perfici in ea ſine extenſione.Probatur conſequentia,quia intendi in ſubiecto extenſo idem eſt,ac intendi,& extendi ſimul, vt per ſe eſt manifeſtum.

Secundum,quod aſſerit eadem ſententia eſt,intenſionem ſimul cum extenſione factam, non eſſe continuam; bene tamen dum fit ſine illa. Hoc autem probatur falſum,primò ex falſitate primi, nam ſi repugnat naturaliter fieri intenſionem ſine extenſione,vt probauimus; non habet locum talis diſtinctio. Secundo, quia ex eodem ſequitur aduerſus hos authores nunquam eſſe intenſionem continuam: immo naturaliter repugnare,quòd continua ſit.Probatur conſequentia, quia intenſio ſimul facta cum extenſione,non poteſt eſſe continua apud eos: ſed probatum eſt,ſemper & neceſſariò fieri ſimul:ergo conuincuntur concedere,quod ſemper,& neceſſariò ſit diſcontinua.

135 Solum reſtat argumento eorum reſpondere, quod licet magnam habeat apparentiam, ſatis bene ſolui poteſt.Pro ſolutione autem eius explicari debet modus,quo intenditur,& extenditur ſimul qualitas in eodem ſubiecto,vel parte eius hoc modo,dum intenditur qualitas in ſubiecto, hæc omnia fiunt neceſſariò,atque etiam ſimul,hoc eſt in eodem tempore, in quo ſit motus intenſionis:producitur quidem gradus aliquis qualitatis circa ſubiectum,vel partem eius habens latitudinem gradualem diuiſibilem in infinitum, & ideo infinitas partes proportionales,graduales,& infinita indiuiſibilia intenſionis, per quæ continuantur.In toto igitur tempore, quo durat intenſio vnius gradus,producitur tota latitudo gradualis eius,& in ſingulis partibus proportionalibus eiuſdem temporis producuntur ſingulæ partes proportionales eius, & in ſingulis partibus aliquotis,ſingulæ etiam partes aliquotę,quamuis non eiuſdem menſuræ, quia motus non ſemper eſt vniformis, ſed velocior aliquando in vna parte temporis, quam in alia, & ideo in minori parte temporis ſolet produci maior pars intenſionis. In eodem etiam tempore, quo producitur vnus gradus intenſionis,producitnr in aliqua parte ſubiecti circa quam fit intenſio, quamuis vniformiter difformiter ſecundum maiorem,vel mi-

norem

norem approximationem partium eius reſpectu agentis, vt alibi explicatum eſt, & hæc eſt extenſio eiuſdem qualitatis neceſſariò ſimul facta cum intenſione, & ideo in eodem tempore. In inſtantibus vero eiuſdem temporis verum eſt mobile perueniſſe ad tantam, vel tantam intenſionem eiuſdem qualitatis, atque etiam eamdem intenſionem ad tantam quantitatem ſubiecti extenſam eſſe: & cum tãta intenſio conſiſtat in indiuiſibili, atque etiam tanta extenſio, & ad illas ſit peruentum in inſtanti, à quo eodem inſtanti neceſſe eſt incipere productionẽ alterius partis gradualis intenſionis, atque etiam extenſionem eiuſdem partis intenſionis ad eamdem partem ſubiecti, neceſſe eſt in eiſdem inſtantibus temporis produci indiuiſibilia intenſionis in tota illa parte ſubiecti, in qua verum eſt productam eſſe tantam intenſionem, quia neque qualitas dicitur tanta ſecundum intenſionem, niſi ſit terminata per indiuiſibile intenſionis, neque motus intenſionis tantus, niſi ſit terminatus per mutatum eſſe indiuiſibile: neceſſe eſt etiam in eiſdem inſtantibus temporis terminatam eſſe tantam extenſionem motus per indiuiſibile extenſionis eiuſdẽ qualitatis productum in indiuiſibilibus ſubiecti, vt in punctis: itaque ſicut verum eſt in eodem tempore extendi qualitatem, atque adeo in partibus eius, in quas eſt diuiſibile: & ſicut verum eſt in inſtantibus eiuſdẽ temporis produci indiuiſibilia intenſionis, quia verum eſt ad tantam intenſionem peruenire mobile in inſtanti, & ideo in eodem inſtanti produci indiuiſibile intenſionis continuatiuum, ratione cuius verum eſt, tantam eſſe intenſionem productam; ita in eiſdem inſtantibus verum eſt productum eſſe idemmet indiuiſibile intenſionis in parte illa, in qua ſit intenſio. In eodem etiam tempore intenſionis, & extenſionis qualitatis in parte ſubiecti, verum eſt illa indiuiſibilia extenſionis producta in indiuiſibilibus ſubiecti, quibus continuatur extẽſio partium qualitatis, intendi in eiſdem indiuiſibilibus ſubiecti. Quod probatur hac ratione. Hæc indiuiſibilia continuant extenſionem partium qualitatis ſimul intenſarum: ergo neceſſe eſt ipſa quoque habere propriam intenſionem. Probatur conſequentia, 136
quia cum indiuiſibilia, ſiue modi ſint partium, quas continuãt, & ideo per ſe immediatè eis vniantur; ſiue ſint res vnitæ partibus per ſuos modos, certum eſt eſſe continuatiua partium, hoc eſt vnitiua earum; ſed non poſſunt eas vnire, niſi habeant ſuo modo eamdem perfectionem, quam habent partes ipſæ, vt indiuiſibile caloris non poteſt eſſe continuatiuum partium intenſionis eiuſdem gradus, niſi eamdem cum ipſis habeat intenſionem gradualem: ergo neceſſe eſt indiuiſibilia extenſionis

partium

partium intenſarum poſſe habere ſuo modo intenſionem circa idem ſubiectum indiuiſibile,ſicut partes,quas continuant, habent eam circa eaſdem partes ſubiecti,in quibus extenduntur. Suppoſito autem, quòd intenſibilia ſint, neceſſe eſt in eodem tempore intendi,quo intenduntur partes quas cõtinuant,cùm conſtituant eamdem numero qualitatem cum illis tunc intenſam, & extenſam. Vnde ſequitur habere alia indiuiſibilia, quibus continuetur intenſio propria, quæ vocantur omnino indiuiſibilia,hoc eſt tam ſecundum intenſionem, quàm ſecundum extenſionem. Et hæc etiam produci in inſtantibus eiuſdem temporis.

Ex hac doctrina non eſt difficile reſpondere argumentis, & ad primum reſpondent aliqui intenſionem partium qualitatis per motum factam continuari per illa indiuiſibilia omnino, quæ ponuntur in indiuiſibilibus ſubiecti pro continuanda intenſione indiuiſibilium extenſionis continuantium extenſionem earumdem partium qualitatis. Nam intenſio debet continuari per indiuiſibilia ſecundum intenſionem; ſed hæc indiuiſibilia ſunt talia ſecundum intenſionem, & ex alia parte ſunt indiuiſibilia intenſionis eorumdem indiuiſibilium extenſionis,à quibus continuatur extenſio earumdem partium qualitatis: ergo apta ſunt ad continuandam intenſionem earumdem partium. Hæc tamen ſolutio non poteſt eſſe vera, neque ſufficiens: Probo primum,quia intenſio partium qualitatis,& intenſio indiuiſibilium eius ſunt diſtinctę realiter:ergò habent partes diſtinctas realiter,& indiuiſibilia continuatiua diſtincta realiter. Quare non poſſunt indiuiſibilia intenſionis indiuiſibilis continuatiui continuare intenſionem partium:ſed ſicut diſtinguũtur partes intenſionis à partibus etiam intenſionis, neceſſariò debent diſtingui realiter continuatiua vnius intenſionis à continuatiuis alterius.Probatur antecedens quia partes qualitatis, & indiuiſibilia earum ſunt in ſubiectis diſtinctis realiter,partes quidem in partibus ſubiecti,& indiuiſibilia in indiuiſibilibus: ergo diſtinguuntur realiter: quia indiuiſibilia continuantia intenſionem partium qualitatis debent eſſe in partibus ſubiecti, ſed illa indiuiſibilia ſecundum extenſionem, & intenſionem non ſunt in partibus, ſed in indiuiſibilibus eiuſdem ſubiecti, vt probauimus: ergo non poſſunt continuare intenſionem partium. Probatur antecedens, quia calor vt vnum,atq; etiam vt dimidium, ſicque de cæteris, quæ ſunt indiuiſibilia intenſionis partium, extenſa ſunt per partes ſubiecti, vt per ſe eſt manifeſtum:ergo in eis debent eſſe tãquam in ſubiecto.Quod vero ſit inſufficiẽs, probo;quia non

aſſignat

aſſignat immediatum continuatiuũ intenſionis partium qualitatis:ergo nõ erit talis intenſio per ſe immediatè cõtinuatiua, quod eſt falſum.Probatur antecedẽs,quia illa indiuiſibilia omnino per ſe immediatè continuant intenſionem indiuiſibilis: ergo non poſſunt per ſe immediatè continuare intenſionem partium diſtinctam realiter.

Reſpondeo igitur argumento ex doctrina tradita ; indiuiſibilia partium intenſionis,vt gradus,dimidius gradus, vel tertia pars,ſicque de cæteris,continuare intẽſionem partium. Et cùm dicitur;hæc indiuiſibilia recipi in partibus , & in eis extendi, concedendum eſt:ſed negandum,quod ex eo colligitur,nempe in tempore produci,& non in inſtantibus. Nam licet latitudo gradualis inter quæcumque indiuiſibilia producatur in tempore,& in eodem tempore extendatur inſubiecto diuiſibili,ſed in inſtanti verum eſt de ea , & qualibet eius parte eſſe primò productam , quia eſſe primo productum aliquid in indiuiſibili conſiſtit,& ſimul eſſe dicitur;& cum habeat eſſe productũ quælibet pars gradualis intenſionis non per ſolam denominationem extrinſecam,ſed per verum,& reale indiuiſibile , quod eſt finis eius,& principiũ partis ſequentis,& ideo continuatiuum vtriuſque ſit,vt in inſtantibus producantur indiuiſibilia continuantia intenſionis partium , & cum intenſio eadem partis qualitatis fiat in parte ſubiecti, verum eſt in eiſdem inſtãtibus, in quibus primo producta eſt quælibet pars gradualis intenſionis productum eſſe in eadẽ parte ſubiecti indiuiſibile , quod eſt finis eius,& principium alterius , & conſequenter eſt verum productum eſſe in eodem inſtanti in eadem parte ſubiecti indiuiſibile continuatiuum partium intenſionis. 137

Ad ſecundum reſpondeo indiuiſibilia intenſionis contrariarum qualitatum produci quidem per proprias mutationes inſtantaneas, quæ ſunt indiuiſibilia continuatiua motus intenſionis:corrumpi vero in tempore ſimul cum partibus ſuæ qualitatis corruptis per partes motus,& ideo non eſſe neceſſariam ſucceſſionẽ in productione contrariorũ indiuiſibilium propter eorum corruptionem,ſed ſimul,& in inſtantibus produci poſſe. Vel ſecundo dici poſſet indiuiſibilia contrariarũ qualitatum, ſuo modo eſſe contraria , ſed non cum latitudine requiſita ad ſucceſſiuam expulſionem:ſed ſicut habẽt eſſe indiuiſibile,poſſe etiam in inſtanti indiuiſibili ſe corrumpere , vel expellere ab eodem ſubiecto.Latitudo vero extenſionis eorum non impedit ſimultaneam corruptionẽ,quia ſicut in inſtãtibus producuntur in partibus diuiſibilibus ſubiecti , vt probauimus;ſic poſſunt in eiſdẽ inſtantibus expelli ab oppoſitis indiuiſibilibus in eiſdem

inſtan

inſtantibus productis circa idem ſubiectum diuiſibile.

138 Sed reſtat explicandū à quibuſnam indiuiſibilibus continuetur extenſio horum indiuiſibilium intenſionis partium qualitatis per partes ſubiecti; cum enim ſucceſſiuè extendatur quilibet gradus indiuiſibilis intenſionis per partem ſubiecti, in qua fit intenſio eius, & extenſio hæc ſit continua, neceſſe eſt aſſignare indiuiſibilia, quibus talis extenſio continuetur, ſicut aſſignata ſunt pro continuatione extenſionis partium. Et videtur, quòd per eademmet indiuiſibilia extenſionis, per quæ continuatur extenſio partium qualitatis, continuetur extenſio indiuiſibilium intenſionis earumdem partium. Quod ſic probari poteſt: extenſio partium intenſarum, & extenſio indiuiſibilium intenſionis earum fit per eaſdē partes ſubiecti: ergo per eadem indiuiſibilia extenſionis in indiuiſibilibus ſubiecti producta pro continuatione extenſionis partium intenſarum poterit continuari extenſio indiuiſibilium intenſionis earum, & non oportebit quærere alia; præſertim cum continuatiua vtriuſque extenſionis debeant recipi in eiſdem indiuiſibilibus ſubiecti. Hoc tamen non poteſt eſſe verum, quod ſic probo. Continuatiua extenſionis rei indiuiſibilis ſecundum intenſionem, aut rei intenſæ (vt vno verbo loqui liceat) debent eſſe indiuiſibilia vtroque modo, ſicut indiuiſibilia continuatiua intenſionis indiuiſibilium extenſionis debent eſſe vtroque modo indiuiſibilia, vt per ſe eſt manifeſtum, & ſuperius explicatum; ſed indiuiſibilia continuatiua extenſionis partium intenſarum ſunt indiuiſibilia intenſionis, & ideo res intenſæ: ergo extenſio earum non poteſt continuari per indiuiſibilia extenſionis tantum, & diuiſibilia ſecundum intenſionem, ſed per indiuiſibilia vtroq; modo, vel indiuiſibilia omnino. Et ita dicendum eſt extenſionem horum indiuiſibilium continuantium intenſionem partium, continuari per illa eadem indiuiſibilia, quibus continuatur intenſio indiuiſibilium extenſionis, hæc enim ſunt omnino indiuiſibilia, & in eiſdem inſtantibus temporis producta, quibus continuatur tempus, in quo fit extenſio ſucceſſiua eorum, vt oſtendimus, & in eodem inſtanti, atque, in eiſdem indiuiſibilibus ſubiecti producta, & ideo poſſunt continuare extenſionem indiuiſibilium partium intenſarum; quod non habent indiuiſibilia extenſionis, quibus continuatur extenſio earumdem partium intenſarum, quia ſunt diuiſibilia ſecundum intenſionem.

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

An intenſio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in ſubiecto?

SVppoſito, quod alteratio tam ſecundum extenſionem qualitatis ad diuerſas partes ſubiecti, quàm ſecundum intenſionem circa eandem partem ſit motus continuus, explicandum eſt, quonam modo qualitas ipſa per eam producatur in ſubiecto; & de extenſione certum eſt fieri per productionem noui gradus, vel partis eiuſdem qualitatis circa diuerſas partes ſubiecti, quia alia pars caloris producitur in manu (dum calefit homo) diſtincta realiter ab ea, quæ producitur in brachio, & pede: ideo certum eſt quod non ſolum fiat extenſio per maiorem radicationem extenſiuam, ſed etiam per additionem noui gradus, aut nouæ partis eiuſdem qualitatis, quæ educitur de potentia partis ſubiecti, ad quam dicitur qualitas extendi. Solum ergo poteſt eſſe quæſtio de intenſione, per quam perficitur qualitas circa eandem partem ſubiecti, an fiat per additionem noui gradus, vel nouæ partis eiuſdem qualitatis, aut ſolum per hoc, quod ille idem gradus, vel pars, quæ prius fuit producta, magis radicetur in eadem parte, quod eſt quærere, an ſicut producitur per extenſionem noua pars, vel gradus qualitatis, hoc eſt noua, & diſtincta entitas realis partialis eiuſdem qualitatis circa nouam partem ſubiecti de cuius potentia educitur, ita in intenſione producatur circa eandem partem noua pars, aut nouus gradus, qui ſit noua entitas realis partialis diſtincta à gradu, vel parte præexiſtenti in eadem parte. Vt dum manus in qua prius fuit productum aliquid caloris ab igne, iterum calefit, per hanc ſecundam calefactionem, quæ dicitur intenſio caloris, producatur in ea noua entitas realis partialis diſtincta à præexiſtenti, & educta de potentia eiuſdem manus, vel ſolum fiat per ſecundam calefactionem, quod eademmet entitas caloris præexiſtens, & non alia noua magis radicetur in eadem manu, hoc eſt, fortius, aut firmius ei inhæreat, quàm antea, quod eſt ſolum fieri nouum modum eiuſdem entitatis, non vero nouam entitatem partialem. 139

Et prima opinio aſſerit, intenſionem fieri per additionem nouæ partis, & noui gradus qualitatis; ita tamen, vt gradus ſuperueniens non permaneat cum præexiſtente, ſed illum 140

corrumpat.Vt dum intenditur calor in manu,qui prius erat remiſſus, corrumpitur remiſſus omnino, & educitur intenſus de potentia eiuſdem partis ſubiecti, eamque informat. Itaque ſic ſe habent partes, ſeu gradus qualitatis, quæ producitur per motum intenſionis tanquam terminus eius, ſicut partes eiuſdem motus, nam motus, & terminus eius debent proportionari; ſed conſtat partes motus intenſionis ſic ſe habere, vt adueniente poſteriori deſinat eſſe prior: ergo ita etiam ſe habebunt partes ſeu gradus qualitatis per intenſionem productæ.Ita ſentit Durand.in 1.diſtinct.17.quæſt.7.num.23. & ſequentibus, nam quæſt. 25. vbi citatur à recentioribus, nec verbum ferè de hac re ſcribit.

Probat autem multis argumentis,quorum hæc duo ſunt potiſſima. Primum,omnis motus verſatur inter contrarios terminos,& ita per aduentum termini ad quem expellitur à ſubiecto terminus à quo, vt per aduentum caloris expellitur frigus, ſed intenſio eſt verè & propriè motus:ergo terminus ad quem eius, qui eſt qualitas intenſa, expellit terminum à quo, qui eſt qualitas remiſſa.

Secundum argumentum: agens intendens formam, vel producit in eadem parte ſubiecti aliquid formæ diſtinctum à gradu præexiſtente,vel non;hoc ſecundum eſt falſum, quia ſi nihil diſtinctum producit;ergo per intenſionem non variatur forma, ſed eodem modo ſe habet, ac prius, quod eſt contra experientiam:qualitas igitur intenſa,& remiſſa diſtinctæ ſunt:& conſtat eſſe eiuſdem ſpeciei,vt calor remiſſus,& intenſus:ergo non poſſunt ſimul permanere in eadem parte ſubiecti, ſed intenſa expellit neceſſariò remiſſam. Probatur conſequentia, quia repugnat duas formas eiuſdem ſpeciei ſimul eſſe in eodem ſubiecto, vt duos calores, vel duas albedines.

141 Hæc tamen ſententia falſa eſt. Quod probo primo ex propria natura intenſionis, nam intenſio non eſt aliud, quàm perfectio eiuſdem qualitatis circa eandem partem ſubiecti, vt intenſio qualitatis in manu perfectio eiuſdem caloris, qui prius erat imperfectus in eadem manu: perficitur ergo calor præexiſtens per calorem, vel modum ſuperuenientem eidem parti ſubiecti per intenſionem: ergo non deſtruitur, vt aſſerit Durand. Probatur conſequentia, quia id, quod perficit aliud, non deſtruit illud,ſed potius in modo perfectiori eſſendi conſtituit, & relinquit. Secundo probatur ex augmentatione, nam ſi verum eſſet fundamentum Durandi,quod in omni motu corrumpitur terminus à quo, per aduentum termini ad quem, ſequitur ita contingere in augmentatione, quæ vetus motus eſt, quod

quod tamen eſt contra naturam eius, nam ſi minor quantitas, quam prius habebat viuens, corrumpitur per aduentum maioris, euidenter ſequitur non augeri, vel maius fieri. Probatur conſequentia, quia non poteſt maius fieri, niſi quia quantitati præexiſtenti coniungitur ſuperueniens, & cum ea permanet: non eſt ergo neceſſarium in omni motu corrumpi terminum à quo per terminum ad quem, & ideo nec intenſione, vt contendit Durand.

Probatur tandem, quia ſi in intenſione corrumpitur gradus qualitatis remiſſæ adueniente gradu intenſiori, dabitur actio ſine agente, & effectus ſine cauſa, vel producetur effectus ab agente contrario, quæ ſunt manifeſtè falſa. Probatur conſequentia in reductione aquæ calidæ ad priſtinam frigiditatem hoc modo. Calor aquæ non ſimul, ſed ſucceſſiuè, & paulatim deficit, vt euidenti experientia conſtat; tunc ergo, ſi vera eſt ſententia Durandi, quod tota qualitas remiſſa pręexiſtens corrumpitur, ſequitur quod etiam in remiſſione corrumpetur tota qualitas intenſa, & producetur alia remiſſa; ſed in reductione aquæ ad priſtinam frigiditatem non eſt agens, à quo poſſit produci calor remiſſus, vt corrumpatur intenſus: ergo non fiunt intenſio, & remiſſio, vt putauit Durand. Probatur minor, quia recedente igne, non eſt agens naturale, præter aquam, à qua poſſit produci calor remiſſus, ab aqua vero repugnat produci, vel concedendum eſt produci ab agente contrario.

Secunda opinio tenet intenſionem qualitatis fieri, non per 142 productionem alicuius nouæ entitatis pertinentis ad ſubſtantiam eius, ſed ad exiſtentiam, ita vt corrumpatur exiſtentia qualitatis remiſſæ, tanquam imperfecta, & producatur alia exiſtentia perfectior in eodem gradu præexiſtenti omnino immutato ſecundum eſſentiam. Hanc ſententiam citauit, atque impugnauit Durand. vbi ſupra, quàm tamen ſequitur Aſtudillo 1. lib. de generatione quæſt. 9. & ratio eius videtur eſſe hæc. Qualitatem intendi eſt perfectius inhærere ſubiecto, ſed inhærentia accidentis non eſt aliud, quàm exiſtentia eius in ſubiecto: ergo intenſio eius eſt perfectior exiſtentia in ſubiecto adueniente autem perfectiori exiſtentia corrumpitur imperfectior, quia repugnat eandem rem ſimul exiſtere perfecte, & imperfecte: ergo intenſio qualitatis non fit ſecundum eſſentiam eius, ſed ſolum ſecundum exiſtentiam perfectiorem corrupta imperfecta, quam habebat prius qualitas remiſſa.

Hæc etiam ſententia non eſt minus falſa, quàm præcedens, quod ſic probo. Siue exiſtentia diſtinguatur realiter ab eſſentia, ſiue ſola ratione, hoc eſt certum, quod eſſentia habet eſſe

reale extra cauſas per illam: ergo repugnat corrumpi exiſtentiam, quin eo ipſo deſinat eſſe realiter extra cauſas eſſentia, quare falſum eſt, quod intenſio fiat per corruptionem exiſtentiæ qualitatis remiſſæ, ſalua eſſentia eiuſdem. Secundo, exiſtentia eſt idem realiter cum eſſentia, vel ſi ab ea diſtinguitur, certum eſt ab eadem emanare tanquam naturalem terminum; ſed repugnat ab eadem eſſentia præſertim inuariata emanare diuerſas exiſtentias, nempe imperfectam, atque perfectam: ergo repugnabit intenſionem fieri per corruptionem exiſtentiæ imperfectioris, & aduentum alterius perfectioris, atque diſtinctæ, inuariata eſſentia, vt aſſerit hæc opinio.

143 Tertia igitur ſententia docet per intenſionem nullum gradum nouum qualitatis, aut nouam partem eius produci, immo nihil prorſus qualitatis, vel entitatis eius, ſed præexiſtentem qualitatem magis radicari in eadem parte ſubiecti, magis autem radicari nihil aliud eſſe, quàm magis educi de potentia eius, & perfectius ab eo participari, itaque per intenſionem nihil nouum adquirit qualitas præexiſtens, aut illa pars ſubiecti, in qua inhærebat, niſi modum maioris radicationis, vel perfectioris participationis. Exempli gratia; ſi calor erat in manu remiſſus, & intendatur ab igne, intendi non eſt nouum aliquem calorem, vel aliquam nouam entitatem eius illi aduenire, ſed ſolum, quod antiquus magis radicatus ſit in eadem manu, magis eductus de potentia eius, fortiuſque, aut firmius ei inhæreat. Et hoc eſt intenſionem non fieri per additionem gradus ad gradum, ſed per maiorem radicationem in ſubiecto. Ita Henricus quodlib. 5. quæſt. 5. & in ſumma artic. 66. quæſt. 2. Herbeus quodlib. 6. quæſt. 11. Ægidius 1. lib. de generatione quæſt. 19. & omnes Thomiſtæ, Sonzinas 8. lib. Metaph. quæſt. 21 Iauell. quæſt. 6. Flandria. quæſt. 4, Caiet. & Medina 1.2. quæſt. 52. art. 1. & 2. & 2.2. qu. 24. art. 4. & 5. Bañez, & Aragon. 2. 2. q. 14. artic. 4. & 5. Sotus capit. de qualitate in prædicam. & 4. lib. Phyſ. text. 84. & hi omnes aſſerunt eſſe ſententiam D. Thomæ duobus locis citatis, atque etiam in 1. d. 13. q. 1. & de virtutibus q. 1. artic. 11. in quibus negat expreſſe intenſionem fieri per additionem vnius qualitatis, vel vnius gradus ad alterum, & affirmat per ſolam maiorem radicationem in eadem parte ſubiecti fieri.

Probatur teſtimonio Ariſtotelis 4. lib. Phyſ. text. 85. vbi ita ait: *Ex calido fit magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non erat calidum, quando minus erat calidum, &c.* Ex quibus hoc argumentum colligitur. Subiectum, quod prius erat calidum, fit magis calidum nullo facto de nouo calido: ergo nullo

nullo facto de nouo calore;euidens eſt conſequentia à concreto ad ſuum abſtractum ; deinde, ſi nullo facto de nouo calore, ergo per intenſionem nihil caloris noui aduenit præxiſtenti, quod eſt intenſionem non fieri per additionem alicuius gradus, vel partis eiuſdem qualitatis ex mente Ariſtotelis.

Probatur etiam ratione. Primo, quia ſi qualitas augetur per additionem gradus, vel talis additio fit ei ſecundum eſſentiam, vel ſolum ſecundum exiſtentiam, hoc ſecundum eſt impoſſibile, quia cùm exiſtentia ſit idem realiter cum eſſentia, vel ſi diſtinguatur realiter, oriatur ab ea, repugnat intendi qualitatem ſecundum exiſtentiam, quin etiam intendatur ſecundum eſſentiam, vt probauimus contra ſecundam opinionem: ergo primum eſt neceſſarium, quod fiat additio qualitati ſecundum eſſentiam, ſed hoc eſt impoſſibile: ergo impoſſibile eſt etiam intenſionem fieri per additionem. Probatur minor, quia eſſentiæ rerum conſiſtunt in indiuiſibili, ſicut numeri, vt docet Ariſtoteles 4. Metha. text. 10. & ita ſicut non poteſt fieri additio alicuius vnitatis, quin varietur ſpecies numeri, ita nec eſſentiæ qualitatis aliquid poteſt addi, quin mutetur, & diuerſa fiat: ergo ſi additio fieret eſſentiæ qualitatis, eſſent iam qualitas intenſa diuerſæ ſpeciei à remiſſa, quod patet eſſe falſum. 144

Secundo, ſi intenſio fit per additionem vnius gradus ad alterum, vel gradus ſuperueniens diſtinguitur ſpecie à præexiſtenti vel ſolo numero, vtrumque eſt falſum: ergo etiam eſt falſum, quod intenſio fiat per additionem. Probatur minor, quod non differant ſpecie, quia intenſio eſt vnus motus numero, & ſpecie: ergo non poteſt terminari ad terminos ſpecie diuerſos, præter quàm, quod magis, & minus non variat ſpeciem, ſed qualitas intenſa; & remiſſa ſolum differunt ſecundum magis, & minus in ordine ad ſubiectum, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo non diſtinguuntur ſpecie: ſed nec ſolo numero quia accidentia, præſertim abſoluta, ex quibus eſt qualitas, diſtinguuntur numero per ſubiecta, & ideo non poſſunt eſſe duo diſtincta ſolo numero in eodem ſubiecto, ſed nouus gradus productus per intenſionem eſt in eadem parte ſubiecti cum præexiſtente: ergo non poteſt diſtingui ab eo ſolo numero.

Vltima opinio tenet intenſionem fieri per additionem vnius gradus, aut partis ad alterum, ita vt ſicut per primam calefactionem, vel per primam partem eius aliquotam fit primus gradus, vel prima entitas caloris, ita per ſecundam, & tertiam fiat alia pars caloris diſtincta realiter à prima, & ei vnita in eadem parte ſubiecti intenditur in ea calor; ſicque additur 145

ſemper pars parti, & gradus gradui per totam intenſionem. In hac autem additione graduali fundatur modus maioris radicationis in eadem parte ſubiecti: quem non negat hæc opinio, ſed tanquam neceſſarium ponit: negat tamen eundem modum poſſe acquirere qualitatem per intenſionem, ſine additione nouæ partis gradualis, quæ continuata cum præexiſtente in eadem parte ſubiecti conſtituat eandem numero qualitatem intenſam magiſque perfectam, ita Scotus in 1.diſtinct. 17. quæſt. vltima. Gregor. ibidem quæſtion. 4. artic. 1. Gab. & OKamus quæſt. 6. Antonius Andreas 8. Metaph. quæſt. 6. Venetus in ſumma de generatione capit. 1. Nimphus 8. Metaph. diſput. 11. Toletus 4. libro.Phyſ.quæſt. 12.& eſt iam communis ferè inter iuniores, & videtur mihi vera, ſed nullo modo contraria doctrinæ D.Thomæ.

Et primo probanda eſt veritas eius, ſecundo oſtendendum, quòd non ſit contra D. Thomam Veritas probatur teſtimonio Ariſtotelis eodem loco citato pro tertia opinione, vbi ante illa verba relata habentur hæc: *Vt enim ex frigido ſit calidum, & ex calido frigidum, quia eadem quæ erat in potentia, ſic & ex calido magis calidum, &c.* Ex quibus ſic arguo. Subiectum ſit calidum ex frigido per eductionem caloris de potentia eius, & ſit magis calidum ex minus calido eodem modo per eductionem caloris de potentia eiuſdem ſubiecti, vel eiuſdem partis illius ex mente Ariſtotelis: ergo ſicut prima calefactio, vel prima pars aliquota eius eſt eductio caloris de potentia ſubiecti; ita ſecunda calefactio, vel ſecunda pars aliquota eius, per quam intenditur idem calor, eſt noua eductio caloris de potentia ſubiecti: ſed eductio prima caloris eſt productio caloris: ergo etiam eductio ſecunda: quare ſicut per primam calefactionem producitur calor, ita per ſecundam, quæ eſt intenſio, & ita ſit ex mente Ariſtotelis per additionem vnius caloris, vel vnius gradus ad alterum. Et ſi reſpondeatur ſecundam calefactionem eſſe eductionem caloris de potentia ſubiecti, non ſecundum entitatem, ſed ſolum ſecūdum nouum modum intenſionis. Contra hoc ſic arguo. Non datur alius modus producendi formam naturalem ſecundum ſuam entitatem, præter eductionem eius de potentia materiæ, vel ſubiecti, vt patet euidenti inductione in omnibus: ergo idem eſt formā educi de potentia materiæ, & produci ſecundū entitatem in rerum natura; quare repugnat educi de potentia materiæ, & non produci ſecundum entitatem, ſed ſolum ſecundum modum. Secundo, eductio formę de potentia materię idem eſt ac produci ſecundum entitatem; quia idem eſt ac fieri actu extra cauſas; cum prius eſſet ſolum in potentia earum. Sed

per pri

per primam calefactionem producitur qualitas ſecundum entitatem:quia educitur de potentia ſubiecti ex mente Ariſtotelis:ergo per ſecundam magis producitur ſecundum entitatem, quia magis educitur de potentia ſubiecti,vel materiæ, quod eſt magis produci ſecundum entitatẽ;& hoc nõ poteſt eſſe verum, niſi producatur per intenſionẽ noua entitas eiuſdem qualitatis.

Vt autem rationibus oſtendatur veritas noſtræ ſententiæ, & 146 falſitas oppoſitæ,tria probanda ſunt. Primum,quod per intenſionem addatur qualitati præexiſtenti aliquid reale. Secundum, quod hoc reale additum ſit realiter diſtinctum ab ea. Tertium,quod non ſit ſolus modus, ſed entitas eiuſdem qualitatis:quibus probatis conſtabit intenſionẽ fieri per additionem vnius gradus, vel partis ad alterum. Probatur ergò primum, quia intenſio eſt motus realis,& diſtinctus ſæpe realiter,& numero à prima productione eiuſdem qualitatis,vt patet in calore primo producto ab aliquo igne, & poſt tempus aliquod intenſo ab eodem igne,vel diuerſo;ſed motus realis producit terminum realem:ergo intenſio caloris producit aliquid reale in eadem parte ſubiecti,& hoc reale non habebat ſubiectum,dum erat remiſſe calidũ:ergo intenſio fit per additionẽ alicuius realis.Secũdo,qualitas intẽſa habet plures,& diuerſos effectus reales, quos non habebat dũ erat remiſſa;ergo habet aliquid reale nouũ per intenſionem.Probatur cõſequentia,quia idẽ in quantũ idem ſemper facit idem;ergo ſi eſt omnino idẽ realiter, non poteſt aliquẽ effectũ realem facere,quod prius non faciebat, & ſi nouũ effectum realẽ facit,non poteſt non eſſe variatũ realiter.

Probatur ſecundum, quòd hoc reale nouum, quod additur qualitati remiſſæ per intenſionem ſit realiter diſtinctum ab ea, primo,quia illud, quod ſeparatur ab alio realiter, diſtinctum debet eſſe realiter ab eo,& non ſolum per intellectum, ſed illud, quod additur qualitati remiſſæ ſeparatur ab ea realiter, cũ prius eſſet ſine illo, & per remiſſionem illud amittat: ergo diſtinguitur realiter. Probatur maior, quia ſeparatio realis datur ante operationem intellectus; ergo id, quod per eam ſeparatur, diſtinguitur ab eo, à quo ſeparatur ante operationem intellectus, & ideo realiter, nam ſeparata ſunt diſtincta: ergo ſeparata ante operationẽ intellectus debent diſtingui ante operationẽ intellectus,vel dabitur realis ſeparatio ante operationẽ intellectus,per quam nihil reale ſeparetur,quod repugnat.Pro- 147 batur tertiũ, quod hoc reale diſtinctũ additũ qualitati remiſſæ per intẽſionẽ,nõ ſit ſolus modus maioris radicationis,ſed noua entitas eiuſdẽ qualitatis;primo,quia virtus agendi in qualitate eſt ipſamet entitas qualitatis, & non modus, vel aliquid ſuper-

additum entitati,vt virtus calefaciendi in calore non eſt aliud, quàm entitas ipſius caloris:ergo maior virtus agendi eſt maior entitas qualitatis; ſed qualitas intenſa habet maiorem virtutem agendi, quàm remiſſa:cùm producat effectus perfectiores, vt patet in calore intenſo ; ergo habet plus entitatis additum per intenſionem, quare fiet intenſio per additionem nouæ entitatis,& gradus. Secundo,quia magis eſſe radicatam in ſubiecto qualitatem per intenſionem eſt magis , aut fortius , vel firmius ei inhærere : ergo extenſio fit per additionem alicuius realis pertinentis ad inhærentiam qualitatis in ſubiecto; ſed repugnat fieri additionem ex parte inhærentiæ , quin fiat per additionem ex parte naturæ,& entitatis eiuſdem qualitatis:ergo fit per additionem nouæ entitatis.Probatur minor,quia inhærentia actualis accidẽtis promanat naturaliter à natura eius, ſicut ſubſiſtentia ſubſtantiæ ab eius natura:ergo repugnat qualitatem perfectius inhærere ſubiecto,quin ſit perfectior ſecundum naturam, & entitatem. Et conſequenter repugnabit fieri intenſionem per maiorem radicationem in ſubiecto , quin fiat etiam per additionem nouæ entitatis,vel gradus. Tertio,quia ſi qualitas intenſa,& remiſſa ſolum differunt per maiorem radicationem in ſubiecto, ſequitur quòd ſi ſeparentur à ſubiecto per diuinam potentiam, non erunt diſtinctæ vllo modo , quod patet eſſe falſum. Probatur conſequentia , quia ſeparatæ à ſubiecto non poſſunt retinere modum actualis inhæſionis, vel radicationis. Et ſi reſpondeas adhuc eſſe diuerſas , quia intenſa eſt apta perfectius inhærere ſubiecto, vel magis radicari in eo, quam aptitudinem non habet remiſſa. Contra hoc eſt , quod talis aptitudo eſt realis;ergo eſt entitas realis , quare differunt iam in entitate reali , & non in ſolo modo maioris radicationis.

148 Probatur tandem, nam ſi per intenſionem non producitur entitas qualitatis,ſed ſolus modus maioris radicationis,ſequitur nūmquam produci qualitatem,ſed modum tantum, & ideo qualitatem nihil eſſe præter modum , quod patet eſſe falſum. Ad probandam conſequentiam præſuppono id , quod tota ferè ſchola ſequitur,& inferius probabitur , videlicet non dari minimam intenſionem qualitatis factam per mutationem inſtantaneam, ſed intenſionem eſſe motum ita ſucceſſiuum , ſicut lationem , & alterationem non habentem primum mutatum eſſe , nec primam partem ex parte principij : ſed ante quodlibet mutatum eſſe dari partem motus , & ante quamlibet partem motus dari mutatum eſſe, vt docuit expreſsè Ariſtoteles 6. lib. Phyſic. & nos ibidem oſtendimus. Hoc ſuppoſito, probatur conſequentia hoc modo. Productio qualitatis,& intenſio eius

ſimul

ſimul incipiunt cum ſint idem motus realis: & cum ſit per ſe ſucceſſiuus, ſicut non datur prima pars, aut primum mutatum eſſe productionis, ſic neque intenſionis; ſed per intenſionem non producitur qualitas ſecundum entitatem, ſed ſolum ſecundum modum maioris radicationis: ergo numquam datur productio eius. Probatur conſequentia, quia non datur productio realis, quæ non ſit realis intenſio; ſed per realem intenſionem non producitur entitas qualitatis, ſed ſolus modus: ergo numquam producitur entitas qualitatis. Et ſi reſpondeas eumdem eſſe motum realem productionis, & intenſionis, ſed vt productio eſt, terminatur ad qualitatem ſecundum entitatem, vt intenſio verò ad eamdem qualitatem ſub modo maioris radicationis. Contra hoc ſic arguo; per alterationem, vt productio eſt, producitur entitas qualitatis, ſed alteratio, vt eſt productio, eſt etiam motus per ſe ſucceſſiuus; ergo vt talis habet partes, in quibus producetur entitas qualitatis, & ita ſingulis partibus alterationis correſpondebunt partes qualitatis, nam motus, & terminus eodem modo diuiduntur: ſed poſterior pars perficit priorem, cum producat nouam partem qualitatis ſecundum entitatem circa eamdem partem ſubiecti ſupra priorem productam per priorem partem eiuſdem alterationis: ergo poſterior pars eſt intenſio reſpectu prioris; quare per intenſionem producitur qualitas ſecundum entitatem, & non tantùm ſecundum modum maioris radicationis.

Probata iam veritate noſtræ ſententiæ, reſtat probandum, 149
quod non ſit vllo modo contra D. Thomam, quod probo primo, quia qualitatem intendi per maiorem radicationem in ſubiecto, & non per additionem gradus, vt aſſerit, multis modis exponitur à diſcipulis eius, ſed omnes expoſitiones reducuntur ad duas, & vtraque eſt contra D. Thomam, & in ſe falſa; ergo non eſt ei attribuenda, ſed intelligendum, quod oppoſitum ſenſerit, nempe intenſionem fieri per productionem nouæ partis entitatiuæ caloris; & reddenda eſt ratio propter quam in modo loquendi id videatur negare. Prima ergo expoſitio eſt, quod dum aſſerit D. Tho. intenſionem fieri per maiorem radicationem in ſubiecto, idem ſit apud ipſum magis radicari qualitatem in ſubiecto, quod firmius, atque tenacius ei inhærere ad ſimilitudinē arboris, quæ tunc dicitur magis radicari, quando profundiores radices in terram emittit; profundiores verò radices emittit qualitas intenſa in ſubiecto, & ideo magis in eo radicatur, quia magis complet potentiam eius, magis illud actuat, magiſque illud ſibi ſubiicit: & vt clarius dicatur magis educitur de potentia eius, magiſq; in eo perficitur per informationē perfectiorē,

non quia aliquid nouum habeat pertinens ad eſſentiam,vel entitatẽ propriam,ſed quia perfectius terminat potentiam ſubiecti,dum habet intenſionem vt tria, quam dum habebat intenſionem vt duo,& dũ remittitur, nihil entitatis eius corrumpitur,ſed ſola terminatio vt tria,& producitur de nouo terminatio,vt duo.Ita Bañez vbi ſupra,& Caiet.ex Sonzinate, Iauel. 8. Metaph.q.6.Sed hæc expoſitio expreſsè eſt contra D.Thomam in 1.diſt.17.q.2. art.1. in quæſtione de virtutibus.art.11.& 2.2. q.24.art.4.ad 3.vbi ita ait: *Quidam dixerunt charitatem non augeri ſecundum eſſentiam,ſed ſolum ſecundum radicationem in ſubiecto; ſed hi propriam vocem ignorarunt; cum enim accidens ſit, eius eſſe eſt ineſſe. Vnde nihil eſt aliud ipſam ſecundam eſſentiam augeri, quàm eam magis ineſſe ſubiecto, quod eſt eam magis radicari in ſubiecto. Similiter etiam in ipſa eſſentialiter eſt virtus ordinata ad actum: vnde idem eſt ipſam augeri ſecundum eſſentiam, & ipſam habere efficaciam ad producendum feruentioris dilectionis actum, augetur ergo eſſentialiter, non quidem ita, vt eſſe incipiat, aut eſſe deſinat in ſubiecto:ſed ita,quod magis, ac magis in*
150 *ſubiecto eſſe incipiat.* Hæc D. Thomas. Quibus expreſsè docet charitatem, & qualitates alias duobus modus augeri, vel (quod idem eſt) intendi, primo quidem ſecundum eſſentiam, non quidem ita, vt nouum aliquod prædicatum eſſentiale eis proueniat per intenſionem, hoc enim impoſſibile eſt, quia addito prædicato eſſentiali mutaretur eſſentia, atque ſpecies; ſed ita, vt entitas, vel ſubſtantia augeatur. Augeri autem ſubſtantiam, & entitatem eius, ſine aliqua ſubſtantia, aut entitate partiali noua patet eſſe impoſſibile: ergo ex mente D. Thomæ noua entitas qualitatis producitur per intenſionem. Secundo augetur per maiorem radicationem in ſubiecto fundatam in maiori, ac noua entitate, quia impoſſibile eſt (vt iam probaui) magis radicari in ſubiecto ſine noua entitate ſuperaddita; ergo contra D.Thomam loquuntur prædicti eius diſcipuli aſſerentes, qualitatem non intendi primo modo ſed ſolum ſecundo per maiorem radicationem in ſubiecto; & vocem intenſionis videntur ignorare, vt aſſerit D.Thom. Sed ex eiſdem verbis eius colligitur hæc ratio, qua probatur falſa, qualitas intenſa habet maiorem virtutem ad operandum quàm remiſſa, vt patet in calore vt quatuor magis vrente, quàm calor, vt vnum: ſed virtus operandi non eſt aliud, quàm entitas eius, vel eſſentia; ergo plus entitatis habet aduenientis ei per intenſionem.

Propterea aſſerit ſecunda expoſitio aliorum Thomiſtarum, negari non poſſe, quod qualitas intendatur, ſecundum eſſentiam,

tiam, ita vt noua ei proueniat entitas per intenſionem, non tamen diſtincta realiter ab entitate, quam habebat, dum erat remiſſa, ſed ſola ratione. Et quia additio vnius ad alterum præſupponit diſtinctionem realem eorum, ideo negauit D. Thomas intenſionem fieri per additionem vnius partis, vel gradus ad alterum. Sed hæc etiam expoſitio eſt non minus contraria verbis D. Thomæ, nec minus falſa, quàm præcedens. Probatur, quia D. Thomas probauit qualitatem intendi ſecundum ſubſtantiam, quia qualitas intenſa habet maiorem virtutem operandi, per quam producit perfectiores operationes; ſed virtus operandi eſt ipſamet ſubſtantia, vel entitas eius; ergo habet maiorem entitatem, & eam habet ante operationem intellectus, quia ante operationem intellectus perfectiores producit operationes, & effectus: ergo diſtinctam realiter à priori, quam habebat, dum erat remiſſa. Probatur conſequentia, quia ea, quorum vnum eſt maius altero ante operationem intellectus realiter diſtinguuntur. Eſt ergo prædicta expoſitio contra D. Thomam, & etiam falſa.

Mens igitur D. Thomæ ſatis clara eſt; qualitatem non intendi per ſolam radicationem maiorem in ſubiecto, ſed quia noua entitas ei aduenit, & ex eo, quod intenditur ſecundum entitatem, fit vt intendatur per maiorem radicationem in ſubiecto, vt docuit expreſsè idem Doctor ſanctus, quia eius eſſe eſt ineſſe ſubiecto, & entitas eius eſt eſſe aliquid ſubiecti, quare non poſſet magis radicari in eo, nec magis illud actuare, aut fortius ei inhærere, ſeu perfectius terminare potentiam eius, magíſque illud ſibi ſubiicere, & actuare, perfectiusve informare, niſi plus entitatis per intenſionem ei adueniret. Vnde ſequitur non differre Scotũ, & alios (quorum ſententiam ſequuti ſumus) à D. Thoma in re ipſa, ſed ſolum in modo loquendi, quia D. Tho. noluit vti verbo, additionis, nec dicere, quod per additionem vnius entitatis, vel vnius gradus ad alterum fiat intenſio, ſed ſolùm dixit fieri per maiorem redicationem in ſubiecto, cuius rationem reddit 2. 2. q. 24. art. 5. in principio, nam additio (inquit) vnius ad alterum (propriè loquendo) præſupponit diſtinctionem vtriuſque, aut in re exiſtentem, aut ſaltem præintellectam; & ideo ſi dicatur intenſionem fieri per additionem gradus ad gradum, videretur ſignificari, quod per additionem vnius formæ ad alteram fiat, ſpecie, vel numero ab ea diſtinctam, quod patet eſſe falſum. Et hoc quidem peculiare eſt in intenſione formarum, nam in extenſione earum ſatis clarum eſt non eſſe diſtinctam formam, quæ additur, ſed ſolum partialiter; per continuationem vero partium ſubiecti fieri 151

vnam.

vnam,& ſimiliter in augmento quantitatis, ſed in intenſione cum fiat circa eamdem partem ſubiecti, difficilius intelligitur continuatio gradus,vel partis aduenientis cum præexiſtenti, & ideo ſi dicatur vnam addi alteri, videtur ſignificari diſtinctio formarum, propriùs autem dicitur magis perfici qualitatem, vel magis radicari in ſubiecto per inteſionem, quia hoc verbo clarius ſignificatur vnitas formæ,per intenſionem perfectæ, & intenſio proprius dicitur noua eductio formæ, quàm additio. Cæteri vero authores ad rem ſolum attendentes verbo additionis vtuntur ſatis eſſe intelligentes,vt pars vel gradus qualitatis productæ per intenſionem partialiter diſtinguatur ab altero, & per continuationem efficiat cum eo vnam numero formam, licet continuatio ipſa non ita difficile intelligatur. Omnes tamen idem prorſus ſentiunt.

152 Solùm reſtat argumenta aliarum opinionum ſoluere, & ad primum Durandi diſtinguenda eſt maior,quod motus verſatur inter terminos contrarios;nam duplex eſt cōtrarietas, propria, & impropria;illa verſatur inter qualitates contrarias, quæ ab eodem ſubiecto ſe expellunt ſecundum proprias entitates,quia per eas opponuntur,vt calor,& frigus. Contrarietas vero impropria,eſt,quæcumque repugnantia, vel incompoſſibilitas ſecundum aliquam rationem,& hęc ſufficit ad proprium motum ſi ſit poſitiua,& cum latitudine ſucceſſiuè,& non ſimul percurrenda,vt patet in motu locali,& motu augmentationis,in quibus ſufficit talis incompoſſibilitas terminorum,vt mobile non poſſit vnum aſſequi,niſi relinquendo alterum:non enim poteſt corpus ſimul eſſe ſub maiori,& minori quantitate, nec tendere ad adquirendam vnam præſentiam, niſi relinquendo alteram; nec eſt neceſſarium vt termini hoc modo contrarij ſe expellāt, niſi ratione incompoſſibilitatis,quam habent, ita vt ſi incompoſſibiles ſint ſecundum proprias entitates,hoc modo ſe expellant;ſi vero ſolùm ſecundum aliquem modum,ſatis eſt ratione illius, & primo modo ſe habent termini alterationis primæ, quæ verſatur inter qualitates propriè contrarias, atque etiam termini motus localis,& ideo ſecundum proprias entitates ſe expellunt.Termini vero augmentationis, & intenſionis ſe habent ſecundo modo, quia maior, & minor quantitas, atque etiam qualitas intenſa,& remiſſa non opponuntur,nec ſunt incompoſſibiles ſecūdum proprias entitates,vt calor intenſus, & remiſſus, ſed ſolum ſecundum modos intenſionis, & remiſſionis,& eodem modo maior, & minor quantitas, quia remiſſa qualitas vt talis dicit quandam negationem intenſionis, non ita,vt remiſſio ſit pura negatio, ſed quia imperfectus quidam modus

modus eſt includens negationem perfectionis,quam dicit intenſio. Hoc ſuppoſito neganda eſt minor eiuſdem argumenti, quod intenſa qualitas debeat expellere remiſſam ſecundum entitatem eius, ſed ſatis eſt eam expellere ſecundum modum remiſſionis imperfectum, ratione cuius ſunt incompoſſibiles, quod euidenter probatur in augmentatione, quæ verus motus eſt,& tamen maior quantitas, quæ eſt terminus ad quem non expellit minorem,quæ eſt terminus à quo, niſi ſecundum modum imperfectum minoris, ratione cuius ſunt incompoſſibiles.

Ad ſecundum concedendum eſt primum antecedens, quod agens intendens qualitatem in ſubiecto,aliquid formæ producit nouum,atque diſtinctum à gradu eiuſdem formæ remiſſæ, & eiuſdem ſpeciei,nam ſecundus gradus caloris eiuſdem ſpeciei eſt cum primo. Sed neganda eſt conſequentia, quod non poſſint ſimul permanere in eodem ſubiecto. Et dum rurſus dicitur duas formas abſolutas eiuſdem ſpecici non poſſe ſimul eſſe in eodem ſubiecto, abſolutè debet concedi, quia non appellantur duæ formæ eiuſdem ſpeciei,niſi totales ſint,& diſtinctæ numero. Primus autem,& ſecundus gradus caloris ei ſuperueniens per intenſionem non ſunt duæ formæ abſolutè loquendo,quia non ſunt totales,& numero diſtinctæ,ſed ſunt potius partes eiuſdem formæ totalis, quam componunt integraliter per cōtinuationem, ſicut pes,& manus non ſunt duæ ſubſtantiæ abſolutè loquendo, ſed potius duæ partes eiuſdem ſubſtantiæ eam integraliter componentes per continuationem Phyſicam. Vnde ſequitur permanere poſſe primum, & ſecundum gradum caloris in eadem parte ſubiecti, quia non diſtinguūtur numero,niſi partiali & efficiūt eamdē numero formam totalem,quamuis multa accidentia totalia,& abſoluta eiuſdem ſpeciei non poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto,non ergo probat argumentum Durandi quod ſecundus gradus caloris debeat corrumpere primum. 159

Ad argumētum ſecundæ opinionis diſtinguenda eſt minor, quod adueniente perfectiori inhærentia accidentis in ſubiecto corrumpenda ſit imperfecta;nā ſi intelligatur corrumpendam eſſe ſecundum entitatem,falſum eſt, quia ſecundum entitates non ſunt incompoſſibiles, ſed ſolum debet corrūpi ſecundum modum imperfectionis, vt dictum eſt de entitate, vel eſſentia qualitatis remiſſæ.

Teſtimonium autem Ariſtotelis adductum pro tertia opinione apparentem quamdam difficultatem habet, ſi ſolum inſpiciantur verba; ſi vero contextus loci,nullam. Senſus igitur verba

verborum eſt ſecundum expoſitionem D.Thomæ, & aliorum, quod ſicut corpus fit calidum ex frigido,non ex eo, quod noua aliqua materia,vel corpus frigidum ei ſuperueniat ſed quia calor educitur de potentia eiuſdem corporis, in quo prius erat frigus;eodem modo corpus calidum fit magis calidum, nullo alio corpore calido ei adueniente de nouo, ſed ex eo ſolum, quod calor magis educitur de potentia eiuſdem corporis, & ideo perfectius participatur ab eodem ſecundum eaſdē partes, in quo propriè conſiſtit intenſio eiuſdem caloris.

154 Ad primum argumentum concedenda eſt illa pars antecedentis,quod in intenſione fit additio ſecundum eſſentiam, ſed quod eſſentia non poſſit ſuſcipere additionem,diſtinguendum eſt,quia eſſentia duo dicit, nempe eſſentialia prædicata, quæ conſtituunt rem in genere,& ſpecie,ac prædicamento, vt calorem eſſe qualitatem paſſibilem talis ſpeciei, dicit præterea entitatem realem extra cauſas,in qua fundantur talia prædicata, & ratione prædicatorum eſſentialium non poteſt ſuſcipere additionem,quia conſiſtit hoc modo in indiuiſibili, nam tot habet prædicata eſſentialia,& talem differentiam athomam, vt ſi ei addatur aliud,vel alia differentia,mutetur eſſentia in aliam, ſicut numerus variatur addita vnitate, & ideo in hoc ſenſu dixit Ariſtoteles ſpecies eſſe ſicut numeros. In hoc etiam ſenſu non intenditur qualitas, nec fit ei additio ſecundum eſſentiam,ſed benè ſecundum entitatem,in qua fundantur prædicata eſſentialia: quia ſicut animali,dum augetur, additur noua ſubſtãtia,& ideo verum eſt,quod plus ſubſtantiæ habeat, quàm prius: eodem modo additur qualitati per intenſionem noua entitas, cui conueniunt eadem prædicata eſſentialia, vt calori nouus calor, & hoc eſt intendi qualitatem ſecundum eſſentiam;ex quo patet non ſequi,quod qualitas intenſa ſit alterius ſpeciei à remiſſa,quia licet plus habeat entitatis,eadem tamen eſſentialia prædicata habet;& ideo eamdem ſpeciem,ac prius.

Ad ſecundum neganda eſt maior ſecundum vtramque partem,videlicet quòd gradus adueniens per intenſionem diſtinguatur ſpecie,vel numero à præexiſtenti, quia nec habet aliam eſſentiam ſpecificam, nec eſt alia forma numero diſtincta ab eo, ſed pér continuationem fit ex vtroque eadem forma numero, nam vt docet Ariſtoteles 5.lib. Phyſ. vnum continuum, & vnum numero idem ſunt; ſolum ergo poteſt diſtingui numero partiali à gradu præexiſtēti, ſicut diſtinguuntur numero partiali diuerſæ partes ſubſtantiæ,vt manus,& caput;quia ſicut ex his integratur eadem numero ſubſtantia totalis, ita ex diſtinctis gradibus caloris tamquam ex partibus integrantibus compo

componitur eadem forma totalis numerica caloris.

Quid tandem ſentiat D.Thomas, non ſolum diximus, ſed probauimus,nihil ſentire contrarium,ſed idem prorſus, nempe qualitatem non ſolum intendi per maiorem radicationem in ſubiecto,ſed etiam ſecundum eſſentiam, ita vt aliquid eſſentiæ nouum producatur,& coniungatur qualitati præexiſtēti, modo tamen loquendi additionis vtendum non eſſe;ſed ſolum maioris radicationis, ne ſignificetur diſtinctio formarum eiuſdem ſpeciei in eadem parte ſubiecti.

Seo contra hoc videtur eſſe id,quod ſæpe docet D.Thomas, 155
qualitatem,vel formam ſeparatam à ſubiecto,non poſſe intendi,vel remitti. Idque Ariſtoteles docere videtur in prædicamentis capite de qualitate dicens, qualitatem in concreto ſuſcipere magis,& minus,non in abſtracto, vt iuſtum dicitur magis,vel minus iuſtum,iuſtitia vero non. Ex quibus hoc argumentum deſumitur. Ea,quæ conueniunt qualitati ſecundum eſſentiam, dicuntur de ea in abſtracto,vt de albedine, quod ſit qualitas talis ſpeciei:quæ vero conueniunt ei,vt inhæret ſubiecto dicuntur in concreto, vt diſgregare viſum de albo;ſi ergo qualitas in abſtracto non ſuſcipit intenſionem, ſed ſolùm in concreto;ergo non intenditur ſecundum eſſentiam, ſed ſolum, vt eſt in ſubiecto, & ideo non per additionem gradus ad gradum,ſed ſolum per maiorem radicationē in ſubiecto ex mente Ariſtotelis,& D.Thomæ. Huic argumento reſpondendum eſt ex doctrina eiuſdem D.Thom.1.2. quæſt 53. artic.2.ad 3. vbi ait accidens quocumque modo ſignificatum, hoc eſt, ſiue in concreto,ſiue in abſtracto dicere ordinem ad ſubiectum:diuerſa tamen ratione, nam ſignificatum in abſtracto dicit ordinem ad ſubiectum, vt incipientem ab ipſomet accidenti, & terminatum ad ſubiectum ſolum ſub ratione concreti, ſicut cæteræ formæ, etiam ſubſtantiales in abſtracto, ſignificatæ,& ideo dicimus albedinem eſſe,qua aliquid eſt album,ſicut dicimus humanitatem eſſe, quà aliquid eſt homo. Vnde in definitione accidentis in abſtracto ſignificati non ponitur ſubiectū tamquam prima pars, quæ eſt genus, ſed tamquam ſecunda, quæ eſt differentia, quia ſignificatur tamquam terminus habitudinis eius. Significatum vero in concreto dicit quidem eumdem ordinem ad ſubiectum, ſed vt incipientem ab ipſo ſubiecto,& terminatum in idem accidens. Dicimus enim ſimum eſſe naſum curuum; vel album eſſe corpus affectum albedine.Et ideo in definitione concreti ponitur ſubiectum pro genere, quæ eſt prima pars definitionis, ſicut quoduis aliud concretum ponitur in definitione ſui abſtracti. Ex quibus

ſequitur

ſequitur(ait D.Thomas) quod quæ conueniunt accidenti ratione ſubiecti ſolum ei attribuuntur,vt ſignificato in concreto, non in abſtracto;& talis eſt intenſio , & remiſſio , quæ conueniunt accidenti ſecundum eſſentiam quidem,ſed præciſè, vt eſt aliquid ſubiecti de potentia eius eductum, & hoc modo ſignificatur accidens ſecundum propriam rationem accidentis. In abſtracto vero non tam ſignificatur vt accidens,quàm per modum ſubſtantiæ,& ideo intenditur eius eſſentia, in quantum magis actuat ſubiectum, & magis illud perficit, quod conſtat non poſſe habere,niſi per eductionem nouæ partis, vel gradus de potentia eiuſdem ſubiecti,nam de eſſentia accidentis, vt talis eſt eſſe aliquid ſubiecti,vel ſubſtantiæ. Et hæc eſt ratio propter quam non attribuuntur qualitati intenſio , & remiſſio, vt ſignificatæ in abſtracto,ſed in concreto : quod adeo verum eſt, vt ſi per impoſſibile qualitas eſſet forma ſua natura ſeparata à ſubiecto,non poſſet vllo modo intendi vel remitti; & ratio eſt manifeſta, quia tunc non eſſet accidens,ſed ſubſtantia, cui repugnat ſuſcipere magis & minus. Nihilominus intenſa qualitas ſeparata à ſubiecto per diuinam potentiam retinebit eamdem intenſionem , quam tamen non poteſt naturaliter accipere,niſi in ſubiecto,& per maiorem radicationem in eo, ſupernaturaliter vero poſſet produci à Deo extra ſubiectum cum tota ſua intenſione, per vnicam creationem ſi cum tota ſimul produceretur,vel per plures,ſi diuerſis temporibus, vel inſtantibus producerentur diuerſi gradus eius. Et hæc etiam diſtinctio D.Thomę explicat ſenſum verborum Ariſtotelis,quamuis non ſint ab eo ſcripta ex mente propria, ſed referente ſententiam aliorum,vt legenti fiet per ſe manifeſtum.

QVÆSTIO VI.

An omnes gradus intenſionis eiuſdem qualitatis ſint omnino ſimiles,& eiuſdem perfectionis, vel diuerſa, aut diſſimiles , atque eſſentialiter ſubordinati?

156 EX quæſtione præcedente habemus, qualitatem producibilem per intenſionem habere plures gradus,vel partes in ſua entitate, ex quibus vnitis per continuationem indiuiſibilium tamquam ex partibus integrantibus componitur vna

numero

numero forma habens totam latitudinem gradualem ex eis reſultantem, vt calor ignis, quem vocamus vt octo, componitur ex octo gradibus tanquam ex partibus integrantibus ſuam latitudinem,& aliquotis quidem, ſeu æqualibus,nam quilibet gradus, & tota ipſa qualitas ſecundum latitudinem intenſionis eſt diuiſibilis in infinitas partes proportionales ad ſimilitudinem quantitatis, quæ in partes æquales finitas ſuæ extenſionis diuiditur, & in infinitas proportionales.

Quo ſuppoſito quærit titulus quæſtionis, an ſicut partes quantitatis, vt lineæ, vel ſuperficiei, non ſolum ſunt eiuſdem ſpeciei, ſed etiam eiuſdem rationis indiuidualis, vt omnes palmi, nec vnus ſubordinatur alteri, aut illum neceſſariò præſupponit, ſed naturaliter poteſt ab eo ſeparari, ita ſe habeant gradus eiuſdem caloris intenſi, à primo vſque ad octauum,vel aliquo modo ſint diſſimiles in ratione indiuiduali partiali, & diuerſæ perfectionis, naturaliterque ſubordinati, ita vt ſecundus ſit perfectior indiuidualiter primo, eumque neceſſariò præſupponat, nec poſſit produci in ſubiecto, in quo non præſupponatur ille productus, & ſecundum hanc ſubordinationem naturalem omnem eius perfectionem eminenter contineat; ſicque de tertio reſpectu ſecundi, & primi vſque ad octauum. Quæſtio ſanè difficilis,& ſolum inter iuniores interpretes Ariſtotelis hoc tempore agitata.

Circa quam prima opinio tenet gradus intenſionis eiuſdem qualitatis à primo vſque ad octauum diſſimiles eſſe modo explicato, ita ſentiunt plures. Probant multis argumentis ad impoſſibile ducentibus, quæ ideo ſub hoc vno poſſunt comprehendi. Si gradus intenſionis eſſent omnino ſimiles nullam habentes ſubordinationem, ſequitur primo intenſionem poſſe procedere in infinitum; ita vt eadem qualitas numero poſſit habere gradus intenſionis actu infinitos. Probatur conſequentia, quia ſi ſunt omnino ſimiles, non eſt difficilius producere ſecundum, quàm primum, nec tertium, quàm ſecundum, & ſic de cæteris: ergo quodlibet agens quantumcumque remiſſum poterit producere quemlibet gradum caloris, & ab vnoquoque poterunt produci gradus infiniti, quia poſtquam produxit vnum, poteſt producere alterum in infinitum, cum non poſtulet maiorem virtutem in agente vnus gradus, quàm alter, eo ipſo, quod non habet maiorem perfectionem. Secundò ſequitur, poſſe aliquid agere vltra ſuam perfectionem, quod patet eſſe falſum. Probatur conſequentia, quia calor, vt vnum poteſt producere aliquid caloris in multis corporibus: ergo poteſt illos omnes calores producere in eodem, quòd ſi fiat,

producet calorem vt duo, vt quatuor, & vt octo, qui erit longè intenſior, atque perfectior ſe. Sed probatur iterum conſequentia, quia vnus gradus non eſt perfectior altero: ergo non requiritur maior virtus ad producendum vnum, quàm plures, nec ad producendum eos in vno ſubiecto, quàm in diuerſis, quia non ſunt maioris perfectionis in vno, quàm in diuerſis, & accidentale prorſus eſt eis; quod in eodem, vel diuerſis producantur: nec etiam eſt minor capacitas in eodem, quàm in diuerſis ſubiectis ad recipiendum omnes. Et eadem ratione ſequitur poſſe duo calida vt vnum ſe intendere vſque ad octo, immo poſſe mutuo ſe corrumpere, atque conuertere in ignem. Probatur conſequentia, quia quodlibet poteſt producere vnum gradum caloris in altero, ſicut poteſt in quouis alio corpore nullum calorem habente, & ſicut poteſt producere vnum, poteſt duo, & ſic vſque ad octauum, cum poſſit eos
157 producere in diuerſis corporibus. Sequitur tertio qualitatem intenſam non poſſe remitti, immo nec vllo modo corrumpi à contrario. Probatur conſequentia, quia cum omnes gradus, quos habet, ſint eiuſdem omnino rationis, & omnino ſimiles, non eſt maior ratio ob quam ab vno potius, quàm ab alio incipiat corruptio: ergo nec poterit omnino incipere, nec poterit talis qualitas corrumpi, vel remitti. Et ſi dicatur incipere ab vltimo gradu producto in tali ſubiecto, quia diſſolutio rei oppoſita eſt productioni eius, & ideo ab vltima eius perfectione incipit, vt diſſolutio domus à culmine. Non ſoluitur argumentum, primò, quia nec diſſolutio rei poſtulat ab vltima eius parte incipere, niſi ſit aliquis ordo inter partes ipſas, qui cùm non ponatur inter gradus ipſos, non poſtulabit corruptio qualitatis ab vltimo incipere, potius quàm à primo, ſed per accidens omnino erit, quod ab vno, vel ab altero, & ideo à neutro per ſe incipere poterit. Secundò, quia poteſt contingere, vt non prius vnus gradus, quàm alter producatur, ſed ſimul, & in inſtanti omnes, vt videmus in lumine ſimul producto ſecundum omnes gradus intenſionis, quia illuminatio non eſt per ſe ſucceſſiua, ſed inſtantanea. Tunc ergo non erit maior ratio propter quam ab vltimo potius, quàm à primo incipiat remiſſio luminis, quare non poterit vmquam incipere. Vltimo ſequitur intenſionem non eſſe aliud, quàm coacervationem plurium entitatum ſine ordine, & qualitatem intenſam eſſe vnum per accidens, ſicut cumulum lapidum. Probatur conſequentia, quia ex intenſione nihil aliud reſultat, quàm vnum ex multis entitatibus non ordinatis: ergo non eſt aliud qualitas intenſa, quàm cumulus quidam entitatum non ordina-

ordinatarum, quod eſt eſſe vnum per accidens.

Secunda opinio eſt communis, quòd gradus qualitatis intenſæ ſint eiuſdem rationis, & omnino ſimiles, nullam habentes ſubordinationem eſſentialem, ita vt poſteriores neceſſariò non præſupponant priores, ſed ſolum conſtituant vnam numero qualitatem intenſam, quia in eadem parte ſubiecti vniuntur per propria indiuiſibilia intenſionis, quæ ſunt modi vnionis, nam vnio hæc eſt continuatio realis, & ideo ſufficiens ad conſtituendam vnam numero formam; quemadmodum plures gradus eiuſdem qualitatis in diuerſis partibus eiuſdem ſubiecti producti, & per indiuiſibilia continuati efficiunt vnam numero formam extenſam per totum ſubiectum, quia tam in intenſione, quam in extenſione verum eſt, quod docuit Ariſtoteles 5. lib. Phyſ. vnum continuum, & vnum numero idem eſſe. Ita ſentiunt omnes ferè antiqui, & grauiores Theologi in 1.diſt.17. Albertus Magnus art.10. Scot.q.3. D. Bona.in 2.parte diſtin.art.1.q.1.ad 2.Richardus art.2.q.2. OKam.q.6.Gab.& Greg. ibidem Marſ. in 2.q.1.art.1. ſuppoſitione 8. Nimphus 8. Methaph. diſput. 6. & 11. Antonius Andreas 8. Metaph. q. 6. Toletus 1.lib de generat.cap.3.q.4.& Conimb.1. lib. de generatione cap.4.q.2. art.3. ad vltimum, & videtur mihi probabilior, & tenenda.

Quæ primo probanda eſt ex refutatione oppoſitæ hoc mo- 158
do. Poſterior gradus intenſionis ſic eſt diſſimilis priori,& ſic eo perfectior, vt totam eius perfectionem, & virtutem contineat, non ſolum eminenter, ſed formaliter: ergo ſuperfluit omnino prior, quare adueniente poſteriori corrumpi debet, vt Durand. quæſtione præcedente à nobis refutatus aſſerebat, quia natura nihil ſuperfluum permittit. Probatur antecedens, nam prima opinio concedit poſteriorem gradum eminenter cōtinere perfectionem prioris,& ſi non contineret, non eſſet eo perfectior, nec eſſentialiter ei ſubordinatus. Sed ego probo, quod etiam contineat formaliter, nā continere formaliter eſt continere per modum formæ informantis ſubiectum, vt patet de anima rationali, ideo continente formaliter gradum naturæ ſenſitiuæ, quia continet per modum formæ informantis corpus,& talem ei gradum tribuentis formaliter, ſed ita continet gradus poſterior perfectionem prioris: ergo formaliter. probatur minor, quia continet tanquam forma ſubiecti, quod conſtituit perfectius calidum formaliter: ergo continet formaliter. Et confirmo idem argumentum, & declaro ſimul; nam ideo ſufficit vna forma ſenſitiua in equo, & vna rationalis in homine ad tribuendum corpori omnes gradus eſſendi priores, atque imper-

fectiores, vt gradum corporis, & vitæ, quia forma poſterior continet totam perfectionem prioris, non ſolum eminenter, ſed etiam formaliter;quia per modum formæ informantis materiam,& ideo tribuit corpori gradus,quos ipſa tribueret.Vnde ſequitur ſuperfluam eſſe priorem in præſentia poſterioris, & ideo non admittenda. Et hæc eſt potiſſima ratio, propter quam non admittitur forma corporeitatis, quam poſuit Scotus, nec pluralitas formarum,quam alij ponunt in eodem compoſito, vt 1. lib. de anima oſtendemus. Sed gradus poſterior caloris continet eminenter,& formaliter totam perfectionem prioris,quia continet per modum formæ, & eam tribuit ſubiecto in genere cauſæ formalis conſtituendo illud perfectius calidum formaliter,vt probaui:ergo eo adueniente ſuperfluit omninò prior,& corrumpi debet. Et eadem ratione probatur,ſuperfluas eſſe omnes partes priores cuiuſcumque gradus,& corrumpi debere adueniente vltima parte aliquota eiuſdem gradus ;quia ſicut gradus poſterior continet totam perfectionem prioris,ita pars poſterior eiuſdem gradus continet totam perfectionem prioris,& vltima perfectionem omnium.

Secundo probatur falſitas eiuſdem ſententiæ, quia ſi gradus poſterior continet eminenter virtutem prioris : ergo ſi produceretur ſeparatus ab illo per diuinam potentiam, totum effectum producere poſſet, quem producit vterque ſimul exiſtens in ſubiecto ;ſed eandem virtutem habet poſterior exiſtens cum priori,ac haberet ſeparatus ab eo:ergo ſufficit ad producendum, quidquid producitur ab vtroque, & cum virtus eius ſit naturalis, agit in quantum poteſt : ergo ſuperfluit primus gradus ad agendum adueniente ſecundo,& ideo corrumpi debet. Et confirmo argumentum,quia ſi contineret eminenter perfectionem inferioris gradus,& ideo poteſt ſimilem alium gradum producere, erit cauſa æquiuoca eius,& non vniuoca, quod eſt falſum. Probatur conſequentia,quia cauſa æquiuoca differt ab vniuoca in eo, quod illa continet effectum eminenter, hæc vero formaliter. Immo etiam ſequitur poſteriores gradus differre ſpecie à prioribus, probatur conſequentia, quia id quod eſt calor vt vnum eminenter, ſpecie diſtinguitur ab eo, quod eſt calor vt vnum formaliter.

159 Tertio probatur ex intenſione, vel augmento charitatis, & gratiæ per ſacramenta, in quo difficile poteſt defendi oppoſita ſententia ; duo enim ſunt certa in receptione ſacramentorum. Primum per dignam receptionem cuiuſlibet ſacramenti intendi gratiam, & charitatem, ſi eam prius habebat recipiens, etiam ſi eum remiſſiſſima diſpoſitione recipiatur. Secundo ſacramenta

cramenta omnia ab adultis recepta conferre gratiam ſecundum menſuram diſpoſitionis, ita vt tanta, & non maior conferatur, quanta eſt diſpoſitio recipientis. Ex quibus ſic arguo, ſi poſterior gradus gratiæ perfectior ſit priori ſecundum entitatem indiuidualem, ſequitur per ſacramentum cum minori diſpoſitione receptum dari maiorem, & perfectiorem gratiam, & per ſacramentum receptum cum æquali dari maiorem, quod eſt contra ſecundum præſuppoſitum. Probatur primum, quia fieri poteſt, vt ille idem, qui recipit primum gradum gratiæ per ſacramentum cum tanta diſpoſitione, iterum recipiat illud cum multo minori, & tamen recipiet ſecundum gradum gratiæ, vel aliquam eius partem, quæ perfectior eſt, & maior ſecundum entitatem primo gradu; quare maiorem, & perfectiorem recipiet;immo ſequitur per hoc ſecundum ſacramentum nullam recipere gratiam contra primum præſuppoſitum. Probo conſequentiam,quia ſacramentum receptum à diuerſis cum eadem diſpoſitione eumdem gradum gratiæ tribuit;ſed ſacramentum receptum ab eo, qui non habet gratiam cum remiſſiſſima diſpoſitione, non conferret niſi primum gradum,qui eſt minor ſecundum entitatem,& perfectionem,quàm ſecundus:ergo in habente iam primum gradum nõ poſſet conferre ſecundum,quia non eſt maioris virtutis in vno, quam in alio. Sed probo ſecundum, quia ſacramentum receptum cum diſpoſitione vt vnum,producit gratiam,vt vnum in eo,qui nullam habebat;& in eo, qui habebat iam primum gradum, producet ſecundum;qui maior eſt, atque perfectior primo:producet ergo maiorem, & perfectiorem gratiam receptum cum eadem diſpoſitione. Probatur tandem in augmento eorumdem habituum per actus meritorios: ad quod probandum ſuppono opinionem magis iam receptam in ſchola, etiam ab autoribus oppoſitæ ſententiæ, videlicet gratiam, & charitatem augeri, vel intendi per actus quantumlibet remiſſos ab eis procedentes. Ex quo ita arguo. Si quis eliciat actum charitatis vt duo, meretur primum, & ſecundum gradum charitatis, & ſi poſtmodum eliciat alium actum longe remiſſiorem, non dabitur illi per eum tertius gradus, neque aliquid eius:ergo per talem actum remiſſum non augebitur in eo charitas,contra præſuppoſitam ſententiam. Antecedens probatur,quia calidum vt vnum non poteſt augere calorem vt vnum exiſtentem in eodem,nec in alio ſubiecto,ſecundum oppoſitam ſententiam,non ſolum, quia iam reperit productum in ſubiecto totum calorem, quem ipſe habet, ſed præcipuè, quia calor vt duo maior eſt, atque perfectior ſecundum entitatem indiuidualem: ergo

actus meritorius vt vnum non poterit mereri tertium gradum charitatis, in eo, qui habet duos. Probatur conſequentia, quia tertius gradus maior, & perfectior eſt duobus primis: ergo non poteſt dari pro actu meritorio vt vnum. Et ſi reſpondeas diuerſam eſſe rationem in agentibus Phyſicis, & per modum meriti, quia illa operantur ſecundum modum Phyſicæ virtutis, quam non poſſunt excedere, hæc vero non operantur modo Phyſico, ſed morali longe diuerſo. Probatur nullum eſſe diſcrimen quantum ad hoc, nam etiam quæ operantur per modum meriti producunt perfectiorem effectum, vel imperfectiorem ſecundum modum, quo mouentur per auxilium diuinæ gratiæ, & ſecundum modum affectus, & conatus cum quo operantur: ergo actui remiſſo procedenti ex minori auxilio gratiæ, & elicito cum minori affectu, atque conatu non poteſt correſpondere tam perfectus gradus gratiæ per modum meriti, ac illi actui, qui à maiori auxilio procedit, & cum maiori affectu, atque conatu fit; quare non poterit ei correſpondere tertius gradus gratiæ in eo, qui habet primum, & ſecundum, nec poterit charitatem in eo augere. Probatur conſequentia, quia ſicut agens naturale non poteſt agere vltra virtutem ſuam naturalem, ita agens morale per modum meriti non poteſt agere vltra ſuam virtutem moralem.

161 Vt autem veritas noſtræ ſententiæ propria ratione probetur, meliuſque intelligatur, & argumenta oppoſitæ commodius ſoluantur, explicanda eſt differentia inter intenſionem, & extenſionem in eo conſiſtens, quod per extenſionem perficitur eadem forma in diuerſis partibus ſubiecti, ita vt partes extenſionis formæ educantur de potentia diuerſarum partium ſubiecti; ſed per vnionem continuationis efficiunt vnam numero formam extenſiuè perfectam. Per intenſionem verò, perficitur forma in eadem parte ſubiecti, ita vt de potentia eius educantur nouæ partes; vel gradus, atque etiam in eadem vniantur per continuationem ſuorum indiuiſibilium, & per talem vnionem efficiant vnam numero formam magis eductam de potentia ſubiecti, & ideo perfectius illud informantem, & actuantem potentiam eius, & ex hoc magis in eo radicatam, & habentem perfectiorem modum eſſendi. Probatur hoc duplici argumento. Primò, quia totam perfectionem, quam habet forma in diuerſis ſubiectis, habet in eodem; ſed in diuerſis ſubiectis habet longe maiorem perfectionem indiuidualem, cum in quocumque habeat perfectionem realiter diſtinctam ratione indiuidualis differentiæ diuerſæ: ergo cum has omnes perfectiones ſimul vnitas, & efficientes vnam habeat in eadem

parte

parte ſubiecti, ſequitur euidenter maiorem perfectionem indiuidualem habere formam intenſam in eodem ſubiecto, quàm diuiſam in diuerſis ſecundum diuerſos gradus. Quod hoc exemplo oſtendi poteſt, nam calor vt vnum productum in duobus ſubiectis habet duplicem differentiam indiuidualem realiter diſtinctam: & cum differentia indiuidualis ſit aliqua perfectio realis, ſaltem modalis, habebit duplicem perfectionem realem: ſi verò in vno tantum ſubiecto eſſet indemmet calor vt vnum, non haberet; niſi vnam differentiam indiuidualem eiuſdem perfectionis, ac eam habebat in ſingulis; ergo minorem perfectionem indiuidualem haberet. At ſi vterque gradus per intenſionem vniatur in eodem ſubiecto, habet vtramque perfectionem indiuidualem, & per modum vnius, quod eſt perfectiorem modum eſſendi indiuidualem habere, quàm in diuerſis ſubiectis. Secundo, quia virtus vnita fortior eſt ſe ipſa diſperſa, ſed per intenſionem vnitur in eodem ſubiecto eadem virtus, quæ in diuerſis ſubiectis diſperſa foret: ergo fortior eſt forma caloris reſultans ex duobus gradibus vnitis in eodem ſubiecto per intenſionem, quàm eſſet ſi diſperſa foret, hoc eſt diuiſa ſecundum vnum, & alterum gradum in diuerſis ſubiectis: ſed eſſe fortiorem non eſt aliud, quàm eſſe potentiorem ad operandum; & eſſe potentiorem ad operandum repugnat, niſi perfectior ſit, vel perfectiorem modum eſſendi habeat: ergo eadem forma caloris intenſa perfectius eſſe habet in eodem ſubiecto, quàm haberet diuiſa in diuerſis ſecundum diuerſos gradus; ad quod aſſerendum non eſt neceſſarium ponere diuerſam perfectionem indiuidualem, nec ſubordinationem aliquam in eiſdem gradibus.

Et ex hac doctrina colligitur hoc argumentum ad probandam veritatem communis ſententiæ. Sicut non ſunt multiplicandæ entitates reales ſine vrgenti neceſſitate, ita nec multiplicari debent perfectiones reales in eiſdem rebus; ſed ſine multiplicatione reali perfectionum indiuidualium inter eoſdem gradus intenſionis ſaluatur propriiſſima intenſio qualitatis diſtincta ab extenſione: & cætera omnia, quæ in intenſa qualitate eſſe debent: ergo non eſt ponenda, ſed dicendum æquales eſſe omnes, & ſecundum ſe non ſubordinatos. Probatur minor, quia perfectio intenſionis conſiſtit in eo, quod qualitas vere ſit magis radicata in ſubiecto, quàm prius, magis actuet potentiam eius per informationem perfectiorem, & tandem maiorem virtutem ad agendum ei tribuat: ſed hæc omnia habet qualitas intenſa per gradus omnino ſimiles, 161

omnino æqualis perfectionis vnitos in eadem parte ſubiecti, vt probatum eſt: ergo non eſt neceſſaria diſſimilitudo illa, & inæqualitas graduum cum eſſentiali ſubordinatione,quam ponit oppoſita ſententia,nec vllo modo admittenda.

Atque ex eadem etiam doctrina facile ſoluitur argumentum eius, & quia multa afferebat inconuenientia, quæ ex noſtra ſententia ſequuntur, ad ſingula per ſe reſpondendum eſt. Et ad primum negamus, quod ſequatur intenſionem procedere in infinitum, quia non poteſt à quocumque agente remiſſo intendi calor: & cum dicitur non eſſe neceſſariam maiorem virtutem in agente ad producendum ſecundum gradum caloris, quàm primum,diſtinguendum eſt; nam ad producendum illum in alio ſubiecto, non eſt neceſſaria maior, bene tamen ad producendum in eodem, in quo eſt primus gradus propter perfectiorem modum eſſendi,quem habet vterque gradus vnitus in eadem parte ſubiecti, iam explicatum. Negandum eſt etiam, quod ſequatur ſecundum inconueniens,videlicet, quod agens poſſit agere vltra perfectionem propriam. Et cum dicitur calidum remiſſum poſſe producere diuerſos gradus caloris in diuerſis ſubiectis: ergo poſſe eos omnes producere in eodem. Conceſſo antecedenti, neganda eſt conſequentia, quia vniti in eodem ſubiecto perfectiorem effectum conſtituunt propter perfectiorem modum eſſendi iudiuidualem reſultantem ex vnione omnium in eadem parte ſubiecti, vt probatum eſt. Et propter eamdem rationem negandum eſt, quod duo calida vt vnum poſſint ſeſe intendere vſque ad octauum gradum; licet enim detur capacitas ex parte ſubiecti, ſed deficit virtus ex parte vtriuſque agentis, quia neutrum poteſt intendere calorem alterius, ex eo, quod licet primus, & ſecundus gradus ſint omnino ſimiles, & æquales, ſed ex eis ſimul vnitis in eodem ſubiecto longe perfectior effectus ſecundum rationem indiuidualem reſultat,quam neutrum poteſt attingere,nec vtrumque ſimul,cum virtutem vtriuſque in diuerſis ſub-
163 iectis diuerſam,excedat.Ad tertium inconueniens bene reſpondent Conimbr.vbi ſupra;negando,quod remiſſio qualitatis efficiatur impoſſibilis ex noſtra ſententia:& cum dicitur non eſſe maiorem rationem, ob quam remiſſio incipiat à corruptione vnius gradus,quàm alterius,diſtinguendum eſt, nam comparando gradus ipſos cum cauſa ſecunda naturali, verum eſt, quia ex ſe non determinatur ad ſingulares has actiones & effectus,potius quam ad alios,ſed indifferens eſt ad omnes,& ſolum ad ſpeciem determinata, ſed à cauſa prima determinatur ad talem actionem ſingularem, ad talémque effectum producendum.

cendum,potius quàm ad alterum, vt in 2. lib. Phyſ. agentes de modo concurrendi primæ cauſæ cum ſecundis docuimus, neque hoc eſt pro libito recurrere ad primam cauſam, ſed naturale,ac neceſſarium in quibuſcumque effectibus producendis à cauſis ſecundis naturalibus. Ita ergo in remiſſione caloris contingit,vt à prima cauſa determinetur,ſecunda ad corruptionem huius gradus,potius quàm alterius;& ita incipit, atque procedit ſemper remiſſio,ſicut etiam intenſio,& neutra redditur impoſſibilis. Solutio autem illa de inceptione remiſſionis ab vltimo gradu producto in tali ſubiecto tanquam à culmine rotius ædificij inſufficiens eſt, & bene impugnata in argumento. Ad vltimum tandem incommodum, quod inferebatur, videlicet intenſionem, & qualitatem intenſam eſſe vnum per accidens, cum conſtet ex pluribus gradibus non ordinatis,facile ſoluitur hac diſtinctione; nam multis modis contingit reſultare vnum per ſe ex multis, nempe tamquam ex potentia, & actu;quo pacto ex materia, & forma, aut ex genere & differentia reſultat vnum per ſe eſſentiale. Secundo, tamquam ex per ſe ordinatis, vt ex multis vnitatibus reſultat vnus numerus per ſe. Tertio tamquam ex multis partibus integrantibus per continuationem vnitis, etiamſi non ſint vllo modo ſubordinatæ, vt ex multis partibus integrantibus ſubſtantiæ, & quantitatis reſultat vna ſubſtantia per ſe, vt vna aqua, vel ignis, aut vna linea, vel ſuperficies abſque vlla ſubordinatione, & ita reſultat vna qualitas intenſa ex multis partibus gradualibus ſuis indiuiſibilibus vnitis, etiamſi non ſint vllo modo ſubordinati.

QVÆSTIO VII.

An intenſio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & paruitatis?

QVæſtio hæc ſolet tractari in 1. aut 6. lib. Phyſ. vbi de terminis magnitudinis,& paruitatis rerum naturalium agitur. Ego vero in commentariis Phyſicis eam remiſi in hunc locum tamquam ſibi proprium. Vt autem ſenſus quæſtionis intelligatur, diſtinguenda eſt duplex qualitas naturalis, & ſupernaturalis: naturalis qualitas ea eſt, quæ conuenit ſubſtantiæ à natura, vt calor igni, & frigiditas aquæ. Supernaturalis vero, quæ non à natura, ſed per infuſionem ab agenti ſupernaturali, vt gratia, & charitas. Et de qualitate naturali 164

præcipue procedit quæſtio, quia hæc ſola pertinet ad conſiderationem Philoſophiæ naturalis, quamuis vno verbo dicemus in fine quæſtionis, quid de terminis qualitatis ſupernaturalis ſentiendum ſit. Qualitas autem naturalis dupliciter conſideratur, nempe quoad intenſionem, & quoad extenſionem. Et primo de intenſione eius agendum eſt, deinde de extenſione. Sed tandem qualitas ſecundum intenſionem, duplicem conſiderationem habet, nam primo conſideratur ſecundum ſe, deinde vt eſt diſpoſitio ad formam ſubſtantialem introducendam in materia, & contrariam expellendam. Et difficultas pręcipua quæſtionis de qualitate procedit quantum ad intenſionem ſecundum ſe conſideratam, nam vt eſt diſpoſitio ad formam ſubſtantialem facile intelligi poteſt, quonam modo terminetur. Supponenda eſt autem diſtinctio terminorum quantum ad magnitudinem, & paruitatem in intrinſecos, & extrinſecos ex 1. lib. Phyſicor. vbi copioſe explicati ſunt. Intrinſecus terminus magnitudinis vocatur, maximum quod ſic, extrinſecus, minimum quod non. Et intrinſecus paruitatis, minimum quod ſic; extrinſecus, maximum quod non, & applicandi ſunt ad intenſionem qualitatum, ſicut 1. lib.Phyſicor.applicati ſunt ad extenſionem quantitatis. Ex quibus iam patet ſenſus noſtræ quæſtionis, qui talis eſt: an qualitates naturales quoad intenſionem habeant terminum magnitudinis intrinſecum, ita vt ad talem gradum intenſionis poſſint peruenire, vt maiorem intenſionem habere non poſſint, vel ſolum habeant terminum extrinſecum; ita vt aliquem gradum intenſionis ita magnum habere non poſſint, bene tamen quemcumque minorem illo, atque etiam quoad paruitatem habeant terminum intrinſecum ita paruum, qui ſit tam minima intenſio, qua non poſſint minorem habere; vel ſolum habeant terminum extrinſecum, qui ſit minima etiam intenſio, quam habere non poſſunt, benè tamen quamcumque maiorem. Loquimur autem de qualitatibus ſecundum ſe ſumptis, nam de eiſdem, vt ſunt diſpoſitiones formarum, poſtmodum dicetur.

Et prima opinio tenet qualitates naturales ſecundum ſe ſumptas, habere terminum intrinſecum magnitudinis, & paruitatis in ſua intenſione, ita vt ad talem gradum intenſionis poſſint peruenire, vt vltra illum non poſſint intendi, etiam per potentiam Dei abſolutam, verſus paruitatem quoque petunt minimam quamdam intenſionem, ſub qua primo producantur, ita vt ſub minori non poſſint ſaltem naturaliter produci. Ita Scotus in 1.d.4.§.*Ad primam quæſtionem dico*. Vbi loquitur de termino

termino magnitudinis, & in 2. d. 2. q. 9. in ſolutionibus argumentorum, vbi loquitur de termino paruitatis, de quo idem tenent cum eo Conimb. 8. lib. Phyſ. com. 23. Greg. in 1. d. 17. q. 1. art. 3. Capreol. ibidem. q. 2. art. 2. Sonzin. 8. Methaph. q. 21. vbi pro eadem ſententia citat D. Tho. Ægid. 1. lib. de gener. q. 25. Iandun. 6. lib. Phyſ. q. 15. Tolet. 1. lib. de generat. q. 6. Sed diuerſo modo explicatur iſte terminus intrinſecus paruitatis à Toleto & Sonzinate: nam Toletus minimum illum gradum intenſionis non ponit acquiſitum per motum, vel partem eius, ne compellatur ponere primam partem in motu contra expreſſam ſententiam Ariſtotelis 6. lib. Phyſ. vbi ante quodlibet mutatum eſſe motus aſſerit dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum eſſe & ita motum non habere primam partem, nec primum mutatum eſſe, atque etiam contra rationem continui, quod cum ſit diuiſibile in infinitum, non poteſt habere primam partem, & ita repugnat motum habere primam, cum ſit continuum, & conſequenter repugnabit qualitatem habere primam partem productam per motum. Ideo ponit qualitatem ſecundum minimam illam intenſionem habere modũ eſſendi indiuiſibilem, & produci per mutationem, etiam ſuo modo indiuiſibilem, à qua tanquam à termino à quo incipit motus intenſionis per vltimum non eſſe. Sonzinas vero per motum produci aſſerit, & ideo videtur ponere minimum alterationis, & primum eſſe eius ex parte termini à quo.

Sed probatur hæc opinio quantum ad terminum intrinſecum magnitudinis hoc argumento. Qualitas ſecundum eſſentiam habet terminum intrinſecum magnitudinis: ergo etiam ſecundum intenſionem. Probatur conſequentia, quia intenſio eſt modus conſequens naturam, & eſſentiam qualitatis: ergo habet proportionem cum ea. Antecedens vero euidens eſt, quia qualitas, ſicut res quælibet determinatum habet gradum perfectionis eſſentialis, ſicut determinata prædicata eſſentialia, vltra quæ non poteſt creſcere, nam eo ipſo quòd aliquod prædicatum eſſentiale addatur calori, variabitur eſſentia, atque ſpecies eius. Exemplum huius rei habemus in calore, qui ad intenſionem vt octo peruenire poteſt, & hanc habet in igne, ita vt maiorem habere repugnet: ſicque de cæteris qualitatibus ſecundum proportionem, neceſſariò dicendum erit.

Probatur ſecundo, quantum ad terminum intrinſecum paruitatis ex Ariſtotele 6. lib. Phyſicorum text. 69. vbi vniuerſaliter docet cuiuſlibet rei permanentis dari primũ eſſe in inſtanti productum, ſed qualitates non ſolũ ſecundum eſſe, ſed etiam ſecundum intenſionem ſunt res permanentes; cum conſtet 166

calorem,

calorem,& reliquas permanere poſtquam producta ſunt: ergo habent primum eſſe ſuę productionis;in quo verum eſt dicere, nunc primo calor eſt in aqua, & immediate ante non erat, & neceſſe eſt habere aliquam intenſionem, quia non eſt producibilis qualitas in ſubiecto,ſine aliqua perfectione, & ideo nec ſine aliqua intēſione:ergo datur prima intenſio qualitatis apud Ariſtotelem, qua non eſt alia minor; quare hæc erit minima. Probatur etiam ratione primo, quia dum primo producitur calor in aqua,vbi prius non erat certum eſt expelli frigus per primum non eſſe, ita vt verum ſit dicere, nunc non eſt frigus in aqua,& immediatè ante non erat,non quidem totaliter, ſed ſecūdum aliquam eius partem,quia cum expellatur ſucceſſiuè, euidens eſt in eodem inſtanti adhuc multum frigoris permanere in ea.Si igitur verum eſt nunc, aliquid frigoris expulſum eſſe ab aqua:ergo verum erit in eodem inſtanti aliquid caloris eſſe introductum in ea.Probatur conſequentia, quia non expellitur vnum contrarium,niſi ad introductionem alterius;ſed illud caloris non poteſt introduci,niſi per motum, vel mutationem inſtantaneam:ergo neceſſe eſt dari primum eſſe motus alterationis,vt aſſerit Sonzinas,vel mutationem inſtantaneam præcedentem eumdem motum alterationis, per quam producatur calor minimus ſecundum intenſionem, vt aſſerit Toletus.Secundo,ſi talis intenſio minima ſimul,& primo producta non datur,ſed quælibet intenſio qualitatis eſt diuiſibilis in infinitum,ſequitur nec dari qualitatem ita remiſſam,quin remiſſior alia in infinitum detur. Ex quo etiam infertur remiſſionem procedere in infinitum,& ita nullum terminum,vel finem habere,ſed poſtquam ſemel incipit;eſſe perpetuā verſus finem, quod eſt abſurdum.Probatur hæc vltima conſequentia, nam ſi intenſio caloris verſus paruitatem eſt diuiſibilis in infinitas partes proportionales, ergo diuiſio eius procedit in infinitum, ſed ſicut diuiditur,ſic etiam corrumpitur per remiſſionem per partes non æquales,quia iam daretur vltima, & hæc eſſet maximè remiſſa,vltra quam non daretur alia remiſſior, & conſequenter minima intenſio eiuſdem caloris, vltra quam non daretur minor: ergo fit remiſſio qualitatis per partes proportionales,ſicut eius diuiſio. Vnde ſicut diuiſio eius procedit in infinitum, & ideo nullum terminum habere poteſt, ita remiſſio eius.

167 Secunda opinio duo aſſerit. Primum,qualitates ſecundum intenſionem habere terminum intrinſecum magnitudinis naturaliter,ſed per potentiam Dei abſolutam poſſe intendi in infinitum.Secundum, verſus paruitatem quoque nullum habere termi

terminum ſuæ intenſionis. Itaque quantum ad terminum magnitudinis conuenit cum Scoto in vno,& differt in alio; cõuenit quidem in eo quod tribuit eis terminum intrinſecum magnitudinis naturaliter; differt vero ſecundum potentiam Dei abſolutam,quo pacto etiam Scotus concedit eis eumdem terminum intrinſecum. Secunda vero opinio negat hoc modo habere talem terminum, ſed exiſtimat ſignato quocumque termino poſſe vltra illum intendi in infinitum. Quantum ad terminum vero paruitatis omnino contraria eſt Scoto,& alijs. Sed eam ſequuntur Sotus.2.lib. Phyſ. q.4.art.3. concl.5. Conimb. ibidem.q.1. Franciſcus Suarius.2. tomo ſuæ Methaph. diſp.46. ſect.4.& moderni ferè omnes, & videtur nobis probabilior, & ſequenda.

Probatur primum, quod de potentia Dei abſoluta non habeant terminum intrinſecum magnitudinis,ſed dato quocumque gradu intenſionis, poſſint habere maiorem in infinitum hac ratione. Dato quocumque gradu intenſionis,non repugnat habere maiorem ex parte diuinæ potentiæ,nec ex parte ipſiuſmet qualitatis, nec ex capacitate ſubiecti: ergo ſemper poreſt creſcere intenſio,quod eſt nullum habere terminum intrinſecum magnitudinis. Antecedens ex parte diuinæ potentiæ euidens eſt: ſed probatur ex parte ipſiuſmet qualitatis, quia intenſio eſt perfectio quædam accidentalis eius, non pertinens ad eſſentialia prædicata,ſed ſolum ad entitatem,in qua fundantur vt ſuperius oſtendimus: ergo quãtumcumque creſcat intenſio, non variantur eſſentialia prædicata eiuſdem qualitatis: quare non repugnat eſſentiæ eius quælibet intenſio quantumcumque magna,ſed maior poterit dari ſemper in infinitum; ex hac parte. Quod vero non repugnet ex parte ſubiecti probatur, quia licet capacitas ſubiecti ſit finita in ordine ad eſſentiam qualitatis,ſicut eſſentia ipſa finita eſt; nihilominus ſicut eſſentiæ qualitatis finitæ nòn repugnat maior intenſio in infinitum, quia non variat eſſentiam eius,ita capacitati ſubiecti, ad quam eſſentia qualitatis ordinatur,non repugnat quæcumque intenſio qualitatis finita, quia capacitas ſubiecti proportionatur formæ recipiendæ.

Probatur deinde ſecundum, quòd intenſio qualitatis non habeat terminum intrinſecum paruitatis,ita vt via generationis producatur qualitas ſub minima intenſione, qua non ſit dabilis minor alia,ſed neceſſarium eſſe, vt quacumque intenſione data prius ſit producta ſub minori in infinitum. Primo ex illo principio Ariſtotelis,quod habetur 6. lib. Phyſic. cap.6. text.53,& 54. in omni motu propriè ſumpto, nec dari primam 168
partem,

partem, nec primum mutatum eſſe, ex parte principij, ſed ante quamlibet partē dari mutatum eſſe indiuiſibile, & ante quodlibet mutatum eſſe dari partē motus, & ideo nec dari primam partem motus, nec primum mutatum eſſe, ſed ſolum habere initiatiuum extrinſecum, nempè contrariam qualitatem, à qua moueri incipit corpus. Ex quo ita arguo. Alteratio eſt propriè motus à contrario in contrarium, per quem fit qualitas, & intenſio qualitatis eſt idem motus, per quem incipit qualitas produci, quia non poteſt produci de nouo, quin producatur cum aliqua intēſione: ergo non datur prima pars qualitatis producta quoad intenſionem. Probatur conſequentia, quia partes termini per motum producti correſpondent partibus motus, per quas producuntur, & indiuiſibilia termini indiuiſibilibus motus: ſed non datur prima pars motus intenſionis, nec primum mutatum eſſe: ergo nec dabitur prima pars qualitatis quoad intenſionem, nec primum indiuiſibile eius, ſed ante quamlibet intenſionem quantumlibet paruam datur minor in infinitum. Secundò probatur, quia motus intenſionis realiter eſt continuus, vt ſuperius probauimus, & qualitas etiam quoad intenſionem habet latitudinem continuatam ſuis proprijs indiuiſibilibus; ſed repugnat continuo habere minimam partem, cùm quælibet pars eius ſit diuiſibilis in infinitum: ergo repugnat dari minimam intenſionem qualitatis, quín ſit dabilis alia minor in infinitum. Iſtæ rationes efficaciter probant aduerſus Sonzinatam aſſerentem minimam illam qualitatem quoad intenſionem produci per motum. Sed probatur duabus alijs, quod non ſit naturaliter producibilis
169 per alterationem inſtantaneam. Primò, quia quilibet gradus qualitatis productæ quantumcumque paruæ intenſionis diuiſibilis eſt ſecundum eamdem intenſionem, & ideo ſuam habet latitudinem, non minus, quàm alij gradus maioris intenſionis, & præterea habet contrarium ſine cuius expulſione non poteſt produci in ſubiecto, vt calor non poteſt produci in aqua ſine expulſione frigoris: ergo non poteſt naturaliter produci in inſtanti, ſed neceſſariò ſucceſſiuè, ſicut cæteri gradus maioris intenſionis. Probatur conſequentia, quia propter has duas cauſas tātùm repugnat quemlibet alium gradum eiuſdem qualitatis produci in inſtanti, vel per mutationem inſtantaneam. Vnde ſi primus gradus caloris poteſt produci per alterationem inſtantaneam naturaliter, quilibet alius gradus eodem modo produci poterit, & ita fiet alteratio in inſtantibus temporis per mutationes inſtantaneas, ac per minima, vnde non erit motus continuus; quod oſtendimus eſſe falſum. Sed reſpondet

det Toletus qualitatem habere diſtinctam productionem ab intenſione, ita vt alia ſit alteratio, per quam producitur ſecundum entitatem, vel ſubſtantiam, ab ea per quam intenditur; & ideo per primam alterationem inſtantaneam præcedentem motum intenſionis produci qualitatem ſimpliciter, & ſimul, non ſucceſſiuè in ſubiecto, & ſic producta vocatur minima: diciturque conſiſtere in indiuiſibili, quia caret omni intenſione, ratione cuius eſt diuiſibilis. Hæc tamen ſolutio ſupponit falſum, nempe quòd productio qualitatis in ſubiecto ſit diſtincta realiter ab omni eius intenſione. Quòd vero idem ſit motus realis, per quem producitur in ſubiecto, & per quem producitur cum aliqua intenſione; ſic oſtendo: impoſſibire eſt produci qualitatem in ſubiecto extenſo, quin producatur cum aliqua extenſione ad partes eius; ergo impoſſibile eſt, quod producatur ſine aliqua intenſione: antecedens euidens eſt, quia pars ſubiecti, in qua producitur, extenſa, ac diuiſibilis eſt: ergo qualitas in ea producta habet eſſe extenſum, & diuiſibile: & ita producta eſt, vt prius ſit producta in medietate illius partis agenti proxima, quàm in alia medietate remota. Conſequentia vero ſic probatur, agens naturale agit vniformiter deformiter in ſubiectum extenſum, in quo inhæret cõtrarium; ita vt prius, & fortius agat in partem magis ſibi propinquam, quam in remotiorem: ergo perfectiorem effectum producit in ea, & conſequenter intenſiorem, quàm in remotiori, quod verum eſt de qualibet parte propinquiori in infinitum: ergo repugnat produci qualitatem, quin producatur cum aliqua intenſione.

Secundò, quia ſi minima qualitas producitur per mutatio- 170
nem inſtantaneam præcedentem motum: ergo falſum erit principium illud ex Ariſtotele adductum, quòd non detur primum mutatum eſſe in motu, ſed ante quodlibet mutatum eſſe detur pars motus. Probatur conſequentia, quia per illam mutationem inſtantaneam verum eſt mutatum eſſe mobile, & tamen nondum mouetur: ergo datur mutatum eſſe ante motum; quod repugnat, quia mutatum eſſe non eſt aliud, quàm mobile perueniſſe ad talem partem, vel gradum termini acquiſiti, ad quam non peruenit, niſi per motum: ergo repugnat dari mutatum eſſe præcedens totũ motũ. Et ſi dicatur mutatũ eſſe motus, hoc eſt indiuiſibile terminatiuum, vel continuatiuum partium eius, non poſſe præcedere totum motum, bene tamen mutatum eſſe per mutationem inſtantaneam, & Ariſtotelem ſolum loqui de mutato eſſe motus, non de alio, quare non erit contra doctrinam Ariſtotelis ponere minimam qualitatem acquiſitam per mutationem præcedentem motum in inſtan

in inſtanti,quod eſt vltimum non eſſe eiuſdem motus. Contra hoc eſt,quod in cæteris motibus, nempe augmentatione,& latione, neque Ariſtoteles, neque alius vmquam poſuit talem partem minimam termini productam per mutationem inſtantaneam,nec eſt naturaliter poſſibilis, quod ſic probo. Impoſſibile eſt in rebus ad quas per ſe terminatur motus, vllam partem earum ſimul, aut in inſtanti produci, ſed neceſſariò in tempore,& cum ſucceſſione; ergo falſum eſt in alteratione ponere minimam qualitatem ſimul, & in inſtanti productam per actionem inſtantaneam;probatur conſequentia, quia non eſt minus diuiſibilis qualitas acquiſita per alterationem verſus principium,quam verſus medium,& finem:ſed nulla datur pars in medio,& fine acquiſita in inſtanti, aut ſimul; ergo nec dari poteſt in principio. Non eſt etiam minus diuiſibilis qualitas, quàm termini aliorum motuum, ſed per cæteros motus nulla pars termini acquiri poteſt in inſtanti; ergo neque in motu alterationis.Et tādem probatur,quia aliæ partes eiuſdem qualitatis non poſſunt ſimul,vel in inſtanti produci, quia producuntur in ſubiecto cum reſiſtentia contrarij, ſed eodem modo producitur prima, vt per ſe eſt manifeſtum; cum ſit eiuſdem rationis,& eodem modo habeat contrarium in ſubiecto; ergo non poteſt ſimul,ſed ſucceſſiuè produci,& ideo non poteſt dari prima.

171 Sed contra hoc eſt difficile argumentum,quia qualitas producta per alterationem eſt res permanens, continua quoad intenſionem,& finita:ergo eſt cōtinuum finitum,ſed omne continuum finitum,& permanens habet duo indiuiſibilia extrema quibus terminatur, vt patet de linea terminata duobus extremis punctis: ergo quælibet qualitas intenſa debet habere duo indiuiſibilia intenſionis, quibus finita eius intenſio ſit terminata,videlicet primum,& vltimum:ſed primū non poteſt produci per partem motus cum præcedat totum motum:ergo producitur per mutationem inſtantaneam præcedentem motum; & non poteſt produci ſeparatum ab omni parte eiuſdem qualitatis;ergo producitur cōiunctum alicui parti:hæc igitur pars erit minima qualitas quoad intenſionem ſimul, & in inſtanti producta per alterationem inſtantaneam præcedentem totum motum intenſionis.Reſpondetur tamen primo negando antecedens, quod qualitas producibilis per motum ſit res omnino permanens, ſed aliquid ſucceſſiui habet ex modo ſuæ productionis, & ideo vocari poteſt ſucceſſiua quantum ad fieri,licet ſit permanens in facto eſſe.Et quia ex modo, quo producitur, debet ſumi modus, quo terminatur intenſio eius,talis modus termina

terminationis ſimilis eſt ei, quem habet motus, per quem fieri nata eſt. Et de motu conſtat non habere terminum intrinſecum verſus principium, ſed extrinſecum tantum, intrinſecum vero verſus finem: ergo eodem modo terminatur qualitas per eum producibilis. Et propterea non habet niſi vnum extremum intrinſecum, & poſitiuum, nempè verſus finem, ex parte vero principij ſolum terminatur negatiuè intenſio eius, quia verum eſt à contrario incepiſſe, & ideo principium habere intenſionem eius, quia primam partem aliquotam habet, licet non primam proportionalem. Secūdo reſpondetur habere quidem primum indiuiſibile intenſionis ex parte principij, non tamen eſſe productum per mutationem inſtantaneam, ſed per primam partem aliquotā motus, cum parte qualitatis aliquota, cuius principium eſt, quod non poteſt eſſe verum de aliquo alio indiuiſibili termini, quia omne aliud indiuiſibile ſuccedit parti, & eſt quaſi eſſe acquiſitum eius; ideo ſupponit partem motus, per quam producitur eadem pars termini, & non poteſt per eam produci, ſed per mutationem inſtantaneam ſubſequentem partem motus, & eam terminantem: primum autem indiuiſibile intenſionis non præſupponit partem intenſionis productam, ſed eſt initium primæ partis aliquotæ, & propterea ſimul cum ea producitur per partem motus, & in parte temporis, non quidem primario, vel adæquatè, ſed quaſi ex conſequenti, & inadæquatè.

Ad primum argumentum oppoſitæ ſententiæ, quod probabat qualitates ſecundum ſe habere terminum intrinſecum magnitudinis ſuæ intenſionis; reſpondetur, probare intentum modo naturali loquendo, & hoc modo non eſſe contra nos, qui concedimus modo naturali terminari intrinſicè intenſionem qualitatis, per maximum quod ſic, non tamen probare, quod talem terminum habeat, etiam per potentiam Dei abſolutam, vt videtur intendere Scotus, quia licet conſona ſit naturæ harum qualitatum determinata intenſio, vltra quam non amplius poſſint intendi ab agente naturali, ſed non repugnat eſſentiæ earum maiorem habere poſſe in infinitum, ſicut non repugnat quantitati maiorem ſemper eſſe poſſe in infinitum, ideo per potentiam Dei abſolutam, dato quocumque termino vltra illum poſſunt intendi in infinitum. 172

Ad teſtimonium Ariſtor. pro termino paruitatis intrinſeco adductum reſpondetur, qualitates producibiles per motum eſſe quidem permanentes in ſuo eſſe, ſed aptas fieri ſucceſſiuè per motum, propter latitudinem contrarietatis, quam habent, & propterea non habere primum eſſe dum fiunt, ſed per vltimum

non eſſe produci ad modum rerum ſucceſſiuarum. Ariſtoteles ergo dum aſſerit res permanentes habere primum eſſe, ſolum loquitur de permanentibus in eſſe, & fieri quales ſunt perfectæ ſubſtantiæ, nam adhuc de imperfectis, valde probabile eſt ſucceſſiuè fieri, vt aqua, vel ignis, & ideo non habere primum eſſe.

Ad primum argumentum pro eadem minima intenſione negandum eſt antecedens, quod in productione caloris expellatur, vel deſinat frigus per primum non eſſe, ſed abſque dubio deſinit per vltimum ſui eſſe. Quod ſic probo; motus calefactionis incipit per vltimum non eſſe, & nullo modo per primum eſſe: ergo verum eſt dicere de calore, qui per eum producitur, nunc non eſt, & immediatè poſt erit; ſed productio caloris eſt expulſio frigoris;& ideo eſſe caloris in ſubiecto eſt non eſſe frigoris in eo: ergo verum erit de frigore, nunc eſſe in ſubiecto,& immediatè poſt non eſſe,quod eſt deſinere per vltimum eſſe. Et ſi dicatur deſinere per vltimum eſſe, non abſolutè, ſed ſub eſſe tanto, nempe in eodem gradu, in quo incipit eſſe calor, & hoc eſſe poſſibile, quia frigus vt tantum, hoc eſt, ſub tali gradu vt vnum,vel vt dimidium habet modum indiuiſibilis incipientis, & deſinentis ſimul, & in inſtanti. Probatur eſſe falſum hoc argumento. Calor incipit eſſe immediatè poſt,& frigus etiam deſinit immediatè poſt; ſed immediatè poſt non dicit inſtans,nec determinatum tempus,ſed tempus indeterminatum; ſed in tempore indeterminato repugnat produci calorem, vel frigus ſub aliquo gradu determinato, vel indiuiſibili, ſed ſolum producitur ſub ratione indeterminata, & ideo dicimus abſolutè futurum immediatè poſt, & non cum additione aliqua: ergo abſolutè verum eſt, quod deſinat per vltimum ſui eſſe. Quod vero dictum eſt 6. lib. Phyſ. res omnes diuiſibiles deſinere per primum non eſſe, & non poſſe deſinere per vltimum eſſe, intelligi debet dum res ad cuius inceptionem deſinunt, incipit per primum ſui eſſe; tunc enim neceſſarium eſt,ſed non eſt minus neceſſarium eaſdem res deſinere per vltimum eſſe, ſi res aliæ, ad cuius inceptionem deſinunt, incipiant per vltimum non eſſe,vt conſideranti eſt manifeſtum.

173 Ad ſecundum,neganda eſt conſequentia,quòd remiſſio qualitatis procedat in infinitum, quamuis diuiſio eius ſecundum intenſionem procedat in infinitum:& ratio differentiæ eſt,quia diuiſio fit per ſolas partes proportionales,& ideo nullum prorſus terminum habet, nec habere poteſt remiſſio cum ſit motus, non fit per ſolas partes proportionales, ſed etiam per æquales, in quibus illæ continentur, ita vt per partem motus æqualem

infinitas

infinitas proportionales habentem,& partem temporis finitam menſuratam producatur etiam pars æqualis intenſionis habens infinitas proportionales, & cum partes aliquotæ, ſeu æquales motus,& qualitatis productæ,atque etiam temporis ſint finitæ, & nihilominus quælibet contineat proportionales actu infinitas, tota intenſio finita ſimpliciter eſt, ſicut motus finitus eſt ſimpliciter; ideo tempore etiam finitò abſoluitur, & in infinitum non procedit, ſicut de motu locali probat Ariſtoteles aduerſus Zenonem 6.& 8.lib. Phyſicorum, quod non procedat in infinitum,ſed tempore finito abſoluatur,quia non procedit per ſolas partes proportionales, ſed etiam per æquales, in quibus infinitæ proportionales includuntur, facientes nihilominus partes aliquotas actu finitas,& totum motum actu finitum,per quem omnes partes aliquotæ ſpatij actu finitæ, & totum ſpatium actu finitum tempore etiam finito pertranſit mobile.

Quomodo terminentur qualitates quoad intenſionem, vt ſunt diſpoſitiones formarum ſubſtantialium.

Explicatum eſt iam quomodo terminentur qualitates ſecundum ſe conſideratæ, quantum ad intenſionem. Sequitur autem ordine debito explicandum, quomodo terminetur intenſio earũm,vt ſunt diſpoſitiones formarum ſubſtantialium, in quo minor eſt difficultas. Et ideo breuiter explicanda eſt. Primo quidem quantum ad terminum magnitudinis, quem dicimus habere intrinſecum, ita vt ad tantam poſſint peruenire intenſionem, vt maiorem habere naturaliter repugnet, vt ignis petit intenſionem caloris vt octo, ita vt maiorem non poſſit habere naturaliter, ſiccitatem verò fortè vt ſex, vel quid ſimile; & hos gradus habent pro terminis intrinſecis magnitudinis ſuæ intenſionis, & eadem eſt ratio de cæteris qualitatibus ſecundum proportionem in ordine ad formas ſubſtantiales, cuius diſpoſitiones ſunt, & hoc eſt verum de diſpoſitionibus ſimultaneis. De termino vero paruitatis via generationis, quæ conſideratio pertinet ad diſpoſitiones præcedentes introductionem formæ, diuerſo modo loquendum eſt ſecundum diuerſas opiniones de ſubiecto accidentium: nam qui tenent accidentia eſſe in ſola materia tanquam in ſubiecto inhæſionis, & propterea eadem manere poſſe in genito, quæ erant in corrupto, dicent diſpoſitiones, habere terminum intrinſecum paruitatis, ita vt talis gradus intenſionis requiratur ad introductionem talis formæ, & expulſionem oppoſitæ, vt cum minori non poſſit vna introduci, nec expelli altera, vt ad 174

introductionem formæ ignis, & expulſionem formæ ligni ex parte materiæ requiri calorem vt ſex; ita vt cum minori introduci non poſſit vna, nec expelli altera. Qui vero putant ſubiectum accidentium eſſe compoſitum, & propterea non poſſe vlla accidentia eadem numero quæ erant in genito manere in corrupto, non poſſunt concedere diſpoſitionibus terminum intrinſecum paruitatis ſuæ intenſionis, quia non poteſt eſſe verum cum hac opinione, quod talis gradus caloris requiratur ad introductionem formæ ignis, & expulſionem oppoſitæ, ita vt cum minori non poſſit vna introduci, & expelli altera, quia talis gradus caloris debet eſſe in ligno tanquam in ſubiecto; nam ſi in igne ſit, non expelletur ab eo forma ligni, nec introducetur forma ignis; in ligno autem eſſe non poteſt, quia quamdiu eſt in ligno, non poteſt eſſe expulſa forma eiuſdem ligni, nec introducta forma ignis; vnde ſequitur intenſionem diſputationum non poſſe cum hac opinione habere terminum paruitatis intrinſecum, ſed extrinſecum tantum, ita vt verum ſit, cum tali gradu caloris non poſſe permanere formam ligni, ſed expulſam eſſe, & introductam formam ignis, cum quacumque tamen minori non eſſe expulſam illam, nec introductam hanc, ſed expelli in fieri, hoc eſt, toto tempore, quo diſpoſitiones non attingunt illum gradum agere cauſam efficientem ad expulſionem vnius, & introductionem alterius; vno igitur, vel alio modo loquendum eſt de termino paruitatis ſecundum diuerſas opiniones de ſubiecto accidentium. Itaque vniuerſaliter verum eſt, intenſionem qualitatum, vt ſunt diſpoſitiones formarum ſubſtantialium, terminari ad certum gradum, tam verſus magnitudinem, quàm verſus paruitatem; ſed verſus magnitudinem termino intrinſeco, qui dicitur *maximum quod ſic*; verſus paruitatem vero termino etiam intrinſeco, qui dicitur *minimum quod ſic*; vel ſaltem extrinſeco, qui vocatur *maximum quod non*. Probatur vtrumque hoc argumento. Quælibet forma ſubſtantialis habet perfectionem determinatam, non ſolum ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum differentiam indiuidualem: ergo petit pro ſuo eſſe, atque introductione in materia determinatum gradum diſpoſitionis, quantum ad intenſionem. Probatur conſequentia, quia inter formam ſubſtantialem, & diſpoſitiones ad eam requiſitas debet eſſe proportio, præcipuè ſecundum gradum intenſionis, à quo ſumitur determinata perfectio qualitatis, vt eſt diſpoſitio ad formam.

De ter

De termino intenſionis qualitatum ſupernaturalium.

QValitates ſupernaturales vocantur gratia, & charitas, ac cæteræ virtutes, quæ cum eis infunduntur nobis à Deo, vt ab agente ſupernaturali, & intenduntur duobus modis, videlicet ex opere operato, hoc eſt ex virtute ſacramentorum, ſi dignè recipiantur, vel per noſtros proprios actus bonos in gratia, & charitate factos; & quamuis ad Theologiam propriè pertineat agere de intenſione harum qualitatum, ſicut de qualitatibus ipſis, vt tamen completa ſit diſputatio de terminis qualitatum quantum ad intenſionem, breuiſſimè agendum eſt de terminis intenſionis earum; habent enim ſuos gradus, vel graduales partes intenſionis qualitates iſtæ proportionales, & aliquotas, in quas diuidi poſſunt in infinitum, ſicut qualitates naturales, & corporeas; ſed differunt ab his, quia non ſunt diſpoſitiones ad formas ſubſtantiales, ſed ſolum ſunt ſupernaturales quædam participationes diuini eſſe ſupernaturalis, per quas anima noſtra maximè perficitur. Et de termino paruitatis earum nullum video dubitantem, ſed omnes tenent non eſſe eis concedendum intrinſecum, ita vt tam minima detur gratia, vel charitas in anima, vt minor, vel minus intenſa dari non poſſit, ſed data quacumque, poteſt dari alia minus intenſa in infinitum; quod abſolutè verum eſt de his qualitatibus ſecundum ſe ſumptis: ſed quia per ſacramenta infunduntur animæ ſecundum menſuram diſpoſitionis, contingit aliquando, vt nulla ſit diſpoſitio in anima, vt in pueris baptizatis ante vſum rationis,& tunc datur eis minima gratia determinata per diuinam voluntatem: dicitur autem minima, non abſolutè,& ſecundum ſe, quia ſecundum ſe minor eſſe poteſt, ſed accidentaliter, & ex ſuppoſitione in ordine ad ſubiectum nullam habens diſpoſitionem. Solum poteſt eſſe dubium de termino magnitudinis earum quantum ad intenſionem, an intrinſecus ſit; ita vt ad talem gradum intenſionis peruenire poſſint, vltra quem non poſſint intendi, vel dato quocumque gradu maiorem habere poſſint in infinitum. 175

Et prima opinio tenet, quod qualitates iſtæ ſecundum propriam naturam habent terminum intrinſecum ſuæ intenſionis verſus magnitudinem, ita vt ad talem gradum peruenire poſſint, vltra quem repugnat intendi etiam per potentiam Dei abſolutam,& talem gradum ſummum habere dicunt gratiam habitualem Chriſti, quæ ſi poſſet intendi, poſſet etiam dari alia maior, & melior, quod eſt abſurdum. Ita Scotus in 3. diſtinct 176

13. quæſt.4. §. *Ad primam quæſtionem dico.* Quem ſequuntur Durand. ibidem, & Caiet. 3. parte, q.7. art. 12.

Probatur primò, quia ſi accipiamus gratiam vt vnum, & intendatur quantum poſſibile eſt per potentiam Dei abſolutam; certum eſt non poſſe amplius intendi, vel ergo habebit tunc determinatum gradum intenſionis, & talis gradus erit *maximum quod ſic* intenſionis eius; cum non poſſit amplius intendi: vel non habebit determinatum gradum intenſionis; ſed intenſionem actu infinitam, quod eſt impoſſibile, cum infinita intenſio, ſit infinita perfectio repugnans creaturæ. Secundo, ſi gratia, & charitas non habent terminum intrinſecum ſuæ intenſionis, ſed dato quocunque gradu poſſunt maiorem intenſionem in infinitum ſuſcipere, ſequitur poſſe eſſe actu infinitas ſecundum intenſionem. Probatur conſequentia, quia totam intenſionem, quam poſſunt habere ſucceſſiuè, poteſt Deus per abſolutam potentiam ſimul eis tribuere; ſed intenſio earum poteſt ſucceſſiuè eſſe maior in infinitum: ergo poſſunt ſimul habere à Deo actu infinitam: conſequens autem probatur falſum, quia gratia actu infinita ſecundum intenſionem non poteſt recipi in anima, cum capacitas eius omnibus modis ſit finita: ergo neceſſe eſt gratiam, & charitatem habere terminum intrinſecum ſuæ intenſionis verſus magnitudinem, quem ſi non habeant, poterit gratia cuiuſlibet hominis in hac vita exiſtentis maiorē habere intenſionem, quam gratia cuiuſcunque beati, contra illud Matthæi. 11. vbi de Ioanne Baptiſta, qui habuit perfectiſſimam gratiam, dicitur: *Qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo.*

177 Secunda opinio affirmat has qualitates ſupernaturales nullum habere terminum intrinſecum magnitudinis in ſua intenſione, ſed dato quocumque gradu intenſionis quantumcumque maximo poſſe adhuc intendi in infinitum. Ita D. Thomas de gratia, & charitate 12.q.24. artic.7. & hæc eſt probabilior, & tenenda. Probatur efficaciter ratione D. Thomæ ibidem hoc modo. Intenſio alicuius formæ ſolum ex triplici capite poteſt eſſe finita, nempe ex parte ipſius formæ, quæ ita petit determinatum gradum intenſionis, vt non poſſit illum excedere, quin varietur eſſentia eius, & in aliam ſpeciem conuertatur: vel ex parte agentis, cuius virtus ad intendendam talem formam limitata eſt, ita vt vltra certum gradum non poſſit eam intendere: vel ex parte ſubiecti in quo recipitur talis forma, cuius capacitas finita eſt, & ideo non poteſt recipere formam, niſi cum determinato gradu intenſionis. Sed ex nullo capite habent qualitates iſtæ terminum intrinſecum magnitudinis: ergo non eſt eis concedendus. Probatur minor, nã qualitates iſtæ ſuper

ſupernaturales ſunt immediatæ quædam participationes diuini amoris ſupernaturalis, per quem diligitur anima à Deo in ordine ad beatitudinem; ſed participatio iſta nullum habet ex ſe terminum, niſi quem ei præfigit Deus ipſe eam diligens: ergo non habet ex ſe terminum intrinſecum ſuę intenſionis. Virtus etiam Dei agentis ſupernaturalis, à quo infunduntur gratia, & charitas in anima, de ſe eſt infinita, vt conſtat; & tandem capacitas ſubiecti, quod eſt anima, non diminuitur, ſed augetur per has qualitates, ita vt quo plus intenſionis earum recipit, plus etiam recipere poſſit, quia quo plus recipit, eo ſit obiectũ maioris dilectionis, per quã gratia & charitas eius intendi debet; ergo nulla ex parte poſtulat terminum intrinſecum.

Ad primum argumentum Scoti negandum eſt, quod ſupponit, nempe gratiam vt vnum poſſe intendi à Deo quantum poſſibile eſt, quia tota intenſio, quam poteſt ſuſcipere, non eſt determinata, ſed infinita in potentia, ita vt data quacumque poſſit ſemper habere maiorem, id autem, quod non habet actualem terminum vltra quem procedere non poſſit, licèt habeat eſſe finitum, ſed non determinatum ad talem gradum, quod vero non habet eſſe ſic determinatum, non poteſt totum ſimul produci extra cauſas, quia quidquid producitur extra cauſas, ſub certo gradu perfectionis produci debet. Exemplum eſſe poteſt diuiſio continui, quæ ſemper eſt actu finita, ſed infinita in potentia, nullum habens terminum, vltra quem procedere non poſſit: & tamen non ſequitur quod omnes diuiſiones poſſibiles continui poſſit Deus ſimul facere: ſic ergo dicendum eſt, intenſionem qualitatum ſupernaturalium eſſe actu finitam, ſed infinitam in potentia, & ideo repugnat totam ſimul produci à Deo, vel intendi qualitatem, quantum poſſibile eſt. 168

Ad ſecundum, neganda eſt conſequentia, quod intenſio harum qualitatum poſſit eſſe actu infinita. Et dum dicitur poſſe Deum ſimul facere quæcumque facit ſucceſſiuè, negandum quoque eſt, etiam in rebus permanentibus, nam ſi perfectio earum actuali termino careat, vltra quem non poſſit creſcere, impoſſibile eſt totam eius perfectionem actu produci extra cauſas, quia quod non habet eſſe actuale determinatum non eſt actu producibile totum extra cauſas, vt probat diuiſio continui. Et quod additur in eodem argumento, nempe capacitatem animæ omnibus modis eſſe finitam, negamus, quia licet ſit actu finita, ita vt non poſſit recipere gratiam actu infinitam, ſed quidquid gratiæ actu recipit, finitum eſſe debeat, eſt tamen infinita in potentia, ita vt ſemper poſſit

intenſionem gratiam recipere. Ex quo euidenter ſequitur, gratiam, quam recipere poteſt, non habere terminum intrinſecum magnitudinis quoad intenſionem, ſed extrinſecum tantùm, & terminus iſte non eſt alius, quàm gratia actu infinita, quam recipere non poteſt (ſed nec poſſibilis eſt) bene tamen quamlibet finitam ſine termino. Et quod tandem additur, ex hoc ſequi gratiam hominis in hac vita exiſtentis, poſſe eſſe æqualem, immo maiorem gratia cuiuſcumque beati, diſtinguendum eſt: nam ſecundum intenſionem, æqualis, & maior eſſe poteſt per potentiam Dei abſolutam, ſed ſecundum eam perfectionem, quam habet gratia cuiuſlibet beati ex dignitate, & qualitate actus beatitudinis, ſemper eſt maior quacumque gratia viatoris; in quo ſenſu intelliguntur verba Scripturæ allata.

179 De gratia tandem Chriſti Domini eodem fere modo reſpondet D. Thomas 3. p. q. 7. artic. 12. dupliciter ſumi poſſe, nempe ſecundum intenſioné, aut ſecundum dignitatem, quam habet ex tali perſona, hoc eſt, ex vnione naturæ humanæ ad Verbum, quam ſequitur, atque etiam ex aliis effectibus ex eadem vnione prouenientibus. Et ſi ſumatur ſecundum intenſionem præciſe, concedendum eſt, poſſe Deum de potentia abſoluta facere aliam gratiam intenſiorem in infinitum, & ideo maiorem, & meliorem ſecundum hanc conſiderationem, quàm ſit gratia Chriſti; repugnat tamen fieri aliquid maius, & melius eadem gratia ſecundo modo conſiderata, etiam per potentiam Dei abſolutam, quia nec poſſibile eſt, ſequi maiorem, aut excellentiorem vnionem, nec reperiri in perſona digniori, aut in altiorem finem ordinari. Et adhuc ſecundum intenſionem conſiderata gratia Chriſti dicitur ſumma, in hoc ſenſu, quia non poteſt dari maior ſecundum potentiam ordinariam, quamuis non ſit ſumma. Reliqua vero, quæ ad has qualitates pertinent, Theologis relinquenda ſunt.

De terminis qualitatum naturalium quoad extenſionem.

180 EOdem prorſus modo loquendum eſt de qualitatibus naturalibus quoad extenſionem, ac loquuti ſumus de intenſione earũ, & ita dicendum primo, nõ habere terminum intrinſecum magnitudinis; ſed ad quaſcunque partes ſubiecti poſſe ſe extendere in infinitum, ita vt ſi dari poteſt corpus actu infinitum, ad totum illud poſſe ſe extendere qualitatem. De termino etiam paruitatis intrinſeco via generationis, dicendum eſt, qualitatibus non conuenire, etiam vt ſunt diſpoſitiones formarum

ſubſtan

ſubſtantialium, nam licet ſubſtantiæ concedatur determinata quantitas, ſub qua generari poteſt,& non ſub minori, adhuc in tali minimo non haberet minimam extenſionem calor,vel frigus,vt diſpoſitiones ſunt; ſed prius in medietate eius proximiori agenti introduceretur, & prius in medietate illius medietatis in infinitum, ita vt nulla detur tam parua extenſio eius, quin data ſit prius minor in infinitum. Solum ergo conceditur eis terminus extrinſecus extenſionis, qui videtur eſſe punctum: nam data qualibet quantitate, ad quam extendantur,prius extenduntur ad minorem. Et eiſdem rationibus,quibus probatum eſt, non habere terminos intrinſecos magnitudinis,& paruitatis, quoad intenſionem, probandum eſt, nec eos habere quoad extenſionem, non ſunt tamen eadem argumenta repetenda, ſed applicanda, quod facili negotio fieri poteſt.

QVÆSTIO VIII.

De ſubiecto alterationis, & aliorum accidentium corporeæ ſubſtantiæ,an ſit ſola materia, vel compoſitum?

INter alias differentias, quas Ariſtoteles aſſignauit inter generationem,& corruptionem ex vna parte, & alterationem ex alia,vna fuit ex parte ſubiecti,quia per generationem ſolum mutatur materia à priuatione vnius formæ ad eamdem formam; per alterationem vero mutatur compoſitum ſecundum diuerſas paſſiones, quæ ei poſſunt accidere, hoc eſt,ſecundum diuerſas qualitates. Propterea ſicut de ſubiecto generationis ſuo loco dubitatum eſt,an ſit materia,vel compoſitum,ad quod terminatur,ita de alteratione dubitamus modo,an ſit compoſitum,vel ſola materia. Et cum idem debeat eſſe ſubiectũ motus, & termini, quia ſubiectum mouetur propter terminum adquirendum,& terminus in quem tendit alteratio,ſint qualitates,de his eſt eadem quæſtio, an ſint in materia prima vel compoſito. Et tandem cum qualitates corporeæ ad quas terminatur Phyſica alteratio (de qua ſola agit Ariſtoteles, & cum eo nos) inhæreant ſubſtantiæ media quantitate ſicut cætera accidentia corporea in eodem ſubiecto,in quo fuerit quantitas,erunt qualitates iſtæ cum ſuis alterationibus,per quas producuntur, atq; etiam cum cæteris corporeis accidentibus. Propterea procedit quæſtio de quantitate primo, & conſequenter de qualitatibus, 181

cæteriſque accidentibus corporeis, quæ duplicia ſunt; quædam incompleta, vel quaſi partialia, quæ ex propria natura parti, & non toti conueniunt, vt relationes partium inter ſeſe, & ad totum; atq; etiam generatio, & corruptio ſubſtantialis, & his ſimilia, de quorum ſubiecto conſtat, quod non ſit compoſitum, ſed partes ipſæ, nempe forma, vel materia: quare de his nõ procedit quæſtio, ſed de aliis, quæ conueniunt quidē cõpoſito, atq; etiam materiæ, vt quantitas, & reliqua accidentia corporea, de quibus merito dubitatur, an in hac, vel potius in illo ſint tanquam in proprio ſubiecto. Sed adhuc ſubiectum duplex eſſe poteſt, inhæſionis, & denominationis, vt in ſimitate conſtat, cuius ſubiectum inhæſionis eſt naſus, denominationis vero totus homo, qui denominatur ſimus, à ſimitate exiſtente in ſolo naſo: non ergo inquirimus de ſubiecto denominationis, ſed inhæſionis tantum. Quod adhuc eſt duplex, proximum, & remotum; proximum eſt, cui proximè inhærent accidentia, remotum, cui inhærent ratione proximi. Procedit autem quæſtio de ſubiecto inhæſionis proximo non remoto.

182 Et prima opinio aſſerit non eſſe compoſitum, ſed materiam: ita Auerroes in lib. de ſubſtantia orbis, & 1. lib. Phyſ. comm. 63. quibus locis docet in materia prima eſſe quaſdam dimenſiones interminatas illi coæuas, hoc eſt à principio, quo creata eſt, ei inhærentes, & numquam ab ea ſeparabiles, ſed ingenerabiles, atque incorruptibiles. Per dimenſiones autē interminatas intelligit quantitatem, quæ quantum eſt ex parte ipſius materiæ, in qua inhæret, nec certam aliquam raritatem, vel denſitatem, nec certum terminum ſuę magnitudinis, aut paruitatis, nec aliquam determinatam figuram poſtulat, quamuis à parte rei determinatam ſemper figuram habeat, atque etiam aliquem terminum magnitudinis, aut paruitatis ſecundum exigentiam formæ ſubſtantialis. Quantitatem igitur interminatam aſſerit eſſe in nuda materia tamquam in proprio ſubiecto, & ſemper cum ea perſeuerare eamdem numero in omnibus generationibus, & corruptionibus: & cum cętera accidentia corporea inhæreant ſubiecto mediante quantitate, in eadem materia eſſe. Ita etiam ſentiunt Simplicius. 1. lib. Phyſ. text. 69. Philop. 1. lib. de generat. text. 33. & 40. Ammonius in Prædicamēto quantitatis. Gregor. in 2. d. 11. q. 2. artic. 1. Aureol. apud Capreol. d. 13. q. 1. in argum. contra. 3. concl. Marſilius. 1. lib. de generat. q. 7. Venetus in ſumma de gen. capit. 54. Ægidius 7. Metaph. q. 4. Nimphus. 8. Meth. diſp. 4. Zimara theorem. 46. & à quibuſdam citatur pro hac ſententia D. Tho. in 4. d. 11. q. 1. art. 2. quæſtiuncula 4. Sed ſolum eam refert ad propoſitum illius quæſtionis, nõ ſequitur.

Sed

Sed tribus modis intelligitur hæc ſententia à recentioribus, qui eam ſequuntur. Multi enim ſolam, & nudam materiam aſſerunt eſſe ſubiectum proximum quantitatis, & omnium accidentium materialium; ita vt ipſa per ſe, & ſine adminiculo formæ ſufficiens ſit ad recipienda hæc omnia accidentia, & formam ad id non eſſe vllo modo neceſſariam, quamuis non poſſit eſſe materia in rerum natura ſine illa naturaliter: & ita ad recipienda accidentia ſolum ſe habeat quaſi comitanter: vnde cum non dependeat receptio accidentium in materia ex vnione formæ cum ea, nec etiam deſinunt eſſe in materia per ſeparationem formarum, ſed eadem numero, quæ erant in corrupto, permanent in genito. Alij vero materiam quidem ſubiectum inhæſionis omnium accidentium eſſe concedunt, non tamen nudam, ſed prius vnitam formæ, ita vt non poſſit ea naturaliter recipere ſine forma: ſed non ideo dicunt formam eſſe aliquo modo ſubiectum eorum etiam partiale, nam officium ſubiecti ſola materia exercet; ſed quia exiſtentia actualis materiæ, per quam eſt in rerum natura, ex ſe eſt imperfectiſſima, ſicut materia ipſa: & propterea non poteſt materia per illam exiſtere naturaliter, niſi vnita, & quaſi fulcita per formam; nec etiam poteſt ſuſtentare naturaliter accidentia, niſi informata, quia per informationem quaſi perficitur, atque fulcitur exiſtentia eius, vt poſſit eſſe ſubiectum eorum: conſequenter aſſerunt ſeparata forma in corruptione compoſiti deſinere accidentia omnia, quæ erant in materia, nec permanere eadem numero in re genita, quæ erant in corrupta. Ita Conimb. 1. lib. de generat. cap. 4. quæſt. 4. artic. 1. & alij.

Alij denique cum primis, & ſecundis conueniunt in eo, quod ſola materia ſit ſubiectum accidentium, ſed dependenter à forma id habere docent, non tamen vt à cauſa formali extrinſeca, vt ſecundi, ſed tamquam ab efficienti, à qua procedit in hoc genere quantitas, & conſequenter cætera accidentia, ita vt à prima forma, quam materia habuit, proceſſerint tamquam ab efficienti, à formis vero ſuccedentibus tamquam à conſeruante in genere cauſæ efficientis: quia non repugnat eumdem numero effectum conſeruari à Deo per diuerſas cauſas ſecundas ſibi ſuccedentes. Et quod de quantitate dicitur, de cæteris accidentibus, in quibus conueniunt corpora genita cum corruptis intelligunt; de his vero, in quibus diſſimilia ſunt, aſſerunt, de nouo procedere à noua forma. Et ideo nec omnia accidentia rei, quæ corrumpitur, permanere eādē numero in re genita, nec omnia eſſe numero diuerſa, ſed quātitatē cum his, in quibus ſimilia ſūt, permanere 183

camdem

camdem numero: cætera vero, in quibus differunt corrumpi cum ſubſtantia, & alia numero diuerſa procedere à forma geniti, quia licet ſimilia poſſint à diuerſis conſeruari eadem numero, ſed diuerſa non poſſunt, niſi à diuerſis efficientibus procedere.

Probant autem, quod materia ſit ſubiectum accidentium, in quo omnes iſti authores conueniunt teſtimonijs Ariſtot. 1. lib. de Gener. c. 4. tex. 24. & lib. 2. tex. 27. vbi ait, quod dum vnum elementum tranſmutatur in aliud, non corrumpuntur omnia accidentia, ſed permanent in genito illa omnia, in quibus aſſimilantur, vt quando ex aëre generatur aqua, permanent in aqua genita tranſparentia, & humiditas aëris; cum non ſit à quo corrumpantur. Sed non poſſunt permanere eadem accidentia, ſi ſint in compoſito, tãquam in ſubiecto; cum non maneat idem compoſitum: ergo ſi eadem permanent, erunt in materia eadem numero permanente: & 2. lib. de generat. tex. 6. aſſerit diſpoſitiones præcedentes pro introductione alicuius formæ cum alterationibus, per quas producuntur, verſari circa materiam: ſentit ergo eſſe in ea tamquam in ſubiecto, circa quod operatur agens.

Probatur etiam innumeris penè argumentis ab eiſdem, ex quibus hæc videntur mihi ſeligenda, quæ maioris momenti ſunt. Primũ, quia vt aliquid ſuſtentet aliud tãquam ſubiectum eius, hoc ſolum requiritur, & ſufficit, quod habeat entitatem realem extra cauſas, cum actuali exiſtentia, & ſubſiſtentia, ſed hæc habet materia ex ſe, & non à forma, vel compoſita, vt in 1. lib. Phyſ. probauimus: ergo ſufficiens eſt ex ſe ad ſuſtentanda accidentia. Quod ex formis ſubſtantialibus materialibus confirmari poteſt, quas materia ſuſtentat, tamquam proprium ſubiectum earum, in quo inhærent, & à quo dependẽt, non minus, quam accidentales, & hoc ratione propriæ exiſtentiæ, & ſubſiſtentiæ, ſine quibus non poſſet eas ſuſtentare, quia quod uon exiſtit, nec ſubſiſtit in ſe, & ex ſe, non poteſt alia ſuſtentare: ergo materia ſufficiens eſt, atque idoneum ſubiectum omnium accidentium.

184 Secundo, probant compoſitum non poſſe eſſe ſubiectum accidentium in homine, in quo vnica eſt forma ſubſtantialis, & hæc ſpiritualis, vt probabitur 1. lib. de anima. Quo ſuppoſito ita arguunt; quantitas non poteſt eſſe in toto homine tãquam in ſubiecto, in quo inhæreat, nec poteſt eſſe in anima: ergo eſt in ſola materia. Antecedẽs quantum ad animã euidens eſt, nam cum ſit ſpiritualis, atque indiuiſibilis, non eſt capax quantitatis, nec accidentium materialium. Sed probatur de compoſito, quia

quia repugnat accidens immediatè vnire compoſito per inhæſionem,quin immediatè etiã attingat ſua vnione materiam, & formam per modum vnius, nam ex his vnitis conſtat compoſitum, & ſecundum probabiliorem ſententiam non eſt alia entitas realis, præter materiam formam, & vnionem: ſed repugnat quantitatem, & accidentia corporea attingere animam rationalem,aut ei vllo modo inhærere: ergo non minus repugnabit inhærere compoſito cuius ipſa eſt forma.

Tertium,quia agens naturale, atque corporeum non poteſt agere,niſi in ſubiecto quanto, atque extenſo: ſed agens à quo procedit generatio ſubſtantialis,agit circa materiã,tamquam circa proprium ſubiectum generationis:ergo generationi præſupponitur materia quanta, & extenſa,non ſolũ toto tempore alterationum præcedentium,ſed in inſtanti generationis.Probatur conſequentia,quia in illo inſtanti agens naturale expellit à materia vnam formam, & introducit alteram: ergo agit circa illam. Et præterea in illo inſtanti materia eſt ſubiectum generationis,quæ eſt actio extenſa, atque diuiſibilis, & ideo non poteſt recipi,niſi in ſubiecto diuiſibili: in illo autem inſtanti non habet materia quantitatem præcedentis compoſiti, quod iam non exiſtit,nec proinde accidentia eius, ſi in eo ſubiectantur, ſed nec poteſt præcedere in materia quantitas compoſiti tunc geniti, quia generatio eſt via ad illud ergo prior natura via executionis introductione formæ ſubſtantialis, & ideo prior etiam quantitate ab eadem forma procedente. Ex quibus ſequitur materiam ſecum afferre quantitatẽ, tamquam ſibi coæuam,& proprium eius ſubiectum eſſe, aliorumque accidentium materialium.

Quartum, agens naturale non introducit formam, niſi in materia iam determinata ad illam, potius quàm ad aliam per diſpoſitiones præcedentes;ſed nõ poteſt eſſe materia diſpoſita, nec determinata in inſtanti generationis, in quo introducitur forma,ſi accidentia non ſint in ea tamquam in ſubiecto, ſed in compoſito:ergo ita ſentiendum eſt.Probatur minor, quia licet toto tempore alterationis præcedentis intelligi poſſit materia diſponi receptis diſpoſitionibus in compoſito corrumpendo; ſed in inſtanti generationis hoc iam non eſt:ergo non permanent diſpoſitiones præcedentes; ſed nuda intelligitur materia omni forma ſubſtantiali,& accidẽtali:nuda autem materia non poteſt eſſe diſpoſita,nec magis ad hanc,quam ad illam formam determinata,ſed indifferens ad omnes. Quod manifeſtum eſt in generatione animalis, ad quam requiritur materia organizata;cum anima ſit actus corporis Phyſici,& organici:eſſe autẽ 185

organi

organizata in inſtanti generationis repugnat, cum ſit nuda, & organizatio non ſit intelligibilis ſine quantitate, & accidentibus corporeis: ergo nec poterit introduci ab agente naturali vna potius forma, quam altera propter defectum determinationis, immo neq; vlla poterit introduci propter defectum diſpoſitionum. Et ſi dicatur primo ſufficere diſpoſitiones immediatè præcedentes, quæ licet iam non ſint, ſed ratione illarum, aut quia eas proximo tempore habuit in ſe materia, quaſi ſigillata manet pro tali forma, potius quàm alia recipiēda, quod eſt, diſpoſitam ſimul, & determinatam eſſe. Cōtra hoc eſt, quod habuiſſe diſpoſitiones tempore proximo, nihil reale intrinſecum eſt in materia in inſtanti generationis, ſed ſola denominatio extrinſeca, ratione cuius, nec diſpoſita, nec determinata: tunc erit materia, quia diſpoſitio, & determinatio non fit, niſi per aliquid reale intrinſecum in re diſpoſita, ac determinata: ergo eſſe actu diſpoſitam, & determinatam non poteſt intelligi, niſi per aliquid reale, & intrinſecum actuale in ea: quare non ſufficit denominatio extrinſeca ex præcedentibus diſpoſitionibus adquiſita. Si vero dicatur ſecundo, diſpoſitam eſſe materiam, atque organizatam in inſtanti generationis per diſpoſitiones, quas ſecum affert in eodem inſtanti forma introducta, quæ licet ab ea procedant in genere cauſæ efficientis, & in hoc genere ſint poſteriores, ſed in genere cauſæ materialis, vt præparant materiam pro introductione eiuſdem formæ præcedere poſſunt ordine naturæ. Contra hoc eſt, quod effectus in nullo genere cauſæ poteſt eſſe prior ſua cauſa efficiente, à qua recipit eſſe, & quam proinde ſupponit iam exiſtentem in rerum natura: ergo cum diſpoſitiones iſtæ ſint effectus eiuſdem formæ, à qua procedunt, neceſſe eſt eam præſupponant exiſtentem in rerum natura, atque adeo informantem materiā, quia nihil intelligitur agere, niſi intelligatur exiſtere.

186 Probatur tandem multis experientijs, nam in generatione hominis videmus eo mortuo remanere eamdem quantitatem, figuram, organizationem, calorem, & eaſdem cicatrices, ſi quas habuit viuus: ergo hæc, & reliqua accidentia non poterant eſſe in toto compoſito iam corrupto, ſed in ſola materia eadem permanente. Sed reſpondent non permanere eadem numero, ſed ſpecie; videri autem eadem numero propter maximam ſimilitudinem, & talia iudicari non quidem ab intellectu, ſed à ſenſu, qui plane decipitur, & corrigi debet ab intellectu, ſicut decipitur, atq; corrigitur cum iudicat ſolem, vel ſtellam longe minorem eſſe tota terra. Hæc tamen ſolutio aliquid valeret, ſi eſſet vrgens aliqua ratio probans prædicta accidentia non eſſe

eſſe eadem numero, ſed alia diſtincta, ac de nouo producta; ſed non ſolum nulla datur talis ratio, ſed potius dantur valde vrgentes, quibus probatur non poſſe eſſe alia numero diſtincta: ergo iudicio ſenſuum ſtandum eſt; cum ſit rationi conſonum, & nullo modo corrigi debent. Probatur minor, quia ſi illa accidentia, quæ ſunt in cadauere poſt mortem hominis, ſunt diſtincta numero ab his, quæ erant in eodem homine viuo, neceſſe eſt aſſignare aliquam cauſam determinatam, & particularem à qua producantur: conſtat vero nullam dari, quia ſiue naturali morte ab aliqua interna cauſa, & naturali, ſiue violenta, à cauſa extrinſeca intereat homo, nulla talis cauſa datur, quæ poſſit producere nouam quantitatem, nouam figuram, nouum calorem, & cicatricem, quia plura ex his non ſunt neceſſaria pro forma cadaueris, ſed impertinenter omnino ſe habent ad quamlibet generationem nouam. Recurſus autem ad vniuerſales cauſas, vel ad primam, à quibus producantur, nullum habet fundamentum, quia nullus effectus fieri ſolitus à cauſis particularibus, fit à ſolis vniuerſalibus, vel à prima, niſi vrgente neceſſitate, & deficiente cauſa particulari, in propoſito vero nulla vrget neceſſitas, vt per ſe eſt manifeſtum; ergo nec talis recurſus admitti debet. Et ſi dicatur vrgentem rationem eſſe, quod accidentia ſubiectantur in compoſito, & ideo non poſſunt permanere eadem numero, ſed alia diſtincta debere fieri, nec dari cauſam particularem, à qua fiant, manifeſta petitio principij eſt; cum ſupponatur id, quod probandum eſt, & pro ratione afferatur id, de quo eſt tota controuerſia.

Secunda opinio aſſerit, quantitatem, & cætera accidētia corporea eſſe in compoſito tamquam in proprio adæquato, atque immediato ſubiecto inhæſionis, ad materiam vero quadam tantum ratione in adæquata comparari. Ita D. Thomas expreſſe multis ſuæ doctrinæ locis, ſed præſertim quæſtione vnica de ſpiritualibus creaturis artic. 3. ad 18. & 1. p. q. 76. artic. 6. Albertus Magnus in ſumma de homine par. 2. quæſtione an nutritio fiat ex ſimili, art. 1. Duran. in 1. d. 8. q. 4. Capreol. in 2. d. 13. q. 1. concl. 2. & 3. & d. 8. q. 1. concluſ. 6. Caietan. in opuſ. de ente, & eſſentia, cap. 7. q. 16. Sonzin. 8. Methaph. q. 7. & 15. Ferrar. 4. contra gent. capit. 81. q. 2. & 3. Soto 1. libro Phyſ. q. 7. & videtur nobis, ſi non facilior, probabilior tamen, & magis conformis doctrinæ, & principijs Ariſtotelis. 187

Probari poſſet hoc ſecundum multis teſtimonijs Ariſtotelis, ſed præclara ſunt hæc. Cap. de ſubſtantia in prædicamētis. Poſtquam probauit tam prædicata ſubſtantialia, quàm accidentalia realiter eſſe in primis ſubſtantijs, quæ ſunt ſubſtantiæ ſingu-

lares,

lares , & realiter de illis prædicari , & ideo eſſe fundamentum omnium prædicatorum, vt homo, animal, viuens, corpus, & ſuſtantia, album, aut nigrum de Petro, & Ioanne ſubdit., *Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantiis impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.* Nomine autem aliorum, non ſola vniuerſalia, & ſubſtantialia prædicata intelligit, ſed etiam accidentia, quibus expreſsè docet ſubſtare primas ſubſtantias , ergo ſentit his deſtructis per corruptionem non remanere accidentia, & conſequenter in eis eſſe tamquam in ſubiectis , & non in materia quæ permanet. Teſtimonium hoc præcipuè probat aduerſus eos , qui dicunt materiam ſufficiens ſubiectum quantitatis, & aliorum accidentium eſſe, ita vt in ratione ſubiecti non dependeat à forma, vel compoſito , & ideo corrupto compoſito eadem numero accidentia permanere. Sed reſpondent primo , non loqui Ariſtotelem de primis ſubſtantiis in particulari , ſed vniuerſaliter de omnibus, ita vt ſenſus ſit , deſtructis omnibus primis ſubſtantiis, & non genitis de nouo aliis nullum accidens earum permanere. Sed hæc ſolutio valdè aliena eſt à verbis , & ſenſu Ariſtotelis: à verbis quidem, quia exemplum ponit in ſubſtantiis particularibus , vt in quodam homine , & quodam animali : à mente ver , quia Ariſtoteles non exiſtimauit poſſibilem corruptionem ſubſtantiæ, cui non ſuccedat generatio: ergo nec potuit in hoc ſenſu loqui. Ideo ſecundò reſpondet loqui Ariſtotelem de corruptione primarum ſubſtantiarum ſecundum totam ſuam entitatem, ita vt non ſolum forma deſinat eſſe , ſed etiam materia , ſic autem deſinentibus primis ſubſtantiis impoſſibile eſt remanere accidentia. Hæc tamen ſolutio non minus eſt contra mentem Ariſtotelis, quàm præcedens, quod ſic probo. Ariſtoteles non cognouit deſitionem ſubſtantiæ ſecundum totam entitatem, quia hæc eſt anihilatio: ergo non potuit de ea loqui. Præterea de materia docuit expreſſe 1. lib. Phyſ. eſſe incorruptibilem; ergo non putauit poſſibile , quod prima ſubſtantia corrumperetur ex parte materiæ. Et ſi dixeris loquutum eſſe ex ſuppoſitione cuiuſdam impoſſibilis; probatur eſſe falſum , quia loquitur expreſſe de primis ſubſtantiis , quæ verè corrumpuntur, & aſſerit eis corruptis, vt paſſim contingit, nihil permanere, hoc eſt, nullum prædicatum ſubſtantiale, nec accidentale realiter permanere. Sentit ergo proprium ſubiectum accidentium eſſe compoſitum, & non materiam.

188 Et in hoc 1. lib. de generat. cap. 4. tex. 23. aſſerit generationem ſubſtantialem differre ab alteratione, ex parte ſubiecti , quia ſubiectum alterationis eſt compoſitum manens ſub vtroque termino, hoc eſt, ſub vno, & alio contrario accidenti, inter quæ verſatur

verſatur alteratio; vt ſubiectum calefactionis eſt aqua, vel lignum, quia manet modo ſub frigore, quod eſt terminus à quo, deinde ſub calore, qui eſt terminus ad quem, & ſolum ſuſcipit mutationem ſecundum diuerſas paſſiones, hoc eſt, ſecundum diuerſa accidentia, quæ in ſe recipiens patitur: ſubiectum vero generationis ſubſtantialis eſt materia prima: ergo ſentit alterationem, & cætera accidentia corporea eſſe in compoſito tanquam in proprio ſubiecto. Verba eius ſunt. *Alteratio quidem eſt, quando manente ſubiecto ſenſibili exiſtente tranſmutatur in eius paſſionibus, aut contrariis exiſtentibus.* Sed reſpondent ſubiectum alterationis eſſe compoſitum, non ratione totius, ſed ratione partis, nempe materiæ. Hæc tamen ſolutio non poteſt eſſe ad mentem Ariſtotelis, qui propriiſſime loquitur de ſubiecto inhæſionis, totum vero ratione partis non eſt ſubiectum inhæſionis, ſed ſolum denominationis, vt in ſimitate conſtat, cuius ſubiectum eſt homo ratione naſi, non eſt tamen ſubiectum inhæſionis homo ratione totius, quia ſimitas non inhæret in toto homine, ſed in ſola parte: dicitur tamen ſubiectum denominationis, quia per inhærentiam accidentis in vna illa parte, in qua ſola aptum eſt, inhærere, denominatur totum ab illo. Si ergo compoſitum non ratione totius, ſed ratione ſolius partis eſt ſubiectum alterationis: ergo non eſt ſubiectum inhęſionis eius, ſed ſolum denominationis. Quod vero Ariſtoteles de ſubiecto inhæſionis loquatur, euidens eſt, cum dicat, compoſitum tranſmutari per alterationem in propriis paſſionibus: ergo ſentit in ſe recipere alterationem ipſam, quia nihil tranſmutatur, niſi quod tranſmutationem in ſe recipit. Sed clarius hoc idem conſtat ex 5. lib. Phyſ. cap. 1. text. 3. vbi explicans Ariſtoteles, quod ſit primum, & proprium ſubiectum motus ſimul cum terminis à quo, & ad quem, ita ait: *Alterum enim eſt, quod primum mouetur, & in quod mouetur, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum: horum autem aliud quidem, quod, aliud vero in quod, aliud autem ex quo, motus manifeſtum eſt, quod in ligno eſt, &c.* Et text. 11. eiuſdem libri ſic etiam loquitur de ſubiecto motus. *Primum enim dupliciter contingit motus eſſe motum, aut vt ſubiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur, &c.*

Sed probatur ratione, quod materia non poſſit eſſe primum, & adæquatum ſubiectum motus, ſed compoſitum, materia vero ad ſummum inadæquatum, & remotum. Primo, quia illud eſt ſubiectum proprium, & adæquatum accidentis, quod propriè, & adæquatè ſuſcipit in ſe effectum formalem eius, vt ſubiectum proprium, & adæquatum albedinis, quod formaliter, 189

& adæquatè eſt album; ſed compoſitum ſuſcipit in ſe primo,& adæquatè effectum formalem motus;materia verò,non niſi inadæquatè,& quaſi remotè:ergo compoſitum,& non materia eſt primum,& adæquatum ſubiectum motus. Probatur minor,quia formalis effectus motus eſt moueri, ſicut albedinis eſſe album: ſed quod primo,& adæquate mouetur quocumque genere motus eſt compoſitum; materia verò ſiue nuda accipiatur,ſiue informata forma inadæquatè tantum ſicut pars,& ratione totius compoſiti: ergo hoc, & non illa eſt ſubiectum primum, & adæquatum motus, & ex conſequenti cuiuſcumque accidentis producti per motum,quia idem eſt ſubiectũ motus, & termini.

Secundo probatur eadem ſententia ex potentiis, & actibus vitalibus, vt ex ſenſibus externis, & actibus eorum, quæ cum ſint accidentia corporea, ponuntur in materia prima tanquam in proprio, & adæquato ſubiecto ab opinione oppoſita. Quod vero ſint potius in compoſito, tenet expreſſe Ariſtotel. 1. lib. de Anima textu *66*. vbi in hoc ait diſtingui in homine potentias ſenſitiuas, tam cognoſcitiuas, quam appetitiuas ex vna parte, ab intellectu ex altera; quod intellectus non eſt potentia organica, hoc eſt, in organo corporeo inhærens, ſed ſpiritualis inhærens immediate in anima rationali: appetitus autem ſenſitiuus, & ſenſus, quorum cognitionem ſequitur, ſunt potentiæ organicæ, non inhærentes immediatè in anima, ſed in organo corporeo, hoc eſt, in quadam parte determinata corporis, vt viſus in oculo; vnde actus earum (inquit) non ſunt actus animæ immediatè, ſed totius coniuncti, nempe organi compoſiti ex corpore, & anima, ſiue ex materia, & forma; in quo reſidet potentia ſenſitiua, vt videre, & audire ſunt actus oculorum, & aurium; ſiue potentiæ auditiuæ intra aures ipſas, vt in ſuo proprio organo reſidentis; ita vt à potentia ipſa ſenſitiua in illa parte reſidente eliciantur, & in eadem permaneant. Ex quibus hæc tria argumenta colligunrur. Primum eſt: potentiæ ſenſitiuæ immediatè ſunt totius coniuncti, aut compoſiti ex corpore, & anima: nam ideo vocantur potentiæ organicæ: ergo immediatè inhærent in eo, & actus earum procedit ab eodem tanquam à principio proximo, operante virtute potentiæ,& recipiuntur etiam in eo: ergo ſunt in toto coniuncto tanquam in proximo ſubiecto, vt potentia viſiua, & actus videndi in oculo, & non in ſola materia prima, vt aſſerit oppoſita ſententia. Secundum, actiones immanentes hoc differunt à tranſeuntibus, quod iſtæ procedunt ab agente, & in eo non recipiuntur, ſed tranſeunt ad paſſum ab eodem agente diuerſum, & in illo tanquam in proprio ſubiecto inhærent, vt

calefactio

calefactio procedit ab igne tanquam ab agente, & tranſit ad aquam, in qua tanquam in ſubiecto recipitur: immanentes vero procedunt ab agente, & non tranſeunt ad paſſum diſtinctum, ſed in eodem agente manent tanquam in proprio ſubiecto, ſed actiones ſenſitiuæ ſunt immanentes, vt Ariſtoteles, & vniuerſa ſchola fatetur: ergo recipiuntur in eodem principio actiuo, à quo immediatè procedunt, vt viſio in oculo: ſed principium à quo proximè eliciuntur, eſt compoſitum ex organo, & potentia in eo reſidente, & non materia prima ſecundum ſe nullā habens actiuitatem reſpectu harum actionum; nec etiam materia prima vt informata anima, quia neque hoc modo ſumpta elicit actum videndi, nec per potentiam ſenſitiuam; ſed principium eſt totum coniunctum ex materia, & forma; vt docuit expreſsè Ariſtoteles, quod patet realiter eſſe diſtinctum à materia, etiam vt informata forma: ergo recipiuntur in eodem compoſito tanquam in proprio ſubiecto, & non in materia.

His argumentis ex eadem radice præcedentibus, reſpondere conantur aduerſarij diſtinguendo actionem tranſeuntem hoc modo. Actio tranſiens duplex eſt, vna quæ procedit ab agente, & tranſit ad paſſum, non ſolum ab eo diſtinctum realiter, ſed extra illud exiſtens, quo pacto calefactio procedit ab igne, & tranſit ad aquam, quæ eſt res alia extra ignem, & hæc eſt actio ſimpliciter tranſiens, quia nullo modo permanet in agente, ſed extra illud tranſit. Alia eſt actio ab agente procedens, & tranſiens ad paſſum, quod licet ſit res alia diſtincta ab eodem agente, ſed non eſt extra illud: quia pars eius eſt intra ipſum clauſa, & hæc eſt immanens ſimpliciter, quia intra agens ipſum permanet; tranſiens vero ſecundum quid, quia ad paſſum tranſit diſtinctum ab agente, quamuis intra ipſum manens, & tales ſunt ſenſationes, quæ à potentia ſenſitiua, vel organo per ipſam ſentiente eliciuntur, & recipiuntur in materia, ex qua componitur idem organum, & propterea immanentes dicuntur ſimpliciter, quia in materia organi inhærentes permanere dicuntur intra idem agens, ſicut eadem materia intra ipſum eſt, quamuis ex eo, quod eſt diſtincta realiter ab eo, ſicut pars actu, ſecundum quid poſſint tranſeuntes vocari, quia ad aliud tranſeunt quodammodo extra ipſum propter diſtinctionē realem. Quod vero Ariſt. aſſerit has actiones, ſicut potentias, à quibus eliciuntur, eſſe totius coniuncti, hac diſtinctione explicari debet, nempe eſſe totius coniuncti, vt principij operantis, à quo procedunt, non tamen vt ſubiecti recipientis, ſed ſolius materiæ: quod vero vocantur immanentes, verum eſt 190

abſolutè loquendo,ſed ex eo non probatur,quod in eodem organo adæquatè recipiantur, ſed ſatis eſt in materia eius recipi, quæ aliquid eius eſt, & intra ipſum permanet, & conſequenter ſenſationes ipſæ,quamquam ad aliud etiam tranſeant quodammodo extra organum exiſtens propter diſtinctionem realem eiuſdem materiæ ab eodem organo.

Hæc tamen ſolutio, nec vera eſt, nec argumento ſatisfacere poteſt, quod probo primo à ſimili, nam ſi aqua calefiat ab igne ſecundum vnam partem tantum, & poſtquam ſic eſt calefacta, remoueatur ab ea ignis, tunc tota ipſa aqua ſecundum omnes partes eius per modum vnius agentis agunt in ſolam materiam illius partis, per frigiditatem ſummam, quam habent producendo in eam frigiditatem amiſſam, & expellendo calorem ab igne receptum, & omnes fatentur talem alterationem infrigidationis eſſe actionem tranſeuntem,quia paſſum eſt diſtinctum realiter ab agente,licet in eo includatur tanquam pars in toto. Actiones etiam, quibus anima rationalis per vnam potentiam aliquo modo agit in aliam, dicuntur ab omnibus tranſeuntes, vt dum per voluntatem mouet intellectum, vel è conuerſo, & tamen materia illius partis aquæ,in qua recipitur infrigidatio, includitur in aqua ipſa tanquam aliquid eius, atque etiam potentia illa,in qua recipitur motio procedens ab anima per aliã, includitur in anima ipſa tanquam aliquid eius; ergo licet materia organi in qua recipitur ſenſatio,includatur in eodem organo tanquam pars eius,ſatis eſt eſſe realiter ab eo diſtinctam, vt ſenſatio eadem ſit actio tranſiens,quia diſtinctio realis agentis, & paſſi, vel identitas vtriuſque eſt, quæ facit actionem eſſe immanentem vel tranſeuntem.

Secundo probatur, quia actio immanens, vt nomen ipſum probat, eſt illa, quæ manet in principio agente, ſed ſi ſenſationes recipiantur in materia organi, & non in eodem organo operante per potentiam, non eſt verum vllo modo, quod maneant in principio agente:ergo nec erit vllo modo verum,quod ſint immanentes. Probatur minor, quia materia non eſt vllo modo principium actiuum ſenſationis, cum non poſſit eſſe principium actiuum alicuius operationis, etiam radicale, vt in 1. lib. Phyſ. oſtendimus, nam id quod eſt pura potentia, non poteſt eſſe principium actiuum radicale actus, & ideo nec poteſt eſſe formale per potentiam in ſe receptam, quia principium formale per potentiam, debet eſſe radicale per propriam entitatem, à qua ipſamet potentia procedat, vt in quibuſcumque agentibus eſt manifeſtum; hæc vero ab imperfectione materiæ aliena ſunt.

Probatur

Probatur tandem ex parte omnium, quæ concurrunt ad ſen- 191
ſationes, & primo ex parte ſpeciei impreſſæ, quia ſpecies eſt virtus obiecti, per quam vnitur potentiæ tanquám virtuti actiuæ, vt eam conſtituat ſufficienter in actu primo ad eliciendam talem ſenſationem; ergo non inhæret in materia tanquam in proximo ſubiecto, ſed organo agenti per potentiam. Probatur conſequentia, quia materia non eſt principium actiuum ſenſationis per potentiam, ſed organum, vt ipſimet aduerſarij fatentur. Et ſi fortè reſpondeant vniri quidem organo operanti per potentiam tanquam principio actiuo ad operandum ex eo, quod inhæret materiæ eius, probatur hoc non eſſe verum, nec ſufficiens, quia ſpecies ita debet vniri organo operanti per potentiam, vt conſtituat vnum integrum, & totale principium actiuum operationis cum ea; ſed non poteſt ſic vniri per ſolam adhærentiam cum eo, & inhærentiam in materia: ergo falſum id eſt, atque inſufficiens. Probatur minor, quia ſpecies debet vniri principio ſentienti tanquam actus determinans potentiam, & conſtituens eam ſufficienter in actu primo tanquam repræſentans obiectum: ergo per realem, & veram vnionem; nam per ſolam adhæſionem non poteſt efficere vnum principium vitalis cognitionis, ſed tanquam forma extrinſeca ſe habebit, neceſſe eſt ergo ei vniri tanquam formam intrinſecam, vt ſic à principio intrinſeco completo procedat vitalis operatio, vt forma autem intrinſeca non vnitur, niſi per veram, & realem inhæſionem, quare organo debet inhærere ſpecies per ſe immediatè, & non ſufficit, vt inhæreat materiæ. Secundo, probatur ex parte ſpeciei expreſſæ, nam ſiue ſenſatio dicat veram actionem realem de prædicamento actionis formaliter, vel præſuppoſitiuè, vel nullo modo, ſed ſolum ſpeciem expreſſam immediatè per ſe dependentem à potentia, hoc eſt, ſine vlla actione media ſecundum diuerſos modos opinandi, omnes tamen modi conueniunt in eo, quod tanquam rationem intrinſecam dicat vnionem formalem eiuſdem ſpeciei expreſſæ cum potentia, in qua formalis ratio cognitionis poſita eſt. Sed ex hoc ſequitur efficaciter non poſſe recipi eandem ſpeciem expreſſam adæquatè in materia, ſed in organo: ergo in eo debet inhærere tanquam in ſubiecto. Probatur minor, quia potentia non ſentit, neque cognoſcit per ſe, neque materia per ipſam, ſed principium adæquatum ſentiens, atque cognoſcens eſt organum per eandem potentiam: huic ergo debet vniri formaliter ſpecies expreſſa, vt vitalis vnio ſit cognitio obiecti, quod patet non poſſe fieri, niſi per realem inhærentiam in eo. Probatur tandem ex parte potentiæ ſenſitiuæ,

& ipſiuſmet actus ſentiendi,hoc eſt, actionis realis ſentiendi, ſi hæc interuenit in ſenſatione, quia repugnat accidens recipi in aliquo tanquam in ſubiecto inhæſionis, quin ei tribuat proprium effectum formalem; ſed materia non eſt capax effectus formalis potentiæ ſenſitiuæ,neque actionis ſentiendi: ergo repugnat,quod in ea recipiantur accidentia hæc tanquam in ſubiecto adæquato. Minorem ſic probo, effectus formalis potentiæ ſenſitiuæ eſt conſtituere ſubiectum formaliter potens ſentire,atque cognoſcere ſenſibile obiectum, quod eſt eſſe formaliter potens elicere ſenſationem, vt principium actiuum eius. Et effectus formalis ſenſationis eſt conſtituere ſubiectum vt actu, & formaliter ſentiens, ſed materia non eſt formaliter potens elicere ſenſationem,vt principium actiuum eius,nec etiam formaliter ſentiens, ſed vtrumque effectum formalem recipit adæquatè organum quod eſt compoſitum: ergo compoſito, & non materiæ inſunt hæc accidentia tanquã ſubiecto adæquato.

192 Propterea recentiores alij his argumentis conuicti fatentur potentias, & actus vitales, atque etiam ſpecies ſenſibiles impreſſas,& expreſſas non recipi in materia tanquam in ſubiecto, ſed in compoſito, nec priorem ſententiam defendi poſſe de his accidentibus, ſed de cæteris imperfectioribus. Sed hic modus dicendi(mea quidem ſententia)probabilis non eſt,quia deſtruit imprimis vnicum fundamentum eiuſdem ſententiæ,quod omnes patroni eius præſupponunt,& vi innituntur,nempe quantitatem eſſe coæuam materiæ,& prorſus inſeparabilem ab ea,qua media omnia accidentia corporea inhærent eidem materiæ tanquam adæquato ſubiecto, in eaque permanent deſtructis formis ſubſtantialibus, atque compoſitis; vnde ſequitur vel nullum medium admittendum eſſe de his,vel illis accidentibus corporeis, vel fundamentum ab omnibus admiſſum deſtrui, cum eodem modo ſe habeat in omnibus; ideo modus iſte medium ponens omni authoritate caret;& cum probabile ſit,quod pluribus,vel ſapientibus apparet, vt docet expreſsè Ariſtoteles, ſequitur nullam probabilitatem habere.

Sed probatur ratione eſſe apertè falſum argumentum ad hominem,præſuppoſito illo principio,quod cum cæteris omnibus admittunt recentiores iſtæ: videlicet omnia accidentia corporea inhærere ſubſtantiæ media quantitate,ex quo ſic arguo.Potentiæ vitales cum ſuis actibus, atque ſpeciebus non inhærent materiæ,tanquam ſubiecto adæquato,ſed compoſito: ergo cætera omnia accidentia corporea inhærent etiam compoſito, & nullum inhærebit materiæ, quod eſt contra ipſos. Probatur conſequentia,quia accidentia hæc corporea ſunt:ergo inhærent

compoſito

compoſito media quantitate;ex quo euidenter colligitur eamdem ipſam quantitatem inhærere etiam eidem compoſito, & proinde cætera omnia accidentia corporea. Probatur hæc vltima conſequentia, quia omnia debent inhærere media quantitate: ergo eidem omnino ſubiecto, cui inhæret quantitas, quod eſt compoſitum. Nec poteſt ſolui argumentum, ſi dicatur probare quidem de omnibus aliis accidentibus, quæ ſunt in animalibus, vt de quantitate, & cæteris ea media inhærentibus, non tamen de eadem quantitate, & cæteris inhærentibus in reliquis corporibus non ſentientibus; nam hoc apertè falſum eſt, quia quantitas, & reliqua accidentia corporea, quæ ſunt in animalibus, præter vitales potentias, actus atque ſpecies ſunt eiuſdem prorſus naturæ, & rationis, vt quantitas corporis ſenſibilis, & inſenſibilis eiuſdem naturæ ſunt, & ſimiliter primæ qualitates, atque ſecundæ; ergo omnes poſtulant idem ſubiectum. Quare ſi ea, quæ ſunt in animalibus, poſtulant pro ſubiecto compoſitum, euidenter ſequitur, quod ea quæ ſunt in cæteris corporibus inſenſibilibus, idem compoſitum poſtulent, & in materia eſſe repugnet.

Probatur tandem ex augmentatione viuentium, de qua duo docet Ariſtoteles. Primo, quod ſit verè, & propriè motus terminatus per ſe ad quantitatem. 5. lib. Phyſic. Sed terminus motus debet produci per motum cum motus ſit via, & fieri termini, ergo per motum augmentationis producitur quantitas: 193
quod non poteſt eſſe verum, ſi quantitas ſit in materia prima tamquam in ſubiecto, nam ſi ita ſit, neceſſe eſt quantitatem cibi, vel alimenti permanere in carne, in quam conuertitur alimentum, & vniri viuenti cum ipſamet carne per mutationem producta; cum eadem quantitas maneat in genito, & in corrupto iuxta hanc opinionem; ſed non poteſt viuens ſimul adquirere duplicem quantitatem: ergo præter hanc, quam affert ſecum materia alimenti, non poteſt produci alia per motum augmentationis contra expreſſam ſententiam Ariſtotelis. Reſpondent tamen pro oppoſita ſententia iuniores, augmentationem eſſe propriè motum terminatum ad quantitatem, non de nouo productam, ſed reſultantem ex vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; nec Ariſtotelem vmquam dixiſſe, quod per augmentationem producatur quantitas. Itaque exiſtimant motum augmentationis habere pro termino producto vnionem vnius quantitatis ad alteram, & conſequenter maiorem quantitatem ex vnione reſultantem, ſicut generatio hominis habet pro termino producto modum vnionis animæ cum corpore, & ideo totum hominem ex

materia,& forma vnitis conſtantem:hunc autem modum vnionis dupliciter ponunt diuerſi; nam quidam præter indiuiſibilia, quibus continuantur partes determinatæ, aut aliquotæ quantitatis, qualia ſunt puncta in linea,ponunt modum alium diuiſibilem coextenſum partibus, quo vniuntur partes indeterminatæ quantitatis; & hunc modum vnionis dicunt produci per augmentationem, per quem vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis corporis., & per additionem eiuſdem quantitatis alimenti augeri corpus viuens.Hæc tamen ſententia non ſolum eſt falſa, ſed expreſſe contra Ariſtotelem, qui vbicumque de quantitate, vel continue loquitur, nullum aliud continuatiuum ponit præter indiuiſibile, quod vocat terminum communem, quo medio vniuntur, & continuantur partes. Quod vero ſit falſa, probatur primo, quia eodem modo continuantur partes proportionales, vel indeterminatæ,ac determinatæ, vel aliquotæ: cum ſint omnes eiuſdem rationis: ergo ſi iſtæ vniuntur, vel continuantur per modos vnionis indiuiſibiles, eiſdem vniri debent partes proportionales, vel indeterminatæ, & non debet mulplicari alius modus diuiſibilis. Secundo, quia talis modus diuiſibilis eſt: ergo habebit partes, & vnitas quidem per alios modos vnionis indiuiſibiles, & diuerſos ab indiuiſibilibus, quibus vniuntur partes quantitatis, quia partes iſtæ diuerſæ rationis ſunt à partibus modi: ergo diuerſis indiuiſibilibus vniri debent, quæ inaudita ſunt in ſchola, & ſuperflua, & ideo admitti non debent. Alij vero dicunt per augmentationem produci indiuiſibile quantitatis, quo vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, & fit vna numero cum ea; & ideo per eam ſic vnitam viuens augetur. Sed hæc etiam ſententia contra Ariſtotelem eſt,qui numquam ſomniauit per motum augmentationis produci indiuiſibile tantum, ſed formam habentem latitudinem, ratione cuius poteſt per ſe terminare motum; eſt etiam falſa, quia indiuiſibile quantitatis non poteſt produci per ſe motu ſucceſſiuo, cum careat latitudine: nec etiam motu continuo, quia per diuerſas partes motus continui debent produci diuerſi termini partiales, & continui; ſed vnum indiuiſibile non poteſt eſſe continuum alteri, nec immediatum; ergo nec poteſt eſſe terminus motus ſucceſſiui, & continui. Et eodem modo impugnantur alij modi dicendi recentiorum de productione indiuiſibilium per motum augmentationis, quos non refero, quia non habent fundamentum in doctrina Ariſtotelis, nec in vera Philoſophia, ſed in ſola imaginatione eorum.

Sed

Sed probatur iam contra Ariſtotelem, & rationem eſſe, 194
quod per augmentationem non producatur quantitas. Contra Ariſtotelem quidem ex 1.lib.de generatione,cap.5.text.41. vbi loquens de alimento, ex quo fiunt nutritio, & augmentatio, ita ait: *Secundum igitur quod potentia compoſitum ex vtroque eſt, vt quanta caro, ſic quidem auget: etenim quantum oportet generari, & carnem; ſecundum autem, quod ſolum caro eſt, nutrit, &c.* Quibus verbis docet primo alimentum, nempe ſanguinem eſſe materiam nutritionis,& augmentationis in quantum in potentia eſt caro quanta, & compoſitum ex vtroque, nempe ex carne, & quantitate, ſed diuerſa ratione, nam vt caro in potentia eſt materia nutritionis, & vt in potentia quantum eſt materia augmentationis,ſed fit caro actu per nutritionem:ergo fit etiam actu quantum per augmentationem. Probatur conſequentia, quia vtrumque ait Ariſtoteles eſſe in potentia ante nutritionem,& augmentationem.Sed fieri actu carnem per nutritionem, eſt produci carnem per eandem nutritionem:ergo fieri actu quantũ per augmentationem, cum ante illam eſſet quantum in potentia, eſt produci quantitatem per augmentationem. Secundo,docet eiſdem verbis carnem quantam per nutritionem, & augmentationem factam, vel etiam non factam,compoſitum quoddam eſſe ex carne,& quantitate: ergo ſentit vnum compoſitum reſultare ex vtroque,non poteſt autem vnum compoſitum reſultare ex duobus,niſi inter ſe vnitis: ergo ſentit quantitatem vniri carni;carnem vero non eſſe ſolam materiam, ſed compoſitum ſubſtantiale ex corpore, & anima euidentiſſimum eſt:ergo ex mente Ariſtotelis quantitas vnitur compoſito, & non poteſt vniri ei, niſi vt forma ſubiecto per realem inhærentiam, ſicut nec albedo vnitur corpori, niſi vt ſubiecto ad compoſitionem albi: ergo quantitas ex mente Ariſtotelis vnitur compoſito immediatè, cum quo componit totum quoddam accidentale,non vero materiæ, niſi remotè, & inadæquate. Quod vero ſit contra rationem probo, quia ex ea ſequitur primo, per motum augmentationis ſolum per ſe produci punctum indiuiſibile, quo vniuntur duæ quantitates; quod eſt contra rationem motus, & indiuiſibilis, quia motus habet diuiſibilitatem à termino, quam non poteſt habere à puncto indiuiſibili: & indiuiſibile cum ſit continuatiuum, vel terminatiuum partium, non eſt per ſe producibile per motum,vt euidenter patet in cæteris motibus: ſed ad ſummum poteſt conſequenter produci cum parte termini, quam continuat,vel terminat. Secundo ſequitur, quod ſi per motum 195
augmentationis non producitur quantitas, ſed præexiſtens in

materia alimenti vnitur quantitati viuentis per continuationem, & fit vna numero, augmentatio viuentis, ſolum ſit quædam iuxta poſitio vnius quantitatis ad alteram, ſicut augmentatio ignis per iuxta poſitionem lignorum, vel vnius aquæ ad alteram, quod tamen eſt falſum, & contra omnes Philoſophos, qui in his rebus non viuentibus impropriiſſimam augmentationem ponunt, per iuxta poſitionem, propriam vero in ſolis viuentibus. Sed reſpondent adhuc ſaluari propriam augmentationem in viuentibus, quia non fit per quamcunque iuxta poſitionem, ſed per intus ſumptionem, & ſecundum omnes partes viuentis, per quas diſtribuitur alimentum iuxta exigentiam cuiuſlibet partis. At in non viuentibus non fit iuxta poſitio ſecundum omnes partes, ſed ſecundum aliquas tantum, quia non per intus ſumptionem; & ideo pura quædam iuxta poſitio eſt, non propria augmentatio. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit argumento: nam quod iuxta poſitio fiat vno, vel alio modo, aut per omnes partes, conditiones ſunt extrinſecæ reſpectu augmentationis, in quibus non conſiſtit propria ratio eius, ſed ſolum in ordine ad proprium terminum, quæ eſt maior quantitas producta per potentiam vitalem conuertentem plus alimenti in ſubſtantiam viuentis, quam deperditum fuerat, vel quàm prius habebat viuens, in quo propriè, & ab intrinſeco diſtinguitur augmentum viuentis, ab improprio non viuentium. Quod probatur hoc argumento. Si nutritio viuentis non eſſet productio partialis ſubſtantiæ per virtutem potentiæ vitalis, ſed ſolum vnio ſubſtantiæ iã productæ etiam viuentis, impropriiſſima eſſet, etiamſi fieret per omnes partes viuentis, quia non eſſet operatio vitalis; nam ad vniendam vnam ſubſtantiam alteri per continuationem non eſt neceſſaria potentia vitalis, vel certe non ſpecialis, vt patet in vnione alicuius partis abſciſſæ corpori viuenti: ergo multo minus erit propria augmentatio, ſi non ſit productio quantitatis. Probatur conſequentia, quia nec ad vniendam vnam quantitatem alteri per continuationem etiam ſecundum omnes partes eſt neceſſaria virtus vitalis, vt patet in igne, cui ſi iuxta ponantur ligna per omnes partes; non erit minus impropria augmentatio eius, ac eſt modo. Veritas ergo huius rei eſt, quod primo, & per ſe in eo conſiſtit propria augmentatio, quod producatur maior quantitas virtute potentiæ vitalis, ad quam conditionẽ conſequuntur aliæ, ſicut augmentatio conſiſtit in eo, quod producatur partialis ſubſtantia viuens tali modo: & ex hoc probatur efficaciter non dari propriam augmentationem, quam in viuentibus poſuit vbiq; Ariſtoteles; poſita quãtitate in materia

prima

prima tamquam in ſubiecto, quia non poteſt dari productio maioris quantitatis per potentiam vitalem.

Vt autem hæc noſtra ſententia melius intelligatur, & argumenta oppoſitæ commodius ſoluantur, notandum eſt illud, quod Ariſtoteles docet 1. lib. de anima cap. 1. text. 2. ſubſtantiam quæ eſt primum ex decem prædicamentis, tripliciter ſumi; primo pro materia, quæ ſecundum ſe non eſt hoc aliquid, hoc eſt, non eſt ſubſtantia completa ſingularis, quia in ſua eſſentia nihil habet actus, ſed eſt pura potentia apta recipere formam. Secundò ſumitur ſubſtantia pro forma, quæ etiam non eſt hoc aliquid, ſed incompletum quid, nempe actus ſubſtantialis, ex quo ſimul cum materia fit completa ſubſtantia diſtincta realiter ab vtraque. Et pro hac accipitur tertio modo, atque propriiſſimo ſubſtantia, quæ cum habeat eſſe à forma ſubſtantiali, habet etiam plures gradus eſſendi magis, vel minus perfectos ſecundum diuerſos etiam gradus perfectionis, quos habet forma: & gradus iſti ſubſtantiæ non ſunt realiter diſtincti, ſed ratione formali fundata in eminenti perfectione formæ ſubſtantialis. Gratia exempli. Petrus, vel Ioannes eſt ſubſtantia quædam completa compoſita ex materia, & forma, quæ eſt anima rationalis, à qua habet hos omnes gradus eſſendi, nempe ſubſtantialem, corpus, viuens, animal, & hominem. Et quemlibet gradum eſſendi ſequuntur quædam proprietates, vel accidentia, vt gradum ſubſtantię eſſe ſuſceptiuam accidentium, vel ea poſſe ſuſtentare, gradum corporis, trina dimenſio quantitatiua, quæ etiam in prædicamento quantitatis appellatur corpus: vnde corpus de prædicamento quantitatis eſt propria paſſio ſubſtantiæ corporeæ, quia eo ipſo quod ſubſtantia corpus ſubſtantiale eſt, immediatè eſt ſuſceptiuum corporis quantitatis, per quod extenditur; gradum viuentis ſequitur proprietas generandi ſibi ſimile; gradum vero animalis poſſe ſentire; & gradum hominis eſſe riſibilem, & admiratiuum. Hæc autem accidentia ſequuntur hos gradus eſſendi ſubſtantiæ ratione formæ, vel ratione materiæ: ratione materiæ ſequitur gradum corporis, quantitas: riſibilitas vero gradum rationalitatis ratione formæ: & quia nec forma, vel anima, nec materia eſt homo, ſed pars hominis, ita nec eſt riſibilis; ſed riſibilitas conuenit ſoli homini, & ideo in eo ſolum inhæret tamquam in proprio ſubiecto; & etiam, quia corpus quantitatis conuenit corpori ſubſtantiali; & nec materia eſt corpus ſubſtantiale, nec forma, ſed ſunt partes eius, ideo corpus quantitatis non conuenit materiæ, nec formæ, ſed ſubſtantiæ ex eis compoſitæ, & ab eis realiter diſtinctæ, & ideo nec inhæret materiæ 166

tamquam

tamquam proprio ſubiecto, nec formæ, ſed ſubſtantiæ ex eis compoſitæ, quia hæc ſola eſt, quæ proximè, & adæquatè ſuſcipit effectum formalem eius, nempe extenſam eſſe, ac diuiſibilem in partes extenſas.

197 Ad teſtimonia Ariſtotelis pro eadem ſententia adducta reſpondeo, in primo loqui de eiſdem accidentibus ſecundum ſpeciem, quæ non corrumpuntur per ſe, quia non corrumpuntur à contrario, nam dum generatur aqua ex aëre, nullum habet contrarium à quo corrumpatur humiditas eius, nec diaphaneitas, aut tranſparentia; nam ſimilia potius ſunt in aqua, ſed corrumpuntur per accidens ad corruptionem ſubiecti, népe aëris, vt ſæpe accidit in alijs generationibus. Nec ſecundum teſtimonium habet vllam difficultatem, quia verum eſt alterationes præcedentes generationem verſari circa materiam, non tamquam circa ſubiectum adæquatum, ſed in adæquatum, quia eſt pars ligni, vel aquæ circa quam verſantur tamquam circa proximum, & adæquatum ſubiectum.

Ad primum argumentum neganda eſt maior, quod ad ſuſtentandum aliud, requiratur, & ſufficiat entitas realis cum exiſtentia, & ſubſiſtentia: licet enim hæc requirantur, non tamen ſufficiunt, ſed requiritur amplius quod tale exiſtens, & ſubſiſtens ſit idoneum receptiuū eius: & quia materia eſt idoneum receptiuum formæ ſubſtantialis, tamquam ſubſtantialis potentia, ex qua educitur, vel cui vnitur, ideo proximè ſuſtentat formas ſubſtantiales, & proximum eſt earum ſubiectum, non eſt tamen idoneum ſuſceptiuum quantitatis, & aliorum accidentium, quia quantitas, vt probauimus, proximè oritur à ſubſtantia corporea compoſita ex materia, & forma, tamquam propria paſſio naturalis eius, cum ſit proximum ſuſceptiuum trinæ dimenſionis, & ideo habet ſe ad illam tamquam ad proprium, & immediatum ſubiectum, ſicut cæteræ propriæ paſſiones ſe habent ad res, vel eſſentias, à quibus emanant. Ad materiam vero habet ſe tamquam ad radicem, & quaſi remotum, & inadæquatum ſubiectum.

Pro ſolutione ſecundi notandum eſt, primo, quantitatem, vt probauimus, ſequi naturam corporis ſubſtantialis, vel ſubſtantiæ corporeæ: vnde non conuenit homini, vel leoni, vt homo, & leo ſunt, ſed vt corpora, homo autem, vt eſt corpus ſubſtantiale, componitur ex materia organizata, & anima rationali, vt eſt forma corporis. Sed iſtæ partes duobus modis ſumuntur, aut ſecundum ſe, vel omnes ſimul, vt vnitæ modo vnionis ſubſtantiali. Et primo modo conſtat non componere totum, ſed ſecundo modo ita componunt, vt totū non ſit alia entitas realis

diſtincta

diſtincta ab eiſdē, vt vnitis, bene tamen à quolibet, atque etiam ab omnibus ſecundum ſe acceptis. Secundo, notandum vnum accidens completum vnum primum ſubiectum poſtulare cui primo inhæreat, & cum quantitas inhęrens homini, vt corpus eſt, ſit vnum accidens completum, vnum poſtulat ſubiectum, ita vt in multis inhærere primo repugnet; & hoc ſubiectum, cui primo inhæret, eſt compoſitum ex materia, & forma corporis, & conſequenter inhæret eiſdem partibus, vt copulatim, & vnitæ accipiuntur, vel vt conſtituentes compoſitum omnibus quidem non tamen ſingulis, etiam vt copulatim ſumptis, & vnitis, quia ſingulæ etiam, vt vnitæ alijs diſtinctã entitatem realem continent ab omnibus vt vnitis, & cõſequenter à compoſito, quod idem eſt realiter cum omnibus ſic acceptis, non tamen cum ſingulis etiam ſic acceptis. Et hoc quidem compoſitum, atque etiam omnes partes, vt ſimul vnitæ ipſum conſtituentes recipiunt effectum formalem quantitatis, per quem fiunt extenſæ, ac diuiſibiles in partes integrantes eodem modo ex eis compoſitis; ſed quælibet harum partium etiam vt vnita alijs, non participat eumdem effectum quantitatis, niſi capax eius ſit, vel eo modo, quo capax eius eſt materia quidem tamquam, primum, licet inadæquatum ſubiectum: ex quo etiam primo tamquam ex radice educuntur omnes formæ: forma vero, ſi materialis ſit, non tamquam ſubiectum, ſed tamquam aliquid receptum in materia extenſa, quia quantitas non eſt accidens conſequens formam, ſed materiam: ideo non poteſt recipi in forma tamquam in ſubiecto etiam partiali. Si vero non ſit materialis, ſed ſpiritualis, atq; indiuiſibilis, nullo modo recipiet effectùm formalem quantitatis, neque id neceſſarium eſt. Quod notiſſimis exemplis probatur ab authoribus primæ opinionis neceſſariò concedendis; nam ipſi docent quantitatem primo recipi in materia, & per eam primo extendi materiam, & ratione materiæ formas ſubſtantiales in eadem materia extenſą receptas, atque etiam extendi compoſitum, etiam ſi ſit corpus humanum; nihilominus negāt animam rationalem, etiam ſi recipiatur in materia extenſa, & ſit pars corporis humani extenſi, extendi, quia non eſt capax extenſionis: ergo non mirum eſt, ſi extenſo compoſito, tamquam proprio ſubiecto quantitatis, non extendatur anima, quæ pars eius eſt, quia partes compoſiti non participant effectum formalem in eo receptum, niſi ſint capaces, vel ſecũdum capacitatem earum. Quod alio exemplo non minus euidenti probatur, nam verum eſt compoſitum ex materia, & anima rationali non eſſe aliam entitatem realem diſtinctã ab eiſdem partibus, vt ſimul ſumptis

& vnitis

& vnitis: nec eſt minus verum idem compoſitum eſſe ſubſtantiam corpoream, vel corpus vt quod. Et tandem verum eſt
199 eaſdem partes, vt ſimul ſumptas, & vnitas realiter, & vt quod, eſſe corpus, & ſubſtātiam corpoream. Et ex hoc non ſequitur, quod anima rationalis realiter ſit ſubſtantia corporea, vel corpus, etiam vt quod partiale, ſicut verum eſt de materia. Et tota ratio huius exempli, & aliorum eſt, quia ea, quæ conueniunt realiter compoſito, atque etiam partibus copulatim ſumptis, & vnitis, non conueniunt etiam realiter ſingulis partibus, niſi eo modo quo concurrunt ad conſtitutionem eiuſdem compoſiti; & quia materia concurrit tamquam primum, & radicale recipiens omnes formas, ita conueniet ei, quod ſit corpus, vel ſubſtantia corporea, vt quod partiale ita etiam conuenit ei eſſe extenſum, quod eſſe primo recipit compoſitum à quantitate, formis vero materialibus conuenit alio modo longe diuerſo, nam quia de potentia materiæ vt primo recipienti educuntur, conuenit eis eſſe ſubſtantiam corpoream, vel corpus, non vt quod, etiam partiale, ſed ſolum vt quo; hoc eſt vt rationi formali tribuenti eſſe materiæ, & cùm ea tamquam quo formali concurrenti ad conſtitutionem totius: extenſio vero tamquam quod eis conuenit, non vt ſubiectis etiam partialibus quantitatis, ſed tamquam habentibus partes ſubſtantiales integrantes, quarum ratione capaces ſunt extenſionis per receptionem in materia extenſa. Animæ denique rationali non conuenit eſſe corpus, vel corporea ſubſtantia, tamquam quod etiam partiale, ſed ſolum, vt quo: quia verum eſt conſtituere corpus, vel corpoream ſubſtantiam, tamquam formam eius; & ideo verum eſt etiam eſſe corpoream ſubſtantiam vt quo, quod non eſt aliud, quàm eſſe formam corporis, vel id, quo aliud eſt formaliter corpus, vel corporea ſubſtantia. Extenſio vero non poteſt ei conuenire tamquam ſubiecto, etiam partiali; cum hoc etiam repugnet formis materialibus, ſed nec vt receptæ in materia extenſa, quia cum non educatur de potentia materiæ, nec ab ea dependeat, materialis non eſt, ſed ſpiritualis; ideo non habet partes ſubſtantiales integrantes, quarum ratione coextendatur materiæ, ſed cum prorſus ſit indiuiſibilis, recipitur in ea abſque participatione extenſionis propter eius incapacitatem: ſolum ergo poteſt dici extenſa vt quo, hoc eſt, vt principium formale tribuens materiæ gradum corporis, quem ſequitur tamquam propria paſſio quantitas, & extenſio.

200 Ex quibus ad formam argumenti neganda eſt minor, quod non poſſit quantitas recipi in homine, in quantum eſt corpus ſubſtantiale. Et cum dicitur quantitatem receptam in homine neceſ

neceſſariò attingere vnionem animæ cum materia, diſtinguendum eſt, nam primo, & per ſe non attingit vnionem ſicut neq; formam, etiam materialem, ſed quaſi ſecundariò, in quantum modus ipſe vnionis educitur de potentia materiæ, & in ea recipitur eo modo, quo de formis eductis de potentia materiæ dictum eſt. Vnde negandum eſt conſequens, quod ex eo infertur, nempe debere etiam attingere animam, quia licet attingat omnes partes copulatim ſumptas, & vnitas, non ſequitur attingere quamlibet, etiam vt vnitam alijs, nam cõpoſitum eadem entitas eſt cum omnibus partibus, vt copulatim ſumptis, & vnitis, non tamen cum qualibet, etiam vt vnita alijs, ſed à qualibet etiam vt vnita diſtinguitur realiter, vt ſatis notum eſt ſecundum communem ſententiam de diſtinctione totius à partibus; ideo ſicut nulla earum, nec ſecundum ſe ſumpta, nec vt vnita alijs realiter eſt compoſitum, ita nec realiter recipit neceſſariò effectum formalem, quem tribuit quantitas compoſito. Quod exemplo ſigni vniuerſalis copulatim ſumpti in materia Summuiarum facile oſtendi poteſt, nam omnes Apoſtoli copulatim ſumpti ſunt duodecim, & tamen non ſequitur, quemlibet, vel aliquem etiam, vt copulatim ſumptum cum alijs eſſe duodecim.

Ad tertium diſtinguenda eſt maior, quod agens naturale non poſſit agere, niſi circa materiam extenſam: nam duo ſunt genera actionum, quæ agens exercet circa materiam. Primum eſt alterationum, per quas introducit diſpoſitiones pro expulſione vnius formæ, & introductione alterius; & actiones iſtæ, cum ſint veri motus, & habeant pro termino qualitates corporeas inhærentes ſubiecto media quantitate, in eodem compoſito recipiuntur cum eiſdem qualitatibus, quia vniuerſaliter verum eſt, in eodem ſubiecto recipi motum, & terminum; actiones ergo iſtæ non verſantur circa materiam, tamquam circa ſubiectum proximum, & adæquatum, sed remotum, & inadæquatum: circa compoſitum vero corrumpendum tamquam circa proximum, & adæquatum, & vtrumque extenſum eſt, extenſione quantitatiua compoſitum quidem primo, tamquam proximum, & adæquatum ſubiectum quantitatis: materia vero tamquã remotum, & inadæquatum. Secundum genus actionum eſt, earum, per quæ non producuntur accidentia, ſed forma ſubſtantialis educitur de potentia materiæ, & vnitur formæ, fitque ex vtraque compoſitum; & talis eſt generatio, quam propterea merito vocant actionem ſubſtantialem: quæ cum habeat pro termino formali ſubſtantialem formã vnitã materiæ, in eadẽ materia recipitur cũ ea, nõ quidẽ, vt actu quãta, vel

extenſa,

extenſa,ſed vt ſubiecto diſpoſito toto tempore proximè præcedenti per quantitatem præcedentis compoſiti;cæteraque accidentia per præcedentes alterationes circa illud producta. Itaque materia prima,circa quam verſatur generatio ſubſtantialis,tamquam circa proprium,& adæquatum ſubiectum,ſemper eſt quanta,& extenſa, quantitate præcedentis compoſiti, vel ſequentis, non tamen recipit in ſe actionem media quantitate,vel eius ratione, ſed ratione ſui, atque immediatè, ſicut ratione ſui, & immediatè recipit ſubſtantialem formam ad quam ordinatur per ſe,& immediatè eadē generatio tamquam ad terminum formalem: commitanter ergo tantum ſe habet quantitas ad receptionem ſubſtantialis formæ, non tamquam ratio recipiendi.Quod vero dicitur generationem eſſe accidēs extenſum,etiam eſt diſtinguendum,nam ſi intelligatur ita eſſe extenſum,vt media quantitate recipiatur in ſubiecto, ſicut cætera accidentia materialia, atque extenſa, falſum eſt;cum immediatè,& per ſe recipiatur in materia, ſicut recipitur forma. Si vero intelligatur eſſe extenſam,quaſi à poſteriori, ita vt per quantitatem conſequentem compoſitum in eodem inſtanti generationis,coextendatur materię,ſicut coextenduntur formę materiales eductæ de potentia eiuſdem materiæ per eamdem generationem, verum eſt:habet enim generatio ſicut formæ iſtæ ſuas partes integrantes entitatiuas, per quas capax eſt extenſionis materiæ ratione quantitatis compoſiti, ſicut formæ prædictæ. Ex quibus patet argumentum non probare, quod quantitas, & cætera accidentia ſint in materia tamquam in proprio ſubiecto.

201 Ad quartum reſpondetur conceſſa maiori, quod non poteſt agens naturale introducere ſuam formam, niſi in materia diſpoſita,& determinata pro tali forma; ſed neganda eſt minor, quod nec ſit diſpoſita, nec determinata per diſpoſitiones, quas habuit compoſitum corrumpendum tempore præcedente inſtans generationis,nam licet illæ non maneant in inſtāti generationis,ſatis eſt immediatè præceſſiſſe; cum verum ſit virtute earum expulſam eſſe formam præcedentem, & introductam ſequentem; quod ſic oſtendo:inſtans generationis eſt primum nō eſſe alterationis,& diſpoſitionum,quas per eamdem alterationem induxit agens, eſt etiam primum non eſſe formæ ſubſtantialis,quæ corrumpitur,ergo virtute earum expellitur forma,etiamſi non exiſtant in inſtanti generationis: euidens eſt conſequentia, quia ſi Deus ſuſpenderet conſecutionem nouæ formæ,& vellet conſeruare materiam ſine vlla forma, non minus ſequeretur naturaliter expulſio formæ, quā modo ſequitur

per introductionē nouæ:ergo ſequitur ſufficienter fuiſſe expulſam virtute earum. Sed probatur antecedens, quia vel cum diſpoſitionibus præcedentibus tempore immediato poteſt naturaliter permanere in materia forma corrumpenda in inſtanti terminatiuo alterationis, vel nō poteſt:ſi poteſt,ergo illud inſtans non erit primum non eſſe eius in materia, quod patet eſſe falſum, cum ſupponamus contrarium, ſuſpendente Deo conſecutionem alterius,& volente conſeruare materiam ſine forma; ſi vero non poteſt permanere in eodem inſtanti terminatiuo alterationis,ſed neceſſariò eſt expulſa, ſequitur naturaliter eſſe expulſam virtute diſpoſitionum præcedentium,quia non eſt aliud medium, per quod potuerit expelli ab agente, vt per ſe eſt manifeſtum. Ex quo infertur primo virtute etiam diſpoſitionum præcedentium modo introduci nouam formam. Probatur conſequentia,quia expulſionem vnius formæ, ſequitur naturaliter introductio alterius. Secundo infertur virtute earundem diſpoſitionum ſequi introductionem talis formæ determinatæ, vt ignis,exempli gratia,ſi diſpoſitiones ſint calor,ſiccitas, & raritas. Probatur conſequentia, quia impoſſibile eſt naturaliter, quod expulſionem formæ ligni à materia virtute talium diſpoſitionum ſequatur alia forma,niſi ignis,nam tales diſpoſitiones eam expellentes dicunt determinatum ordinem ad eam tanquam ad finem, in quem ab agente naturali ordinantur, & repugnat cuicumque alteri formæ. Tertio ſequitur materiam ſic 102
diſpoſitam per tales diſpoſitiones præcedentes ſufficienter eſſe determinatam ad talem formā in ſpecie, & ad talem etiam in indiuiduo: primum iam probatum eſt, quia ſi expulſionem talis formæ per tales alterationes, & diſpoſitiones non poteſt ſequi,niſi forma ignis, determinata erit materia ad eandem, & non aliam ſuſcipiendam virtute talium diſpoſitionum.Sed probatur etiam ſecundum, quia mediis talibus diſpoſitionibus, & alterationibus præcedentibus à tali agente, à tali proximo, & tali tempore, ex quibus ſequitur in tali inſtanti terminatiuo eius expulſio talis formæ, determinatur idem agens naturale proximum à primo ad talem formam introducendam; cum ex ſe eſſet indifferens ad quamcumque aliam ſuæ ſpeciei, & conſequenter manet materia ex parte ſua ordinata, ac determinata ad talem formam, & non aliam ſuſcipiendam. Hic autem ordo, & hæc determinatio ſolum fundatur in ordine naturalis conſecutionis, quem habent formæ inter ſeſe reſpectu eiuſdem materiæ diſpoſitæ talibus diſpoſitionibus, atque etiam in ordine naturali,quem habent diſpoſitiones ipſę,ex eo,quo procedunt à tali agente,& diſpoſitiuè expellunt à materia formam,

quam habet, ad formam introducendam ab eodem agente eiuſdem ſpeciei cum ipſo tanquam ad finem ad quem ordinantur ab eodem agente. Quod vero naturalis hæc ordinatio ſit relatio realis intrinſeca in materia fundata in actione, per quam producuntur diſpoſitiones, vel ſola denominatio extrinſeca ab eiſdem diſpoſitionibus, nihil refert, quia ſine relatione reali poteſt ſtare naturalis conſecutio formarum, & diſpoſitionum in materia, vt patet in anima, & cadauere, atque etiam in forma vini, & aceti, nam vt docet Ariſtoteles acetum non poteſt fieri, niſi ex vino: & quod ſigillatio appelletur in materia talis determinatio, vel non quæſtio eſt de ſolo nomine, de qua nihil curandum eſt, dummodo res ſignificata fundamentum habeat in natura rerum. Ex quibus intelligitur, materiam ſufficienter eſſe diſpoſitam in inſtanti generationis per diſpoſitiones præcedentes, licet in ea non permaneant: ſatis eſt enim virtute earum expelli formam oppoſitam, & introduci nouam, vt dicatur diſpoſita, ac determinata, vt probatum eſt: permanentia vero, vel præſentia earum non ſolum non iuuat introductionem nouæ, ſed impedit modum vnionis ſubſtantialis eius cum materia, quia ſi illis mediis permanentibus in eadem materia vniatur forma, accidentalis erit vnio ſecundum modum cum mediis accidentibus prius vnitis eidem materiæ fiat, quod non eſt admittendum, vt ergo ſubſtantialis ſit, non ſolum ſecundum rem, ſed etiam ſecundum modum neceſſe eſt, nudæ materiæ vniatur forma, hoc eſt, nullo accidenti medio actu in ea exiſtente, & prius natura ei vnito. Quod vero dicimus virtute diſpoſitionum præcedentiũ expelli vnam formam, & introduci alteram, non ita intelligimus, vt tales diſpoſitiones aliquid agant, in inſtanti, in quo non ſunt, quia nec dum ſunt, dicuntur aliquid efficere, ſed ſolum in genere cauſæ materialis diſponere materiam pro recipienda noua forma. Virtute igitur earum diſpoſitam eſſe materiam, & formam antiquam expulſam, id tantum eſſe dicimus, quod eſt, per immediatam præceſſionem earum in materia virtute talis agentis, & in tali tempore illo inſtanti terminato, nec poſſe formam antiquam permanere, nec aliam ab ea, quæ ſequitur, introduci, quia talis eſt ordo præcedentiæ, & conſecutionis inter formas, & diſpoſitiones à tali agente procedentes, & in tali materia inductas, à natura conſtitutus, vt poſt diſpoſitiones has, & hanc formam non poſſit alia ſequi in materia.

103 Ad vltimum, in quo afferuntur experientiæ, de quantitate, organizatione, figura, cicatrice, & calore permanentibus in cadauere, negandum eſt antecedens, quod permaneant eadem numero,

numero, ſed permanent ſolum eadem ſpecie, valde tamen ſimilia, & propter maximam ſimilitudinem iudicant ſenſus eſſe eadem numero, quemadmodum contingeret, ſi vidente aliquo ouum quoddam, ſupponatur eo inſcio loco illius alterum valde ſimile in eodem loco, vel diſtantia, ac ſitu, certum eſt iudicare eſſe idem numero, indicio quidem ſenſus falſo. Quod abſque dubio contingit, quia identitas, vel diuerſitas numerica non eſt proprium ſenſibile, ſed commune, ſicut nûmerus. Circa ſenſibile autem commune, etiam debitè approximatum falli poſſunt ſenſus externi: cum non ſit proprium obiectum eorum, à quo ſpecificantur: quare corrigi debent ab intellectu, vel intellectus ipſe ſequens ductum ſenſuum corrigi debet à ſeipſo iudicante potius ſecundum naturas rerum, quàm ſecundum ea, quæ apparent ſenſibus. Ita ergo dicendum eſt in propoſito, ſenſus decipi, vel intellectum ſequentem ductum eorum, & iudicantem eſſe eadem accidentia numero in cadauere, quæ erant in corpore viuo, & rationem deceptionis eſſe maximam ſimilitudinem eorum. Decipi vero ſatis probabiliter exiſtimamus, propter rationes, quibus confirmata eſt noſtra ſententia, quibus ſit valde probabilis, & ferè expreſſa in doctrina Ariſtotelis. Circa cauſam vero, à qua producuntur diuerſa numero accidentia, non eſt maior difficultas, quam circa cauſam, à qua producitur forma cadaueris, nam plures ex eis ſunt diſpoſitiones eiuſdem formæ; cauſam vero cadaueris non minus tenetur aſſignare oppoſita ſententia, quàm noſtra. Ad educendam igitur formã cadaueris de potentia materiæ in inſtanti corruptionis viuentis corporis, & productionem totius compoſiti, quod vocamus cadauer, omnes ferè concedunt concurrere vniuerſales cauſas, vt Deum, & corpora cæleſtia. Tota autem difficultas eſt, an præter cau- 204
ſas vniuerſales habeat aliquam particularem per ſe concurrentem cum illis, vel à ſolis vniuerſalibus educatur illa, & fiat hoc. Et quidam ex authoribus oppoſitæ opinionis, qui tenent eadem numero accidentia, quæ fuerunt in genito, permanere incorrupto, aſſerunt ab eiſdem diſpoſitionibus, à quibus expellitur, anima tanquam ab inſtrumentis vniuerſalium cauſarum eduei formam cadaueris, & generari cadauer: ita ſentiunt Conimb. lib. 1. de generatione cap. 4. quæſt. 12. artic. 2. & quæſt. 18. artic. 3. Sed hæc ſententia innititur duobus valdè incertis. Primum eſt, quod eadem numero accidentia permaneant in genito, & in corrupto. Secundum, quod diſpoſitiones præcedentes in materia, non ſolum diſpoſitiuè, & quaſi materialiter, ſed efficienter cõcurrant ad eductionem, & introductionem ſequentis formę, vt calor, qui producitur in ligno ad productionẽ

ignis ex eo. Et hoc ſecundum, non ſolum eſt incertum,ſed expreſſe contra D.Thomam, & communem ſententiam,vt inferius oſtendetur. Ideo alij dicunt,non ab his diſpoſitionibus,ſed à cauſa particulari eas conſeruante inſtrumentaliter produci: hanc autem cauſam imprimis eſſe corpora intrinſeca ambientia,vt aërem, vel aquam iuxta temperamentum corporis:deinde partes quaſdam non viuentes admixtas viuentibus, vt ſunt humores,& ſpiritus vitales, & animales,& plura alia, quæ omnia cum non viuant, nec informentur anima, permanent mortuo corpore, & concurrere poſſunt ad eductionem formæ cadaueris,tanquam ſimilem animæ,cui pro materia,& inſtrumentis deſeruiebant. Sed hæc ſententia non videtur habere fundamentum in vera Philoſophia:quod ſic probo.Spiritus vitales,& animales ſunt propria inſtrumenta animæ in ordine ad vitales operationes, humores vero ſunt quaſi partes ſecundariæ eiuſdem viuentis ordinatæ à natura ad nutritionem, nempe, vt in partes viuentes conuertantur, vt patet de ſanguine,atque etiam ad conſeruationem vitæ, vt patet de eodem ſanguine,& cæteris humoribus:ergo per ſe ordinātur omnes ad vitam,& conſeruationem eius:ſed forma cadaueris eſt incompoſſibilis in materia cum anima,& quodammodo ei oppoſita,à qua expellitur,atque etiam quaſi terminus corruptionis vitæ:ergo repugnat ſpiritus vitales, & animales, ſanguinem, & alios humores ordinari per ſe ad eductionem formæ cadaueris,& eſſe inſtrumenta per quæ effectiuè educatur, iam enim agerent ad corruptionem corporis viuentis.Dicendum igitur eſt de forma cadaueris idem prorſus, quod de formis animalium imperfectorum, quæ fiunt ex putrefactione terræ, naturali quidem conſecutione educi de potentia materiæ,in qua tales diſpoſitiones præceſſerunt,nempe talis organizatio, talis figura, tale temperamentum, & aliæ; nec dari cauſam efficientem particularem, à qua producatur, ſed à ſolis vniuerſalibus,& prima eas determinante ad tales effectus cum eiſque concurrente produci.

205 Quod probatur primo ex refutatione aliarum opinionum, à quibus nulla aſſignatur idonea cauſa particularis. Secundo experientia,quia repentinæ mortis iugulari nulla datur veriſimilis cauſa particularis interna, nulla alteratio humorum, vel membrorum, à qua produci poſſit diſpoſitio congrua, & per ſe ordinata ad eductionem formæ cadaueris, ſed reſpectu cauſarum particularium efficientium omnino per accidens ſequitur: ſolum ergo poteſt eſſe talis conſecutio per ſe ex ordinatione,& concurſu naturæ vniuerſalis, hoc eſt, vniuerſalium cauſarum, ad quas per ſe pertinet eductio formæ iuxta exigentiam materiæ: ſic

riæ ſic diſpoſitæ, in qua talis forma præceſſit; ita vt quemadmodum forma aceti non poteſt introduci in alia materia, ab ea, in qua præceſſit forma vini; ſic in materia in qua fuit anima, quæ eſt actus corporis Phyſici; & organici, non poteſt ſequi naturaliter, niſi alia quodammodo ſimilis ſecundum organizationem, quam neceſſe eſt vitæ quodammodo opponi. Et tota ratio huius eſt, quia ſicut corpus mixtum compoſitum ex elementis, ita diſſolutio, vel corruptio eius tendit in elementa, ſed quia elementa ſunt corpora homogenea, & ideo ex hac parte quaſi per extremum diſſimilia corpori organico, & non poteſt naturaliter aliquid tranſire de extremo, ad extremum, niſi per media minus diſſimilia, propterea prouidit natura de his formis, quodammodo ſimilibus; & mediis, vt per eas tranſiret materia ad elementa diſſimilia: & ex his formis naturali neceſſitate materiæ eductis, & introductis à cauſis vniuerſalibus, & prima; ſequuntur aliæ etiam ſimiles diſpoſitiones, nempe ſimilis organizatio, figura, atque etiam quantitas accommodata præcedenti, quam habuit corpus viuum, quorum accidentium iam forma ipſa cadaueris educta, & introducta cauſa efficiens eſt particularis, qua media vniuerſales producunt ſimilia accidentia; eadem etiam ratione ſequitur ſimilis cicatrix ei, quæ præfuit in organizatione corporis viui radicata, & ſimilis etiam calor aliquando propter nimiam radicationem eius in corpore viuo.

Ex his, quæ dicta ſunt à nobis in tota hac quæſtione colligitur, quod præter incompleta accidentia, quæ ſoli materiæ, vel ſoli formæ conueniunt, quales ſunt generatio, relationes partium, vel ſimilia, nullum accidens permanet idem numero in re genita, ex his, quæ fuerunt incorrupta.

QVÆSTIO IX.

An omnia accidentia proxime inhæreant ſubſtantiæ, vel quædam non niſi medijs alijs?

PRima opinio aſſerit nullum accidens recipi immediatè in ſubſtantia, ſed quodcumque ei inhærere media potentia receptiua, quæ ſit accidens eiuſdem prædicamenti cum ipſomet accidenti recepto, vt qualitas recipitur in ſubſtantia media potentia, quæ ſit qualitas, & quantitas media potentia de genere quantitatis. Ita Sonzinas 12. lib. Metaph. quæſt. 26. concluſione 2. & Iauellus quæſt. 8. Probat teſtimonio Ariſtotelis, & 106

D.Thomæ: nam Ariſtoteles 12. lib. Metaph. text. 26. aſſeruit, *Eadem eſſe principia omnium generum*, quæ verba exponit Comment. non de identitate vniuoca, ſed analogica, ita vt ſicut ſubſtantia habet tria principia,Phyſica nempe materiam, formam, & priuationem, ſic quodlibet prædicamentum accidentis habeat hæc eadem principia eis proportionata. Et adducit exemplum Ariſtoteles,nam principium albi (inquit) tanquam forma eſt albedo, tanquam priuatio, nigredo, tanquam ſubiectum, vel materia, ſuperficies, in qua recipitur. Ex quibus verbis ſic expoſitis, hoc argumentum colligunt. In quocumque prædicamento eſt propria potentia receptiua formæ illius prædicamenti: ergo omnis forma accidentalis recipitur in ſubſtantia media tali potentia ſui generis; quare nullum accidens recipitur immediatè in ſubſtantia. Et D. Thomas 1. parte, quæſtione 77. artic. 1. ex eiſdem verbis Ariſtotelis videtur colligere hoc principium vniuerſale à multis poſt ipſum receptum. *Potentia & actus ſunt in eodem genere*, ſic enim ait: *Cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, oportet, quod ad idem genus referantur potentia, & actus: & ideo ſi actus non eſt in genere ſubſtantiæ potentia, quæ dicitur ad illum actum, non poteſt eſſe in genere ſubſtantiæ, &c.* Probatur etiam ratione, quia potentia ſpecificatur ab actu: ergo ſi actus eſt accidentalis, potentia etiam ad illum ordinata debet eſſe accidentalis: ergo omnis potentia ſubſtantiæ ad recipiendum formam accidentalem erit accidentalis, & ideo media tali potentia eam recipiet, & non immediatè per ſe. Secundo, quia ſi ſubſtantia per ſe immediatè recipit formam accidentalem: ergo per ſe immediatè eſt capax talis formæ, & potens eam recipere;quod eſt per ſe immediatè habere potentiam paſſiuam ad eam recipiendam. De illa ergo potentia paſſiua inquiro, an ſit ſubſtantialis, vel accidentalis: non poteſt eſſe ſubſtantialis, quia potentia ſubſtantialis ordinatur per ſe ad actum ſubſtantialem,& non ad accidentia, nam res ſuperioris ordinis, qualis eſt ſubſtantia, non poteſt per ſe ordinari ad rem inferioris ordinis, qualis eſt accidens: erit igitur accidentalis potentia, qua media recipiet quodcumque accidens, & nullum immediatè per ſe.

207 Hæc tamen ſententia falſa eſt. Probatur primo ex natura ſubſtantiæ, quæ in duobus conſiſtit; primum eſt, vt ei debeatur ſubſiſtentia per ſe, & independens ab alio; ſecundo, vt per hanc ſubſiſtentiam per ſe poſſit ſubſtare omnibus; ideo de prima ſubſtantia in ſe, & per ſe ſubſtante aſſeruit Ariſtoteles in primo prædicamento; primo, per ſe, principaliter, & maximè ſubſtare

ſubſtare,quia ratione ſui ſubſtat, non ſolum accidentibus, ſed ſecundis ſubſtantiis,hoc eſt, vniuerſalibus prædicatis ſubſtantialibus: ſed ſubſtare idem eſt, ac ſuſtentare tamquam ſubiectum cætera:ergo ſubſtantia ſua propria virtute, & ſine adminiculo alicuius accidentis poteſt eſſe ſubiectum accidentis. Probatur conſequentia,quia eſſe ſubiectum non eſt aliud,quàm ſuſtentare id quod in ſe recipit. Secundo probatur argumento ducente ad impoſſibile; nam ſi ſubſtantia non poteſt ſuſtentare accidens,niſi media potentia,quæ ſit accidens eiuſdem prædicamenti,vt aſſerit hæc ſententia,ſequitur euidenter dari proceſſum in infinitum. Probatur conſequentia;nam potentia illa accidentalis per quam ſuſtentat quantitatem, eſt accidens eiuſdem prædicamenti quantitatis:ergo vel immediatè inhęret ſubſtantiæ, vel media alia potentia,quæ ſit accidens;ſi primum admittatur, iam conceditur,ſubſtantiam immediatè ſuſtentare aliquod accidens contra eamdem opinionem; ſi vero ſecundum,de illa ſecunda potentia per quam recipitur prima in ſubſtantia eadem eſt quæſtio, an immediatè recipiatur; vel per aliam potentiam accidentalem; & ſic dabitur proceſſus in infinitum, vel concedendum erit aliquod accidens immediatè recipi in ſubſtantia tamquam in ſubiecto. Tertio, quia non ſolum debet admitti proceſſus infinitus, ſed adhuc eo admiſſo, probatur non minus euidenter,quod aliquod accidens recipiatur immediatè in ſubſtantia, nam admiſſo proceſſu infinito,de tota illa collectione infinita accidentium verum eſt,quod ſit in alio tamquam in ſubiecto:nam omnia,& ſingula ſunt accidentia;ſed illud aliud in quo debet eſſe tamquam in ſubiecto, non eſt accidens;cum ſit extra totam illam collectionem infinitam accidentium:ergo eſt ſubſtantia,cui inhæret tota eadem collectio accidentium,vel aliquod ſaltem eorum.

Noſtra igitur ſententia eſt, quod non omne accidens recipiatur in ſubſtantia medio alio accidenti ſui, vel alterius prædicamenti, ſed aliquod ſit immediatè in ea receptum; hoc eſt, nulla media potentia, quæ ſit accidens reale diſtinctum ab ea ex natura rei.Ita Caiet.1.p.q.54.art.3. Pater Suarius.1.tom.ſuæ Metaph.diſp.14.ſect.5.num.8.& 9.& omnes recentiores. Probatur ex Ariſtotele cap.5. anteprædicamentorum, & pluribus aliis ſuæ doctrinæ locis, in quibus diuidit ens reale in ſubſtantiam & accidens: ſed membra huius diuiſionis debent eſſe immediatè oppoſita, & conſequenter immediatè comparari inter ſeſe; ſed ratio intrinſeca accidentis eſt eſſe in alio tamquam in ſubiecto ſaltem ſecundum aptitudinem: ergo neceſſe eſt aliquod ſaltem accidens à toto (vt aiunt) genere,vel vniuerſaliter 208

immediatè comparari ad ſubſtantiam,tamquam ad ſubiectum, & immediatè ei inhærere. Probatur etiam teſtimonio D.Tho. 1. part. quæſt. 77. art. 1. ad 5. vbi ita ait: *Si accidens accipiatur ſecundum quod diuiditur contra ſubſtantiam: ſic nihil poteſt eſſe medium inter ſubſtantiam, & accidens, quia diuiduntur ſecundum affirmationem, & negationem, ſcilicet ſecundum eſſe in ſubiecto, & non eſſe in ſubiecto, &c.* Ex quibus colligit potentias animæ, vt intellectus, & voluntas, cum ſint accidentia in ſecunda ſpecie qualitatis, non eſſe realiter ſubſtantiam animæ, ſed immediatè ei inhærere,tamquam ſubiecto:ſentit ergo aliquod accidens immediatè inhærere in ſubſtantia ſine vlla media potentia,quæ ſit accidens.

Probatur deinde ratione,ex natura accidentis,nam accidens eſt extra rationem, & entitatem ſubſtantiæ, & conceditur ei à natura pro perfectione, & ornatu proprij eſſe, & vt per illud poſſit præſtare plura, quæ per ſe immediatè non poteſt, vt operationes, & alia: ergo neceſſariò debet concedi in ipſamet eſſentia, & in ipſomet eſſe ſubſtantiæ capacitas naturalis reſpectu talis ornatus,alioqui non eſſet ei naturalis, nec naturaliter reciperetur in ea. Hæc autem capacitas, per quam recipitur, eſt potentia paſſiua recipiendi: ergo non poteſt eſſe res diſtincta ab ipſamet ſubſtantia, nec requiritur ad recipienda omnia accidentia aptitudo, vel potentia receptiua in ſubſtantia, quæ ſit accidens reale diſtinctum ex natura rei ab ea, ſed realiter per ſeipſam immediatè recipiet aliquod accidens. Secundo probatur,nam ſubſtantia Angeli eſſentialiter eſt intellectiua,& anima noſtra eſſentialiter eſt rationalis: ergo vtraque ſubſtantia per ſe immediatè capax eſt potentiæ ad intelligendum,& ratiocinandum;ſed hæc potentia,vt alibi oſtendetur,eſt accidens, ſuperadditum ſubſtantiæ creatæ ad operandum in ſecunda ſpecie qualitatis: ergo immediatè,& per ſe illud recipit ſubſtantia Angeli,& animæ rationalis.

209 Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo, ita eſſe quod eadem ſunt principia omnium entium, vel omnium prædicamentorum ſecundum proportionem, ita vt res quæcumque tria illa principia habeat ſuo modo, ſubſtantia quidem verè, & propriè habet tria principia in fieri,nempe materiam,formam & priuationem; accidentia vero ſolum per ſimilitudinem;nam quodlibet dum fit, habet aliquid,quod ſe habet tamquam materia,quod eſt ſubiectum, & aliquid, quod ſe habet tamquam priuatio in ſubiecto, videlicet carentiam ſui, vel formam oppoſitam includentem quandam rationem priuationis eius; ſed non eſt neceſſarium, quod hæc tria principia ſint eiuſdem

generis,

generis, vel prædicamenti ſecundum entitatem;ſed hoc ſolum habet verum in ſubſtantia, in qua reperiuntur propriè; in cæteris vero prædicamentis ſecundum aliquam ſaltem denominationem; ita vt ſubiectum,quod ſe habet vt materia, ſit tale in potentia qualis eſt forma ipſa accidentalis in actu, quamuis ſecundum propriam entitatem ſit alterius prædicamenti; vt album habet pro forma albedinem, pro priuatione nigredinem, ſed pro materia ſubſtantiam, quæ licet alterius ſit prædicamenti ſecundum entitatem, in potentia tamen eſt alba, quia poteſt recipere albedinem, & ideo vt talis reducitur ad idem prædicamentum qualitatis, in quo ſunt forma, & priuatio. Quare non ſequitur ex verbis Ariſtotelis ſic explicatis, quod ſubſtantia recipiat albedinem, vt ſubiectum eius per aliam potentiam receptiuam, quæ ſit accidens ex natura rei ab ea diſtinctum, ſed per propriam entitatem eam recipit;quæ tamen entitas, per quandam denominationem accidentalem dicitur pertinere ad idem prædicamentum qualitatis. Vnde ſequitur male intellexiſſe verba Ariſtotelis authores primæ opinionis exiſtimantes, quodlibet prædicamentum habere principia propria eiuſdem entitatis, ita vt ſi ſit qualitas habeat præter formam,& priuationem,potentiam receptiuam,quæ ſecundum ſuam entitatem ſit qualitas,hoc enim non eſt ex mente Ariſtotelis, nec in doctrina eius poteſt ſuſtineri; ſed verba eius in prædicto ſenſu debent intelligi.

Aliud verò axioma, quod ex eodem teſtimonio videtur colligere D.Tho: nempe actum, & potentiam eſſe eiuſdem generis, non eſt ita intelligendum, vt eiuſdem prædicamenti eſſe debeant ſecundum entitatem, ſed ſaltem ſecundum eamdem denominationem, quia licet potentia ſit alterius prædicamenti ſecundum entitatem, ſuſcipit tamen denominationem formæ,ita vt corpus ſubſtantiale ſit album,in potentia,in quantum poteſt habere formam albedinis ipſum actu,& formaliter denominantem album. Et hoc idem videtur eſſe, quod Scotus aſſeruit in 2.d.26. q.1. potentiam eſſe eiuſdē generis cum actu, non quidem actiuam,aut paſſiuam,ſed obiectiuam,in quantum ab intellectu apprehenditur habere formam, vel actum in eſſe poſſibili, vt corpus in quantum apprehenditur poſſe habere albedinem dicitur pertinere ad prędicamentum qualitatis,& ſpeciem albedinis,& ex hoc dicitur habere potentiam obiectiuam reſpectu talis actus, vel formæ, non vero potentiam paſſiuam realem, quæ ſit accidens de prædicamento qualitas. Nam ſi de potētia paſſiua,aut actiua reali eiuſdē prædicamēti intelligatur idem axioma, apertè falſum erit:cum potentia quælibet actiua

realis, & accidentalis ſit in ſecunda ſpecie qualitatis, & actus eius in prædicamento actionis, vt patet de grauitate, riſibilitate, & cæteris. Et ſi in ſubſtantia corporea daretur potentia paſſiua realis, quæ eſſet reale accidens, in prædicamento qualitatis deberet collocari: vbi collocantur omnes potentiæ naturales ad agendum, vel recipiendum, & tamen actus eius, qui eſt quantitas, eſt in alio prædicamento.

111 Ad primum argumentum diſtinguendum eſt antecedens, quod potentia ſpecificetur ab actu, nam de his, quæ per ſe ordinantur ad actum, verum eſt, & in hoc ſenſu ptolatum ab Ariſtot. 2. lib. de Anima, cap. 4. de his vero, quæ non per ſe, ſed per accidens ordinantur ad aliquem actum, non poteſt eſſe verum, quia quæ ſunt per accidens, non conferunt ſpeciem; entitas vero ſubſtantiæ habet quidem capacitatem, & potentiam recipiendi accidentia, non tamen per ſe ordinatam ad illa, quia ſubſtantia cum ſit per ſe, & eſſentialiter independens à quocumque accidenti, & etiam quodcumque accidens ſit extra eſſentialem, & completã rationem eius, non ordinatur per ſe ad ea recipienda, ſed per accidens: quare nec potentia paſſiua eius accipit ſpeciẽ ab actu, ſeu forma accidentali recepta. Et propterea docuimus, & probauimus in ante prædicamentis ex mente Ariſtotelis, & D. Thomæ, ex potentia ſubſtãtiæ ad recipiendum accidens, & ex ipſo accidenti recepto non fieri vnum per ſe, ſed per accidens, & ideo excludendũ à prædicamento, quia talis potentia nõ ẽſt per ſe ordinata ad actũ accidentalẽ, quia repugnat rẽ vnius prędicamẽti per ſe ordinari ad rẽ alterius prædicamẽti.

Ad ſecundum concedendum eſt primum enthimema, nempe ſubſtantiam per ſe immediatè recipere formam accidentalem, & per ſe immediatè eſſe capacem recipiendi illam, & cum deinde inquiritur, an capacitas hæc, ſeu potentia paſſiua ſit ſubſtantialis, vel accidentalis; reſpondeo realiter, & entitatiuè eſſe ſubſtantialem, quia non diſtinguitur ex natura rei à ſubſtantia, nec eſt aliquid reale ei ſuperadditum, ſed ſolum dicitur potentia, vel capacitas eadem entitas ſubſtantiæ denominatione quadam accidentali, in quantum per accidens, hoc eſt, propter quemdam ornatum, quem ab accidentibus nata eſt ſuſcipere, ad illa ordinatur quadam ordinatione accidentali; cum tamen non ſit realiter accidens, ſed ſubſtantia, vt dictum eſt. Negandum eſt igitur, quod ſit potentia ſubſtantialis, hoc eſt, ordinata ad ſubſtantialem actum, ſed ſolum poteſt dici entitatiuè ſubſtantialis, quia entitas ſubſtantialis eſt, denominatiuè vero accidentalis potentia vocatur ab actu, vel forma accidentali, quam per accidens ſuſcepit, vt expoſitum eſt.

QVÆSTIO X.

An omnia accidentia inhæreant immediatè in ſubſtantia, vel quædam, non niſi medijs alijs?

PRima opinio tenet accidentia eſſe in duplici differentia, 212
nam quædam ſunt congenita ſubſtantiæ, qualia ſunt, quæ per naturalem emanationem ex ea procedunt in eodem inſtanti, in quo fit, vel generatur: nam ex hoc dicuntur congenita, vt proprietates, & potentiæ naturales ad aliquem actum eliciendum ordinatæ à natura; nam intellectus naturaliter procedit ab anima in inſtanti, quo creatur à Deo, & riſibilitas ab homine in inſtanti, in quo generatur. Alia ſunt, quæ per motum, vel mutationem, aut actionem, vel paſſionem acquiruntur, & tales ſunt omnes actus potentiarum, vt ſenſationes, intellectiones, immo & motus ipſi, & mutationes. Et accidentia primi ordinis (ait) immediatè recipi in ſubſtantia; alia vero non niſi media potentia reali, & acccidentali. Ita Caienus vbi ſupra; cuius rationem videtur poſuiſſe 1. p. q. 77. art. 1. nam accidentia congenita ſubſtantiæ eſſentialiter ſunt potentiæ, quia ad hoc principaliter ordinantur, vt aliquos actus eliciant, atque in ſe recipiant, vt intellectus intellectiones, & ſenſus ſenſationes: dicuntur autem actus ſubſtantiæ, non propriè, ſed ſolùm ſecundum communem rationem accidentis, reliqua vero accidentia propriè dicuntur actus. Vnde ſequitur propriè poſtulare potentias, in quibus immediatè recipiantur; potentias vero ipſas non poſtulare alias potentias, in quibus recipiantur; ſed abſque vlla media potentia receptiua inhærere in ſubſtantia; cum ipſæ ſint ſecundum proprias rationes eſſentiales potentiæ, & ſolum quadam ratione communi, & impropria dicantur actus.

Hæc tamen ſententia Caietani inſufficiens eſt, quia licet verum ſit, accidentia congenita inhærere in ſubſtantia abſque aliqua media potentia receptiua, quæ ſit accidens reale, non eſt tamen vniuerſaliter verum de aliis, quæ poſſunt acquiri per actionem, & paſſionem, quod indigeant potentia reali accidentali, in qua recipiantur, & qua media inhæreant ſubſtantiæ, nam quantitas imprimis vtrumque habet, nempe congenitam eſſe ſubſtantiæ corporeæ, & etiam acquiri per motum augmentationis, & amitti per diminutionem, & tamen non indiget potentia receptiua accidentali, ſed ſine illa, atq; per ſe immediatè inhæret ſubſtantiæ: & relationes identitatis, & diuerſitatis non ſunt neceſſariò congenitę ſubſtantiæ, ſed acquiri poſſunt,

poſſunt,& amitti per actionem,& paſſionem , ſaltem ſecundariò,& quaſi per accidens , & nihilominus inhærent ſubſtantiæ ſine aliqua potentia accidentali receptiua , ſed immediatè per ſe. Idemque de ſimplici præſentia oſtendi poteſt, quæ videtur immediatè conuenire ſubſtātiæ,& tamen poſſe acquiri,& amitti per motum:alia ergo regula ſufficiens aſſignanda eſt , vt in particulari intelligi poſſit , quæ accidentia immediatè per ſe inhæreant ſubſtantiæ , & quæ non niſi media potentia reali receptiua,quæ regula à nemine,quem viderim,præſcribitur.

213 Noſtra igitur ſententia eſt,ſufficientem regulam ex effectu formali , quem accidentia tribuunt ſubſtantiæ , deſumendam eſſe:erit autem talis.Omnia illa accidentia, quæ tribuunt proprium effectum formalem ſubſtantiæ abſque vllo medio inhærent ei , & abſque vlla potentia receptiua reali accidentali præſuppoſita in ea.Ratio huius regulæ manifeſta eſt, quia vniuerſaliter verum eſt accidens tribuere ſubiecto ſuum effectum formalem (loquimur enim de ſolis intrinſecis) media actuali inhærentia in eo ; vt albedo conſtituit corpus formaliter album media inhærentia , ſicque de cæteris; ergo eo modo, quo tribuit effectum formalem ſubſtantiæ , ei inhærebit , ſi per ſe immediatè,eodem modo ei inhærebit, ſi vero medio alio,non immediatè,ſed illo medio dicetur inhærere. Poteſt etiam probari inductione in quibuſcumque : nam quantitas per ſe immediatè facit ſubſtantiam extenſam extenſione mollis , quia euidens eſt nullo indigere ad eam extendendam , & ideo abſq; vlla potentia receptiua reali,& accidentali:ſed per ſe immediatè ei inhæret. Relatio etiam identitatis ſpecificæ per ſe immediatè conſtituit ſubſtantiam relatiuam,& ideo abſque vllo medio ei inhæret;intellectus etiam,& voluntas idem habent,ſicq; de cæteris oſtendi poteſt.Cętera vero accidentia , quæ non per ſe immediatè, ſed medio alio tribuunt ſuos effectus formales ſubſtantiæ,non dicentur ei inhærere per ſe immediate,ſed media potentia receptiua reali accidentali. Sed circa hanc partem eiuſdem regulę quædam diſtinctio notanda eſt:nam dupliciter contingit accidens tribuere ſuum effectum formalem ſubſtantiæ medio alio,nempe tamquam ſubiecto, vel ſolum tamquam conditione ſine qua non. Et quotieſcumque tribuitur medio alio,vt ſubiecto , non poteſt immediatè per ſe inhętere , ſed media potentia receptiua reali accidentali. Si vero ad tribuendum effectū formalē non indigeat alio medio;vt ſubiecto , ſed vt cōditione tantū,ſemper inhęrebit per ſe immediatè. Quādo vero vno modo & quando alio effectū tribuat:ex eo intelligetur,quod ſi eidem medio tribuat proprium effectum inhærebit

ſubſtan

ſubſtantiæ eo medio vt ſubiecto,& ideo non immediatè per ſe, ſed media potentia reali accidentali. Si vero non tribuat medio effectum formalem, non inhærebit eo medio tamquam ſubiecto,ſed ſolum vt conditione:& ex conſequenti immediatè per ſe inhærebit ſubſtantiæ, & non media potentia reali accidentali:exemplis fiet res manifeſta. Albedo inhæret ſubſtantiæ media ſuperficie tribuens ei proprium effectum formalem, ideo inhæret illi media ſuperficie vt ſubiecto,& non per ſe immediatè : riſibilitas inhæret homini media quantitate, cum ſit accidens extenſum, ſed non tribuit quantitati proprium effectum formalem,nec enim verum eſt quantitatem eſſe riſibilem,& ideo non inhæret media quantitate,vt ſubiecto, ſed vt conditione:quare non tollit, quin inhæreat per ſe immediatè ſubſtantiæ hominis, & abſque vlla media potentia receptiua reali accidentali:& ſic de cæteris accidentibus iudicandum eſt, quod facilè iudicari,& intelligi poteſt.

QVÆSTIO X.

An vnum accidens verè, & propriè ſit ſubiectum alterius accidentis.

RESTAT explicandum,an vnum accidens verè, & propriè ſit ſubiectum inhæſionis alterius accidētis:Circa quod omnes conueniunt in eo,quod aliqua accidentia inhæreant ſubſtantiæ medijs alijs,vt accidentia corporea media quantitate, & actus intellectus, & voluntatis animæ,medijs potentijs intellectus, & voluntatis:ſuppoſito quod iſte potentiæ ſint accidentia realia ſuperaddita ſubſtantiæ animæ:ſed quod vnum accidens inhæreat ſubſtantiæ medio altero , dupliciter poteſt intelligi.Primo,ita vt in eo recipiatur, & verum genus cauſæ materialis circa illud exerceat. Secundo,non ita, vt illud in ſe recipiat,nec verum genus cauſæ materialis circa illud exerceat,ſed vt ſit diſpoſitio neceſſariò requiſita ex parte ſubſtantiæ ad illud recipiendum,vel conditio neceſſaria:& ſi primo modo vnum accidens inhæreat medio alio,erit in eo tamquam in ſubiecto immediato.Si verò ſolum ſecundo modo,non erit in eo tamquam in ſubiecto. Sed rurſus vnum accidens eſſe in ſubſtantia medio alio,vt ſubiecto,duobus modis intelligi poteſt. Primo,ita vt ſolum ſit ei ratiò materialis inhærendi, & hoc ſolent vocare ſubiectum,quo.Secundo, ita vt ſit etiam cui proximè inhæreat, & hoc ſolent vocare ſubiectum , quod, immedia- 214

immediatum. Si ergo vnum accidens ſit ſolum ratio materialis inhærendi alteri,& non inhæreat ei,vt ſubiecto, quod, proximo,omnia accidentia erunt in ſubſtantia tamquam in ſubiecto,quod,proximo, & nullum erit hoc modo ſubiectum alterius;ſi vero vnum accidens ſit in ſubſtantia medio alio, cui inhæreat tamquam, quod, non omne accidens erit in ſubſtantia tamquam in ſubiecto proximo, ſed illa, quæ hoc modo in ea fuerint medijs alijs erunt in eis tamquam in proximo ſubiecto,& in ſubſtantia tamquam in primo,atque remoto.

Secundò certum eſt, & in quo conueniunt omnes; nullum accidens poſſe eſſe ſubiectum quod alterius, tamquam per ſe illud ſuſtentans,quod ex extrinſeca ratione ſubſtantiæ, & accidentis probatur euidenter;nam ſola ſubſtantia eſt ens per ſe,& ei ſoli debetur exiſtentia,& ſubſiſtentia per ſe, ratione cuius ei ſoli conuenit ſubſtare cæteris,hoc eſt, ea in ſe ſuſtentare:accidens etiam ab intrinſeco habet eſſe ens in alio, & ideo non poteſt eſſe in rerum natura,niſi inhærendo alteri, & ab eo ſuſtentatum,naturali modo loquendo. Ex quibus ſequitur naturaliter nullum accidens poſſe eſſe ſubiectum per ſe ſuſtentans alterum proximè,vel remotè,ſed hoc ſoli ſubſtantiæ conuenire.Solum ergo poteſt eſſe dubium,an vnum accidens poſſit eſſe ſubiectum quod proximum ſuſtentatum ab alio, & in ſe ſuſtentans aliud,& hoc naturaliter, nam per miraculum nullus ferè eſt,qui dubitet,quin quantitas ſit ſubiectum aliorum accidentium ſuſtentatum à Deo per miraculum. Communis namque ſententia eſt in ſchola, quod cætera accidentia ſpecierum ſacramentalium non exiſtant per ſe,ſed quantitati inhæreant, & ab ea ſuſtententur,ſicut prius à propria ſubſtantia.

215 Et circa hoc dubium ſic explicatum eſt prima opinio aſſerens nullum accidens poſſe eſſe ſubiectum alterius vllo modo, ſed ad ſummum eſſe diſpoſitionem, vel conditionem neceſſariam,qua media inhæret ſubſtantiæ tamquam ſubiecto proximo.Ita Greg.in 1.d.12.q.2.art.2. & videtur eſſe ſententia Nominalium, quos citauit pater Suarius in 3.tomo tertiæ partis diſp.56.ſect.3. Probatur teſtimonio Ariſtotelis 4. Metaph.tex. 14.expreſſe id aſſerente his verbis. *Accidens enim non eſt accidenti accidens,niſi quia vtrumque eidem accidit,dico autem veluti album eſt muſicum, & hoc album,quoniam vtrumque homini accidit,ſed non ita Socrates muſicus;quoniam vtrumque alicui alteri accidit.* Quibus negat vllo modo poſſe vnum accidens eſſe ſubiectum alterius. Deinde ratione, quia omne accidens eſt forma actuans ſubiectum, & tribuens ei proprium effectum formalem in genere cauſæ formalis: ergo omne accidens eſt

forma

forma ſubiecti, & ſubiectum exercet cauſam materialem reſpectu accidentis in ſe recepti:ergo repugnat accidens eſſe ſubiectum accidentis.Probatur conſequentia, quia ſi admittatur,confundentur cauſa formalis,& materialis.

Secunda opinio concedit vnum accidens inhærere ſubſtantiæ medio alio,non tamquam ſubiecto,cui inhæreat,ſed ſolum vt ratione inhærendi ſubſtantiæ, vel quod idem eſt,ſolum vt ſubiecto,quo,non vt ſubiecto, quod. Ita ſentiunt recentiores quidam,& probant hoc argumento, quia ſi vnum accidens eſt ſubiectum quod alterius:ergo ſubſtat illi;ſubſtare vero alteri non eſt aliud,quàm ſuſtentare illud: ergo vnum accidens ſuſtentat aliud,quod eſt falſum propter duo. Primum, quia nullum accidens poteſt ſuſtentare ſe ipſum, ſed neceſſe eſt ab alio ſuſtentetur: ergo multo minus poterit ſuſtentare aliud. Secundum, quia ſubſtare alijs eſt proprium ſubſtantiæ quarto modo:ergo repugnat conuenire alijs, quare nullum accidens poteſt ſubſtare alteri,nec ideo eſſe ſubiectum, cui alterum inhæreat,ſed ad ſummum poteſt eſſe ratio inhærendi alteri,quod eſt eſſe ſubiectum,quo.

Noſtra vero ſententia duo aſſerit. Primum eſt, quod vnum accidens inhæreat ſubſtantiæ medio altero, vt ſubiecto, quod proximo;ſubſtantiæ vero, non niſi tamquam ſubiecto remoto. Vtrumque tenet Durand in 1.d.8.p.2.q.4.num.15. Pater Suarius tomo 1.Methaph.diſp.14.ſect.4.num.6.& recentiores ferè omnes. Probatur teſtimonio Ariſtotelis 2.lib. de anima tex. 121.vbi potentias ſenſitiuas aſſerit eſſe ſuſceptiuas formarum ſine materia, hoc eſt, ſpecierum ſenſibilium, quæ ab obiectis producuntur,& in eis recipiuntur, vt exponunt omnes interpretes: ergo ſentit Ariſtoteles potentias recipere has ſpecies. Sed quod recipit aliud eſt ſubiectum, quod eius; ergo vnum accidens ex mente Ariſtotelis recipitur in alio tamquam in ſubiecto quod.Probatur conſequentia, quia ſi tantum eſſet ratio recipiendi,non eſſet ſuſceptiuum. De ſenſatione etiam, quæ eſt actus earumdem potentiarum, aſſerit eſſe quoddam pariter;ſi eiuſdem libri,quod non poteſt eſſe verum, niſi recipiatur in eiſdem potentijs tamquam in ſubiectis proximis vt quod:nihil enim pateretur potentia, ſi ſolum eſſet ratio recipiendi actum,& non reciperet illum.Probatur etiã teſtimonio D.Thomæ 3.p.q.77.ar.2.ad primũ & ſecundũ, vbi docet vnum accidens non eſſe ſubiectum per ſe alterius, ita vt per ſe illud recipiat,& per ſe illud ſuſtentet,quia hoc ſoli ſubſtãtię cõuenit; ab alio tamen ſuſtentatum poteſt eſſe ſubiectum alterius, ſicut ſuperficies ait eſſe ſubiectũ caloris,quod non poteſt eſſe verum, ſi ſolum 216

ſi ſolum eſt ratio inhærendi,& propterea 1. 2.q.7.ar.1. ad 3. & q.56.ar.1.ad 3.aſſerit expreſſe vnum accidens inhærere alteri; inhærere vero alteri non dicitur, niſi illud, quod in eo recipitur,quod eſt eſſe ſubiectum,quod eius.

Probatur deinde ratione,quia vt D.Tho.in eodem loco.3.p. & cum eo tota ſchola docet, in accidentibus Euchariſtiæ nihil eſt de nouo factū per tranſſubſtantiationē, niſi circa quantitatem,quæ cum prius inhæreret ſubſtantiæ panis, deſinente illa habet eſſe per ſe diuina virtute, & ideo per ſe ſuſtentat reliqua accidentia, hæc vero non ſunt ſeparata ab eadem quantitate, ſed ei coniuncta,ſicut prius.Itaque non prius ſeparata ab eá, & poſtea nouo modo coniuncta,ſed eodem ſemper modo ei coniuncta.Ex quo efficaciſſimum hoc argumentum colligitur pro noſtra ſententia:albedo, & cætera accidentia panis eodē modo ſe habent ad quantitatem eiuſdem panis poſt tranſſubſtantiationem, & ante illam; ſed poſt tranſſubſtantiationem ſunt in quantitate,tamquam in ſubiecto,cui inhærent;ergo ante illam erant eodem modo in ea. Solum poteſt eſſe diſcrimen ex parte ipſiuſmet quantitatis, quòd ante conſecrationem erat ſubiectum proximum, cui inhærebant, non à quo ſuſtentabantur, niſi vt ab alio ſuſtentatum,nempe à ſubſtantia panis,poſt conſecrationem vero ſunt ſubiectum cui inhærent,& à quo ſuſtentantur, in quantum quantitas ipſa diuina virtute ſuſtentatur, vel per nouum modum perſeitatis ei cōceſſum, vel per nouum concurſum diuinum,quo Deus in genere cauſæ efficientis ſupplet materialem concurſum ſubſtantiæ panis.

217 Secundo probatur de intellectu,& voluntate, & cæteris potentijs ſenſitiuis,de quibus verum eſt recipere in ſe intellectionem,& volitionem tāquam proxima principia earum, & tamquam proxima ſubiecta,quæ quod efficaciter colligitur ex denominatione ab eis ſuſcepta,nam verum eſt, & ita ab omnibus pronuntiatur,intellectus intelligit,ſenſus ſentit,voluntas,vult: verum eſt etiam obiecta agere in his potentijs cognoſcitiuis, & eis imprimere proprias ſpecies:quas apud ſe conſeruat intellectus,& ſenſus internus: & voluntas producit in ſe actus, & habitus,eoſque conſeruat, non minus ac intellectus: ergo iſtæ omnes potentiæ ſunt ſubiecta, quæ patiuntur ab eiſdem obiectis,vel ab aliqua alia potentia actiua, vt intellectus poſſibilis ab agente,& quæ in ſe recipiunt ſpecies, actus, & habitus, eoſque ſuſtentatæ ab anima ſuſtentant: & ex conſequenti ſunt ſubiecta proxima eorum, anima vero ſolum eos recipit tamquam ſubiectum remotum,in quantum potentias ipſas proximè recipit,& ideo accidentia in eis proximè recepta. Probatur conſequen

conſequentia, quia potentiæ ipſæ ſunt proxima ſubiecta paſſionum, per quas ſpecies, actus, & habitus recipiunt. Et eodem modo probari poteſt de figura, præſentia locali, de relationibus etiam æqualitatis, & ſimilitudinis; nam illæ conueniunt quantitati, iſtæ vero qualitati, vt proximis ſubiectis, quibus inhærent, & ſolum remotè ſubſtantiæ.

Sed reſtat dubium, an ita ſit vnum accidens ſubiectum proximum alterius, vt ipſum ſolum exerceat genus cauſæ materialis circa illud, dum fit, & conſeruatur, & non ſubſtantia; ſed præter genus cauſæ materialis, quod eadem ſubſtantia exercet circa accidens medium dum recipitur, & ſuſtentatur ab illa, nullam aliam cauſalitatem materialem exerceat circa alia, quæ eo mediante recipit. Gratia exempli: albedo recipitur in quantitate tanquã in proximo ſubiecto, dubitamus, an ſola quantitas exerceat genus cauſæ materialis circa illam, dũ fit dũ, recipitur, & ſuſtentatur; ſubſtantia vero nullum concurſum materialem præbeat circa illam, vel etiam ſimul cum quantitate concurrat tanquam materialis cauſa ad productionem, receptionem, & ſuſtentationem eius; nam ſi primum dicatur, conſequenter erit dicendum, cætera accidentia præter illa, quibus mediis inhærent ſubſtantiæ, non educi de potentia eiuſdem ſubſtantiæ, ſed de potentia ſolius accidentis, quo medio inhærent: immo verè, & propriè his ſolis inhærere, & non ſubſtantiæ, quod videtur falſum.

Quidam diſtingunt diuerſa accidentia, quædam compoſita, & hæc aiunt componi ex duplici accidenti: vt præſentia localis videtur compoſita ex præſentia ſubſtantiæ, & præſentia quantitatis: alia ſimplicia, quæ non componuntur ex duplici entitate accidentali, vt albedo, calor, &c. Et de compoſitis dicunt adæquatè eſſe in ſubiecto compoſito ex ſubſtantia, & accidenti, & ideo non ſolum accidens, quo medio inhærent præſtare concurſum materialem reſpectu eorum, ſed etiam ſubſtantiam. De ſimplicibus vero ſolum accidens, quo medio inhærent, ſubſtantiam vero nullum præſtare concurſum materialem ad receptionem eorum. Alij vero de ſolis actibus vitalibus probabile eſſe dicunt, poſtulare concurſum materialem, non ſolum potentiarum, quibus mediis inhærent animæ, ſed etiam ſubſtantiæ eiuſdem animæ. Et ratio horum eſt, quia principium efficiens immediatum actus vitalis non eſt ſola potentia, ſed etiam anima ipſa cum potentia, ſed actus vitales, cum ſint immanentes, debent recipi in eodem principio à quo eliciuntur: ergo non in ſola potentia, ſed etiã in anima debent recipi, tanquam in ſubiecto proximo, & ideo non ſola potentia præſtabit 218

concurſum materialem ad receptionem eorum; ſed ſubſtantia animæ; de cæteris vero aſſerunt à ſolo concurſu materiali accidentis,quo medio inhærent dependere,ſubſtantiam vero nullum præſtare.

3. Vtraque tamen hæc diſtinctio impertinens eſt, quia dubium hoc non habet locum, niſi vbi duo ſunt ſubiecta accidentium, proximum,& remotum:tunc enim merito dubitatur,an vtrumque concurrat tanquam materialis cauſa eorum ,nec in accidentibus compoſitis(ſi verè dantur)nec etiam in actibus vitalibus (ſi principium proximum non eſt ſola potentia, ſed etiam anima) ſunt duo ſubiecta, proximum, & remotum, ſed proximum tantum ex ſubſtantia,& accidenti compoſitum : ergo non poteſt eſſe dubium, quin ex concurſu materiali vtriuſque componentis proximè dependeant,ſicut reliqua accidentia,ſiue ſimplicia ſint,ſiue diuerſa ab actibus vitalibus ; valeat ergo diſtinctio hæc, nihil ad rem conferens. Qua refutata, duo dicimus. Primum, quod quæcumque accidentia, quæ inhærent ſubſtantiæ mediis aliis, dependent ex concurſu materiali ſubſtantiæ præſuppoſito non quidem per accidens, ſed per ſe,& neceſſariò naturali modo loquendo.Secundum,non dependere ex concurſu eiuſdem ſubſtantiæ attingente illa, ſed ſolum attingente ac-
219 cidens illud, cui proximè inhærent. Ita Durand. vbi ſupra ; & probatur primum, quia vnum accidens non poteſt eſſe ſubiectum quod alterius primo , & per ſe ; vt ex communi conſenſu
220 omnium adduximus ; nam quod non habet eſſe per ſe, ſed in alio, non poteſt ſuſtentare aliud, niſi ipſummet ab alio ſuſtentetur; ſed nullum accidens habet eſſe per ſe, ſed inhærens ſubſtantiæ: ergo non poteſt ſuſtentare aliud, nec proinde eſſe ſubiectum eius, niſi ab ea ſuſtentatum, ſed ad ſuſtentandum ipſum neceſſarius eſt concurſus materialis ſubſtantiæ naturaliter loquendo : ergo cætera accidentia quæ medio illo inhærent, poſtulant concurſum ſubſtantiæ neceſſariò præſuppoſitum, ita vt ſi deficeret, omnia deſinerent eſſe naturaliter. Quod vero non dependeant ex concurſu materiali ſubſtantiæ circa ſe exercito, probatur : quia accidens ſuſtentatum à ſubſtantia immediatè recipit aliud, & hoc ei inhæret tanquam ſubiecto quod proximo : ergo concurſus materialis eius ſufficit ad illud ſuſtentandum præſuppoſito concurſu ſubſtantiæ,quo ipſummet ſuſtentatur; quare ſuperfluus erit concurſus ſubſtantiæ circa illud ; immo,& impoſſibilis,nam cum non inhæreat proximè ſubſtantiæ, nec in ea proximè recipiatur, impoſſibile eſt, quod ſubſtantia exerceat ſuum concurſum materialem circa illud. Probatur conſequentia , quia concurſus materialis in receptione ipſa conſiſtit,

conſiſtit. Et ſignum euidens huius veritatis eſt, quod ablata ſubſtantia conſeruatur eadem inhærentia eorum in quantitate, abſque nouo concurſu primæ cauſæ immediatè circa illa exercito, ſed ſolum per nouum concurſum, vel modum ſuſtentandi quantitatem, vt probauimus in accidentibus Euchariſtiæ: ergo non erat neceſſarius concurſus actualis ſubſtantiæ circa illa, ſed præſuppoſitiuè tantum, & ideo non poſſet conſeruari inhærentia eorum in quantitate, niſi talis concurſus ſubſtantiæ præſuppoſitus ſuppleretur à Deo. Ita ergo ſe habet ſubſtantia in quibuſcumque aliis accidentibus, medio alio ſibi inhærentibus.

Ad argumentum vero pro ratione dubitandi propoſitũ concedenda eſt conſequentia, quod accidentia omnia, quæ inhærent medio alio tanquam ſubiecto, educuntur de potentia eiuſdem ſuſtentati à ſubſtantia, & non ex potentia ipſius ſubſtantiæ; vt de ſpeciebus intelligibilibus, & ſenſibilibus ſatis eſt per ſe manifeſtum, quod educantur ex intellectu, & ſenſibus, & non ex potentia ſubſtantiæ: itaque ad eductionem horum accidentium non requiritur nouus concurſus ſubſtantiæ materialis, ſed præſuppoſitus ſufficit, per quem ſuſtentatur ſubiectum eorum immediatum. Quod ex eiſdem accidentibus Euchariſtiæ probatur, nam ſi calefiat hoſtia, educitur nouus calor de potentia quantitatis abſque nouo miraculo, ſed præſuppoſito primo: ergo Deus non præſtat nouum concurſum ad talem eductionem; præter generalem, quem præſtat dum educitur idem calor de potentia ligni, & præter miraculoſam conſeruationem quantitatis præſuppoſitam ſupplendo concurſum ſubſtantiæ panis: ergo nec ſubſtantia ipſa panis, ſi adeſſet, præſtaret alium concurſum præter eum, quo ſuſtentaret quantitatem in genere cauſæ materialis; nec inhærent talia accidentia ſubſtantiæ propriè loquendo, ſed remota quadam ratione, in quantum ei inhæret tanquam ſubiecto proximo illud accidens, quod eſt proximum ſubiectum eorum, & ab ea ſuſtentatur. Et hoc ſufficit, vt dicatur ſubſtantia primum, & per ſe ſubiectum omnium accidentium, & eorum prædicationes, & denominationes in communi modo loquendi ſuſcipiat, potius quàm accidens, quo medio inhærent, quod conſtat non eſſe ſubiectum primum, quia nec eſt ſubiectum per ſe eorum. 220

Ad teſtimoniũ Ariſtotelis adductum pro opinione illorum, 221
qui omnino negant vnum accidens inhærere ſubſtantiæ medio alio, vt ſubiecto proximo. Reſpondetur ex D. Thoma in commentariis eius, ſolum negare Ariſtotelem, quod vnum accidens alteri accidat, tanquam ſubiecto primo, & per ſe; nam hoc

modo ſoli ſubſtantiæ, accidere poteſt,cum non poſſit alteri inhærere, vel ab eo ſuſtentari, niſi præſuppoſita inhærentia eiuſdem primi accidentis in ſubſtantia,& virtute eius,à qua ſuſtentatur. Benè tamen poteſt ei inhærere, vt ſubiecto proximo ſuſtentato à primo, vt expoſitum eſt. Et ſecundo dici poteſt non ſolum agere ibi Ariſtotelem de inhærentia accidentali,ſed ſpecialius de modo prædicandi omnino per accidens vnius accidentis de altero, vt cum muſicus dicitur albus, & hunc modum prædicandi aſſerit non procedere ex eo, quod vnum accidens alteri accidat,ſed potius ex eo, quod caſu coniungantur in aliquo tertio,vt in homine:quare non omnino negat, quod vnum accidens inhærens ſubſtantiæ medio alio poſſit de illo prædicari; ſicut prædicatur de ſubſtantia, ſicut dicimus ſuperficiem eſſe albam, vel calidam, intellectum intelligere, & oculum videre.

Ad argumentum vero concedendum eſt primum enthimema, quod accidens ſit forma actuans ſubiectum, & tribuens ei ſuum effectum formalem in genere cauſæ formalis. Sed neganda eſt poſterior conſequentia, quod vnum accidens non ſit ſubiectum proximum alterius; ex quo non ſequitur confundi genus cauſæ formalis, & materialis, quia non conueniunt eidem reſpectu eiuſdem,ſed diuerſorum,vt accidenti,quo medio aliud inhæret ſubſtantiæ, conuenit eſſe cauſam formalem reſpectu ſubſtantiæ, cui ipſummet inhæret, & reſpectu alterius ſibi inhærentis conuenit eſſe cauſam materialem: vt quantitas reſpectu ſubſtantiæ habet rationem cauſæ formalis, & reſpectu albedinis eſt cauſa materialis, in quo ſatis per ſe conſtat nullam eſſe repugnantiam, nam anima rationalis reſpectu corporis, quod informat,eſt cauſa formalis,& reſpectu intellectus,quem in ſe recipit, materialis.

QVÆSTIO XI.

An diſpoſitiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulſionem formæ præſentis, & introductionem ſequentis, vel ſolum materialiter?

111 VT intelligatur quæſtio, diſtinguendæ ſunt duplices diſpoſitiones in generatione naturali cuiuſlibet rei,quædam tempore præcedunt generationem ipſam, & producuntur in compoſito corrumpendo, aut materia eius per alterationes præceden

præcedentes, vt diſponatur pro noua forma generanda, talis eſt calor productus ab igne in ligno, & aliæ ſimiles. Aliæ ſunt diſpoſitiones non præcedentes, ſed ſimultaneæ, quæ producuntur cum forma ſubſtantiali noua, & compoſito in inſtanti generationis pro conſeruatione eiuſdem formæ ſubſtantialis nouæ in materia, vt calor ſummus, & ſiccitas maxima, quæ producitur cum igne in inſtanti generationis eius. Et de his diſpoſitionibus ſimultaneis certum eſt apud omnes, non concurrere effectiuè ad productionem formæ ignis. Cuius ratio eſt manifeſta, quia diſpoſitiones iſtæ procedũt effectiuè ab eadem forma, & in eodem inſtanti generationis: ergo ſunt effectus eius; ſed quod effectus eſt alicuius in aliquo genere cauſæ, non poteſt eſſe cauſa eius in eodem genere: ergo repugnat tales diſpoſitiones effectiuè concurrere ad generationem ignis, vel ad eductionem formæ eius. Quæſtio igitur ſolum procedit de diſpoſitionibus tempore præcedentibus generationem, an effectiuè cõcurrant ad productionem nouæ formæ. Supponimus autem communem ſententiam ſcholæ, quod accidentia in virtute ſubſtantiæ, cuius accidentia ſunt, poſſunt effectiuè concurrere ad productionem ſubſtantiæ tanquam inſtrumenta, vt calor ad productionem ignis.

Et prima opinio aſſerit diſpoſitiones præcedentes efficienter concurrere ad eductionem nouæ formæ de potentia materiæ, & productionem eius. Ita Toletus 1. lib. de gener. cap. 4. q. 7. & Conimb. ibidem q. 18. art. 3. Soto 1. lib. Phyſ. q. 3. & cum his iuniores quidam, qui pro eadem ſententia citant D. Tho. 1. p. q. 77. & 3. p. q. etiam 77. art. 3. immeritò tamen; cum his locis ſolum loquatur D. Tho. in cõmuni de accidentibus aſſerens poſſe attingere productionem ſubſtantiæ tanquam inſtrumenta, de quo non procedit quæſtio præſens, ſed id ſupponit tanquam verum: inquirit vero in particulari de accidentibus tempore præcedentibus generationem, materiamque diſponentibus pro noua forma in ea introducendã. Poteſt tamen adduci pro hac ſententia aliud teſtimonium D. Thomæ 2. 2. quæſt. 24. art. 10. vbi expreſſe docet peccatum expellere ab anima effectiuè charitatem, quia ei contrariatur: ergo ex eius ſententia etiam calor, & quælibet alia diſpoſitio producta ab agente in materia expellet aliam diſpoſitionem contrariam in eadem materia exiſtentem, & conſequenter formam ſubſtantialem, cuius eſt diſpoſitio: ſed ad expulſionem formæ ſubſtantialis, ſequitur introductio nouæ: ergo effectiuè concurret ad productionem eius ex mente D. Thomæ.

Sed ratione probant. Primò, quia agens non poteſt producere effectum in paſſo diſtante, niſi ei coniungatur per aliquam 123

virtutem à ſe emiſſam, vt patet de Sole, qui non poteſt producere effectum in his inferioribus, niſi eis coniungatur per lucem circa ea productam; & ideo talis lux eſt inſtrumentũ eius, quo effectiuè operatur: ſed quodlibet agens coniungitur paſſo per virtutem ſuam circa illud productam: vt ignis ligno per calorem in eo productum, ita vt ſi illum non imprimat ligno non poſſit idem lignum corrumpere, nec ignẽ ex materia eius generare: ergo agit per talem calorem ligno impreſſum tamquam per inſtrumentum ad producendam formam ignis. Et confirmari poteſt, quia calor ignis ſecundum communem ſententiam effectiuè concurrit ad generationem alterius ignis ex ligno, ſed non poteſt effectiuè concurrere, niſi coniungatur eidem ligno per alium calorẽ in eo productũ: ergo non eſt minus verum de calore producto in ligno, quod effectiuè cõcurrat ad productionem nouæ formæ, quam de calore exiſtente in igne.

Secundo, quia in generatione viuentis concurrit effectiuè virtus ſeminalis exiſtens in eodem ſemine ad organizandam materiam eius, ad expellendam formam, & educendam nouam ex eadem materia. Ergo eodem modo concurrent cæteræ diſpoſitiones præcedentes in materia ad expulſionem contrariæ formæ, & generationem nouæ. Probatur cõſequentia, quia ſicut operatur viuens per virtutem ſeminalem exiſtentem in eodem ſemine tamquam per inſtrumentum, ita ignis, & alia agentia naturalia per accidentia, quæ producunt circa paſſum pro expellenda forma contraria, & educenda propria ex potentia materiæ eius.

224 Tertiò, quia contraria ſe expellunt effectiue ab eodem ſubiecto, vt in definitione eorum dicitur; ſed diſpoſitiones præcedentes in ligno ſunt contrariæ diſpoſitionibus conſeruantibus idem lignum, & ratione illarum forma ignis ſubſtantialis contrariatur formæ ligni, vt per ſe patet: ergo tales diſpoſitiones effectiuè corrumpunt diſpoſitiones alias; atque etiam formam ſubſtantialẽ ligni. Tunc vltra agens, à quo expellitur efficienter vna forma, producitur etiã efficienter alia ei ſuccedẽs: ergo ſicut expelluntur diſpoſitiones ligni, & forma ſubſtantialis eius ab eiſdẽ diſpoſitionibus præcedentibus, quas producit ignis in eodem ligno; ita producetur efficiẽter noua forma ignis: nã, quod ſint in eodem ſubiecto, non obſtat, quominus poſſint circa illud efficienter operari, vt patet de virtute ſeminali circa propriam materiam operante, & de potentiis vitalibus circa ſeipſas.

Secunda opinio eſt oppoſita, negans, quod tales diſpoſitiones præcedentes in materia effectiuè concurrant ad expulſionem contrariarum, vel formæ ſubſtantialis corrumpendæ,

atque

atque etiam ad generationem nouæ formæ, aut compoſiti, ſed aſſerit ſolum concurrere in genere cauſæ materialis ad præparandam materiam pro introductione nouæ formæ. Itaque calor productus in ligno nõ expellit efficienter frigus in eo exiſtẽs, ſed formaliter, nec expellit formam ligni, niſi materialiter diſponendo materiam pro introductione formæ ignis nouæ, à qua expellitur eadem forma ligni in genere cauſæ formalis, & non efficientis. Hæc eſt expreſſa ſententia D. Thom. q. 8. de veritate art. 7. ad 5. argumentum ex his, quæ propoſuit in contrarium: vbi ita ait: *Ad quintum dicendum, quod diſpoſitio non facit aliquid ad formam effectiuè ſed materialiter tantum, in quantum per diſpoſitionem materia fit congrua ad receptionem formæ.* Et 1.2. q. 85 art. 1. ad 4. vbi hæc habentur verba. *Ad quartum dicendum, quod accidens non agit effectiuè in ſubiectum, agit tamen formaliter in ipſum, eo modo loquendo, quo dicitur, quod albedo facit album.* Ita etiam Pater Suarius tomo. 1. Methaph: diſput. 28. ſectione. 2. num. 29. & videtur mihi probabilior, & tenenda.

Probatur primò, quia diſpoſitiones præcedentes nihil efficiunt circa ſubiectum, in quo recipiuntur toto tempore præcedente, nec etiam in inſtanti generationis: ergo non concurrunt effectiuè ad productionem formæ. Euidens eſt conſequentia, quia agens naturale non poteſt aliquid operari, niſi circa ſubiectum; ſed probatur antecedens, quia non expellunt effectiuè diſpoſitiones contrarias, nec formam ſubſtantialem; ſed neque aliquid efficiunt ad eductionem nouæ formæ de potentia materiæ: ergo nihil effectiuè operantur. Antecedens conceditur ab aduerſariis quantum ad expulſionem effectiuam diſpoſitionum contrariarum, & formæ. Et probatur hac ratione. Agens naturale non intendit per ſe primo corrumpere ſuum contrarium, vel expellere illud, quia corruptio non poteſt eſſe per ſe primo intenta à natura, ſed ſolum ſecundaria intentione, in quantum primo intendit producere formam, vel effectum poſitiuum, ad cuius productionem ſequitur corruptio alterius: ergo expulſio diſpoſitionum, vel formæ non poteſt fieri ab aliquo agente, niſi media productione alicuius effectus poſitiui, ad quam ſequitur talis expulſio; ſed diſpoſitiones præcedentes nullum effectum poſitiuum efficiunt toto tempore alterationum; nam calor productus in ligno, non producit nouum calorem in eadem parte ſubiecti, alioqui ſeipſum intenderet, quod conſtat eſſe impoſſibile: ergo nullum habet effectum circa lignum præter expulſionem aliquorum graduum frigiditatis, quos cõſtat non

expellere in genere cauſæ efficientis, quia repugnat ſolam ex-
pulſionem fieri ab aliquo agente, ſed ſolum in genere cauſæ
formalis, ſicut vna forma expellit alteram ab eodem ſubiecto,
vel materia. Sed multo minus poteſt habere effectum poſiti-
uum in inſtanti generationis: primo, quia ſi ſubiectatur in
compoſito, iam non eſt: ſecundo, quia etiamſi ſubiectetur in
116 materia, & ideo adhuc permaneat, non poteſt producere ali-
quid caloris in eodem ligno, vt probatum eſt, nec etiam for-
mam ignis, vt inſtrumentum; quia accidens non attingit pro-
ductionem formæ ſubſtantialis, niſi producendo aliud acci-
dens, vel intendendo illud, ad cuius productionem, vel inten-
ſionem ſequitur forma ſubſtantialis in materia: vt calor ignis
non attingit productionem alterius ignis, niſi producendo, vel
intendendo calorem in ſubiecto, quod non poteſt facere calor
exiſtens in ligno.

Sed reſpondent aliqui nobiſcum tenentes, quod diſpoſitio-
nes iſtæ ſubiectentur in compoſito poſſe eas in inſtanti gene-
rationis agere, quamuis in eo non ſint, quia ſatis eſt tempore
immediatè præcedente fuiſſe, & ratione illarũ diſpoſitam fuiſſe
materiam pro introductione nouæ formæ: ex hoc enim fit, vt
virtute illarum ſequatur generatio eius in inſtanti, quod eſt
primum non eſſe earum; nam agens naturale non agit per exi-
ſtentiam, ſed per virtutem agendi: quare non eſt neceſſarium
actu exiſtere, dum effectus ſequitur, ſed ſufficit immediatè exti-
tiſſe virtutem eius, & immediatè egiſſe, vt effectus, qui ſequitur
in inſtanti terminatiuo temporis, in quo extitit, & egit, ei tri-
buatur, vt cauſæ efficienti virtualiter agenti. Hæc tamen ſolu-
tio iam eſt à nobis in ſuperioribus refutata, quia licet actua-
lis exiſtentia efficientis cauſæ non ſit ei ratio agendi, eſt tamen
conditio adeo neceſſaria ad agendum, vt non ſit intelligibile
actu agere tempore, vel inſtanti, in quo non exiſtit. Primo, quia
in eo inſtanti datur actualis productio effectus: ergo datur
actio realis tunc procedens ab agente, per quam effectus pro-
ducitur; ſed repugnat actionem realem procedere ab eo, quod
non eſt, dum actio procedit: ergo repugnat aliquid agere, dum
non eſt in rerum natura. Secundo, quia actio realis dicit rea-
lem, & actualem dependentiam effectus à ſua cauſa efficiente,
ſed non eſt intelligibilis realis, & actualis dependentia ab eo,
quod non habet eſſe reale in rerum natura: ergo nec eſt intelli-
gibile actionem procedere ab eo, quod non eſt. Probatur con-
ſequentia, quia non eſt intelligibilis dependentia, niſi à princi-
pio: ergo non eſt intelligibilis, realis, & actualis dependentia,
niſi à principio reali, & actuali: conſtat autem in inſtanti gene-
rationis

rationis non dari principium reale, nec actuale: ergo nec poteſt dari realis, & actualis dependentia, quam dicit actio realis, & actualis, etiamſi tempore præcedenti extiterit agens.

Ad teſtimonium D. Thomæ reſpondeo cum Caietano in eodem articulo, peccatum duo habere, nempe quod ſit actio quædam, & quod ſit deformis, vel rationi contraria, (loquitur enim D. Thomas de peccato commiſſionis) & inquantum eſt quædam actio, poteſt expellere gratiam effectiuè, ſed ratione deformitatis expellit eam formaliter: diſpoſitiones vero ſolum ſunt formæ quædam, & non actiones, ideo non poſſunt expellere contrarias effectiuè, ſed ſolum formaliter, ſicut vna forma expellit alteram ab eodem ſubiecto ſolum in genere cauſæ formalis. 227

Ad primum argumentum conceſſa maiori, quod agens non attingit paſſum diſtans niſi per virtutem à ſe emiſſam, diſtinguenda eſt minor, quia virtus emiſſa ab agente duplex eſt, quædam emiſſa per medium, & in eo recepta, per quam fit contiguum paſſo. Illúdque tangit, vt patet de luce Solis emiſſa per aërem vſque ad terram. Alia eſt virtus emiſſa ab agente, hoc eſt producta in eodem paſſo. Et inter has duas virtutes hæc eſt differentia, quod per primam operatur agens circa paſſum ſecundam, & ideo illa eſt inſtrumentum, vel efficiens cauſa; quia ſe tenet ex parte agentis, hæc vero non niſi effectus per eam productus, quia ſe tenet ex parte paſſi; illa eſt principium actionis, hæc vero terminus eiuſdem, per quam non dicitur operari agens tamquam per inſtrumentum, ſed per primam, per quam tangit paſſum contactu virtutis, licet eum non tangat contactu quantitatis. Itaque ignis agens in lignum ei coniungitur per calorem emiſſum per aërem coniunctione agentis cum paſſo, non per calorem in eodem ligno productum, niſi coniunctione effectus, vel termini producti circa ipſum: per illum ergo calorem in ſe exiſtentem, & per medium emiſſum agit ignis in lignum tamquam per inſtrumentum, non per calorem in eodem ligno productum vllo modo.

Ad confirmationem neganda eſt minor, quod non poſſit ignis coniungi ligno, niſi per calorem in eo productum; coniungitur enim per calorem in ſe exiſtentem, ſi ſit contiguus cum eodem ligno; ſi vero ſit diſtans ab eo, per calorem productum in aëre idem lignum tangente, & hæc eſt coniunctio propria agentis: coniunctio vero per calorem productum in ligno non eſt agentis, vt agens eſt, ſed ſupponit hanc, & dicitur coniunctio per effectum, & terminum productum per actionem. 228

Ad ſecundum conceſſo antecedente de concurſu effectiuè virtutis ſeminalis ad illa omnia, neganda eſt conſequentia, quod ita concurrant cæteræ diſpoſitiones productæ in paſſo; eſt enim manifeſta differentia ex his, quæ ſuperius diximus de modo concurrendi virtutis ſeminalis: non enim operatur circa materiam, vel ſubiectum, in quo eſt, immo nec poſſet; ſed cum ſit in quibuſdam partibus eiuſdem ſeminis, operatur circa alias, in quarum materia introducenda eſt anima; diſpoſitiones vero præcedentes alias generationes (de quibus loquimur) ſunt in eodem paſſo, in eademque materia, in qua introducenda eſt forma, circa quam nihil operantur, nec operari poſſunt, & ideo nec poſſunt effectiuè expellere diſpoſitiones contrarias, ſed ſolum formaliter; ad expulſionem vero formæ præſentis, & eductionem aduenientis ſolum poſſunt concurrere diſponendo materiam pro noua forma, à qua expellenda eſt antiqua formaliter, talis autem modus concurrendi earum, non eſt efficientis cauſæ, ſed ad materialem potius reducitur, vt per ſe eſt manifeſtum.

229 Ad vltimum diſtinguenda eſt maior, nam contraria duobus modis conſiderari poſſunt. Primò, in quantum ſe tenent ex parte agentis, & paſſi, vt calor ex parte ignis, & frigus ex parte aquæ, vel è contra. Secundo in quantum comparantur ad idem ſubiectum, in quo inhærent tamquam formæ contrariæ; & ſub vtraque conſideratione ſe expellunt ab eodem ſubiecto, ſed ſub prima efficienter, ſub ſecunda, non niſi formaliter, tamquam formæ naturaliter incompoſſibiles in eodem ſubiecto. Et cum diſpoſitiones præcedentes generationem in ſubiecto comparentur ad contrarias in eo exiſtentes tamquam formæ incompoſſibiles in eodem ſubiecto, & non vt ſe tenent ex parte agentis, non poſſunt eas expellere efficienter, ſed ſolum in genere cauſæ formalis. In definitione autem contrariorum non ſumitur expulſio pro efficiente tantum, nec ſolum pro expulſione formali, quia repugnat ſe expellere efficienter, quin etiam ſe expellant formaliter, ſed pro vtraque ſimul; & quia diſpoſitiones præcedentes in ſubiecto ſolum comparantur, vt incompoſſibiles formæ, ſolum poteſt eis conuenire formalis expulſio; effectiua verò conuenit eis ſub alia conſideratione; nam propria contrarietas vtramque conſiderationem comprehendit: ſuppoſito vero, quod non niſi formaliter expellunt diſpoſitiones contrarias, & formam ſubſtantialem ſolum materialiter, vt probauimus, non poſſunt effectiuè concurrere ad generationem nouæ formæ. Quod vero dicitur, non obſtare, quòd idē non poſſit agere in ſeipſum, diſtinguendū eſt: nam actione

tranſeunte,& vniuoca repugnat idem ſecundùm eamdem partem in ſeipſum agere, quia in actione tranſeunte neceſſe eſt agens realiter eſſe diuerſum à paſſo, & in vniuoca ſeipſum intendere, & cum calefactio, aut quæuis alia alteratio propria, qualis eſt illa,per quam poſſet excogitari diſpoſitiones antecedentes agere,ſit actio tranſiens,& vniuoca,repugnat exerceri circa idem omnino ſubiectum, quamuis actione immanente, vel habente modum immanentis, & æquiuoca non repugnet idem in ſeipſum agere, de qua procedit ſecundum exemplum in argumento aſſumptum. De virtute vero ſeminali aliam eſſe rationẽ oſtendimus,ideo nihil probant contra noſtrã ſentẽtiã.

CAPVT V.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De augmentatione autem reliquum eſt dicere,& quonam differat à generatione,& alteratione, &c.

Breuis expoſitio textus.

EXplicata diſtinctione alterationis à generatione ſubſtantiali capite præcedenti, diſtinguit Ariſtoteles in præſenti ſatis diffuſo augmentationem,& diminutionem ab eadem generatione,& hoc eſt intentum capitis. Quod vt conſequatur tria proponit tractanda de augmentatione, Primum,quomodo diſtinguatur à generatione,& alteratione. Secundum,quonam modo fiat augmentatio,& diminutio rerum naturalium. Tertium,quibus modis differant nutritio,& augmentatio, & ideo in tres partes diuiditur caput iuxta horum trium explicationem. In duobus aſſerit differre augmentationem à generatione,& alteratione: nam primo differunt ex parte terminorum, in quos tendunt, nam generatio ſubſtantialis habet ſubſtantiam pro termino ad quem,alteratio qualitatem, augmentatio vero tendit ad quantitatem: & hæc eſt præcipua differentia, quia mutationes,& motus habent vnitatem, & diſtinctionem ſpecificam à terminis ad quos,vt 5.lib.Phyſ.docuit Ariſtoteles. Secundo differunt,quia id quod generatur, vel alteratur, non neceſſariò mutat locũ:vt patet cum ex ligno fit ignis, vel cum calefit aqua permanentibus in eiſdem locis:id autem,quod augetur neceſſariò mutat locum,non quidem ita vt totaliter deſerat locum,quem prius habebat,& acquirat alterum;hoc enim modo

modo non eſt neceſſariū mutare locum, ſed ita vt ad maiorem locum neceſſariò extendatur. Itaque neceſſarium eſt, quòd nouas partes loci acquirat, quas prius non habebat; non tamen quod aliquam partem prioris loci relinquat, vt patet dum arbor creſcit permanens in eodem loco, ſed neceſſariò ſe extendens ad minorem, quam habebat prius, & oppoſito modo id, quod diminuitur, neceſſariò mutat locum, non totaliter deſerens eum, quem habebat prius, ſed aliquas partes eius, reducens ſe ad alias, & ideo ad minorem locum. Et hæc de explicatione primi.

2 Vt explicet ſecundum, proponit duo dubia, & ſoluit: & tandem duo ſupponit. Primum dubium eſt, an id, quod augetur, augeatur per additionem alicuius habentis magnitudinem, ſeu quantitatem, vel carentis omni magnitudine. Et reſpondet neceſſarium eſſe, vt illud ex quo augetur aliquid, quod vocatur alimentum, magnitudinem habeat, quia ſi eſſet materia ſine magnitudine, aut eſſet ſeparata ab omni corpore, vel eſſet in aliquo corpore; ſeparatam eſſe repugnat, quia nec eſſet in loco, ſicut punctum, nec eſſet aliquid ſenſibile. Probatur conſequentia, quia vtrumque habet res quælibet per quantitatem; nempe in loco eſſe, & ſentiri poſſe: eſſe autem inſenſibile, & extra locum illud, ex quo aliquid augetur, impoſſibile eſt; quia cum id, quod augetur, ſit corpus naturale, & ex conſequenti ſenſibile, & in loco, augeri non poteſt per additionem rei inſenſibilis, & ſine loco. Sed non minus repugnat, quod materia ex qua aliquid augetur, careat magnitudine, & ſit in aliquo corpore, nam vel eſſet pars eius, vel accidens; quod patet eſſe impoſſibile, quia partes, & accidentia corporis coextenduntur quantitati, vel magnitudini eius: ergo repugnat ſic eſſe in corpore, & non habere magnitudinem. Vel eſſet in corpore, ita vt nec eſſet pars eius, nec accidens, quod non eſſe minus impoſſibile probat, quia ex hoc ſequerentur tria abſurda. Primum, quod generatio vnius non eſſet corruptio alterius, ſed poſſet aliquid generari ex alio non corrupto, ſed permanente. Nam ex tali materia exiſtente in alio corpore poſſet generari aliquid, vt ex alimento exiſtente in aqua aër, ſed nihil aquæ corrumperetur, quia talis materia alimenti in ea exiſtens, nec eſt pars aquæ, nec accidens eius: ergo poteſt ſeparari ab aqua ſine vlla eius corruptione. Secundo ſequeretur, quod in eodem compoſito poſſent eſſe infinitæ materiæ alimentorum, quia ſi non ſunt partes eius, nec accidentia, non ſe impedient, nec vna excludet alteram: qua ratione poteſt eſſe vna, poterunt eſſe infinitæ. Tertio ſequeretur, quòd dum generatur aliquid

ex ali

ex aliquo, vt aër ex aqua, exiret ex ea, tanquam ex vaſe abſque vlla mutatione eiuſdem aquæ. Et ex eiſdem argumentis aſſerit probari, quod ex indiuiſibilibus quantitatis, vt ex punctis, & lineis magnitudine carentibus, non fiat augmentum corporis naturalis: ideo concludit neceſſarium eſſe, quod alimentum, ſeu materia; ex qua corpus augetur, magnitudinem habeat. Quod probat primo, quia materia non poteſt eſſe ſeparata ab omni forma ſubſtantiali, & qualitatibus, per quas forma conſeruatur in materia: ſed repugnat eſſe vnitam formæ ſubſtantiali ſine quãtitate omnino neceſſaria ad diuerſas formas ſubſtantiales recipiendas: ergo non minus repugnat eſſe ſine magnitudine. Maiorem probat, quia quidquid generatur, fit ex aliquo habente formam ſubſtantialem, per cuius expulſionem corrumpitur, & ab agente inducente nouam formam in eadem materia: ergo repugnat materiam permanere ſine vlla forma. Secundo ex propria ratione augmentationis, quæ non eſt generatio corporis, ſed additio nouæ quantitatis ad eam, quam habebat prius: ergo neceſſe eſt quantitatem habere illud, ex quo augetur corpus.

Secundum dubium: an ſuppoſito quod augmentum debeat fieri ex alimento habente magnitudinem, vel quantitatem, & ideo duo interueniunt corpora in augmento, nempe illud, ex quo fit, quod vocatur alimentum, & illud, cui de nouo aduenit alimentum, quod eſt corpus viuẽs, quodnam horum corporum augeatur, primum vel ſecundum. Vt autem dubiũ ſoluat, proponit tres conditiones neceſſariò ſeruandas in augmento, & tria inconuenientia vitanda, vt bene fiat. Prima conditio eſt, vt illud, quod augetur, vel diminuitur, ſecundum omnes ſuas partes augeatur, vel diminuatur. Secunda, vt omnibus, & ſingulis partibus eius aliquid nouum addatur, vel detrahatur; repugnat enim augeri aliquid, niſi aliquam ſuſcipiat additionem, vel minui, niſi per detractionem: ergo repugnat augeri, vel minui ſecundum omnes partes, niſi nouo aliquo recepto in eis, vel ex eis amiſſo. Tertia conditio eſt, vt illud, quod augetur, nec de nouo fiat, nec corrumpatur per augmentationem, ſed idem numero permaneat ante, & poſt eam, immo ſub vtroque termino eius, à quo, & ad quem, nempe ſub minori quantitate, quæ eſt terminus à quo, & etiam ſub maiori, quæ eſt terminus ad quem, & mutatio eius ſolum fiat ſecundum maiorem, & minorem quantitatem. In qua conditione conuenit augmentatio cum alteratione (inquit Ariſtoteles) quia etiam in alteratione manet idem corpus ſub contrarijs qualitatibus, vt ſub calore, & frigore, & ideo ſub vtroq; termino à quo, & ad quem,

nam

nam ab vna mouetur ad aliam mutatione eius ſolum facta ſecundum eaſdem qualitates. Conueniunt etiã in alio, videlicet, quod ſicut virtus augmentatiua eſt in eo, quod augetur, ſic ſæpe contingit alteratiuam virtutem eſſe in eo, quod alteratur: quo autem modo hoc ſit intelligendum in quæſtionibus explicabitur. Ex tribus autem inconuenientibus vitandis in augmentatione primum eſt, vt intra corpus, quod augetur, non admittatur vacuum, in quo recipiatur cibus, vel alimentum, vt falſo à quibuſdam antiquioribus admittebatur, putantibus non poſſe recipi, niſi admiſſo vacuo. Vacuum vero non eſſe admittendum, probatum eſt in 3. lib. Phyſ. Secundum inconueniens vitandum eſt, vt non admittatur penetratio alimenti de nouo aduenientis cum corpore, quod augetur, & cui aduenire dicitur, quia penetratio corporum impoſſibilis eſt per naturam. Tertium, non debet admitti, quod augmentum fiat per additionem alicuius carentis magnitudine, ſed eam habentis. Quibus enumeratis conditionibus, ſeruandis in augmento, & incommodis vitandis, reſpondet dubio propoſito, in augmentatione non augeri cibum ſeu alimentum adueniens; ſed corpus viuens, cui aduenire dicitur. Quod probat ex tertia conditione, nam ex natura augmentationis eſt, vt illud, quod augetur, non corrumpatur ſecundum ſubſtantiam, ſed idem permaneat, ante & poſt augmentationem, mutatione ſolum facta circa quantitatem, ſed alimentum non permanet, ſed corrumpitur ſubſtantialiter, & conuertitur in ſubſtantiam corporis viuentis; corpus autem viuens permanet idem ante, & poſt augmentum vt docet experientia: ergo alimentum non eſt, quod augetur, ſed corpus viuens per conuerſionem eius in propriam ſubſtantiam.

4 Duo tandem ſupponit tamquam certa. Primum eſt per augmentationem primo augeri partes ſimilares corporis viuentis, & harum ratione partes diſſimilares. Quæ ſint autem partes ſimilares, & quæ diſſimilares docet Ariſt. ipſe 1. lib. de hiſtoria animalium cap. 1. dicens, Similares eſſe, quæ conſtant ex particulis eiuſdem rationis, & nominis cum toto, quod proximè componunt, vt caro, & os. Vocantur ſimilares, quia quælibet pars carnis eſt caro, & caro vocatur, & etiam quælibet pars oſſis eſt os. Partes vero diſſimilares ſunt, quæ ex ſimilaribus componuntur, vt pes, manus, & brachium, quia ex carne, & oſſe conſtant, nec ſunt eiuſdem rationis, & denominationis partes earum cum ipſis, quia pars brachij non eſt brachium. Secundo ſupponit partes corporis viuentis dupliciter conſiderari poſſe, aut ſecundum materiam, aut ſecundum formam, quia materia,

& forma ſuo modo conſtant, ſicut totum; vt manus hominis conſtat materia partili,& anima eam informante. Augmentationem vero fieri ſecundum partes formales, non ſecundum materiales,quia id,quod augetur, debet manere idem ante, & poſt augmentum, ſed viuens non manet idem ſecundum materiam,quia partes materiæ fluunt,& conſumuntur per continuam actionem caloris naturalis: ergo non fit ſecundum eas augmentum,ſed potius ſecundum formales, quia forma videtur eadem ſemper manere. Quid autem per formam,& materiam,& quid per partes formales, & materiales intelligat Ariſtoteles,difficile eſt,explicabitur vero in quæſtionibus. Ex his omnibus affirit,intelligendum eſſe modum,quo fiat augmentatio, fit enim accedente de nouo alimento,atque conuerſo in ſubſtantiam corporis viuentis, additoque omnibus,& ſingulis partibus corporis viuentis,ita vt per augmentum omnium partium augeatur totum corpus viuens idem permanens ſecũdum ſubſtãtiam,& ſola mutatione facta circa quantitatẽ,ſed mutato ſubſtantialiter alimẽto,ita vt in principio augmẽtationis diſſimile ſit corpori viuenti,tam ſecundũ formam ſubſtãtialem,quã ſecundũ qualitates,vt patet de ſanguine,ex quo augẽtur animalia,ſed in fine iam ſit factũ ſimile ſecundũ vtrumq; per diuerſas alterationes,& ſubſtantialem cõuerſionem in ſubſtantiã eiuſdẽ corporis viuentis, in fine namque augmentationis iam ſanguis factus eſt caro, atque etiam os, parſque ſubſtantialis animalis eiuſdem rationis cum cæteris; & hæc de explicatione ſecundi.

Vt autem explicet tertium,nempe diſcrimen inter nutritionem,& augmentationem,proponit aliud dubium;qualis naturæ, vel conditionis debeat eſſe cibus, vel alimentum, ex quo augetur corpus viuens. Reſpondet vero, actu quidem diuerſum eſſe debere, non ſolum ſecundum ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum accidentia ab eo, quod augetur, & ideo actu etiam ei diſſimile. Probat, quia, per ſui corruptionem debet augere illud: ergo debet eſſe diuerſum, ac diſſimile actu,alioqui nec pati poſſet, nec corrumpi; cum nihil patiatur, neque corrumpatur,niſi à diuerſo, & diſſimili,ſed potentia debet eſſe idem,& omnino ſimile, quia in idem met corpus viuens conuertitur, & formam eius ſubſtantialem, atque accidentia ſuſcipit. Ex quibus infert generationem quamdam ſubſtantialem neceſſariam eſſe ad augmentum, nam ſi alimentum ſubſtantialiter corrumpitur, neceſſe eſt generationem alicuius præſupponat, cui eadem corruptio ſuccedat; cum ſemper verum ſit, corruptionem vnius eſſe generationem alterius, vt ſuperius probatum

probatum fuit. Sed hanc generationem (inquit) ad augmentum requiſitam diuerſam eſſe à generatione, cuius natura in præcedentibus capitibus explicata fuit, nam per illam generatur totum quoddam ſubſtantiale ſeparatum à quocumque alio, & per ſe conſiſtens, vt patet in generatione hominis, vel leonis: per generationem vero ad augmentum requiſitam non generatur totum ſubſtantiale, ſed pars quædam ſubſtantiæ de nouo addita corpori viuenti, & ideo non vocatur generatio ſimpliciter, ſicut illa, ſed aggeneratio quædam ſubſtantialis, atque etiam nutritio.

5 His explicatis aſſerit ad augmentum viuentis duas mutationes concurrere, vnam per quam materia alimenti ſuſcipit formam ſubſtantialem viuentis, & amittit propriam, & hæc appellatur nutritio, vel aggeneratio alteram per quam corpus viuens maiorem acquirit quantitatem, quam habebat prius, & hæc vocatur augmentatio. Has autem mutationes conuenire ait in vno, & differre in duobus. Conueniũt quidem in eo, quod vtraque fit per additionem rei quantæ, nempe alimenti conuerſi in ſubſtantiam aliti. Differunt vero primo ex parte materiæ, ex qua fiunt, nempe alimenti; nam vtraq; fit ex eo diuerſo modo ſumpto, augmentatio quidem ex eo, vt potentia quanto, nutritio vero ex eodem, vt eſt potentia caro, vel os; hoc eſt, vt in ſubſtantiam rei viuentis, conuerti poteſt. Secundo differunt ex parte ſubiecti, quia nutritio durat toto tempore vitæ, nam verum eſt corpus viuens ſemper nutriri, quandiu viuit; augmentatio vero non durat ſemper, ſed augetur corpus viuens vſque ad certum tempus, quod appellatur ſtatus, & non vltra, nutritur tamen ſemper, & huius ratio eſt, quia virtus vitalis in prima vitæ ætate fortior eſt ad conuertendum plus alimenti in ſubſtantiam propriam, quàm ſit deperditum de eadẽ propria ſubſtantia, per continuam actionem caloris naturalis, poſt vero debilitatur, ita vt non poſſit tantum conuertere, quantum conſumptum eſt; & ideo non poteſt iam viuens augeri, ſed potius diminuitur, ſemper tamen conuertit aliquid, & ideo ſemper durat nutritio, ſed non durat ſemper augmentatio: & hæc eſt ſententia totius capitis.

TRACTA

TRACTATVS DE NVTRITIONE ET augmentatione.

QVÆSTIO I.

An dentur nutritio, & augmentatio in rerum natura, & quid vtraque ſit?

VT à nomine ipſo augmentationis incipiamus, tribus modis accipi ſolet. Primo communiſſimè pro qualibet mutatione, per quam aliquid creſcere, vel augeri dicitur in quocumque genere rerum, hoc eſt, ſiue in ſubſtantia, ſiue in qualitate, aut quantitate; vel etiam in ſola extenſione ad maiorem locum. In qua ſignificatione dici ſolet, calorem, ac cæteras qualitates augeri ſecundum intenſionem, & extenſionem. Secunda acceptio minus vniuerſalis eſt, pro mutatione, per quam acquiritur pars aliqua integralis rei, eique ſuperadditur, & per additionem eius augeri dicitur. In qua ſignificatione ignis, aqua, & cætera elementa augentur, dum nouæ partes eis adduntur, prius, vel ſimul productæ, vt aqua augetur, dum noua portio ei additur; & ignis, dum noua combuſtibilia in ſe conuertit. Tertio modo accipitur ſpecialius, ac proprius pro mutatione accidentali, per quam acquiritur quantitas ex conuerſione alimenti in ſubſtantiam aliti vitali modo facta, hoc eſt, per virtutem intrinſecam viuentis, & per eius additionem viuens efficitur maius ſecundum omnes ſuas partes: & de augmentatione hoc tertio modo ſumpta agit Ariſtoteles capite præſenti, & ſecundo libro de anima à textu 41. vſque ad 50. & nos quoque de illa ſic ſumpta agemus in præſenti tractatu. Nutritio vero duobus tantum modis ſumitur. Primo pro quacumque conuerſione nutrimenti in propriam ſubſtantiam: in qua acceptione non ſolum viuentibus corporibus attribuitur, ſed etiam non viuentibus, nam ignis nutritur per conuerſionem olei, aut etiam lignorum, vel ſtupæ, quæ dicuntur pabulum, vel nutrimentum eius. Secundo modo accipitur proprius pro ea tantum conuerſione nutrimenti, quæ ſit virtute vitali, atque intrinſeca ſecundum omnes partes viuentis, ita vt ſingulis diſtribuatur ſecundum exigentiam propriæ naturæ, & hæc ſola eſt, quæ concurrit ad propriam augmenta- 6

O

tionem viuentium; & propterea de hac tantum agendum nobis erit cum Ariſtotele, & prius quàm de augmentatione, quia ex notitia eius pendet notitia augmentationis.

7 De qua primo inquirit quæſtio, an ſit in rerum natura? Et prima opinio negat veram nutritionem dari in viuentibus. Quam tacito nomine authoris refert D. Thom. 1. par. quæſt. 119. artic. 1. ſed eam tenuit Magiſter ſententiarum in 2. d. 3. duobus vltimis paragraphis, vbi aſſerit, viuens nunquam adquirere nouam ſubſtantiam, ſed cum ea, quam accepit per primam generationem, conſeruari per totam vitam; cibo tamen, vel alimento indigere,non vt illud conuertat in propriam ſubſtantiam, ſed vt ſit pabulum, vel fomentum caloris naturalis, circa quod operatur, ne agens circa propriam ſubſtantiam viuentis eam conſumat. Per operationem vero caloris naturalis circa illud(ait)ſolum conuerti in excrementa,quę per virtutem expulſiuam eiuſdem viuentis à corpore expelluntur.Quam ſententiam videtur ſequi Albert. Magn.in ſumma de homine q.1. art.2.differt tamen non parum à Magiſtro,quia non ſolum veram nutritionem tollit, ſed etiam veram augmentationem, aſſerens non augeri viuens per additionem alicuius nouæ quantitatis,ſed ex eo ſolum, quod quantitas illa,quam in prima generatione accipit,rareſit,& ad maiorem locum ſe extendit:Magiſter vero non videtur veram augmentationem tollere per acquiſitionem nouæ quantitatis.

Probat autem Magiſter non dari veram nutritionem teſtimonio Chriſti Domini Matth. 5. vbi ſic ait: *Omne, quod in os intrat, in ventrem vadit,& in ſeceſſum emittitur*, quaſi dicat,nihil aliud efficere calorem naturalem circa cibos, niſi eos in excrementa conuertere: docet igitur nihil eorum conuerti in ſubſtantiam viuentis, & conſequenter, nec ex eis fieri veram nutritionem, Quod poteſt etiam probari hoc argumento: ſi fieret vera nutritio per conuerſionem alimenti in ſubſtantiam aliti, neceſſarium eſſet, quod anima vniretur materiæ eiuſdem alimenti virtute caloris naturalis, vel nutritiuæ potentiæ, cuius inſtrumentum eſt; ſed impoſſibile eſt nutritiuam virtutem attingere vnionem animæ cum materia alimenti; ergo impoſſibilis eſt naturaliter nutritio. Euidens eſt conſequentia cum maiori, quia ſi datur vera nutritio, debet eſſe operatio vitalis procedens à virtute vitali tanquam à principio intrinſeco efficiente. Sed probatur minor in homine; quia impoſſibile eſt aliquid attingere vnionem extremorum, niſi attingendo extrema ipſa; ſed virtus nutritiua, cum ſit potentia corporea, non poteſt attingere ſubſtantiam animæ rationalis,quæ eſt ſpi

eſt ſpiritualis: ergo neque vnionem eius cum materia. Nec ſolum anima rationalis ſpiritualis eſt, ſed etiam vnio eius cum materia; nam vnio debet eſſe in re vnita tanquam in ſubiecto: ergo vnio animæ cum materia erit in anima, & ideò ſpiritualis, ſicut anima ipſa; ſi enim eſſet corporea, non poſſet eſſe vinculum rei ſpiritualis: ergo nullo modo attingi poteſt à virtute nutritiuâ corporea, quare nec nutritio erit poſſibilis.

Hæc tamen ſententia falſa eſt, & principiis Ariſtotelis expreſſe contraria. Probatur hoc ſecundum, quia principium Ariſtotelis eſt capite præſenti expreſſum, atque etiam 2. lib. de anima text. 46. quod alimentum, ex quo fit nutritio, in principio eſt diſſimile viuenti, ſed in fine eiuſdem nutritionis omnino ſimile, quia per conuerſionem in ſubſtantiam aliti ſuſcipit eandem formam, nempe animam, & verè animatum, & viuens per eam conſtituitur, & ita dicitur nutrire corpus: ponit igitur Ariſtoteles veram nutritionem, quam negat Magiſter. Sed probatur primum, quod ſit contra rationem; nam euidenti experientia conſtat hominem, & cætera animalia non ſolum partem ſanguinis, ſed ſubſtantiæ, in qua geniti ſunt deperdere per continuam actionem caloris naturalis, quod præcipuè oſtenditur dum grauem aliquem patiuntur morbum: neceſſe eſt ergo ſanguinem deperditum, atque etiam deperditam ſubſtantiam aliquo medio reparari, vel citò conſumi corpus: nullum eſt autem medium excogitabile, quo poſſint reparari naturaliter præter conuerſionem alimenti in ſanguinem, & ſubſtantiam aliti, quæ verò, & propriè eſt nutritio: ergo neceſſariò admittenda eſt. Et eam tanquam neceſſariam admittunt omnes interpretes Ariſtotelis tam antiqui, quàm recentiores duobus locis citatis: & præter eos D. Auguſtin. in lib. de vera religione, qui habetur in 1. tom. cap. 40. in principio his verbis, *Alimenta carnis corrupta, id eſt, amittentia formam ſuam in membrorum fabricam migrant.* Et D. Tho. 1. p. q. 119. artic. 1. non ſolum id aſſerit, ſed contrariam ſententiam irrationabilem eſſe affirmat. Falſa eſt etiam ſententia Alberti Magni, quod non detur vera augmentatio, quæ ſit acquiſitio nouæ quantitatis, ſed ſolum per rarefactionem primæ, quam in generatione acceperunt, dicantur creſcere animalia; quod ſic probo. Euidenti experientia conſtat maioris virtutis, ac roboris eſſe animalia poſt incrementum, quam ante illud, ſiue fiat vno modo, ſiue alio, & homines in ætate virili, quàm in puerili; ſed per rarefactionem non ſolum non creſcunt vires, ſed neceſſariò debilitantur: ergo falſum eſt, quod augmentatio ſit ſola rarefactio. 8

Probatur minor, quia virtus vnita fortior eſt ſe ipſa diſperſa; ſed per rarefactionem magis eſt diſperſa, vt conſtat: ergo debilior, quàm prius. Secundo, quia eadem experientia docet membra corporis denſiora, atque ſolidiora eſſe in viris, quàm in pueris: ergo euidens ſignum eſt non creſcere per rarefactionem, ſed per acquiſitionem nouæ quantitatis, quam neceſſe eſt acquirere ſuppoſita acquiſitione nouæ partis ſubſtantiæ per nutritionem. Tanquam certum igitur tenendum eſt, veram nutritionem, & veram augmentationem dari in rebus naturalibus.

9 Ad teſtimonium ex Euangelio reſpondet D. Thomas 1. p. q. 119. artic. 1. ad primum, ſenſum illius propoſitionis non eſſe quod omnes cibi, & ſecundum omnes ſuas partes in ventrem vadant, & in ſeceſſum emittantur; ſed quod ex cibo quocumque aliquid emittatur, nempe terreſtre illud, atque impurum, quod relinquitur ex ciborum concoctione, atque expurgatione in ſtomacho facta. Itaque vniuerſalis eſt propoſitio ex parte ciborum, & ſubiectum eius diſtributum pro omnibus, & ſingulis cibis, ſed in ordine ad partes eorum indefinita. Et eſt legitima expoſitio verborum, ſi contextum capitis inſpiciamus, quia cum Phariſæi pro delicto oppoſuiſſent diſcipulis, quod illotis manibus manducarent, Chriſtus reſpondit nullum in hoc peccatum ineſſe, quia cibus aſſumptus operibus naturalibus deſeruit, hoc eſt nutritioni, & augmento corporis, & quod reſiduum eſt in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur: in his autem operibus cum naturales ſint, nihil peccati reperiri, & ideo nec in ſumptione cibi, ex eo quod illotis, vel ablutis manibus ſumatur, ea vero, quæ de ore exeunt, cum procedant à corde, hoc eſt, à voluntate libera peccata eſſe poſſe, & ideo hæc, & non illa inquinare animam: ad hoc autem inſtitutum nihil refert, quod totus cibus aſſumptus, vel partes eius per hanc, aut illam viam emittantur; quare ſufficienter declaratur intentum Chriſti, & verba eius per explicatum ſenſum.

Ad argumentum concedunt iuniores quidam, vnionem animæ rationalis ad corpus eſſe ſpiritualem, & ideo non attingi per virtutem corpoream. Hoc tamen falſum eſſe cenſeo. Primo, quia iſti ſolum ponunt vnicam vnionem inter animam, & corpus cum communi ſententia, & hanc dicunt educi de potentia materiæ: ex quo ſequitur attingi à virtute corporea agentis naturalis. Secundo, quia ſi non attigeretur: ergo neque verum eſſet, quod homo generaret hominem, neque quòd efficienter ſe nutriret, quod eſt falſum. Probatur conſequentia, quia homo non attingit animam à ſolo Deo creatam,

nequo

neque attingit vnionem eius cum corpore: ergo nec attingit hominem, vel ſubſtantiam factam per generationem, & nutritionem; quia homo nihil eſt realiter diſtinctum à corpore, & anima, vt vnitis. Probatur tandem, quia homo generans hominem producit modum vnionis, vel falſum eſt eum generare, cum nihil ad eum pertinens producat: ſed non producit modum vnionis ex nihilo per creationem: ergo ex præſuppoſita materia, quare neceſſe eſt illum educere de potentia eius; ſed quidquid educitur de potentia materiæ, eſt materiale, & corporeum: ergo repugnat modum vnionis eſſe ſpiritualem, & ideo repugnat eſſe in anima rationali tanquam in ſubiecto. Sed reſpondent educi quidem de potentia materiæ, ſed tranſire ad animam, & non permanere in materia: hoc tamen apertè falſum eſt, & argumento non ſatisfacit. Probatur eſſe falſum, quia repugnat aliquid educi de potentia materiæ, & in ea non permanere: primo, quia educi de potentia materiæ eſt fieri in materia: ergo neceſſe eſt ſimul fieri, & materiæ ineſſe, atque adeo in ea eſſe tanquam in ſubiecto. Secundo educi de potentia materiæ eſt dependere ex materiali concurſu eius, vt ſubiecti præſuppoſiti: ergo eſt in ea fieri tanquam in ſubiecto, & proinde in ea permanere, vel de ſubiecto in ſubiectum migrare. Quod vero non fiat ſatis argumento, euidens eſt, nam ſi ſemel concedatur educi de potentia materiæ, vt conuincit argumentum, & conceditur ab his, materialis debet eſſe, & ideo non poterit in anima rationali recipi tanquam in ſubiecto. Negandum igitur eſt, quod vnio ſit ſpiritualis, ſed verè corporea eſt, vt ſuo loco oſtendetur. Quod vero dicitur eſſe in anima, vt in ſubiecto, falſum eſt, ſed ſolum adhæret ei tanquam modus eam coniungens materiæ, vel corpori, quod non repugnat rei corporeæ: & ita dicimus, agens naturalem eandem vnionem attingere per virtutem corpoream tanquam per inſtrumentum in generatione, & nutritione: & ex hoc verum eſt quod homo generat hominem, & efficienter ſe nutrit.

Quid ſit nutritio, & quid augmentatio?

VT intelligatur in quanam actione conſiſtat nutritio, & in qua augmentatio, notandum eſt nutritionem viuentium plures alterationes alimenti præcedere; & prima fit in ore, vbi non ſolum conteruntur cibi, ſed verè alterantur per admiſtionem ſaliuæ, quæ magnam habet virtutem alterandi, & reſoluendi, vt teſtatur Galenus 1. lib. de ſimplicibus capit. 6. & colligitur ex colore, odore, & ſapore; quos mutaſſe conſtat 10

cibos poſt attritionem; ab ore deferuntur cibi in ventriculum, vel ſtomachum, vt docet idem Galenus 4. lib. de vſu partium capit. 5. vbi fit ſecunda alteratio quæ eſt prima concoctio, vel digeſtio eorum, & per quam magna pars excrementorum ab eis extrahitur, & in inferiorem partem inteſtinorum reijcitur, ſicque permanent cibi magna ex parte expurgati ſub forma cuiuſdam ſubſtantiæ liquidæ, & colore albæ, quam chylum vocant. Ex ventriculo vero trahitur ad iecur per venas meſaraicas, vbi fit tertia alteratio & ſecunda digeſtio, vel concoctio, maioremque expurgationem cibus accipit; nam terreſtriores chyli partes ibi ſubſident, & leuiores aliæ quaſi ſpuma ſupernatant; aliæ denique ſunt mediæ. Et terreſtriores quidem ſunt naturæ atræ bilis, ſeu melancoholiæ, deſcenduntque à iecore ad lien, vt ex eis magis ab eo expurgatis nutriatur: leuiores vero ſunt naturæ cholericæ, ſeu flauæ bilis aſcenduntque ad folliculum, ſeu veſicam fellis. Denique partes mediæ colorem rubeum ibi acquirunt ſimilem colori iecoris, habentque naturam ſanguinis. Circa ſanguinem vero in iecore factum diuerſo modo opinantur Medici ex vna parte, & Ariſtoteles ex alia, nam Ariſtoteles 2. lib. de partibus animalium cap. 4. & lib. 3. de hiſtoria animalium cap. 19. aſſerit officinam ſanguinis eſſe cor, non iecur, ſed à iecore dimitti, & in corde recipi, vt ibi vltimam expurgationem recipiat, & ad ſingulas partes corporis per venas deriuetur. Medici vero præſertim Galenus 6. lib. de placitis capit. 17. ex oppoſito affirmant officinam ſanguinis eſſe iecur, à quo deriuatur per venas ad cor, & cæteras partes corporis, vt in eis vltimam expurgationem accipiens conuertatur in ſubſtantiam aliti, & præcipuè in corde ſummam recipiat expurgationem, & puriſſimus euadat, ita vt in ſpiritus vitales conuerti poſſit, quos certum eſt apud omnes in corde fieri ex puriſſimo ſanguine, quia certum eſt in corde reſidere virtutem ſeu facultatem vitalem tanquam in fonte totius vitæ. Vnde & in eodem reſidet pulſatrix virtus, vt oſtendit continua agitatio, & motus eius, & ab eodem etiam deriuatur per arterias, & ita ſentitur in brachiis, & aliis partibus corporis, in quibus oſtenditur, & morborum ſignum eſt. Et videntur hanc ſententiam deſumpſiſſe Medici ex Platone in Thimeæo, ex Philone Iudæo in libro de victimis, quos ſequuti ſunt D. Greg. Niſſenus in lib. de creatione hominis cap. vltimo D. Nemeſius in lib. de natura hominis capit. 23. D. Theodor. ſermone 3. de pronidentia. Lactan. in lib. de Opificio Dei capit. 14. Richar. in 2. d. 3. qu. 2. ad 5. Maior ibidem quæſt. 5. Et eodem ferè modo differunt quantum ad ſpiritus animales, nam Ariſtoteles 2. lib. de gene

de generatione animalium cap.4. & lib. 2. de partibus animalium cap.7. putat in corde etiam eſſe principium ſenſitiuæ virtutis, & ideo in eodem fieri ſpiritus animales ex puriſſimo ſanguine, & ſuo motu per arterias diſcurrere partim ad cerebrum, partim ad reliquas partes corporis. Cæteri vero, & cum eis medici omnes principium virtutis ſenſitiuæ primo in cerebro potius collocant pro internis ſenſibus, & in reliquis ſenſoriis eiuſdem capitis pro externis; vnde ſpiritus animales non in corde, ſed in cerebro fieri docent, ita vt à corde quidem deriuetur pars quædam ſpirituum vitalium, & per quaſdam obliquas, atque anguſtas vias perueniant ad cerebrum, vbi per virtutem eiuſdem cerebri magis attenuantur, & ex vitalibus fiunt animales abſque corruptione ſubſtantiali per ſolam attenuationem, nam opera animalis præſertim ſenſationes internæ omnium aliarum perfectiſſimæ, quibus deſeruiunt ſpiritus animales perfectiores ſunt vitalibus, & ideo, perfectioribus, ac tenuioribus ſpiritibus indigent; hi ergo ſpiritus animales à cerebro deriuantur per neruos ad reliquas partes, per quas exercentur operationes animæ ſenſitiuæ, quales ſunt ſenſationes, & motus progreſſiui. Itaque vt breui ſermone hæc explicentur, ſpiritus non eſt aliud, quàm ſubſtantia quædam tenuiſſima facta ex puriſſimo ſanguine ad modum vaporis ex eodem ſanguine extracti: nam quemadmodum Sol in mundo magno ſua virtute calefactiua extrahit ab aqua vapores, qui ſunt tenuiſſimæ quædam ſubſtantiæ quaſi de natura aëris, ita in mundo paruo, hoc eſt, in corpore animali, vel humano, ſe habet cor, & ſua virtute caloris vitalis extrahit ex puriſſimo ſanguine in ſe recepto, & nimis expurgato quaſi vapores quoſdam, qui ſunt ſubſtantiæ quædam ſubtiliſſimæ, quaſi de natura aëris, & ideo vocantur ſpiritus, & vapores iſti ſubtiliſſimi, & ideo leuiſſimi per virtutem vitalem, quam in ſe habent, moueri poſſunt, & ſuo motu facile diſcurrunt per arterias, & alias vias corporis. Diſtinguntur autem in vitales, & animales, quia operationibus vitales, vt nutritioni, & augmentationi deſeruiunt, atque etiam operationibus animalibus, hoc eſt, animæ ſenſitiuæ, vt ſenſationibus, & motibus localibus eiuſdem animalis: neceſſarij autem ſunt imprimis ad replendas vias corporis, per quas, ſi plena omnino eſſent aliméto, non poſſet idem alimentum omnino deriuari: neceſſe eſt ergo aliquam partem earum vacuam eſſe, ſed ſpiritibus plenã, ne detur vacuum; & cum ſpiritus facile cedant, facile etiam decurrit alimentum, & ad partes corporis defertur. Deſeruiunt præterea ad motum eiuſdem alimenti vitales, in quantum ſunt inſtrumenta 12

O 4

quædam vitalis virtutis; & animales deſeruiunt ſenſationibus, & motibus localibus, in quantum ſunt inſtrumenta virtutis motiuæ vitalis: nec tamen differunt ſubſtantialiter, ſed ſolum accidentaliter, quia animales ſubtiliores ſunt,& magis attemperati, & ideo ex vitalibus tranſeunt in animales per alterationem, vt explicatum eſt. Et hæc de ſpiritibus adnotare placuit, vt quadam ſaltem imperfecta ratione cognoſcatur natura, & officium eorum in corpore, & ex ea melius intelligatur modus, quo fiunt nutritio, & augmentatio. Poſtquam ergo ſanguis per venas, ſiue à corde, ſiue à iecore procedentes deriuatur ad reliquas partes corporis, in eis conſequitur vltimam expurgationem, maiorem, vel minorem, ſecundum maiorem, vel minorem perfectionem cuiuſlibet partis ex eo nutriendæ. Expurgatur autem, & perficitur per virtutem vitalem in ſingulis partibus participatam ab anima, & ſic expurgatus, & perfectus ſanguis dicitur vltimum alimentum, quia nondum eſt conuerſum in ſubſtantiam aliti, immo nec mutatum ſubſtantialiter, ſed accidentaliter tantum per varias alterationes explicatas. Sequitur deinde conuerſio eius ſubſtantialis in carnem,oſſa,& neruos,aliáſque corporis partes, quæ cõuerſio non eſt aliud, quàm corruptio eiuſdem ſanguinis, in cuius materia introducitur anima,& vnitur ſubſtantialiter,& per talem vnionem generantur in toto corpore diuerſæ partes ſubſtantiæ, & vniuntur præexiſtentibus,& cum non poſſit produci ſubſtantia corporea naturaliter ſine quantitate, quæ eſt propria paſſio eius,ſimul ac producuntur nouæ partes ſubſtantiæ,acquiruntur etiam cum eis nouæ partes quantitatis, ſiue de nouo productæ,ſicut producuntur partes ſubſtantię,ſiue de nouo aduenientes,cum materia alimenti iuxta diuerſas opiniones de ſubiecto accidentium ſuperius explicatas. Et partes iſtæ quantitatis de nouo aduenientes vniuntur quantitati præexiſtenti eiuſdem corporis viuentis,& ideo per eas ſic vnitas dicitur viuens propriè augeri,& maius fieri.

14 Ex quibus iam intelligitur in quanam actione conſiſtat nutritio, atque etiam augmentatio, & quid vtraque ſit: nutritio quidē conſiſtit non in aliqua alteratione præcedenti,per quam cibus præparatur in ore,aut ventriculo,nec etiam in ea alteratione,per quam fit ſanguis in iecore, vel corde, nec etiam expurgatione,quam acquirit in ſingulis partibus,ad quas per venas, & arterias peruenit, ſed in conuerſione ſubſtantiali, per quam deſinit eſſe ſanguis in ſingulis partibus, & materiæ eius vnitur ſubſtantialiter anima.Erit igitur nutritio, *Mutatio ſubſtantialis,per quam materia alimenti mutatur ex priuatione formæ viuentis*

viuentis ad formam ip am. Vel erit, *Productio partialis ſubſtantiæ viuentis ex conuerſione ſubſtantiali alimenti.* Et in vtraque definitione intelligitur vnio ſubſtantialis partialis ſubſtantiæ productæ cum ſubſtantia ipſius viuentis ſimul facta cum conuerſione, vel ordine naturæ ei præſuppoſita ſecundum diuerſas opiniones inferius explicandas. Augmentatio vero conſiſtit in actione per quam acquiritur maior quantitas, vel de nouo producta,& vnita quantitati viuentis, vel præexiſtens in materia alimenti, & vnita eidem quantitati viuentis ſecundum diuerſas opiniones. Sic igitur poterit definiri : *Augmentatio eſt acquiſitio maioris quantitatis ex ſubſtantiali conuerſione alimenti.* Et ecce iam explicata duo illa propoſita in titulo quæſtionis, an ſint in rerum natura nutritio, & augmentatio, & quid vtraque ſit.

QVÆSTIO II.

An nutritio, & augmentatio ſint mutationes diſtinctæ realiter.

SEquitur ſecundo diſputandum,an nutritio, & augmentatio ſint mutationes diſtinctæ realiter, vel vna & eadem ſecundum diuerſas rationes formales, aut conſiderationes diſtincta. Et prima opinio iuniorum tenet non eſſe mutationem diſtinctam, ſed eamdem realiter; diſtinctam vero ratione, quia conuerſio alimenti in ſubſtantiam, in quantum dicit productionem partialis ſubſtantiæ ex vnione animæ ad materiam alimenti, eſt nutritio, ex vi autem nutritionis præciſè abſque vlla noua actione quantitas alimenti fit propria viuentis, & per illam dicitur augeri, & ideo augmentatio non eſt actio diſtincta à nutritione,ſed eadem nutritio, vt per eam acquirit viuens nouam quantitatem. Hanc ſequuntur plures, ſed non omnes eodem modo illam defendunt,ſed antiquiores quidam ideo dicunt facta nutritione, ſine alia noua actione adquirere viuens maiorem quantitatem, quia quantitas eſt propria paſſio ſubſtantiæ corporeæ, propria autem paſſio non fit noua,aut diſtincta actione ab ea, per quam producitur eius ſubiectum, ſed naturali quadam reſultantia ſequitur, vt riſibilitas non fit alia actione diſtincta ab ea, per quam fit homo, ſed ex eadem reſultat naturaliter. Ita Pererius lib. 8. ſuæ Philoſophiæ cap. 13. ad quartum, Marſilius 1. lib. de generatione q. 10. Albertus Saxoniæ ibidem quæſt. 9. Venetus. cap. 6. eiuſdem 15

O 5

libri, Valles 5. Phyſ. cap.2. & controuer.29. ad Tyrones. Alij vero recentiores ad defendendam eamdem ſententiam tria ſupponunt. Primum dari motum per ſe ad quantitatem, vt docet expreſſe Ariſtoteles 5. lib. Phyſ. cap.2. quod tamen præſuppoſitum, licet ſit apud Ariſtotelem certum, negatur tamen ab aliis omnibus citatis. Secundo ſupponunt, per augmentationem non produci quantitatem aliquam,ſed eamdem, quam habet alimentum tranſire ad corpus viuens cum materia eius,
16 in qua eſt tamquam in proprio ſubiecto. Secundo ſupponunt, prius ſaltem natura, quam alimentum conuertatur in ſubſtantiam viuentem, vniri materiam eius materiæ eiuſdem viuentis; & quantitatem quantitati per actiones proprias,atque diſtinctas, ſed in his vnionibus non conſiſtere nutritionem, nec augmentationem, ſed ſupponi ad conuerſionem alimenti per modum approximationis eius ad corpus viuens,quod in idem alimentum agit per virtutem nutritiuam, & calorem naturalem, atque adeo ad nutritionem, & augmentationem in eadem conuerſione conſiſtentem,qua facta, & adquiſita partiali ſubſtantia eo ipſo abſque noua actione incipit viuens habere in ſe quantitatem alimenti, per quam augetur, & fit maius. Itaque conuerſio ſubſtantialis alimenti, quæ eſt productio partialis ſubſtantiæ viuentis, duplicem terminum habet, intrinſecum, & primarium, nempe ſubſtantiam partialem per eam productam, & ab hoc termino habet, quod ſit nutritio: alium vero non factum per ipſam, neque vnitum, ſed acquiſitum ſuppoſita vnione, & productione partialis ſubſtantiæ, & ideo extrinſecum, & ſecundarium, à quo denominatur augmentatio extrinſeca tantum denominatione, & exemplum afferunt in motu locali duos terminos habente, nempe, vbi, vel præſentiam localem,quam in ſe acquirit mobile;& iſte eſt primarius; atque intrinſecus, à quo habet ſpeciem: extrinſecum, & ſecundarium,nempe locum circumſcribentem,& iſte eſt ſecundarius, & extrinſecus,quia locus non eſt formaliter in corpore locato.Et quemadmodum acquiſito,vbi,per motum, abſque noua alia actione, vel motu ſequitur acquiſitio loci, pari ratione acquiſita partiali ſubſtantia, abſque noua actione, vel motu,ſequitur maior quantitas in viuente, & ideo augmentatio non eſt noua alia mutatio, ſed eadem ſub quadam alia denominatione extrinſeca conſiderata.

17 Hanc ſententiam ita explicatam probant teſtimonio Ariſtotelis capite præſenti, vbi ita ait: *Etenim ſic differunt nutrimentum, & augmentatio ratione.* Et ſtatim in tranſlatione Vatabli ſequuntur hæc verba. *Nutritio idem, quod accretio exiſtit, ratio tamen*

tamen eſt diuerſa. In tranſlatione vero antiqua eodem ferè modo dicitur. *Et nutrimentum augmentatione idem eſt quidem, eſſe autem aliud.* Probât deinde ratione, primo, quia ſuppoſita vnione materiæ alimenti cum materia viuentis, atque etiam vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; & tandem vnione ſubſtantiali animæ cum materia eiuſdem alimenti, abſque vlla noua actione verum eſt quantitaté alimenti eſſe eamdem numero cum quantitate viuentis, & eidem viuenti propriam, ſicut materia eiuſdem alimenti facta eſt ei propria: ergo ſine vlla noua actione verum eſt, viués acquiſiſſe nouam, atque maiorem quantitatem, per quam factum eſt maius, & ex conſequenti augmentum ſuſcepiſſe: ſed augmentum ſuſcipitur per augmentationem: ergo augmentatio non eſt noua, vel diſtincta actio realiter à nutritione, ſed ſola ratione.

Secundo probant à ſufficiente diuiſione, quia augmentatio non conſiſtit in productione nouæ quantitatis, ſed in additione eius, quam ſecum affert materia alimenti, vt ſupponitur: neque in vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, quia talis vnio præſupponitur augmentationi: ergo ſolum poteſt conſiſtere in mutatione, per quam materia alimenti recipit formam viuentis. Probatur conſequentia, quia nulla alia interuenit mutatio in augmento viuentis, ſed receptio formæ viuentis in materia alimenti eſt ipſa nutritio, vt ex præcedenti quæſtione eſt manifeſtum: ergo augmentatio non eſt mutatio diſtincta realiter à nutritione.

Secunda opinio aſſerit, nutritionem & augmentationem eſſe actiones, & mutationes realiter diſtinctas. Hæc eſt communis omnium interpretum Ariſtotelis hoc loco 5. lib. Phyſ. cap. 1. & 2. lib. de anima textu 42. vſque ad 50. tam antiquorum, quàm recentiorum (paucis illis exceptis, quos pro alia opinione citauimus, ideo nullum nominare oportet.) Sed diuerſo etiam modo eam defendunt, qui opinantur ſubiectum quantitatis, & aliorum accidentium eſſe compoſitum: & alij, qui putant eſſe materiam primam; nam illi ideo dicunt augmentationem eſſe diſtinctam actionem, vel mutationem à nutritione, quia per eam producitur maior quantitas, quæ cùm ſit accidens diſtinctum realiter à ſubſtantia partiali producta per nutritionem, petit diſtinctam actionem, per quam producatur. Alij vero quamuis non admittât, per augmentationem produci quantitatem, ſed eam, quam ſecum affert materia alimenti, aſſerant vniri quantitati viuentis, dicunt tamen augmentationem conſiſtere in hac vnione quantitatis cum quantitate, quæ cum fiat per modum vnionis realis de nouo productæ, neceſſe eſt, 13

fiat.

fiat quoque per nouam actionem, & diſtinctam realiter à nutritione, quia nouus, & realis terminus nouam, & realem actionem poſtulat. Et nos hanc ſententiam tanquam probabiliorem, & valde conſonam principiis Ariſtotelis ſequimur, primo tamen modo eam intelligimus. Sed nunc ſolum probanda eſt aduerſus primam, vt à iunioribus defenditur admittẽtibus cum Ariſtotele, dari motum per ſe ad quantitatem, qui ſit augmentatio; nam aduerſus antiquiores alios, hanc ſpeciem motus non admittentes, ſed ex eo negantes diſtinctionem realem inter nutritionem, & augmentationem, quia negant omnino dari per ſe motũ ad quantitatẽ duas tantum ponentes ſpecies motus, nempe alterationem, & lationem cum Platone, & Galeno, inferius agemus diſputantes de augmentatione, an ſit per ſe motus ad quantitatem.

19 Præſuppoſito ergo ex doctrina Ariſtotelis 5. libr. Phyſ. cap. 2. quod augmentatio ſit per ſe motus ad quantitatem diſtinctus ab alteratione, & latione; & admiſſo à recentioribus illis, probatur contra eoſdem eſſe diſtinctam realiter à nutritione adiuncto alio teſtimonio eiuſdem Ariſtotelis ex 3. libr. Phyſ. tex. 16. vbi ſic definit motum. *Motus eſt actus mobilis prout mobile eſt.* ex quibus probo augmentationem addere ſupra nutritionem entitatem realem atque intrinſecam formaliter denominantem ſubiectum proprium, nempe viuens, quod augetur, & non ſolam denominationem extrinſecam, & ideo diſtingui realiter ab eadem nutritione hoc modo, augmentatio eſt motus per ſe ad quantitatem ex priori teſtimonio: ergo eſt actus mobilis prout mobile eſt ex altero: quare ex vtroque colligitur eſſe actum viuentis, quod augetur tamquam ſubiecti exiſtentis in potentia ad illum; ſed actus alicuius, vt ſubiecti debet eſſe in eo formaliter, & non per ſolam denominationem extrinſecam, vt patet in dexteritate denominante extrinſecè columnam, quæ ideo non eſt actus eius, ſed animalis, in quo reperitur formaliter: ergo augmentatio vt motus eſt, formaliter reperitur in ſubiecto, quod denominat formaliter mobile, & aliquid reale ponit in eo formaliter, per quod neceſſe eſt diſtingui realiter à nutrtione, & non tamquam denominatio extrinſeca. Probatur conſequentia, quia diſtinguitur ab ea ſub ratione motus reali, & poſitiua, atque intrinſeca, & inhærens mobili.

20 Probatur ſecundo ex ſeparatione, quia ea, quæ poſſunt inter ſe ſeparari per diuinam potentiam, diſtinguuntur realiter: ſed augmentatio poteſt ſeparari realiter à nutritione: ergo diſtinguitur ab ea realiter. Probatur minor, quia nutritio eſt productio partialis ſubſtantiæ vnitæ viuenti ex conuerſione alimẽti: ſed

ſed facta conuerſione alimenti, & producta partiali ſubſtantia, atque vnita viuenti, poteſt Deus deſtruere quantitatem alimenti, atque ſuſpendere augmentationem viuentis, ita vt nutriatur, & non augeatur: ergo dabitur nutritio ſine reali augmentatione. Reſpondent poſſibile hoc eſſe, & dari tunc nutritionem ſine augmentatione, ſed adhuc nihil reale intrinſecum ſeparari à nutritione, nec proinde aliquam actionem, vel mutationem, ſed ſolam denominationem extrinſecam, ex qua habebat nutritio rationem augmentationis, & ideo non probari ex tali ſeparatione, quod ſint actiones, vel mutationes realiter diſtinctæ. Hanc tamen ſolutionem eſſe falſam ſic probo, in caſu illo ſeparationis euidens eſt ſeparari augmentationem à nutritione, cum ſit euidens permanere nutritionem ſine augmentatione; ſed augmentatio realiter, & formaliter eſt motus, & nutritio realiter, & formaliter eſt mutatio; ergo ſeparatur motus realis à mutatione reali; deinde motus realis, vt motus realis eſt, & vt diſtinguitur à mutatione, non eſt ſola denominatio extrinſeca, ſed aliquid intrinſecum formaliter afficiẽs mobile: cum ſit actus eius, vt ſubiecti, & vt exiſtentis in potentia; ergo ſeparatur à nutritione tamquam entitas realis poſitiua, & intrinſeca mobilis, & ideo diſtinguitur ab ea realiter vt talis entitas realis poſitiua, atque intrinſeca mobilis. Probatur tandem, quia nutritio formaliter eſt mutatio ſubſtantialis, & augmentatio formaliter eſt motus; ſed rationes formales mutationis, & motus ſunt poſitiuę, & formaliter denominantes ſubiectum, ergo diſtinguuntur tamquam duæ rationes formales, poſitiuæ, atque intrinſecæ, & vt tales ſunt ſeparabiles; ergo falſum eſt, quod augmentatio ſolum diſtinguatur à nutritione tamquam denominatio extrinſeca, falſum quoque, quod ſolum addat ſupra illam extrinſecam denominationem; & falſum tandem, quod ſi ſuſpendatur adeo augmentatio permanente nutritione, ſolum ſeparetur ab eadem nutritione quædam denominatio extrinſeca.

Teſtimonium Ariſtotelis, quod iuniores pro ſe adducunt, difficile viſum eſt verba ſolum conſiderantibus, & non contextum litteræ, quod conſiderans D. Thomas in Commentarijs eius egregiè illud expoſuit, & expoſitio eius difficultatem prorſus tollit. Notãdum eſt ergo nutritionem, & augmentationem tribus modis differre apud Ariſtotelem, & omnes. Primo ex parte materiæ, ſeu ſubiecti, vel obiecti, circa quod verſantur, quod eſt alimentum, circa quod operatur virtus, ſeu potentia vitalis; alimentum vero duo habet; primum, eſſe ſubſtantiam viuentem in potentia, & ita conſideratum eſt obiectum nutritionis; 21

tionis;ſecundum habet eſſe quantum, & vt quantum eſt materia,ſeu ſubiectum augmentationis, quia non poteſt (inquit Ariſtoteles)viuens augeri,niſi ex alimẽto quanto, & diuiſibili: habent ergo idem ſubiectum, vel materiam diuerſo modo conſideratam,& ideo ex hac parte ſunt idem ſubiecto,& differunt ratione:hæc tamen differentia rationis, cum ſe teneat ex parte materiæ,circa quam verſantur,materialis eſt,non formalis,ſed formali, atque ſpecificæ neceſſariò præſuppoſita. Alia eſt differentia formalis, & eſſentialis, quæ ſumitur ex parte terminorum,in quos per ſe tendunt,nam terminus nutritionis eſt partialis ſubſtantia producta ex conuerſione alimenti: terminus vero augmentationis maior quantitas acquiſita.Tertia differentia realis erit,quia ſunt duæ mutationes reales, & ſeparabiles inter ſeſe, & ideo realiter diſtinctæ, vt probauimus, licet hoc non admittat contraria opinio,nos vero neceſſarium eſſe cenſemus in doctrina Ariſtotelis, & ſecundum veritatem Philoſophicam,Ariſtoteles ergo loquitur de obiecto, vel materia nutritionis(inquit D.Thomas)quod eſt nutrimentum, & conſequenter de nutritione ipſa, & augmentatione, in quantum circa illud verſantur,& ideo aſſerit idem eſſe ſubiectum, ſeu materiam vtriuſque,diuerſo modo conſideratum, & conſequenter ex parte eiuſdem ſubiecti, vel materiæ ſola ratione diſtingui eaſdem actiones,vel mutationes, quia diuerſa ratione verſantur circa illud,& hanc diſtinctionem voluit præ alijs explicare Ariſtoteles, vt ex ea ſolueret aliam quæſtionem à multis ſuo tempore agitatam, an nutrimentum ſit ſimile nutrito,vel diſſimile,& an viuens nutriatur ex ſuo ſimili, vel ex diſſimili. De alijs autem differentijs ſpecifica, & reali, quæ aliunde ſumuntur, non loquitur in præallegato teſtimonio: & ex hoc patet nihil contra noſtram ſententiam probare, quæ diſtinctionem realem ponit aliunde ſumptam.

12 Ad primum argumentum neganda ſunt omnia,quæ in antecedenti aſſumuntur tamquam falſa, quia quantitas alimenti non vnitur quantitati corporis viuentis, ſed corrupto alimento corrumpitur, & cum ea cætera accidentia, & noua quantitas partialis producitur cum partiali ſubſtantia; & hæc eſt,quæ per ſe terminat motum augmentationis,quæ cum realiter diſtinguatur ab eadem ſubſtantia partiali terminante nutritionem, realiter etiam diſtinguuntur nutritio, & augmentatio.

Ad ſecundum negandum eſt etiam antecedens, ex ea parte, qua dicit augmentationem non conſiſtere in productione maioris quantitatis,ſed in additione eius,quam ſecum adducit materia

materia alimenti, nullam enim quantitatem adducit materia alimenti,ſed ea, quam habebat idem alimentum, corrumpitur eo corrupto,atque conuerſo in ſubſtantiam aliti, quia cum eſſet proprium ſubiectum eiuſdem quantitatis, neceſſe eſt corrumpi ad corruptionem eius, & materiam relinqui nudam omni forma tam ſubſtantiali, quam accidentali pro recipienda anima,vt capit.4.huius libri diximus contingere ſemper in generatioce ſubſtantiali,in qua fit reſolutio vſque ad materiam primam. Vel ſecundo reſponderi poteſt, quod licet non produceretur noua quantitas per augmentationem,ſed ſolum vniretur quantitas alimenti quantitati viuentis,diſtincta actio ad talem vnionem requiritur,quæ actio propriè eſt augmentatio, nam apertè falſum eſt,& contra Ariſtotelem; quod augmentationi præſupponatur vnio eiuſdem quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, ſed per eam fit, vt inferius probabitur.

QVÆSTIO III.

An, nutritio ſit mutatio ſucceſſiua, vel inſtantanea?

QVamuis nutritio, & augmentatio ſimul tempore, vel in eodem inſtanti fiant, nutritio tamen prior natura eſt augmentatione, ſicut ſubſtantia partialis per eam producta prior eſt quantitate acquiſita per augmentationem:ideo prius de illa agendum eſt in particulari, deinde de augmentatione. Quædam etiam prius de nutritione diſputanda ſunt cum augmentatione communia,& propterea de vtraque diſputata cenſebuntur.Quærimus ergo,an nutritio fiat ſucceſſiuè,& in tempore,vel ſimul,aut in inſtanti. 23

Et prima opinio aſſerit ſimul,aut in inſtanti fieri,ita vt tempore aliquo diſponatur materia alimenti per alterationem ſucceſſiuam à calore naturali, & in inſtanti terminatiuo illius temporis illa pars alimenti, quæ fuerit perfectè diſpoſita, conuertatur in ſubſtantiam aliti, tempore vero ſequenti diſponatur alia pars,& in inſtanti terminatiuo eius conuertatur,& quia anima poſtulat determinatam quantitatem in materia,vt introduci poſſit,ita vt in minori non poſſit, vt 1.lib. Phyſic.definitum eſt,& materia ſub illa determinata quantitate appellatur minimum, quod ſic, ideo iſtæ partes alimenti, quæ in inſtantibus terminantibus tempus alterationis conuertuntur,

tuntur, dicuntur minima, & ex hoc dicitur fieri nutritio in inſtantibus per minima: *Et propterea non ſucceſſiuè ſed ſimul: quamuis* in alio ſenſu poſſit vocari ſucceſſiua in quantũ vnum inſtans, in quo fit cõuerſio vnius minimi, ſuccedit alteri priori, in quo facta fuit conuerſio alterius, non quidem ſucceſſione immediata, ſed poſt certum tempus, ideo non propriè ſucceſſiua vocatur, ſed propriè ſimultanea, aut inſtantanea, quia in ſolis inſtantibus fit. Ita Toletus 1. lib. de Generatione, quæſt. 11. pro ſe referens Auerroem, Albertum Magnum, & D. Thomam, de quo inferius oſtendemus oppoſitum expreſſe ſentire; Pomponatius lib. de nutritione, & augmentatione, cap. 19. & 8. Metaphyſ. diſp. 7. cap. 4. qui etiam citat pro ſe Themiſtium, Simplicium, & D. Thomam.

24 Probat ratione, ſuppoſita ex 1. lib. Phyſ. communi opinione, quod viuentia terminantur termino intrinſeco paruitatis, quod vocatur minimum, quod ſic, ita vt certam quantitatem poſtulent in materia ad introductionem animæ, & ſub minori non poſſit naturaliter introduci. Ex quo ita arguit. Id, quod producitur per nutritionem, eſt partialis ſubſtantia viuens per introductionem animæ in materia alimenti; ergo petit determinatam quantitatem, ita vt ſub minori non poſſit introduci: ſed materia ſub tali quantitate minima ſimul, & in inſtanti debet eſſe completè diſpoſita, & non vna pars eius prius alia, nam ſi ita fieret, cum non poſſit introduci anima in parte illius minimi, daretur vltima diſpoſitio in materia, in qua non eſſet introducta forma, quod naturaliter eſt impoſſibile: ſequitur ergo dari neceſſariò minimum alimenti, quod ſimul, & in inſtanti ſit completè diſpoſitum pro introductione animæ, & non prius vna pars eius, quam altera; ſed vltimam diſpoſitionem ſequitur naturaliter forma in eodem inſtanti: ergo concedẽdum eſt, ſimul, & in inſtanti introduci animam in illa minima materia alimenti; & ita in inſtanti ſemper fieri conuerſionem, & nutritionem in ea conſiſtentem.

25 Huic autem argumento, aliud addere poſſumus longè efficacius, quia ſi nutritio ſit ſucceſſiuè: ergo incipit per vltimum non eſſe, ita vt ſit verum dicere, nũc non eſt, & immediatè poſt hoc erit: quo ſuppoſito inquiro, an in illo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe conuerſionis alimenti, completa ſit diſpoſitio eiuſdem alimenti, vel alicuius partis eius, aut non ſit completa: ſi completa ſit, neceſſariò debet fieri conuerſio in eodem inſtanti, vel dabitur vltima diſpoſitio formæ in materia, ſine tali forma; immo cum oppoſita, & cõſequenter fiet nutritio ſimul, & non ſucceſſiuè, aut in tempore: ſi vero dicatur in illo inſtanti nullam

nullam partem alimenti eſſe complete diſpoſitam, & ideo non poſſe fieri in eo nutritionẽ, ſequitur neq; in tempore ſequenti poſſe fieri. Probatur conſequentia, quia ſi in illo inſtanti non fuit completa diſpoſitio, non poteſt compleri in tempore immediatè ſequenti, in quo ſi verum eſt conuerſionem eius fieri, neceſſarium quoque erit alimentum ſecundum eam partem diſinere eſſe, ſecundum quam fit conuerſio eius in ſubſtantiam aliti, quod ſi deſinit: ergo nullum dabitur ſubiectum in quo recipiatur vltima diſpoſitio pro conuerſione illius partis. Quod præſertim neceſſarium eſt ſecundum communem ſententiam, quam defendimus de ſubiecto accidentium, quod ſit compoſitum, & non ſola materia; nam compoſitum, quod eſt alimentum ſecundum illam partem tempore ſequenti completè diſponendam, & conuertendam non manet; cum ſit iam conuerſa: ergo non poteſt recipere vltimum complementum diſpoſitionum, quod deficiet ei ad conuerſionem; ſed ſine vltima diſpoſitione recepta in eodem alimento pro diſpoſitione materiæ eius, non poteſt fieri conuerſio, nec nutritio: ergo repugnat fieri ſucceſſiuè, & in tempore, & neceſſarium erit fieri ſimul, vel in inſtanti. Nec minorem vim habet aduerſus eos, qui tenent accidentia eſſe in materia prima tanquam in ſubiecto, quod ſic probo, vel in illo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, completa eſt diſpoſitio, vel non ſi, completa ſit: ergo in eodem introducetur forma viuentis in materia alimenti, & fiet nutritio in inſtanti; ſi vero non eſt completa: ergo compleri debet tempore immediatè ſequenti, & ideo ſucceſſiuè, ex quo ſequitur non poſſe eodem tempore immediato introduci forma ſubſtantialis. Probatur conſequentia, quia ſi tempore immediato completur diſpoſitio: ergo non eſt completa, quia dum res mouetur, non eſt verum iam eſſe motam, ſed in inſtanti ſequente, & terminante tempus, in quo mouetur, & ſi immediatè poſt non eſt completa: ergo immediatè poſt manet alimentum conuertendum: & ideo non erit conuerſum, nec nutritio poterit eodem tempore fieri, ſed in inſtanti terminatiuo eius, in quo verum erit tunc primo eſſe diſpoſitionem completam, & immediatè ante non fuiſſe completam, & conſequenter tunc eſſe nutritionem, & immediatè ante non fuiſſe, & ita non per vltimum non eſſe incipiet; nec ſucceſſiua erit, ſed per primum ſui eſſe, & erit inſtantanea.

Secundum argumentum, & tertium in ordine pro eadem ſententia præſupponit ex lib. 6. Phyſic. res materiales, atque corporeas non poſſe deſinere per vltimum eſſe naturaliter, quia ex tali modo deſinendi ſequitur aut dari duo inſtantia imme- 26

diata, aut materiam ſine vlla forma pro aliquo tempore; ſed ſi nutritio ſit ſucceſſiua, ſequitur alimentum deſinere per vltimum ſui eſſe: ergo non eſt admittendum. Minorem ſic probo, ſi nutritio eſt ſucceſſiua: ergo incipit per vltimum non eſſe, ſicut reliqua ſucceſſiua; &,ita verum erit dicere, nunc non eſt nutritio, & immediatè poſt erit; ſed quamdiu non eſt nutritio, permanet alimentum: ergo verum erit dicere in vltimo non eſſe nutritionis alimentum eſſe, & immediatè poſt non eſſe; quia immediatè poſt datur nutritio, quæ cum ſit conuerſio eiuſdem alimenti in ſubſtantiam aliti, repugnat ſimul cum ea permanere alimentum; quare verum erit de eo, quod nunc ſit, & immediatè poſt non ſit futurum, quod eſt deſinere per vltimum eſſe.

Secunda opinio tenet nutritionem ferè ſemper fieri ſucceſſiuè,quia cum alimentum ſit diuiſibile, & non ſit æquè approximatum ſecundum omnes ſuas partes partibus viuentis, in qua reſidet calor naturalis,ſed quædam partes eius ſint proximiores eis,aliæ vero magis diſtantes,& agens naturale prius,atque perfectius operetur in paſſum ſibi proximum, quam in remotum, prius etiam diſponi per actionem caloris naturalis partes proximas alimenti,quàm remotas; & ideo ſucceſſiuè omnes,atque etiam ſucceſſiuè conuerti in ſubſtantiam aliti, & ita nutritionem ſucceſſiuè fieri,non tamen ſemper,(inquiunt)quia naturaliter poteſt contingere aliquam particulam ſanguinis in venis, aut in poris ęquè approximatam eſſe ſecundum omnes ſuas partes carni, in qua reſidedt calor naturalis: quo ſuppoſito, ſimul, & æquè perfectè diſponentur omnes, & ex conſequenti ſimul fiet conuerſio omnium,& non ſucceſſiuè, ſed in inſtanti terminatiuo temporis menſurantis alterationem, in quo verum erit totam illam particulam ſanguinis conuerti, & partialem ſubſtantiam ex tali conuerſione produci in inſtanti,& per primum ſui eſſe, & ita nutritionem in caſu iſto, & ſimilibus fieri in inſtanti, quamuis ferè ſemper fiat ſucceſſiuè. Ita ſentiunt iuniores quidam.

27 Sed tertia opinio aſſerit ſemper, & neceſſariò fieri nutritionem ſucceſſiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in inſtanti. Ita D.Thomas docet expreſsè,& probat 3.parte, quæſt.33. artic.1. in corpore, & ad 4. Marſ. 1. lib. de Generatione, quæſt. 14. Albertus Saxoniæ, quæſt. 13. Venetus in ſumma de Generatione, cap. 7. Sotus 1. lib. Phyſ. quæſt. 4. artic. 3. §. contra ſecundam concluſionem. Pererius lib.14.ſuæ Philoſophiæ,cap.2. ad 7. Iandunus 8. lib. Phyſic. quæſt. 7. & eſt communis inter recentiores, & vera. Quam, vt probemus primo aduerſus pri-

mam opinionem, duo ſunt præſupponenda ab omnibus ferè recepta, & efficaciter confirmata. Primum eſt, quod agens naturale approximatum paſſo diuiſibili, & ſibi contrario fortius agit in partes eius ſibi propinquiores, quàm in remotiores, vt ignis approximatus ligno fortius agit in partes ſuperficiales eius, quàm in profundiores, quia proximiores ſibi ſunt illæ, quàm iſtæ; & illis mediis calefacit has. Et præſuppoſitum hoc euidenti experientia notum eſt in his, qui ad ignem accedunt, quorum propinquiores partes citius, & fortius calefiunt ab eo, quàm remotiores, ideo non eſt neceſſarium illud probare. Secundum præſupponendum eſt, quod licet viuentia, quantum ad primam ſui generationem poſtulent minimum materiæ, in quo introducatur anima, ita vt in minori, vel immediatè, aut parte eius non poſſit adæquatè introduci, & propterea ſimul, & in inſtanti debeat introduci in toto: in nutritione vero non poſtulant tale minimum, immo nec materiam ſic determinatam, quin in quacumque minori, & immediate cuiuſlibet minimæ introduci poſſit anima. Et ratio manifeſta eſt, quia anima in prima generatione poſtulat determinatam materiam ad ſui introductionem, quia cum ſit actus corporis Phyſici, & organici, in quo diuerſas debet operationes exercere, determinata membra, certæque magnitudinis poſtulat: per quæ tanquam per inſtrumenta eas exerceat, nam adeo minima eſſe poſſunt, vt inepta prorſus ſint ad exercendas operationes, vt per ſe eſt manifeſtum; ſed nutritio ſupponit iam animam introductam in corpore ſub debita quantitate, & proportione omnium membrorum eius, & operantem per eadem membra, & eſt quædam extenſio eiuſdem animæ ad nouam materiam pro conſecutione perfecti ſtatus naturalis in ea: ergo non poſtulat determinatam materiam, quin in qualibet minima, atque in eius medietate introduci poſſit, quia quamlibet minimam, & minorem minima poteſt diſponere calor naturalis, & in ea introduci anima, & quodlibet minimum alimentum, & minus minimo conuertere in ſubſtantiam aliti, & quodlibet minimo conuerſo efficere corpus maius; quod euidenti experientia conſtat in igne, de quo nemo ſanæ mentis dicet adeò minimum eſſe poſſe lignum, vt non poſſit illud in ſe conuertere, ſi ſibi ſit approximatum: quare neque vllus ſanæ mentis dicere poteſt, adeo minimum eſſe alimentum vt conuenienter approximatum calori naturali non poſſit ab eo conuerti in ſubſtantiam aliti.

His duobus præſuppoſitis probatur cõmunis ſententia, quam ſequimur teſtimonio Ariſtotelis 5. lib. Phyſic. cap. 2. vbi docet 28

augmentationem eſſe motum per ſe ad quantitatem. Ex quo ita arguo. Nutritio, & augmentatio apud omnes fiunt ſimul, hoc eſt in eadem duratione, quia eo ipſo, quod producta eſt partialis ſubſtantia per nutritionem, conſequitur naturaliter quantitas maior, per quam viuens augetur; ſed de augmentatione docet expreſsè Ariſtoteles, quod ſit verè, & propriè motus, & ideo quod ſit ſucceſſiua: ergo idem ſentit de nutritione.

Probatur deinde ratione ex duobus illis principiis, quia calor naturalis eſt naturale inſtrumentum animæ & agit in alimentum ſibi in principio diſſimile, & contrarium, vt docuit expreſsè Ariſtoteles cap. præſenti: ergo prius, & fortius agit in partes eius proximiores carni, & oſſi aliiſvè partibus viuentis, in quibus reſidet, quia fortior eſt virtus eius ad minorem diſtantiam, quam ad maiorem: vnde ſequitur citius, & perfectius diſponere proximas, quam remotas, & ideo prius in illas, quàm in has inducere vltimam diſpoſitionem pro introductione animæ; ſed introductio animæ in materia alimenti ſequitur vltimam diſpoſitionem: ergo prius introducitur anima in proximiores, & prius illæ conuertuntur in ſubſtantiam aliti. Probatur conſequentia ex alio principio, quod anima ad quamcumque minimam materiam diſpoſitam informandam poteſt ſe extendere, poſtquam ſemel introducta eſt per primam generationem, & ad quamlibet minorem minima, ſiue ad primam medietatem eius, vt probauimus; ſed vbi datur prius, & poſterius, datur etiam ſucceſſio temporis: ergo nutritio ex modo naturali agendi animæ circa alimentum per calorem naturalem non poteſt ſimul fieri, ſed ſucceſſiuè, & in tempore.

19 Secundo probatur ratione à poſteriori, qua vſus eſt D. Thomas vbi ſupra, quia augmentatio fit cum motu locali, per quem corpus viuens eo ipſo, quod adquirit maiorem quantitatem, ſe extendit ad maiorem locum occupandum, & acquirit per ſe maiorem præſentiam localem, quæ eſt terminus motus localis; ſed motus localis fit ſucceſſiuè, & in tempore ex propria natura: ergo etiam augmentatio; & hæc fit ſimul cum nutritione, vt probauimus: ergo de primo ad vltimum nutritio fit ſucceſſiuè, & in tempore, contra primam opinionem.

Vt autem probemus ſemper, & neceſſariò fieri ſucceſſiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in inſtanti in aliquo caſu contra ſecundam opinionem iuniorum. Duo alia principia præſupponenda ſunt, non minus vera, & neceſſaria, quàm duo alia præſuppoſita aduerſus primam ſententiam. Primum autem tale eſt; omne corpus habet trinam dimenſionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis: & ſecundum has tres dimenſiones habet

partes

partes, in quas diuidi poteſt; ita vt diuiſibile ſit, non ſolum ſecundum longitudinem, & latitudinem, ſed etiam ſecundum profunditatem. Secundum præſuppoſitũ eſt, alimentum quodcumque quantumuis exiguum eſſe verum corpus, & ideo eiſdem modis diuiſibile. Ex quibus probo ſemper, & neceſſariò fieri nutritionem ſucceſſiuè, quia agens naturale fortius agit in paſſum ſibi contrarium, quo magis eſt ei approximatum; ſed alimentum non poteſt naturaliter æquè approximari ſecundum omnes partes, ſed neceſſariò debet eſſe magis approximatum ſecundum aliquas, quam ſecundum alias; ergo repugnat calorem naturalem vniformiter, & non difformiter agere circa omnes, & conſequenter ſimul omnes diſponere, atque conuertere in ſubſtantiam aliti; ſed neceſſe eſt magis approximatas prius diſponere, & prius conuertere. Probatur minor, nam cætera per ſe patent. Quodcumque alimentum, ſiue quicumque ſanguis, quantumlibet paruus, in anguſtiſſimis venis, vel poris exiſtens, eſt corpus naturale habens trinam dimenſionem: ergo eſt diuiſibile ſecundum profunditatem. Vnde ſequitur, quod etiam ſi ſecundum ſuperficies extremas omni ex parte tangat extremas partes venæ, vel pori, repugnet eſſe æquè eis approximatum ſecundum profunditatem, nam cum hæc ſit diuiſibilis verſus omnem partem, neceſſe eſt partes eius minus profundiores eſſe etiam proximiores extremis ſuperficiebus, quibus terminantur, atque etiam extremis ſuperficiebus cuiuſlibet venæ, & pori, & partes profundiores eſſe remotiores; & ex conſequenti repugnat calorem naturalem in venis, aut poris reſidentẽ vniformiter, aut ſecundum eamdem efficaciter agere in omnes, ſed neceſſe eſt in proximiores citius, & fortius agere, & prius in eas vltimam diſpoſitionem inducere, & animam ipſam, quod eſt prius has, quàm illas conuertere, & ideo ſucceſſiuè omnes. Et hæc ratio non eſt minus efficax aduerſus hanc ſecundam ſententiam, quam illa, quæ facta eſt contra primã. Quare miror profectò deceptionem adeò manifeſtam horum iuniorum, qui cum putauerint rationem illam conuincere aduerſus primam ſententiam, crediderunt nihilominus, non probare, quod ſemper, & neceſſariò fiat ſucceſſiuè nutritio, ſed dari caſum naturalem, in quo fiat ſimul, & in inſtanti. Et cauſa deceptionis fuit, quod ſibi perſuaſerint poſſe naturaliter paruum corpus æquè approximatum eſſe agenti ſecundum omnes partes, quod naturalem continet repugnantiam; nam licet per extremas ſuperficies tangere poſſet vndequaque ſuperficies etiam venæ, aut pori, impoſſibile eſt, quod ſecundum partes profunditatis ſit æquè approximatum, vt

31 probauimus. Quod euidenti experientia conuinci poteſt. Nam ſi lignum in medio alicuius ignis proieceris, ita vt per proprias ſuperficies extremas attingat vndequaque ignem, nullus ſanæ mentis dicere audebit æquè approximatas eſſe igni omnes partes profunditatis eius, quia euidens eſt, non æquè diſtare à ſuperficiebus propriis extremis, quibus tangit ignem: ergo euidens eſt non æquè diſtare ab igne; etiam ſi illum vndequaque attingat per eaſdem extremas ſuperficies. Quod verò paruum ſit lignum, vel magnum nihil refert; cum vtrumque ſit eodem modo diuiſibile ſecundum profunditatem. Vnde ſicut magnum ſucceſſiuè conuertet in ſe ignis, ita & paruum, ſed hoc in minori tempore. Nec minus euidens eſt exemplum loci, nam ſi corpus ſit in aëre calidiſſimo tanquam in loco omni ex parte eum circumdante: quamuis vndequaque attingeretur ab eo ſecundum ſuperficiem extremam, per quam ſe tangunt, non tamen eſſet æquè approximatum loco ſecundum partes profunditatis inter ſeſe comparatas: quia licet centrum huius corporis æqualiter diſtaret ab omni parte circumferentiæ; partes tamen profunditatis proximiores centro verſus partem vnam remotiores eſſent à circumferentia, facta comparatione per eãdem lineam, quàm aliæ magis diſtantes ab eodem centro; vt facile poteſt quiſque intelligere; quare repugnat æquè approximatas eſſe in ordine ad actionem, & paſſionem, niſi per penetrationem naturaliter impoſſibilem. Parem autem eſſe rationem de alimento, vel ſanguine approximato naturali calori per venas, vel poros, quis non videat, & eandem eſſe rationem de paruo, & magno, quantum ad ſucceſſiuam conuerſionem.

32 Sed licet argumentum factum non adeò efficaciter probaret falſitatem eiuſdem ſecundæ opinionis; poſſet à poſteriori probari hoc modo. Certum eſt apud Ariſtotelem, augmentationem eſſe verè, & propriè motum, & admiſſum ab authoribus eiuſdem opinionis: certum quoque eſt, motum propriè ſumptum ex natura ſua eſſe ſucceſſiuum apud ipſum, atque etiam ab eiſdem conceſſum: ergo certum eſt ſemper fieri ſucceſſiuè, & in nullo caſu poſſe fieri naturaliter in inſtanti. Sed certum eſt tertio ab eiſdem conceſſum, ſimul fieri nutritionem, & augmentationem; hoc eſt, in eadem duratione, ex quibus neceſſariò ſequitur, quod ſicut in nullo caſu naturali poteſt fieri augmentatio in inſtanti, cùm ſit motus; nec fieri poterit naturaliter nutritio in inſtanti in caſu aliquo naturali; vel ſi fieri poſſit, non erit motus, qui per ſe eſt ſucceſſiuus. Et tandem probo, quia eo ipſo, quod corpus acquirit maiorem ſubſtantiam per nutritionem; neceſſe eſt etiam acquirat maiorem quantitatem

per aug

per augmentationem; ſed eo ipſo quod acquirit maiorē quantitatem, neceſſe eſt moueri localiter per extenſionem ad maiorem locum, & acquirere maiorem præſentiam localem: motum autem localem repugnat ſaltem naturaliter ſimul, vel in inſtanti fieri, ſed ſemper, & neceſſariò fit ſucceſſiuè, & in tempore: ergo de primo ad vltimum, ſemper, & neceſſariò debet fieri ſucceſſiuè, & in tempore nutritio.

Ad primum argumentum primæ opinionis diſtinguendum eſt fundamentum, quod ex 1. lib. Phyſ. præſupponit, nempe quod viuentia poſtulent terminum intrinſecum paruitatis, nam via generationis verum eſt, vt ibidem probauimus; in nutritione vero apertè falſum: nam cum iam præſupponatur anima eſſe introducta in materia debitæ magnitudinis, & ſubſtantia genita cum ſuis omnibus membris ſub magnitudine proportionata in ordine ad opera vitæ exercenda, indifferenter nutriri, & augeri poſſunt ſecundum quamlibet partem minimam ſubſtantiæ, & quantitatis, & ſub minori minima, & ſub medietate minimæ, vt probauimus, & ideo ſucceſſiuè, & in tempore nutriuntur, & augentur, & non ſimul, vel per minima in inſtantibus terminatiuis partium temporis.

Secundum argumentum difficillimum eſt in hac materia, & à quibuſdam putatur ſolui non poſſe ab his, qui tenent, diſpoſitiones cum cæteris accidentibus corporeis eſſe in compoſito tamquam in ſubiecto adæquato, & non in ſola materia: nam hoc ſuppoſito, videtur repugnare, quod nutritio fiat ſucceſſiuè, quia repugnat incipere per vltimum ſui non eſſe, vt cætera ſucceſſiua incipiunt. Mihi tamen videtur, non minorem difficultatem habere aduerſus eos, qui tenent accidentia eſſe in materia tamquam in ſubiecto. Quod vt oſtendam, placet afferre, & impugnare duas ſolutiones, quæ adhibentur ab his. Prima aſſerit in illo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, non eſſe completam diſpoſitionem ſecundum intenſionem in aliqua parte alimenti, ſed deficere ei aliquem gradum complendum tempore immediatè ſequenti. Et cum infertur non poſſe eodem tempore immediatè compleri diſpoſitionem, & introduci formam viuentis in materia alimenti, negant conſequentiam, quia ſicut in actionibus inſtantaneis in eodem inſtanti, in quo eſt vltima diſpoſitio, introducitur forma, ita in ſucceſſiuis poteſt in eodem tempore produci vltima diſpoſitio in materia, & introduci forma. Hæc tamen ſolutio falſa eſt, quod ſic probo. Si nutritio ſucceſſiua eſt, & incipit per vltimum non eſſe, verum erit dicere, in hoc inſtanti non eſt nutritio, & tempore immediatè ſequenti 33

erit: ergo verum quoque erit dicere, nunc eſt alimentum, & tempore immediato non erit. Ex quo euidenter ſequitur, quòd tempore immediato non poſſit compleri diſpoſitio. Probatur conſequentia; quia ſi verum eſt tempore immediatè ſequenti non eſſe alimentum: ergo verum quoque erit formam eius eſſe expulſam, & formam viuentis eſſe introductam in materia eius; ſed forma alimenti expellenda erat, & forma viuentis introducenda per complementum diſpoſitionum; nam ideo non fuit illa expulſa, neque iſta introducta in inſtanti præcedenti, quod fuit vltimum non eſſe nutritionis, quia non fuit tunc completa diſpoſitio; ergo repugnat, quod eo tempore compleatur, in quo verum eſt, vnam eſſe expulſam, & aliam introductam, nam ex hoc ſequitur euidenter introductam eſſe formam ſine ſufficienti diſpoſitione, & aliam expulſam ſine diſpoſitione ſufficiente ad eam expellendam, & vtrumque patet eſſe abſurdum. Secundo probatur eſſe falſam, quia ſi in eo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, non eſt completa diſpoſitio ſecundum intenſionem: ergo non poteſt eſſe verum, quod immediatè poſt ſit nutritio, & ideo, nec poterit eſſe ſucceſſiua. Probatur conſequentia, quia ſi verum eſt tunc non eſſe completam diſpoſitionem quoad intenſionem: ergo deeſt illi aliqua pars gradualis intenſionis, quam certum eſt eſſe diuiſibilem; & ſi diuiſibilis eſt, prius producetur medietas eius quam tota, & ſucceſſiuè quidem, cum ſit producenda per motum alterationis: ergo producetur prius tempore, quàm tota, & eo tempore, quo producitur, non eſt completa diſpoſitio, cùm non compleatur per primam medietatem, ſed per vtramque: ergo euidés eſt, quod in aliqua parte priori immediati temporis non erit completa diſpoſitio, & ex conſequenti nec introducta forma: quare nec verũ erit in eadem parte temporis priori, & immediata eſſe nutritionem, ex quo ſequitur euidenter falſum eſſe, quòd incipiat per vltimum non eſſe, cùm falſum ſit immediatè poſt hoc eſſe, ideo non poterit hęc ſolutio defendere, quod nutritio ſit ſucceſſiua. Et ſi dicatur, non eſſe completam diſpoſitionem in illo inſtanti, quod eſt vltimum nõ eſſe nutritionis, ſed deeſſe illi aliquid intenſionis indeterminatum, ita vt verum ſit, in illo inſtanti non introduci formam alimenti cum tanta intenſione diſpoſitionis, bene tamẽ cum qualibet maiori, & ideo immediatè poſt introduci, quia ſignificatur tempus indeterminatum, & ſimul tempore introduci formam viuentis, licet prius natura in genere cauſę materialis introducatur diſpoſitio ſufficiens. Probatur hoc impoſſibile, quia impoſſibile eſt formam ſubſtantialẽ introduci, quouſque verum ſit completam

eſſe

eſſe diſpoſitionem:ſed immediatè poſt non eſt verum:ergo nec introduci poterit nec nutritionē dari. Minorē ſic probo, immediatè poſt completur diſpoſitio ſucceſſiuè:ergo immediatè poſt non eſt verum, quod ſit completa. Probatur conſequentia, quia repugnat fieri, & factum eſſe mutationis ſucceſſiuę omnino eſſe in eadē duratione, vt patet in motu quocumque:ſed in tempore eſt mutatio ipſa, & in inſtanti terminante idem tempus mutatum eſſe, quod eſt terminus eius, & factum eſſe, vel completum eſſe termini: repugnat ergo immediatè poſt eſſe alterationem ſucceſſiuam, per quam producitur complementum intenſionis indeterminatum, & in eodem tempore eſſe productum, vel eſſe completam diſpoſitionem, ſed in inſtanti terminatiuo temporis primo verum eſt eſſe productum, ac diſpoſitionem completam, & non ante illud, quare nec ante illud introduci poteſt forma, nec dare nutritionem, & conſequenter, nec immediatè poſt illud inſtans, quod ſupponitur eſſe vltimum non eſſe nutritionis, ſed neceſſe erit dari nutritionem in inſtanti, in quo primo verum eſt completam eſſe diſpoſitionem, nec poterit cum hac ſolutione defendi ſucceſſio eius.

Secunda ſolutio aliorum eſt, in illo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, completam eſſe diſpoſitionem quoad intenſionem, ſed deficere ei aliquid diuiſibile quoad extenſionem; quia diſpoſitio (exempli gratia) intenſa vt ſex, quæ eſt ſufficiens ad introductionem formæ viuentis, & datur in illo inſtanti, debet produci in partibus materiæ alimenti, vt in eis introducatur forma:producitur autem in partibus materiæ immediatè poſt, & ſimul introducitur forma viuentis in eiſdē partibus, ſucceſſiuè tamen fit vtrumq; quia prius producitur vltima diſpoſitio in partibus propinquioribus, & prius etiam introducitur in eiſdem forma, quam in remotioribus; cum illa producatur, & hęc introducatur ſimul tēpore, & ideo ſucceſſiuè poteſt nutritio fieri. Sed non eſt minus falſa hæc ſolutio, quam prima, quod ſic probo. Si in vltimo non eſſe nutritionis completa eſt diſpoſitio ſecundum intenſionem, ergo in illo inſtanti verū eſt dicere, quod diſpoſitio ſit in materia alimenti, quia in ea producta eſt per alterationem præcedentem; ſed materia alimenti, in qua eſt talis diſpoſitio completa quoad intenſionem eſt capax formæ viuentis:ergo in eodem inſtanti introducetur in ea. Probatur conſequentia, quia ſubiectum eſt capax, & ſufficienter diſpoſitum, & agens approximatum: ergo nihil deeſt ad introductionem formæ. Quare apertè falſum eſt, & ſine vllo fundamento confictum, dicere expectandam eſſe extenſionem eiuſdem diſpoſitionis ad partes materiæ, vt forma introducatur. 34

Probatur tandem,quia vel ſufficiens diſpoſitio quoad intenſionem ad introductionem formæ viuentis conſiſtit in indiuiſibili, nempe in quinto, vel ſexto gradu, & ideo completur in inſtanti; vel conſiſtit in intenſione aliqua diuiſibili: ſi hoc ſecundum dicatur,falſum eſt, quòd in eo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, ſit primo completa, & immediatè ante non fuerit, ſed ante illud inſtans potuit eſſe completa, & introduci forma.Si vero dicatur in vltimo nō eſſe primo compleri,quia conſiſtit in indiuiſibili diſpoſitio completa,tunc inquiro,an talis diſpoſitio completa ſit in aliquo indiuiſibili materiæ alimenti tamquam in ſubiecto, vel in aliqua parte eius. Et ſi dicas eſſe in parte,ſequitur primo in eodem inſtanti introduci in ea parte formam viuentis. Probatur conſequentia,quia eſt capax eiuſdē formæ,& ſufficienter diſpoſita pro illa. Secundo ſequitur,prius fuiſſe productam in medietate illius partis,& ideo in ea fuiſſe iam introductam formam viuentis;quare illud inſtans,in quo dicitur eſſe completa,non erit vltimum non eſſe nutritionis,cum ante illud fuerit eadē nutritio.Si vero dicatur eſſe in ſolo indiuiſibili materiæ; vel illud eſt primū indiuiſibile initiatiuum alimenti,vel terminatiuum, aut continuatiuū alicuius partis eius.Si hoc ſecundum dicatur, ſequitur prius fuiſſe productam talem diſpoſitionem in alio indiuiſibili proximiori, & conſequenter prius in parte media inter vtrumque indiuiſibile,& conſequenter iam erit introducta forma viuentis in eadem parte priori per nutritionē. Probatur conſequentia,quia agens naturale prius,& fortius agit in proximum, quam in remotum. Si vero dicatur illud indiuiſibile materiæ alimenti, in quo eſt ſufficiens diſpoſitio quoad intenſionem, eſſe primum initiatiuum eiuſdem materiæ,& ideo non fuiſſe prius introductam in alio indiuiſibili, vel parte eius;ſequitur prius, atque in inſtanti introduci formam viuētis in illo indiuiſibili materiæ, quam in parte;ſed introductio formæ viuentis eſt nutritio,ergo dabitur nutritio in eo inſtanti;& ideo falſum erit,quod ſit vltimum non eſſe nutritionis. Probatur prima conſequentia,quia illud indiuiſibile eſt capax vltimæ diſpoſitionis:ergo eſt capax formæ.Secundo,ſequitur non poſſe introduci illud indiuiſibile complens diſpoſitionem immediatè poſt in parte materiæ terminata ab eodem indiuiſibili materiæ,in quo dicitur primò recipi tamquam in ſubiecto;& ideo non poſſe introduci formam viuentis in eadem parte,nec dari nutritionem immediatè poſt. Probatur prima conſequentia,quia vel illud indiuiſibile diſpoſitionis introducitur in parte materiæ cū reſiſtentia, & expulſione contrarij, vel ſine illa,ſi hoc ſecundo modo introducitur: ergo

ergo in inſtanti,ſicut lux,& ideo non immediatè poſt,quia immediatè poſt dicit tempus. Deinde,ſi in inſtanti producitur:ergo in inſtanti fit nutritio, quia vltimam diſpoſitionem in ſubiecto capaci formę productā naturaliter,& in eadem duratione ſequitur introductio formæ. Si vero indiuiſibile producitur in parte complens diſpoſitionem ſufficientem cum reſiſtentia, & expulſione contrarij:ergo ſucceſſiuè,& in tempore immediato; ſed producitur per actionem circa partem alimēti,vt per ſe eſt manifeſtum:ergo immediatè poſt permanet alimentū in parte materiæ terminata per primū indiuiſibile;& conſequenter non erit forma viuentis in ea,nec erit ſubſtantia partialis producta per nutritionem ex alimento;& tandē non erit nutritio immediatè poſt.Probatur prima cōſequentia,quia repugnat in eodem tempore eſſe formā alimenti, & animā in eadē parte materiæ.

His duabus ſolutionibus refutatis eorum, qui tenent accidentia eſſe in materia tamquam in ſubiecto; ſequitur ſolutio aliorum, qui ponunt ea in compoſito. Qui aſſerunt in inſtanti,quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, non eſſe completam diſpoſitionem ſufficientem ad expellendam formam alimenti, & introducendam animam; neque à diſpoſitionibus tunc exiſtentibus in materia alimenti expelli vnā,& introduci alteram, ſed à diſpoſitionibus, quas ſecum adducit forma viuentis, quæ licet in genere cauſæ efficientis ſint poſteriores eadem forma viuentis,ſed in genere cauſæ materialis,hoc eſt, vt ſe tenent ex parte materiæ,priores ſunt receptione eiuſdem formæ in materia,quia prius eſt ex parte materiæ expulſio formæ oppoſitæ, quam receptio nouæ:prius eſt materiam emundati ab illa forma, quàm recipere nouam. Prius denique materiam diſponi, quàm formam recipere, quia non recipitur forma noua, niſi à materia noua emundata, atque diſpoſita: ergo ſufficienter expellitur forma alimēti à diſpoſitionibus ſimul introductis cum forma viuentis in materia eiuſdem alimenti; ſufficientérque diſponitur eadem materia per illas ad eam recipiendam.Quare licet illæ diſpoſitiones,quæ ſunt in materia alimenti in vltimo non eſſe nutritionis, deſinant eſſe immediatè poſt, expelli poteſt forma eiuſdem alimenti ab aliis aduenientibus cū forma viuentis,eamque præcedentibus in genere cauſæ materialis, & ab eiſdem diſponi eadem materia;licet à præcedentibus non fuerit ſufficienter diſpoſita,nec alia expulſa.Huic ſolutioni fauet D.Tho.28.q.de veritate art.8. vbi hunc ordinē præcedendi in materia ponit ex parte diſpoſitionum, non ſolum in formis ſupernaturalibus, qualis eſt gratia iuſtificationis, ſed etiam in naturalibus;& 1.2.q.113.art.8. in formis ſupernaturalibus. 36

Hæc

37 Hæc tamen ſolutio licet probabilis ſit quantum ad modum præcedendi diſpoſitionum ex parte materiæ, præſertim in formis ſupernaturalibus: ſed hæc ſola præcedentia non ſoluit argumentum propoſitum,quod ſic probo.Primo,quia illæ diſpoſitiones præcedentes in materia alimenti in vltimo non eſſe nutritionis non ſunt completæ, nec ſufficiẽtes ad expellendam formam eiuſdem alimenti,& diſponendam materiam pro introductione formæ viuentis,vt conceditur,ſed immediatè poſt non poſſunt compleri,nec ſufficientes fieri:ergo nec poteſt expelli forma alimenti,nec introduci anima. Minor euidens eſt, quia immediatè poſt,nec eſt iam alimentum,nec ſunt tales diſpoſitiones in materia;ſed deſinunt eſſe cum eodem alimento, in quo erant tamquam in ſubiecto,vt ſupponunt ſic opinantes: ergo immediatè poſt non agit calor naturalis circa illam partem alimenti iam non exiſtentem, quare nec poteſt complere diſpoſitiones illas,nec ſufficientes efficere: & ex hoc ſequitur immediatè poſt non introduci formam viuentis in materia, nec expelli formam alimenti, nec fieri nutritionem. Probatur conſequentia, quia non eſt magis diſpoſita, quàm fuit in inſtanti præcedenti;ſed tunc non potuit expelli vna, & introduci altera:ergo nec immediatè poſt; vel ſi poteſt immediatè poſt, potuit etiam in inſtanti præcedenti,quia idem in quantũ idem & eodem modo ſe habens ſemper eodem modo operatur, & ſemper facit idem.

Secundò, quia calor naturalis non corrumpit alimentum in inſtanti,quod eſt vltimum non eſſe nutritionis:ergo neque in tempore immediatè ſequenti;ſed non poteſt introduci anima in materia eiuſdem alimenti, nec proinde dari nutritio immediatè poſt,niſi corrupto ſimul tempore alimento:ergo non erit verum quod nutritio ſit immediatè poſt;& ex conſequenti,nec incipiet per vltimum non eſſe,nec erit ſucceſſiua.Probatur prima conſequentia,quia calor naturalis nõ corrumpit ſua actione alimentum toto tempore alterationis præcedentis, nec in inſtanti terminatiuo eiuſdem temporis,quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, quia adhuc permanet in illo inſtanti, ſed immediatè poſt non agit in alimentum,quia ſupponitur iam non eſſe:ergo illud non corrumpit, nec proinde dabitur immediatè

38 poſt nutritio.Et ſi dicas corrumpere alimentum,non per actionem quã habeat immediatè poſt circa illud, ſed virtute actionis præcedentis,quam habuit toto tempore alterationis, & in inſtanti terminatiuo eius;probatur hoc eſſe falſum, quia actio præterita non fuit ſufficiens ad corrumpendum alimentum, dum erat præſens, nec diſpoſitio producta per illam potuit

præſens

præſens expellere diſpoſitionem propriam alimenti, cum qua tunc conſeruata eſt in materia;& conſequenter nec potuit expellere formam eiuſdem alimenti:ergo multo minus erũt ſufficientes actio præterita,& præterita diſpoſitio, vt earum virtute expellatur forma alimenti,& corrumpatur alimentum ipſum immediatè poſt;& conſequenter,nec vt forma viuentis introducatur in materia,& ſit nutritio. His ſuppoſitis,duabus aſſertionibus explicãda eſt ſumma difficultas huius rei. Et prima aſſertio ſit, nutritionem neceſſario incipere per vltimum ſui non eſſe,ita vt naturaliter non poſſit incipere per primum eſſe, & ita ſucceſſiuè,atque in tempore fieri,& non in inſtanti,quam probo hac euidenti ratione.Duo tantum ſunt modi incipiendi omnium rerum,nempe primum eſſe & vltimum non eſſe, ſed nutritio non poteſt incipere per primum ſui eſſe: ergo neceſſe eſt,incipiat per vltimum ſui non eſſe. Minorem ſic probo, per nutritionem extenditur anima ad informandam materiam alimenti,ſed ad hanc informationem non poſtulat certam, aut determinatam quãtitatem,ſicut poſtulauit in prima generatione viuẽtis,ſed ad quamlibet exiguam materiam informandam extẽdi poteſt,cum iam habeat ex prima generatione materiam ſufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes: ergo ſignata qualibet parte alimenti, verum eſt poſſe ad medietatem eius informandam prius extendi, & prius ad medietatem huius medietatis, & ita in infinitum; ſed quælibet pars alimenti diſponitur per alterationem à calore naturali agente vniformiter difformiter,ſicut cætera agentia naturalia, & ideo ſucceſſiuè, ita vt prius ſit medietas eius ſufficienter diſpoſita, quàm tota:& prius medietas huius medietatis, & ſic in infinitũ:ergo neceſſe eſt ſucceſſiuè,& non ſimul informari ab anima: & talis informatio eſt nutritio, cum ſit conuerſio alimenti in ſubſtantiam aliti.ergo neceſſe eſt nutritionem non eſſe totam ſimul,nec in inſtanti,ſed vnam partem eius poſt alteram, & ita ſucceſſiuam,atque in tempore,& conſequenter non poſſe incipere per primum ſui eſſe,ſed per vltimum non eſſe, quod proprius modus eſt incipiendi ſucceſſiuorum.Aſſertio poſterior,in illo inſtanti,quod eſt vltimum non eſſe nutritionis,datur quidem vltima diſpoſitio in materia alimenti pro introductione animæ,ſed non datur prima pars eiuſdem materiæ primo diſpoſita per eam,quæ ſit minimum quod ſic materiæ ſufficienter diſpoſitæ,in qua poſſit anima ſimul, atque in eodem inſtanti introduci. Probatur,atque explicatur ratione, & exemplis,ratione quidem, quia diſpoſitio materiæ pro introductione animæ producitur à calore naturali operante vniformiter,difformiter

mitet

miter, & ideo per alterationē, quæ eſt motus per ſe ſucceſſiuus; ſed neque in vllo inſtāti, nec in tempore vllo ſucceſſiui motus datur certus gradus diſpoſitionis in prima parte ſubiecti, quæ ſit minimū primo diſpoſitū per illum: ergo nec datur in materia alimenti vltimus gradus diſpoſitionis in prima parte eiuſdem materiæ, quæ ſit primo diſpoſita per illum tamquam minimum, in quo primo productus ſit talis gradus, & ex conſequenti in quo primo introduci poſſit anima ſimultanea introductione, & ideo in inſtanti, ſed ſolum datur vltimus gradus eiuſdem diſpoſitionis in parte eiuſdem materiæ indeterminata, quare non poteſt habere primum eſſe in materia, ſed per vltimum non eſſe neceſſariò introducenda eſt.

39 Exemplum autem primum ſit calefactionis, per quam producitur calor ab igne in ligno, in qua alteratione accipere poſſumus inſtans determinatum, in quo verum ſit dicere primo productum eſſe calorem vt vnum in ligno, non tamen erit verum in eodem inſtanti, quod talis gradus ſit primo productus in aliqua parte determinata eiuſdem ligni, quæ ſit minimum extenſionis eius, ſed ſolum poteſt eſſe verum, quod in eodem inſtanti ſit primo productus talis gradus in aliqua parte eiuſdem ligni indeterminata. Et huius ratio eſt manifeſta, quia calor non habet minimum quod ſic extenſionis in ſubiecto, in quo ſit primo productus, etiam ſecundum gradum indiuiſibilem intenſionis, ſed ſignata qualibet parte ſubiecti verum eſt primo fuiſſe productum in minori, ſicut nec habet minimum intenſionis in eadem parte ſubiecti: cum data qualibet parua intenſione verum eſt prius fuiſſe productum ſub minori. Et ſi ſupponamus calorem vt ſex eſſe ſufficientem diſpoſitionem pro forma ignis, verum erit, quod in inſtanti aliquo determinato ſit primo productus calor, vt ſex in ligno, ſed non primo in parte aliqua, quæ ſit minimum extenſionis eiuſdem caloris, quia non eſt dabile tale minimum; quare nec poterit in eodem inſtanti introduci forma ignis, quia non datur prima pars ſufficienter diſpoſita, quæ ſit minimum, in quo poſſit ſimul, vel in inſtanti introduci: vnde nec dabitur primum eſſe eiuſdem formæ in materia, ſed neceſſe eſt, quod idem met inſtans ſit vltimum non eſſe ſuæ introductionis. Pari ergo ratione in illo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, datur quidem alimentum vltimo diſpoſitum pro introductione animæ, ſed non datur alimentum primo diſpoſitum, quod ſit minimum, in quo primo poſſit introduci anima, nec proinde ſimul, aut in inſtanti, quod eſt dari

vltimam

vltimam diſpoſitionem in parte alimenti indeterminata. Et ratio eſt eadem, quia talis diſpoſitio non habet minimum extenſionis in ſubiecto, ſicut nec habet minimum intenſionis in eadem parte eius, & propterea non habet primum eſſe in eo, ſed vltimum non eſſe ſuæ extenſionis,& eadem eſt ratio de introductione animæ:cum debeat fieri ſecundum exigentiam, & modum diſpoſitionis materiæ,cuius nõ datur minimum quod ſit primo diſpoſitum ſufficienter, in quo ſimul, & in inſtanti introduci poſſit. Datur vero in prima generatione eiuſdẽ viuẽtis,quod nutritur,vt probauimus in 1.lib. Phyſ.& hæc eſt tota ratio propter quam anima in prima generatione viuentis habet primum eſſe in materia, & generatio ipſa viuentis fit in in- 40
ſtanti,& ex oppoſito,quia non datur minimum in prima generatione non viuentium, nec forma habet primum eſſe in materia,nec talis generatio fit in inſtanti,ſed in tẽpore,nec generatio ipſa,nec res genita incipit per primum, ſui eſſe,ſed vtraq; per vltimũ non eſſe,& hoc eſt ſecundũ exemplum,ex quo ſatis aperta fit doctrina tradita, nam anima in nutritione non poſtular minimũ quod ſit materiæ alimenti pro ſui introductione:cum iam habeat materiã ſufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes ex prima generatione viuentis, & ideo in nullo inſtanti,nec in tempore vllo nutritionis verũ eſt dari vltimam diſpoſitionẽ in aliqua parte determinata,aut minima materiæ alimenti,quę ſit primo diſpoſita ſufficienter pro introductione animæ, in qua ſimul,aut in inſtanti introducatur,ſed ſolum poteſt dari vltima diſpoſitio in materia indeterminata,in qua nõ poteſt ſimul introduci anima, ſed ſucceſſiuè, & ideo nec datur inſtans,quod ſit primũ eſſe ſuæ introductionis,ſed ſolũ poteſt dari vltimũ non eſſe, ita vt immediate poſt introducatur, quod eſt in tempore indeterminato introduci ſicut materia ipſa ſufficienter diſpoſita indeterminata eſt.

Et ex hac doctrina conſtat ſolutum eſſe argumentum illud difficile,nam ad formam eius dum quærit, an in illo inſtanti, quod eſt vltimum non eſſe nutritionis, materia alimenti ſit ſufficienter diſpoſita pro introductione animæ, diſtinguendum eſt,nam ſufficiens diſpoſitio in eo inſtanti datur, ſed non datur minimum eiuſdem materiæ primo diſpoſitum per illam, ſed ſolũ datur diſpoſitio ſufficiens,vel vltima in parte eiuſdem materiæ,nec minima,nec prima,ſed indeterminata, in qua non poteſt anima ſimul introduci, nec proinde in eodem inſtanti, ſed in tempore immediato, quod indeterminatum eſt, & ideo per vltimum non eſſe, & non per primum. Et ſi dicatur ex hoc ſequi, dari aliquando vltimam diſpoſitionem in materia ſine

ſine introductione formæ, ad quam ordinatur, quod videtur abſurdum: reſpondeo, dari quidem, non tamen in menſura adæquata introductioni naturali eius, ſed in menſura inadæquata, in qua repugnat naturaliter introduci, ſicut repugnat introduci ſimul, & illud quidem abſurdum eſſet, hoc vero abſurdum non eſt, ſed neceſſarium.

41 Ad vltimum argumentum ſolet reſponderi, alimentum deſinere per vltimum ſui eſſe, non abſolutè, ſed ſub determinata quantitate, vel quod alijs verbis dici ſolet, alimentum deſinere per vltimum ſui eſſe, non abſolutè, ſed vt tantum; hoc eſt, vt digitale, vel quid ſimile, quia non eſt verũ quod immediatè poſt, non ſit, niſi in ea quantitate, in quam conuerſum erit in ſubſtantiam aliti. Sub determinata vero quantitate deſinere, eſt quaſi deſinere ſub modo indiuiſibili, quia alimentum eſſe, vel non eſſe vt tantum, modum indiuiſibilem extenſionis dicit; ſicut calorem eſſe tantum, vel ſub tali gradu dicit modum indiuiſibilem intenſionis eius: indiuiſibilia vero, vel ea, quæ habent modum indiuiſibilem vt talia, per vltimum eſſe deſinũt; vt patet de indiuiſibilibus motus, & temporis ex 6. lib. Phyſ. Hæc tamen doctrina videtur mihi falſa, & minus neceſſaria ad ſolutionem argumenti. Probatur eſſe falſam, quia nutritio incipit per vltimum non eſſe: ergo verum eſt, nunc non eſſe, & immediatè poſt eſſe; ſed immediatè poſt non dicit inſtans temporis, ſed tempus; nec dicit determinatum tempus, ſed quaſi tempus ſingulare ſub indiuiduo vago. Cuius ratio eſt manifeſta, quia non datur prima pars tẽporis poſt hoc inſtans, neque primum tempus: cum tempus quodlibet ſit diuiſibile in infinitũ, ſed in tempore indeterminato non producitur niſi aliquid etiam indeterminatum: ergo repugnat, quod immediatè poſt producatur determinata pars ſubſtantiæ viuentis, in qua ſit alimentum conuerſum: & conſequenter repugnat alimentum deſinere immediatè poſt ſub quantitate determinata, ſed ſolum poteſt deſinere ſub quadam ratione indeterminata, ſicut incipit ſubſtantia viuentis, in quam conuertitur. Quare falſum eſt etiam, quod deſinat ſub modo indiuiſibili, quin potius neceſſariò debet deſinere ſub modo diuiſibili, quia non datur prima pars deſinens, ſed quacumque data, datur alia prius deſinens: ergo nec datur primum alimentum deſinens, ſicut nec datur prima ſubſtantia viuens. Quorum ratio eſt, quia nec datur primum tempus, in quo incipiat vnum, & deſinat alterum, nec prima pars nutritionis, per quam producatur prima pars viuentis, & conſequenter nec prima pars corruptionis alimenti.

Probatur

Probatur ſecundum, quòd prædicta doctrina non ſit neceſſaria ad ſolutionem argumenti, quia bene poteſt ſine illa ſolui, concedendo, quòd alimentum abſolutè deſinit per vltimum ſui eſſe; ex quo nullum ſequitur inconueniens; nam ſolum poſſet ſequi vnum è duobus, vt 6. Phyſ. vidimus, nempe quod dentur duo inſtantia immediata, vel materia ſine forma pro aliquo tempore; ſed inconuenientia hæc ſolum ſequuntur ex eo, quod res materialis deſinat per vltimum eſſe, dum ea ad cuius productionem ſequitur deſitio eius, incipit per primum ſui eſſe, non vero ſi incipiat per vltimum non eſſe: quod hoc argumento probari poteſt. Nam cum primum eſſe rei ſit inſtans, in quo primo eſt, vel hoc inſtans erit immediatum alteri inſtanti, quod eſt vltimum eſſe deſitionis rei, quæ corrumpitur, vel mediatum, ſi immediatum, dabuntur duo inſtantia immediata, quod repugnat; ſi vero ſit mediatum, cum ſit primum eſſe formæ incipientis in materia; ſequitur tempore immediatè præcedenti, quod intercedit inter vtrumque inſtans, non fuiſſe in materia; 43
ſed nec fuit eodem tempore in materia forma rei, quæ corrumpitur, quia idem tempus eſt poſt vltimum inſtans, in quo fuit, & ideo in eodem tempore verum eſt iam non eſſe, & conſequenter formam eius non eſſe in materia; ſed materiam in tali tempore eſſe ſine vtraque forma. Quod vero nihil horum ſequatur, ſi res ad cuius productionem deſinit, incipiat per vltimum ſui non eſſe; euidenter poteſt probari, quia dum res ad cuius inceptionem deſinit, incipit per vltimum ſui non eſſe, non datur inſtans, in quo primo ſit, ſed incipit eſſe tempore ſequenti, cum verum ſit, nunc non eſſe, & immediatè poſt eſſe; nam immediatè poſt non dicit inſtans temporis, ſed tempus immediatè futurum: ergo non dabuntur duo inſtantia immediata, nec etiam materia ſine forma, quia toto tempore immediato, in quo verum eſt dicere non eſſe illud, quod deſinit per vltimum ſui eſſe, & conſequenter non eſſe formam eius in materia, verum eſt etiam, quod in eadem materia ſit forma eiuſdem rei ad cuius inceptionem deſinit. Et vt in eadem nutritione aſſignemus exemplum, ſicut verum eſt nunc eſſe alimentum, & immediatè poſt non eſſe, & ex conſequenti non eſſe formam eius in materia, verum eſt etiam eodem tempore immediato eſſe ſubſtantiam viuentem per nutritionem productam, cum incipiat per vltimum non eſſe, & ideo animam tunc informare materiam alimenti, à qua fuit expulſa eius forma; & ita ſoluitur argumentum ſine illa diſtinctione refutata, & ſine vllo incommodo, quia vniuerſaliter verum eſt, rem quamlibet materialem, ſiue ſit ſubſtantia, vel accidens, abſolutè, & ſine

Q

addito deſinere per vltimum ſui eſſe, quotieſcumque res alia, ad cuius inceptionem, vel productionem deſinit, producitur, vel incipit per vltimum ſui non eſſe. Doctrina autem illa ex 6. lib. Phyſ. ab Ariſtotele, & ab omnibus approbata, quod res materiales, ac diuiſibiles non poſſunt naturaliter deſinere per vltimum ſui eſſe, ſed neceſſariò per primum non eſſe, intelligi debet cum hac limitatione; nempe, quando res aliæ, ad quarum productionem, vel inceptionem deſinunt, producuntur, vel incipiunt per primum ſui eſſe; nam ſi non intelligatur ſine tali limitatione, magna ex parte erit falſa, vt probauimus.

QVÆSTIO IIII.

An nutritio ſit continua?

43 DVplicem ſenſum habere poteſt id, quod quærimus, an nutritio ſit continua? Prior eſt, an à principio vitæ vſque ad finem inceſſanter fiat, & abſque vlla interruptione, quemadmodum motus cœli à principio, quo cœlum factum eſt, vſque ad diem iudicij, ſic eſt continuus, vt numquam interrumpatur. Secundus ſenſus eſt, an licet interrumpatur aliquando, ſicut interrumpitur alteratio, & motus localis inferiorum corporum, dum tamen fit, tempore continuo fiat ſicut alteratio, & motus localis, vel non fiat in tempore continuo, ſed ſolum in quibuſdam inſtantibus terminantibus tempus alterationis; per quam diſponitur alimentum; ita vt hoc tempore diſponatur aliqua pars, & in inſtanti terminante illud conuertatur, & fiat nutritio, & tempore ſequente diſponatur pars alia, & in inſtanti terminatiuo eius conuertatur, ſicque de reliquis; ſi enim hoc modo fiat, non erit continua, ſicut neque inſtantia temporis in quo fit, ſunt continua. Et quæſtio præcipuè procedit, & primo diſputabitur in hoc ſecundo ſenſu; deinde aliquid etiam de primo ſenſu dicemus; & ſicut procedit de nutritione, ſic etiam de augmentatione, cum notum ſit eodem modo fieri.

Prima opinio aſſerit, nutritionem non eſſe continuam in primo, nec in ſecundo ſenſu, quia non fit in tempore, ſed in inſtantibus diſcontinuis per minima, vt explicatum eſt. Ita Toletus, & Pomponatius, qui vtrumque aſſerunt, videlicet nec nutritionem eſſe ſucceſſiuam, vt retulimus quæſtione præcedente, nec eſſe continuam, ſed fieri in inſtantibus diſcretis per minima, & non in tempore, & citant pro ſe plures alios, vt vidi-
4 mus. Probant teſtimonio Ariſtotelis 8. lib. Phyſic. textu 23. vbi de

vbi de diminutione docet non fieri continuè; & probat exemplo guttarum cadentium ſupra lapidem, & eam excauantium, non quidem continuè, ita vt ſi particula extracta ſit aliquo tempore, dimidium eius extractum ſit in dimidio eiuſdem temporis, vel ſaltem aliqua pars eius, ſed ſic fieri extractionem, vt per tempus aliquod nihil extrahant guttæ cadentes, ſed ſolum diſponant ad extractionem, & alia gutta superueniens integram particulam ſimul, & quaſi vno ictu extrahat; & eodem modo ait fieri diminutionem viuentis corporis, vt tempore aliquo diſponatur aliqua pars corporis viuentis, & in fine illius temporis corrumpatur, vel à corpore extrahatur, fiatque diminutio; quod eſt ſimul, & in inſtantibus fieri per minimas partes diſpoſitas tempore præcedente, in quo aſſerit nihil extrahi, ſed partem extrahendam in fine illius temporis diſponi, vt extrahi poſſit. Et cum eadem ſit ratio de diminutione, & augmentatione, atque etiam de nutritione, quia eodem modo fiunt omnes, videtur expreſsè tenere Ariſtoteles, quod non fiant in tempore, nec ſucceſſiuè, ſed ſimul, & in inſtantibus terminantibus tempus alterationis, per quam diſponitur alimentum, & conſequenter non continuè, ſicut inſtantia non ſunt continua, ſed quodammodo diſcreta. Probari etiam poteſt tribus illis argumentis, quibus probatum eſt quæſtione præcedenti nutritionem non eſſe ſucceſſiuam, quia ſi ſucceſſiua non eſt, euidenter ſequitur non eſſe continuam. Sed probatur hac ratione particulari, quia nutritio eſt conuerſio alimenti in ſubſtantiam aliti virtute caloris naturalis facta, ſed prius quàm conuertatur alimentum, debet diſponi per alterationem factam circa ipſum ab eodem calore naturali; toto autem tempore, quo diſponitur, non conuertitur, immo nec conuerti poteſt, quia calor naturalis occupatus in diſponendo, non poteſt ſimul occupari in conuerſione alimenti, nec illud conuertere, quouſque ſit diſpoſitum: ergo non fit vlla conuerſio vſque ad finem temporis terminantis alterationem, nec vlla nutritio, quare nec fieri poteſt continuè, cum interrumpatur toto tempore alterationis.

Secunda opinio aſſerit nutritionem eſſe continuam in ſecundo ſenſu, quia non fit in inſtantibus temporis, ſed in tempore aliquo continuo, ſicut alteratio, & motus localis. Hæc eſt communis, & vera, quam tenet D. Thom. 3. par. quæſt. 33. artic. 1. Marſil. 1. lib. de Generatione quæſt. 14. Albertus Saxoniæ, ibidem quæſt. 13. Venetus in ſumma de Generatione cap. 17. Sotus 1. lib. Phyſic. quæſt. 4. Pererius lib. 14. ſuæ Philoſophiæ cap. 2. Iandun. 8. lib. Phyſ. quæſt. 7. & moderni ferè omnes. 45

Et probatur ex doctrina Ariſtotelis 5. lib. Phyſic. capit. 2. vbi docet augmentationem, & diminutionem eſſe motus propriè, & per ſe ad maiorem, & minorem quantitatem; ſed motus propriè ſumptus eſt continuus, vt teſtatur ipſe 3. lib. Phyſic. in principio: ergo augmentatio, & diminutio ſunt motus continui; ſed eodem prorſus tempore, quo fiunt motus iſti, fit nutritio, quæ eſt quaſi fundamentum augmentationis: ergo eſt mutatio in tempore continuo facta, quod eſt eſſe continuam. Probatur deinde ratione. Nutritio ſequitur alterationem, & diſpoſitionem alimenti, quia eo ipſo, quo diſpoſitum eſt, conuertitur in ſubſtantiam aliti, ſed alteratio, atque etiam diſpoſitio alimenti eſt continua: ergo continua erit conuerſio eius, in qua conſiſtit nutritio. Probatur minor, quia calor naturalis diſponens alimentum per alterationem, eſt agens naturale; ſed agens naturale agit in paſſum ſibi approximatum vniformiter difformiter, hoc eſt in totum ſimul, quod ſibi eſt approximatum, non tamen æqualiter in omnes partes eius, ſed prius, & fortius, ac perfectius in proximiores, quàm in magis diſtantes: ergo calor naturalis hoc modo agit in alimentum, & ſingulas partes eius, quod eſt motu continuo agere, & motu continuo eas diſponere; conuerſio autem alimenti in ſubſtantiam aliti fit ſecundum modum diſpoſitionis eius: ergo ſicut alteratio fit continuè per partes alimenti, ita vt proximiores diſponantur prius, atque perfectius; & poſterius magis diſtantes; ita conuerſio eiuſdem alimenti ſecundum ſuas partes fiet ſucceſſiuè. Quod etiam probari poteſt exemplo flammæ, quæ continuè nutritur per conuerſionem olei in propriam ſubſtantiam, nam eodem modo fit nutritio viuentis corporis ex alimento, virtute caloris naturalis conuerſo in propriam ſubſtantiam.

46 Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondetur eodem modo loqui eo loco de augmentatione, ac de cæteris duobus motibus, nempe alteratione, & latione; de quibus probat non eſſe continuos, ſed ſolam lationem circularem inter omnes motus continuam eſſe poſſe, hoc eſt perpetuam ſine initio, & fine; & nunquam interruptam: in hoc enim ſenſu de motu continuo loquitur; non in eo in quo nos quæſtionem agitamus de continuatione nutritionis; concedimus ergo non eſſe continuam in eo ſenſu, in quo loquitur Ariſtoteles, ſicut nec alteratio, aut motus localis rectus; ſed negamus non eſſe continuam, ita vt tempore aliquo continuo fiat, & non in ſolis inſtantibus per minima. Ita enim eſſe continuam augmentationem, & conſequenter nutritionem docuit expreſsè Ariſtoteles 3. & 5. lib. Phyſicor.

Phyſicor. locis ſuperius citatis. Similitudo verò excauationis lapidis à guttulis cadentibus, quam eodem loco tradit Ariſtoteles, optima eſt, in eo tenens, quòd ſicut extractio alicuius particulæ non fit, quouſque fuerit diſpoſita per guttas præcedentes quodammodo mollificantes lapidem; nec fit æqualiter in toto tempore, & ſingulis partibus eius, ita vt ſi in aliquo tempore extrahitur aliqua particula, in dimidio illius temporis extrahatur medietas eius; ſed tempore aliquo extrahitur tota, & in parte illius temporis nihil, quod eſt quodammodo ſimul extrahi;ita conuerſio alimenti fit quidem in tempore,ſed non æqualiter,aut vniformiter, ita vt ſi in aliquo tempore aliqua pars conuertatur, in medietate eiuſdem temporis conuertatur medietas, ſed vniformiter difformiter ſecundum modum diſpoſitionis, ita vt plus conuertatur in aliqua parte temporis, quam in alia. Itaque conuerſio partis alimenti non fit, quouſque fuerit diſpoſita per actionem caloris naturalis. Ex quo non ſequitur in inſtanti fieri, ſicut nec fit in inſtanti extractio particulæ ex lapide, ſed in tempore, cum ſit motus localis: ita ergo fit nutritio ſimul quidem per omnes partes viuentis corporis, vt inferius oſtendetur, ſed ſucceſſiuè,& continuè in quacumque, quia prius conuertuntur partes proximiores alimenti in ſingulis partibus viuentis, quam magis diſtantes; vt ex modo, quo fit nutritio in 1. quæſt. huius tractus explicato, facile intelligitur.

Argumenta verò contra ſucceſſionem nutritionis iam ſunt 47 ſoluta quæſtione præcedenti,& eiſdem modis ſoluenda ſunt,in quantum procedunt contra continuationem eius: ſi enim non probant in inſtanti fieri, nec probabunt quòd non fiat continuè; quia ex ſucceſſione euidenter ſequitur continuitas. Ad aliud verò nunc additum diſtinguenda eſt minor,quod per totum tempus, quo diſponitur alimentum, non poſſit conuerti, nam ſi de eadem parte,quæ diſponitur,intelligatur,vera eſt;ſed quamuis illa non conuertatur,conuerti poterit proximior iam diſpoſita, & ſicut diſpoſita eſt per motum continuum, ita per continuam conuerſionem tranſmutatur in ſubſtantiam aliti. Quòd vero dicitur calorem naturalem non poſſe eodem tempore diſponere alimentum, & conuertere illud, eadem diſtinctione ſoluitur; nam de eadem parte verum eſt,de diuerſis falſum: quare non probatur continuam eſſe non poſſe conuerſionem alimenti,nec nutritionem ex ea factam.

Dubium de ſecundo ſenſu quæſtionis, an ſemper fiat nutritio?

48 RESTAT aliquid dicamus de ſecundo ſenſu quæſtionis, videlicet, an neceſſe ſit viuens nutriri toto tempore vitæ abſque vlla prorſus interruptione per conuerſioné alimenti numquam interruptam, vel dari poſſit tempus aliquod, in quo nulla fiat conuerſio alimenti, nec nutriatur corpus. Et videtur numquam interrumpi nutritionem; quod ſic probo. Quia numquam ceſſat actio caloris naturalis, per quam diſponitur alimentum; neque vmquam deeſt alimentum, quod diſponatur: ergo abſque vlla interruptione fit diſpoſitio, ita vt prius, atque perfectius diſponantur partes proximiores eius, deinde remotiores; omnes tamen motu ſucceſſiuo, atque continuo vniformiter difformiter, vt patet in flamma continuè agens circa oleum; & ideo continuè illud conuertens: ergo neceſſe eſt ſemper fieri nutritionem, quæ ſequitur naturaliter diſpoſitionem alimenti. Antecedens probatur, quantum ad eam partem, quæ aſſerit numquam deficere alimentum, quia vltimum alimentum diſponendum, & conuertendum eſt ſanguis; ſed numquam deficit ſanguis, quamdiu animal viuit; ergo numquam deficiet actio caloris naturalis circa illum: quare numquam deficiet diſpoſitio, numquam deficiet conuerſio, atque nutritio. Pro ſolutione huius dubij tria dicenda ſunt. Primum eſt, conuerſionem alimenti in ſubſtantiam aliti, & conſequenter nutritionem non eſſe operationem ſic præciſè neceſſariam ad vitam, vt eo ipſo, quod pro aliquo tempore ceſſet, neceſſe ſit viuens perire, ſed poſſe naturaliter pro aliquo tempore in vita conſeruari ſine vlla conuerſione, vel nutritione. Hoc eſt ita certum, vt probari poſſit euidenti ratione: quia euidens eſt hominem in primo inſtanti, in quo generatur, nutriri non poſſe, quia nondum ſumpſit alimentum, nec etiam ſi haberet approximatum, poſſet illud in inſtanti alterare, atque diſponere, quia alteratio fit ſucceſſiuè, & in tempore; ergo indiget tempore ſequente ad ſumendum cibum, eumque alterandum, ac diſponendum; quo tempore etiam eſt euidens non dari vllam conuerſionem, & ideo neceſſe eſt concedere, quòd ſine operatione nutritionis conſeruetur; quare non eſt preciſè neceſſaria ad vitam conſeruandam. Secundo, dicimus, valdè probabile eſſe, quòd non ſemper fiat conuerſio alimenti, nec ſemper nutriatur viuens, ſed pro aliquo tempore interrumpatur nutritio: ita videtur ſentire D. Thomas 2. 2. quæſt. 24. artic. 7. his verbis *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non eſt motus continuus, ita ſcilicet, quod ſi aliquid tantum augetur in tanto tempore, neceſſe ſit, quòd proportionaliter in qualibet parte illius temporis aliquid augeatur; ſicut contingit in motu locali: ſed per aliquod*

tempus natura operatur diſponens ad augmentum, & nihil augens actu, & poſtmodum producit in effectum id, ad quod diſpoſuerat augendo ipſum animal, vel plantam in actu, &c. Quibus licet de ſola augmentatione loquatur expreſſe, docet tamen, aliquo tempore eiuſdem augmenti, naturam ſolum diſponere alimentum, & poſt ea illud conuertere. Ita etiam videtur ſentire Ariſtoteles 8. libro Phyſicor. text. 33. vbi docet ita fieri diminutionem viuentis, vt non neceſſe ſit quolibet tempore aliquam partem ſubſtantiæ amittere, ſicut non eſt neceſſe quolibet tempore aliquam partem lapidis extrahere guttas aquæ cadentes; ſed conſtat eodem modo fieri diminutionem, augmentationem, & nutritionem: ergo de omnibus ſentit Ariſtoteles, aliquibus temporibus interrumpi.

Probatur etiam ratione, quia ad conuerſionem duo requiruntur, nempe calorem naturalem eſſe bene diſpoſitum ad agendum circa alimentum, atque etiam alimentum aptum ad conuerſionem ei approximatum; ſed vtrumque poteſt deficere naturaliter: ergo naturaliter poteſt nutritio interrumpi pro aliquo tempore. Probatur minor; quia calor naturalis non minus ſubditur morbis, quàm cætera membra, & partes corporis: ergo ſicut membrum quodcumque poteſt tali morbo affici, vt motus eius omnino impediatur, ita calor naturalis poteſt morbo aliquo debilitari, vel alio modo impediri à ſua operatione; ita vt per aliquod tempus agere non poſſit, vel adeo remiſsè, atque imperfectè, vt non poſſit alimentum perfectè diſponere, neque illud conuertere. Nec minus eſt certum contingere poſſe, quòd calor naturalis per magnam ciborum aſſumptorum congeriem impediatur, & penè obruatur, & per aliquod tempus non poſſit dare operam conuerſioni, nec diſpoſitioni alimenti, & in vtroque caſu ceſſabit prorſus nutritio. Ex parte etiam eiuſdem alimenti poteſt impediri conuerſio, ſi ineptum ſit ad conuerſionem, vel certè difficile poſſit diſponi, & conuerti; nam tunc neceſſe eſt pro aliquo tempore ceſſare conuerſionem. Aliquando etiam poteſt cibus omnino deficere, vel non poſſe vllo modo ſumi ab infirmo, & etiam tunc ceſſabit nutritio ob defectum alimenti. 49

Secundò probatur, quia licet calor naturalis continua operatione, & numquam interrupta ageret circa alimentum, non eſt tamen naturaliter poſſibile, alimenta omnia, neque partes omnes eiuſdem alimenti adeò vniformes eſſe, vt æquali tempore diſponantur; ſed quædam citius, aliæ tardius diſponuntur; etiamſi omnes æqualem habeant approximationem ſucceſſiuam, ita vt vna ſit poſt aliã eodẽ modo approximata: ergo non 50

ſequitur ſtatim poſt conuerſionem vnius partis magis accommodatæ ad conuerſionem conuerti alteram, ei proximam minus aptam, ſed neceſſe erit per aliquod tempus expectare, vt completa ſit diſpoſitio eius, & pro hoc medio tempore ceſſabunt conuerſio,& nutritio,vt Ariſtoteles,& D.Thomas docent.

Ad argumentum negandum eſt antecedens,quòd numquam deficiat alimentum. Et cum dicitur, ſanguinem eſſe vltimum alimentum, diſtinguendum eſt; quia non quicumque ſanguis eſt conueniens alimentum, ſed ille, qui ex cibo aſſumpto præparatur, præter quem datur alius, qui pro conſiſtentia, & conſeruatione humorum,& ſpirituum vitalium, ac totius corporis in venis,& arteriis, atque etiam in poris reſidet, & iſte non eſt conueniens alimentum corporis, nec conuerſioni, aut nutritioni deſeruit. Quod ex eo probari poteſt à poſteriori, quia dũ per multum tempus viuens non aſſumit cibum, conſumuntur actione caloris naturalis partes propriæ corporis viuentis remanente adhuc ſanguine in arteriis, venis, & poris, quia experientia conſtat poſſe adhuc ab eo extrahi per venas: ergo ſignum eſt calorem naturalem circa hunc ſanguinem non agere. Nam ſi circa illum ageret, facilius,atque etiam prius illum prorſus conſumeret, quàm carnem. Ex quibus ſequitur non ſemper fieri conuerſionem, nec ſemper adeſſe alimentum, licet ſemper adſit ſanguis.

QVÆSTIO V.

An materia alimenti prius vniatur materiæ corporis viuentis,quàm fiat conuerſio, vel nutritio; aut ſimul ac fit, vniatur?

51 QVæſtio hæc à ſolis iunioribus tractatur, & prima opinio eorum tenet materiam ſanguinis prius vniri materiæ corporis viuentis, quàm fiat conuerſio eius in ſubſtantiam aliti, non quidem prius duratione temporis,ſed in inſtanti, ita vt in inſtanti initiatiuo conuerſionis,vel nutritionis,quod eſt vltimum non eſſe eiuſdem nutritionis,fiat vnio, vel continuatio vnius materiæ cum altera. Probant hoc argumento.Vnio materiæ alimenti eſt quaſi approximatio eius, vt poſſit virtus naturalis eiuſdem agentis educere formam de potentia eius, vel propriam extendere ad eam informandam; ſed approximatio agentis ad paſſum debet præſupponi actioni eius: ergo prius debet continuari materia ſanguinis cum corpore viuenti,quam

recipiat

recipiat formam:continuatio autem fit medio quodam indiuiſibili producto:ergo debet fieri in inſtanti. Probatur cõſequentia; quia productio indiuiſibilis non habentis partes ſimul debet fieri,& proinde in inſtanti.Conuerſio denique,aut nutritio incipit tempore ſequẽti:quare neceſſe eſt,quòd in inſtanti præcedenti idem tempus,quod eſt vltimum nõ eſſe eiuſdẽ conuerſionis, fiat continuatio materiæ. Secundo poteſt probari, quia non poteſt naturaliter vna forma informare duas materias diuerſas,aut diſcontinuas,ſed eo ipſo,quòd manus, vel brachium ſeparatur ab homine,deſinit informari ab anima:ergo non poteſt materia ſanguinis informari ab anima , vt fiat conuerſio eiuſdem ſanguinis in ſubſtantiam aliti , niſi prius continuetur cum materia corporis viuentis; continuatio verò ſimul fit, vt probauimus: ergo in aliquo inſtanti præcedente tempus conuerſionis fieri debet.

Secunda opinio aſſerit non prius duratione temporis,nec in 52 ſtantis fieri continuationem materiæ ſanguinis cũ corpore viuente,ſed ſimul duratione,prius tamen natura.Itaq; eodẽ prorſus tẽpore,quo fit conuerſio, vel nutritio incipiẽs per vltimum ſui nõ eſſe,fit etiã cõtinuatio materiæ,& eodẽ modo incipit,ſed prius natura,quia vnio,vel approximatio agentis ad paſsũ ordine naturæ præſupponitur actioni eius,tãquã cauſa ſine qua nõ.

Sed hæc ſententia duabus viis defenditur à diuerſis; quidam enim ideo reputãt impoſſibile,quod prius tempore,vel inſtanti fiat continuatio materiæ ſanguinis cùm corpore viuente quia cum ſanguis non informetur anima, vel certe non informetur ſecundum gradum ſpecificum, ſed ſpecie diſtinguatur à corpore viuente , non poteſt continuari cum materia eiuſdem corporis viuentis,priuſquam informetur eadem anima,& fiat eiuſdem ſpeciei, quia ea, quæ diſtinguntur ſpecie , continuari non poſſunt,non ſolum ſecundũ formas ſpecie differentes,ſed etiam ſecundum materias , ita vt eadem numero materia ſecundum diuerſas partes informetur diuerſis formis ſecundum ſpeciem. Ita Sotus 5.lib.Phyſ.q.3.ad 8. Fonſeca 5.Metaph.c.4.q.3. & alij ex iunioribus. Probant teſtimonio Ariſt.5.lib.Phyſ.text.39.vbi docet expreſsè,quod ea, quæ differunt ſpecie,non poſſunt continuari.Probant deinde ratione,quia ſi cõtinuatur ſanguis cum corpore viuẽte,priuſquam informetur anima:ergo datur vnum indiuiſibile commune vtriq; materiæ,nam continua ſunt,quorum vltima ſunt vnũ, ſed hoc repugnat:ergo repugnabit etiam talis continuatio.Probatur minor quia indiuiſibile illud materiæ,quo continuantur, aliqua forma debet informari, ne detur materia,etiã indiuiſibilis ſine vlla forma:ſed nõ eſt maior ratio

ob quam informetur anima, quam forma ſanguinis: ergo à neutra, vel ab vtraque ſimul informatur, & vtrumque patet eſſe impoſſibile; quare impoſſibilis quoque erit talis continuatio.

53 Alij vero ex iunioribus falſum reputant hunc modum defendendi hanc ſententiam, quia exiſtimant non repugnare naturaliter, quod continuentur ea, quæ ſunt diuerſæ ſpeciei, niſi in quantum diuerſæ ſpeciei ſunt; & cum diuerſitatem ſpecificam non efficiant materia, neque quantitas, ſed formæ ſubſtantiales, aſſerunt continuari poſſe ſecundum materiam, & quantitatem, licet non poſſint continuari ſecundum formas ſubſtantiales, quæ cum ſint diuerſæ ſpeciei, repugnat vltima earum eſſe vnum; vnde cum ſanguis non diſtinguatur ſpecie à corpore viuente ratione materiæ, vel quantitatis, ſed ſolum ratione formæ ſubſtantialis, dicunt non repugnare, quòd per materiam, & quantitatem continuentur; & ideo ex hac parte poſſe fieri continuationem prius tempore, vel inſtanti, quàm fiat conuerſio, vt affirmat prima opinio. Ita ſentiunt de continuatione eorum, quæ diſtinguuntur ſpecie. Albertus Saxoniæ 5. lib. Phyſ. quæſt. 5. ad 2. Valleſius controuerſia 31. ad Tyrones, Toletus 5. Phyſ. quæſt. 3. ad 3. & cum his nonnulli ex recentioribus, quibus videtur fauere D. Tho. 3. p. quæſt. 77. art. 8. ad 2. vbi docet, quòd ſi vino conſecrato admiſceatur alius liquor diuerſus, poterit nihilominus ex vtroque fieri vna dimenſio ſecundum continuationem quantitatis, licet non fiat vna, ſecundum modum eſſendi, quia vna pars illius dimenſionis erit ſine ſubiecto, alia vero erit in ſubiecto. Et addit: *Quod ſi aliquod corpus fiat ex duobus metallis erit, vnum corpus ſecundum rationem quantitatis, non tamen vnum ſecundum ſpeciem naturæ.* Quibus verbis concedit ea, quæ differunt ſpecie poſſe continuari ſaltem ſecundum quantitatem.

54 Sed probant primo experientia, quia non eſt intelligibile, quòd pars ſicca eiuſdem rami ſit diſcontinuata à parte viridi, quia ſi diſcontinuata eſſet, eadem ratione eſſet diuiſa, ac ſeparata ab ea, atque adeo diſtincta numero; ſed eſt eadem numero: ergo continua. Euidens eſt conſequentia, quia vnum continuum, & vnum numero idem ſunt. Sed probatur minor, quia mouentur eodem numero motu, vt patet; ergo ſunt idem numero ſaltem ſecundum quantitatem per continuationem. Experientia etiam conſtat pedes hominis, & quaſdam alias partes eius extremas prius tempore vita deſtitui; & tamen nemo dicit tunc eſſe ſeparatas à corpore, ſed vere continuari cum aliis partibus: ergo non repugnat continuari ſecundum quantitatem ea, quæ ſpecie differunt. Sed quòd non repugnet continuari

continuari ſecundum materiam, probant exemplo: quia non repugnat duas formas accidentales ſpecie diuerſas informare idem numero ſubiectum, etiam ſecundũ eaſdẽ partes, vt patet de calore,& albedine;ergo nec repugnabit duas formas ſubſtãtiales ſpecie diuerſas, quales ſunt forma ſanguinis,& anima, informare eamdem materiã continuã ſecundũ partes diuerſas.

Refutato verò hoc modo defendendi duo aſſerunt. Primum, non fieri continuationem materiæ prius duratione, ſed ſolum prius natura. Et prima ratio,qua id probant,præſupponit duo. Primum eſt,materiam, & formam diuiſibilem habere proprias partes integrantes ſubſtantiales, & propria etiam indiuiſibilia ſubſtantialia. Secundum, quod dum diuiditur continuum in duas partes, corrumpitur continuatiuum, non ſolum quantitatis,ſed etiam materiæ,& formæ, quo continuabantur, & producuntur de nouo duo indiuiſibilia terminatiua vtriuſque materiæ,& formæ: dum verò duo continua prius inter ſe diuiſa continuantur,ex oppoſito corrumpuntur duo terminatiua vtriuſq; materiæ,& formæ, & producitur vnum indiuiſibile continuatiuum vtriuſque materiæ, & aliud continuatiuum vtriuſque formæ. Quibus ſuppoſitis ſic procedit ratio. 55
Si prius tempore,vel inſtanti vniatur materia alimẽti materiæ viuentis per continuationem,ſequitur in tali vnione corrumpi indiuiſibile terminatiuum formæ viuentis, ſine productione continuatiui eiuſdem formæ; immo ſimul cum productione alterius terminatiui eiuſdem formæ omnino ſimilis corrupto, quod experientia conſtat in nulla alia continuatione diuerſarum rerum contingere. Probatur conſequentia, quia non poſſunt continuari materia alimenti,& materia corporis viuentis, niſi corruptis terminatiuis vtriuſque, & producto indiuiſibili eas continuante:ſed corruptis terminatiuis vtriuſque materiæ, neceſſe eſt corrumpi indiuiſibilia terminatiua formarũ, à quibus informabantur: (loquimur enim de formis corruptibilibus,ac diuiſibilibus dependentibus à materia) ergo neceſſe eſt corrumpi indiuiſibile terminatiuum formæ viuentis,& ſine productione continuatiui:quia forma alimenti,& viuentis non poſſunt in eodem tempore continuationis materiæ continuari;cum permaneant ſpecie diſtinctæ:ergo corrumpitur indiuiſibile terminatiuum formæ viuentis, ſine productione cõtinuatiui eiuſdem formæ. Et neceſſe eſt etiam produci aliud indiuiſibile terminatiuũ eiuſdem formæ omnino ſimile; quod ſic probatur: quia indiuiſibile continuatiuum vtriuſque materiæ producitur per continuationem: ergo neceſſe eſt produci indiuiſibile formæ, quo informetur: vel manebit indiuiſibile

materiæ

materiæ ſine vlla forma. Illud autem indiuiſibile formæ neceſſariò producendum eſt terminatiuum formæ viuentis,à qua potius, quàm à forma alimenti informatur, vt ſtatim dicemus.

56 Secundò dicunt, continuationem hanc materiæ ſanguinis cum materia viuentis prius tantum natura factam, ſemel tantum fieri, nempe dum viuens incipit nutriri poſt primam generationem, & per continuationem tunc factam permanere totum ſanguinem continuatum cum corpore viuente ſecundum materiam,& quantitatem, quamuis diſcontinuatum ſecundum formam. Itaque non eſt neceſſarium,quod ſemper ac fit nutritio,& conuerſio alicuius partis proportionalis alimenti,vel ſanguinis in ſubſtantiam viuentis, fiat noua continuatio illius partis alimenti,vel ſanguinis, quæ conuertitur cum ſubſtantia viuentis, ſed per illam continuationem in principio nutritionis factam iam totum ſanguinem,& omnes eius partes permanere continuas.Probant primò,quia ſi quęlibet pars ſanguinis,quæ conuertitur, non erat continuata cum corpore viuente,ſed de nouo continuatur:ergo diſcontinuata erat ab eo; quare non poteſt de nouo continuari cum eodem viuente, niſi ſimul diſcontinuetur à reliquis partibus eiuſdem ſanguinis:ſed partes proportionales ſanguinis,quæ conuertuntur per quamlibet partem nutritionis ſunt actu infinitæ: ergo debent fieri infinitæ continuationes,& diſcontinuationes in qualibet nutritione;quòd videtur incredibile,& non neceſſarium, & ideo nullo modo admittendum, cum ſufficiat prima continuatio abſque vlla diſcontinuatione.Secundò, quia ſi tales diſcontinuationes partium admittantur, ſequitur continuum diuidi in omnem partem,quod repugnat. Probatur conſequentia, quia per quamlibet partem nutritionis conuertitur aliqua pars ſanguinis: ergo conuertuntur omnes partes proportionales eius actu infinitæ,& quælibet diſcontinuatur ab alia per conuerſionem; ergo quælibet diuiditur,ac ſeparatur realiter ab alijs, & dantur ſeparationes actu infinitæ:ergo ſequitur, ſanguinem in infinitum eſſe diuiſum,atque adeò in omnem partem.

57 Noſtra ſententia valdè diuerſa eſt ab his,& explicatur tribus aſſertionibus.Prima eſt,ſanguis non eſt continuus cum carne, & alijs partibus corporis viuentis,ſed quamdiu manet ſub forma ſanguinis diſcontinuus eſt ab eis,etiã ſecundum materiam, & quantitatem.Hęc eſt contra vltimam ſententiam iuniorum, & quæ non eſt probanda à nobis ex communi repugnantia continuationis ſecundum quantitatem rerum diuerſæ ſpeciei, vt probarunt Sotus, & Fonſeca, quia valde probabile eſt vniuerſaliter

uerſaliter loquendo id non repugnare, ſed ex repagnantia ſpeciali continuationis ſanguinis cum partibus viuentis, vt cum carne, oſſibus, & alijs, de qua forma noſtra aſſertio expreſſa eſt apud Ariſtotelem 2. lib. de partibus animaliũ capit. 3. ad finem his verbis: *Non enim ſanguis continuus carni, neque cognatus eſt, ſed in corde, ac venis, quaſi vaſis continetur.* Quibus non docet eſſe diſcontinuum propter diuerſitatem formæ ſpecificæ, ſed propter modum eſſendi corporis liquidi contenti in ſolido tamquam aqua in vaſe, cui repugnat continuatio ſecundum materiam, & quantitatem, quia talis continentia extrinſeca vnius corporis in altero dicit diſcretionem, ac ſeparationem vnius corporis ab altero, ſicut continentia loci, & locati, quibus repugnat continuatio ſecũdum materiam, & quantitatem. Sed probatur duplici ratione. Prima colligitur ex his, quæ docet idem Ariſtoteles de ſanguine, non ſolum verbis relatis, ſed 2. lib. de hiſtoria animalium capit. 19. vbi ſic loquitur. *Palpitat intra venas ſanguis omnium animalium, pulſuque ſimul vndique mouetur, ſolumque omnium humorum ſparſus per totum corpus animalium eſt. Et ſemper quandiu vita ſeruatur, ſanguis animatur, & feruet.* Duo itaque aſſerit de ſanguine Ariſtoteles his locis; primum in corde, atque in venis contineri, ſicut aqua aut vinum in vaſis: ſecundum, moueri ſemper in venis, & poris, & quaſi in eiſdem feruere. Ex quibus ita arguo; vinum, & aqua non continuantur cum partibus vaſis, ſed diſcontinua ſunt ab eis etiam ſecundum materiam, & quantitatem; & ideo immotis partibus vaſis mouetur aqua feruens in eo, ſed eodem modo continetur ſanguis in venis: & eodem modo mouetur in eis: ergo non poteſt continuari cum eis etiam ſecũdũ materiam, & quantitatem; & conſequenter neque cum carne, & alijs partibus, per quas venæ ducuntur.

Secundo probatur: quia naturaliter repugnat corpus ſolidũ, & liquidum continuari, cum hoc moueatur motu fluxus, atque refluxus quieſcente omnino corpore ſolido, & hac de cauſa naturaliter eſt impoſſibile continuari aquam cum terra, & non ſolum propter differentiam ſpecificam: ſed ſanguis eſt corpus liquidum, vt probat euidens experientia: caro verò, & cæteræ partes viuentis ſunt ſolidæ: ergo non poteſt ſanguis naturaliter continuari cum eis etiam ſecũdum materiam, & quantitatem. Et ſi dicatur non continuari in venis, ſed in ſuo principio, vbi generatur, contra hoc ſic arguo. Principium, & quaſi fons totius ſanguinis, vbi generatur, & à quo deriuatur per totũ corpus, eſt cor, vt docet expreſſe Ariſtoteles locis citatis, in corde vero aſſerit eſſe tamquam aqua in vaſe: ergò neque in eo poteſt 58

conti

continuari. Et ex hoc primo colligitur euidenter, quod quælibet pars ſanguinis,quæ conuertitur in ſubſtantiam aliti, diſcontinuatur à reliquo ſanguine.Probatur hac ratione. Sanguis non eſt continuus cum corpore viuente, vel partibus eius, ſed quælibet pars ſanguinis per conuerſionem fit pars viuens:ergo non poteſt permanere continua cum reliquo ſanguine, ſed neceſſariò diſcontinuatur,quotieſcumque conuertitur.

Secunda aſſertio,continuatio ſanguinis cum corpore viuēte non fit prius tempore,aut inſtanti, quàm conuertatur in ſubſtantiam aliti. Hæc etiam ſequitur ex prima. Probatur hac ratione, quia ſi prius tempore,vel inſtanti,quàm ſanguis conuertatur, continuaretur cum corpore viuente;cum adhuc permaneat tempore illo,vel in eo inſtanti ſub forma, atque ſpecie ſanguinis,ſequeretur ſanguinem eſſe continuum cum eodem corpore viuente, quod probatum eſt impoſſibile per primam concluſionem. Secundò probatur,quia tempore,vel inſtanti præcedente conuerſionem ſanguinis in ſubſtantiam, nihil agitur circa illud, niſi virtute caloris naturalis,ſed calor naturalis non agit tunc,niſi alterando paſſum, ac diſponendo pro ſuſcipienda anima;alteratio vero nec eſt continuatio eius cum corpore,nec petit continuationem,ſed vt alteretur, ſufficit eſſe contiguum,vt patet in cæteris corporibus alterantibus, & alteratis:ergo non continuatur prius tempore, vel inſtanti, quàm conuertatur.

59 Tertia aſſertio,continuatio ſanguinis ſecundum materiam cum corpore viuente fit per conuerſionem eius in ſubſtantiam aliti, quæ non eſt alia actio, vel mutatio à nutritione ipſa, ſed eadem;& ideo nec prius tempore, nec prius natura continuatur hoc modo(continuatio vero ſecundum quantitatem fit per motum augmentationis, per quem producitur quantitas maior,vel per motum ad quantitatem, licet non ſit augmentatio) quàm conuertatur,ſed ſimul. Probo primum ex prima, & ſecunda concluſione, quia quamdiu ſanguis manet ſub forma, & ſpecie ſanguinis, non poteſt continuari cum corpore viuente;nam ſub forma ſanguinis permanens eſt corpus liquidum, quod non poteſt continuari cum ſolido,ſed eſt intra ipſum,ſicut aqua in vaſe; continuatur vero eo ipſo,quòd fit ſolidum, ſed fit corpus ſolidum per conuerſionem in ſubſtantiam aliti, nempe caro,neruus,vel os,& non per aliam actionem diſtinctam, vt per ſe eſt manifeſtum : ergo per eamdem conuerſionem continuatur,quare non prius tempore, nec natura,ſed ſimul. Secundo, quia ſi per aliam actionem diſtinctam à conuerſione, & ea priorem fieret continuatio ſubſtantialis,

tialis ſanguinis,propterea eſſet,quia neceſſe eſt prius continuari,quam informari anima,alioqui informaretur diſcontinuus, vel diuiſus à reliquis partibus viuentis, quòd eſt impoſſibile; ſed talis prioritas continuationis non eſt neceſſaria, vt informetur, ſed poteſt ſimul ac informatur, continuari: ergo per eamdem conuerſionem, per quam informatur anima, continuari poteſt. Probatur minor, quia potentia nutritiua, & calor naturalis,qui eſt quaſi inſtrumentum eius,habent virturem ab anima conuertendi alimentum in ſubſtantiam aliti;ſed hæc virtus ſimul eſt conuerſiua:& vnitiua eiuſdem ſubſtantiæ factæ per conuerſionem cum cæteris partibus viuentis: ergo ſimul ac alimentum conuertunt in ſubſtantiam, vniunt illud cum cæteris partibus viuentis. Probatur minor, quia illud conuertunt,vt efficiãt idem cum viuente,quod nutritur, ſed per conuerſionem vnitiuam efficiunt illud idem cum viuente, quia efficiunt illud viuens continuatum, & per continuationem eſt idem numero: ergo per eamdem actionem realem conuerſiuam continuatur. Nec ſequitur animam informare materiam diſcontinuam,vel diuiſam, ſed continuam,non ita,vt præſupponatur continuatio informationi,ſed vt ſimul cum ea fiat:ita vt ſimul ſit verum,materiam alimenti informari ab anima, & vniri corpori viuenti ab eadem informato.

Probatur tandem, quia non ſunt multiplicandæ actiones reales ſine vrgenti cauſa:ſed non datur cauſa vrgens multiplicandi aliam actionem præcedentem, per quam continuetur materia alimenti cum corpore viuente, ſed per eamdem actionem,per quam conuertitur,poteſt continuari, vt probauimus: ergo non debet poni alia actio pro continuatione alimenti cùm corpore viuente diſtincta à conuerſione, ſed per eamdem conuerſionem conuertitur ſimul,& continuatur: & ſimul tempore,atque natura conuertitur, & continuatur, & non prius. Probatur conſequentia,quia eadem actio realis non poteſt eſſe prior natura ſe ipſa: ergo continuatio non eſt prior natura conuerſione,ſed ſimul ſit cum ea. 60

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda eſt maior, quòd continuatio materiæ alimenti cum corpore viuẽte ſit approximatio paſſi ad agẽs,ſed vt ſufficienter ſit approximatum, ſatis eſt eſſe contiguum, quod habet ſanguis in venis,& poris exiſtens, in quibus ſuſcipere poteſt actionem caloris naturalis,per quam diſponitur ad conuerſionem,& ſimul atque conuertitur in ſubſtantiam,vnitur,vel continuatur cum corpore viuente, quia virtus caloris naturalis ſimul eſt conuerſiua, & vnitiua, & ideo per eamdem actionem, per quam

conuertit

conuertit alimentum in ſubſtantiam aliti, vnit illud, vel continuat cum reliquis partibus corporis viuentis.

Ad ſecundum conceſſo antecedente, quod non poteſt anima informare partes materiæ ſeparatas, neganda eſt conſequentia, quòd prius tempore, vel natura debeat continuari materia ſanguinis cum corpore viuente, ſed ſatis eſt, quod ſimul ac informatur anima, & conuertitur in ſubſtantiam aliti, continuetur; nam eadem actio diuerſo modo conſiderata ſimul eſt conuerſiua, & vnitiua, vel continuatiua, ita vt in quantum per eam extenditur anima ad informandam materiam ſanguinis, vel ſi anima ſit diuiſibilis, educitur noua pars eius de potentia eiuſdem materiæ, atque informat illam; dicitur conuerſio, & in quantum per eamdem vnitur, vel continuatur pars ſubſtantiæ reſultans ex informatione cum cæteris partibus viuentis dicitur continuatio: & tandem in quantum per eam acquirit corpus viuens nouam partem ſubſtantiæ, dicitur nutritio, quare non eſt neceſſaria alia actio à conuerſione diſtincta, vt continuetur ſanguis cum corpore, & ideo non prius duratione, nec natura continuatur quàm conuertatur, ſed ſimul.

Primum argumentum ſecundæ opinionis probat quidem fieri infinitas diſcontinuationes, atque etiam infinitas continuationes partium proportionalium ſanguinis cõuerſi in ſubſtantiam aliti, ſed hoc non eſt inconueniens, quia fiũt per mutationem quamdam continuam, & ſucceſſiuam habentem quoque infinitas partes proportionales, nempe per nutritionem, quæ eſt conuerſio ſanguinis habens adiunctam corruptionem eius, quod ſuo modo contingit in omni motu ſucceſſiuo; vt in calefactione, quæ ſicut habet infinitas partes proportionales, ita dici poteſt, quòd ſint in ea infinitæ productiones caloris proportionales, atque etiam infinitæ corruptiones proportionales frigoris; atque etiam infinitæ partes caloris productæ, & infinitæ partes frigoris corruptæ.

62 Ad ſecundum diſtinguendum eſt conſequens, quòd continuum, nempe ſanguis, qui ſucceſſiuè conuertitur, ſit diuiſum in omnem partem, quia diuidi in omnem partem dupliciter ſumi poteſt. Primò ita, vt omnes partes proportionales continui ſeparentur ab eo, atque etiam inter ſeſe, & hoc eſt impoſſibile, quia iam eſſent indiuiſibiles, & ideo non eſſent partes continui. Secundo modo ita, vt ab eo quidem ſeparentur, & per ſeparationem corrumpatur ipſum alimentum, ſed partes ipſæ non ſeparentur inter ſeſe, ſed eodem motu continuo, quo ſeparantur ab illo, vniantur, vel continuentur inter ſe, atque efficiant aliud continuum: ex quo nullum ſequitur inconueniens, immo

per motum,

per motum, vel mutationem finitam, ſed habentem partes proportionales infinitas, ſuo modo fit ſemper: nec talis ſeparatio fit per ſolas partes proportionales, ſed etiam per partes aliquotas, vel æquales, in quibus proportionales continentur, & ideo tempore finito fit tota ſeparatio, vt bene Ariſtoteles docuit 6. lib. Phyſ. reſpondens cuidam argumento Zenonis, qui putabat impoſſibilem eſſe motum per ſpatium, quòd cum habeat partes proportionales actu infinitas, non poterit pertranſiri, nam infinitum impertranſibile eſt. Per nutritionem igitur continuam diſcontinuantur omnes partes proportionales ſanguinis ab aliis; ſicut verum eſt, omnes corrumpi corruptione continua; ſed ſimul vniuntur etiam per eandem nutritionem, per quam conuertuntur in ſubſtantiam corporis viuentis, & continuantur cum partibus eius, atque etiam inter ſeſe.

QVÆSTIO VI.

An augmentatio ſit per ſe motus ad quantitatem?

HAnc quæſtionem tractant plures ex nouis interpretibus 63
Ariſtotelis 5. lib. Phyſic. ſed immerito, cum hic ſit locus proprius eius; vbi Ariſtoteles ex profeſſo agit de natura nutritionis, & augmentationis, & ideo plura hic neceſſariò repetunt ex his, quæ in 5. illo lib. ſcripſerunt. Et hac de cauſa nos in hunc eam remiſimus.

Vt autem melius intelligantur opiniones diuerſæ, quæ verſantur circa illam, notandum eſt, diuerſo modo de augmentatione loqui eos, qui tenent quantitatem cum reliquis accidentibus coporeis ſubiectari in materia nuda, vel in compoſito. Nam illi conſequenter aſſerunt per augmentationem non produci quantitatem nouam, ſed eam, quam adducit ſecum materia alimenti vniri, atque continuari cum quantitate viuentis, & per hanc vnionem augeri corpus viuens, quia per illam facit ſibi propriam quantitatem alimenti, & ea addita fit maius. Qui verò ſubiectum quantitatis efficiunt compoſitum, conſequenter aſſerunt quantitatem alimenti corrumpi eo corrupto, & ideo non poſſe viuens augeri, niſi noua pars quantitatis producatur ſimul cum noua parte ſubſtantiæ.

Quo ſuppoſito, prima opinio tenet, non dari per ſe motum ad quantitatem, ſed adquiri ſine noua mutatione corporis viuentis; ſicut in prima generatione hominis; in qua producitur quantitas virtute generationis ſubſtantialis in eodem inſtanti,

quo res generatur: quemadmodum aliæ propriæ paſſiones producuntur ſine nouis mutationibus in eodem inſtanti, quo res generatur: vel etiam ſi per diſtinctam mutationem acquiratur, non ſucceſſiuam, ſed inſtantaneam, ſicut nutritio ipſa inſtantanea eſt, non ſucceſſiua. Ita Plato in Parmenide; vbi duos tantum motus poſuit, ſic inquiens; *Quod mouetur, vel fertur, vel alteratur; hi quippe ſoli ſunt motus.* Et in Theeteto idem repetit dicens, duas tantum eſſe ſpecies motus, alterationem, & lationem. Ita etiam Galen. 1. Method. c. 6. vbi ait, dupliciter tantum fieri motum, nempe ſecundũ qualitatem, & locum. Valleſius etiam controuerſia. 29. ad Tyrones, & lib. 2. controuerſiarum medicarum cap. 27. Ita etiam ſentiunt, qui negant nutritionem eſſe continuam, putantes fieri in ſolis inſtantibus temporis per minima; nam cum ſimul acquirantur ſubſtantia partialis per nutritionem, & partialis quantitatis, quæ eam conſequitur per augmentationem; ſi nutritio non eſt mutatio continua, & ſucceſſiua, ſed inſtantanea: nec augmentatio erit motus per ſe ſucceſſiuus, atque continuus, ſed ad ſummum mutatio inſtantanea, ſi à nutritione diſtincta eſt. Sic Tolet. 1. lib. de gener. q. 11. qui pro ſe citat Auerroem & Albertum Magnum.

64 Probatur hæc ſententia teſtimonio Ariſt. 8. lib. Phyſ. text. 23. vbi vniuerſaliter docet impoſſibile eſſe aliquid augere, vel minui continuè: ergo cenſet non augeri per motum, & ideo augmentationem non eſſe motum, quia motus apud ipſum de genere continuorum eſt. Deinde ratione; primò, quia ſicut quantitas totalis eſt propria ſubſtantiæ corporeæ, vel materiæ primæ, & eam conſequitur naturaliter, ideoque in eodem inſtanti producitur cum eâ virtute generationis ſubſtantialis ſine alia noua mutatione; ita quantitas partialis ſequitur naturaliter ſubſtantiam partialem, vel partialem materiam: ergo acquiritur ſimul cum ea, & non per aliam mutationem, vel motum diſtinctum; ſed quaſi per naturalem reſultantiam, vel emanationem: & ideo non datur motus per ſe ad quantitatem.

Secundò, quia prima generatio viuentis eſt inſtantanea: ergo aggeneratio eiuſdẽ, quę eſt productio ſubſtantię partialis, & vocatur nutritio, erit mutatio inſtãtanea, & nõ motus ſucceſſiuus. Probatur conſequentia, quia eiuſdem rationis ſunt totalis ſubſtantia corporis viuẽtis, & partialis: ergo debent produci eodem modo: quare ſi totalis producitur in inſtanti per primã generationẽ; partialis debet produci in inſtãti per nutritionẽ. Sed iam, quòd partialis produceretur ſucceſſiuè per nutritionẽ, non poteſt nutritio eſſe per ſe ſucceſſiua, & continua, ſed per accidens ratione alterationis præcedentis, nã ex eo alimentũ non diſponitur

nitur ſimul,ſed ſucceſſiuè quia diſpoſitiones eius contrariæ ſunt his,quas requirit forma viuentis ad ſui introductionē in materia;vnū autē contrariū,cum ſit virtutis finitæ,non expellit aliud ſimul,aut in inſtāti, ſed ſucceſſiuè,& in tēpore propter reſiſtentiā eius. Et hac ſola de cauſa cōuerſio alimenti,quæ eſt nutritio ſucceſſiuè,fit:ergo hac etiā ſola de cauſa augmētatio fit ſucceſſiuè,& in tēpore,& nō per ſe.Probatur conſequētia,quia quātitas ex ſe nō habet contrariū:ergo ex ſe nō poſtulat acquiri ſucceſſiuè,ſed in inſtāti.Et ſi dicatur,habere ex ſe extenſionē,& diſtantiam partium,& propterea non poſſe partes eius ſimul acquiri, ſed vnam poſt aliam, ſicut partes ſpatij non poſſunt ſimul pertranſiri à corpore in motu locali, ſed neceſſariò vna poſt alteram. Contra hoc eſt,quòd non ſufficit extenſio partiū ſine contrarietate ad ſucceſſionem,vt patet in illum in ratione;nam aër in quo producitur lumen,partes habet extenſas,quæ tamen non ſufficiunt, vt illuminatio ſit per ſe ſucceſſiua, ſed potius eſt per ſe inſtantanea, quia lux non habet contrarium: ergo nec ſufficiet extenſio partium in quantitate, vt per ſe debeat produci ſucceſſiuè, cum contrarietate careat, ſed augmentatio ſolum erit ſucceſſiua, & continua per accidens, ſicut illuminatio; & non dicetur motus per ſe ad quantitatem.

Sed hæc opinio expreſsè contraria eſt doctrinæ Ariſtotelis 66
5. lib. Phyſ.text.18,vbi docet, & probat tres eſſe ſpecies motus, nempe alterationem quæ terminatur per ſe ad qualitatem; latio,quæ terminatur per ſe ad vbi;& augmentatio,quæ terminatur per ſe ad maiorem quātitatem,Quod probat hoc argumento,quia hæc eſt differentia inter mutationem inſtantaneam, & ſucceſſiuam,quæ eſt propriè motus;quod illa verſatur inter terminos priuatiuè oppoſitos,vt generatio ſubſtantialis inter priuationem formæ ſubſtātialis in materia exiſtentem,& formam ipſam ſubſtantialem: motus verò inter terminos poſitiuos habentes latitudinem cum contrarietate, ſaltem pro incompoſſibilitate ſumpta, vt patet in motu locali, qui verſatur inter hoc, & illud vbi; inter quæ eſt latitudo cum incompoſſibilitate,quia naturaliter repugnat ſimul eſſe mobile ſub vtroque, & neceſſarium eſt, vt ad vnum accidens, recedat ab alio, & è conuerſo recedens ab vno, accedat ad aliud; ſed latitudo hæc cum contrarietate ſic ſumpta non minus reperitur in quantitate, quàm in qualitate, & vbi: ergo non minus dabitur per ſe motus ſucceſſiuus, & continuus ad quantitatem, quàm ad qualitatem, & vbi. Minorem ſic probat: ſicut inter hanc, & illam præſentiam in ſpatio datur latitudo,quia præſentia in toto ſpatio habet ſuas partes in ordine ad diuerſas partes ſpatij veri,

vel imaginarij: datur etiam contrarietas incompoſſibilitatis, quia naturaliter eſt impoſſibile idem corpus habere vtramque præſentiam: ſed neceſſe eſt, vt acquirens vnam diſcedat ab alia; pari ratione inter maiorem & minorem quantitatem datur latitudo extenſionis partium, vt per ſe eſt manifeſtum, atque etiam contrarietas pro incompoſſibilitate, quia repugnat ſimul eſſe corpus ſub vtraque, & neceſſarium, quòd accedens ad maiorem deſinat eſſe ſub minori, non ita, vt corrumpatur quantitas, quæ erat minor adueniente maiori, ſed ita vt deſinat eſſe minor; & repugnet idem corpus eſſe in ſe maius, & minus, ſicut repugnat eſſe ſimul magnum, & paruum: ergo ita eſt per ſe motus augmentatio, ſicut latio. Et certè in hoc valde probabilior, & magis veræ Philoſophiæ conſona eſt ſententia Ariſtotelis, quàm Platonis, & Galeni, quia efficaciter probat argumentum Ariſtotelis, vel non dari per ſe motum ad vbi, vt ipſi dari concedunt, vel etiam dari ad quantitatem.

67 Secunda opinio aſſerit augmentationem eſſe per ſe motum ad quantitatem, non ita, vt per eum producatur noua quantitas, ſed ſolum indiuiſibile quoddam, nempe linea, vel ſuperficies, per quam vnitur quantitas alimenti permanens in materia poſt corruptionem eius, & ratione huius vnionis fit propria eiuſdem viuentis, & per eam augetur, & fit maius, Itaque ſecundum hanc opinionem augmentatio eſt per ſe motus, non productiuus nouæ quantitatis, ſed vnitiuus vnius quantitatis cum altera, non per quem producatur quantitas; ſed per quem acquiratur. Ita ſentiunt ferè omnes, qui ponunt nudam materiam eſſe ſubiectum quantitatis, & aliorum accidentium ſenſibilium, quos in quæſtione de ſubiecto accidentium citauimus; nam ſi in materia ſubiectatur quantitas, & coæua eſt ei, numquam ab ea ſeparabitur: quare dum vnitur materia alimenti cum materia viuentis, etiam vnitur quantitas, eamque acquirit viuens, Quo ſuppoſito non poteſt produci noua in eo, niſi detur penetratio naturaliter impoſſibilis.

Sed diuerſo modo defenditur à diuerſis, nam quidam aſſerunt hanc actionem vnitiuam vnius quantitatis cum alia non eſſe realiter diſtinctam à nutritione, ſed eandem; ita tamen, vt per ſe, & ab intrinſeco ſit productiua partialis ſubſtantiæ, quadam verò ratione extrinſeca terminetur ad quantitatem, in quantum ex vi productionis ſubſtantiæ partialis, & abſque vlla noua actione, vel mutatione quantitas alimenti fit propria viuentis; itaque non eſt neceſſaria noua actio pro quantitate acquirenda, ſed ex vi nutritionis, vt nutritio eſt, ſequitur quantitatem alimenti fieri propriam viuentis, & per illam augeri; quare

quare augmentatio formaliter ſumpta non dicit actionem, vel mutationem, ſed ſolum extrinſecam terminationem nutritionem nutritionis ad illam. Vnde inferunt, quod ſi ſuſpenderet Deus conſecutionem quantitatis,nulla actio, vel mutatio deficeret, ſed ſolum extrinſeca termnatio nutritionis.

Alij verò ex oppoſito oppinantur augmentationem eſſe actionem realiter diſtinctam à nutritione, & in eò differre ab ea, quòd nutritio per ſe eſt actio, & mutatio productiua ſubſtantiæ partialis: augmentatio verò actio, vel mutatio vnitiua quantitatis alimenti cum quantitate viuentis: per quam vnionem fit ei propria,& dicitur illud augere. Conueniunt itaque, & differunt duo iſti modi,nam vterque negat augmentationem eſſe actionem,vel mutationem productiuam quantitatis,& ſolum aſſerit eſſe acquiſitiuam: ſed primus modus negat etiam eſſe vnitiuam, quia ponit quãtitatem alimenti per aliam actionem priorem, atque diſtinctam à nutritione, & augmentatione continuari, vel vniri cum quantitate viuentis. Aſſerit vero augmentationem eſſe eandem actionem realem cum nutritione, & ſolum addere ſupra illam quamdam denominationem extrinſecam,in quantum ex vi eiuſdem mutationis, quæ nutritio eſt, ſequitur abſque alia actione acquiſitio quantitatis. Secundus vero concedit eſſe vnitiuam,& ideo terminari ad quantitatem in quantum producit indiuiſibile quoddam; quod eſt modus vnionis vtriuſque quantitatis: ſicut generatio hominis eſt productio eius, non ex eo quod per eam producatur materia, vel forma; ſed ſolum ex eo quòd producitur modus vnionis,qui eſt quaſi vinculum vtriuſque partis.Tertius autem modus negat quidem produci quantitatem, negat etiam produci indiuiſibile quantitatis,quod ſit punctum,linea, vel ſuperficies: aſſerit vero produci modum quemdam vnionis diuerſum ab his,quia putat pręter hæc indiuiſibilia dari in quantitate continua alium modum vnionis, quo pars quælibet proportionalis quantitatis inter quælibet duo proximiora puncta exiſtens in ſe continuatur. Quæ continnatio magis eſt intrinſeca quantitati, quam continuatio per alia indiuiſibilia. Hunc verò modum vnionis diuiſibilem eſſe aſſerit; & ideo poſſe ſucceſſiuè produci, & partes ſucceſſiuè vniri; & ita augmentationem ſucceſſiuam eſſe; quàm ſucceſſionem non poteſt habere, ſi ſolum producatur indiuiſibile continuatiuum. 68

Sed hæc etiam opinio ſiue vno, vel alio modo defendatur, contraria eſt doctrinæ eiuſdem Ariſtotelis,& falſa.Et quòd primus modus defendendi illam ſit contra Ariſtotelem probo, quia 5. lib. Phyſ.loco citato docet expreſsè ad ſubſtantiam non 69

terminari motum per ſe,ſed mutationem tantum; ad quantitatem verò terminari per ſe:ergo ſentit augmentationem diſtingui à mutatione, quæ verſatur circa ſubſtantiam, & vt ſic ab ea diſtinctum eſſe motum per ſe ad quantitatem;ſed motus quilibet eſt vera,& realis mutatio,vera,& realis actio:ergo augmentatio ex mente eius,etiam vt diſtincta à nutritione realiter, vel formaliter,eſt actio realis ſucceſſiua , & non ſola denominatio extrinſeca. Quod vero ſit contra rationem , ſic probo : primo, motus,vt definit Ariſtoteles 3.lib. Phyſ. in principio eſt : *Actus mobilis prout mobile eſt.* Sed augmentatio eſt motus,vt diſtincta à nutritione : ergo vt diſtincta à nutritione eſt actus mobilis prout mobile eſt,ſed eſſe actum mobilis,eſt eſſe aliquid intrinſice,& formaliter ei inhærens:ergo repugnat augmentationem, vt à nutritione diſtinctam, eſſe ſolam denominationem extrinſecam.Probatur conſequentia,quia denominatio extrinſeca alicuius non eſt actus eius, ſed alterius tantum,in quo eſt formaliter,vt dexteritas non eſt actus columnæ,ſed animalis. Secundo,motus eſt actus mobilis,vt in potentia paſſiua,agentis vero, vt actus potentiæ actiuæ ab ea procedens:ergo reſpicit mobile, vt actus in eo receptus,vt in ſubiecto;ſed actus receptus in aliquo,vt in ſubiecto,non poteſt eſſe denominatio extrinſeca, ſed aliquid reale intrinſecum : ergo augmentatio , vt diſtincta à nutritione debet eſſe actus realis receptus in ſubiecto , & non ſola denominatio extrinſeca , & dicit mutationem , & actionem diſtinctam , quæ ſit motus per ſe diſtinctus à nutritione, quæ verſatur circa ſubſtantiam.

Probatur deinde falſitas eiuſdem modi duplici argumento ad hominem , ex duobus , quæ aſſerunt de nutritione deſumpto. Primum , quòd non ſemper , nec neceſſariò ſit ſucceſſiua, ſed aliquando (etiam naturaliter) poſſit fieri in inſtanti : ergo idem tenentur concedere de augmentatione. Euidens eſt conſequentia , quia euidens eſt nutritionem , & augmentationem ſimul,& in eadem duratione fieri, ſed ex hoc ſequitur,augmentationem non eſſe motum per ſe : ergo non poſſunt defendere iſti , quod ſit per ſe motus ad quantitatem. Probatur conſequentia , quia motus per ſe , & propriè ſumptus, vt diſtinguitur à mutatione inſtantanea , diuiditurque in tres illas ſpecies alterationem , lationem , & augmentationem , eſt per ſe ſucceſſiuus ;ſed augmentatio iuxta hanc ſententiam non eſt per ſe ſucceſſiua:ergo non eſt motus per ſe.Probatur minor,quia quod alicui conuenit per ſe, ſemper debet ei conuenire, & numquam oppoſitum ; ſed augmentationi non ſemper conuenit eſſe ſucceſſiuam , ſed aliquando poteſt fieri in inſtanti , ſicut nutritio,

cum qua

cum qua identificatur: ergo non eſt ſucceſſiua per ſe, nec motus per ſe. Secundum, quod aſſerunt, eſt prius ſaltem natura 70
vniri quantitatem alimenti cum quantitate viuentis; quam conuertatur in ſubſtantiam aliti: ex quo ita arguo. Impoſſibile eſt aliquid eſſe terminum per ſe alicuius mutationis, vel motus, niſi per illam producatur ſecundum ſubſtantiam, vel ſaltem ſecundum vnionem partium. Nam ſi neutro modo per eam producitur, non attingetur realiter ab ea, nec proinde eam terminabit realiter: ſed apud hos authores neutro modo attingitur quantitas ab augmentatione, immo nec à nutritione: ergo nec poteſt eam realiter terminare. Probatur minor, nam imprimis non attingit quantitatem producendo illam ſecundum entitatem ſuam, quia cum teneant quantitatem alimenti ſubiectari in nuda materia, conſequenter aſſerunt permanere eamdem in viuente, & per eam augeri abſque productione nouæ quantitatis: ſed nec producitur vnio quantitatis eiuſdem alimenti cum quantitate viuentis: nam ſecundo aſſerunt prius ſaltem natura vniri eamdem quantitatem alimenti cum quantitate viuentis, quàm fiat conuerſio eius in ſubſtantiam aliti, vt vidimus quæſtione præcedenti: ergo prius natura, quàm fiat nutritio, & conſequenter prius, quàm fiat augmentatio: ex quo ſequitur euidenter, quod per nutritionem, & augmentationem non producetur vnio vtriuſque quantitatis, & ideo neque vllo modo attingetur quantitas, nec poterit eſſe terminus nutritionis, nec augmentationis.

Secundus modus dicendi, quod augmentatio eſt per ſe motus ad quantitatem, non quia per eam producatur, ſed quia producitur indiuiſibile quoddam, nempe linea, & ſuperficies: quibus mediis vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, imprimis eſt ſibi contrarius, nam qui eum defendunt aſſerunt quantitatem eſſe in materia nuda tamquam in proprio ſubiecto, & eſſe ei coæuam, & proinde ingenerabilem, & incorruptibilem ſicut materiam ipſam, & ex alia parte dicit corrumpi ſuperficiem, & de nouo generari, de quibus euidens eſt, eſſe veras ſpecies quantitatis, cum ſint diuiſibiles in partes longitudinis, & latitudinis: ergo falſum eſt primum, quod quantitas ſit ingenerabilis, & incorruptibilis.

Probatur deinde eſſe contra Ariſtotelem, & falſum, quia ex 71
eo ſequitur augmentationem non eſſe motum per ſe ad quantitatem, vt docet expreſsè Ariſtoteles, & ipſi concedunt. Probo conſequentiam, quia de ratione motus propriè ſumpti duo ſunt, nempe continuum eſſe, atque ſucceſſiuum, ſed neutrum poteſt habere augmentatio ſecundũ hãc ſententiã: ergo nec eſſe

motum per ſe ad quantitatem. Probatur minor, quia vt ſupra adduximus ex Ariſtotele, & omnibus, nihil poteſt terminare motum per ſe, niſi habeat latitudinem cum contrarietate incompoſſibilitatis; ſed indiuiſibile quantitatis per ſe ſumptum nullam habet latitudinem: ergo non poteſt per ſe produci ſucceſſiuè, nec per ſe terminare motum. Probatur minor, quia latitudo aut eſt extenſionis, aut intenſionis, ſed neutra habet, quia nec habet partes extenſionis, cum non ſit quantitas, nec intenſionis, cum non ſit qualitas: ergo nullam habet latitudinem ſecundum ſe, vt per ſe poſſit produci ſucceſſiuè. Quod vero non poſſit produci continuè, non minus eſt euidens, quia indiuiſibilia quantitatis ſecundum ſe, nec ſunt, nec eſſe poſſunt continua; immo nec immediata in eodem corpore, ſed inter quælibet duo mediat pars: ergo nec ſecundum ſe poſſunt produci motu continuo. quare non erit motus per ſe augmentatio, ſi ſolum producitur per eam indiuiſibile quantitatis. Sed reſpondent lineam, & ſuperficiem non eſſe purè indiuiſibiles, quia licet ſecundum latitudinem indiuiſibilis ſit linea; & ſuperficies ſecundum profunditatem, vtraque tamen eſt diuiſibilis ſecundum proprias partes extenſionis; linea quidem ſecundum partes longitudinis; & ſuperficies ſecundum partes latitudinis, & ideo poſſunt acquiri ſucceſſiuè, & continuè. Contra hoc tamen ſic arguo. Ideo augmentatio eſt motus per ſe ad quantitatem, quia licet eam non producat, producit tamen ſuperficiem, quæ eſt modus vnionis, quo vnitur, atque continuatur quantitas alimenti cum quantitate viuentis, ſed ſuperficies non eſt modus vnionis duorum corporum, nec ea continuat in quantum eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem, ſed præcisè, & formaliter in quantum eſt indiuiſibilis, ſecundum profunditatem, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo nec terminat motum augmentationis, niſi in quantum indiuiſibilis; nam quòd partes habeat longitudinis, & latitudinis per accidens eſt ad vniendum, vel continuandum corpora. Vnde ſequitur non poſſe terminare per ſe motum ſucceſſiuum, & continuum. Probatur conſequentia, quia latitudo, & continuitas motui propriæ repugnant ſuperficiei, vt indiuiſibili; ergo repugnat ei terminare per ſe motum augmentationis.

72 Tertius verò modus ponens præter indiuiſibilia quantitatis continuæ, quæ ſunt lineæ, ſuperficies, & corpus, alios modos vnionis diuiſibiles, quibus continuentur partes. Imprimis numquam fuit auditus in ſcholis, neque Ariſtoteles, vel alius Philoſophus poſuit aliud continuatiuum partium lineæ præter puncta; vel partium ſuperficiei præter lineas; vel

partium

partium corporis præter ſuperficies:ergo ſine fundamento additur alter modus vnionis;& hoc ſufficeret,vt reiiceretur. Sed probo eumdem eſſe falſum. Primò, quia ſiue ſumantur partes corporis, vel alterius quantitatis aliquotæ, ſiue proportionales,non poſſumus deſignare duo aliqua puncta ſibi proximiora inter quæ contineatur talis modus vnionis : ſed neceſſe eſt infinita alia inter illa eſſe, quibus continuantur infinitæ partes proportionales; ergo non eſt intelligibilis talis modus vnionis, quem ponit modus iſte in parte contenta inter quælibet duo puncta ſibi proximiora. Secundò, modus iſte vnionis ponitur diuiſibilis : ergo non poteſt eſſe immediatum continuatiuum partium quantitatis. Probatur conſequentia, quia ſi diuiſibilis eſt;ergo habet infinitas partes proportionales medias inter quaſcumque partes quantitatis, quas continuare debet. Vnde ſequitur non poſſe per talem modum immediatè vniri, vel continuari. Et tandem, quia ſi diuiſibilis eſt, habebit infinitos alios modos vnionis, quibus continentur infinitæ partes eius. De quibus inquiro, an diuiſibiles ſint, vel indiuiſibiles? Et ſi diuiſibiles, dabitur proceſſus in infinitum, quia partes eius habebũt alios modos diuiſibiles,quibus vniantur, & ſic in infinitum : ſi verò ſint indiuiſibiles, & ſufficienter continuant partes, ſequitur indiuiſibilia quantitatis, vt puncta, ſufficienter continuare, nec eſſe neceſſarium alios modos vnionis multiplicare ad continuandas partes; & certè non eſt excogitabilis alius modus continuationis partium quantitatis magis intrinſecus præter eum,quem habent per puncta,lineas, & ſuperficies; cum neceſſe ſit, quemcumqne alium modum vnionis eſſe diſtinctum realiter à partibus,quas vnit,vel continuat, & eſſe extra rationem earum, ſicut ſunt puncta, lineæ, & ſuperficies:ergo fruſtra,& ſine fundamento ponitur quicumque alius modus vnionis.

His omnibus opinionibus refutatis noſtra ſententia eſt,augmentationem eſſe per ſe motum ad maiorem quantitatem de nouo producendam. Quam tenet expreſsè Ariſtoteles 5. lib. Phyſic. cap.2. text.18. D.Thomas ibidem lectione 4.& omnes eius interpretes,qui aſſerunt,quantitatem,& reliqua accidentia corporea eſſe in compoſito tamquam in ſubiecto; & nutritionem eſſe mutationem ſucceſſiuam, & continuam. Ex his enim duobus principiis euidenter ſequitur, quod per augmentationem producatur motu ſucceſſiuo maior quãtitas;quia euidens eſt in quantitate reperiri latitudinem cõtrarietatis requiſitam, & ſufficientem ad motum per ſe terminandum,vt probauimus refutantes primam opinionem. Et eamdem ſequuntur omnes 73

R 5

illi authores, qui tenent quantitatem ſubiectari in materia, vt informata forma ſubſtantiali: nam iſti etiam negant quantitatem, quæ erat in alimento permanere eo corrupto, & conuerſo in ſubſtantiam aliti, & ideo neceſſarium eſſe putant ſimul cum ſubſtantia partiali producta per nutritionem produci partialem quantitatem, per quam viuens augeatur. Probatur hæc ſententia ex refutatione aliarum; quia ſuppoſito, quòd ſint tres ſpecies motus, vt docet expreſsè Ariſtoteles vbi ſupra, & cum eo omnes ferè eius interpretes, & probauimus contra primam opinionem; & refutatis cæteris omnibus modis defendēdi opinionem ſecundam, qui contendunt poſſe dari per ſe motum ad quantitatem, etiam ſi per ipſum non producatur, nō reſtat alius modus probabilis, quo defendi poſſit augmentationem eſſe motum per ſe ad quantitatem, niſi producendo illam.

74 Ad teſtimonium Ariſtotelis pro prima opinione adductum reſpondeo, augmentationem eſſe continuam, duobus modis intelligi poſſe; primò, ita vt numquam interrumpatur, ſed perpetuam durationem habeat: alio modo, ita vt ſaltem pro tempore, quo durat, continuè fiat, & non per morulas diſcretas, vel inſtantia. Et in primo ſenſu negat Ariſtoteles eo loco augmentationem eſſe continuam, ſicut alteratione, & motum localem rectum, contendens probare, quòd ſolus motus circularis continuus ſit in hoc ſenſu, hoc eſt, perpetuus, & nunquam interruptus. De ſecundo verò modo continuationis non agit ibi, & ideo nec illum denegat augmentationi, vel aliis motibus.

Ad primum argumentum concedendum eſt antecedēs, quòd quantitas conſequatur naturaliter ſubſtantiam corpoream, & partialem ſubſtantiam partialis quantitas; atque etiam quòd in prima generatione quantitas conſequatur ſine noua mutatione: ſed neganda eſt conſequentia, quòd etiam in augmentatione conſequatur partialis ſubſtantia ſine noua mutatione. Et ratio differentiæ eſt, quia in prima generatione non datur ſubiectum præſuppoſitum, quod mutari poſſit de non quanto ad quantum; ſicut non datur ſubiectum, quod mutari poſſit ad riſibilitatem, & alias paſſiones; ſed in eodem inſtanti, quo genita eſt res, conſequuntur quantitas & reliquæ paſſiones. Licet autem non detur noua mutatio ad quantitatem, datur tamen noua actio, quæ eſt quaſi emanatio quædam naturalis; nam cum quantitas ſit entitas realis diſtincta à ſubſtantia, diſtinctam dependentiam habet ab agente, & ideo per diſtinctam actionem producitur; ſed quæ vocatur emanatio, quia virtute generationis conſequitur. In nutritione verò datur ſubiectum præſuppoſitum, quod mutari poſſit, nempe viuens, quòd augetur; & cum dari

dari debeat diſtincta actio,datur ex conſequenti diſtincta mutatio,quæ verè,& propriè motus eſt,vt vidimus.

Ad ſecundum concedendum eſt etiam antecedens,quòd prima generatio viuentis ſit inſtantanea; & neganda eſt conſequentia,quòd aggeneratio,quæ eſt nutritiò,debeat etiam in inſtanti fieri. Et ratio differentiæ eſt,quia licet eiuſdem rationis ſit ſubſtantia partialis cum totali; petit tamen modum productionis diuerſum;nam ſubſtantia in prima ſua generatione poſtulat quantitatē determinatam, quæ vocatur minimum, quod ſic,propter rationes à nobis traditas 1. lib. Phyſ. in nutritione verò nō eſt neceſſaria talis determinata quantitas,ſed ad quamcumque minorem in infinitum extendi poteſt forma,quia dum viuens nutritur, iam præſupponitur habere ſufficientem quantitatem ad proprias operationes exercendas. Vnde ſequitur, quòd cum ſucceſſiuè diſponatur alimentum,& quodlibet minimum poſſit diſponi,& conuerti, prius diſponatur,& conuertatur proximior pars,quā remotior,& prius medietas eius, quam tota;& ſic in infinitum,ideóq; ſucceſſiuè, hoc eſt,pars poſt partem,& non tota ſimul,nec in inſtanti. Et cum ſimul ac producitur ſubſtantia per modum naturalis cōſecutionis producatur quantitas, neceſſe eſt augmentationem quoq; eſſe ſucceſſiuam. 75

Sed illud,quod additur in eodem argumento, nempe nutritionem eſſe ſucceſſiuam, ſolum ratione alterationis præcedentis,per quam ſucceſſiuè diſponitur materia,& ideo non eſſe ſucceſſiuam per ſe, ſed per accidens: & ideo augmentationem ſolum eſſe ſucceſſiuam per accidens, & non eſſe motum per ſe ad quantitatem,maximam habet difficultatem in hac re. Cui reſpondeo concedendo antecedens, quod nutritio ſolum ſit ſucceſſiua per accidens,ſed negando,quod augmentatio quoque ſit ſucceſſiua per accidēs.Et ratio huius eſt,quia quantitas ex propria ſua ratione habet latitudinem contrarietatis requiſitam, & ſufficientem ad terminandum motum: hæc autem latitudo conſiſtit in extenſione partium, ſicut latitudo qualitatis conſiſtit in intenſione graduali:contrarietas verò quantitatis conſiſtit in incompoſſibilitate extremorum ſaltem naturali, quia naturaliter repugnat corpus ſimul eſſe ſub minori, & maiori quantitate, vel ſimul vtramque acquirere: ſed prius debet habere minorem, & prius medietatem eius, quàm totam. Itaque negandum eſt, quod augmentatio ſit ſucceſſiua ratione nutritionis, vel alterationis præcedentis, ſed ſua natura petit ſucceſſionem,quia in ſe,& ex ſe habet latitudinem, & contrarietatem requiſitam,& ſufficientem ad motum,qua caret ſubſtantia,modum potius indiuiſibilem ex ſe habens:quare non poteſt 76

per ſe

per ſe terminare mutationem ſucceſſiuam, ſed ſolum per accidens. Verum quidem eſt non poſſe naturaliter produci quantitatem, niſi ad productionem ſubſtantiæ; & ideo ſi ſubſtantia producatur in inſtanti, neceſſe eſt quantitatē eam conſequentem in inſtanti produci; & propterea ſi nutritio eſſet inſtantanea, non eſſet augmentatio motus ſucceſſius, ſed etiam mutatio inſtantanea, petit autem natura quantitatis, per quam augetur viuens, ſucceſſiuè produci, quia petit produci ſimul cum partiali ſubſtantia, ſed propter latitudinem cōtrarietatis, quam habet ſufficientem ad terminandum motum, per ſe petit produci ſucceſſiuè, & terminat motum per ſe. Itaque vtraque petit naturaliter ſucceſſionem, ſed non vtraque natura ſua, ſed ſola quantitas, propter latitudinem, quam habet in ſua natura, ſubſtantia vero non natura ſua, ſed propter naturam ſucceſſiuè alterationis cui naturaliter coniungitur, & ideo productio partialis ſubſtantiæ naturaliter eſt ſucceſſiua, ſed per accidens, productio vero partialis quantitatis eſt ſucceſſiua naturaliter per ſe, quia ſua natura habet latitudinem, ſubſtantia vero non habet eam natura ſua, & ideo ſolum fit ſucceſſiuè per accidens propter latitudinem diſpoſitionum, quibus naturaliter coniungitur, ſed quantitas per ſe propter latitudinem quam ex ſe habet; vnde non produceretur, vt petit propria natura, ſi conſequeretur nutritionem inſtantaneam, quin potius eam ſucceſſionem quam habet nutritio ratione alterationis præcedentis, habet etiam ratione quantitatis; quia non diſponeretur, neque conuerteretur ſucceſſiuè alimentum in ſubſtantiam aliti, niſi haberet extenſionem partium, ratione cuius vna pars propinquior eſt agenti, quàm alia, & agens agit in omnes partes alimenti vniformiter difformiter, ac propterea actione ſucceſſiua. Quod etiam colligitur ex motu locali naturaliter conſequente augmentationem: nam ſimul ac augetur corpus, extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præſentiam; & talis extenſio localis ex propria natura eſt ſucceſſiua: ex quo ſequitur augmentationem, quàm conſequitur, & à qua habet ſucceſſionem, per ſe, & ab intrinſeco eſſe ſucceſſiuam, & motum per ſe ad maiorem quantitatem.

QVÆSTIO VII.

An augmentatio fiat ſecundum omnes partes viuentis, ita vt dum augetur viuens, quælibet pars eius augeatur?

Vt intel

VT intelligatur quæſtio,explicandæ ſunt diuerſæ partes 77
viuentis,nam quædam ſunt eſſentiales,vt materia,& forma,ſiue corpus,& anima.Aliæ verò integrantes, quæ licet ſint ſubſtantiales,vel entitatiuæ, non tamen eſſentiales, quia ſine vna,aut altera earum, aut etiam ſine pluribus, immo ſine vlla earum ſaluatur integra eſſentia rei;quamuis non exiſtens actu: tales ſunt manus,pes,brachium,& caput,nam ſine tribus prioribus poteſt permanere homo:cum tamen ſine aliqua eſſentiali non poſſit. Quæſtio autem non procedit de partibus eſſentialibus,quia certum eſt in multis viuentibus,nec augeri, nec augeri poſſe præcipuam partem eſſentialem, quæ eſt forma,vt in homine, cuius forma eſt incorporea: & in cæteris animalibus perfectis, quorum animas eſſe indiuiſibiles, non caret probabilitate. Solum ergo procedit de partibus integrantibus; quæ adhuc ſunt in duplici differentia, nam quædam ſunt homogeneæ,aut ſimilares,vt caro,neruus,& os:aliæ eterogeneæ, aut diſſimilares,vt manus, pes,caput:& iſtæ componuntur ex illis: vt manus,& brachium componuntur ex carne, & oſſe. Sed adhuc tertiò diuiduntur partes integrantes in æquales, vel aliquotas, quæ ſunt certæ magnitudinis: & quælibet eſt extra aliam:& in proportionales, quæ includuntur in eiſdem æqualibus,vt pars carnis certæ magnitudinis includit duas medietates,& quælibet harum medietatum duas alias, & ſic in infinitum:& iſtæ dicuntur proportionales. Procedit autem quæſtio tam de homogeneis, quam de eterogeneneis: an neceſſe ſit omnes augeri,quotieſcumque augetur viuens?

In qua quæſtione duo ſunt certa, quia expreſſè dicuntur ab 78
Ariſtotele,recipiuntur ab omnibus, & probantur euidenti ratione.Primum eſt, quod in communi loquendo de partibus, augmentatio fit ſecundum omnes partes: ita vt omnes augeantur. Ita Ariſtoteles in hoc 5. cap.textu 32. his verbis; *Videtur itaque eius,quod augetur, quæcumque pars aucta eſſe: ſimiliter autem & in diminutione minor generata eſſe.* Et ratio eſt manifeſta, nam quælibet pars nutritur, dum nutritur totum corpus:ergo quælibet etiam augetur, dum augetur totum:euidens eſt conſequentia, quia augmentatio ſequitur naturaliter nutritionem. Sed probatur antecedens, quia nutritio eſt propria operatio vitæ, vnde hæc ſola reperitur in plantis, in quibus ſolus etiam eſt gradus ſubſtantialis vitæ: ergo neceſſe eſt quamlibet partem viuentis nutriri,& ex conſequẽti augeri. Secundo, calor naturalis reperitur in toto corpore, & in quacumque parte eius,vt docet euidens experientia; ſed calor naturalis per propiam operationem conſumit aliquid ſubſtãtiæ

eiuſdem

eiuſdem corporis viuentis, quod non poteſt reparari, niſi per nutritionem:ergo quælibet pars nutritur:vnde ſequitur quamlibet etiam partem augeri,dum augetur totum.Hoc autem intelligendum eſt per ſe,& ex natura augmentationis, & corporis viuentis,ac partium eius;nam per accidens contingere poteſt,vt partes aliquæ ſint ab extrinſeco impeditæ, ne augeantur;vt conſtat de partibus aridis, nõ quidem omnino mortuis, ſed ab officijs vitæ impeditis,quamuis non deſunt,qui aſſerant aliquãtulum augeri,quia non videtur naturaliter poſſibile vitam participare,& nullam habere operationem vitalem.

79 Secundum,in quo omnes conueniunt eſt, ſic augeri omnes partes viuentis, vt primò augeantur homogeneæ, & ratione harum, & quaſi ſecundariò eterogeneæ:ita Ariſtoteles capit. præſenti text. 35. his verbis: *Ea, quæ ſunt diſſimilium partium augentur,quia ea,quæ ſunt conſimilium partium, augentur:componitur enim ex his vnumquodque.* In quibus continetur ratio ſatis manifeſta:nam partes eterogeneæ, aut diſſimilares componuntur ex homogeneis,vel ſimilaribus, vt manus, & brachium ex carne,oſſe,& neruis:ergo non poſſunt augeri,niſi his auctis: quare iſtæ ſunt,quæ primo augentur;illæ verò ratione harum, nam ideo manus maior fit,& ſimiliter brachium,quia plus carnis,& oſſis acquirit.

His ſuppoſitis, duo tantum ſunt dubia circa hanc quæſtionem. Primum eſt, an omnes partes ſimilares tam aliquotæ, quàm proportionales augeãtur immediatè, & per ſe;vel ſolum aliquotæ:proportionales verò mediatè tantum ratione earum. Secundum,quonam modo fiat augmentatio ſecundum omnes partes, ſine penetratione alimenti cum corpore viuente.

Circa primum eſt prima opinio quorumdam recentiorum aſſerentium,augmentationem non fieri per ſe primo ſecundum omnes partes ſimilares,ſed ſolum ſecundum partes aliquotas, vel certæ magnitudinis: proportionales verò non augeri per ſe immediatè, ſed mediatè, & ratione æqualium. Probant teſtimonio Ariſtotelis cap. præſenti textu. 35. vbi ait: *Adhuc autem quodcumque ſignum ſenſibile,aut maius, aut minus factum eſſe, & non vacuum eſſe corpus,neque duas magnitudines in eodem loco,&c.* Quibus verbis videtur declarare id, quod dixerat, nempe augmentationem fieri ſecundum omnes partes, ita eſſe intelligendum, vt fiat ſecundum ſigna ſenſibilia: hoc eſt, ſecundum partes ſenſibiles, & deſignabiles per ſenſum, quæ ſolum ſunt partes certæ magnitudinis, nam proportionales in infinitum procedunt, & ideo non ſunt omnes per ſenſum deſignabiles.

Probant

 80

Probant deinde ratione, quia ſi partes proportionales augentur immediatè per ſe: ergo quælibet ſuſcipit alimentum, & illud conuertit immediatè per ſe: ſed non poteſt ſuſcipere illud, niſi per poros, vel per penetrationem, & penetratio eſt naturaliter impoſſibilis: ergo non niſi per poros illud ſuſcipiunt. Ex quo ſequitur omnes eſſe diuiſas per poros, & ideo corpus viuens eſſe diuiſum in omnes partes proportionales, quod repugnat: quare neceſſariò dicendum eſt, partes proportionales non augeri per ſe immediatè, ſed per partes aliquotas, in quibus continentur, & quæ per ſe immediatè ſuſcipiunt alimentum: & illud in ſe conuertunt. Secundò, quia ſi partes proportionales per ſe immediatè augerentur, quælibet per ſe fieret maior, ergo quotieſcumque augetur corpus, fieret duplo maius quod eſt contra experientiam.

Hæc tamen ſententia contraria eſt doctrinæ Ariſtotelis, & falſa. Probo primum ex text. 33. huius capitis, vbi ita ait Ariſtoteles: *Hec autem ſunt tria, quorum vnum quidem eſt, quamcumque partem maiorem fieri eius, quæ augetur magnitudinis, vt ſi caro, carnis.* Quibus verbis expreſſè, atque vniuerſaliter docet carnem ſic augeri, vt quælibet pars eius augeatur: ſed partes proportionales eodem modo ſignificantur nomine partis, ſicut aliquotæ: ergo vniuerſaliter, & ſine diſtinctione loquens, de omnibus eodem modo intelligit: nam dum aſſeruit quamlibet partem corporis augeri, quia partes diſſimilares non augentur per ſe immediatè, ſed quia augentur ſimilares, ex quibus componuntur, diſtinctione propoſita de his partibus explicuit diuerſum modum, quo augentur, quem, ſi intelligeret in partibus ſimilaribus reperiri, quantum ad æquales; & proportionales, eadem diſtinctione illum explicaret: quare vniuerſaliter, & ſine diſtinctione loquens, non intellexit diuerſo modo augeri has, & illas, ſed eodem.

Sed probatur ratione falſitas eiuſdem ſententiæ, quia quælibet pars aliquota continet infinitas proportionales eiuſdem rationis, hoc eſt ſimilares ſicut ipſa: ergo impoſſibile eſt augeri per ſe immediatè, quin ſimul, & eodem modo augeantur proportionales in ea contentæ. Probatur conſequentia, quia non habet aliam entitatem, quæ augeatur per ſe immediatè præter eaſdem partes proportionales, à quibus ſolum differt per hoc, quod eſt extra aliam eſſe, vel in alia contineri: ergo repugnat augeri alio modo. Secundò, quia immediatè per ſe ſuſcipere alimentum, & immediatè per ſe augeri duobus modis intelligi poteſt. Primò, ita vt immediatè, & per ſe ei applicetur alimentum, eique vniatur pars conuerſa, & non 81

per

per ſuas extremitates: & hoc modo nulla pars aliquota augetur per ſe immediatè,cum euidens ſit non ſuſcipere alimentū, nec partem conuerſam ei vniri, niſi per ſuas extremitates; ſed ſolum in hoc rigore loquendo per ſe augetur illa pars proportionalis extrema, cui adhæret vltimum indiuiſibile terminans, iuxta quod immediatè eſt porus continens alimentum, indeterminata quidem, quia nulla datur determinata indiuiſibili terminanti immediata,vt per ſe eſt manifeſtum; & huius ratio eſt,quia ſolum huic parti proportionali indeterminatæ applicatur proximè alimentum, & ſolum ei proximè vnitur pars eiuſdem alimenti conuerſa.Secūdo modo poteſt ſumi id,quod eſt per ſe immediatè augeri, ita vt non per aliud à ſe extraneum,vel ſeparatum, ſed per aliquid pertinens ad propriam ſubſtantiam,& in hoc genere ſibi intrinſecum, augeatur:per ſe immediatè augentur partes aliquotæ, quia per extremitates proprias ſuſcipiunt alimentum, & illud ſibi vniunt, ſed non minus per ſe immediatè augentur proportionales. Quod primò probo, quia extremitates illæ ſunt partes proportionales indeterminatæ. Secundò; quia ſicut ſunt extremitates partis æqualis,ſic ſunt extremitates proportionalium,quæ in ea continentur;nam ideo ſunt extrema illius,quia ſunt vltimum quid ſub ea contentum,vltra quod non eſt aliud, ſed in eodem ſenſu ſunt vltima pars proportionalium licet indeterminata: ergo etiam ſunt extrema earum. Præterea, cum partes proportionales contineantur immediatè in parte æquali, & pertineant ad ſubſtantiam eius, eo ipſo quod ſunt extremitates partis æqualis,æquè immediatè ſunt extremitates earum, ideo non minus iſtæ augentur per ſe immediatè,quàm æquales.

82 Noſtra igitur ſententia eſt, quòd non ſolum omnes augeantur per ſe immediatè,ſed potiori ratione proportionales, quia ſecundum vtrumque ſenſum aliquo modo eis conuenit; aliquotis verò ſecundum poſtremum tantum,vt probatum eſt.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo per ſignum ſenſibile intelligere omnem partem deſignabilem per ſenſum,quæ neq; omnes æquales,neque omnes proportionales,ſed plures æquales,& plures proportionales comprehendit, nam tam minimas æquales poſſumus per intellectum apprehendere, quæ non ſint deſignabiles per ſenſum, & plures proportionales poſſumus deſignare per ſenſum,vt patet in vlna,cuius primæ medietates ſunt æquales,primi palmi, & primi digiti,ſed medietates harum omnium iam ſunt proportionales: quamuis etiam alia ratione ſint æquales, & omnes ſunt deſignabiles per ſenſum: Ariſtoteles ergo non voluit excludere ab augmento per ſe

immediatè

immediatè partes non perceptibiles per ſenſum, quia ſi hoc vellet, plures partes excluderet æquales, ſicut plures proportionales, ſed ſolum docere, quod cùm augmentatio ſit motus Phyſicus corporis viuentis, ex partibus ſenſibilibus debent conſiderari, atque à nobis cognoſci conditiones eius.

Primum argumentum concedendum eſt, in quantum probat 83
partes proportionales ſuſcipere alimentum per poros; negandum tamen, quod ex eo infertur, nempe omnes has partes eſſe diuiſas per poros, nam licet pori ſint diſperſi per totum corpus, non ſunt inter ſeſe immediati, vt ſtatim oſtendetur: ſed inter quoſlibet poros mediant partes æquales, & infinitæ proportionales quibus approximatur alimentum per extremitates, & per eaſdem eis vniuntur partes alimenti conuerſæ, quod ſufficit, vt omnes augeantur propriè, & vt augmentum fiat ſecundum omnes partes; nec poteſt alio modo augeri corpus, viuens, vt euidenter probauimus. Patet ergo non eſſe neceſſarium, quòd omnes partes proportionales ſint diuiſæ inter ſeſe per poros.

Ad ſecundum, conceſſo antecedenti, quòd omnes, & ſingulæ partes proportionales augeantur per ſe immediatè; diſtinguendum eſt primum conſequens, quod quælibet fiat maior; nam ſi intelligatur fieri maiorem ſecundum quantitatem, vel exceſſum determinatum, falſum eſt, ſi verò ſecundum proportionalem, verum, & neceſſarium. Quod hoc modo intelligendum eſt, vt ſicut partes proportionales ita ſe habent, vt vna ſit minor alia in infinitum; & ſub qualibet comprehendantur infinitæ ea minores, & ideo ex omnibus non reſultet niſi finita, ac determinata magnitudo; ita etiam conſiderandum eſt, quod licet pars quælibet alimenti conuerſa, per cuius additionem fit augmentum, ſit finita, & aliquando maior, aliquando minor, ſemper habet infinitas partes proportionales maiores, vel minores, & ideo diſtribui poteſt per infinitas partes proportionales corporis; ita vt cuiq; tribuatur aliquid proportionale iuxta magnitudinem eius, non quidem ſeparatum ab eadem parte, ſed in ea incluſum. Ex qua proportione intelligitur, poſſe omnes, & ſingulas creſcere per quodlibet augmentum finitum, ſicut etiam omnes (licet actu infinitæ) non niſi finitam entitatem efficiunt, & nimis aliquando exiguam. Et hæc de primo dubio.

Explicatur modus, quo fit augmentatio.

Secundum dubium eſt circa modum, quo fit augmentatio. 84
Et videtur nullo modo fieri poſſe propter hoc argumentum; quia vel fit per intus ſumptionem, vel per iuxta poſitionem;

ſed primum eſt impoſſibile, & ſecundum falſum: ergo non eſt naturaliter poſſibilis. Maior eſt certa, cum euidens ſit non eſſe alium modum poſſibilem, quo augeatur corpus præter duos illos. Sed probatur minor; quia ſi fit per intus ſumptionem: ergo alimentum ingreditur partes corporis, vt intra illas conuertatur in ſubſtantiam, quod non poteſt fieri niſi per penetrationem alimenti cum eis, vel per diuiſionem earum; ſed experientia conſtat non diuidi, quia diuiſio cauſat dolorem, quem non ſentimus: ergo fit ingreſſus alimenti per penetrationem naturaliter impoſſibilem. Et ſi dicatur alimentum per venas, & poros tranſire ad omnes partes corporis, quia omnes ſunt venis, & poris plenæ; hoc non tollit difficultatem, quia venæ, & pori finitæ ſunt, & inter quaſlibet venas, & poros mediat pars ſolida, quæ augetur: vel ergo alimentum penetrat illam partem, vel permanens in venis, & poris conuertitur in ſubſtantiam, & iam conuerſum nihilominus poterit penetrare carnem, vel oſſa; cum ſit iam factum caro, & os: vnde ſequitur non poſſe augere alias partes iuxta venas, & poros exiſtentes, niſi quia eis iuxta ponitur, & vnitur per continuationem, quod eſt augmentum viuentium, per iuxta poſitionem fieri: hoc autem apertè falſum eſt; nam iam non differret ab augmento non viuentium improprijſſimo, vt ignis, & aquæ, quod fit per iuxta poſitionem lignorum, vel alterius corporis conuerſi in ſubſtantiam elementi, & ei additi, ac iuxta poſiti.

95 Pro ſolutione huius dubij tanquam certum ſupponendum eſt, quodlibet corpus viuens plenum eſſe venis, & poris, quæ ſunt concauitates quædam, & quaſi aquæ ductus, per quos ſanguis, qui eſt vltimum, atque proximum alimentum corporis, fluit, & ad omnes partes corporis defertur. Quod non eſt ſic intelligendum, vt aſſeruit Commentator. 1. libro de generatione commento 38. putans quamlibet partem minimam corporis habere ſuum porum; nam ſi ita eſſet, non eſſent magis poroſæ aliquæ partes corporis, quàm cæteræ omnes; neque vnum corpus magis poroſum, quàm aliud, quod experientia patet eſſe falſum, & propterea falſum eſt, dari in corpore partes minimas; cum conſtet omnes eſſe diuiſibiles in infinitum, & ideo qualibet data etiam minima, dari aliam minorem. Sed ita debet intelligi, vt quælibet pars corporis ſit circumdata poris verſus quamlibet partem, magis tamen, aut minus diſtantes inter ſe ſecundum naturam cuiuſlibet partis. Eſt autem differentia inter venas, & poros, quod venæ ſunt longè maiores, & capaciores; pori vero anguſtiſſimi: vnde per poros non tam fluit ſanguis, quàm fugitur ab eiſdem venis, pori vero ideo fiunt à natura, quia

cum cor

cum corpus ſit ſolidum, impoſſibile erat per venas ad omnes partes corporis deferri alimentum, eſſet enim tunc omni ex parte perforatum, & quaſi ſpongia, & non poſſet conuenientes operationes exercere, ad quas exercendas requiruntur ſolida membra, atque inſtrumenta. Neceſſe ergo fuit per anguſtiſſimos aquæductus deferri alimentum non omnino pugnantes cum ſoliditate corporis requiſita. Eiuſmodi autem pori, licet multi ſint per omnes partes corporis diſperſi, non tamen ſunt infiniti, ſicut indiuiſibilia corporis, nec immediati, nam hoc pugnaret cum prædicta ſoliditate corporis, ſed inter quoſlibet poros quantumlibet parum inter ſe diſtantes mediant partes, quibus per eoſdem poros approximatur alimentum. Neque omnes ſunt æquales, ſed alij maiores aliis, non ſolum in eodem corpore ſecundum diuerſas partes eius, ſed etiam in diuerſis, immo in eodem etiam ſecundum diuerſas ætates; nam in ætate iuuenili maiores, & capaciores habet poros corpus, quàm in ſenectute, quia plus alimenti indiget; & per maiorem dilatationem partium in illa ætate ex maiori conuerſione alimenti cauſata, ſicut partes corporis magis dilatantur, ita pori fiunt maiores. Has vero partes nec poteſt alimentum penetrare, & multo minus pars ſubſtantiæ per conuerſionem alimenti producta, per quam augeri debent, quia quælibet penetratio corporum eſt naturaliter impoſſibilis, nec poteſt alio modo ad illas deferri; ſed in eiſdem poris debet fieri conuerſio eius, & pars ſubſtantiæ producta per conuerſionem vniri cum eiſdem partibus, non quidem per ſe immediatè cum omnibus, ſed per extremam illam partem poro immediatam, & tangentem alimentum in eo exiſtens, quæ pars non eſt determinata, nec proinde aliquota, aut certæ magnitudinis, ſed proportionalis indeterminata, nam euidens eſt partem illam, cui immediatè adhæret indiuiſibile terminans eſſe indeterminatam, quia cum ſit diuiſibilis, ante quamlibet deſignatam datur alia, & alia in infinitum vſque ad indiuiſibile terminans. Et ecce quo pacto nulla pars aliquota poteſt per ſe immediatè augeri, ſed per extremam partem indeterminatam, cui vnitur indiuiſibile terminans, quod neceſſe eſt corrumpi, dum vnitur pars alimenti conuerſa, & loco indiuiſibilis terminantis produci aliud indiuiſibile continuatiuum, per quod fiat vnio, ſeu continuatio, & quia pars conuerſa vnitur parti proportionali indeterminatæ, cui adhæret indiuiſibile terminans, & poſt vnionem nouum indiuiſibile continuans, dicitur vniri parti aliquotæ, cuius extremum eſt, & etiam omnibus partibus proportionalibus in 86

ea contentis, & ideo per eandem vnionem dicuntur iſtæ, & illa augeri. Ex hac doctrina colligo primo,quomodo ſit intelligenda propoſitio Ariſtotelis ab omnibus recepta,quod augmentatio viuentis fit ſecundum omnes partes, cuius ſenſus eſt, quod dum augetur viuens, augentur omnes partes eius tam homogeneæ,quam eterogeneæ, tam aliquotæ, quàm proportionales, ſed tam iſtæ, quàm illæ iuxta propriam naturam: eterogeneæ quidem,vel diſſimilares non per ſe immediatè,ſed quia augentur ſimilares,ex quibus componuntur; ſimilares vero aliquotæ, & proportionales in eis cõtentæ per ſe immediatè,in quantum per extrema tangunt alimentum,& illud diſponunt,atque conuertunt in ſubſtantiam; eiſdemque per eadem extrema vnitur, & continuatur pars alimenti conuerſa, & ideo in ſe, & per ſe maiores fiunt; per ſe autem immediatè, ita vt immediatè, & per ſe tangat alimentum, & pars conuerſa ei immediatè vniatur, & cum ea immediatè continuetur, & non per ſuum extremum, quod ſolum habet illa pars proportionalis indeterminata,cui immediatè adhæret indiuiſibile terminatiuum ante conuerſionem, & poſt conuerſionem indiuiſibile continuatiuum productum, quo medio ei vnitur pars conuerſa, hæc enim pars proportionalis indeterminata eſt extremum partis aliquotæ;& proportionalium,quas continet.

87 Secundo colligo, augmentum viuentium fieri per iuxta poſitionem alimenti ad partes viuentis, non tamen per iuxta poſitionem partis ſubſtantialis conuerſa, ſed per additionem,quæ fit media vnione,& continuatione iam explicata.Probatur primum de iuxta poſitione alimenti, quia repugnat alimentum penetrare partes viuentis: ergo ſolum poteſt ad illas deferri per poros; ſed per poros non poteſt ad eas peruenire,niſi in quantum iuxta illas ponitur,& ab eis tangitur:ergo fit per iuxta poſitionem alimenti. Probatur ſecundum,quod non fiat per iuxta poſitionem partis ſubſtantialis conuerſæ, quia id quod alteri iuxta ponitur, ſolum eſt illi contiguum,hoc enim eſt iuxta illud poni; ſed pars alimenti conuerſa non ponitur iuxta partes corporis, nec illis eſt contingua, ſed eis vnitur, & continuatur, & per vnionem, & continuationem fit vnum numero cum eis: ergo non fit augmentum per iuxta poſitionem partis conuerſæ, ſed per additionem eius media vnione, & continuatione facta.

88 Secundò notandum eſt hos poros,per quos defertur alimentum, numquam eſſe vacuos, ſed ſemper plenos alimento,vaporibus,& excrementis quibuſdam,vt ex ſudore exeunte eſt manifeſtum; dum vero fit conuerſio partis alimenti, pars conuerſa,

atque vnita parti corporis proximæ occupat partem concauitatis eiuſdē pori, ſed non ideo pori deficiunt, quia idem calor naturalis, cuius virtute concoquitur alimentum, aliquas partes eius in ipſa concoctione reſoluit in vaporem, & vapor iſte quaſi impellens partes viuentis verſus externum locum eas dilatat, & per talem dilatationem, & nouum efficit porum, & eaſdem partes efficit occupare maiorem locum; & ita per augmentationem dilatatur corpus, & ſimul mouetur localiter per extenſionem ad maiorem locum, vt adnotauit Ariſtoteles cap. præſenti.

Notandum tertiò, partes corporis viuentis eſſe in duplici differentia, nam quædam ſunt duriores, quæ appellantur ſpermaticæ, vt oſſa, aliæ ſunt molliores, quæ appellantur nutrimentales, vt caro: & iſtæ quidem certo tempore augentur, & vlterius diminuuntur, vt patet in infirmitate, & poſtquam diminutæ ſunt, iterum augentur, & reparantur per conuerſionem alimenti, quod deperditum ex eis fuit: quod in oſſibus non ita contingit, non enim per infirmitatem diminuuntur, vel certe parum. Præterea tam iſtæ, quàm illæ partes augentur ſecundum omnem dimenſionem, ſed non tantum augentur ſecundum vnam dimenſionem, quantum ſecundum alias; ſed proportionabiliter, vt poſtulat natura corporis, quod non tam latum, nec tam profundum eſſe debet, quàm longum, vt commodius poſſit moueri ab anima, & aptum poſſit eſſe inſtrumentum ad exercendas operationes vitales; ideo magis creſcit verſus longitudinem, quàm verſus alias dimenſiones, & ideo oſſa, quæ ſunt partes magis conſiſtentes, magis creſcunt ſecundum longitudinem, quàm ſecundum latitudinem, & profunditatem; caro vero, & aliæ partes magis creſcunt aliquando ſecundum alias dimenſiones, & ſecundum longitudinem parum poſſunt oſſa ſuperare, vt experientia eſt manifeſtum.

Ex his tandem colligitur ſolutio argumenti propoſiti pro ratione dubitandi, nam ad maiorem reſpondeo, augmentationem fieri vtroque modo, videlicet per intus ſumptionem, atque etiam per iuxta poſitionem alimenti ad partes corporis, & per additionem partis conuerſæ media vnione, & continuatione facta. Sed neganda eſt minor, quòd alimentum non poſſit deferri ad partes, niſi per penetrationem, defertur namque per poros ſine illa. Et cum dicitur inter quoſlibet poros medias eſſe partes, concedendum eſt, ſed nec illas penetrat alimentum, ſed eis iuxta ponitur, & in poris conuertitur in ſubſtantiam, vnitúrque per continuationē. Et dum tandem ex hoc infertur, augmentum fieri per iuxta poſitionem, ſicut dum aqua additur 89

aquæ, neganda eſt ſimilitudo, ſed ſit per iuxta poſitionem alimenti, & conuerſionem eius, atque vnionem cum cæteris partibus, quod non reperitur in augmento aquæ, non tamen fit per iuxta poſitionem partis ſubſtantialis per conuerſionem alimenti productam, ſed per additionem eius continuatione factam. Differt autem augmentatio viuentium ab augmentatione non viuentium in tribus. Primò, quia illa fit per intus ſumptionem; hæc vero per externam tantum iuxta poſitionem pabuli, vt patet in igne. Secundò, illa fit ſecundum omnes partes viuentis, quia omnibus approximatur alimentum ex proprio, & naturali modo; hæc verò ſolum ſecundum illam partem fit, per quam pabulum iuxta ponitur, & licet poſſit per omnes partes iuxta poni; hoc non petit natura corporis non viuentis, ſed per accidens contingit; petit vero natura corporis viuentis, vt omnibus partibus approximetur alimentum; & tandem illa fit ſecundum partes formales, hæc vero potius ſecundum materiales, & propterea in infinitũ abire poteſt; cum tamen illa certum habeat terminum à natura conſtitutum.

QVÆSTIO VIII.

An augmentatio duret toto tempore vitæ?

90 Diuerſa quæſtio eſt hæc, ac alia, quam in hoc tractatu agitauimus de continuatione nutritionis, & augmentationis; non enim quærimus modo, an augmentatio ſit continua toto tempore vitæ, vel eo ſaltem tempore, quo fit, aut diſcreta; ita vt per minima fiat in ſolis inſtantibus temporis; quantum adhoc enim eadem prorſus ratio eſt de ipſa, ac de nutritione; vnde quod ſuperius probauimus de nutritione, non ſic eſſe continuam, vt per totam vitam nullo tempore interrumpatur: eſſe tamen continuam eo tempore, quo fit, & non per minima fieri in ſolis inſtantibus, ſed per partes in partibus etiam temporis continui, eodem modo intelligendum eſt de augmentatione. Quod igitur nunc quærimus, eſt, an ſicut nutritio prædicto modo facta durat vſque ad finem vitæ, ſic etiam duret augmentatio? Et videtur probari his argumentis, quod vſque ad finem vitæ augeatur homo, ſicut nutritur. Primò, quia ſicut quantitas naturaliter conſequitur ſubſtantiam, ſic motus ad quantitatem naturaliter ſequitur mutationem in ſubſtantiam, quæ eſt nutritio, & eodem tempore fit cum ea; ſed motus ad quantitatem eſt augmentatio:

tatio : ergo durare debet vſque ad finem vitæ, ſicut durat nutritio. Et ſi dicatur, durare quidem motum ad quantitatem, non tamen augmentationem, quia non omnis motus ad quantitatem eſt augmentatio, ſed ſolus ille, per quem adquiritur maior quantitas, quàm deperdita fuit : conſtat verò non ſemper maiorem adquiri, ſed certo quodam tempore; poſt illud verò æqualem tantum, vel minorem; &ideo non ſemper durare augmentationem. Contra hoc eſt, quia terminus ad quem motus dicit ordinem ad terminum à quo, & reſpectu illius talis dicitur, vt patet in alteratione, per quam ſi magis perficitur calor in termino ad quem, quàm erat perfectus in termino à quo; dicitur intendi, & alteratio per quam perficitur, vocatur intenſio : (licet non adquiratur per eam perfectior calor, quàm habuit aliquando ſubiectum) ergo vt motus ad quantitatem ſit augmentatio, non requiritur, quòd per eum acquiratur maior quantitas, quàm habuit aliquando ſubiectum, ſed ſatis eſt, quòd acquiratur maior ea, quàm habebat in termino à quo, ſed impoſſibile eſt corpus moueri ad quantitatem, quin acquirat maiorem, quàm habuit in termino à quo, nam alioqui nullam de nouo acquireret : ergo cum motus ad quantitatem duret toto tempore vitæ, durabit etiam augmentatio.

Secundò, quia augmentatio procedit ab anima tamquam 92
à cauſa principali, & à potentia nutritina, & calore naturali tamquam ab inſtrumentis eius naturaliter operantibus, atque ex determinatione ad vnum : ſed virtus naturalis horum non diminuitur procedente tempore, neque per continuam actionem circa alimentum hebetatur, quin potius calor naturalis augetur : ergo ſi maius alimentum ei iuxta ponatur, maiorem producet ſubſtantiam in qualibet ætate, & conſequenter maiorem quantitatem, per quam augebitur corpus vſque ad finem vitæ. Probatur minor, quia eadem eſt ratio de calore naturali corporis viuentis, ac de calore elementari ignis; ſed calor iſte creſcit, quo plura ligna conuertit in ignem : nam cum eiſdem lignis conuerſis aduenit ei nouus calor : ergo calor etiam naturalis creſcet per aduentum caloris naturalis cum qualibet parte alimenti conuerſi in ſubſtantiam. Et ideo plus alimenti ſemper poteſt conuertere, & plus quantitatis producere.

Probatur tandem experientia, nam videmus plures poſt quadrageſimum annum ſuæ ætatis pinguiores fieri, & ideo maiorem quantitatem acquirere : ergo adhuc in ea ætate creſcunt, quod non poteſt fieri, niſi per verã augmentationem adhuc durantem : falſum eſt ergo, quod dici ſolet, hominem nõ creſcere,

nec augmentationem durare poſt eam ætatem, quam ſtatus, & non augmenti vocant.

93 Pro ſolutione huius quæſtionis notandum eſt primò ex doctrina Ariſtotelis. 3. lib. de anima tex. 59. corpora viuentia quantum ad nutritiuam virtutem triplicem habere ſtatum, nempe augmenti, ſtatus, ac decrementi, ſeu diminutionis. Tempus autem augmenti ſolet deſignari a principio vitæ vſque ad tertium ſeptennium, aut vigeſimumprimum annum ætatis, vt docet Diuus Thomas. 2. 2. quæſt. 147. artic. 4. ad ſecundum, quia vſque ad id tempus fortior eſt potentia nutritiua, & calor naturalis robuſtior ad conuertendum alimentum in ſubſtantiam aliti, ideo plus conuertere poteſt alimenti, quam de propria ſubſtantia conſumere. Tempus verò ſtatus ſolet deſignari à vigeſimoprimo anno, vſque ad trigeſimumquintum, in quo minorem iam vim habet calor naturalis, tantumque alimenti conuertere poteſt, quantum ſubſtantiæ propriæ cõſumere: quare neque augetur corpus in ætate iſta, nec diminuitur, ſed ſtatum habere dicitur. Ab hac autem ætate vſque ad vltimam ſenectutem numeratur tempus decrementi, vel diminutionis, quia calor naturalis debilitatus non tantum poteſt alimenti conuertere, quantum de propria ſubſtantia conſumit, ideo decreſcit corpus, ac tandem conſumitur. Ratio vniuerſalis horum ſtatuum ſumitur ex propria natura ipſius hominis, & eiuſdem caloris naturalis; virtus enim vtriuſque limitata eſt, & ideo tantum temporis durare poteſt homo, vt vita eius non poſſit vlterius procedere, & virtus caloris naturalis, cum ſit potentia actiua, limitata eſt per intrinſecum terminum, vt de omni potentia actiua docet Ariſtoteles 1. libro de cœlo & mundo cap. 4. Tantum ergo poteſt augere corpus, vt non poſſit vlterius in augmento procedere, ſed ſiſtere debeat; & tempus illud

94 augmenti vocatur, hoc vero ſtatus. Et tandem cum natura corporis viuentis paulatim deficiat, & extenuetur, neceſſe eſt idem corpus diminui. Ratio vero particularis ſumitur ex tribus, quæ docent Ariſtoteles in libello de longitudine, & breuitate vitæ non longe à principio, & ſectione 3. Problematum, Problemate. 14. & Diuus Thomas in 2. diſtinct. 3. q. 1. art. 1. ad quintum. Quorum primum eſt, vitam naturalem corporis, quæ certum temperamentum requirit, conſiſtere in calido, & humido, quod temperamentum perfecte habet corpus in prima generatione; ſed ab eodem deficit in ſenectute, de qua docet experientia eſſe ſiccam, propter nimiam conſumptionem humidi; deficiente autem humido, & calore coniuncto cum ſicco plus diſſipat alimenti, quàm conuertat in ſubſtantiam,

quia

quia virtus eius maximè dependet ex coniunctione cum humido, quo dificiente valdè debilitatur; quare non poteſt iam in eo ſtatu viuens augeri. Secunda ratio diui Thomæ eſt, quia ſubſtantia producta per nutritionem ex conuerſione alimenti non eſt ita connaturalis viuenti, ſicut prima, quam accepit per generationem, ſed quodammodo extranea, cum ex materia, & corpore extraneo contrarias diſpoſitiones, & qualitates habente producta ſit; ideo non continet calidum, & humidum adeò connaturale; & ex alia parte prima ſubſtantia idem temperamentum perfectè continens incipit conſumi à calore naturali; & ita procedente tempore ſubſtantia corporis viuentis ex connaturali, & extranea permixta minoris virtutis fit, & calor naturalis in ea exiſtens eodem modo permixtus quaſi retunditur, & hebetatur, ita vt non poſſit tãtum conuertere, quantum de propria ſubſtantia corporis conſumit; vel certe non plus, & tunc non poteſt augeri corpus, nec vlterius procedere motus augmentationis. Quod exemplo vini, cui permiſcetur aqua, explicuit Ariſtoteles, cuius virtus eo magis debilitatur, quo plus aquæ ei admiſcetur. Tertia ratio Diui Thomæ eſt, 95
quia anima, quæ eſt forma corporis limitatam habet virtutem informandi materiam, & agendi in corpore: vnde quo plus diffunditur, vel extenditur ad informandam ampliorem materiam ſuperuenientis alimenti, eo minor eſt virtus eius ad agendum per potentias, & inſtrumenta corporea propter illud vniuerſale principium: Virtus vnita fortior eſt ſe ipſa diſperſa: ſed quo plus augetur homo vſque ad ſtatum, eo magis extenditur anima ad nouam materiam informandam: ergo minor eſt virtus eius ad agendum per potentiam nutritiuam, & calorem naturalem; minúſque alimenti conuertere poteſt, quàm prius; & tandem eo perueniet, vt non plus poſſit conuertere, quàm conſumitur; & tunc dicetur corpus perueniſſe ad ſtatum, ac tandem ob maiorem permixtionem extraneæ ſubſtantiæ minus adhuc conuertere poterit, & dicetur corpus perueniſſe ad ſtatum decrementi, vel diminutionis.

His ſuppoſitis duabus concluſionibus reſpondetur quæſtioni. Prior ſit, motus ad quantitatem durat toto tempore vitæ. Hanc probat primum argumentum in principio poſitum, quia nutritio durat vſque ad finem vitæ: quia vſque ad illum ſumitur alimentum, & conuertitur aliquid eius in ſubſtantiam; ergo durat ſemper nutritio, ſed partialem ſubſtantiam conſequitur naturaliter quantitas partialis terminans motum per ſe: ergo durat etiam motus ad quantitatem vſque ad finem vitæ.

S 5

Poſterior concluſio. Motus augmentationis ſolum durat vſque ad ſtatum. Probatur ex doctrina tradita, quia motus augmentationis tendit per ſe ad maiorem quantitatem corporis, ea, quam habebat prius; ſed hæc maior quantitas adquiritur tantum vſque ad ſtatum, vt probatum eſt: ergo ſolum vſque ad ſtatum durat motus augmentationis, & non vſque ad finem vitæ.

Ad primum argumentum conceſſa maiori, quod motus ad quantitatem durat per totam vitam, neganda eſt minor, quòd omnis motus ad quantitatem ſit augmentatio:nam Ariſtotel. 5. lib.Phyſ.tex.18.docuit,motum ad quantitatem ſub hac ratione quaſi communi innominatum eſſe, ſub ſpecialibus vero vocari augmentationem, & diminutionem. Et cum dicitur omnem motum ad quantitatem eſſe ad quantitatem maiorem ea,quam habebat corpus in termino à quo; negandum eſt;quia licet aliquid quantitatis acquiratur per omnem motum, ſed plus deperdi ſolet per actionem eiuſdem caloris naturalis eodem tempore,quo fit motus:& ideo non eſt neceſſarium,quod motus ad quantitatem terminetur ad maiorem reſpectu termini à quo; nam adhuc reſpectu illius minorem habet corpus in termino ad quem talis motus,vt per ſe patet.

97 Ad ſecundum,neganda eſt etiam minor,quòd virtus animæ, & caloris naturalis non diminuatur procedente tempore; nam virtus animæ minor eſt diſperſa, vel diffuſa ad maiorem materiam informandam, & calor naturalis valde debilitatur in ſenectute deficiente humido, ex cuius ſocietate fortior erat in iuuentute,atque per coniunctionem cum ſicco, vt oſtendimus; & propterea non poteſt plus alimenti, immo nec tantum conuertere, quantum de ſubſtantia corporis diſſipatum eſt;& ideo non poteſt toto tempore vitæ augeri corpus.

Ad vltimum reſpondeo, non augeri ſimpliciter corpus, niſi ſecundum longitudinem fiat maius:quòd vero verſus alias dimenſiones creſcat vltra tempus augmenti, ſolum eſt maius fieri ſecundum quid;& hoc quidem aliquando contingit:quod vero maius fiat ſecundum longitudinem, numquam. Et ratio vtriuſque eſt, quia oſſa duriora ſunt, & ſicco temperamento conſtant, atque ex difficiliori alimento nutriuntur, nempe ex medulla facta ex ſanguine, ideo difficilius augentur, & propterea virtus caloris naturalis extra ſtatum augmenti non eſt iam ſufficiens ad ea augenda, bene tamen aliquando ad augendam carnem molliorem, ac magis humidam, atque ex faciliori alimento nutriendam, propter peculiarem diſpoſitionem corporis.

QVÆ

QVÆSTIO IX.

An corpus viuens toto tempore vitæ, quo nutritur, permaneat idem numero, ſaltem ſecundum aliquas partes, vel ſecundum omnes varietur?

VT intelligatur quæſtio, tamquam certum eſt præſuppo- 98
nendum, quod ante, & poſt nutritionem, & augmentationem permanet corpus, quod augetur idem numero, quod Ariſtoteles non ſolum aſſerit capit. præſenti, ſed ſæpe repetit, vt textu 25. 31. 33. & 35. aſſerens vnam ex conditionibus neceſſariis ad veram augmentationem eſſe, quod res, quæ nutritur, & augetur, permaneat eadem numero ante, & poſt nutritionem, & augmentationem. Quod probatur euidenti ratione, quia ſi non permaneat corpus idem numero ante, & poſt nutritionem, ſequitur nutritionem non diſtingui à generatione, & corruptione. Probatur conſequentia, quia ſi non manet idem numero: nec manet idem ſecundum ſubſtantiam; ſed corrumpitur ſubſtantialiter corpus, quod erat ante nutritionem, & generatur aliud: erit ergo nutritio generatio, & corruptio ſubſtantialis: quod eſt falſum.

Hoc ſuppoſito iam intelligitur difficultas quæſtionis in eo 99
conſiſtens, nam actione caloris naturalis duo fiunt, conſumitur ex vna parte ſubſtantia propria corporis, & reſoluta in vapores, & excrementa diminuitur corpus: ex alia vero parte conuertitur alimentum in ſubſtantiam eiuſdem corporis, vt reparetur id, quod deperditum eſt: & ſi maior ſit pars alimenti conuerſa, quàm deperdita ex corpore, augetur corpus. Ex quo ſequitur corpus ſemper mutari, recedentibus partibus, quas habebat, & accedentibus aliis diſtinctis ſaltem ex parte materiæ, & aliquando ex parte formæ, ſi anima ſit diuiſibilis; tunc enim neceſſariò videtur corrumpi pars formæ cum parte materiæ, quam informabat, & nouam quoque partem formæ produci ad informandam materiam eiuſdem alimenti conuerſi. Et cum tranſmutationes iſtæ fiant per totam vitam, ſicut fit nutritio, non videtur ad finem vitæ permanere vlla pars earum, quæ habuit corpus, dum primò fuit genitum. Mutatis autem partibus ſubſtantialibus, tam ex parte formæ, quàm ex parte materiæ, mutatur entitas, & ſubſtantia rei; ergo merito dubitatur, an maneat idem corpus numero ante, & poſt nutritionem, & augmentationem toto tempore

vitæ,

vitæ,vt voluit Ariſtoteles, & probatur ex differentia inter generationem,& nutritionem.

100 Sed certum eſt ſecundò,idem numero manere corpus, cuius anima eſt indiuiſibilis,ſaltem ex parte formæ,vt in hominibus, atque etiam in animalibus perfectis, quorum animæ non ſine probabilitate ponuntur à multis indiuiſibiles. Et huius ratio eſt manifeſta, quia cum anima careat partibus, ſequitur per diminutionem corporis nullam partem earum deperdi poſſe; ſed ſolum deperditur pars materiæ, quam informabat anima indiuiſibilis:tota verò ipſa anima, quæ illam inadæquatè informabat, deſinit eam informare permanens tota in reliquis partibus: vnde ſequitur permanere eamdem numero formam in nutritione horum corporum per totam vitam; & cum identitas numerica rei præcipuè ſumatur à forma, permanebit idem numero corpus ex principaliori ſaltem parte. Solum ergo habet locum difficultas quæſtionis in viuentibus, quorum animæ ſunt diuiſibiles ſecundum ſententiā Ariſtotelis,& communem Scholæ,vt in plantis, & imperfectis animalibus,qualia cenſentur reptilia.

Et prima opinio aſſerit in nutritione, & augmentatione horum idem numero corpus permanere toto tempore vitæ, quia licet deperdantur partes materiæ, & aliæ diuerſæ acquirantur per conuerſionem alimenti, & ideo ex parte materiæ non omnino permaneat idem numero corpus, nulla tamen pars formæ deperditur,quia illa pars formæ, quæ informabat partem materiæ deperditæ, quaſi retrahitur ad aliam partem proximam ex his,quas informabat prius, & ita manet eadem numero forma, à qua præcipuè ſumitur identitas numerica corporis: & ita eadem anima numero, & ſecundum omnes partes permanet ſemper.Ita albertus Magnus opuſc.de nutritione titulo primo, capit.3.& titulo 2. capit. 1. Philop.1. lib. de Generatione,capit.5. Nimphus ibid.tex. 220. & Albertus. Saxoniæ quæſt.12.Burleus tractat.de intenſione, & remiſſione formarum.cap.3.

101 Probant teſtimonio Ariſtotelis textu 36.& 37.huius capitis aſſerentis augmentum fieri ſecundum partes formales corporis,non ſecundum materiales;& reddit rationem, quia cum in augmento debeat permanere illud,quod augetur, & forma rei permaneat ſemper, vt forma carnis, & oſſis;materia verò ex parte recedat, & ex parte adueniat de nouo per conuerſionem alimenti, neceſſe eſt ſecundum formam fieri augmentum, & non ſecundum materiam. Hæc autem ratio nihil valeret, ſi forma rei variaretur ſecundum partes aduenientes, & recedentes,

dentes,nam tunc non magis augmentatio fieret ſecundum formam,quàm ſecundum materiam.Probant deinde ratione, quia ſi cum parte materiæ deperditur etiam pars formæ, & cum noua parte materiæ aduenientis ex conuerſione aliméti aduenit etiam noua pars formæ eductæ de potentia eius, ſequitur aliquando contingere,vt nulla pars materiæ, neque formæ, ex his,quæ habuit corpus, dum primo fuit genitum, permaneat in ſenectute,aut in fine vitæ, & ideo nec permanere idem numero corpus,ſed eſſe aliud numero diuerſum: quod patet eſſe contra rationem nutritionis,& augmentationis.Probatur conſequentia, quia motu quodam continuo deſinunt partes, & adueniunt aliæ: ergo per totam vitam variantur omnes. Sed omnibus variatis, neceſſe eſt variari totum, quod non habet aliam entitatem præter entitatem partium:ergo non manebit idem corpus numero.

Hæc tamen ſententia falſa eſt;quod probo ex natura animæ diuiſibilis, quæ ita dependet à materia, ſicut nata eſt eam informare,nempe tota forma totam materiam, & pars partem: ergo dependet quælibet pars formę à ſua parte materiæ,& cum educatur talis forma de potentia materiæ, quælibet pars eius determinata educetur de parte determinata materiæ,à qua nata eſt dependere:ergo conſumpta hac parte ſubſtantiæ viuentis per actionẽ caloris naturalis deſinit hæc pars formæ, à qua informabatur hæc pars materiæ,eam informare: & non poteſt naturaliter permanere ſeparata à materia propter naturalem dependentiam ab illa:ergo peribit. Probatur conſequentia, quia naturaliter repugnat informare aliam partem materiæ eiuſdem corporis,cum quælibet ſit informata ſua parte formæ, & non poſſit naturaliter eadem pars materiæ informari duplici parte formæ ſicut materia totalis non poteſt informari duplici totali forma.Ex quibus ſequitur neceſſarium eſſe, quod conſumpta naturaliter qualibet parte corporis, & recedente materia,pereat etiam pars formæ.Et eadem ratione probatur, 102
quòd nouæ partes formæ adueniant cum nouis partibus materiæ alimenti,nam partes materiæ,quæ adueniunt,non poſſunt informari à partibus animæ præexiſtentibus in corpore; quia quælibet pars formæ dependet à qualibet parte materiæ determinatæ, ſicut tota forma à tota materia: ergo ſicut hæc non poteſt naturaliter ſimul informare duas totales materias, ita non poteſt eadem pars formæ ſimul informare duas partes materiæ: quare neceſſe eſt, educi nouas partes animæ de nouis partibus materiæ aduenientis à quibus informentur.

Ideo ſecunda opinio concedit, quòd conſumpta qualibet

parte

parte ſubſtantiæ viuentis corporis, ſicut recedit pars materiæ, ita perit pars formæ à qua informabatur, & ſicut adueniunt nouæ partes materiæ ex conuerſione alimenti, ita adueniunt cum eis nouæ partes harum animarum eductæ de potentia earum. Negat tamen, quòd omnes partes materiæ, & formæ varientur, quia diſtinguit duplices partes integrantes in quolibet corpore viuente, quaſdam quaſi fluentes, ex quibus conſumuntur aliquæ per continuam actionem caloris naturalis, & loco earum ſuccedunt aliæ, & ita per continuam corruptionem earum, & aduentum aliarum, in fine vitæ omnino variatæ cenſentur, tam ſecundum formam, quàm ſecundum materiam: & ſecundum has partes non manet idem numero corpus per totam vitam. Sed aliæ ſunt partes integrantes permanentes, quas numquam conſumit calor naturalis, neque aliquid detrahit ab eis, ſed ſaluæ, & integræ permanent à principio vſq; ad finem vitæ: vnde licet augeantur, non tamen diminuuntur, & ideo eædem numero permanent, & ratione earũ permanet ſemper corpus idem numero, licet ratione aliarum quodam modo varietur. Ita Magiſter ſenten. in 2. diſtinct. 30. & ibidem Ricardus, Albertus in ſumma de homine quæſt. 1. de potentia generatiua, art. 2. & quæſt. de nutritione, & nutrito; Alexand. & Philop. text. 35. huius capitis, Nimphus etiam quæſtion. 5. huius libri, eamdem opinionem tamquam probabilem defendit.

303 Sed in aſſignandis his partibus inuariabilibus diuiſi ſunt authores iſti: nam quidam eorum diſtinguunt duplices partes integrantes in corpore viuente, quædam ſpermaticæ, quæ immediatè generantur ex ſemine, & ſunt omnes illæ ex quibus componitur ſubſtantia primò producta per generationem. Aliæ ſunt nutrimentales, quæ quidem producuntur per nutritionem ex conuerſione alimenti, & adduntur primis; de quibus aſſerũt nullo modo, neque vllo tempore conſumi, aut variari, ſed omnino integras, & quaſi intactas permanere à principio vſque ad finem vitæ; nutrimentales verò paſſim conſumi, & alias loco earum ſuccedere. Probant iſti primo, quia ſi omnes partes integrantes corporis variantur, & non dantur aliquæ ſemper manentes, ſequitur nec permanere corpus idem numero vſque ad finem vitæ, ſed tunc iam eſſe aliam numero arborem, & aliud numero animal, immo & alium hominem, quod eſt falſum. Probatur conſequentia, quia totum corpus non habet aliam entitatem, vel ſubſtantiam præter entitatem, & ſubſtantiam partium integrantium: ergo ſi omnes iſtæ ſucceſſiuæ variantur, & non manent aliquæ eædem numero, non manebit idem numero corpus. Secundò, quia ſi omnes partes variantur, ergo

ergo ſemper renouatur corpus per nutritionem, & numquam ſeneſcet, nec ſenio conficietur, quia nulla pars eius permanet toto tempore vitæ, ſed nouas ſemper habet, quod experientia probatur falſum. Ita ſentiunt Alexand. Albert. Nimphus, quos ſequitur Toletus.

Alij vero, vt Philoponus, quem ſequuntur aliqui ex nouioribus, alio modo diſtinguit partes corporis viuentis, ſiue ſpermaticæ, vel nutrimentales, nam quaſdam eſſe aiunt duriores, & ſolidiores, vt oſſa, nerui, & cartilagines, quæ ſemper manent eædem numero, quia non poſſunt conſumi à calore naturali. Aliæ verò ſunt molliores, vt caro; & iſtæ ſemper conſumuntur, & aliæ loco earum ſuccedunt per conuerſionem alimenti: itaque duriores, & ſolidiores augentur, ſed non diminuuntur, & ideo nec variantur, ſed permanent ſecundum identitatem numericam, licet augmentum ſuſcipiant, molliores verò augentur, atque diminuuntur, & propterea variantur ſemper: corpus igitur permanet idem numero à principio vſque ad finem vitæ, propter numericam identitatem illarum, quamuis aliquo modo varietur propter variationem harum. 104

Probant primo experientia, quia videmus hominem ob grauem infirmitatem deperdere totam ferè carnem; immo & omnes alias partes ſubtiliores, & molliores; oſſa vero, neruos, immo, & cutem cum cæteris partibus durioribus integras permanere abſque vlla diminutione: ergo euidens ſignum eſt, quòd numquam iſtæ partes conſumuntur, vel diminuuntur. Probatur conſequentia, quia nulla poteſt dari fortior cauſa diminutionis. Probatur ſecundo ratione, quia calor naturalis non habet ſummam intenſionem, quam habet calor ignis, ſed valde tēperatus eſt; & præcipuè reſidet in partibus mollioribus, vt in carne, vt probat experientia: ergo quamuis poſſit molliores partes conſumere parum reſiſtentes, non poterit conſumere duriores, ac ſolidiores; in quibus inuenit reſiſtētiam maximam: vnde ſequitur integras permanere ſemper.

Sed hæc opinio quantum ad vtrumque modum eam defendendi, contraria eſt doctrinæ Ariſt. & falſa. Probo primum aduerſus vtrumque modum, quia Ariſtoteles eiſdem verbis aſſerit, quòd dum augetur viuens, quælibet pars eius augetur, & dum diminuitur, quælibet pars eius diminuitur; ſed per augmentationem augentur omnes partes, ſiue ſpermaticæ ſint, vel nutrimentales, ſiue duriores ſint, vel molliores: ergo omnes etiam diminuuntur. Euidens eſt Syllogiſmus, & maior non ſolum in ſe eſt certa, ſed conceditur ab authoribus vtriuſque modi. Probatur autē minor ex textu 32. huius capitis, vbi ita ait 105

Ariſtoteles:

Ariſtoteles: *Videtur itaque eius, quod augetur, quæcumque pars aucta eſſe. Similiter autem, & in diminutione minor generata eſſe, &c.* & text. 35. *Adhuc autem quodcumque ſignum, aut maius, aut minus factum eſſe, &c.*

Primus autem modus dicendi eſt etiam expreſſe contra Diuum Thomam 1. p. q. 119. art. 1. ad 2. Et probatur, quòd ſit falſus; primo, ratione eiuſdem Diui Thomæ, quia partes nutrimẽtales eiuſdem rationis ſunt cum ſpermaticis, & ideo corruptibiles ſicut illæ vt os, & caro, quæ de nouo adueniunt per nutritionem eiuſdem rationis ſunt cum oſſe, & carne productis per primam generationem, & corrumpi poſſunt ſicut illa, & calor naturalis, à quo corrumpi poſſunt eſt idem, & debitè approximatus omnibus: ergo ſicut hæc poteſt corrumpere, ſic illa: & eſt agens naturale: ergo agit circa omnia in quantum poteſt, & omnia corrumpit: falſum eſt ergo, quòd illæ partes ſine

106 corruptione permaneant per totam vitam. Secundo, quia ſi prima ſubſtantia, in qua generatur homo, non poteſt corrumpi, ſequitur pueros poſtquam primò geniti ſunt, non indigere alimento ad reparandum id, quod per actionem caloris, naturalis deperditum eſt, ſed ſolum vt augeantur: ſed conſequens eſt falſum, & contra experientiam: ergo falſum eſt etiam, quod nihil corrumpatur de prima illa ſubſtantia. Probatur minor, quia euidens eſt, quod ſi paruulus ſtatim poſtquam natus eſt, non alatur: deficit atque conſumitur: quod non poteſt ex alia cauſa prouenire, niſi quia calor naturalis incipit ſtatim agere in illam ſubſtantiam, eamque conſumere, & ideo indiget alimento primo ad reparandum id, quod conſumptum eſt, deinde ad augmentum. Probatur deinde falſum eſſe ſecundum modum de partibus durioribus, & ſolidioribus numquam corrumpendis: primo quia partes iſtæ nutriuntur per totam vitam, ſicut molliores, vt fatentur, qui eum defendũt: & probatur euidenter ex illo principio Ariſtotelis ab omnibus recepto, quod nutritio fit ſecundum omnes partes, ſicut augmentatio: ergo per totam vitam additur illis aliquid ſubſtantiæ nouum: & nihil ab eis detrahitur: ergo fiunt ſemper maiores, & longiores etiam poſt ſtatum, & tempore decrementi: & conſequenter totus ipſe homo procerioris fiet ſtaturæ: immo conſequenter ſequitur per totam vitam augeri has partes, & nullum habere ſtatum, nec augmentationem intrinſecum terminum. Probatur conſequentia, quia ſi nihil ſubſtantiæ ab eis detrahitur per totã vitam: ergo nihil etiam detrahitur quantitatis. Et ſi ſemper additur eis noua ſubſtantia: ergo etiam noua quantitas, & ita ſemper fierent maiores, quia nec poteſt detrahi, nec addi ſubſtantia,

ſtantia, niſi addita, vel detracta quantitate. Secundò, quia de his partibus durioribus, ac ſolidioribus duo ſunt certa; primum, quòd corrumpi poſſint, cum conſtent materia ſublunari; deinde, quòd in eis ſit calor naturalis, quamuis non tantum in eis vigeat, quantum in mollioribus. Ex quibus probatur, quòd corrumpi poſſint, quia calor naturalis eſt agens debitè approximatum reſpectu earum, ſicut reſpectu aliarum: ergo ſicut poteſt illas corrumpere, ita & has, quamuis difficilius, & tardius propter maiorem reſiſtentiam earum. Quemadmodum guttæ aquæ cadentes ſuper lapidem durum, & mollem; vtrumque quidem excauare poſſunt, & excauant, quamuis citius mollem; & durum tardius, etiamſi ſit duriſſimus, propter continuationem: ergo cum ſit continua actio caloris naturalis, aliquid ſemper poterit ab his partibus quantumlibet duriſſimis extrahere.

His opinionibus refutatis, noſtra ſententia explicatur tribus 107
aſſertionibus, quarum prima eſt, in nutritione viuentium imperfectorum, quorum animæ ſunt diuiſibiles, ſimul cum noua parte materiæ aduenit noua pars animæ eductæ de potentia eiuſdem partis materiæ. Ita Scotus in 4. diſtinct. 44. quæſt. 1. artic. 1. Ægidius in 1. diſtinct. 5. artic. 2. quæſt. 3. Marſil. 1. lib. de Generatione, quæſt. 11, & 12. Petrus de Mantua tractatu de primo, & vltimo inſtanti. Palat. 2. lib. de Anima. Toletus quæſt. 9. huius capitis, & iuniores multi. Quàm efficaciter probant argumenta facta contra primam opinionem.

Secunda aſſertio, ſicut omnes partes viuentis augentur, ita omnes diminuuntur; in viuentibus quidem imperfectis, tam ſecundum formam, quàm ſecundum materiam; in viuentibus vero perfectis, ſecundum materiam, & ſecundum extenſionem animæ ad eam informandam. Hæc eſt expreſſa apud Ariſtotelem loco, & verbis citatis contra ſecundam opinionem; & eam tenent Auerroes 1. lib. de Generatione, comm. 38. Diuus Thomas in hoc libro lect. 14. ad finem, & lect. 15. in principio, & 1. p. quæſt. 119. artic. 1. ad 2. & ibidem Caietanus, Conimbr. 1. lib. Phyſic. cap. 9. quæſt. 5. artic. 2. in fine, & omnes ferè nouiores. Et probatur etiam efficaciter argumentis factis contra eamdem opinionem ſecundam.

Aſſertio tertia, non eſt neceſſarium ita diminui omnes partes viuentis, ſaltem duriores, & ſolidiores, vt oſſa, & nerui ſecundum materiam, aut ſecundum formam, vel extenſionem eius, vt nulla earum, quas habuit à principio ſuæ generationis, permaneat eadem numero in fine vitæ, ſed multæ permanent inuariatæ magna ex parte. Hæc eſt contra iuniores quoſdam neceſſarium putantes, quòd omnes partes varientur. Et proba-

tur hoc argumento, nam partes iſtæ ex propria natura reſiſtunt maxime actioni caloris naturalis, & ex alia parte calor ipſe non ita viget in eis, neque ita intenſus eſt: quare licet agat in eas ſemper, remiſſiſſima abſque dubio actione, & ferè nihil corrumpente; vt probat experientia in infirmitatibus, in quibus licet caro, & aliæ partes molliores multum diminuantur, duriores vero, & ſolidiores ferè nihil; ergo talis actio caloris in has partes; licet continua ſit, non eſt tamen ſufficiens, vt eas totaliter corrumpat. Probatur etiam exemplo guttarum cadentium ſuper duriſſimum lapidem, quæ licet motu continuo cadant, & per totam vitam, non poſſunt totum lapidem corrumpere propter maximam reſiſtentiam eius: ergo licet continua ſit actio caloris naturalis, numquam corrumpet totaliter duriores, ac ſolidiores partes viuentis, propter maximam reſiſtentiam earum.

108 Ad teſtimonium Ariſtotelis pro prima opinione adductum reſpondeo, quod dum aſſerit, augmentationem non fieri ſecundum partes materiales, ſed ſecundum partes formales; per partes formales non intelligit formam ſubſtantialem Phyſicam, vt Philoponus, & Albertus Magnus affirmant; ſed nec partes poroſas, hoc eſt, concauitates illas, quas vocamus poros, vt dicunt Marſil. & Albertus Saxoniæ. Nec etiam partes habentes aliquam operationem in corpore, vt ſunt membra eius, vt voluerunt alij. Nec demum partes ſpermaticas, vt docuit Alexander. Sed ex ipſis verbis Ariſtotelis duplex expoſitio vera, & tenenda colligitur: prior eſt; quod per formam partis intelligatur natura, & ſpecies eius, vt caro ſecundum formam ſignificat carnem ſecundum ſpeciem, & naturam carnis, per partem verò ſecundum materiam intelligatur hæc pars, & illa ſecundum rationem indiuidualem huius partis, vt caro hæc, aut illa, quæ modo producitur per nutritionem, vel deperditur per diminutionem: nam ratio ſpecifica cuiuſque rei formalis vocatur; ſed indiuidualis quaſi materialis; & quia neceſſaria conditio ad proprium augmentum eſt, quod permaneat ſemper idem, quod augetur: & natura, atque ſpecies carnis, vel oſſis ſemper manet. hæc verò, aut illa pars carnis, vel oſſis deperditur, ac variatur; ideo dixit Ariſtoteles augmentum fieri ſecundum formam, aut ſecundum partes formales, & non ſecundum materiam, vel partes materiales. Secunda expoſitio eſt, quòd per formam partis intelligat Ariſtoteles, non ſubſtantialem, ſed illam, quæ conſtituit quartam ſpeciem qualitatis; & vocatur etiam figura; vt figura manus, brachij, capitis, aut pedis: de qua euidens eſt, quod permaneat ſemper eadem

eadem in partibus corporis: per materiam vero, vel materialem partem, hanc vel illam partem manus, vel brachij; quæ accedit, & recedit per nutritionem, vel diminutionem; de quibus conſtat non ſemper manere, ideo ſecundum formam, vel figuram ſemper manentem dicuntur augeri partes, non ſecundum hanc, vel illam entitatem materialem paſſim recedentem, vel de nouo aduenientem. Verba autem Ariſtotelis, ex quibus vtraque hæc expoſitio ſatis apertè colligitur, hæc ſunt: *Oportet enim intelligere, quemadmodum ſi quis menſurabit eadem menſura aquam, ſemper enim alia, & alia, ſic vtique augmentatur materia carnis, & non cuicumque partium aliquid adijcitur, ſed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit, figura autem, & forma cuicumque particula. In his autem, quæ ſunt diſſimilium partium, hoc magis manifeſtum, vt manus, quòd proportionaliter aucta eſt, materia enim altera exiſtens manifeſta eſt magis ipſa forma ſui, quàm in carne, & his, quæ ſimilium partium, ideo & mortui magis videbitur eſſe adhuc caro, & os, quàm manus, & brachium, &c.* Priorem vero expoſitionem tenet Diuus Thomas 1. par. quæſt. 119. artic. 1. ad ſecundum, & cum eo Toletus quæſt. 9. huius capitis, quam ſequuntur ferè omnes recentiores. Poſteriorem verò ſequuntur alij. Teſtimonium autem ſic expoſitum iuxta mentem Ariſtotelis nihil probat contra noſtram ſententiam.

Ad argumentum eiuſdem opinionis reſpondet Diuus Thomas in eodem articulo ad quintum, duobus modis contingere, quod varientur partes integrantes alicuius corporis, ſimul quidem omnes, ita vt loco earum aliæ ſimul ſuccedant numero diuerſæ, vel ſucceſſiuè paulatim deſinentes vna poſt aliam, & ſuccedentibus etiam ſucceſſiuè aliis loco earum; & ſi primo modo varientur, certum eſt, non poſſe manere eamdem rem numero, ſed dicetur potius deſinere eſſe, & conuerti in aliam, cuius forma ſuccedit in eadem materia. Si verò varientur ſecundo modo, manebit quidem eadem res numero, licet varientur omnes partes materiales eius. Et hoc modo variantur partes viuentis in augmentatione, & diminutione; nam per actionem caloris naturalis quædam conſumuntur, & aliæ ſuccedunt ex conuerſione alimenti, & vniuntur eidem corpori viuenti per realem, ac Phyſicam continuationem, & ideo efficiunt vnum numero, quia vnum continuum, & vnum numero idem ſunt, vt docet Ariſtoteles 5. lib. Phyſ. itaque licet concedamus in viuentibus imperfectis, variari totam materiam, & totam formam, quam habuit à principio; ita vt nulla pars materiæ, vel formæ permaneat, ex his, quæ in principio generationis habuit; 109

negandum eſt, quod non ſit idem corpus numero in fine vitæ cum eo,quod genitum fuit in principio: & ratio huius eſt,quia ſolum variantur partes materialiter, non formaliter; hoc eſt, ſolum variantur, vt ſunt entitates incompletæ realiter diſtinctæ,non vt efficiunt vnum numero completum; nam quantum ad conſtitutionem vnius completi, idem, atque eodem modo illud conſtituunt ſuperuenientes, ac illud conſtituebant recedentes, quia continuatio realis efficit eamdem rem numero, licet ex diuerſis partibus entitatiuè diſtinctis; quod in motu,& tempore ſatis manifeſtum eſt; nam licet partes præcedentes deſinant eſſe, & ſubſequentes incipiant, & ideo ſemper ſint diuerſæ partes ſecundum entitatem,ex quibus conſtituuntur ſucceſſiua hæc; realis tamen continuatio efficit,vt ſemper ſint eadem numero, niſi realiter interrumpantur; nam tunc ceſſante continuatione ceſſat identitas numerica.

110 Et ſi dicatur ex hoc ſequi,non alio modo eſſe vnum numero corpus viuens à principio vitæ vſque ad finem, ac dicitur vnus populus,vel fluuius à principio vſque ad finem,quamuis in fine, immo poſt paucos annos nullus homo permaneat ex his, quos habebat prius.Reſpondeo aliquam eſſe ſimilitudinem in exemplo populi,ac fluminis: ſed maximam differentiam,quia populus non eſt vnus numero identitate Phyſica, ſed morali, in quantum diuerſi homines ſuccedentes ſubordinantur eiſdem legibus; corpus vero eſt idem numero identitate Phyſica propter Phyſicam continuationem partium ſuccedentium cum præcedentibus, & præexiſtentibus, & quamuis flumen ſit idem numero identitate Phyſica ratione realis continuationis aquæ, maiorem longe habet identitatem Phyſicam corpus, quod augetur,quia fluuius nullam habet partem aquæ eamdem numero,cum ea,quam habebat prius,ſed omnes fluunt,& ideo ſolum poſſunt idem numero flumen efficere per continuationem, ſed non omnes partes viuentes fluunt,etiam per totam vitam,quin potius ſolidæ, ac præcipue omni ferè ex parte permanent, vt probauimus,quare longe perfectius eſt idem numero in fine vitæ, quàm flumen, cum ſit idem non ſolum per realem continuationem omnium partium, ſed per realem, ac materialem plurium,ac præcipuarum.Hæc autem vera ſunt,etiam ſi admitteremus omnes partes integrantes materiæ, & formæ variari; ſed cum permaneant duriores,& ſolidiores magna ex parte,quę ſunt quaſi fundamentum cæterarum, maiori ratione dicetur permanere idem corpus numero,etiam in viuentibus, quorum animæ ſunt diuiſibiles; & ſi contingat nullas habere partes duriores,vt videtur contingere in quibuſdam reptilibus imperfectis,

fectis,

fectis, adhuc in his dicimus non variari omnes partes, quia quamuis molliores ſint, calor tamen naturalis in eis eſt debiliſſimus, vnde numquam eas conſumet omni ex parte.

Ad primum argumentum primi modi defendendi ſecundam opinionem reſpondeo primò, negando antecedens, quòd omnes partes corporis varientur, nam licet fortè varientur molliores totaliter, de durioribus probatum à nobis eſt non variari totaliter; & ideo ex parte illarum non ſequitur totum variari. Secundo, reſpondeo, quòd etiam ſi concedamus variari omnes, neganda eſt conſequentia: quòd non permaneat idem numero corpus in fine vitæ. Et cum dicitur totum non habere aliam entitatem præter entitatem partium, ſi intelligatur ſimul vnitarum, concedendum eſt: minor vero, quod entitas partium ſit diuerſa, diſtingui debet; nam duobus modis conſiderari poſſunt omnes partes per totum vitæ tempus fluentes, primò ſecundum entitatem materialem, per quam inter ſeſe diſtinguuntur realiter; & hoc modo diuerſam entitatem habent: ſi vero conſiderentur vt vnitæ per continuationem realem, & Phyſicam, quamuis ſucceſſiuam, efficiunt eamdem entitatem completam vnam numero; & hoc modo acceptæ non habent aliam entitatem præter entitatem totius, nec totum aliam entitatem præter entitatem earum, ſed cum per totam vitam continuentur, efficiunt compoſitum vnum numero permanens per totam vitam. 112

Ad ſecundum neganda eſt conſequentia, quod corpus per totam vitam ſic renouetur, vt numquam ſeneſcat; nam licet renouetur in quantum nouæ partes ſemper ei adueniunt; deficit vero ex parte virtutis conuerſiuæ, quæ eſt calor naturalis; hic enim repatitur ſemper ab alimento habente contrarias qualitates, & ideo quaſi hebetatur, & impotentior fit ad conuertendum alimentum, & dum non tantum poteſt conuertere, quantum conſumpſit de ſubſtantia corporis, diminuitur corpus, & debilius redditur, atque conſeneſcit: & quo plus debilitatur calor, magis, ac tandem moritur. Itaque materialiter, hoc eſt ratione partium aduenientium renouatur, ſed formaliter, hoc eſt ex parte virtutis deficit, atque conſeneſcit.

Sed aduerſus hanc doctrinam ſic arguo; calor naturalis, quò plus procedit, magis debilitatur, & ideo tempore diminutionis minorem partem alimenti poteſt conuertere: ergo eadem ratione minorem quoque partem ſubſtantiæ conſumet, quare numquam diminuetur corpus. Probatur conſequentia, quia omnis actio eſt inter contraria: ergo ſicut repatitur à contrario in cõuerſione alimenti, & ideo debilior fit virtus eius ad talem conuerſionem, repatietur etiam agendo circa partes corporis, 113

& eas conſumendo, & debilior efficietur virtus eius ad eaſdem conſumendas,& minores poterit conſumere. Reſpondeo,concedendo, quod repatiatur in vtraque actione, qua agit circa alimentum, & circa partes corporis, ſed multo minus in illa actione, quàm in hac, quia alimentum magis diſſimile eſt, & maiorem habet contrarietatem cum calore naturali ex parte qualitatum,ac diſpoſitionum,quibus afficitur,quam partes corporis,vt per ſe eſt manifeſtum:& ideo longè difficilior eſt conuerſio eius in ſubſtantiam,quam conuerſio partium in vapores, & excrementa.& plus repatitur calor in vna cōuerſione, quàm in alia:quare licet debilitetur in ordine ad vtramque efficiendam, & quo plus procedit, minorem efficiat vtramque: ſed multo magis debilitatur in ordine ad conerſionem alimenti longe difficiliorē,& propterea minus poteſt de alimento conuertere in ſtatu diminutionis,quàm de ſubſtātia corporis conſumere; & hæc eſt cauſa propter quam, quo plus procedit vita hominis magis diminuitur,& tandem moritur.

Sed arguo ſecundò aduerſus eamdem ſolutionem,quia ex ea ſequitur nullo tempore poſſe augeri viuens, quod eſt falſum. Et conſequentiam probo, quia ſi aliquo tempore augeri poſſet, maximè à prima ſui generatione vſque ad ſtatum: ſed hoc tempore non poteſt:ergo numquam. Probatur minor, quia ſi hoc tempore poteſt augeri, ideo erit; quia calor naturalis fortior eſt;& ideo poteſt plus alimenti conuertere, quàm de ſubſtantia corporis conſumere: ſed hoc eſt impoſſibile. Probatur ex ſolutione præcedenti; nam ſi alimentum magis contrarium eſt,quàm ſubſtantia corporis viuentis,vt dicebamus: & conſequenter fortius reſiſtit; & propterea difficilius conuertitur, & magis debilitatur calor ex actione circa illud,quia magis ab eo repatitur: ergo minus conuertere poterit de alimento, etiam tempore augmenti, & plus conſumete de ſubſtantia corporis minus reſiſtenti: minúſque proinde debilitante eumdem calorem: & ita neque hoc tempore augebitur corpus. Reſpondeo diuerſam eſſe rationem de tempore augmenti ac de ſtatu, &
114 tempore diminutionis.Et differentia conſiſtit in duobus, quorum primum ſe tenet ex parte corporis viuentis,& aliud ex parte alimenti: nam dum corpus primò genitum eſt, duo poſſunt in eo conſiderari,primum eſt,quòd puriſſimam habeat ſubſtantiam ex materia ſeminis immediate genitam, & ideo nullam habentem admixtionem alicuius aduentitiæ ſubſtantiæ, vel qualitatis, aut diſpoſitionis extraneæ, ex parte cuius maioris virtutis eſt ad reſiſtendum calori, & minori reſiſtentia indiget quia quo purior eſt,magis eſt ei cōnaturalis calor,& minorem habet

habet cum eo contrarietatem, & ex conſequenti remiſſius aget calor in eam: quod adeò verum eſt, vt plures cenſeant numquam pati, neque conſumi ab eo, vt vidimus, & refutauimus. Aliud eſt, quod in eadem ſubſtantia primò producta conſiderari debet, nempe paruitas materiæ, & quantitatis; defectu cuius tenera, atque imbecilliora ſunt membra eius ad exercendas operationes; & licet ratione primi, minus conſumatur per actionem caloris; ſed ratione ſecundi, parua conſumptio debiliorem eam efficit. Et propterea, niſi breui ei ſuccurratur ſubminiſtrato alimento, breui etiam peribit. Secundum verò, in quo conſiſtit differentia vtriuſque ſtatus, tenet ſe ex parte alimenti, quod in ætate illa ſubminiſtrari debet proportionatum quidem teneritudini, ac imbecillitati corporis, quam habet in parua illa quantitate geniti, & ideo talis conditionis, vt facile poſſit conuerti in ſubſtantiam. Et ex vtraque differentia ſic explicata intelligitur corpus viuens in prima ætate plus alimenti conuertere, quàm de propria ſubſtantia conſumatur, ſed quo magis augetur, minoris virtutis efficitur eius ſubſtantia; quia ſubſtantia ei adueniens ex conuerſione alimenti aduentitia eſt, atque extranea, neque ita connaturalis calori naturali propter maiorem admixtionem extraneæ qualitatis: per admixtionem igitur huius aduentitiæ ſubſtantiæ puritatem illam amittit prima, cum qua genita eſt, & debilior efficitur ad reſiſtendum; & maiorem contrarietatem acquirit cũ calore naturali, & ideo magis ab eo conſumitur: ſed ex alia parte creſcente quãtitate eius magis roboratur ad agendum circa alimentum, quod valdè neceſſarium eſt, quia alimentum poſtulat magis ſolidũ, & ideo difficilius conuertendũ. Quibus ex vtraq; parte cõſideratis intelligitur toto tempore primæ ætatis plus alimenti poſſe conuertere calorẽ, quàm ſit ſubſtantia corporis ab eo cõſumpta, & ideo toto illo tẽpore creſcere poſſe.

Ad primum argumentum ſecundi modi defendendi eamdem opinionem, negandum eſt antecedens, quòd tempore infirmitatis non diminuantur partes duriores corporis, ſemper enim diminuuntur, & ſemper reparatur aliquid, vel etiam totum, quod de ſubſtantia earum conſumptum eſt, vt probauimus refutantes hunc modum dicendi. Sed quod ex his partibus diminuitur, ſiue tempore infirmitatis, ſiue quouis alio pauciſſimũ eſt, & imperceptibile per ſenſum, & hoc propter maximam reſiſtentiã earum, & remiſſam valde actionem caloris naturalis: & ideo nõ iudicat ſenſus, quod aliquid ſit detractum ab eis, ſed iudicat intellectus propter efficaces rationes à nobis adductas, per quas ſenſus debet corrigi, vt ſæpe in rebus aliis contingit. 115

Ad ſecundum conceſſo antecedente, quòd calor naturalis minus vigeat in partibus ſolidioribus, & ideo remiſſius agat circa illas,& magis ipſæ reſiſtant,quàm molliores, neganda eſt conſequentia, quod nihil earum conſumatur per actionem eius, ſed conſumitur quidem pauciſſimum, & quod ſenſu non poteſt percipi, vt iam probauimus.

QVÆSTIO X:

An augmentatio, & diminutio diſtinguantur ſpecie?

116 DVo ſunt circa hanc quæſtionem diſputanda; primum eſt, an augmentatio, & diminutio diſtinguantur tamquam duo motus poſitiui? Secundum, an diſtinctio earum ſit ſpecifica, vel ſolum accidentalis? Et ideo in duas partes diuidenda eſt quæſtio claritatis gratia. Et circa primum aſſerit prima opinio aliquorum;augmentationem, & diminutioné eſſe duos motus poſitiuos. Probant teſtimonio Ariſtotelis 5. lib. Phyſ. text. 18. vbi poſtquam ſeparauit motus poſitiuos & propriè ſumptos, qui verſantur inter terminos poſitiuè contrarios, à mutationibus, quæ verſantur inter terminos priuatiuè ſolum oppoſitos, qualis eſt generatio; numerat motus poſitiuos,& aſſerit eſſe tres,nempe motum circa quantitatem, circa qualitatem, & circa vbi: deinde motum circa quantitatem in communi conſideratum aſſerit, non habere proprium nomen, benè tamen in ſpeciali,quia diuiditur in eum,qui tédit ad maiorem quantitatem,& vocatur augmentatio;& in eum qui tendit ad minorem, & vocatur diminutio:ergo numerat augmentationem & diminutionem intet proprios motus,& vt tales eos diſtinguit per terminos poſitiuos. Probant idem ratione, quia motum eſſe poſitiuum,vel negatiuum,cognoſci debet ex termino ad quem, à quo accipit quilibet motus ſuam ſpeciem, ſed non minus tendit diminutio in terminum ad quem poſitiuum, quàm augmentatio;ergo non minus eſt motus poſitiuus, quam illa.Probatur minor,quia dum viuens conuertit plus alimenti, quàm amiſit de propria ſubſtantia per actionem caloris naturalis, dicitur augeri, quia acquirit maiorem quantitatem, quàm habebat, & ideo augmentatio dicitur motus poſitiuus, quia terminatur ad maiorem quantitatem: ſi verò minus conuertat de alimento, quàm amiſerat de propria ſubſtantia, dicitur diminui, quia non tantam acquirit quantitatem, quantam habebat prius, ſed minorem; minor verò quantitas eſt terminus poſitiuus: ergo non minus habet terminum poſi-

tiuum

tiuum diminutio, quam augmentatio; & ideo non minus erit motus poſitiuus.

Secundò, quia diminutio non eſt ſola deperditio quantitatis, alioqui non diſtingueretur à corruptione; ſed tunc dicitur aliquid diminui, quando deperdit aliquid ex quantitate, quam habebat prius,& aliquid etiam retinet,& ideo minorem habet: ergo diminutio tendit per ſe in minorem quantitatem per deperditionem alicuius;ſed minor quantitas eſt terminus poſitiuus: ergo diminutio motus poſitiuus eſt; licet negationem etiam quantitatis deperditæ includat. 117

Secunda opinio tenet augmentationem, & diminutionem non differre tanquam duos motus poſitiuos,ſed tanquam motum poſitiuum, & negatiuum:ita vt augmẽtatio ſit motus poſitiuus,diminutio verò negatiuus eo fere modo, quo differunt ſub genere mutationis generatio, & corruptio. Ita Fonſeca 5. Metaph.c.13.q.9.ſection.4.Conimb.4.lib.Phyſ.q.2.ar.2.& omnes ferè recentiores:& hæc eſt probabilior,& tenenda.

Sed, vt eam probemus: tanquam certum ſupponendum eſt, diminutionem per ſe includere deperditionẽ alicuius quantitatis,quæ verè eſt corruptio eius.quod ſic probo;Non eſt intelligibile aliquid diminui, niſi deperdat aliquid ex quantitate, quam habebat prius,& per hoc diminuitur,quia aliquid deperdit:ergo diminutio per ſe includit deperditionẽ,vel corruptionem alicuius quantitatis. Antecedens probo,quia diminui eſt minus eſſe,quam erat prius:ſed non eſt minus,niſi per deperditionem alicuius,quòd habebat prius:ergo diminutio per ſe dicit deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Secundò ſupponendum eſt,quòd diminutio præter deperditionem non includit acquiſitionem alicuius quantitatis: quod non minus efficaciter probat hoc argumentũ.Tota ratio diminutionis in eo completur,quòd aliquis quantitatis præhabitæ deperdatur,& aliquid eiuſdẽ permaneat: ex his enim ſolis intelligitur corpus diminutũ;vt per ſe patet:ſed quantitas permanens non eſt de nouo acquiſita,ſed præhabita ante diminutionem ſimul cũ deperdita:ergo per diminutionẽ nulla quantitas acquiritur.Tertio ſupponendũ eſt,quòd præter deperditionẽ alicuius quantitatis præhabitæ,& permanentiã alterius,duo ſolum poſitiua poſſunt intelligi in diminutione:vnũ eſt relatio quantitatis permanentis ad totã illam, quam habebat corpus prius,quã diminueretur, vel ad aliam æqualẽ alterius corporis: dicitur enim quantitas permanens poſt diminutionem minor, vel inæqualis reſpectu totius quãtitatis præhabitæ,vel reſpectu alterius quantitatis æqualis præhabitæ. Et ratio minoris, vel 118

inæqualis, relatio quædã eſt;& ideo entitas poſitiua. Aliud verò, quod acquirit de nouo quantitas permanens poſt diminutionem, eſt modus eſſendi completus: nam cum eſſet pars totius quantitatis præhabitæ ante diminutionem, poſt eam habet modum totius eo modo, quo vna pars aquæ diuiſa ab alia acquirit nouum modum eſſendi completum, cũ ſit iam totũ per ſe ſubſiſtens. Sed neutrum horum poteſt terminate motum poſitiuum per ſe: non relatio, quia ad relationem non datur motus per ſe, nec modus eſſendi completus, quia non indiget motu, ſed ſine illo acquiritur, & per accidens omnino ſequitur reſpectu diuiſionis, vt patet in exemplo diuiſionis aquæ: quia diuiſio ſolũ eſt motus localis, per quẽ nõ poteſt per ſe acquiri, niſi localis præſentia, vel vbi. Eadem autẽ ratione ſequitur modus ille eſſendi completus quantitatis permanentis deperditionem quantitatis præhabitæ, quia nõ indiget motũ aliquo, per quẽ producatur, & reſpectu deperditionis per accidens ſequitur: nã cum deperditio ſit corruptio quædam, nõ poteſt per ſe producere, vel per ſe terminari ad modum illum poſitiuum: ergo non terminat motum aliquem per ſe. Probatur conſequentia, quia à nullo agente particulari per ſe producitur: nõ enim à calore naturali corrũpente quantitatẽ deperditam, qui ſolum poterat per ſe intendere productionem alterius corporis in quod reſoluitur ſubſtantia deperdita: & non eſt aliud agens particulare, à quo poſſit produci per motum, ergo nec poteſt per ſe terminare motũ poſitiuum.

119 Ex his tribus ſuppoſitis, & probatis colligitur hoc argumentum efficaciter probans diminutionem non eſſe motum poſitiuum, ſed ſolam deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Per diminutionem non acquiritur per ſe aliquis terminus poſitiuus, ſed ſolum non eſſe quantitatis partialis: ergo non eſt motus poſitiuus, ſed negatiuus. Euidens eſt conſequentia: & antecedens probatum eſt efficaciter ex tribus ſuppoſitis. Licet autem non terminetur per ſe diminutio ad minorem quantitatem permanentem, ſed ad non eſſe deperditæ, connotat tamen ordinẽ ad illã, ratione cuius dicitur quaſi partialis corruptio diſtincta à totali: ſi enim nulla permaneret quantitas, eſſet totalis corruptio eius, & non diminutio. Itaque non diſtinguitur diminutio quantitatis à corruptione eius, niſi tamquam partialis à totali; & hanc diſtinctionem cognoſcimus ex connotato, nempe ex ordine ad quantitatem permanentẽ. Nam ſi aliquid eius permanet, non eſt totaliter corrupta.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo diminutionem inter motus poſitiuos enumeraſſe: quia licet eſſentialiter ſolum terminetur ad non eſſe quantitatis partialis, conſequenter connotat

connotat minorem quantitatem permanentem, vel ordinem ad illam quæ ratio quædam poſitiua eſt, per quam diſtinguitur aliquo modo à corruptione totali, & cæteris mutationibus in terminum pute negatiuum tendentibus.

Ad primum argumentum neganda eſt minor, quod diminutio tendat per ſe in terminum poſitiuum, nempe in minorem quantitatem, ſed ſolum tendit per ſe in non eſſe quantitatis, quæ deperditur. Et dum dicitur motum illum conſequentem conuerſionem minorem alimenti, per quam producitur minor quantitas, quàm fuerat deperdita, eſſe diminutionem; negandum eſt, quia repugnat rem diminui, niſi ratione alicuius deperditionis. Per illum verò motum nihil quantitatis deperditur: ergo non poteſt eſſe diminutio, ſed per ſe loquẽdo eſt motus ad quantitatem, quam ſequitur per accidens relatio minoris reſpectu totius quantitatis præhabitæ: diminutio verò in ſola deperditione conſiſtit, connotans quantitatẽ permanẽtem. 120

Ad ſecundum negandum eſt antecedẽs, quòd diminutio non conſiſtat in ſola deperditione quantitatis. Et cum dicitur non diſtingui à corruptione; reſpondeo non diſtingui tãquam motum poſitiuum ab ea; ſed tamquam negatiuum partialem à totali; quam diſtinctionem cognoſcimus per cõnotationẽ quantitatis permanentis, & non cenſemus eſſe ſpecificam, vel eſſentialem, ſed accidentalem tantum, quia ſicut totum, & pars eius non diſtinguũtur ſpecie: ita neque corruptio totius, & partis. Propter hanc vero diſtinctionem accidentalem explicatam per connotatũ diminutionis ſortiuntur diſtincta nomina, & numerantur pro diuerſis motibus, vel pro motu, & mutatione, nam corruptio inter mutationes, diminutio vero inter motus, quia per ſe eſt ſucceſſiua, ſicut augmentatio, licet non ſit poſitiuus motus, ſed negatiuus. Et dum dicitur, illud diminui, quod aliquid quantitatis deperdit, & aliquid retinet, diſtinguendum eſt, nam licet vtrumque contineat diminutio, non tamen per ſe, ſed ſolam deperditionem: retinere verò aliquid quantitatis, non per ſe, ſed ex connotato dicit, vt expoſitum eſt.

Dubium ſecundum de modo diſtinguendi augmentationem, & diminutionem.

Sequitur ſecunda pars quæſtionis, an augmentatio, & diminutio diſtinguantur ſpecie, vel ſolum accidentaliter: Circa quam prima opinio aliquorum ex his, qui putant diminutionem eſſe motum poſitiuum, tenet diſtingui ſpecie tamquam duos motus poſitiuos. Probãt primò, motus poſitiui per ſe tendẽtes in terminos per extremũ oppoſitos, ſunt oppoſiti; & ideo 121

ſpecie

ſpecie diſtincti,quia oppoſita ſunt ſpecie diſtincta;ſed augmentatio,& diminutio tendunt per ſe in maximam, & minimam quantitatem, quæ ſunt extrema oppoſita quantitatis corporis viuentis: ergo ſunt motus poſitiui per extremum oppoſiti, atque ſpecie diſtincti.Probatur minor,quia viuens per ſe poſtulat maximam quantitatem, vltra quam non poteſt creſcere; & etiam minimam,vltra quam non poteſt diminui, & quælibet augmentatio tendit per ſe in maximam, & quælibet diminutio in minimam:ergo per extremum opponuntur. Secundò probant, quia per diminutionem acquirit quantitas præhabita nouum modum poſitiuum eſſendi formaliter diſtinctum ab eo,quem habebat prius, nempe modum totius completi, cum prius haberet modum partis: ergo habet terminum ad quem formaliter diſtinctum ab augmentatione; ſed motus diſtinguũtur ſpecie per diuerſos terminos formales: ergo augmentatio,& diiminutio diſtinguũtur ſpecie tãquam motus poſitiui.

Secunda opinio aliorum, qui etiam tenent eſſe motus poſitiuos,negat omnino diſtingui ſpecie propter hoc argumẽtum. Quia diſtinctio ſpecifica motuum ſumitur ex terminis ad quos; ſed termini in quos per ſe tendunt augmentatio, & diminutio, ſolum diſtinguũtur accidentalirer: ergo motus ipſi non poſſunt diſtingui ſpecie.Probatur minor, quia terminus per ſe augmentationis eſt maior,vel maxima quantitas; diminutionis verò minor,aut minima;ſed maior, & minor quantitas ſunt eiuſdem ſpecie, vt per ſe patet;cum maius, vel minus in quantirate non variet ſpeciem, ſicut non variat eam magis, & minus in qualitate: ergo ſolum ſunt termini accidentaliter diuerſi.

122 Vt noſtram ſententiam explicemus, hæc diſtinctio præſupponenda eſt:diſtingui aliqua ſpecie, vel genere dupliciter contingit,poſitiuè,& negatiuè. Illa diſtinguuntur ſpecie poſitiua, quæ ſunt entitates poſitiuæ eſſentialiter diuerſæ, vt albedo, & nigredo.Illa vero diſtinguũtur ſpecie negatiua, quorũ vtrumque importat rationem negatiuam formaliter diuerſam; vel vnum rationem negatiuam, & aliud poſitiuam. Er hoc modo diſtinguũtur genere,vel ſpecie generatio, & corruptio, vt in principio huius libri oſtendimus.

Hoc ſuppoſito,noſtra ſententia duo eſſerit:primum eſt,augmentationem, & diminutionem non diſtingui diſtinctione ſpecifica poſitiua tamquam duo motus poſitiui, vt diſtinguũtur calefactio, & infrigidatio contra primam opinionem. Secundum eſt,diſtingui diſtinctione ſpecifica negatiua eo modo, quo diſtinguuntur generatio, & corruptio contra ſecundam.

Proba

Probatur primum ex dictis in præcedenti dubio, in quo probauimus diminutionem ſolum per ſe conſiſtere in deperditione alicuius quantitatis;augmentationem vero in productione quantitatis poſitiuæ maioris: & ideo non diſtingui tamquam duo motus poſitiuos, ſed tamquam motum poſitiuum, & negatiuum. Ex quo ſequitur non poſſe diſtingui ſpecie poſitiua, quia diſtinctio poſitiua non poteſt reperiri, niſi inter extrema poſitiua. Probatur ſecundum, quòd diſtinguantur ſpecie negatiua, quia motus diſtinguũtur ſpecie per terminos, in quos tendunt; ſed augmentatio, & diminutio tendunt ad terminos diſtinctos ſpecie negatiua: ergo diſtinguũtur ſpecie negatiuâ. Minorem probo quia terminus ad quẽ augmentationis eſt quantitas maior; diminutionis verò non eſſe eiuſdem: ergo diſtinguũtur tamquam ſpecies poſitiua, & negatio eius quæ vocatur ſpecies negatiua.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda eſt minor ex ea parte, qua dicit diminutionem per ſe tendere in minorem quantitatem, ſed ſolum tendit per ſe in non eſſe maioris cõnotãdo permanentiã minoris, vt probaui in primo dubio.

Ad ſecundum diſtinguendum eſt antecedens, quod per diminutionem acquirat quantitas præhabita nouum modum eſſendi: nam per ſe loquendo, neque quantitas minor, neque modus eſſendi eius acquiritur per diminutionem: cum diminutio per ſe ſolum ſit corruptio alicuius quantitatis præhabitæ: per accidens vero ſequitur talis modus eſſendi quantitatis permanentis, ſicut ex diuiſione alicuius corporis ſequitur per accidens modus eſſendi completus vtriuſque partis. Et ex hoc intelligitur talem modum eſſendi, vel quantitatem ſub eo, non eſſe per ſe terminũ diminutionis, ſed ad ſummum per accidens, & ideo non diſtingui ſpecie poſitiua, ſed ſolum negatiua, quia diſtinctio ſpecifica ſolum ſumitur ex termino per ſe. 123

Ad argumentum ſecundæ opinionis neganda eſt minor ex ea parte, qua aſſerit diminutionem per ſe tendere in minorem quantitatem, non enim tendit per ſe, niſi ad non eſſe quantitatis maioris, vt probauimus, & ideo non diſtinguitur accidentaliter ab augmentatione, ſed eſſentialiter, quia eſſe, & non eſſe eiuſdem rei eſſentialiter ſuo modo diſtinguitur, vt per ſe eſt manifeſtum. Quæ autem de diſtinctione augmentationis, & diminutionis dicta ſunt, eodem modo debent intelligi de diſtinctione intenſionis, & remiſſionis ſub alteratione, & propterea hanc quæſtionem non diſputauimus in tractatu de alteratione, ſed in præſentem de augmentatione remiſimus.

TRACTA

TRACTATVS SECVNDVS,

De rarefactione, & condenſatione.

124 RArefactio, & condenſatio magnam habent ſimilitudinem, & affinitatem cum augmentatione, & diminutione, vt ex rationibus earum conſtabit, & ideo proprius locus agendi de illis eſt poſt explicationem augmentationis, & diminutionis: tria verò explicanda ſunt de vtraque. Primum, an per eas acquiratur noua quantitas, vel deperdatur antiqua: ſecundum, an terminentur per ſe ad qualitatem, vel ad quantitatem, aut ad vbi, vel localem præſentiam, tertium, an corpus paruum, cui nihil additur, poſſit fieri magnum ſine rarefactione per diuinam potentiam. Ad hæc verò explicanda, præſupponendum eſt, quid nominibus ipſis rarefactionis, & condenſationis ſignificetur. Rarefactio apud omnes Philoſophos antiquiores, ac recentiores ſignificat mutationem corporis, per quam partes eius magis diſtantes fiunt inter ſeſe, & maiorem extenſionem acquirunt, maioremque locum occupant, vel occupare poſſunt, vt varias opiniones circa quidditatem eius comprehendamus. Denſitas verò mutationem corporis, per quam partes eius minus inter ſeſe diſtantes fiunt, & quaſi ad minorem extenſionem ſe recipiunt, minoremque locum occupant, vel occupare aptæ ſunt,

Intellecta autem nominum ſignificatione, facilè intelligetur, rarefactionem, & condenſationem eſſe in rerum natura, quod certum fuit ſemper apud omnes Philoſophos: deinde euidens experientia id nobis oſtendit: nam videmus rarefieri aquam, & vapores condenſari, dum illa maiorem extenſionem acquirit, quam prius habebat, & vapores minorem, dum in nubem tranſeunt. Quid autem vtraque ſit, ex tribus quæſtionibus propoſitis conſtabit, quarum prima eſt,

QVÆSTIO I.

An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & per condenſationem deperdatur?

125 VT perueniamus ſtatim ad difficultatem huius quæſtionis, tamquam certum præſupponendum eſt illud, in quo omnes conueniunt, videlicet per rarefactionem non acquiri nouam

nouam ſubſtantiam, aut nouam aliquam materiam, nec per condenſationem deperdi Cuius ratio eſt manifeſta, quia corpus, quod rarefit, vel condenſatur, ſolum mutatur accidendaliter per nouam aliquam extenſionem, vel quid ſimile: ergo permanet integrum ſecundum ſubſtantiam: quare nullam ſubſtantiam, vel materiam acquirit, vel deperdit. Euidens eſt conſequentia, & antecedens probatur: nam ſi mutaretur ſubſtantialiter, vel deſineret tota eius ſubſtantia, & conuerteretur in alteram, vel aliqua pars eius. Non primum, quia iam rarefactio eſſet generatio ſubſtantialis; ſed nec ſecundum, quia eſſet idem quod nutritio: & vtrumque eſt falſum, & contra omnes, qui tamquam certum præſupponunt, rarefactionem diſtingui à generatione, & nutritione, vt probat euidens experientia; cum videamus aquam condenſari, & poſtmodum rarefieri, & tandem perſeuerare poſt vtramque mutationem: aërem etiam in vitro incluſum per facilem compreſſionem digito factam condenſari, & per dilatationem rarefieri: abſurdum vero eſſet affirmare, quòd per contactum ita facilem corrumperetur tota eius ſubſtantia, vel aliqua pars, & in aliam cõuerteretur. Solum ergo poteſt dubitari, an mutetur corpus, dum rarefit circa quantitatem: ita vt maiorem acquirat, quàm habebat prius: & dum condenſatur aliquam deperdat, & ad minorem reducatur, & de hoc eſt quæſtio præſens.

125 Circa quam prima opinio tenet, per rarefactionem corporis corrumpi totam quantitatem, quam habebat prius, & produci nouam aliam maiorem, & per condenſationem produci minorem corrupta maiori. Ita Gotifredus, quem citat Scot. in 4.d.11.q.4. Hiſpalenſis in 2.d.18. Pomponacius 1. lib. de Generat.q.10. Probatur, quia ſi non produceretur aliqua quantitas diuerſa per rarefactionem, nec per condenſationem corrumperetur præexiſtens, & produceretur alia minor: ſequeretur totam ipſam quantitatem, vel aliquas partes eius ſimul eſſe in diuerſis locis, vel ſe penetrare in eodem: ſed vtrumque eſt falſum: ergo falſum eſt, quòd ſine productione alterius quantitatis, & corruptione præexiſtentis fiant rarefactio, & condenſatio. Probatur conſequentia, quia corpus per rarefactionem extenditur ad maiorem locum, & per condenſationem reducitur ad minorem: ergo ſi eadem permanet quantitas, occupabit illa eadem antiquum locum, & etiam nouum, ad quem extenditur: & ſi per condenſatioñe eadẽ permanet, occupabit minorem. quod non videtur intelligibile, niſi quædam partes reducantur ad locum aliarum, quod patet non eſſe poſſibile, niſi ſe recipiãt ad eũdẽ locũ, quod eſt ſe penetrare, Secũda opinio non concedit

concedit produci nouam quantitatem totalem, nec antiquam totalem corrumpi per rarefactionem, ſed ſine corruptione aliqua totius quantitatis,vel alicuius partis eius aſſerit poſſe fieri, non tamen ſine productione nouæ partis;neque etiam condenſationem, quin aliqua pars quantitatis præexiſtentis corrumpatur.Ita Scotus vbi ſupra,Marſil.1.lib.de Gener.q.15.Herueus quodlib.2.q.15.Buridan.4.lib.Phyſ.ad textum 84.Toletus ibi-
127 dem q.11.& ex recentioribus nonnulli. Probant primò, quia extenſio partium in ordine ad locum eſt propria paſſio quantitatis:ergo repugnat ex alia cauſa prouenire, quam ex eadem quantitate, ſicut repugnat, riſibilitatem ex alia cauſa procedere,quam ex natura rationali; ſed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extenſionem in ordine ad locum, & natum eſt occupare maiorē locum:ergo acquirit maiorem quantitatem. Probatur conſequentia, quia ſicut extenſio non poteſt procedere,niſi à quantitate,ita maior extenſio non poteſt procedere,niſi à maiore quantitate.Et confirmari poteſt,quia cauſa efficiens,vel formalis inuariata non poteſt habere perfectiorem effectum;ſed extenſio partium in ordine ad locum procedit à quantitate,& ab ea ſola, tamquam à cauſa efficienti, vel formali:ergo repugnat,corpus habere maiorem, vel perfectiorem extenſionem, inuariata quantitate eius;ſed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extenſionem: ergo variatur quantitas eius, & de minori fit maior, quod non eſt intelligibile,niſi adueniente noua quantitate.

Secundò,quia ſic ſe habet extenſio ad quantitatem, ſicut intenſio ad qualitatem; ſed non poteſt qualitas intendi ſine acquiſitione nouæ partis qualitatis:ergo nec poteſt extēdi quantitas ſine additione nouæ partis:cōſtat verò per rarefactionem extendi;ergo acquirit nouam partem quantitatis.

Tertiò,quia cum aqua in vaſe rarefit, acquirit noua puncta: ergo nouas partes.Euidens eſt conſequētia, & antecedens probatur:nam ſi vas ſolum ſit vſq; ad medietatem repletum, puncta aquæ ſolum correſpondent punctis medietatis vaſis; poſt rarefactionem verò cùm plenum ſit vas, correſpondent omnibus punctis totius vaſis:ergo acquiſiuit aqua per rarefactionem infinita alia puncta, per quæ correſpondet infinitis punctis vaſis, quibus non correſpondebat prius. Probatur conſequentia, quia repugnat, quòd eadem puncta correſpondeam pluribus,& paucioribus.

128 Tertia opinio negat contra duas priores per rarefactionem produci aliquam quantitatem totalem, vel partialem, aut per condenſationem corrumpi; ſed rarefactionem fieri docet per exten

extenſionem eiuſdem quantitatis præexiſtentis ad maiorem locum, condenſationem verò per reductionem, vel contractionem eiuſdem ad minorem. Ita D.Thom. expreſsè 4.lib. Phyſic. lectione 14.his verbis: *Ideò rarum & denſum non fiunt per additionem partium ſubintrantium, vel per ſubtractionem earumdem, ſed per hoc, quòd vna eſt materia rari, & denſi*, & 12. quæſt. 52. artic. 1. ad 1. vbi ait: *Alio modo contingit augmentum per ſolam intenſionem abſque omni additione, ſicut eſt in his, quæ rareſiunt, vt dicitur in 4. Phyſic.* Durand. in 1.diſtinct. 17. quæſt. 7. nu.22.& in 2.diſt.18.q.1.Capreol.in 4.diſt.12.art.3.ad 4. Sonzinas 8.lib. Metaph. quæſt. 27. §. dico igitur, Nimphus 1. lib. de Generat. comm.120.& q.7. Sot.cap. de quantitate in Longlea q.2.& recentiores ferè omnes:& hæc eſt probabilior,& tenenda. Probatur teſtimonio Ariſt. 4. lib. Phyſic.text. 84. in fine, vbi inquit: *Magnitudo, & paruitas ſenſibilis mollis, non inſuper accipiente aliquid materia extenditur, ſed quia potentia eſt in materia vtriuſque, &c.* Quibus verbis excludit quamcumque additionem, totalem, aut partialem in rareſactione.

Sed ratione probatur, primò quòd per rareſactionem non corrumpatur tota quantitas præexiſtens,& tota alia producitur de nouo,contra primam opinionem,quia quantitas eſt propria paſſio materiæ,eique coæua,vel compoſiti;ſed paſſio non poteſt corrumpi naturaliter, nec de nouo generari, niſi corrupto, vel de nouo genito compoſito:ergo ſi tota quantitas corrumpitur, & alia noua generatur, corrumpentur materia,vel compoſitum per rareſactionem, & aliud de nouo generabitur, & ita non diſtinguetur rareſactio à generatione, & corruptione ſubſtantiali,quod conſtat eſſe falſum.

Secundò, quia omnia accidentia ſenſibilia inhærent compoſito, vel materiæ media quantitate, & omnino dependenter ab illa: ergo corrupta quantitate corrumpentur omnia; ſed euidens experientia docet,in cera rareſacta,aut etiam in aqua condenſata eadem permanere accidentia ſenſibilia, vt idem calor in cera,eadem frigiditas in aqua: ergo falſum eſt,quòd quantitas corrumpatur, & generetur alia. 129

Probatur deinde, quod non producatur per rareſactionem pars quantitatis, nec per condenſationem corrumpatur, contra ſecundam opinionem, ex illo principio ab omnibus admiſſo, quod per rareſactionem non producitur aliqua pars ſubſtantiæ, neque aduenit noua pars materiæ. Ex quo ita arguo. Si per rareſactionem producitur pars quantitatis, vnum ex duobus ſequitur, nempe dari accidens ſine ſubiecto, vel penetrationem corporum;ſed vtrumque eſt naturaliter impoſſibile:ergo etiam

erit impoſſibile,quòd producatur per rarefactionem pars quantitatis. Probatur conſequentia,quia non adueniente noua parte ſubſtantiæ, vel materiæ inquirendum eſt, in quonam ſubiecto inhæreat pars illa quantitatis de nouo producta: & ſi dicas in aliqua parte materiæ,vel ſubſtantiæ præexiſtentis,ſequitur dari penetrationem. Probatur conſequentia,quia quælibet pars materiæ,vel ſubſtantiæ, habet ſuam partem quantitatis: ergo non poteſt nouam partem quantitatis productam in ſe recipere, quin habeat duas quantitates, & dabitur penetratio earum: ſi verò dicas non recipi in aliqua parte materiæ, vel ſubſtantiæ præexiſtentis; ſequitur non habere ſubiectum, quia nulla pars de nouo aduenit,in qua recipi poſſit.

130 Tertiò probatur ex myſterio Euchariſtiæ, quia experientia conſtat,ſpecies ſacramentales vini conſecrati condenſari poſſe, & condenſari aliquando, poſtea verò rarefieri, & poſt rarefactionem continere ſanguinem Chriſti, non minus quàm ante illam: ſi ergo acquiritur noua pars quantitatis in rarefactione, tria ſequuntur inconuenientia. Primum, quod per creationem producatur, & concurrente ad illam cauſa naturali, tamquam agente proprio. Probo vtrumque ſequi, quia nullum eſt ibi ſubiectum, de cuius potentia educatur: ergo fit ex nihilo per creationem: & ſi fortè dixeris educi de potentia quantitatis præexiſtentis in ſpeciebus, quia cum ſit ſine ſubiecto, & ideo per ſe, habet vicem ſubſtantiæ, à qua ſuſtentantur cætera accidentia. Probo eſſe falſum, quia ſi de potentia quantitatis educitur; ergo in eadem recipitur tamquam in ſubiecto,& ita fiet, quod duplici quantitati extenſæ correſpondeat idem locus, vel ſpatium, dabiturque penetratio vtriuſque. Deinde certum eſt, non minus propriè concurrere aërem infrigidantem ad condenſationem ſpecierum, quàm ad condenſationem alterius vini non conſecrati:nam vtraque condenſatio naturaliter fit:ergo ſi per eam producitur quantitas, ſequitur produci ab eadem cauſa condenſante ſpecies, tamquam ab efficiente proximo, & producitur ex nihilo per creationem: ergo concurrit cauſa naturalis condenſationis ad creationem eius,quod patet eſſe impoſſibile. Secundum inconueniens eſt, quod producatur, & in nullo ſubiecto inhæreat, ſed ſine illo ſit, quia nulla eſt ibi ſubſtantia, in qua inhæreat. Tertium, quòd detur quantitas ſine ſubiecto,ſub qua non contineatur Chriſtus,contra communem modum ſentiendi totius ſcholæ. Probatur conſequentia, quia Chriſtus non continetur,niſi ſub ſpeciebus conſecratis;ſed pars illa quantitatis de nouo creata non fuit conſecrata:ergo ſub ea non continetur Chriſtus: & ideo non poteſt dari ſine ſubiecto;

quia

quia accidentia panis ſolum manent ſine ſubiecto ex vi tranſubſtantiationis, per quam deſinit eſſe ſubſtantia panis conuerſa in corpus Chriſti, in qua inhærebant; ſed pars illa quantitatis non fuit vmquam in ſubſtantia panis deſinente, tamquam in ſubiecto: ergo ex vi deſitionis eius non poteſt permanere ſine ſubiecto. Ex quibus ſequitur, quòd ſpecies ſacramentales non poſſunt naturaliter rarefieri, neque condenſari, contra communem modum ſentiendi omnium ſcholaſticorum, & contra veritatem ipſam, quia certum eſt, poſſe ab agente naturali calefieri: ergo etiam condenſari, & rarefieri.

Probatur tandem, quia ſi per rarefactionem acquiritur pars quantitatis, & per condenſationem deperditur, idem erunt cum augmentatione, & diminutione; quia per ſe terminabuntur ad maiorem & minorem quantitatem: conſequens autem eſt contra Ariſtotelem, & omnes; nam Ariſtoteles ſemper loquitur de his mutationibus tamquam de diuerſis. 131

Ad argumentum primæ opinionis neganda eſt conſequentia; & cum dicitur, quantitatem per rarefactionem occupare maiorem locum, concedendum eſt, ſed negandum, quod ex eo infertur, nempe ſingulas partes quantitatis occupare duplicem locum, videlicet antiquum, & nouum, ad quem ſe extendunt; hoc enim ſequeretur, ſi rarefactio fieret ſine vlla mutatione loci, ita vt quælibet pars corporis immutata prorſus occuparet nouam partem, & antiquam loci; non tamen ita fit, ſed quælibet extenditur ad nouam partem loci deſerendo antiquam; maiorem tamen partem loci acquirit, quàm habebat, ſicut maiorem extenſionem ad locum, & ex hoc acquirit totum corpus maiorem locum. Quo autem modo hoc fiat, explicabitur in ſolutione argumentorum ſecundæ opinionis, & eo explicato, conſtabit ex rarefactione non ſequi, quòd partes corporis ſint in diuerſis locis ſimul, vel ſe penetrent in eodem.

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis concedendum eſt, extenſionem partium in ordine ad locum eſſe propriam paſſionem quantitatis, vel certè actum propriæ paſſionis eius: nam aptitudo formalis occupandi locum eſt propria paſſio, vt in prædicamento quantitatis explicando proprietates eius adnotauimus. De hac igitur extenſione actuali in ordine ad locum etiam eſt concedendum, quòd non poſſit prouenire ab alia cauſa, niſi à quantitate ſecundum diuerſos modos, vel diſpoſitiones, quibus poteſt ſe habere in ordine ad locum, vel ſpatium loci; & ideo ſecundum eos poteſt correſpondere maiori, vel minori ſpatio: itaque quantitas ex ſe habet for- 132

malem aptitudinem, vt ſit actu extenſa in loco, & etiam habet aptitudinem, vt ſic, vel aliter afficiatur in ordine ad locum, & ſecundum diuerſum modum, quo afficitur; diuerſo etiam modo ſe habet ad locum: per raritatem verò ita afficitur, vt partes eius magis ſint inter ſeſe diſtantes; & ideo maiorem habeant extenſionem in ordine ad locum, & maiori loco correſpondeant; & per condenſationem ex oppoſito ſic afficitur, vt partes eius magis ſint inter ſeſe coniunctæ, & minus diſtantes, & ideo minori loco, vel ſpatio correſpondeant. Ex quo intelligitur, non tenere argum. dum ſic arguitur. Actualis extenſio in loco, vel ſpatio procedit à quantitate, & à ſola quantitate: ergo maior extenſio à maiori; nam conſequens diſtinguendum eſt, ita vt maior extenſio procedat à maiori quantitate, vel ab eadem melius affecta in ordine ad locum; quia ſicut quantitas eſt apta ad occupandum locum, ita eadem quantitas eſt apta, vt diuerſis modis afficiatur, & vt diuerſo modo ſe habeat in actuali extenſione ad locum, maiorem, vel minorem habens: nam cum actualis extenſio in loco ſit accidens quantitatis, ex diuerſis etiam modis accidentalibus poteſt variari, ſine variatione eius ſecundum entitatem.

133 Confirmatio verò concedenda eſt, nempe quòd immutata, vel inuariata quantitas non poſſit habere maiorem, vel minorem extenſionem ad locum; ſed dupliciter variari poteſt, ſecundum additionem partium, vel ſecundum diuerſum modum ſe habendi ſecundum eaſdem partes; & ita poteſt vtroque modo, vel ex vtroque capite variari actualis extenſio eius in ordine ad locum, ſiue procedat ab ea tamquam à cauſa efficiente, ſiue tamquam effectus formalis ſecundarius; vtroque enim modo ſe habens accidentalis effectus eius eſt, & ita poteſt ex aliquo accidenti variari, modum enim accidentis habet, reſpectu quantitatis habere plures, vel pauciores partes, quamuis partes pertineant ad entitatem, vel ſubſtantiam eius; & etiam habet modum accidentis, habere eaſdem partes magis, vel minus diſtantes inter ſeſe, & illud conſequitur per augmentationem, aut diminutionem, hoc verò per rarefactionem, vel condenſationem; itaque maior, vel minor extenſio actualis in ordine ad locum, non minus poteſt prouenire ex eadem quantitate accidentaliter variata per rarefactionem, quàm per augmentationem: quamuis extenſio partium vt ſic, proueniat ex quantitate ſecundum ſe conſiderata, hoc eſt, abſtrahente ab his accidentibus ſibi naturalibus, & proportionatis. Et exemplum eſſe poteſt in calore ſecundum probabilem opinionem eorum, qui dicunt, perfectiorem poſſe effectum producere, ſi ſit in materia denſa,

quàm

quàm in materia rara, quamuis eumdem habeat gradum intenſionis in vtraque. Quo ſuppoſito, non ſequitur, calefacere prouenit à calore ſecundum ſe: ergo perfectius calefacere prouenit à perfectiori calore, niſi fortè ſumas calorem perfectiorem pro perfectiori accidentaliter, & quaſi extenſiuè, & tunc eodem modo ſe habet quantitas eadem rarefacta; eſt enim maior accidentaliter per maiorem diſtantiam partium inter ſeſe, quam habet per rarefactionem. Et ita poſſumus ad formam argumenti ſic reſpondere; cum dicitur. Extenſio in ordine ad locum prouenit à quantitate: ergo maior extenſio à maiori quantitate. Diſtinguo conſequens, à maiori ſubſtantialiter, aut entitatiuè, vel à maiori extenſiuè, & accidentaliter: & in primo ſenſu non eſt neceſſariò verum, benè tamen in primo, vel ſecundo; & quia eadem quantitas per rarefactionem fit quodammodo extenſiuè maior propter maiorem diſtantiam partium ratione raritatis, quàm erat ſecundum entitatem, hoc ſufficit, vt poſſit habere perfectiorem effectum accidentaliter, hoc eſt, maiorem extenſionem actualem in ordine ad ſpatium.

Ad ſecundum, conceſſo antecedente, quod per intenſionem qualitatis acquiratur noua pars gradualis intenſionis, neganda eſt conſequentia, quod per extenſionem quantitatis producatur neceſſariò noua quantitas. Et ratio differentiæ conſiſtit in diuerſa natura quantitatis, & qualitatis, nam illa non poteſt intendi, niſi in ordine ad eamdem partem ſubiecti per nouam eductionem de potentia eius; noua autem eductio eſt noua productio partis gradualis, vt per ſe patet; quantitas verò perficitur per ordinem ad extrinſecum, nempe ad locum, vel ſpatium, in quo extenditur; & quia in ordine ad ſpatium poteſt ex duplici capite extendi magis; videlicet per additionem nouæ partis, atque etiam per maiorem dilatationem earumdem, quam acquirunt per raritatem, à qua habent magis inter ſeſe diſtare: ideò poteſt acquirere quantitas maiorem extenſionem in ſpatio ſine noua parte acquiſita, quod contingit in rarefactione, vt ſuperius expoſitum eſt; licet non poſſit qualitas acquirere nouam intenſionem, niſi per additionem nouæ partis. 134

Ad tertium negandum eſt antecedens, quòd per rarefactionem producantur noua puncta; & cum dicitur, ante rarefactionem aquæ ſingula puncta eius correſpondere ſingulis punctis medietatis vaſis, poſt rarefactionem verò correſpondere etiam infinitis aliis in alia medietate vaſis contentis, diſtinguendum eſt; nam ſi intelligatur vtriſque ſimul correſpondere, videlicet his, quibus correſpondebant prius, & aliis, quibus correſpondent poſtea, negandum eſt; ſi verò ſucceſſiuè, 135

concedendum eſt, ita vt aliis quidem poſt rarefactionem correſpondeant, & non his, quibus correſpondebant prius, quod poſſibile eſſe intelligitur: quia per rarefactionem eadem quantitas dilatatur, & acquirit maiorem extenſionem in loco, & ex conſequenti minor quantitas correſpondet maiori ſpatio, quod neceſſariò debet fieri per mutationem præſentiæ, ita vt totum ſe extendens ad maiorem locum amittat præſentiam, quam habebat prius, & acquirat aliam, & ſingulæ etiam partes, & indiuiſibilia amittant partialem, aut indiuiſibilem præſentiam, quam habebant, & acquirant aliam, & ex conſequenti aliis partibus, & indiuiſibilibus ſpatij correſpondeant, & non prioribus, quibus ante rarefactionem correſpondebant, alioqui permanerent omnino immotæ, quod pugnat cum dilatatione.

136. Sed contra hoc eſt argumentum difficile, quia ex hac ſolutione ſequitur, nouas partes, & puncta produci per rarefactionem, vel tot partes, & indiuiſibilia habere corpus paruum, ac habet magnum, quod non eſt intelligibile. Probatur conſequentia: nam aqua illa ante rarefactionem duplò maior erat vaſe, poſt rarefactionem verò adæquatur illi: ergo omnibus, & ſingulis partibus, & punctis vaſis correſpondent partes, & puncta aquæ: quare tot partes, & puncta habet poſt rarefactionem, ac habet vas: ergo etiam ante illam, vel nouas acquiſiuit per rarefactionem.

Huic argumento reſpondent Conimbri. qui noſtram ſententiam ſequuntur c.5. huius lib. quæſt. 17. artic. 4. concedendo, quòd tot habeat puncta, & partes paruum corpus, ac magnum, cum vtrumque habeat actu infinita, & vnum infinitum non ſit maius altero. Quod probant hoc argumento; ſi dentur duo circuli concentrici, hoc eſt, habentes idem centrum, quorum vnus includat in ſe alterum, tunc omnes lineæ ductæ à centro ad circumferentiam maioris circuli interſecabunt circulum maiorem in puncto, hoc eſt, tangent in ſuo tranſitu punctum aliquod eius: ergo tot erunt puncta in minori, ac in maiori, & conſequenter tot partes. Probatur conſequentia, quia ad omnia puncta maioris circuli ducuntur lineæ, & per omnia puncta minoris tranſeunt: ergo non habet maior circulus plura puncta, quàm minor, & conſequenter nec plures partes; nec ideò vnum infinitum erit maius altero. Nec ſoluitur argumentum, ſi dicatur, non poſſe duci lineas ad omnia puncta maioris circuli per punctum minoris, vel non niſi per penetrationem, ita vt multæ lineæ tranſeant per idem punctum minoris circuli; quia euidens eſt in Mathematicis, quòd à quolibet puncto,

in quodlibet punctum poteſt duci linea recta: ergo nullum eſt punctum in minori circulo, per quod non poſſit linea recta duci, & ideò ſine penetratione; nam alioqui aliqua linea poſſet duci à centro ad circumferentiam maioris circuli, quæ non inueniret punctum, quod tangeret in circumferentia circuli minoris: quod patet eſſe abſurdum.

137 Hæc tamen ſolutio ſuponit falſum, & ideò non poteſt eſſe vera; ſupponit quidem falſum, nempe, quòd tot habeat partes, & indiuiſibilia corpus paruum, ac habet magnum, quod falſum eſſe oſtendimus 3. lib. Phyſ. agentes de infinito, atque efficaciter probantes, quòd licet vnum infinitum ſub ratione formali infiniti non ſit maius altero, quia ratio formalis infiniti conſiſtit in negatione, aut priuatione, vel per illam ſaltem explicatur, & intelligitur, priuatio autem, vel negatio in facto eſſe, qualis eſt hæc, conſiſtit in indiuiſibili, & ideò non ſuſcipit magis & minus, ſub ratione tamen materiali pro entitate conſurgente ex partibus infinitis euidens eſt, vnum infinitum eſſe maius altero, hoc eſt alias partes continere præter omnes partes alterius. Quod ſic oſtendo in eodem exemplo maioris & minoris circuli, qui ſi extendantur in modum lineæ rectæ, euidens eſt efficere duas lineas rectas, quarum vna ſit longior alia. Quo ſuppoſito ita arguo: linea maior reſultans ex maiori circulo habet totam longitudinem minoris, & plus: ergo habet aliquam longitudinem non contentam in ea, & ex conſequenti aliquam entitatem realem præter entitatem eius. Ex quo euidenter ſequitur plures partes habere, quia habet tot, quot habet linea minor, & alias præter illas, nempe eas omnes, ex quibus conſtat longitudo, per quam eam excedit, & conſequenter ſequitur eſſe maiorem materialiter, hoc eſt plus entitatis continentem: quia eo ipſo, quòd in eodem puncto concurrerent, non eſſent lineæ rectæ. Quod argumentum, niſi euidens eſſet, non poſſet probari, quod totum eſſet maius ſua parte: nam eodem argumento, & non alio probatur ſic procedente. Quidquid continet totum, quod continet aliud, & aliquid præter illud, maius eſt illo: ſed totum continet quidquid continet quælibet pars eius, & aliquid aliud, nempe cæteras partes: ergo eſt maius qualibet parte.

Et ſi dicatur, argumentum hoc conuincere in corporibus, vel quantatibus finitis, non verò in infinitis; quia eo ipſo, quòd corpus ſit actu infinitum ſecundum magnitudinem, vel multitudinem, repugnat excedi ab alio. Hæc ſolutio imprimis eſt manifeſta petitio principij, quia pro ratione reddit illud, de quo eſt controuerſia: nam de hoc contendimus, an vnum 138

infinitum excedere poſſit aliud, aut eſſe maius illo. Deinde eſt contra rationem, quia vna quantitas finita eſt maior alia, quia continet quidquid illa habet, & aliquid aliud non contentum ab illa:ſed hoc idem habet vnum infinitum comparatum alteri,vt per ſe patet:ergo eſt maius illo.Et ſi rurſus dicas,non ſatis eſſe,quòd aliquid contineat vnum,quod non continet aliud,vt ſit maius illo,ſed requiritur,vt id habeat tamquam finita quantitas:& ideo non ſatis eſſe, quòd idem habeat quantitas infinita,quia habet tamquam infinita:apertè petis principium , nam de hoc eſt controuerſia , an infinitum hoc habens ſit maius, ſicut ex hoc eſt maius corpus finitum.

Ad argumentum de maiori & minori circulo concedendum eſt antecedens,quòd à centro ad circumferentiam maioris circuli poſſunt duci lineæ terminatæ ad omnia , & ſingula puncta eius per puncta minoris circuli , ita vt plures non concurrant in eodem puncto eius:ſed negauda eſt conſequentia,quod tot habeat puncta minor circulus,ac maior, ſed habet pauciora in infinitum ; per illa tamen poſſunt duci lineæ ad omnia puncta maioris : quia ratione diſpoſitionis circularis pauciora puncta poſſunt correſpondere pluribus:quod probatur euidenter exemplo quadrati hoc modo , ſi ducatur linea inter angulos magis diſtantes quadrati,quæ vocatur diametralis,euidens eſt in Mathematicis poſſe duci lineas rectas ab omnibus punctis vnius coſtæ , ad omnia puncta alterius coſtæ oppoſitæ per puncta diametri , ita vt non concurrant multæ in eodem puncto eius , ſed ſingulæ pertranſeant per ſingula puncta. Deinde non eſt minus euidẽs,quòd ſi eadem linea diametralis ponatur iuxta alteram coſtam , erit duplo longior illa, vel ſaltem eam excedet longitudine aliqua minori determinata. Et tandem euidens eſt, quòd omnes lineæ rectæ, quæ duci poſſunt à punctis eiuſdem coſtæ ad puncta eiuſdem diametri , non poſſunt terminari ad omnia puncta eius , ſed tantum ad illa, quæ continentur in longitudine æquali ; quia ſecundum hanc tantum longitudinem poſſunt ſe correſpondere per lineas rectas, vt
139 per ſe eſt manifeſtum. Ex quibus euidenter ſequitur, quòd omnia puncta coſtæ , & omnes lineæ rectæ ductæ ab eis , non ducuntur, nec duci poſſunt ad omnia puncta diametri , cum non ducantur ad puncta illius longitudinis , per quam exceditur coſta ab eodem diametro ſic diſpoſito ; nec proinde his punctis diametri correſpondent in hac diſpoſitione , ſed punctis tantum illius longitudinis , ſecundum quam cenſentur æquales , & puncta coſtæ non ſunt tot , quot puncta diametri: ergo eadem puncta coſtæ , & eædem lineæ rectæ ab eis ductæ,

non

non correſpondent tot punctis diametri in hac diſpoſitione poſiti,ac correſpondebant in priori diſpoſitione.Probatur conſequentia , quia in priori diſpoſitione correſpondebant omnibus punctis eiuſdem diametri , & in poſteriori non correſpondent omnibus , ſed ſolum punctis certæ longitudinis eius , vltra quos reſtant puncta alterius longitudinis, per quam diameter in tali diſpoſitione excedit coſtam , quibus non correſpondent. Et ex hoc ſatis apertè colligitur,quòd variata diſpoſitione poſſunt pauciora puncta correſpondere pluribus. Quod eodem modo probatur in eiſdem circulis maiori , & minori: nam ſi protendantur in duas lineas rectas , euidens eſt, lineam rectam maioris circuli longiorem eſſe : ſit ergo in duplo longior , & tunc ſi quælibet ponatur iuxta aliam , medietas lineæ maioris circuli erit æqualis integræ lineæ minoris,& duci poterunt lineæ rectæ ab omnibus punctis huius integræ lineæ,ad omnia puncta medietatis lineæ maioris ei correſpondentis, non verò ad puncta alterius medietatis (per quam exceditur) ſibi non correſpondentis:vnde ſequitur,quòd in prima diſpoſitione circularis figuræ pluribus punctis correſpondebant puncta circuli minoris : in ſecunda verò diſpoſitione lineæ rectæ correſpondent paucioribus.

Et ex tota hac doctrina clarè deducitur ſolutio argumenti 140
principalis à nobis propoſiti de aqua rarefacta correſpondente toti quantitati vaſis, cum ante rarefactionem ſolum medietati illius correſponderet,quod conſequenter habent partes,& puncta eius ; correſpondent enim omnibus partibus, & punctis eiuſdem vaſis;ſed non ſequitur,nouas partes,vel puncta acquiſiſſe;quia poſſibile eſt , immo & neceſſarium , vt probauimus, quòd pauciores partes,& puncta ſecundum diuerſitatem diſpoſitionem correſpondeant pluribus , adquirunt vero diuerſam diſpoſitionem partes , & puncta aquæ per rarefactionem ; cum magis diſtent inter ſeſe , & maiorem extenſionem habeant ad locum,ad quem ex conſequenti mouentur,dum rareſiunt.

QVÆSTIO II.

An rarefactio, & condenſatio per ſe primò terminentur ad quantitatem,vel ad qualitatem, aut ad vbi,ſeu localem præſentiam.

VT intelligatur quæſtio , annoto , quantitatem dupliciter 141
ſumi poſſe. Primò pro ea,quæ eſt ſubiectum , quo medio

inhærent ſubſtantiæ extera accidentia corporea. Secundò ſumitur pro extenſione ad locum eiuſdē quantitatis, vel alterius rei per ipſam, qua extenſione carere poteſt eadem quantitas, & cætera omnia, quæ eam participant ab eadem quantitate, vt patet in corpore Chriſti, cuius quantitas non habet extenſionem localem, nec dicitur eſſe in loco, niſi fortè per accidens ratione ſpecierum ſacramentalium; & ex hoc infero, extenſionem hanc eſſe modum quantitatis diſtinctum ex natura rei ab eadem quantitate. Hoc ſuppoſito, dum quærit titulus quæſtionis, an rarefactio ſit motus per ſe primò terminatus ad quantitatem, non intelligitur de quantitate primo modo ſumpta, quia ex præcedenti quæſtione conſtat, per rarefactionem, non acquiri nouam quantitatem, ſed de quantitate pro extenſione ad locum.

Secundò certum eſt, per rarefactionem acquiri nouam extenſionem ad locum; atque ex conſequenti nouam præſentiam localem, vt docet expreſsè Ariſt. 4. lib. Phyſic. text. 86. & probat euidens ratio, nam corpus per rarefactionem maiorem locum occupat, quam ante illam: ergo maiorem habet extenſionem ad locum, & maiori ſpatio præſens eſt; ſed nec poteſt habere maiorem extenſionem ad locum, nec maiorem præſentiam localem, niſi deſtructis minoribus; cum conſtet maiorem extenſionem ad locum, & maiorem præſentiam, eſſe nouum, atque diuerſum modum ſe habendi in ordine ad locum, vel ſpatium, incompoſſibilem cum minori: ergo neceſſe eſt, corpus per rarefactionem nouam, atque diſtinctam extenſionem acquirere, nouámque præſentiam localem: an verò res ſint diſtinctæ, vel ſaltem modi realis diuerſi ex natura rei, attingemus poſtea. Quærit ergo titulus quæſtionis, an extenſio localis, vel localis præſentia, vel vtraque ſimul, (ſi eadem entitas realis ſit) per ſe primò terminent motum rarefactionis, & ita non ſit alteratio, ſed motus localis, vel motus ad quantitatem pro extenſione ad locum, aut hos duos motus includat, vel potius ſit per ſe primò alteratio terminata ad raritatem, quæ ſit qualitas; conſequenter vero, & quaſi ſecundariò terminetur ad extenſionem, vel localem præſentiam.

142 Et prima opinio aſſerit, rarefactionem per ſe terminari ad maiorem diſtantiam partium inter ſeſe, condenſationem verò ad minorem hoc modo factas, vt cum corpus ſit poris quibuſdam plenum, quæ ſunt concauitates quædam, quaſi partibus eius inſertæ, aliquando partes ipſæ comprimuntur, & per compreſſionem quaſi occludunt eoſdem poros, minoréſque efficiunt, quò magis ad ſe inuicem accedunt, & ex hoc fiunt minus diſtantes

diſtantes inter ſeſe, & quaſi contrahuntur, & hæc contractio corporis eſt denſitas,& acquiſitio eius condenſatio; aliquando verò dilatantur partes corporis, & maiores fiunt pori & magis ſeparantur partes corporis inter ſeſe; & hæc ſeparatio eſt raritas,eiúſque acquiſitio eſt rarefactio; & cum maior, vel minor ſeparatio, vel coniunctio partium pertineat ad extenſionem in loco,vel ad præſentiã localem,aſſerit hæc ſententia rarefactionem,& condenſationem eſſe motus locales compreſſionis, vel dilatationis.Ita ſenſerunt antiquiores quidam Philoſophi,quos citat,& impugnat Ariſt.4.lib.Phyſ.c.6.ita etiam ſenſit Valleſ.4. lib.Phyſ.tex.84.& controuerſia 27.ad Tyrones,in eo ſolum differens ab eis, quòd illi ponebant poros vacuos omni corpore, Valleſius verò ponit eos corpore aliquo ſubtili, vt vaporibus repletos,& dum comprimuntur partes corporis,cedere eis corpus illud ſubtile,non tamen relinqui poros vacuos, ſed plenos adhuc ſubtiliori alio corpore loco prioris ingrediente, vel eos replente,ſed per compreſſionẽ partium, & per maiorẽ coniunctionẽ inter ſeſe minores fiũt pori,& partes ipſe minus diſtantes,& per dilatationem magis,quod eſt condenſari,& rarefieri.

Argumentum huius ſententiæ vnicum eſt, quia impoſſibile eſt condenſari corpus,vel rarefieri,niſi partes eius comprimantur,vel dilatentur, & magis vel minus diſtantes inter ſeſe fiant, ſed etiam impoſſibile eſt,magis,vel minus diſtantes fieri partes ſolidas, niſi per penetrationem, ſi non ponatur interuallum aliquod inter eas,vel vacuum omni corpore,vel plenum ſubtili,quod facilè cedere poſſit:ergo admittendum eſt hoc neceſſariò,vel impoſſibilis cenſenda rarefactio, vel condenſatio, quo admiſſo, magis vel minus diſtantes fieri partes contingit per motum localem, quo magis ad ſe accedunt, vel magis à ſe recedunt:ergo motus iſte localis acceſſus, aut receſſus eſt rarefactio,aut condenſatio.

Hæc tamen ſententia falſa eſt, & experientiæ repugnat. Et 143
quantum ad primam partem eius ponentem poros vacuos intra corpora,ſufficienter impugnata eſt ab Ariſtotele eodem loco; deinde quantum ad vtrumque ſenſum, probatur eſſe falſam multis experientiis: nam in corporibus cæleſtibus dantur partes quædam denſiores aliis, & tamen intra illas non ſunt pori, & multo minus eſſe poſſunt ſubtiliora corpora, cum & ipſa ſint ſubtiliſſima, atque perfectiſſima, quæ nullum patiuntur aliud corpus intra ſe conſiſtere. Præterea ignis,& aër ſunt corpora rariſſima, intra quæ repugnat dari alia ſubtiliora corpora intra poros eorum conſiſtentia:& de igne euidens eſt, quod tale corpus intra ſe non pateretur, ſed illud conſumeret,

atque

atque etiam aër nullum pati poſſet præter ignem ſubtiliorem ſe;quòd verò ignem intra ſe non habeat, probat euidens experientia:quia per viſum,atque etiam per tactum ſentiretur:conſtat vero non ſentiri. Alia denique experientia probari poteſt falſitas huius ſententiæ: quia ſi aqua calidiſſima concludatur intra vas vndequaque opertum, dum ſe reducit ad antiquam frigiditatem,ſimul condenſatur,& cum ſe etiam reducat ad minus ſpatium vaſis occupandum, diſrumpitur vas, ne detur vacuum in illa concauitate vaſis,quam deſerit,quod non eſſet neceſſarium, ſi poros intra ſe haberet aliquo corpore repletos: nam tale corpus ab eo egreſſum illam concauitatem vaſis replere poſſet.

144 Secunda opinio tenet, raritatem non eſſe maiorem diſtantiam partium inter ſeſe,nec denſitatem minorem, nec etiam rarefactionem fieri per dilatationem partium, vel condenſationem,aut per compreſſionem,ita vt vel poros vacuos partes compreſſæ repleant, vel ſubtiliore alio corpore repletos patiantur:nec raritatem, aut denſitatem eſſe qualitates aliquas, nec rarefactionem, & condenſationem alterationes ad illas terminatas,ſed raritatem non eſſe aliud,quàm maiorem extenſionem corporis in ordine ad locum,vel(quod idem eſt)maior præſentia localis,& rarefactio,non aliud,quam acquiſitio huius præſentiæ maioris:denſitas verò minor præſentia, minorq; extenſio in ordine ad ſpatium, & condenſatio acquiſitio eius; & cum præſentia localis ſit idem, quod vbi ad quod per ſe terminatur motus localis,conſequenter aſſerit hæc opinio, rarefactionem,& condenſationem eſſe motus locales per ſe terminatos ad præſentiã localem, vel vbi,ſicut cæteros, ſeu ad maiorem, vel minorem præſentiam,maiorem,vel minorem extenſionem in ſpatio,quæ idem eſt cum maiori,vel minori præſentia:quare dum rareſit corpus, non mouetur pluribus motibus, ſed vnico motu locali ſic explicato.Ita recentiores non pauci, ex quibus nonnulli aſſerunt moueri duplici motu, quia extenſionem diſtinguũt ex natura rei à præſentia locali, & ideo dicunt primò,& per ſe moueri ad extenſionem, & hunc motum eſſe rarefactionem,vel cõdenſationem propriè,ac per ſe, quam conſequitur motus localis ad maiorem præſentiam: & quia extenſio localis eſt aliquid quantitatis, vel proprius effectus eius,& per ſe diuiſibilis ſicut ipſa, aſſerunt conſtituere ſpeciem aliam diſtinctam quantitatis continuæ à tribus, nempe, linea, ſuperficie,& corpore:& ideò rarefactionem,& condenſationem per ſe terminari ad hanc ſpeciem quantitatis,& eſſe motus per ſe ad maiorem, vel minorem quantitatem, non quidem ad

maiorem,

maiorem, vel minorem quantitatem, prout eſt ſubiectum, quo medio inhærent ſubſtantiæ accidentia corporea (quo pacto augmentatio & diminutio terminantur ad quantitatem) quia nulla talis quantitas acquiritur, vel deperditur per rarefactionem, & condenſationem, vt præcedenti quæſtione probatum eſt; ſed ſunt motus per ſe ad maiorem, vel minorem quantitatem ſumptam pro ſola extenſione maiori, vel minori ad locum.

Probatur hæc ſententia. Primò, quia raritas, & denſitas non ſunt qualitates, ſed ſolum dicunt poſitiones partium in ordine ad locum pertinentes ad extenſionem localem, vel localem præſentiam: ergo rarefactio & condenſatio non ſunt alterationes, ſed motus locales per ſe terminati ad maioré præſentiam localem. Euidens eſt conſequentia: quia motus omnes deſumunt ſpecię à termino ad quem: antecedens verò expreſſum in primis eſt apud Ariſtot. in prædicamento qualitatis his verbis; *Rarum vero, & ſpiſſum, & aſperum, & lene putabuntur quidem qualequid ſignificare: ſed aliena huiuſmodi putãtur eſſe à diuiſione, quæ circa quale eſt. quamdam enim poſitionem magis videntur partium vtrumque monſtrare, &c.* Deinde apud D. Thom. 2. lib. de gener. lect. 2. vbi ita ait: *Rarum autem, & denſum, vt in 4. Phyſ. dicitur, non ſunt qualitates Phyſicæ, ſed poſitio partium materiæ ſecundum propinquum in denſo, vel ſecundum remotum in raro.* 145

Secundò, quia non ſunt multiplicandæ entitates, & multò minus motus ſine vrgenti neceſſitate: ſed nulla vrget neceſſitas ponendi qualitatem, quæ ſit raritas, præter maioré præſentiam localem, nec alterationem per ſe terminatam ad illam, quæ ſit rarefactio: ſed ſufficit pro raritate maior præſentia localis, & minor pro denſitate, & pro rarefactione, & condenſatione ſufficiunt motus locales per ſe terminati ad illas: ergo non eſt ponenda qualitas, neque alteratio, pro raritate, & rarefactione. Minor ſic probatur, ſi aliqua eſſet vrgens neceſſitas ponendi qualitatem præter localem præſentiam, maximè vt modus, quo ſunt raritas, & denſitas, faciliùs intelligatur, vel vt aſſignetur cauſa proxima, & quaſi effectiua maioris extenſionis, vel præſentiæ localis, ſed vtraque ratio, vel cauſa eſt inſufficiens: ergo non eſt multiplicanda propter illam. Probatur minor de cauſa priori, quia tota difficultas intelligendi modum, quo fiat rarefactio, in eo conſiſtit, quod idem numero corpus per rarefactionem poſſit occupare maiorem locum, vel habere maiorem præſentiam in eo abſque aliqua noua cauſa, per quã alio modo afficiatur eadem quantitas, cum idem, in quãtum idem, ſemper ſit natũ facere idem, hoc eſt, non maius, neque minus, ſecũdum 146

intenſio

intenſionem, vel extenſionem vt poſſit occupare maiorem locum, vel correſpondere maiori ſpatio, quam correſpondebat prius, ſed ad tollendam hanc difficultatem ſufficit aſſignare pro cauſa maioris extẽſionis primas qualitates corporis, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem tali modo attemperatas: ergo prima cauſa non eſt ſufficiens; ſed nec ſecunda de cauſa proxima effectiua maioris extenſionis, vel præſentiæ, nempe qualitate, quæ ſit raritas: quia talis qualitas aliquam debet habere cauſam proximam ſuæ productionis in corpore; & hanc ſufficeret aſſignare pro cauſa maioris extenſionis, vel præſentiæ, abſque qualitate media, nempe tale temperamentum corporis, vel diuerſum, ſecundum primas qualitates, à quo poterit ſufficienter prouenire, vt maiorem, vel minorem præſentiam habeat ſucceſſiuè in loco.

147 Probant tandem experientia: quia per ſolam compreſſionem digito factam condenſatur aër in vtre incluſus; ſed non eſt poſſibile, quòd per actionem tam facilem producatur noua qualitas in eodem aëre, quæ ſit denſitas: ergo non eſt ponenda, & conſequenter nec motus, per quem producatur, quæ ſit condenſatio, ſed ſufficit motus localis eiuſdem aëris, quem facilè intelligimus digito poſſe fieri.

Præterea, eadem condenſatio aëris fit per impulſum digito impreſſum, ſed impulſus non eſt productiuus alterius qualitatis, ſed ſolius motus localis, & localis præſentiæ, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo denſitas producta in aëre non eſt aliud, quàm minor præſentia localis, neque condenſatio erit aliud, quàm motus localis, per quem per ſe primò producitur. Tertia opinio negat, raritatem, & denſitatem eſſe maiorem, aut minorem extenſionem localem, maiorem aut minorem præſentiam; aſſerit verò eſſe qualitatem quamdam diſtinctam realiter ab his, & priorem natura eis, tamquam cauſam vtriuſque, ita vt per eam diſponatur corpus ad maiorem extenſionem, & maiorem præſentiam localem habendam, vel acquirendam: rarefactionem verò, & condenſationem eſſe motus alterationis per ſe primò tendentes ad has qualitates, ſicut calefactio ad calorem: maiorem verò extenſionem in loco, & maiorem præſentiam conſequi naturaliter rarefactionem. Hæc eſt communis apud antiquos Philoſophos, & interpretes Ariſtotelis: immo eam tenet ex ſanctis Patribus Auguſtinus capit. 12. Cathegoriarum in 1. tomo, Damaſc. capit. 12. ſuæ Phyſicæ, Boecius, & Albert. Mag. in prædicamen. quantitatis, autor ſex principiorum capit. de ſitu, comm. 4. lib. Phyſ. text. 84. & ibidem Burleus, Capreol. in 2. diſt. 19. quæſt. 1. art. 3. Argen. in 2. d. 18. quæſt.

quæſt.vnica art.4.Durand.ibid.q.1.atque etiam Hiſpalen.Sonzinas 8. Metaph.q.27.Caietan.3.p.q.77.artic.5. etiamſi ſimul aſſerat, rarefactionem fieri cum additione nouæ partis quantitatis:& ex recentioribus multi,& videtur mihi longè probabilior,& tenenda.

148 Nam in primis eam abſque dubio tenet expreſſè Ariſt.7.lib. Phy.cap.2.tex.11.& 2.lib. de partibus animalium, c.1. quibus locis enumerat qualitates tangibiles, & inter eas raritatem, & & denſitatem:vnde non poteſt, vel apparens expoſitio adhiberi his teſtimonijs ab authoribus ſecundæ opinionis:teſtimonium verò ex prædicamento qualitatis adductum ab eis, optimè à nobis exponetur ſuo loco, ſed clarius adhuc loquitur Ariſt. 4. lib.Phyſ.text. 86. his verbis:*Denſum enim, & rarum ſecundum hanc contrarietatem lationis factiua ſunt, ſecundum autem ipſum durum & molle,paſſionis, & impaſſibilitatis & non lationis, ſed alterationis magis.* Quibus denſum, & rarum cauſam eſſe docet duplicis contrarietatis qualitatum, nempe grauitatis, & leuitatis;atque etiam duritiei, & mollitudinis, & in quantum ſunt cauſa primæ contrarietatis, aſſerit eſſe cauſam effectiuam motus localis ab ea effectiuè procedentis.Ex quo euidens argumentum deſumo aduerſus ſecundam opinionem hoc modo; Rarum & denſum ſunt cauſa efficiens motus localis media grauitate & leuitate: ergo ſunt cauſa efficiens extenſionis localis,& localis præſentiæ, quæ ſunt terminus per ſe motus localis. Ex quo euidenter ſequitur, raritatem, & denſitatem, non conſiſtere in extenſione locali, vel præſentia locali, ſed eſſe his priora ſecundum naturam, cum ſint cauſæ efficientes harum. De raro autem & denſo loquitur proprijſſimè Ariſt. eo loco, vbi agebat aduerſus antiquos Philoſophos, qui ponebant dari vacuum intra corpora rara: nam cum videantur partes eorum eſſe ſeparatas, videtur eſſe intra illas vacuum: ſed arguit Ariſt. quia vacuum non poteſt eſſe cauſa motus localis,cum eum potius impediat, ſed rarum, & denſum ſunt cauſa efficiens motus localis,media grauitate & leuitate, quas cauſant:ergo non poteſt vacuum conſiſtere in raro. Quod argumentum nullius momenti eſſet, niſi de raro & denſo propriè loqueretur.Idē D.Tho.expreſſiſſimè.1. lib.de gen.lect.14. his verbis: *Si aër rareſiat,vel condenſetur:dicendum eſt, quòd talis tranſmutatio non poteſt propriè dici augmentum, ſed alteratio, ſit enim ſecundum tranſmutationem paſſibilium qualitatum, ſcilicet rari,& denſi, &c.*& 3.p.q.77.art.2.ad 3. vbi ita ait, *Rarum, & denſum ſunt quadam qualitates conſequentes corpora ex hoc, quòd habent multum,vel parum de materia ſub dimenſionibus.*

Deinde

149 Deinde probari poteſt efficacioribus argumentis, & ſit primum: impoſſibile eſt eãdem quantitatem prorſus immutatam habere, vel acquirere maiorē extenſionē ad locū, aut maiorem præſentiam: ergo aſſignari debet, aliqua mutatio in quantitate prior natura, quã maior extenſio, vel maior pręſentia, à qua hęc procedãt, tãquam à cauſa proxima; ſed non eſt alia aſſignabilis præter raritatem: ergo prior natura eſt hæc maiori extenſione, maiorique præſentia: quare nulla harum poteſt eſſe raritas, neque acquiſitio eius rarefactio. Probatur minor, quia calor, vel frigus, aut temperamentum, quod aſſignatur ab authoribus ſecundæ opinionis pro cauſa maioris extenſionis, vel præſentiæ, non poteſt eſſe proxima, ſed ſolū remota: ergo neceſſe eſt aliam qualitatem aſſignare pro cauſa proxima, & hæc erit raritas. Probo iterum minorem, quia rarefactio eſt motus localis, per quem corpus mouetur ad maiorem extenſionē, & præſentiam localem: ergo illa erit cauſa proxima maioris extenſionis, & maioris præſentiæ, quæ fuerit cauſa motus localis, per quem producitur: ſed primæ qualitates, & tale temperamentum earum ſunt cauſa remotiſſima motus localis: ergo etiam maioris extenſionis, & præſentiæ. Probatur minor. Primò, quia proxima cauſa motus localis, ſunt grauitas, & leuitas corporis, & cauſa proxima harum raritas, & denſitas, vt docet expreſſè Ariſt. loco proximè citato: & cauſa raritatis & denſitatis proxima eſt tale temperamētum primarum qualitatum, vt docet expreſſè idem Ariſtot. 2. lib. de partibus animalium capit. 1. in princip. his verbis: *Humiditas enim, & ſiccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum ſunt compoſitorum, cætera autem differentiæ eas ſequuntur, vt denſitas, raritas, grauitas, leuitas, aſperitas, lenitas, & reliqua id genus affectiones.* Ergo de primo ad vltimum remotiſſima cauſa eiuſdem maioris extenſionis, maioriſque præſentiæ localis erit tale temperamentum primarum qualitatum. Proximior verò raritas, & denſitas media grauitate & leuitate, quæ ex eis ſequuntur. Secundò probatur eadem minor, quia per primas

150 qualitates, vel per tale temperamentum earum, non diſponitur corpus immediatè ad occupandum locum, vel ad maiorem præſentiam in ſpatio: ergo non poſſunt eſſe cauſæ, per quas quantitas eis affecta occupet maiorem locum, ſed alia erit neceſſariò aſſignanda, quæ non poteſt eſſe, niſi raritas. Probatur antecedens, quia benè ſequitur. Per tale temperamentum non diſponitur immediatè corpus ad motū localem, ſed per grauitatem, & leuitatem: ergo neque ad terminū eius, quæ eſt maior extenſio, vel præſentia, quæ ſunt terminus per ſe illius: ſolum ergo poteſt eſſe remota diſpoſitio. Quòd verò non ſit alia proxima

proxima præter raritatem,& denſitatem: probatur,quia corpus rarefieri,eſt partes eius magis ſeparari inter ſeſe, & condenſari, magis vniri, atque coniungi; ſed hæc eſt proxima diſpoſitio ad maiorem,vel minorem extenſionem, & præſentiam,quæ ſtatim ſequitur ex maiori diſtantia partium inter ſeſe: ergo raritas & denſitas afficientes corpus ſunt immediata cauſa,ratione cuius quantitas eius extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præſentiam in eo, & ex conſequenti maior præſentia, atque extenſio non poſſunt eſſe raritas, & denſitas, ſed effectus harum.

Secundò ſic probatur. Raritas, & denſitas poſſunt ſeparari ab extenſione,& præſentia locali corporis: ergo non poſſunt in his conſiſtere,ſed diſtingui debent ab eis ex natura rei. Euidens eſt conſequentia, & probatur antecedens in myſterio Euchariſtiæ: nam quædam partes corporis Chriſti ſunt denſiores aliis, aliæ aliis rariores, vt oſſa denſiora ſunt carne, & humores rariores carne, & oſſibus, & tamen conſtat non habere extenſionem in ordine ad locum, neque præſentiam localem, ſicut nec eam habet ipſum corpus: ergo raritas & denſitas reperiuntur ſine maiori extenſione, ac maiori præſentia locali, & ideò non poſſunt in his conſiſtere:& idem poteſt probari de quocumque corpore raro & denſo,vt de aëre,& terra;quia ſicut poteſt Deus conuertere panem in corpus Chriſti, ita poteſt conuertere aërem in terram, quamuis requiratur contrarietas ad conuerſionem:nam aër,& terra contraria ſunt: facta autem tali conuerſione eſſet terra ſub accidentibus aëris nullam habens extenſionem ad locum, nec localem præſentiam,ſicut neutram habet corpus Chriſti ſub accidentibus panis exiſtens; & tamen haberet naturalem ſuam denſitatem,ſicut cætera accidentia naturalia frigoris & ſiccitatis: ergo raritas,& denſitas non conſiſtunt in maiori extenſione, aut maiori præſentia locali. 151

Huic argumento reſpondent autores ſecundæ opinionis negando, quod partes Chriſti in Euchariſtia exiſtentes habeant raritatem, vel denſitatem, ſed dicunt eſſe diſpoſitas, vt raritatem, & denſitatem inducant, ſi ſuæ naturæ relinquantur: ideo autem videtur nobis raras eſſe,vel denſas: quia apprehendimus eas ſecundum modum,quem habent in cœlo,aut in cęteris corporibus humanis, & eodem modo negabunt, terram habere denſitatem,ſi eſſet ſub accidentibus aëris in eam conuerſi. Hæc tamen ſolutio falſa eſt, quia rarum & denſum ſic definiuntur,vt docet D. Thom. 1. p.q.92.art.3.ad 1.in 2.d.30.q.2.art.1.& 3.p. q.77.art.2.ad 3.colligens definitiones eorum ex Ariſtot.4.Phyſ. text.84. & lib.7. text. 15. rarum eſt. *Quod parum habet materiæ* 152

ſub magnis dimenſionibus; denſum verò, *quod multum habet materiæ ſub paruis dimenſionibus*. Sed definitiones iſtæ conueniunt partibus Chriſti in Euchariſtia exiſtentis; ergo ibi habent veram,& formalē raritatem, & denſitatem. Probatur minor,quia euidens eſt, oſſa eius plus materiæ habere, quàm carnem, & iecur plus quàm ſanguinem, & reliquas partes, & hoc ex proprio, ac naturali temperamento, quod in Euchariſtia habere, non poteſt negari, cum habeant ſuum eſſe naturale partes iſtæ; habent etiam ſub minoribus dimenſionibus. Quod ſic probo. Partes iſtæ ſic exiſtentes ſunt occupatiuæ minoris loci, & minorem occupant in cœlo,vbi habent localem extenſionem:ergo minores habent dimenſiones, Probatur conſequentia; quia dimenſiones per ſe primò ſunt maiores, vel minores, non per actualem occupationem maioris loci, ſed per aptitudinem, quam euidens eſt non amittere,etiamſi actuali ordine ad locum careant,ex quibus ſequitur,denſiores eſſe alias,alias verò rariores,quia maioris loci ſunt occupatiuæ.

153 Probatur tandē,quia cum æquali extenſione locali, & etiam cum æquali præſentia ſtat, vnum corpus eſſe magis denſum,vel rarum, quam aliud:ergo raritas, & denſitas non conſiſtunt in maiori,vel minori extenſione,aut præſentia locali: euidens eſt conſequentia. Antecedens ſic probo. Ponamus duo vaſa eiuſdem menſuræ, quorum vnum ſit plenum aqua, aliud verò non plenum,ſed quod minus aquæ eiuſdem prorſus conditionis habeat, quæ calefacta ab igne rareſiat, & ſic rarefacta vas ipſum non minus,quam alia adimpleat.Quo ſuppoſito,ſic arguo. Iſtæ duæ aquæ habent eandem prorſus extenſionem localem, eandemque præſentiā, ita vt neutra habeat maiorem extenſionem, quàm alia,nec maiorem præſentiam;& euidens eſt,poſteriorem habere multo minorem denſitatem:ergo denſitas non conſiſtit in minori extenſione, vel in minori præſentia. Et idem argumentum effici poteſt de raritate, ſi ponamus medietatem eius plenam aqua, & aliam medietatem plenam aëre, tunc enim æqualem habent extenſionem localem,æqualemque præſentiam, & aqua eſt denſa,aër verò rarus: ergo non conſiſtunt raritas,& denſitas in maiori extenſione,vel maiori præſentia locali.

154 Vt autem veritas noſtræ ſententiæ melius intelligatur,& argumenta aliarum facilius ſoluantur, explicandum eſt, quæ ſit ratio eſſentialis raritatis, & denſitatis, vel in quo conſiſtant qualitates iſtæ, & qui ſint effectus formales, ac primarij earum; ex his enim intelligetur quidnam ſit rarefactio, & condenſatio. Notandum igitur eſt primò, raritatem,& denſitatem quatuor præſtare corpori. Primum eſt, quod partes eius magis

ſint ſe

ſint ſeparatæ, vel diſiunctæ inter ſe, aut magis coniunctæ, vel minus ſeparatæ ſine diſcontinuatione; illud enim habent per raritatem, hoc per denſitatem. Secundum, quod præſtat corpori, eſt, quòd minorem habeat multitudinem materię, ac partium quantitatis ſub maioribus dimenſionibus, vel maiorem multitudinem ſub minoribus; illud enim habet corpus rarum, vel rarefactum, hoc verò corpus denſum, vel condenſatum. Tertium eſt, quòd maiorem, vel minorem habeat extenſionem localem corpus ipſum, & partes eius, maiorem quidem per raritatem, vel rarefactionem, & minorem per denſitatem, vel condenſationem. Sed in nullo horum trium conſiſtit effectus formalis primarius raritatis, ſed duo priora quaſi materialia ſunt reſpectu primarij, ac formalis effectus, & ideo ab eo connotantur, quare non poteſt ſine vtroque intelligi. Tertius verò effectus ſecundarius eſt, formalis quidem, vel certè in genere cauſæ efficientis ab ea procedens, ſecundum diuerſos modos loquendi authorum nihil ad præſens inſtitutum referentes: nam cum extra primarium effectum ſit, parum refert, vocare talem effectum formalem, vel ſecundarium efficientis cauſæ. Vltimum igitur, quod raritas, & denſitas præſtant corpori, eſt, quòd maiores dimenſiones, aut maiorem molem, vel magnitudinem habeat, vel ſuſcipiat, ſine additione nouæ materiæ, aut nouæ quantitatis: & hoc eſt primarius effectus eius, qui non debet ſic intelligi, vt maiores ipſæ dimenſiones, aut maior magnitudo ſint effectus primarius, & formalis raritatis, vel denſitatis; nam maior, aut minor magnitudo corporis, vel maior moles, ſeu maior dimenſio, à quantitate prouenit, non tamen nudè accepta, ſed affecta raritate, vel denſitate: ergo non poteſt eſſe effectus formalis raritatis, aut denſitatis, quæ ſunt qualitates quædam, ſed effectus formalis primarius earum eſt, conſtituere corpus rarum formaliter, hoc eſt, ita illud afficere, vt ſic affectus maiorem magnitudinem, & molem, maioreſque dimenſiones habeat, eadem eius materia, & eadem eius quantitas.

Quatuor ergo modis poſſunt definiri raritas, & denſitas, ſecundum hos quatuor effectus, vt ſigillatim explicentur, & teſtimoniis Ariſtot. & D. Thom. confirmentur. Primo poſſunt definiri hoc modo: *Rarum eſt, quod habet partes diſtantes à ſe inuicem*: denſum verò, *Cuius partes ſibi ipſis propinquæ ſunt*, & per has definitiones explicantur ſecundum primum effectum per rationem intrinſecam eorum connotatum, quas tradit Ariſt. in prædicamento qualitatis. Secundò definiuntur ſic. Rarum eſt, *quod parum habet materiæ ſub magnis dimenſionibus*; & denſum, *quod multum habet materiæ ſub paruis*; & his definitionibus 155

definiuntur per multitudinem partium etiam connotatam in ratione earum intrinſeca; quas definitiones tradidit D.Thom. 3. part. quæſtion. 77. artic. 2. ad 3. ex Ariſtot. collectas 4. lib. Phyſicor. text.84. & 85. Tertio modo poſſunt definiri per maiorem, vel minorem extenſionem localem, aut localem præſentiam, tamquam per effectum remotum, in hunc modum. Rarum eſt, *quod ſub eadem materia, & quantitate, maiorem habet extenſionem localem, aut maiorem præſentiam*, & denſum, *quod minorem*; & has definitiones non inuenio apud Ariſtot. vel D. Thom. nam dum Ariſtot. cap. de qualitate aſſerit, rarum, & denſum magis monſtrare quamdam poſitionem partium, quàm rationem qualitatis, non de poſitione partium in ordine ad locum intelligit, ſed de poſitione partium inter ſeſe, vt definitiones ab eo ibidem aſſignatæ euidenter oſtendunt. Vltimo definiri poſſunt hac ratione. Raritas eſt *qualitas apta ſic afficere corpus, vt ex eius affectione maiorem magnitudinem, vel dimenſiones habeat ſub eadem materia, & quantitate.* Denſitas verò *qualitas apta ſic afficere corpus, vt ex affectione eius maiorem habeat magnitudinem, vel minores dimenſiones ſub eadem materia, & quantitate.* Quas definitiones deductas ex Ariſtot. 4. Phyſ.text.84.& 85. attulit D.Thom. 1. p.q.92.art.3.ad 1. his verbis comprehenſas: *Hoc autem eſt rareſieri ſcilicet, materiam eamdem accipere maiores dimenſiones*; & cenſeri debent eſſentiales; quia aſſignantur per verum genus raritatis,quod eſt qualitas; & per ordinem ad effectum formalem, atque primarium eius, vt ſi definiamus albedinem dicentes: Albedo eſt qualitas apta facere corpus album.

156 Secundo notandum eſt, quòd cum eſſentia quantitatis conſiſtat in extenſione partium, ſecundum molem, vel magnitudinem, ita vt vna ſit extra aliam, & cuilibet debeatur diſtincta pars loci, perfici poteſt quantitas in ſubiecto accidentaliter ſecundum hanc extenſionem, ſicut qualitas perficitur accidentaliter ſecundum intenſionem,quamuis diuerſo modo;quia qualitas perficitur per additionem partium gradualium pertinentium ad entitatem eius,quantitas verò perficitur ſecundum extenſionem ſine additione nouæ partis pertinentis ad entitatem eius; ſed ex eo quòd afficitur qualitatibus procedentibus ex tali temperamento ſubiecti, quæ ſunt raritas & denſitas, quarum ratione accidentaliter creſcit extenſio, vel magnitudo eius.Et ratio huius differentiæ ſumitur ex diuerſa natura quantitatis, & qualitatis; nam cum eſſentia quantitatis conſiſtat in extenſione partium, apta eſt magis dilatari, vel contrahi, ſecundum partes, quas iam habet actu per aduentum alicuius

extrinſeci, ratione cuius maiorem extenſionem acquirũt, quod non habet qualitas;non enim perfici nata eſt,niſi per partes de nouo educendas de potentia ſubiecti, vt per ſe eſt manifeſtum. Et ex his intelligitur ſenſus quorumdam verborum D.Tho.12. q.52. art.2. ad 1. quibus aſſerit, quantitatem augeri in his,quæ rareſiunt,per intenſionem,abſque noua additione,quod difficile viſum eſt multis eius interpretibus, ex eo quòd quantitas non ſuſcipit magis & minus, id eſt, intenſionem, & remiſſionem, vt docet Ariſtoteles in prædicamento quantitatis: ergo non poteſt eſſe verum,quòd augeatur per intenſionem in rareſactione.Senſus tamen D.Thom.non caret veritate,& proprietate,iuxta hanc noſtram doctrinam;nam cum extenſio quantitatis augeatur media raritate, quæ eſt qualitas habens gradus intenſionis in ſubiecto, verè, & propriè dicitur augeri per intenſionem, non propriam, ſed raritatis eam afficientis, & augentis eius extenſionem.

Ex hac doctrina manet explicatus effectus formalis primarius raritatis & denſitatis,qui non eſt aliud, quàm conſtituere corpus rarum, vel denſum; hoc eſt,ſic eum afficere, vt ex tali eſſe formali maiorem, vel minorem habeat extenſionem accidentalem partium inter ſeſe, quæ non eſt aliud, quàm maior, vel minor magnitudo,aut molles, ſeu maior dimenſio ſub eadem materia & quantitate.Deinde colligitur id,in quo decepti ſunt authores ſecundæ opinionis,nempe in eo, quòd vltimum, atque remotum effectum raritatis poſuerunt pro eſſentia eius, nempe maiorem extenſionem localem, vel maiorem præſentiam. Quod à priori poteſt probari eſſe falſum hoc argumento ex eadem doctrina deducto. Prius intelligitur quantitatem habere maiorem extenſionem partium inter ſeſe, maiorémque magnitudinem,& mollem, quam intelligatur habere maiorem extenſionem in ordine ad locum, maiorémq; præſentiam;nam hæc ex illa oritur tamquam effectus ex cauſa:ergo prius intelligitur; ſed eo ipſo, quod habet maiorem magnitudinem, ſine additione nouæ partis, intelligitur rareſacta, quia non poteſt intelligi habere maiorem magnitudinem in ſe ſecluſa additione partis,niſi per rareſactionem:ergo raritas non conſiſtit in maiori extenſione locali,ſed in alio priori. 157

Tertio colligitur; quidnam ſint rareſactio & condenſatio, vel in quo conſiſtat eſſentialis ratio earum. Eſt enim rareſactio *motus alterationis per ſe tendens in raritatem*; & condenſatio *motus alterationis per ſe tendens in denſitatem*; cætera enim, quæ per rareſactionem & condenſationem fiunt, non pertinent ad eſſentiam earum, ſed vel materialia ſunt, & ideò con- 158

notantur per illas, vt dilatatio partium, diſiunctio, vel coniunctio maior earum, maior etiam multitudo partium eiuſdem materiæ, & quantitatis ſub minori magnitudine, remotos quoſdam effectus continent ex eadem quantitate his qualitatibus affecta prouenientes. Vt maiorem extenſionem localem, vel maiorem præſentiam.

Vltimo colligitur, raritatem, & denſitatem poſſe eſſe in corpore non extenſo in ordine ad locum per potentiam Dei abſolutam; quia extenſio maior in ordine ad locum eſt effectus quantitatis rarefactæ, & diſtinctus ab ea ex natura rei; ideò poteſt ab ea ſeparari, & verè ſeparatur in corpore Chriſti in Euchariſtia exiſtenti, cum ſua raritate & denſitate naturali, & ſine vlla extenſione ad locum. Ad argumentum primæ opinionis neganda eſt minor, quòd partes corporis non poſſint fieri magis & minus diſtantes inter ſeſe, niſi per penetrationem, nam per rarefactionem, & condenſationem poſſunt, quia ſic afficiuntur ab his qualitatibus, vt maiores, vel minores dimenſiones recipiant, maiorem, vel minorem magnitudinem, vel molem habeant, & ſub ea maiorem, vel minorem multitudinem partium, & tandem maiorem, vel minorem extenſionem in loco. Quæ omnia conſtant in aëre & aqua, quibus ſi duo vaſa æqualis menſuræ eis repleantur, conſtat maiorem multitudinem partium habere aquam, magiſque inter ſeſe coniunctas, quam aër ſine penetratione.

159 Ad primum argumentum ſecundæ opinionis negandum eſt antecedens, quòd raritas & denſitas non ſint qualitates, etiam ex mente Ariſtot. qui tam expreſsè eas connumerat inter ſecundas qualitates duobus illis locis citatis, ſed quoniam multa operantur in ſubiecto, ideò de illis loquitur diuerſis in locis ſecundum diuerſa, ex quibus illud eſt magis ad ſenſum manifeſtum, quòd partes corporis magis, vel minus diſiunctas, vel coniunctas efficiant inter ſeſe, quod eſt talem poſitionem incontinuo illis conferre, vel diuerſam, & ratione huius effectus materialis non pertinentis ad earum eſſentiam, niſi tamquam connotatum, ſicut pertinet ſubiectum ad rationem accidentis in concreto ſignificati, loquitur de illis in prædicamento qualitatis: in aliis verò locis eas conſiderat ſub propriis rationibus, & effectibus formalibus, atque primariis; & ideò inter qualitates ſenſibiles eas connumerat. Et in eodem ſenſu intelligi debet teſtimonium D. Thom. cum in aliis à nobis citatis de illis loquens ſub propriis rationibus expreſſius doceat eſſe qualitates.

160 Ad primũ argumentũ conceſſa maiori, quòd non ſunt multiplicandæ entitates ſine vrgenti neceſſitate, negãda eſt minor,

quòd

quòd nulla vrgeat neceſſitas ponendi qualitatem, quæ ſit raritas, vel denſitas, præter maiorem extenſionem localem corporis, aut maiorem præſentiam: quia non eſt intelligibile, quod corpus immutata prorſus quantitate habeat maiorem extenſionem localem: quare neceſſaria eſt qualitas aliqua præcedens, per quam ſic afficiatur, vt maiores dimenſiones acquirat, maiorémque magnitudinem, à qua procedat maior extenſio localis, & maior præſentia: hæc autem qualitas non poteſt eſſe prima nec temperamentum primarum, quia iſtæ remotum tantum fundamentum eſſe poſſunt maiorum dimenſionum: cum per eas, vel earum temperamentum, non ordinetur proximè corpus ad illas, & multò minus ad extenſionem localem, ſicut nec ordinantur proximè ad motum localem, per quem producitur localis præſentia.

Ad vltimum concedenda eſt etiam maior, quòd per compreſſionem digito factam condenſetur aër in vtre incluſum: ſed minor neganda, quod per tam leuem actionem producatur qualitas: quia ſi leuis eſt actio, leue eſt etiam corpus aëris, & facilè comprimitur, parua eſt etiam raritas, quæ producitur, ſicut ſolet in ſubiecto nimis diſpoſito, vt in ſtupa leuiſſima quædam ſcintilla calorem & flammam producere. Et quod tandem de impulſu obiicitur, quòd non ſit productiuus alterius qualitatis, ſed ſolius motus localis, difficultate caret: quia impulſus non producit raritatem per ſe, ſed per accidens, medio motu locali, cuius eſt principium per ſe, ſicut etiam ſolet producere calorem per accidens, in quantum motus localis eſt cauſa per accidens caloris in corporibus calidis.

QVÆSTIO III.

An corpus paruum, cui nihil materiæ, nec quantitatis additur, poſſit fieri magnum ſine rarefactione per potentiam Dei abſolutam.

PRima opinio concedit eſſe poſſibile. Ita Magiſter ſententiarum in 2. d. 18. cap. 5. Durand. ibidem. q. 1. Argentina art. 4. Henric. quodlib. 7. q. 9. Altiſiodor. lib. 4. ſummæ q. de veritate humanæ naturæ, Ægid. quodlib. 2. q. 11. pro qua referuntur etiam nonnulli expoſitores ſacræ Scripturæ, vt Niſſen. oratione 3. de reſurrectione, Hugo de ſancto Victore lib. 1. de ſacramentis p. 6. c. vlt. Nicolaus de Lyra in cap. 2. Geneſ. Probat Durand primò, quia ſi corpus paruum, cui non additur materia, neque 161

quantitas, non poſſet fieri magnum ſine rarefactione, ideo eſſet, quia non poſſet tale corpus maiores dimenſiones accipere, niſi per rarefactionem; ſed hoc eſt falſum: ergo nulla reperitur implicatio contradictionis. Probatur minor, quia maiores, vel minores dimenſiones acquirere corpus, prouenit à quantitate, & ad illam pertinet; ſed rarefactio tendit ad qualitatem, quæ eſt raritas: ergo ſunt mutationes realiter diuerſæ, ſicut quantitas, & qualitas realiter diſtinguuntur, & ideò poterunt ſeparari per diuinam potentiam, & corpus fieri ex paruo magnum per productionem maiorũ dimenſionum, nulla exiſtente rarefactione.

Secundò, quia Deus poteſt facere, quidquid poteſt materia recipere, ſiue per potentiam naturalem, vel obedientialem; ſed magnum, & paruum ſunt in potentia naturali materiæ reſpectu agentis naturalis, & in potentia obedientiali reſpectu agentis ſupernaturalis: ergo poteſt Deus conſtituere materiam, vel corpus, cui nihil addatur ſub quibuſcumque magnis dimenſionibus abſque rarefactione. Probatur conſequentia, quia magnæ dimenſiones non minus ſunt in potentia eius obedientiali, quàm quantitas, à qua procedunt.

162 Tertiò, quia corpus, cui nihil additur, poteſt acquirere maiores dimenſiones ex eo, quòd partes eius ſeparentur inter ſeſe, & ponantur in diuerſo ſitu, & poſitione; ſed Deus poteſt partes corporis ſic ſeparare ſine rarefactione: ergo poterit tribuere tali corpori maiores dimenſiones ſine illa. Probatur minor, quia difficilius eſt, corpus exiſtens in vno loco ponere in altero, non relicto priore, quam ſeparare illud ab alio corpore, cui erat loco coniunctum, ſed valde probabile eſt, non repugnare primum; ergo nec repugnabit ſecundum; quare poterit Deus partes corporis ſitu & poſitione inter ſe coniunctas ſeparare ſine vlla rarefactione: præſertim cum talis ſeparatio non ſit effectus raritatis, ſed quantitatis: per ſeparationem verò partium acquirit corpus rarefactum maiorem magnitudinem, & maiores dimenſiones, fitque ex paruo magnum; ergo poterit fieri magnum ſine rarefactione per potentiam Dei abſolutam.

Secunda opinio tenet, contradictionem implicare, quòd paruum corpus, cui nihil materiæ, vel quantitatis additur, fiat magnum ſine rarefactione. Ita D. Tho. in 2. d. 18. q. 1. art. 1. & 1. p. q. 92. art. 3. ad 1. & ibidem Caiet. Capr. in 2. d. 19. q. 1. art. 1. Greg. d. 18. q. vnica, Baſol. q. etiam vnica, art. 4. Maior, Mayronius, & Dionyſ. in eadem diſt. Sonzin. 8. Metaph. q. 4. quam ſequuntur Conimb. licèt ex parte videantur etiam ſequi oppoſitam. Et hæc videtur nobis probabilior, & tenenda.

Probatur teſtimonio expreſſo D. Aug. 10. lib. de Geneſ. ad literam

literam cap. vlt. vbi agens contra Tertullianum, qui putabat animam noſtram creſcere,& maiorem fieri,ſed numquam poſſe diminui,ita ait: *Quid autem abſurdius, quàm putare, vllum eſſe corpus, manente natura ſua quantitate, quod vndique creſcat, niſi rareſiat?* Nec loquitur hic Sanctus, vt aliquis putare poſſet, ſecundum communem ordinem rerum,ſed de impoſſibilitate talis effectus per quamlibet potentiam; quia ſi ſic non loqueretur,nihil probaret contra Tertullianum, qui dicere poſſet, per diuinam potentiam creſcere animam,etiam ſi nihil ei addatur, nec rareſiat.

Probatur etiam ratione D. Tho. in poſteriori loco citato, 163 quæ talis eſt. Magnum, & paruum non pertinent ad eſſentiam materiæ, vel corporis ſecundum ſubſtantiam conſiderati, ſed extra illam ſunt;ita tamen, vt in potentia ſit ad vtrumque:ergo implicat contradictionem creſcere,vel maius fieri,niſi mutatis dimenſionibus de minoribus in maiores:mutatio verò circa dimenſiones duobus tantum modis fieri poteſt, videlicet per additionem quantitatis ad quantitatem,aut quia eadem materia, vel corpus ſub eadem prorſus quantitate manens ſuſcipit maiores dimenſiones;additio verò quantitatis nulla fit, vt ſupponimus: ergo ſolum poteſt fieri mutatio circa dimenſiones, ita vt maiores ſuſcipiat idem corpus ſine vlla additione, hoc autem eſt impoſſibile ſine rarefactione:ergo repugnat tale corpus fieri maius ſine illa. Probatur minor,quia proprius, atque formalis effectus raritatis eſt, rarum corpus efficere, ſicut albedinis,efficere illud album; ſed rarum corpus definitur ab Ariſtotele,*Quod maiores dimenſiones ſuſcipiat ſub eadẽ materia & quantitatem*,lib.Phyſ.text.84.ergo repugnat maiores dimẽſiones ſuſcipere,niſi per rarefactionẽ,& ex cõſequẽti maius fieri ſine illa.

Pro ſolutione argumentorum notandum eſt,quod tota difficultas huius quæſtionis conſiſtit in hoc an per ſolam raritatem,vel denſitatem, aut per ſolam rarefactionem, aut condenſationem fieri poſſit, vt partes corporis ſine diſcontinuatione magis ſeparentur inter ſeſe, & vt idem corpus ſub eiſdem dimenſionibus maiorem habeat,vel minorem multitudinem partium, vel etiam poſſit fieri ſine his qualitatibus:nã ſi ſolum per has qualitates fieri poſſit,contradictionẽ implicabit,quòd corpus paruum,cui nihil additur, vel detrahitur, fiat magnum, vel magnum paruum,niſi per rarefactionem, vel condenſationem. Probatur euidenter conſequentia,quia corpus paruum, cui nihil additur,nõ poteſt habere maiores dimenſiones,vel minores, nec eſſe occupatiuum maioris,vel minoris loci,niſi partes eius magis inter ſe ſeparentur, vel coniungantur, & ſub eiſdem 164

dimenſionibus maior,vel minor multitudo earum contineatur: ergo nec poteſt fieri ex paruo magnum, vel ex magno paruum ſine his. Si verò poſſint magis ſeparari partes, vel coniungi, & maior multitudo earum, aut minor ſub eiſdem dimenſionibus contineri ſine his qualitatibus, etiam poterit ſine eis fieri magnum,vel paruum per potentiam Dei abſolutam.Et prima opinio tenet,ſine his qualitatibus fieri poſſe, noſtra verò omnino negat; quia licet non ſit effectus formalis raritatis maior ſeparatio partium,vel minor multitudo earum ſub eiſdē dimenſionibus; ſed effectus formalis ſit, ſic eſſe affectum corpus, vt maiores dimenſiones ſuſcipiat ſub eadem materia, & quantitate;ſimul tamen, ac neceſſariò connotantur illa & ideò nec eſſe, nec intelligi poteſt ſine illis, ſicut effectus formalis albedinis non poteſt intelligi ſine corpore. Ideò omnino negandum eſt, quòd poſſint partes ſeparari inter ſeſe ſine diſcontinuatione, vel minor multitudo earum ſub eiſdem dimenſionibus contineri niſi media raritate, & conſequenter quòd poſſit corpus paruum, cui nihil additur, fieri magnum ſine rarefactione per potentiam Dei abſolutam.

165 Ad primum argumentum Durandi, conceſſa maiori,diſtinguenda eſt minor, quòd maiores dimenſiones accipere corpus neceſſario ſit effectus quantitatis; nam vel eſt effectus maioris quantitatis, vt patet in corpore, quod augetur, vel eiuſdem tali modo diſpoſitæ, videlicet per raritatem, cuius proprius effectus formalis eſt,ſic diſponere corpus,vt per eamdem quantitatem maiores dimenſiones habeat; quid ſit autem habere,vel accipere maiores dimenſiones, profectò non eſt aliud, quàm eſſe occupatiuum maioris loci, vel ei deberi maiorem extenſionem in ordine ad ſpatium, & maiorem præſentiam localem: Et quod dicitur, rarefactionem terminari ad qualitatem diſtinctam realiter à maioribus dimenſionibus, etiam eſt concedendum,ſed negandum id,quod infertur,nempe poſſe ſeparari per potentiam Dei abſolutam has duas mutationes, videlicet rarefactionem, & acquiſitionem maiorum dimenſionum: quia licèt maiores dimenſiones diſtinguantur à rarefactione realiter,non tamen ſicut vna res ab alia,ſed ſicut modus à re: & ideò diſtinctione reali modali, quam ſolent vocare ex natura rei;nam maiores dimenſiones ſunt modi eiuſdem quantitatis rarefactæ, & propterea comparantur, ſicut ad quantitatem,ſic etiam ad raritatē (ratione cuius,vt formæ ſic afficientis quantitatem ei conueniunt,vel eam ſequuntur) tamquam modi;repugnat verò modum ſeparari à re, quam modificat; cum intrinſeca ratio eius ſit actu modificare.Et exemplum adducere

poſſumus

poſſumus in materia valde ſimili: nam maiorem quantitatem acquiſitam per nutritionem ſequitur extenſio corporis ad maiorem locum, & motus localis extenſionis ſequitur motum augmentationis; & etiam extenſio ipſa ad maiorem locum diſtinguitur realiter à maiori quantitate, atque etiam motus localis, per quem acquiritur, à motu augmentationis; & tamen repugnat prorſus dari in rerum natura talem extenſionem, & talem motum localem, ſine maiori quantitate, & ſine augmentatione, quam ſequitur, quia maior illa extenſio modus eſt maioris quantitatis, & talis motus ad maiorem extenſionem localem modus augmentationis, qui non poſſunt dari in rerum natura, etiam per potentiam Dei abſolutam ſine maiori illa quantitate, & motu illo, vel mutatione augmentationis, per quam acquiri debet.

Itaque in rarefactione quatuor reperiuntur. Primum eſt, alteratio ipſa per ſe primo terminata ad raritatem, & hæc eſt rarefactio; ſecundum, maior moles, aut magnitudo, vel maiores dimenſiones corporis, quas raritate affectum acquirit; & hæc explicantur, & intelliguntur per hoc, quòd eadem quantitas raritate affecta eſt occupatiua maioris loci, vel ſpatij. Tertium, maior ſeparatio partium inter ſeſe ſine diſcontinuatione, & ſimul minor multitudo partium, vel materiæ ſub maioribus dimenſionibus; & hoc tertium, tamquam materiale neceſſariò concurrens ad ſecundũ connotatur per illud, ſicut corpus connotatur per hoc nomen album. Poſtremum, maior extenſio actualis ad locũ, vel maior præſentia localis: & ex his quatuor, primum non poteſt vllo modo ſeparari à ſecundo; quia rarefactio non poteſt dari ſine ſuo termino per ſe, qui eſt raritas, nec raritas poteſt intelligi in corpore ſine ordine ad maiores dimenſiones eius, nec maiores dimenſiones in corpore, cui nulla ſit additio ſine ordine ad raritatem ſe afficientem: nec etiã duo hæc poſſunt ſeparari à tertio: quia licèt materiale ſit reſpectu corporis rarefacti, quòd partes eius magis ſeparatæ ſint inter ſe, atq; etiam quòd corpus ipſum rarefactum minorem habeat multitudinem partium ſub eiſdem dimenſionibus: connotantur tamen nomine concreto rarefacti, ſicut corpus connotatur nomine albi, quod ſatis eſt, vt repugnet eſſe ſine illo. Tria verò priora non implicat contradictionẽ ſeparari à quarto: quia non ſolum ſunt res diſtinctæ, atque etiam natura priores, vt ſtatim explicabitur, ſed nec habent eſſentialem dependentiam ab eo. 166

An verò pro his quatuor ponendi ſint quatuor motus realiter diſtincti, non eſt certum inter authores, ſed quidam ex his, qui dicunt, rarefactionẽ non eſſe aliud, quàm motum localem, 167

per quem acquiritur maior præſentia localis, vnum tantùm motum ponunt in tota rarefactione, putantes extenſionem localem, & præſentiam localem non diſtingui, & ideò non terminare diuerſos motus, nec dari præter has qualitatẽ, vel quid aliud acquiſitum. Alij verò eas diſtinguunt, & ideò duplicem motum ponunt; primum terminatum ad quantitatem, quia putant extenſionem eſſe aliam ſpeciem quantitatis diſtinctam ab his, quæ enumerauit Ariſtoteles, quamuis ſub eis contẽtam, nec dari raritatem, quæ ſit qualitas, vel quid aliud acquiſitum. Conimbricenſes verò tres motus diſtinguunt in rarefactione, primum terminatum per ſe ad raritatem, quæ eſt qualitas, & hunc vocant alterationem: ſecundum terminatum per ſe ad maiorem extenſionem partium inter ſeſe, quam vocant maiorem magnitudinem, aut maiorem molem; & iſte eſt motus per ſe terminatus ad quantitatem præexiſtentem ſub nouo modo. Tertium, terminatum per ſe ad maiorem extenſionem localem, vel maiorem præſentiam, quæ idem ſunt, & hunc vocant motum localem.

268 Noſtra verò ſententia tria aſſerit. Primum eſt, rarefactionem ſolum ſupponere pro alteratione per ſe terminata ad qualitatem, quæ eſt raritas iam explicata: & ideò impertinens eſſe, quòd præter illam ponantur alij motus, vel non. Secundum, præter alterationem ponendum eſſe motum localem maioris extenſionis eam naturaliter conſequentem, & omnino ſimilem ei, qui conſequitur augmentationem, & hunc motum per ſe terminari ad vbi, nec eſſe diſtinctum pro extenſione locali, & prò locali præſentia; ſed eumdem. Quod probo hac ratione. Motus localis terminatur per ſe ad prædicamentum vbi, vt docet expreſſè Ariſt. 5. lib. Phyſ. cap. 2. ſed vbi non dicit nudum reſpectum præſentiæ ad ſpatium, alioqui non poſſet per ſe terminare motum: nam ad relationem non datur per ſe motus. Præterea non diſtingueretur prædicamentum vbi, à prædicamento relationis: ergo præter reſpectum dicit aliquãm entitatem realem abſolutam, videlicet talem modum ſe habendi in ſpatio vero, aut imaginario; ſed modus iſte abſolutus corporis in ſpatio non poteſt eſſe aliud, quàm extenſio eiuſdem corporis in eo, quia non eſt excogitabilis alia entitas realis abſoluta: ergo integra, & completa ratio prædicamenti, vbi, motum per ſe terminantis ex vtroque integratur, atque completur, nempe ex modo extenſionis localis, & reſpectu præſentiæ ad ſpatium: quæ rationes licet aliquo modo diſtinctæ ſint, tãquam abſoluta & reſpectiua, hæc tamen intrinſeca eſt illi, & in ea includitur, quia non eſt intelligibilis extenſio corporis in ſpatio ſine

ſine reſpectu præſentiæ ad illud, non ergo diſtinguuntur duæ iſtæ rationes ex æquo, ſed ſolum diſtinctione includentis, & incluſi, & ideo reſpectus præſentiæ incluſus intrinſice in extenſione complet rationem prædicamenti vbi, terminantis per ſe motum localem. Sed nec benè procedũt alij, qui ſic diſtinguũt 169 extenſionem localem à præſentia, vt velint poſſe ſeparari inter ſe, quia dicunt, corpus per totum ſpatium motum ſemper habere eamdem extenſionem localẽ, quia ſemper eſt eadẽ quantitas eius, ratione cuius dicitũr præſens ſpatio; ſed non ſemper habere eamdem præſentiam, ſed diuerſam, ſecundum diuerſas partes ſpatij, quibus præſens efficitur per motum. Hoc tamen efficaciter probatur falſum in motu locali conſequente rarefactionem, de quo loquimur, immo etiam in motu locali conſequente augmentationem: nam ſicut corpus rarefit, & augetur ſucceſſiuè, ita acquirit ſucceſſiuè maiorem extenſionem localem, cum qua euidẽs eſt, non poſſe permanere minorem, quam habebat prius, alioqui adderetur quaſi fragmentum extenſionis pro noua magnitudine, vel quantitate acquiſita, & noua pars loci, vel ſpatij, quæ falſa ſunt; nam ſicut corpus rarefactũ, & auctum, nouum, atque diſtinctum locum totalem occupat, deſtructo priori, ita nouam, atque diſtinctam acquirit extenſionem ſibi adæquatam, ſicut nouam, & adæquatam præſentiam, corruptis prioribus, licet vtraque ſit partialis comparata ad eã, quam ſucceſſiuè acquirit corpus in toto ſpatio, cum neceſſe ſit, terminum motus localis completum, à quo ſpecificatur, diuiſibilem eſſe in infinitas partes proportionales, & in partes aliquotas finitas, ſicut motum ipſum; & in motu locali propter ſpecialem eius rationem neceſſe eſt ſingulas partes termini deſinere aduenientibus nouis, ſicut deſinunt ſingulæ partes motus.

Tertium, quod aſſerit noſtra ſententia, eſt probabile eſſe, 170 quòd in rarefactione præter alterationem, & motum localem maioris extenſionis eam conſequentem ponẽdus ſit alius, qui per ſe terminetur ad maiores dimenſiones, vel maiorem extenſionem accidentalem partium corporis inter ſeſe, quam vocamus maiorem magnitudinem, aut molem accidentalem. Ita ſentiunt Conimbricenſes, & probatur hac ratione. Maior hæc extenſio, vel maior magnitudo accidentalis, quam acquirit corpus per rarefactionem, eſt modus realis eiuſdem quantitatis rarefactæ nouus, atque diſtinctus ex natura rei ab ea, cum acquiri poſſit, & amitti illa permanente, eſt etiam diſtinctus ex natura rei à raritate terminante rarefactionem: ergo petit diſtinctum fieri, & per ſe ſucceſſiuum, cum habeat propriam, & poſitiuam

poſitiuam latitudinem ſicut quantitas rarefacta, quam ſequitur:ergo petit diſtinctum motum. Probatur conſequentia,quia fieri per ſe ſucceſſiuum,motus eſt. Ad ſecundum argumentum eiuſdem opinionis cōcedenda eſt maior,quòd poſſit Deus producere in materia,quidquid eſt in potentia naturali, vel obedientiali eius,ſed minor diſtinguenda, quòd recipere maiores dimenſiones ſit in potentia materiæ;non eſt enim in potentia eius immediatè, ſed media quantitate, à qua proximè proueniunt extenſio,magnitudo,maior extenſio, & maior magnitudo, vel maiores dimenſiones,à quantitate verò ita proueniunt, vt vel à maiori, vel ab eadem rarefacta: & ita ſolum per hæc media poſſunt à Deo produci ex potentia totius ſubſtantiæ corporeæ, in qua recipitur quantitas, tamquam in proximo ſubiecto, & ex potentia materiæ tamquam ex radice, & non immediatè in eo ſenſu, in quo exiſtimat produci poſſe prima ſententia,ſicut nec eſſe album poteſt Deus producere in corpore,niſi media albedine,vt iam fuit expoſitum.

171 Ad tertium neganda eſt etiam minor, quòd partes corporis non rarefacti poſſint ſine diſcontinuatione magis ſeparari inter ſeſe;& dum dicitur,poſſe vnum corpus per diuinam potentiam ſeparari ab vno loco, & poni in altero,non relicto primo, ſed ita vt ſimul ſit in vtroque concedendum eſt,ſed negandum, quod infertur, videlicet,poſſe vnam partem eiuſdem corporis non rarefacti ſine diſcontinuatione magis ſeparari ab alia, ac prius erat; quia maior ſeparatio partium corporis inter ſe includitur in eſſe rari,vel rarefacti(quod eſt effectus formalis raritatis)tamquam materiale cōnotatum per illum, ſicut corpus includitur in eſſe albi,quod eſt effectus formalis albedinis; vnde ſicut implicat contradictionē,dari corpus vt materiale connotatum per concretum albi,quin afficiatur albedine,ita repugnat dari corpus habens partes magis ſeparatas inter ſeſe, quin afficiatur raritate.Quod probare poſſumus experientia,ſi accipiamus corpus denſum,& excogitemus partes eius magis inter ſeſe diſiungi, vel ſeparari: nam vel ſeparantur permanentes in eadem denſitate, vel amittentes illam; & prior ſeparatio non eſt intelligibilis ſine diſcontinuatione, nec ſecunda ſine raritate;quia neceſſe eſt,vt corpus habens partes ita diſiunctas minorem multitudinem partium contineat ſub maioribus dimēſionibus, quod eſt rarum eſſe,vel rarefactum,vt ſuperius probauimus;& ideò repugnat,talem ſeparationem partium fieri ſine diſcontinuatione,niſi per rarefactionem.

CAPVT

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem oportet primum de materia, & de vocatis elementis dicere, &c.

Textus Expoſitio.

INtentum Ariſtot.in hoc cap. 6. eſt explicare, an neceſſarius ſit contactus inter agens,& paſſum.Diuiditur autem in duas partes, in priori proponit neceſſitatem agendi de contactu corporum,in poſteriori explicat tres modos, quibus poſſunt corpora ſe tangere;& docet, quo ex his modis ſumatur impræſentiarum contactus. 1

Ad primam partem capitis accedens,Ariſt. ait,agendum ſibi eſſe in ſequentibus de elementis, & natura eorum,atque etiam de modo,quo inter ſeſe admiſcentur ad componendum mixta: & cum certum ſit,per mutuam actionem, & paſſionem admiſceri,agendum ſibi eſſe de mutua actione,& paſſione, quam inter ſeſe exercent.Et tandem, cum ad hanc mutuam actionem, & paſſionem exercendam neceſſarius ſit contactus,de contactu agendum eſſe,prius quàm ad alia explicanda procedatur. Tribus modis ſumitur cõtactus;primo modo illa dicuntur ſe tangere,quæ cum diuerſas magnitudines habeant,atque diuerſum ſitum, eorum extrema ſimul ſunt. Exemplum aſſignare poſſumus in quibuſcumque corporibus,inter quæ nõ mediat aliud, & talis contactus non eſt propriè Phyſicus,ſed etiam conuenit corporibus Mathematico modo conſideratis, & propterea poteſt vocari Mathematicus,vt ſi conſideremus duas quantitates immediatas,non conſideratis ſubſtantijs,in quibus ſunt, dicemus ſe tangere,quia conuenit eis eſſe in loco,& habere diſtinctum ſitum,atque etiã extrema ſunt ſimul,& hoc modo ſumpſit Ariſtot.contactum 5.lib.Phyſic.

Secundo modo dicuntur aliqua ſe tangere, quæ cum diſtincta loca naturalia habeant,& mutuo ſint actiua, & paſſiua,eorum extrema ſimul ſunt, vt aër,& aqua, vel etiam alia corpora naturalia in eis exiſtentia, & contactus iſte conuenit corporibus ſub conſideratione Phyſica acceptis,& ideò non eſt communis Mathematicis,nec Mathematicus vocatur, ſed propriè Phyſicus. Quod ex conditionibus,per quas explicatur, manifeſtum eſt:nam prima aſſerit,ea,quæ ſe tangunt, habere diſtincta loca naturalia, locus autem naturalis, & Mathematicus 2

diſtin

diſtinguuntur, quia iſte ſolum dicit vltimam ſuperficiem circumſcribentem: naturalis verò præter hanc addit qualitatem conſeruatiuam locati, vt locus aquæ frigiditatem, aut humiditatem. Secunda verò dicit eſſe mutuo actiua, & paſſiua, Mathematica autem corpora, vt talia nihil de actione, & paſſione dicunt. Tertio modo ſumitur contractus communiſſimè, & ideo impropriè, prout conuenit cuicumque mouenti, quod vt explicet Ariſtoteles, duo adnotat. Primum, quòd ſicut ea, quæ mouent alia, quædam ita mouent, vt non moueantur (& ita ſe habent intelligentiæ mouentes corpora cæleſtia, à quibus non mouentur) alia mouent ſimul, & mouentur ab alijs, vt primum mobile mouet corpora cœleſtia inferiora, & ſimul mouetur à ſua intelligentia. Ita ſe habent agentia, nam quædam ita agunt, vt ſimul patiantur ab his, circa quæ agunt, vt ignis agens in aqua repatitur ab ea: alia verò agunt, ſed non patiuntur, vt corpora cœleſtia circa hæc inferiora, à quibus non patiuntur,

3 Secundum, quod adnotat, eſt, agens, & mouens ſe habere tamquam ſuperius, & inferius, nam quidquid agit, mouere dicitur, non tamen omne, quod mouet, dicitur agere: nam ſicut pati propriiſſimè acceptum non dicitur de quocumque recipiente, ſed ſolum de eo, quod per receptionem diſponitur ad corruptionem; ita agere propriiſſimè acceptum non ſignificat quomodocumque mouere, ſed per impreſſionem qualitatis diſponentis ad corruptionem, quod eſt mouere alterando; ſic autem ſpeciali, & propriiſſimo modo ſumitur agere in hac parte, quia conſideratur in ordine ad mixtionem elementorum, & ita ſumptum cõſtat minus vniuerſale eſſe, quàm mouere, quia hoc demouente localiter, & quouis alio genere motus dicitur. His ſuppoſitis aſſerit, tertiam acceptionem contactus communiſſimam eſſe, & ideo nimis impropriam, ſecundum quam omne mouens dicitur tãgere motum, quomodocũque illud moueat, vt is, qui dolore nos afficit, dicitur nos tangere, licèt nos eum non tangamus, & corpora cœleſtia dum inferiora mouent, ea dicuntur tangere, licèt ab his non tangantur. Vnde fit, tactum ſecundum primas duas acceptiones Mathematicã, & Phyſicam, reciprocum ſemper eſſe, ita vt quod tangit aliud, neceſſe etiam ſit ab eo tangi. Secundum vltimam verò non neceſſario eſt reciprocũs, ſed poteſt ſe tenere ex parte vnius tantum, & ideo valde improprius eſt. In præſenti autem capite ſolum ſumitur in ſecunda acceptione, atque propriiſſima, quę reſpectu aliarum inferior eſt, & ideo vtramque includit, ſed à neutra includitur. Quinto autem lib. Phyſ. deſumitur ab Ariſtotele in ſecunda acceptione ſimpliciter propria.

QVÆSTIO I.

Vtrùm agens naturale poſſit agere in paſſum diſtans nihil agendo in medium.

NOn quærimus modò, an agens naturale poſſit agere in rem abſentem, vel diſtantem à ſe, vel ſolum in præſentem; iam enim hoc diſputauimus 7. lib. Phyſ. c. 2. non ſolum ſecundum potentiam naturalem, ſed etiam ſecundum abſolutam Dei; ſed ſolum quærimus, an poſſit agere in rem præſentem, hoc eſt contentam intra propriam ſpheram actiuitatis ſine contactu, vel neceſſe ſit eam tangere, vt docet Ariſt. c. præſenti. Vt autem intelligatur quæſtio, diſtingui debet duplex contactus, formalis, & virtualis. Formalis dicitur ille, quo ſe tangunt duo corpora contigua, quorum vltima ſunt ſimul, de quo egit Ariſt. 5. lib. Phyſ. Contactus iſte reperitur inter aërem, & aquam in ſuis ſpheris exiſtentes. Alter eſt contactus virtualis, quo vnum tangit alterum, non per ſe, ſed per ſuam virtutem; ita vt inter paſſum, & virtutem agentis nullum detur medium; & contactus iſte non ſolum reperitur inter agentia ſpiritualia, & corporea, vt inter Angelum, & corpus, quod mouet, ſed etiam inter corpora ipſa: nam Sol agens in hæc inferiora corpora, dicitur ea tangere, non quidem tactu formali, cum non ſit corpus eis contiguum, ſed valde diſtans, tangit verò ea per virtutem à ſe diffuſam ab eis non diſtantem: ſed in contactu iſto virtuali inter corpora reperto etiam reperitur formalis, non eiuſdem corporis, cui conuenit primus, ſed alterius, per quod eamdem virtutem diffundit, vt in eodem exemplo patet: nam Sol agens in aquam dicitur eam tangere media luce diffuſa per aërem vſque ad aquam ipſam, ſed non poſſet eam hoc modo tangere, niſi aër ipſe, in quo recipitur virtus, & per quem exercetur actio, eam tangeret contactu formali. Quęrimus ergo, an neceſſe ſit agens naturale vno, vel alio modo tangere paſſum intra ſpheram ſuæ actiuitatis conſtitutum, vt in illud agat, vel agere poſſit nullo modo illud tangendo; loquimur autem de agente immediato, quod per ſe operatur, & non de remoto, de quo nulla poteſt eſſe difficultas; & ſi contactus ſit neceſſarius, non poterit agens naturale agere in diſtans, non agendo in medium: ſi verò poſſit agere ſine vllo contactu, poterit etiam operari in extremum, non agendo in medium. Poteſt autem quæſtio hæc in duplici ſenſu agitari, naturaliter, & ſecundum potentiam Dei abſolutam,

Et primo diſputabitur à nobis in primo ſenſu, deinde aliquid dicemus de ſecundo.

5 His ſuppoſitis, certum eſt primò, contactum non requiri tamquam rationem formalem agendi, quia agentia naturalia per virtutes in ſe exiſtentes operantur, tamquam per rationes formales agendi, vt ignis per calorem: contactus verò quicumque non eſt virtus, vel forma agentis, ſed ſolum in ſimultate agentis, & paſſi conſiſtit: ergo non poteſt eſſe ratio agendi, ſed ſolum poteſt eſſe conditio: inquirimus verò, an ſit conditio neceſſaria, ſine qua agens non poſſit agere.

Secundò, certum eſt, per contactum non ſolum intelligi immediationem duorum corporum diſcontinuorum: quia euidens eſt, vnam partem eiuſdem corporis agere in alteram ſibi continuam non habentem eamdem formam, ſed habere potentem, vel non habentem in eodem gradu, vt ſi vna pars ligni calefacta calefaciat aliam ſibi continuam frigidam, ſed intelligitur quæcumque immediatio, vel propinquitas agentis, & paſſi, ſiue continua ſint, vel contigua.

6 Tertiò etiam videtur certum de agente partiali, quòd poſſit agere in diſtans, nihil agendo in medium, ſi medium tam perfectam habeat formam, ac habet agens ipſum. Conſtat hoc in igne agente in lignum, cuius partes profundæ non tangunt lignum, ſed ſuperficiales tantum, & nihilominus immediatè agunt omnes circa illud. Non eſt enim verum, quod quidam excogitant, videlicet remotiores partes in iſto caſu non agere immediatè, ſed per partes proximas, quibus ſuam virtutem imprimunt, & per illas tranſmittunt ad paſſum: nam cum omnes partes ignis habeant ſummum calorem, impoſſibile eſt, proximiores recipere calorem ab aliis, vel has eis imprimere eumdem calorem. Sed nec verum eſt, immo planè ridiculum, quod voluerunt alij, nempe ſolum agere extrema corporis, vel partem indeterminatam, cui proximè adhærent extremæ ſuperficies eius, reliquum verò corpus ſicut per ſe non tangit paſſum, ita per ſe non agere, hoc enim contrarium eſt euidenti experientiæ, quia ſi ſolum ageret ignis per extremas ſuperficies, ſolum poſſet imprimere indiuiſibilem caloris; & ſi ſolum ageret per quandam partem indeterminatam minorem, atque maiorem in infinitum, non poſſet habere tantam vim agendi, quantam habere experimur: præterquam, quòd cum paſſum ſit determinatum corpus, & effectum quoque determinatum recipiat ab agente, determinatum quoque eſſe debet agens, & non ſola quædam indeterminata pars. Veritas igitur eſt, corpus per omnes partes immediatè agere, & partes omnes

æquè

æquè etiam immediatè operari, quia virtus operatiua completa, atque totalis eius, per quam operatur, vna eſt ex omnibus partibus æquè immediatè compoſita, & ideò ſicut omnes concurrunt immediatè ad illam componendam, ita concurrunt immediatè ad operandum ea operante, quamuis per extrema indiuiſibilia fiat contactus. Euidens eſt ergo, de agente partiali poſſe agere in diſtans aliquando, nihil agendo in medium; propterea ſolum procedit quæſtio de agente totali, & immediato, an poſſit agere in diſtans, nihil operando in medium.

Et prima opinio tenet, poſſe aliquando naturaliter hoc fieri, & ideo nullum contactum eſſe ſemper neceſſarium. Ita Auicen. in lib. de anima ſect. 4. capit. 4. cum Hypocrate, quem refert Alexandr. 1. lib. Metaph. comm. 18. Gab. in 1. diſtinct. 37. quæſt. 1. attic. 3. Ocham. Baſolius, Mayronius, & Liquetus ibidem, & Priſcianus Lidius apud Thophilum 2. lib. de anima text. 37. Pro hac etiam ſententia citatur Scotus in 1. diſtin. 37. quæſt. vnica, quo loco agit de præſentia agentis neceſſariò requiſita ad agendum, ſed de agentibus naturalibus, & corporeis, expreſsè tenet, non poſſe naturaliter agere in diſtans, niſi agendo in medium, præſertim in ſolut. ad argum. quamuis de agentibus ſuperioris ordinis dicat non implicare contradictionem, quod operentur vbi non exiſtunt per ſe, nec per propriam virtutem. 7

Probatur hæc ſententia multis experientiis, vt de magnete attrahente ad ſe ferrum diſtans, nihil agendo in aëre, vel in aliis corporibus in eo exiſtentibus: de piſce ſtupore quodam afficiente brachium piſcatoris, nihil in arundine media operante, de animalibus, quæ ſolo intuitu oculorum nociuam qualitatem aliis imprimunt, & non in medio, de papyro, vel charta, ſuper quam ſi oleum infuderis, calefit, immo ferueſcit oleum, integra perſeuerante charta: & de lebete pleno aqua, & ſuper ignem poſito, cuius fundus friget aqua feruеſcente; atque etiam de phantaſia, vel imaginatione mouente appetitum ſenſitiuum, à quo valde diſtat, cum ſit in cerebro, appetitus verò in corde, & nihil agendo in intermedias partes corporis, & plutibus aliis, quas libenter omitto, quia eadem eſt difficultas in omnibus; nam eiuſmodi agentia, & ſimilia agunt circa corpus diſtans nihil operando in medium, vel ſi aliquid operantur, non neceſſarium, ſed omnino impertinens reſpectu operationis in diſtans: quare non minus poſſent circa illud operari, etiamſi nihil operarentur circa medium; ex quibus ſequitur, poſſe agens naturale operari in diſtans, nihil prorſus operando circa medium.

8 Secundò probatur in quibuſcumque agentibus naturalibus, in quibus aſſignatur determinata ſphera actiuitatis, intra quam operari poſſunt, & non extra illam. Quo ſuppoſito ſic arguunt: ignis operatur intra totam ſuam ſpheram actiuitatis; ergo vel operatur per ſe immediatè, tam in remotas, quàm in proximas partes, vel ſolum in has operatur immediatè, in remotas verò mediatè, hoc eſt, medio effectu producto circa proximas; & ſi primum dicatur, ſequitur operari in diſtans, quod non tangit. Probatur conſequentia, quia vltima ſuperficies ignis non ſe extendit ad totam ſpheram; ergo nec poteſt eam per ſe tangere, cum tamen per ſe immediatè operetur in totam: ſi verò dicatur ſecundum, ſequitur poſſe agere vltra ſuam ſpheram. Probatur conſequentia, quia ſicut poteſt agere in ſecundam medietatem eius per calorem productum circa primam medietatem ſibi proximiorem, eadem ratione poterit agere per effectum productum circa ſecundam medietatem in aliam tertiam, & per effectum productum in hac poterit agere circa quartam, & ſic in infinitum: quare non habebit determinatam ſpheram, ſed infinitam. Vnde ſequitur, quod vel agens naturale poſſit agere in diſtans: non agendo in medium, vel quod non habet ſpheram actiuitatis determinatam, ſed actio eius ad infinitam diſtantiam poſſit ſe extendere. Tertiò, quia agentia ſpiritualia poſſunt naturaliter operari in remotum, nihil operando in medium, vt Angelus poteſt mouere corpus à ſe remotum, & vnus alloquitur alterum quomodocumque à ſe diſtantem, ſicut nos alloquimur eos in cœlo exiſtentes: ergo concedendum eſt, idem poſſe agentia naturalia corporea, quorum virtus ad aliquam diſtantiam poteſt ſe extendere. Secunda opinio negat, agens naturale poſſe agere in diſtans, quin agat in medium aliqua actione reali, vt in principio quæſtionis explicatum eſt, & ideò neceſſarium omnino eſſe, quod tangat paſſum tactu formali, vel virtuali per virtutem diffuſam per medium. Ita expreſſe Ariſtot. cap. præſenti, & 7. libro Phyſic. cap. 2. D. Thom. 1. part. quæſt. 8. art. 1. & ibidem Caiet. 3. contra gent. cap. 68. & ibidem Ferra. comment. 7. lib. Phyſ. comment. 2. Albert. Mag. 7. lib. Phyſ. tract. 1. cap. 4. Ægid. ibid. cap. 2. & Sotus quæſt. 1. Capreol. in 1. diſt. 37. q. vnica, Durand. & Argent. q. 1. & cum his omnes recentiores. Quæ ſententia non ſolum eſt probabilior, ſed vera, & tenenda.

9 Quam probat Ariſt. in 1. loco experimentali inductione in omni genere motus, tam augmentationis, quam alterationis: nam in omnibus experimur agentia naturalia non agere in paſſum, niſi tangendo illud, & ideò nec in diſtans, niſi agendo in medium.

medium. Sed poteſt aliquis reſpondere, experientiam hanc ſolum eſſe veram in effectibus ſenſibilibus frequenter productis, præter quos ſunt particulares alij, & quaſi extraordinarij, qui referuntur in ſecundo argumento primæ opinionis, & producuntur in paſſum diſtans ſine actione in medio, in quibus non probatur efficaciter per talem inductionem, quod ſemper ſit neceſſarium agens tangere paſſum, licèt probetur neceſſarium eſſe frequenter: ideò vniuerſaliter probandum eſt, ita eſſe neceſſarium, vt numquam contingat oppoſitum.

Sed non benè probatur à quibuſdam ex eo, quòd ſicut corpus non poteſt tranſire de extremo ad extremum, niſi per locum medium, ita neque actio eius: quare neceſſe eſt, vt per totum medium diffundatur vſque ad extremum corpus, cui imprimenda eſt. Hæc, inquam, ratio non eſt ſufficiens, quia diuerſa eſt conſideratio de tranſitu corporis, & actionis; nam idem numero corpus tranſit de extremo ad extremum per medium; ſed non eadem actio numero: cum non poſſit idem numero accidens de vno ſubiecto tranſire ad aliud: ergo non benè infertur ex actione, quòd non poſſit ad extremum peruenire, niſi per medium, cum nec per medium peruenire poſſit.

Minus etiam benè probatur ab aliis ex limitatione agentis, 10 vel virtutis eius, ex qua colligunt indigere contactu, vel approximatione ad paſſum, ſine qua non poteſt agere in illud: & quòd ſi poſſit agere ad aliquam diſtantiam, non agendo in medium, poſſet ad quamlibet, etiam infinitam: quod eſt abſurdum. Nam primò ex hac limitatione agentis ſolum videtur colligi, quòd limitatam ſpheram actiuitatis habeat, ita vt ad tantam diſtantiam, & non ad maiorem poſſit actionem ſuam extendere: quòd verò ad quamlibet poſſit, non probatur, quia maior virtus requiritur ad agendum ad maiorem diſtantiam, quàm ad minorem, non certè propter actionem in medium, ita vt invincenda reſiſtentia medij videatur laborare virtus agentis, & ideò magis, ſi maior ſit diſtantia medij: nam hoc euidenter probatur falſum in agentibus non habentibus contrarium, vt in luminoſo, quod patet non laborare in vincenda reſiſtentia medij (quæ nulla eſt) & nihilominus habet limitatam ſpheram, ad quam poteſt propriam actionem extendere, & non vltra: & ideò non ſequitur, quòd poſſit agere ad quamcumque diſtantiam: eadem ergo ratione non ſequitur, quòd ſi agens poſſit agere in diſtans, non agendo in medium, poſſit agere ad quamlibet diſtantiam. Probatur conſequentia, quia ſecluſa reſiſtentia, vel difficultate medij, ſola diſtantia determinat virtutem agendi, ita vt ad tantam diſtantiam, non

ceſſaria ſit tanta virtus,& minor non ſufficiat,quare ſi finita ſit, non poterit extendere actionem ad infinitam diſtantiam,etiam non agendo in medium:nam per actionem in medium nec hebetatur, nec defatigatur virtus agentis: ergo impertinens eſt, quòd agat in medium, vel non ad extendendã propriam actionem ad maiorem, vel minorem diſtantiam, ſed hoc ſolum prouenit ex maiori, vel minori limitatione virtutis, ex qua ſolum poterit probari,quòd magis, vel minus limitatam ſpheram habeat & conſequenter ex eo, quòd ſit limitata, ſolum probabitur,quod ad tantam diſtantiam agere poſſit,ſiue in medium agat,vel non;& nullo modo,quod non poſſit agere in diſtans,non agendo in medium.

11 Secundò, quia vt inferius oſtendetur, non ſolum de agente finito probatur, quòd agere non poſſit in diſtans non agendo in medium, ſed etiam de agente infinito: ergo quòd non poſſit agens finitum ſic agere, ſed neceſſariò debeat tangere paſſum, non benè probatur ex eius limitatione. Sed nec tandem probatur efficaciter ex modo agendi corporei agentis vniformiter difformiter, hoc eſt, prius, & fortius in partem propinquiorem paſſi, quàm in remotiorem, ex hoc enim ita arguunt nonnulli. Agens naturale fortius agit in proximiorem partem paſſi, quàm in remotiorem:ergo ſignum eſt,quòd non poſſit agere,niſi approximatum paſſo.Probatur conſequentia,quia ſi non requirit approximationem, eodem modo aget in rem, vel partem magis,vel minus diſtantem. Hoc autem argumentum non probat ſufficienter intentum, quia cum maior virtus requiratur ad agendum ad maiorem diſtantiam, quàm ad minorem,ſiue in medium agatur,vel non, vt probauimus,etiam ſi agens non operetur in medium, fortius aget in proximiorem partem paſſi, quàm in remotiorem, propter minorem diſtantiam, quam habet reſpectu illius. Alia igitur via probanda eſt communis ſententia,quàm ſequimur.

12 Probatur autem primò hoc argumento,vna ex potiſſimis rationibus, propter quam natura non permittit vacuum inter vnum, & alterum elementum, ex quibus componitur mundus, ea eſt,ne impediatur influxus, quem inferiora recipiunt à ſuperioribus, quia per medium vacuum non poteſt naturaliter deriuari, vt docet expreſsè Ariſt. 1. lib. Metheororũ in princ. illis verbis. *Eſt autem ex neceſſitate continuus quodammodo iſte ſuperioribus lationibus, vt omnis ipſius virtus inde gubernetur.* Et cum eo tota ſchola Philoſophica. Ex quo duo ſequuntur euidenter. Primum, quòd agens naturale non poſſet agere in diſtans, ſi medium eſſet vacuum, cuius tota ratio eſt, quia virtus

agentis

agentis non poteſt per medium vacuum naturaliter deriuari ad paſſum propter incapacitatem medij vacui. Secundò ſequitur, non poſſe naturaliter agens agere in paſſum diſtans, niſi eius virtus deriuetur ad illud per medium. Probatur conſequentia, quia ſi hoc non eſſet neceſſarium, nec vacuum inter medium impediret actionem ſuperiorum corporum in inferiora, vt per ſe eſt manifeſtum; ſed non poteſt naturaliter deriuari per medium, niſi media actione eiuſdem agentis in ipſum; ergo nec poterit agens operari in diſtans, non operando in medium.

Secundò, quia euidenti experientia notum eſt, quòd ſi inter 13
agens & paſſum ponatur corpus incapax virtutis, quam agens debet imprimere in paſſum, impeditur omnino actio eiuſdem agentis circa ipſum, vt ſi inter luminoſum, & aërem ponatur corpus opacum, impeditur illuminatio eius; ſed non impediretur, ſi non eſſet neceſſarium deriuari virtutem per medium, vt perueniret ad extremum, ſed poſſet agens operari in diſtans, non operando in medium: ergo omnino neceſſarium eſt, & ex conſequenti naturaliter impoſſibile, quod agens operetur in diſtans, non operando in medium. Vt autem hæc veritas melius intelligatur, & facilius ſolui poſſint argumenta oppoſita, explicandum eſt, quo pacto deriuari debeat virtus agentis per medium ad extremum, vt circa illud agere poſſit. Dicimus autem neceſſarium eſſe, vt eadem virtus, per quam agens operatur, deriuetur per totum medium, & omnes partes eius, non quidem ſecundum eumdem effectum, nec ſecundum eamdem actionem numericam; vel ſpecificam, ſed ſecundum eumdem, vel diuerſum effectum iuxta capacitatem, & diſpoſitionem diuerſarum partium eiuſdem medij; ita vt ſi totum medium capax ſit eiuſdem virtutis, eiuſdémque effectus eius, eadem virtus, & per eamdem actionem, & ſecundum eumdem effectum deriuari debeat vſque ad paſſum; ſi autem non ſit capax eiuſdem virtutis, ſed alicuius effectus eius, ſatis erit ſecundum eumdem effectum deriuari. Quod hoc exemplo fit 14
manifeſtum. Agit Sol in hæc inferiora corpora per lucem, cuius capacia ſunt corpora cœleſtia intermedia, non tamen ſunt capacia alicuius effectus eius: elementa verò vſque ad terram, non ſolum lucem recipere poſſunt, ſed etiam calorem, & alias qualitates, immo & in eis, atque ex eis poſſunt generari mixta virtute eiuſdem Solis, concurrentibus aliis cauſis; terra verò propter nimiam denſitatem, & opacitatem non eſt capax lucis ſecundum profunditatem, ſed ſolum ſecundum ſuperficiem externam, eſt tamen capax caloris, quem media luce attingente ſuperficiem terræ diffundit Sol vſque ad centrum eius, & per

calore ſic diffuſum producit in inferioribus partibus eiuſdem elementi mineralia, nempe aurum, & argentum, concurrentibus ad eoſdem effectus ſimul cum calore Solis cæteris influentiis cœlorum, & aſtrorum, & ſic tangit Sol tactu Phyſico, ac virtuali quæcunque corpora, circa quæ operatur, per eamdem quidem virtutem ſecundum diuerſos effectus, & actiones ab ea procedentes, & in toto medio receptas, iuxta capacitatem, & diſpoſitionem diuerſarum partium eius, quod requiſitum eſt, & ſufficiens, vt circa totam hanc ſpheram ſuæ actiuitatis vſque ad extrema eius agere poſſit.

Ex quibus ſequitur non ſufficere, vt agens operetur in extremam partem, vel corpus ſuæ ſpheræ, à ſe diſtantem, quod agat in medio per aliam virtutem diſtinctam ab ea, per quam acturum eſt in extremum, vt Scotus exiſtimat vbi ſupra, ſed requiritur, vt per eamdem virtutem operetur in toto medio, quamuis non ſecundum eamdem actionem, vel effectum, ſed iuxta

15 capacitatem, aut diſpoſitionem medij, vt explicatum eſt. Gratia exempli. Non ſufficit, vt ignis poſſit calefacere partem, vel corpus diſtans, quod agat in medio per ſiccitatem, quamuis ſiccitas eſſet diſpoſitio requiſita ad agendum per calorem, ſed neceſſe eſt, operetur aliquo modo per calorem. Cuius ratio eſt, quia agens per aliam qualitatem diſtinctam nõ eſt idem agens, ſed diuerſum, licet materialiter ratione identitatis ſubiecti ſit vnum: ergo etiam ſi per vnam qualitatem operetur per medium, non dicetur virtus alterius qualitatis deriuari ad paſſum, cum nullo modo diffundatur per medium: quare non poterit per illam agere in diſtans, licèt per aliam diſtinctam operetur in medium: nam ex hoc non operabitur idem agens in medium, ſed diuerſum: & ita ſe habebit talis operatio reſpectu agentis per aliam qualitatem, ac ſi non eſſet: & ideò ſi ignis calefaceret terram, non calefaciendo aërem, licet in hunc ageret per ſiccitatem, eodem modo diceretur agere in diſtans, nihil operando in medium, ac ſi non haberet ſiccitatem, nec per illam in medium ageret; requiritur ergo, vt per eumdem calorem agat in medium ſecundum ſe, vel ſecundum aliquem eius effectum.

16 Et ex his facilè reſpondetur ad primum argumentum ſumptum ex diuerſis experientiis; de quibus egimus 7. lib. Phyſ. & ideò non eſt neceſſarium nunc ea repetere, quæ eodem loco adnotata ſunt, ſed vniuerſaliter negandum eſt, aliquando contingere, quòd agens operetur in diſtans, non operando in medium, & etiam negandum eſt, quod circa illud operetur nihil agendo in medium. Sed piſcis ille ſtupore afficit brachium piſcatoris,

piſcatoris, effundendo aliam qualitatem per arundinẽ, & chordam vſque ad brachium, cuius capaces ſunt, & à qua ſtupor procedit, quamuis in illis non habeat eundem effectum ſtuporis propter eorum incapacitatem illum recipiendi, quemadmodum lux ſolis effuſa per inferiora corpora cœleſtia non habet effectum caloris, quem habet circa aërem, & aquam. Et eodem modo operantur animalia per qualitatem ab oculis eorum deriuatam, vel ab alia parte corporis per oculos; eam enim per medium effundunt quamuis non habeat eumdem effectum in medio corpore, quem habet in extremo, propter diuerſam capacitatem, aut diſpoſitionem vtriuſque. Eodem etiam modo operatur magnes attrahendo ad ſe ferrum. Et pari ratione de lebete, & aliis philoſophandum eſt.

Sed aliam experientiam de aqua calefacta in vaſe adducit Ariſt. ſect. 24. proble. quæſt. 5. & 8. vbi fundum lebetis in principio nimis calidum eſſe docet, poſt verò ferueſcente aqua, non frigidum, ſed minus calidum, vel temperatum, eo modo, quo balneæ in hyeme calidiores ſunt, quàm in æſtate.

Ex quo deduci poteſt, quòd ignis agat in aquam nihil agendo in medium, nempe in fundo lebetis, vel (quod idem eſt) 17
intenſius aliquando circa extremũ agere, nempe circa aquam, non intendendo medium. Rationem autem huius reddit, quia in principio calefactionis, dum aqua frigida eſt, totus calor, quem producit ignis, concluditur in fundo vaſis, neque aſcendere permittitur impeditus ab eadem frigiditate aquæ, ſed dum aqua per alias partes vaſis magis caleſit, quaſi permittitur reſpirare calor in fundo, velut etentus, & aſcendere, magíſque calefacere aquam, & per aſcẽſum eius relinquitur idemmet fundum lebetis minus calidum, vel magis temperatum, quàm prius. Hoc verò ſic eſt explicandum, & intelligendum, vt verum eſſe poſſit, non quidem ita, vt idem numero calor in fundo exiſtens aſcendat, & fundum deſerat: nam hoc impoſſibile eſt, cùm nõ poſſit idem numero accidens tranſire ab vno ſubiecto in aliud, ſed per calorem incluſum, atque detentum in fundo vaſis intelligit Ariſtoteles vapores, & exhalationes calidas ab igne excitatas, & in poris eiuſdem fundi incluſas, quæ non permittuntur aſcendere propter maximam denſitatem, quam habet aqua in principio frigida, & ideò in fundo permanentes magis calidum ipſum efficiunt; ſed aqua iam calefacta per partes alias lebetis, & ſimul etiã rarefacta, aſcendere poſſunt calidæ illæ exhalationes fundi, quæ cum leues ſint, ſua naturali inclinatione ſurſum tendunt; aſcendentes verò magis calefaciunt aquam, & deferentes fundũ, magis temperatum redditur.

Accedit etiam alia cauſa, ob quam magis temperatur fundum lebetis: nam partes aquæ frigidiores ratione ſuæ denſitatis, & grauitatis, deſcendunt ad fundum lebetis, & ſuccedunt calidis exhalationibus poros eiuſdem lebetis deſerentibus, eóſque adimplentes minus calidum efficiunt fundum. Accedit etiam, quòd dum iam aqua intenſius caleſit prope fundum vaſis, propter raritatem, & leuitatem, quam acquirit ſimul cum calore intenſiori, aſcendit ſurſum; quia naturale eſt, vt grauiora ſint ſub leuioribus,& partes aquæ ſuperiores, ſicut frigidiores ſunt: quia magis diſtant ab igne,ita ſunt grauiores, ideò naturali inclinatione deſcēdũt ad fundum lebetis,ſicut calidiores aſcendunt,& ex hac parte magis infrigidatur: & ita numquam contingit, aquam fundum vaſis tangentem eo eſſe calidiorem.

18 Nec ſequitur,vt contendebat argumentum,ignem agere in diſtans non agendo in medium, vel fortius agere in remotum, quàm in proximum,vt facile conſtabit intelligenti doctrinam traditam. Quamuis aliquando admitti poſſet, quòd intenſiorem effectum producat agens in partem remotiorem: hoc tamen per accidens contingit propter maiorem diſpoſitionem illius partis. Et hoc modo contingit aliquando aquam citius conuerti in aërem, vel exhalationes calidas, propter nimiam humiditatem eius,in qua aſſimilatur aëri, & iuuare etiam ſolet aër circumſtans nimis calidus.Et eodem prorſus modo reſpondendum eſt ad aliam experientiam de oleo ferueſcente ſuper papyrum,vel chartam,& ſimiles,quas breuitatis cauſa omittimus. Vltima verò de phantaſia mouente appetitum ſenſitiuum à ſe diſtantem, difficultate caret, iuxta communem, & veram ſententiam tenentem, apprehenſionem finis, per quam ſenſus mouet appetitum ſenſitiuum, vel etiam intellectus voluntatem non concurrere per modum efficientis cauſæ ad actus harum potentiarum, ſed per modum finis,in quantum ſunt conditiones, per quas finalis cauſa propriam cauſalitatem exercet circa illas, & ideò non eſt neceſſarius contactus, vel approximatio eius, ſed ſatis eſt, quòd vtraque potentia ſit radicata in eadem anima, vt per naturalem ſimpathiam poſſit eam mouere,aut excitare ad operandum, ita vt dum per vnam potentiam anima percipit obiectum,per aliam illud appetat. Et in potentiis ſenſitiuis & intellectiua ſufficit naturalis ſubordinatio externarum cum internis, & omnium ſenſitiuarum cum intellectu,vt eadem anima per inferiores operetur circa ſuperiores,& per vtraſque circa obiecta,quamuis actio externorum ſenſuum in internos,in qua videtur propria efficiētia Phyſica interuenire,per mediũ fiat hoc modo,vt ab oculo,vel alio ſenſu ducantur

ſpecies ſenſibiles per neruum vſque ad ſenſum internum,& ita in eo imprimant alias ſimiles eiuſdem obiecti, per quas internus ſenſus operetur.

Ad ſecundum argumentum concedendum eſt illud, quod præſupponit,videlicet agentia naturalia determinatam habere ſperam ſuæ actiuitatis:illud verò,quod deinde inquirit, an intra ſpheram operetur agens immediatè per ſe in omnes partes, vel in proximas per ſe,& in remotas per proximas. Reſpondemus per ſe operari in omnes, diuerſa tamen ratione : nam in proximas, quas per ſe tangit tactu formali per ſe imprimendo eis effectum,in remotas verò per effectum,ſeu virtutem diffuſam in proximas,nõ quidem ita vt ſola hæc virtus diffuſa operetur,ſed etiam agens ipſum,quia virtus hæc depẽdet ex actuali concurſu agentis,quod ex eo fit manifeſtum : quia ſi operaretur virtus illa in partibus exiſtens ſine tali concurſu, & quaſi ſeparata omnino ab agente parum poſſet efficere,videmus autem fortiorem habere actionem,& longè perfectiorem effectũ, ac ſi ageret ſeparata:talis ergo virtus vel effectus medium eſt, per quod in diſtantiores partes operatur agens, ſed cum ſint omnes intra propriam ſpheram, abſque dubio operatur cum omnibus,& virtus eius ad quamlibet deriuata operatur,vt actu coniuncta agenti,ſicut riuulus decurrit ſemper, quia tota aqua & quælibet eius pars coniungitur fonti per quamdam continuationem.Et ideo neganda eſt vtraque conſequentia. Prima quidem quòd ſi agens operatur in medietate in omnes partes; ergo operabitur in remotiores ſine cõtactu,cum nõ poſſit eas per ſe tangere,hæc inquam conſequentia neganda eſt, vel diſtinguendum conſequens de tactu formali, aut virtuali;& licèt primo contactu eas non tangat, tangit ſecundo per virtutem diffuſam à ſe per medium, & etiam interuenit contactus formalis partis medij proximè attingẽtis vltimam partẽ eiuſdem medij,& agentis circa illã ſimul cum agẽte præcipuo actu concurrente cum ſua virtute,per quam pars illa operatur, vt expoſitum eſt. Secunda etiam conſequentia neganda eſt,videlicet, quòd ſi agens operetur in partes remotiores per proximas, ſequatur,quod non ſit determinata ſphera virtutis eius,ſed poſſit extendi in infinitum:nã cum ſemper operetur actu agens cum omnibus partibus intra ſuam ſpheram contentis, per quas effundit propriã virtutem,& effectũ,& cum idẽ agẽs ſit finitum, non poteſt ſuã virtutẽ effundere hoc modo,nec per illam operari ad quamlibet diſtantiam,ſed ad certam,& limitatã. Argumentũ verò probaret aliquid,ſi in partes magis diſtãtes operarẽtur proximiores omnino ſeparatæ à cõcurſu actuali agentis.

Ad

20 Ad vltimum,negandum eſt antecedens, quòd agentia ſpiritualia,vt Angeli poſſint agere in diſtans, non agendo in medium. Ad aliud verò, quod de locutione eorum dicitur, reſpondeo,vnum Angelum non alloqui alterū per productionem alicuius ſpeciei,vel conceptus in intellectu eius,ſed per voluntariam ordinationem ſui conceptus ad alterum:quo pacto certiſſimum eſt,nos alloqui Angelos,& ideò non eſt neceſſarium, quòd Angelus,qui loquitur,præſens ſit alteri,quem alloquitur, ſed ad quamlibet diſtantiam poteſt fieri talis locutio, ſicut noſtra cum eis.Ita D.Tho.1.p.q.107.art.4. Si verò dicatur,Angelum loquentem imprimere ſpeciem aliquam,vel effectum realem in intellectu audientis,conſequenter erit neceſſariò concedendum,quod non poſſit alloqui vnus Angelus, niſi alterum ſibi præſentem:quia virtus,vel locutio,non poteſt diffundi per medium, ſicut nec poteſt vnus Angelus dimouere alterum à proprio loco,niſi præſens ſit illi,neque aliquid aliud circa eum agere,niſi agendo in medium. Qui verò dicunt locutionem Angelorum eo modo fieri,vt Angelus,qui loquitur, producat in ſe aliqua ſigna,vel in cœlo,aut in aëre per quæ audiatur, vel intelligatur ab alio, non tenentur cócedere quod agat actione Phyſica in diſtans, quia impreſſiones iſtæ ſemper fierent circa corpus præſens,vt per ſe patet.

QVÆSTIO II.

An agens naturale,vel creatum poſſit agere in diſtans nihil operando in medium per potentiam Dei abſolutam.

21 QVæſtio hæc à nemine agitatur:nam licèt de inſtrumentis diſputent plures ex recentioribus interpretibus Ariſt.7. lib.Phyſ.cap.2. an de potentia Dei abſoluta poſſint eleuari ad agendum in rem diſtantem,vbi nec ſunt præſentia per ſe, nec per ſuam virtutem,ſed de ſecundis cauſis, an licèt non poſſint naturaliter intra ſpheram ſuæ actiuitatis agere in remotum, niſi agendo in medium, per quod ſuam virtutem diffundant vſque ad idem paſſum remotum, poſſint tamen virtute diuina ita agere,vt Sol in hæc inferiora corpora,nihil prorſus agendo in intermedios cœlos,vel in viſceribus terræ poſſit producere aurum nihil agendo in aërem:hoc enim ſpecialem habet difficultatem,atque maiorem, quam de inſtrumentis: quia nemo dubitat,

dubitat, quin cauſæ ſecundæ agere debeant per propriam formam,& virtutem,vt Sol per lucem,& ignis per calorem;inſtrumenta verò non agunt per propriam virtutem, ſed per eleuationem à principali agente:& licèt D.Tho.& qui eum ſequuntur,teneat,neceſſarium eſſe, quòd aliquid efficiant propria virtute,per quod diſponantur ad eleuationem, & alio modo non poſſe eleuati.Plures tamen alij negant id eſſe neceſſarium, putantes ſufficere potentiam obedientialem,quam habet quçlibet creatura,vt aſſumatur à Deo tanquam inſtrumentum,vt eleuari poſſit, & aſſumi ad quemcumque effectum producendum, licèt nihil ex propria virtute efficiat;& ideo facilius defendunt iſti,quòd inſtrumenta poſſint eleuari à Deo ad agendum in remotum,vbi nec præſentia ſunt per ſe,nec per propriã virtutem, quam cauſæ ſecundæ,de quibus euidens eſt, quòd per proprias formas, & virtutes agere debeant, & ideò quòd effectus non excedant virtutes earum,quantum ad ſubſtantiam,vel ſpeciem, in quibus notum eſt,diſtingui ab inſtrumentis.

Prima opinio aſſerit, quòd licèt naturaliter ſit impoſſibile, agens naturale agere in diſtans,nihil agendo in medium, non tamen implicat contradictionem,& ideò fieri poſſe per potentiam Dei abſolutam.Ita Scot.in 1.d.37.q.vnic. Palud. in 4.d.1. q.1.Vega lib.7.In Conc.Trid.cap.14.Caiet.3.p.q.13. ar.2.Suarius ibidem diſput.31.ſect.6. Cardi.Bellarm.lib.1. de ſacram.in genere cap.11.& videtur idem ſentire D.Tho.3.p.q.13.ar.2.& q.56.ar.1.ad 3.quibus locis aſſerit,humanitatem Chriſti fuiſſe inſtrumentum diuinitatis ad omnes effectus ordinatos ad noſtram ſanctificationem,& hoc non ſolum præſenti tempore, & loco,ſed ſecundum quamlibet diſtantiam locorum, & temporum. Sed omnes iſti authores,præter Scotum, videntur loqui de ſolis inſtrumentis, de quibus egimus 7. lib. Phyſ.& non de cauſis ſecundis, de quibus nunc agimus; eſſe autem diuerſam rationem de vtriſque oſtendimus, & ideò Scotus tantum pro hac ſententia referri debet,& recentiores, qui eam ſequuntur. Vt autem eam probet Scotus,ſupponit hoc fundamentum. Ex duplici capite prouenit, quod agens naturale non poſſit naturaliter agere in diſtans,quin aliquid operetur in medium. Primum caput eſt,quia ſolet coniungi in eo duplex virtus,vel potentia agendi, quarum vna habet pro paſſo ſibi proportionato corpus diſtans,& non medium,alia verò corpus mediũ, & non diſtans,& ideò non poteſt agere per vnam virtutem in diſtans, quin agat per alteram in medium,cuius exemplum aſſignat in Sole,in quo concurrit forma ſubſtantialis, & lux, & per illam operatur in diſtans,nempe in viſceribus terræ, aliquẽ effectum 22

ſubſtan

ſubſtantialem, vt aurum, ad quos effectus non poteſt lux concurrere, quia accidentia non poſſunt attingere productionem ſubſtantiæ, ſed per lucem operatur in medio alios effectus accidentales, vt lumen, vel calorem.

23 Secundum caput eſt, imperfectio ipſius agentis, cuius virtus actiua principalis imperfecta eſt, & ideo non poteſt naturaliter agere per illam, niſi prius agat per aliam imperfectiorem, cuius effectus ſit quaſi diſpoſitio reſpectu effectus principalis virtutis, vt ignis non poteſt agere in paſſum per formam ſubſtantialem, quin prius agat per calorem illud alterando: vnde prouenit, quòd non poſſit agere per formã ſubſtantialem in diſtans, quin prius agat per calorem in medium. Ex hoc fundamento ſic arguit. Illud, quod neceſſarium eſt, vt agens operetur, ſi neceſſarium ſit per ſe, non poterit vllo modo ſine eo agere, ſi verò ex accidẽti aliquo, licèt ſemper concurrente, non implicabit contradictionem ſine illo agere, ſaltem per diuinam potentiam: ſed duo illa non ſunt per ſe neceſſaria, vt agens naturale operetur, nempe concurſus duarum formarum, aut potentiarum in eo, vel imperfectio formæ principalis, ratione cuius indiget alia virtute inferiori ad diſponendum paſſum: ergo poterunt tolli, vel ſuppleri à Deo, ita vt ſuſpendat actionem vnius virtutis, aut potentiæ, & ſuppleat imperfectionem præcipuæ formæ per ſuum concurſum, & ita illa agat in diſtans, non agendo in proximum, & hæc agat in paſſum etiam remotum, non diſponendo medium. Probatur minor, quia cum duæ illæ virtutes, vel potentiæ in eodem agente concurrentes diuerſæ conditionis ſint, nempe vna ſubſtantialis, & alia accidentalis, non poſſunt ita per ſe coniungi in eodem agẽte, quin poſſit operari ſine cõiunctione earum: imperfectio verò præcipuæ formæ eiuſdẽ agentis nõ poteſt per ſe concurrere ad agendum, quia imperfectio non ponit aliquid in agente, ſed potius tollit. Poterit igitur Deus tollere lucẽ à Sole, vel certè ſuſpẽdere actionẽ lucis in medio; & ita producet Sol in viſceribus terræ ſubſtãtiales effectus agẽs per ſolã formã ſubſtantialem nihil agẽdo in mediũ, & nõ minus poterit ſuſpẽdere actionẽ caloris, & producet ignis formã ſubſtantialẽ in lignũ diſtans, nõ diſponendo medium per calefactionẽ, & ideo nihil agendo in illud.

Secundò poteſt probari hęc ſententia, quia approximatio,
24 vel cõtactus quicũque agentis, & paſſi, nõ requiritur tãquã ratio, vel virtus agẽdi, ſed ſolũ tãquã conditio naturaliter neceſſaria, & adhuc non ſemper apud multos, ſed conditio non poteſt eſſe ita intrinſeca, vt implicet contradictionẽ ſine illa agere: ergo poterit ſuppleri à Deo, ita vt agens operetur in diſtãs, quod

quod nec per ſe,nec per ſuam virtutem tangit.Probatur conſequentia,quia ſecluſo contactu formali, & virtuali agentis particularis,permanent agens,virtus eius ſubſtantialis, & paſſum, atque etiam concurſus primi agentis per ſe requiſita, & ſufficientia ad agenduia: ergo poterit agens naturale intra ſuam ſpheram agere in remotum,nihil agẽdo in medium.Et confirmari poteſt,quia nihil poteſt eſſe magis extrinſecum reſpectu actionis in extremum, quàm actio in medium, cum ſæpe ſint actiones realiter diſtinctæ,ac diuerſæ ſpeciei, vt illuminatio, & calefactio:ergo poterunt ſeparari à Deo, ita vt permanente actione in diſtans, ſuſpendatur actio in medium. Probatur conſequentia,quia ea,quæ diſtinguũtur realiter, & non habent intrinſecam dependentiam inter ſeſe,poſſunt per diuinam potentiam ſeparari;ſed illuminatio,& calefactio Solis,quæ ſunt actiones in extremum,& medium, non habent dependentiam intrinſecam inter ſeſe,vt per ſe patet:ergo poterit hęc ſuſpendi permanente illa,& ita operabitur Sol in hæc inferiora corpora,nihil agendo in intermedios cælos.

Probatur tandem, quia licèt naturaliter non poſſit agens 25 creatum agere in vltimum corpus exiſtens intra ſpheram ſuæ actiuitatis per medium vacuum, nemo dubitat, quin agere poſſit per potentiam Dei abſolutam, quia vacuum ſolum poteſt impedire naturaliter actionem:ſed per vacuum non poteſt virtus agentis diffundi,vt ſic diffuſa perueniat vſq; ad paſſum: ergo poterit medio exiſtente vacuo agere in diſtãs, nihil agendo in medium. Probatur minor, quia vacuum nihil eſt: ergo non poteſt eſſe ſubiectum,vel paſſum, circa quod agens operetur; ſed non poteſt agens ſuam virtutem effundere per medium,niſi per actionem: ergo non poterit eam effundere per medium vacuum. Et quod de medio vacuo probat argumentum, probat etiam de medio pleno incapaci virtuti agentis. Vnde ſi ſol ageret,non per lucem,ſed per calorem,vt ignis,non videtur dubitandum, quin poſſet agere in hæc inferiora corpora calefaciendo, & nihil agendo in intermedios cœlos. Et confirmari poteſt,quia non eſt certum, magnetem attrahẽtem ad ſe ferrum diſtans,& alia agentia ſimilia, quæ operantur per virtutem occultam,eam effundere per arũdinem,vel chordam, aut aliud medium; ſed probabiliter negari poteſt,ſicut probabilis eſt opinio eorum, qui dicunt, hæc agere naturaliter in diſtans non agendo in mediũ:ergo non debet negari, quòd per potentiã Dei abſolutã non poſſit agẽs creatũ tali modo agere.

Secunda opinio affirmat implicare contradictionem, quòd 26 agẽs operetur in diſtans,nihil operãdo in mediũ,& conſequenter,

ter, quin tangat paſſum per ſe, vel per ſuam virtutem diffuſam, vel deductam per medium: diffuſam dicimus, vel deductam, quia licet non poſſet agens diffundere propriam virtutem, niſi per medium capax recipiendi illam, ſed virtute diuina deferri poſſet per quodcumque medium vacuum, vel plenum vſque ad paſſum. Ita Molina 1.p.q.8.art.1.in fine ſecundæ diſputationis, & alij recentiores, & videtur mihi probabilior, & ſequenda. Probatur primò, quia impoſſibile eſt agens proprium, vel cauſam ſecundam per propriam virtutem agentem, operari circa paſſum, niſi illud aliquo modo attingat, hoc eſt, per ſe, vel per propriam virtutem: ſed implicat contradictionem, agens tangere paſſum diſtans per ſe, aut per propriam virtutem, niſi vel præſens ſit ei per ſe, vel per propriam virtutem: per ſe autem ſupponitur abſens, & per propriam virtutem nõ poteſt fieri illi præſens, niſi virtus ipſa diffundatur per medium, vel vſque ad ipſum alio modo deferatur: ergo niſi hoc fiat, implicabit contradictionem operari in diſtãs. Probatur minor, quia quamdiu agens diſtans eſt, & virtus eius non effunditur, vel defertur ad paſſum, intra ipſum detinetur, vel ab eo non egreditur; ſed repugnat, quòd ab eo non egreſſa attingat paſſum, à quo diſtat, vt per ſe eſt manifeſtum; ergo repugnabit illud attingere, & ideò in illud agere. Et ſi dicatur ſufficere contactum diuinæ virtutis vbique præſentis, à qua eleuatur cauſa ſecunda ad operandum in diſtans; hoc eſt aperte falſum; quia licèt hoc ſufficiat, vt diuina virtus operetur, non tamen vt operetur ſecunda cauſa: nam cum contactus ſit omninò neceſſarius ad agendum, quælibet virtus agens debet tangere paſſum.

17 Et confirmari poteſt; quia cauſa ſecunda non poteſt agere circa paſſum, niſi illud, atque effectum attingat per realem influxum propriæ virtutis; tunc ergo vel virtutem propriam eleuari, vt influat in paſſum diſtans, eſt illuc vſque differri, vt præſens influat, vel procul permanentem illuc vſque influere. Primum patet non eſſe operari in diſtans, nihil operando in medium, per quod euidens eſt, aliquo modo debere deferri; ſecundum verò eſt impoſſibile: ergo impoſſibile erit ſic operari. Probatur maior, quod procul permanens non poſſit in paſſum diſtans influere, quia virtutem agentis Phyſicè influere in effectũ non eſt aliud, quàm effectum ab ea Phyſicè emanare, & Phyſica emanatio nõ aliud, quàm Phyſica, & realis cõtinuatio eiuſdem effectus cum ſua cauſa, ſicut emanatio riui à fonte; ſed repugnat, Phyſicè, & realiter continuari ea, quæ ſunt ſeparata ſecundum locum, & ſecundum virtutem: ergo repugnabit effectum emanare à cauſá, & hanc eum producere circa paſſum diſtans nihil agentem in medio.

in medio. Minorē verò, quòd Phyſica emanatio ſit continuatio realis effectus cum ſua cauſa, oſtendit ad oculum exemplum Solis, à quo radij lucis tamdiu cenſentur emanare, quamdiu vſque ad ipſum continuantur, ſi verò diſcontinuentur, aut diuidantur ab eo in medio, ceſſabit ſtatim emanatio: ſed virtus agentis non diffuſa, nec delata vſque ad paſſum, in quo produci debet effectus, ſed procul permanens ſeiuncta eſt, atque ſeparata à paſſo ipſo, atque effectu: ergo repugnat effectum continuari cum ea, & conſequenter ab ea emanare, vel procedere.

Secundò, implicat contradictionem agens operari circa paſſum per propriam virtutem, ac poſtulat ratio cauſæ principalis, niſi ei vniatur, aut coniungatur per ſe, vel per propriam virtutem; ſed repugnat vniri per ſe paſſo abſenti, vel diſtanti; repugnat etiam vniri per propriam virtutem: ergo repugnabit in ipſum agere. Probatur minor, quia per ſe non poteſt vniri ratione diſtantiæ, & ſeparationis localis ab illo, ſed non minus ſeparata eſt virtus eius, nec minus diſtans à paſſo quàm ipſum: ergo non minus repugnabit ei vniri per propriam virtutem. 28

Ad argum. Scoti neganda eſt minor, quòd concurſus duarum virtutum in agente creato, nempe formæ ſubſtantialis, & potentiæ accidentalis ei ſuperadditæ ad operandum ſit per accidens ad operandum: non eſt enim niſi per ſe, & ita neceſſarius, vt implicet contradictionem, quod ſubſtantia creata ſine vtraque operetur. Et neceſſitas præciſſa formæ ſubſtantialis euidens eſt, & admiſſa ab ipſo Scoto; quia cum det eſſe intrinſecum rei, impoſſibile eſt agens eſſe ſine forma ſubſtantiali, & impoſſibile eſt etiam operari, ſi non ſit. De potentia verò operatiua ſuperaddita, licèt non ſit euidens, quia contrarium opinatur idem Scotus, & qui eum ſequuntur, videlicet potentias, per quas operantur ſubſtantiæ creatæ, non eſſe accidentia eis ſuperaddita, nec entitates ab eis diſtinctas: communis tamen eſt ſententia D. Thom. in contrarium, quòd ſint accidentia eis ſuperaddita, & realiter ab eis diſtincta, ſine quibus implicat contradictionem operari, quia ſola ſubſtantia diuina immediatè per ſe operatur, creata verò ex ſua limitatione, & imperfectione intrinſeca habet, vt non ſit immediatè per ſe operatiua, ſed ſolum per accidentia ſibi ſuperaddita poſſit attingere effectum; vnde nec Sol poſſet vllo modo operari in præſens, vel in diſtans, niſi media luce, vel alia virtute, aut accidenti ſuperaddito; nec etiam ignis ſine calore, vel alia qualitate, vel potentia. Falſum igitur eſt, & omnino negandum, quod ſol operetur per ſuam formam ſubſtantialem in viſceribus terrę, & non per lucem, vel calorem quoſcumque effectus: & non minus falſum, quòd ignis tamquam cauſa

propria producat,vel producere vllo modo poſſit alterũ ignem, niſi medio calore, vel alia potentia, aut virtute ei ſuperaddita. Et denique negandum eſt, quòd per potentiam Dei abſolutam poſſint omnino ſeparari ab eodem agente forma ſubſtantialis, & accidentalis virtus, ita vt poſſit agere ſine coniunctione vtriuſque, vt explicatum eſt.

29 Ad ſecundum conceſſa maiori,quòd contactus ſolum requiratur ad agendum tamquam conditio,neganda eſt minor,quòd conditio non poſſit ita eſſe neceſſaria, vt ſine illa non poſſit agens operari vllo modo, quia exiſtentia actualis in rerum natura ſolum eſt conditio requiſita ad agendum,& implicat contradictionem, efficientem cauſam non exiſtentem agere. Eodem igitur modo cenſendum eſt, aliquem contactum formalem, vel virtualem, ita eſſe neceſſarium, vt ſine illo implicet contradictionem, agens operari circa paſſum.

Ad confirmationem vero concedendum eſt antecedens,quod actio circa paſſum, & circa medium ſint diſtinctæ realiter diſtinctione totali,vel partiali,& aliquando ſpecifica;& ideò quęlibet eſt intrinſeca reſpectu alterius:ſed diſtinguendum conſequens, quod poſſint ſeparari per diuinam virtutem: nam inter ſeſe poſſunt quidem hoc modo ſeparari,vt actio in medium reperiatur ſine actione in extremum; quia benè poteſt agens in medium agere,non agendo in extremum; ſed è conuerſo repugnat ſeparari actionem in extremum ab omni actione in medium, & hæc repugnantia ſeparationis non prouenit ab ipſis actionibus, inter quas non reperitur dependentia eſſentialis, nam extrinſeca eſt vna reſpectu alterius:ſed prouenit ex modo ipſo agendi, qui ex ſua ratione intrinſeca poſtulat actionem in medium, vt poſſit verſari eadem, vel diuerſa actio circa extremum,vt ſuperius oſtendimus.

30 Ad vltimum concedenda eſt maior,quòd per potentiam Dei abſolutam poſſit agens operari in diſtans per medium vacuum, ſed minor diſtinguenda, quòd per vacuum non poſſit diffundi virtus agentis; nam ſic diffundi, vt in vacuo recipiatur, tamquam in ſubiecto poſitiuè eam recipiente, nullo modo poteſt; ſed benè poſſet deferri à Deo per vacuum diuina virtute eam ſuſtentante, ac deferente vſque ad paſſum: quia ſicut poteſt alia accidentia ſuſtentare ſine ſubiecto, ſic poteſt virtutem productiuam effuſam ab agente per vacuum. Et eodem modo poſſet fieri virtute diuina, vt virtus agentis diffunderetur per medium natura ſua incapax eius, vt ſi per impoſſibile ageret Sol per calorem, diffundere illum poſſet per intermedios cœlos, quia non implicat contradictionem calorem in cœlo recipi,licèt re

cèt repugnet ei naturaliter. Negandum igitur eſt, quòd in tali caſu agere poſſet Sol in hæc inferiora corpora per calorem, nihil operando in corpora cœleſtia intermedia;ſed vel nullo modo poſſet operari,vel ſi in extrema operaretur, neceſſarium eſſet, quòd eumdem calorem effunderet per intermedia corpora.

Ad confirmationem concedendum eſt antecedens,quòd non ſit certum,agentia illa per occultam virtutem,vel aliquem eius effectum diffundi per intermedia corpora, ſed quia valde probabile eſt, id eſſe omnino neceſſarium,& oppoſitum non eſt ferè intelligibile,& ideò parum probabile,ſatis eſt,vt probabilius etiam ſit implicare contradictionem, quòd alio modo operentur,vt efficaciter ſatis probant argumenta à nobis facta;non eſt enim neceſſarium,vt probabiliter teneamus,quòd hoc,vel illud fieri non poſſit per potentiam Dei abſolutam,euidenter probare,quòd implicet contradictionem, ſed ſatis eſt,quòd efficacioribus argumentis probari videatur.

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De ipſo autem facere, & pati, dicendum conſequenter, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſtotelis in hoc ſeptimo c.eſt,explicare naturam, 31
& conditiones agentis,& paſſi. Diuiditur autem in tres partes. In prima propoſitis antiquorum Philoſophorum ſententiis de natura,& conditione agentis, & paſſi, cum fundamentis eorum,atque refutatis,ex propria ſententia docet, quæ ſit natura, & conditio vtriuſque. In ſecunda proponit dubium, an agens ſimul dum agit,patiatur ab eodem paſſo, circa quod agit, & illud ſoluit. In tertia docet, & probat, ad quod genus cauſæ pertineant agens,& paſſum.

Ad primam igitur partem accedens Ariſtot. aſſerit duas opiniones extitiſſe ſuo tempore circa naturam, & conditionem agentis, & paſſi. Prior fuit eorum, qui dixerunt, debere eſſe diſſimilia, ita vt nihil pati poſſit, niſi ab agente diſſimili, quorum argum. erat, quia ſi ſimile à ſuo ſimili pateretur, non eſſet maior ratio, ob quam hoc potius in illud ageret,vel ab illo pateretur, quàm ab alio, & ideò non eſſent determinata agens, & paſſum.Quod ſi aliquando contingit,minorem ignem à maiori parti, ab eoque conſumi,reſpondebāt ideo eſſe,quia magnum

& paruum ſunt contraria, & ex hac parte diſſimilia, & propterea vnum poteſt agere in alterum, vel ab eo pati.

Secunda opinio oppoſita erat,aſſerens,agens & paſſum ſimilia eſſe debere,& hæc fuit Democriti, quam inductione probabat hoc modo. Album non agit in dulce, neque hoc in graue, aut leue,& ſic de cæteris huius conditionis,propterea quod diſſimiles,& quaſi diſparatas habent naturas,& ideò nullam ſimilitudinem inter ſe: ergo agens & paſſum ſimilia eſſe debent. Quod ſi accidat aliquando diſſimilia inter ſeſe agere & pati, vt calidum à frigido,vel à ſicco humidum, non ideò agunt,& patiuntur,quia diſſimilia ſunt,ſed quia aliquo modo conueniunt, nempe ſub eodem genere ſubſtantiæ, vel qualitatis, & ideo aliquam habent ſimilitudinem.

32 Sed vtramque opinionem diminutam eſſe aſſerit Ariſt. quia quædam vera, alia falſa docet, ſed quæ ſimul in veritate ſtare etiam poſſunt, ſicut propoſitiones ſubcontrariæ, & deceptionem horum Philoſophorum ex eo proceſſiſſe ait,quia vnam vel alteram tantum conditionem agentis, & paſſi conſiderarunt,ex parte cuius ſimilia ſunt, ſed ex parte alterius diſſimilia: agens enim, & paſſum & formas habent, & ſubiectum, circa quod ſe expellunt, & ex parte formarum diſſimilia eſſe debent;vt calidum,& frigidum; habent etiam ſubiectum commune, à quo vnum expellit alterum, ex parte cuius aliqualem habent ſimilitudinem. Quòd verò vtraque falſa, probat; & primò, quod agens & paſſum non poſſint eſſe omnino ſimilia,quia non eſſet maior, ratio, ob quam vnum potius quàm aliud pateretur. Secundò, quia ſequeretur, quamlibet rem poſſe in ſeipſam agere. Probatur conſequentia, quia ſi ratio agendi vnius in alterum eſt ſimilitudo, nihil eſt adeò ſimile alteri, quàm idem ſibimet: ergo poterit in ſeipſum agere, ex quo ſequitur,inquit,aliud abſurdum, quòd etiam poſſet corrumpere ſeipſum: quia actio agentis in paſſum ſua natura ordinatur ad corruptionem eius, & ideò nullum eſſet in rerum natura corpus incorruptibile, quòd patet eſſe falſum, cum corpora cœleſtia incorruptibilia ſint. Quòd verò non poſſint eſſe omnino diſſimilia, vt dicebat prima opinio, probat exemplis, & ratione: exemplis quidem, quia quantitas, & calor, & his ſimilia ſunt penitus diuerſa, & non agunt, nec patiuntur inter ſe;ergo ratio agendi,& patiendi non eſt diſſimilitudo. Ratione vero, quia agens, & paſſum debent eſſe contraria,ſed contraria continentur ſub eodem genere, & ideo in eo conueniunt: ergo ſaltem ex hac parte debent aliquo modo eſſe ſimilia.

33 His ſententiis refutatis, proponit propriam dicens:Agens,& paſſum,

paſſum, nec omnino ſimilia eſſe debere, nec omnino diſſimilia, ſed ſecundum genus, & ſecundum commune ſubiectum, circa quod ſe expeliunt, ſimilia, & ſecundum formas ſpecificas, diſſimilia, vt calidum & frigidum oſtendunt. Et ex hac veritate collegerunt Philoſophi vulgatum illud ſæpe in ſchola repetitum: omne agens intendit aſſimilare ſibi paſſum: quod non eſſet verum, ſi ante actionem eſſet ei omnino ſimile.

In ſecunda parte proponit hoc dubium, an agens, dum agit, ſimul patiatur ab eodem paſſo, circa quod agit, quod vocant repati ab illo. Vt autem reſpondeat, præſupponit duas diuiſiones mouentis, & agentis. Prior eſt, mouens, aliud eſt primum, aliud vltimum. Primum mouens eſt illud, à quo primo procedit motus, ita vt non procedat ab alio priori, vt prima cauſa, à qua mouentur omnia, dicitur primum mouens, nempe Deus: vltimum verò eſt illud, vltra quod non eſt aliud mouens, ſed immediatum eſt mobili, vt baculus, quo Petrus mouet lapidem, eſt vltimum mouens. Alia diuiſio eſt agentis, vel alterantis (nam agens pro alterante ſumitur, vt vidimus cap. præcedenti) etiam in primum, & vltimum. Alterans primum eſt, quod ſic alterat, vt non altereтur ab alio, vt Medicus, qui alterat corpus ſanandum, ſed ipſe non alteratur ab alio ſanante: alterans verò vltimum eſt, vltra quod non eſt aliud alterans, ſed per ſeipſum attingit paſſum, vt medicamentum in eadem ſanatione. Conuenit autem primum mouens cum primo alterante, & differt ab eo: conuenit quidem in eo, quòd ſicut primum mouens, ſi ſit primum ſimpliciter, non mouetur ab alio; ita primum alterans, ſi ſit primum ſimpliciter in ordine alterantium, non alteratur ab alio, vt cœlum non alteratur ab alio: ſed differunt etiam, quia primum mouens nihil accipit ab alio, vt Deus: primum verò alterans, licèt non alteretur ab alio, ſed accipit motum ab alio, vt cœlum ab intelligentia. Conuenit etiam vltimum mouens cum vltimo alterante in eo, quod ſicut mouens mouetur ab alio, vt baculus, ita alterans alteratur ab alio, vt medicamentum alteratur à ſtomacho.

His diuiſionibus ſuppoſitis, reſpondet dubio propoſito hoc modo. Quodlibet agens habens formam in materia, hoc eſt, in materia communi, & eiuſdem rationis cum materia paſſi, agendo poteſt repati, quæ verò non habent formam in materia, hoc eſt, in materia communi, & eiuſdem rationis, ſed diuerſæ ſpeciei, non repatiuntur: & quia omnia agentia ſublunaria habent formam in materia eiuſdem rationis, agendo repatiuntur: corpora verò cœleſtia habent formam in materia diuerſæ rationis, ideò non repatiuntur agendo: & vniuerſa- 34

liter loquendo inquit; Primum agens non repatitur, ſed vltimum. Docet tandem in vltima parte, ad quod genus cauſæ pertineant agens, & paſſum; & primo de agente ait, pertinere ad genus cauſæ efficientis. Probat primo, quia cauſa efficiens eſt, à qua incipit motus, ſed agens eſt, à quo incipit alteratio: ergo eſt cauſa efficiens. Secundò probat à ſufficiente diuiſione, hoc modo; Agens non pertinet ad tria alia cauſarum genera, nempe ad formalem, finalem, aut materialem, & eſt vera cauſa: ergo pertinet ad efficientem. Maiorem ſic probat; cauſa finalis non mouet propriè, ſed quadam motione Metaphorica; ſed agens mouet propriè, quia alteratio ab eo procedens eſt propriè motus: ergo agens non pertinet ad cauſam finalem. Probat ſecundo, quòd nec ſit finis, nec forma, quia agens tunc eſt actu agens, quando ab eo egreditur actio; ſed quando ab eo egreditur actio, nondum ſunt finis, nec forma: nam dum ſunt, ceſſat potius actio, & agens iam non eſt actu agens: ergo agens non eſt finis, nec forma. Quod verò agens non ſit materia, per ſe notum eſſe ait, quia materia nihil agit, ſed paſſiua tantum eſt; ſed proprium eſt agentis agere: ergo agens non eſt cauſa materialis, ſed paſſum eſt, quod ad eam pertinet, vt per ſe eſt manifeſtum.

CAPVT VIII.

Quomodo autem poteſt hoc accidere, rurſus dicamus.

Breuis expoſitio textus.

35 NIhil nouum ad doctrinam pertinens affert Ariſt. in hoc cap. ſed prolixè ſatis refert, & reijcit opiniones antiquorum Philoſophorum circa modum agendi, & patiendi corporum naturalium inter ſe, & in ordine ad generationem, corruptionem, atque mixtionem, & hoc eſt intentum capitis, quod in duas partes diuidi poteſt. In prima referuntur duæ opiniones, & in ſecunda refutantur.

Prima opinio fuit Empedoclis aſſerentis, corpora non poſſe agere, nec pati, niſi intra illa ponantur pori quidam, aut concauitates, per quas vnum poſſit ſubintrare alterum, & quaſi penetrare illud, & circa illud agere: & quidem ſi æquales ſint pori vtriuſque, atque commenſurabiles, viciſſim ſe penetrabunt, & talis penetratio erit mixtio vtriuſque, quo pacto ſe habent aqua & vinum, & quæuis alia corpora liquida: ſi verò pori vtriuſque non

non ſint commenſurabiles,ſed inæquales,tunc ingredietur quidem alterum, quod ſubtilius eſt, per poros craſſiores, vt ignis per poros ligni;ſed non è conuerſo: & ideo inter talia corpora non poterit mixtio fieri, ſed ſolum generatio,& corruptio, aut alia operatio, ſicut per poros aëris, & cuiuſlibet alterius medij fit viſio,& quæcumque ſenſatio alterius ſenſus.

Secunda opinio fuit Democriti,& Leucippi,ponentium quidem eoſdem poros, ſed diuerſa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos:iſti verò plenos corpuſculis quibuſdam indiuiſibilibus,quæ appellabant athomos, ita tamen vt nō omnino eos replerēt,ſed cum iidem athomi eſſent diſcontinui, vacuum inter eos relinqui, & per vacuum ipſum mouebantur, & quaſi volitabant:per congregationem verò, ſeu vniōnē horum athomorum res generari, & per ſeparationem corrumpi res dicēbant. Itaque vt ex contextu huius capitis colligitur, duæ iſtæ opiniones ex parte conueniūt,& ex parte differunt:conueniunt quidem in eo,quod vtraque ponebat vacuum in poris omnium corporum, ſed poſterior in hoc vacuo ſemper degere athomos, in eóq; congregari,vel vniri ad aliquid generandū aſſerit:prior verò docet,in eiſdem poris vacuis nō eſſe à principio athomos, ſed à corpore ſubintrante per illos deriuari, & quaſi produci in eiſdem poris, vt per productionem eorum agere poſſit in corpus idem. Ideò Ariſt.aſſerit has duas opiniones parum differre, quantum ad modum agendi corporum per hos poros, & per athomos in eis exiſtentes, vel à corpore ſubintrante immiſſos. 36

Sed vtramque impugnat, tamquam falſam, & veræ Philoſophiæ contrariam in 2.part.capitis.Primam quidem Empedoclis hac ratione;quia ſi vnum corpus agit in alterum,quia per poros eius ſubintrat,vt aſſerit,vel corpus iam ingreſſum agit per contactum, vel non; ſi per contactum agit,eumdem habere poſſet abſque ingreſſu,vt per ſe patet:ergo ſine poris vacuis poſſet eſſet actio & paſſio. Si verò non agit per contactum:ergo quamuis agens ſubintret, & per ingreſſum tangat partes corporis, non aget;quia ingredi non eſt agere, ſed approximari ad agendum; nec poteſt excogitari per aliquid aliud agere ſubintrans, per quod non poſſet agere extra corpus exiſtens,& paſſum tangens:fruſtra ergo ponuntur tales pori vacui.

Secundam verò opinionem ſic impugnat;vel athomi,quibus 37
pleni ſunt pori, agunt inter ſeſe,& patiuntur,vel corpus ſubintrans per poros, cui athomi cedunt. Primum non poſſunt ſine aperta contradictione concedere: nam ipſi dicunt, non dari actionem,& paſſionem, niſi per vacuum, ſed athomi ipſi non habent intra ſe vacuū,ſed ſunt ſolidi:ergo nō poſſunt inter ſeſe

agere, & pati. Si verò ſecundum concedant,fruſtra ponunt tales athomos intra poros, quia ſicut athomi cedunt corpori ſubintranti,ita partes corporis poſſunt cedere alteri,præſertim ſi fluidæ ſint, & ita æquè facilè poterunt agere & pati corpora ſine poris vacuis, aut athomis plenis,ac ſi non darentur,& propterea fruſtra ponuntur. Et ſi dixerint non eſſe neceſſarium dari vacuum intra quemlibet athomum, ſed ſatis eſſe ſi detur inter vnum, & alterum; eadem ratione probatur, non eſſe neceſſarium dari poros vacuos,nec athomos intra illos, vt vnum corpus agat, & alterum patiatur, ſed ſine illis poſſe agere, ſicut pori ipſi inter ſeſe agunt; & patiuntur ſine his per ſolum contactum.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quo autem modo inſit generare entibus, & facere, & pati, dicamus, &c.

Breuis expoſitio textus.

38 INtentum Ariſt.in hoc 9.cap.eſt,ex propria ſententia docere, quonam modo corpora agant,& patiantur,poſtquam ſententias aliorum refutauit.Diuiditur autem caput in duas partes.In prima enumerat quatuor conditiones,quas habere debet agens, & paſſum;& reiicit quintam ab aliis additam,tamquam falſam. In ſecunda verò parte docet, opinionem Democriti ponentis indiuiſibiles athomos in poris corporis ad agendum,& patiendum neceſſarios, non ſolum generationem corporum tollere, ſed etiam alterationem, & augmentationem.

Prima conditio agentis,& paſſi eſt,vt agens in quantum tale ſit in actu,& paſſum in potentia,vt ignis agit in quantum eſt calidum, & lignum patitur, in quantum eſt in potentia ad recipiendum actum eius,nempe calorem.

Secunda conditio eſt vt agens, & paſſum ſe tangant, proximè quidem,ſi agens proximum ſit, vel vltimum, inter quod & paſſum nō ſit aliud agens;vel remotè,ſi non ſit agens vltimum, ſed primum,vel intermedium,vt Sol tangit aquam medio aëre, ſed aër,quod eſt agens vltimum immediatè per ſe,vel etiam tactu formali,aut virtuali, vt capit.6. explicatum eſt à nobis. Ex quibus ſequitur, non eſſe neceſſarium, quod corpus ſecundum quaſdam partes tantum patiatur, nempe ſecundum poroſas, &

non

non ſecundum alias, nempe ſolidas ; ſed ſecundum omnes pati poteſt. Cuius ratio,inquit,eſt,nam ideo poteſt corpus agere ſecundum omnes partes, quia ſecundum omnes eſt in actu: ſed etiam ſecundum omnes eſt in potentia ad actum recipiendum : ergo ſecundum omnes poteſt pati. Probatur minor,quia omnes partes ſunt eiuſdem naturæ propter eamdem formam: ergo eodem modo ſe habent omnes, ſicut ad agendum, ſic ad patiendum.

Tertia condirio eſt, quòd agens, & paſſum non ſint continua, quod non eſt intelligendum de continuatione materiali, aut quantitatiua : nam euidens experientia docet, partem calidam corporis agere in partem frigidam ſibi continuam, ſed de continuatione ſecundum eamdem formam agendi,& eumdem gradum eius,ita vt ſi duo ſint continua,& eamdem formam, in eodémque gradu participent,nõ poſſit vnum agere in alterum, quod paret in partibus ignis,vel ferri æquè calidis:ſi enim calor remiſſior eſſet in vna,quàm in alia ſibi proxima, poſſet abſque dubio intenſior in remiſſiorem agere. 39

Quarta conditio eſt,vt agens & paſſum ſint in debita diſtantia,hoc eſt, vt paſſum ſit intra ſpheram actiuitatis agentis:cum enim agentia naturalia,immò & creata omnia finita ſint,& limitata,non poſſunt actionem ſuam extendere ad quamcumque diſtantiam,ſed ad certam,& limitatam, ita vt vltra illam agere non poſſint, & ideò niſi paſſum intra talem diſtantiam contineatur,non poterit agens circa illud agere,neque aliquid ab eo patietur paſſum.

Aliqui addiderunt quintam conditionem, nempe quod paſſum non ſecundum omnem partem patiatur, ſed ſecundum vnam, & non ſecundum aliam. Quam probat eſſe falſam, & ideò non neceſſariam : quia ſi verum eſſet,inquit,corpus naturale componi ex athomis indiuiſibilibus, vt docuit capit. præcedenti Democritus,vel ex ſuperficiebus indiuiſibilibus,vt docebat Plato,nõ poſſet pati ſecundum quamlibet partem, immo ſecundum nullam,quia nulla pars eius eſſet diuiſibilis, nec extenſa, immò nec eſſet corpus;quæ omnia neceſſaria ſunt ad patiendum,immò nec totum corpus ita compoſitum eſſet continuum, vel extenſum;quia nec indiuiſibilia poſſunt continuari, nec aliquid extenſum efficere.Dicendum igitur eſt,poſſe totum corpus pati ab alio,& ſecundum quamlibet partem, nec ad hoc eſſe neceſſarium, vt partes eius actu ſint diuiſæ, ſed ſatis eſt, quòd ſit diuiſibile ſecundum omnes,& ſingulas. 40

In ſecunda tandem parte capitis docet,opinionē Democriti ponentis indiuiſibiles athomos intra poros corporis ad actio-

nem,& paſſionem neceſſarios,non ſolum fruſtra eos ponere, vt capite præcedenti probauit,ſed tollere alteratione͂, & augmentationem:alterationem quidem, nam experientia conſtat, totum corpus calefieri, vel infrigidari ſine vlla diuiſione ſuarum partium:quòd tamen impoſſibile eſſet in ſententia eius,qui dicebat athomos illos per quorum vnionem generãtur corpora, diſcontinuos eſſe debere, ſitúmque, & poſitionem mutare pro generatione, & corruptione vnius, & alterius corporis; & ex conſequenti pro alteratione:augmentationem verò,quia vna ex conditionibus augmentationis propriæ ſumptæ eſt,quòd quælibet pars corporis augeatur:ſi verò augmentatio per ingreſſum athomorum in poris exiſtentium fieret,nõ poſſet quælibet pars augeri,immo neque vlla, quia indiuiſibiles athomi augeri non poſſunt, ſed ſolùm fieret poſitio quædam vnius iuxta alterum, quam conſtat veram augmentationem non eſſe.

TRACTATVS DE ACTIONE & reactione corporum naturalium,& de his,quæ ad eam pertinent.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit reſiſtentia?

41 ACtutus Ariſt. de mixtione elementorum, ex qua reſultat compoſitio corporũ naturalium, quæ appellantur mixta, agit prius de actione, & paſſione, quibus mediis admiſcentur elementa ad componendũ mixtum,& conſequenter de his,quæ ad agendũ,& patiendum requiruntur,& cum actio,& paſſio ſint inter contraria,quæ ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt per contrarias qualitates,vt patet in igne, & aqua,in aëre, & terra, neceſſariò agendũ fuit de ſimilitudine,de diſſimilitudine,atque etiã de diſtinctione inter agens & paſſum requiſitas,& tandem, quia agens, & paſſum mutuo ſe expellunt ab eode͂ ſubiecto per mutuã actionem, & paſſione͂ vnius in alterum, & vnius ab altero,quæ quaſi pugna,aut bellũ vocari poteſt,& Philoſophico vocabulo vocatur actio,& reactio vnius in alterum. Agit etiam de hac actione,& reactione,de qua nos tractatũ noſtrum inſtituimus,tamquam de principaliori, ac difficiliori, & ad quã requiruntur & ordinantur prædicta omnia. Sed quia actio,& reactio inter contraria fit per actiuitate͂,& reſiſtentiã,quia ſicut quodlibet

libet contrarium agit in aliud, ita reſiſtit actioni alterius, & expulſioni propriæ à ſubiecto; reſiſtentia verò, ſicut actio fit mediis qualitatibus cõtrariis, propereà agendum eſt de reſiſtentia in primo loco, explicandúmq; quid ſit, & quotuplex, & quonam modo conueniat qualitatibus contrariorũ corporum, præſertim primis, per quas agũt, & patiuntur elemẽta, ex his enim maximè dependet notitia aliorũ, de quibus in hoc tractatu agendum eſt.

Primum igitur, quod quærit titulus quæſtionis eſt, quidnam ſit reſiſtentia. Et prima opinio aſſerit, reſiſtentiam realiter eſſe actionem ipſam, per quam vnum contrarium agit in aliud, ratione tamen ab ea diſtingui, vt reſiſtentiam ignis nõ eſſe aliam rem à calefactione, vel exiccatione, per quas agit in frigidum, aut ſiccum, quia eadem actione, per quam ignis agit in aquam eam calefaciendo, defendit ſe ab illa, ne eum infrigidet, ratione tamen diſtinguimus in calefactione, ſeu in calore, qui eſt virtus actiua, actiuitatem, & reſiſtentiam, ſeu potentiam actiuam, & reſiſtiuam; nam in quantum ab eo procedit effectus, dicitur virtus, vel potentia actiua, & medium, quo procedit, dicitur actio; ſed in quantum per eamdem virtutem ſe defendit à frigiditate aquæ, vocatur virtus, vel potẽtia reſiſtiua, & actio ipſa, in quantum eſt medium ſe defendendi, dicitur reſiſtentia: & hæc diſtinctio ſufficit, vt dicatur vna qualitas magis actiua, quàm reſiſtiua, vel è contra, vnum elementum magis actiuum, quàm reſiſtiuum. Probat exemplo intellectus, qui cum ſit eadẽ potentia realis, diſtinguimus in eo rationem intellectus, & memoriæ, & dicimus, vnum hominem habere perfectiorẽ intellectum, & memoriã minus perfectam, atq; etiã è contrario: ergo licèt eadem res ſint virtus actiua, & reſiſtiua, ſufficit diſtinctio rationis, vt verũ eſſe poſſit, vnam qualitatẽ eſſe magis actiuam, quàm reſiſtiuã, vel eſſe magis reſiſtiuã, quàm aliã. Ita Sõzinas 9. Metaph. q. 6. 42

Hæc tamen ſententia, aut falſa eſt, aut inſufficiens, falſa quidem, ſi loquitur vniuerſaliter de reſiſtentia. Quod ſic probo. In multis corporibus datur reſiſtentia, quæ nec ſit actio, nec fiat per virtutem actiuam: ergo non poteſt eſſe vniuerſaliter verum, quòd reſiſtentia non ſit aliud reipſa, quàm actio, vel reſiſtere, quam agere. Probatur antecedens, quia albedo, & nigredo, raritas, & denſitas, atque etiam grauitas, immo & quantitas, reſiſtunt nihil prorſus agentes; albedo quidem in ſubiecto, in quo eſt, reſiſtit nigredini, impediendo introductionem eius in eodem ſubiecto, & denſitas etiam impediens introductionem raritatis, vel alterius qualitatis: corpus etiam graue ſuo pondere reſiſtit volenti illud mouere, & vna quantitas in ſuo loco exiſtens ſuo modo reſiſtit alteri per proprias 43

dimenſio-

dimenſiones,ne eumdem locum ingrediatur. Si verò non loquatur eadem ſententia vniuerſaliter de reſiſtentia, hoc eſt de omni,ſed tantum de aliqua,inſufficiens eſt,quia aliqua tantum reſiſtentia explicata,& non omnis, inſufficienter explicabitur, quid ſit reſiſtentia.

44 Noſtra igitur ſententia eſt, quod præter reſiſtentiam purè negatiuam,quæ non eſt aliud, quàm omnimoda incapacitas ſubiecti reſpectu talis actionis, ac formæ per eam imprimendæ,diſtinguenda ſit duplex reſiſtentia poſitiua,vna actiua, alia paſſiua,aut formalis.Ita tenēt omnes recētiores, & ideò ſolùm oportet explicare,quid ſit reſiſtentia in communi, & quonam modo in hæc membra poſitiua diuidatur, quid etiam ſit quælibet earum in particulari, ex quorum explicatione cenſebitur noſtra ſententia ſufficienter probata. Reſiſtere alteri vniuerſaliter loquendo eſt impedire,vel retardare actioné,vel effectum eius,ne fiat,vel ne fiat tam cito,vel tanta intenſione,aut perfectione. Exempli gratia;dum ignis calefacit aquā, ſua actione debilitat virtutem eius, impeditque, ne agat in ſe,aut ſi agere permittitur,non tanta velocitate,aut tanta intenſione, ac ageret,ſi non impediretur:frigiditas etiam aquæ informās aquam eo ipſo impedit actionē calidi,& ingreſſum caloris in eam, & impedimentū hoc præſtate,dicitur propriè ei reſiſtere.Reſiſtētia verò ſic in communi ſumpta,& explicata duplex eſt,actiuā, & formalis:actiua eſt actio agentis,in quantum impedit contrarium,ne in idemmet agens,à quo ipſa egreditur,agat,aut ne tanta velocitate,aut intenſione,vt actio ignis,per quam debilitatur frigiditas aquæ,dicitur reſiſtentia actiua eiuſdem ignis: reſiſtentia verò formalis, licèt dicatur reſpectu actionis, vel actiuæ virtutis,non eſt actio aliqua,ſed ſolum informatio eiuſdem formæ incompoſſibilis cum forma agentis, in quantum impedit, ne actio agentis contrarij in ſubiecto, quod informat,recipiatur, vt reſiſtentia formalis aquæ reſpectu ignis eſt informatio frigiditatis incompoſſibilis in aqua cum calore; itaque frigiditas per ſolam informationem impediens ingreſſum caloris,dicitur reſiſtere aquæ formaliter. Et denique illa omnia, quæ probauimus reſiſtere alijs nihil agendo aduerſus primam opinionem,reſiſtunt reſiſtentia formali.

45 Nunc autem probandum eſt primò, vtrumque membrum huius diuiſionis dari. Probatur autē ex definitione communi reſiſtentiæ:nam reſiſtere contrario eſt impedire actionē eius, & introductionem ſuæ formæ in eodem ſubiecto: ſed vtroque modo contingit ſic impedire actionem, & effectum contrarij, actiuè,& paſſiuè, aut formaliter:ergo datur duplex reſiſtentia.

Probatur.

Probatur minor, nam ignis agendo in aquam, & debilitando frigiditatē eius per impreſſionem caloris impedit, ne in ipſum agat, vel non tam cito, aut tanta intenſione, quod eſt retardare actionem eius. Prætcrea calor ignis per ſuam informationem impedit, ne aqua agat in ipſum, aut propriam frigiditatē ei imprimat, vel non ſimul, aut non tanta intenſione, aut velocitate: ergo reſiſtit formaliter, quia id, quod forma præſtat per ſuam informationē, dicitur præſtare in genere cauſæ formalis. Probatur ſecūdo, quòd eadem diuiſio ſit adæquata, quia non datur reſiſtentia aliqua, nec dari poteſt, vel excogitari, quæ non fiat per actionem, vel informationem, vt euidenti inductione diſcurrenti per ſingulas reſiſtentias facilè conſtare poteſt: ergo non eſt excogitabilis alia reſiſtētia præter actiuā & formalem.

Sed aduerſus ſingula membra huius diuiſionis propono ſingula argumenta, vt ex eorum ſolutionibus magis explicetur diuiſio, & melius intelligatur. Et primò aduerſus reſiſtentiam formalem probo non dari: nam forma informans ſubiectum non impedit actionem agentis, per quam introducenda eſt oppoſita ratione ſuæ informationis, ſed per actionē, qua cōſeruatur ab agente, vt calor ignis impedit actionē frigiditatis, & introductionē eius in eodē igne, in quantū cōſeruatur per actio-primæ cauſæ, atque etiā ſuo modo virtute formæ ſubſtantialis eiuſdē ignis, quæ ſicut effectiuè, cōcurrit ad emanationē caloris à ſe, ita ad conſeruationē eius, quæ non eſt aliud, quā continuatio eiuſdē emanationis: ergo hæc reſiſtentia formæ quæ appellatur à nobis formalis, potius eſt actiua pertinens ad primum mēbrū: quare nulla dabitur reſiſtentia formalis. Probatur cōſequentia, quia actio agentis, & ſubſtantialis formæ, per quas cōſeruatur, non pertinet ad genus cauſæ formalis, ſed efficientis: ergo nec reſiſtentia ipſa. Quod hac ratione poteſt confirmari: nā ſi forma ratione ſuæ informationis reſiſtit agenti, vel reſiſtit in eodē inſtanti, in quo agens agit ad introducendā oppoſitam, vel antequā agat. Primū eſt impoſſibile, quia in inſtanti, in quo agit, ſi actio eius ſit inſtātanea, iam eſt introducta forma oppoſita, vt patet in generatione ſubſtantiali viuentiū: ergo iam nō eſt forma expulſa: ſed quod non eſt, non poteſt reſiſtere ſicut nec poteſt agere: ergo in illo inſtanti non datur reſiſtentia formalis; & eodem modo, ſi agens agit actione ſucceſſiua non poteſt forma eius reſiſtere, dum agit; quia tempore, quo agit, introductus eſt aliquis gradus formæ oppoſitę: ergo etiam eſt expulſa eadē forma præexiſtens, quātum ad illū gradum, ratione cuius reſiſtere non poterit; neque ratione aliorū permanentium, quia adhuc non agit circa illos contrariū. Quod verò 40

non

non reſiſtat forma agētis per ſuam informationem, antequam agat, euidens eſt, quia non dicitur vnum reſiſtere alteri, antequam ab illo impugnetur, vt docet experientia.

47 Propono ſecūdum argumentū aduerſus reſiſtētiam actiuam hoc modo: ſi detur talis præſentia, quæ ſit realiter eadem actio agentis, ſequitur, nullā qualitatem eſſe magis actiuā, quàm reſiſtiuā, vel è conuerſo, ſed omnes eſſe æqualiter actiuas, & reſiſtiuas, & conſequenter nullum elementū eſſe magis actiuum, quàm reſiſtiuum. Probatur conſequentia, quia qualibet qualitas dicitur actiua in ordine ad actionem, cuius principium eſt; ſed per eamdem actionē eſt reſiſtiua, in quantum per eam debilitans virtutem contrarij impedit actionem eius: ergo æqualiter erit reſiſtiua, & actiua. Conſequens autē eſt contra communem modum loquendi, & ſentiendi omnium ferè Philoſophorum, & expreſſe contra Ariſtotelem 2. lib. de Generat. text. 8. & 4. lib. Metaph. cap. 1. expreſſè aſſerentem, calorem, & frigiditatem eſſe qualitates actiuas, humiditatem, & ſiccitatem paſſiuas. Pro ſolutione primi argumēti adnotandū eſt, quod actio, per quam conſeruatur forma in ſubiecto, ordine naturæ præſupponitur ad agendum vel reſiſtendum. Quod ſic probo. Exiſtētia actualis rei extra cauſas præſupponitur actioni, & paſſioni, & ex conſequenti præſupponitur reſiſtentiæ actuali, quæ in agendo, & patiendo interuenit; ſed conſeruatio rei nō eſt aliud, quàm continuatio exiſtentiæ eius extra cauſas, ſicut prima productio eius eſt incipere eſſe extra cauſas: ergo conſeruatio formæ: & conſequenter actio ipſa, per quam conſeruatur, præſupponitur actioni, per quam agit, & reſiſtentiæ, per quā reſiſtit agenti. Vnde ſequitur, talem actionem conſeruatiuam non eſſe reſiſtentiā actiuā, neque formalem eiuſdem rei, quæ conſeruatur, ſed conditionem neceſſariam ei præſuppoſitam, quia ſicut non poteſt agere res, niſi actu exiſtat, ita non poteſt reſiſtere: actio verò, atque reſiſtentia quid aliud conſequens, atque natura poſterius eſſe debet, nēpe actio eiuſdem rei, vel repugnātia formalis, per quā formaliter reſiſtit contrario; negari tamen non poteſt, conditionem hanc præſuppoſitā iuuare ad reſiſtendum, quia quo à fortiori cauſa conſeruatur forma, difficilius expellitur à ſubiecto, & ſi à multis, atque diuerſis, longè difficilius: ergo magis reſiſtit actioni agentis contrarij contendentis

48 eam expellere. Gratia exempli, Calor productus in aqua, quo à pluribus agentibus conſeruatur, magis reſiſtit reſiſtentia formali actiuitati eiuſdem aquæ, per quam intendit, atque conatur eum expellere, vt ſe reducat ad naturalem frigiditatem. Sed quod intendimus eſt, has actiones conſeruantes non eſſe reſi-

ſtentiam

ſtentiam actiuam, neque formalem eiuſdem rei conſeruatæ, ſed vtrique præſupponi, & vtramque iuuare. Et ex his ſoluitur primum argumentum: nam ad formam eius negandum eſt antecedens, quòd forma non reſiſtat actioni agentis per ſuam informationem, ſed talem reſiſtentiam potius fieri per actionem conſeruantis; quia licèt actio conſeruantis ſit conditio neceſſariò præſuppoſita, vt forma poſſit reſiſtere, quemadmodum præſupponitur neceſſariò actualis exiſtentia eiuſdem formæ, forma tamen ipſa conſeruata in eſſe, per ſuam informationem incompoſſibilem cum forma contrarij, abſque aliqua actione impedit actionem contrarij modo iam explicato, ſic autẽ eam impedire, eſt reſiſtere formaliter. Vel ſecundo reſponderi poteſt concedendo: quòd actio conſeruantis formam ſit quædam reſiſtentia actiua, non quidem procedẽs à forma paſſi, circa quod operatur contrarium, ſed ab eodem conſeruante eamdem formam, præter quam reſiſtentiam forma ipſa per ſuam informationem, & ideò in genere cauſæ formalis propriam habet, atque diſtinctam, quæ vocatur formalis, immo & propriam actiuam per actionem à ſe procedentem. Itaque licet reſiſtentia actiua, & quaſi remota conſeruantis, coniungatur ſemper cum formali, tamquam ei neceſſariò præſuppoſita, hoc non tollit diſtinctionem vtriuſque, quia vna eſt actio, & alia informatio.

Pro ſolutione confirmationis notandum eſt, quòd ſicut forma ſubſtantialis, non eſt per ſe immediatè actiua, ſed per ſuam virtutem accidentalem ſuperadditam, ita non eſt per ſe immediatè reſiſtiua, non ſolum reſiſtentia actiua; quia cum hæc ſit realiter ipſa actio, ſi forma non eſt actiua per ſe immediatè, nec erit reſiſtiua hæc reſiſtẽtia, ſed nec reſiſtentia formali, quia non impedit per ſe immediatè actionem agentis, ſed per ſuam virtutem accidentalem contrariam virtuti agentis, per quam agit. Exempli gratia, Aqua immediatè per ſuam ſubſtantiam, ſicut non agit ita nec reſiſtit reſiſtentia actiua, ſed per frigiditatẽ vel humiditatem vtrumque præſtat, & eodem modo non reſiſtit actioni agentis contrarij reſiſtentia formali, niſi per eaſdem virtutes, quia ſi illas non haberet, nec eſſet formaliter contraria igni, nec reſiſteret actioni eius reſiſtẽtia formali, ſed in eodem momento poſſet ignis ſuum calorem ei imprimere. Suppoſito ergo, quòd per ſuam virtutem reſiſtit reſiſtentia formali, quærebat argumentũ, an reſiſtat agenti antequã agat, vel dum iam agit, Cui reſpõdent iuniores quidã nõ reſiſtere priuſquã operetur, ſed dum iã operari; & licèt tunc iã non ſit forma ſecundum illũ gradum iam expulſum, ſufficit immediatè extitiſſe, vt reſiſtere dicatur per eum; quia cum reſiſtentia formalis 49

non ſit

non ſit actio aliqua, per quam producatur aliquis effectus, non neceſſariò poſtulat actualem exiſtentiam formæ reſiſtentis. Hæc tamen ſententia falſa eſt, quia licèt reſiſtere formaliter non ſit agere, eſt tamen impedire introductionem alterius formæ; ſed dum agens agit, verum eſt, aliquam partem gradualis formæ eſſe introductam, & aliam expulſam; ergo verum eſt, formam ſecundum hanc partem non informare, non impedire, & conſequenter, non reſiſtere.

50 Vt ergo explicemus veram ſolutionem argumenti, adnotandum eſt, quod nunc præcipuè loquimur de reſiſtentia, tam actiua, quam formali in ordine ad actionem, & paſſionem Phyſicam, & realem, quæ non reperitur, niſi inter propriè contraria, de quibus certum eſt, ſucceſſiuè, & non in inſtanti ſe expellere ab eodem ſubiecto. Vnde ſequitur, vnam formam contrariam reſiſtere alteri reſiſtentia formali non eſſe aliud, quàm impedire actionem agentis contrarij, ita vt vel non agat, vel nõ ſimul, quidquid poteſt, ſed ſucceſſiuè, & cum mora temporis, vt frigiditatem aquæ reſiſtere actioni ignis eſt per ſuam informationem impedire, nec introducatur calor, vel ne ſimul ſecundum totam intenſionem, ſed ſucceſſiuè, & cum mora temporis, qui tamen in momento, & ſine vlla mora introduceretur, niſi contraria frigiditas adeſſet. Quo ſuppoſito, reſpondeo ad formam argum. dum dicitur, vel reſiſtere frigiditatẽ antequã ignis agat, vel dum iã agit, dico non reſiſtere, dum iam agit, nec prius tẽpore, quàm agat, ſed in inſtanti, in quo agere incipit, quod eſt vltimum non eſſe actionis ſucceſſiuæ, per quam agit. Primam partem probat argum. quo refutauimus alium modum dicendi, quia illa pars gradualis eodem tempore, quo agẽs operatur expulſa, nõ poteſt reſiſtere, cum eodẽ tempore iam non ſit, & tunc per illam tantũ poſſet reſiſtere paſſum. Secundam vero partem, quòd non reſiſtat prius tempore, quã operetur, ſic probo. Prius tempore quã agens operetur, non aggreditur paſſum, neq; illud oppugnat, vel impetitur, immo nec omnino attingit; ſed quod nõ oppugnatur, nec aggreditur à ſuo contrario, nec attingitur, nõ dicitur ei reſiſtere: ergo nihil reſiſtit prius tempore, quam in ipſum operetur agens. Reſtat igitur, vt dũ agens approximatum paſſo incipit in illud agere, tũc primo paſſum dicatur actu reſiſtere.

51 Probatur hac ratione, ſi frigiditas (gratia exempli) nõ informaret aquam in eo inſtanti, in quo primò verũ eſt, ignẽ eſſe illi approximatũ, introduceret idẽ ignis ſimul totã latitudinem caloris in eã, & hac ſola de cauſa, non ſimul, aut in inſtanti eam introducit, ſed ſucceſſiuè, & cum mora tẽporis ac per partes proportionales: ergo in eo inſtãti impedit frigiditas per ſuã informationem

mationem introductionem formæ contrariæ, ſed hoc eſt reſiſtere formaliter: ergo in eo inſtanti, in quo agens incipit agere, reſiſtit illi contrarium reſiſtentia formali. Secundo, bene ſequitur, paſſum reſiſtit agenti reſiſtentia formali, vt ſuperius probauimus, ſed non reſiſtit actu, dum agit, nec prius tempore, quàm agat: ergo dum incipit agere. Euidens eſt conſequentia, quia non datur aliud inſtans, vel tempus, in quo reſiſtat actu præter tria hæc; ſed probatur minor: nam dum agens actu agit, non eſt iam pars illa formæ, per quam poſſet paſſum reſiſtere, ſed expulſa eſt: ergo non reſiſtit actu per illam. Quod vero non reſiſtat prius tempore, quam agens agat, probatur, quia reſiſtere formaliter non eſt aliud, quàm formam per ſuam informationem impedire, ne agens introducat formam contrariam in eodem ſubiecto, vel non tanta velocitate, aut intenſione; ſed nihil horum impedit forma prius tempore, quàm operetur agens circa ſubiectum, quod informat: ergo non eſt verum, tunc reſiſtere. Probatur minor, quia etiam ſi tempore illo non informaret ſubiectum, non introduceret agens in ipſum propriam formam: ergo non eſt verum, quòd tempore illo impediat introductionem eius, & ex conſequenti, quòd actu reſiſtat. Quod etiam probari poſſet ab inconuenienti: nam ſi prius tempore actu reſiſteret, dum nullum eſt ei approximatũ agens, ſequeretur, quod etiam ſi nullum haberet contrarium exiſtens in rerum natura, diceretur ſemper ei actu reſiſtere. Probatur conſequentia, quia dum agens non eſt ei approximatum, non magis illud reſpicit, quam ſi in natura rerum non exiſteret: ſi ergo illi diceretur actu reſiſtere, actu etiam reſiſteret agenti contrario non exiſtenti, quod eſt abſurdum.

Et ſi aliquis dicat, eiſdem rationibus probari, quod nec in inſtanti, in quo agens incipit agere, dicatur paſſum ei reſiſtere reſiſtentia formali; quia non reſiſtit paſſum actu, niſi contrario actu agenti in ipſum; ſed in illo inſtanti non eſt verum, quòd agens actu operetur: ergo nec verum erit, quod paſſum ei actu reſiſtat. Probatur minor, quia vnum contrarium non agit in alterum, niſi actione ſucceſſiua; ſed actio ſucceſſiua non eſt in inſtanti, ſed in tempore: ergo nec verum eſt, quòd in eo inſtanti actu operetur agens, ſed in tempore ſtatim ſequenti: & ideò tunc dicetur paſſum ei reſiſtere, & non prius. Reſpondeo, quòd licet aliqui teneant in eo inſtanti actu operari agens actione inſtantanea, per quam producit primum indiuiſibile termini; hoc tamen non eſt certum, nec adeò conſentaneum principiis Ariſt. qui 6. lib. Phyſic. expreſsè negat, motum habere primum indiuiſibile, ſed ſolũ terminari ait indiuiſibili quodam extrin- 52

ſeco. Hac igitur doctrina nunc prætermiſſa; ad formam argumenti neganda eſt maior, quòd non reſiſtat paſſum, niſi agenti actu operanti in ipſum; ſed verum eſt, reſiſtere agenti, dum non agit, ſed agere incipit. Quod ſic probo, reſiſtere eſt impedire actionem agentis, vel obſtare, vt non agat; ſed hoc non poteſt præſtare paſſum, dum iam agens actu operatur circa ipſum, nec prius tempore, quàm operetur, ſed in inſtanti, in quo incipit agere: ergo verè, & propriè tunc dicitur actu reſiſtere paſſum, dum incipit agens circa ipſum agere, & non ante, nec poſt. Probatur minor, quia in eo inſtāti introduceret ſuam formam, niſi obſtaret forma oppoſita per ſuam informationem. Quod etiam probatur à priori, quia in illo inſtanti primo verum eſt, quòd agens ſit illi approximatum, & ideò tunc primò reſpicit illud reſpectu immediatæ præſentiæ, vel contactus, quem contactum ſequeretur actio eius, & introductio ſuæ formæ, niſi obſtaret oppoſita per ſuam informationem: ergo tunc primò verum eſt, ei actu reſiſtere reſiſtentia formali.

QVÆSTIO II.

Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus actiuitas, & reſiſtentia?

53 CIrca ſolutionem ſecundi argumenti inſurgit ſecunda quæſtio de modo, & ordine quo conueniant qualitatibus contrariis, præſertim primis elementorum actiuitas, & reſiſtentia. Et de actiuitate certum eſt omnibus cõuenire, ita vt omnes ſint actiuæ, & productiuæ ſibi ſimilium: Ita D. Tho. 4. lib. Metaph. lect. 1. Nimphus 2. lib. de Gen. comm. 14. Tolet. ibidem q. 3. & cæteri omnes: & de frigiditate, & calore non indiget probatione, quia euidens experientia ſatis per ſe notũ omnibus id facit; ſed de humiditate, & ſiccitate non eſt adeò euidens, colligitur tamen euidenter ex doctrina Ariſt. 2. lib. de Gen. text. 25. vbi docet, elementa ſimbola, hoc eſt, ea quæ conueniunt in vna qualitate, facilius tranſmutari ad inuicem, quàm diſſimbola, hoc eſt, quam ea, quæ in vtraque contrariantur; ſed elementa ſimbola, vt ignis, & aër, non poſſunt ſe corrũpere, vel trãſmutare, niſi agendo per humiditatem, & ſiccitatem, cum in calore conueniant, & pari ratione aqua, & terra non poſſunt in ſe inuicem agere, niſi per humiditatem, & ſiccitatem, quia in frigiditate conueniunt: ergo qualitates iſtæ actiuæ ſunt. Et licet hoc argumentum non videatur efficaciter probare; quia poſſet aliquis negare, hæc elementa non agere per eam qualitatem, in qua conueniunt: nam cum hæc ſit in vno intenſior, quàm in altero, vt in 2. lib. videbimus, benè

mus, bene poterit vnum agere in alterum per illam, intendendo eam in altero vſque ad ſummũ, & ita illud in ſe conuertere, licet non agat per alteram, in qua differũt, vt ignis poterit aërem in ſe conuertere, licèt non agat in ipſum per ſiccitatem, ſed per calorem, intendendo calorem aëris vſq; ad octauũ gradum, & ita eum ſibi perfectè aſſimilando, & in ſe conuertendo. Hoc tamen non tollit efficaciam argum. quia ſtatim ſubdit Ariſt. quòd ex igne poteſt effici aër, ſi vincatur ſiccitas ignis ab humiditate aëris, & ex aqua poteſt effici terra, ſi humiditas aquæ ſuperetur à ſiccitate terræ. Et probatur experientia, quia videmus rem in lo- 54
co minus humido poſitam humectari, & tandem putreſcere, & corrumpi, quod non poſſet fieri, niſi per actionem humiditatis, vt per ſe eſt manifeſtum, & eadem experiẽtia docet propter nimiam ſiccitatem ex loco ſicco contractã rem corrumpi. Teſtimonia verò Ariſt. in argum. adducta, in quibus ſolum calorem, & frigiditatem vocat actiuas qualitates, humiditatem verò, & ſiccitatem paſſiuas. Duobus modis explicari ſolet. Primò, ita vt nõn ſit abſoluta locutio, ſed comparatiua, cuius ſenſus ſit, duas poſtremas qualitates comparatione primarum paſſiuas potius, aut reſiſtiuas vocari poſſe, quàm actiuas, quia multo minus actiuæ ſunt, vt ſtatim dicemus. In quo ſenſu qualitates quaſdam naturales vocauit idem Ariſtot. impotentias in ſecundo genere prædicamenti qualitatis; quia parum actiuæ, aut parum reſiſtiuæ ſunt, & ideò reſpectu aliarum magis perfectarum, in vtroque genere non dicuntur potentiæ, ſed impotentiæ potius, quamuis abſoluta conſideratione potentiæ ſint, cum ſint principia alicuius actionis, vel paſſionis. Pro hac expoſitione refert Toletus Albertum Saxoniæ, & quamuis ſibi non placeat, ſatis probabilis eſt.

Secunda expoſitio aſſerit, duas priores qualitates vocari acti- 55
uas, duas verò poſteriores paſſiuas, quia in mixtione elementorum, ad quam præcipuè ordinantur, actiuè ſe habent illæ, & paſſiuè iſtæ: nam calor congregat partes materiæ humidas, & ſiccas, hoc eſt, quaſi in vnum colligit, frigiditas verò eaſdem quaſi coagulat, & conſiſtentiam eis tribuit, & vtrumque horum fit per actionem, & ideò dicuntur actiuè ſe habere duæ iſtæ qualitates: partes verò humidæ, & ſiccæ potius dicuntur congregatæ, & quaſi coagulatæ ratione humiditatis, & ſiccitatis, & cum hoc potius ſit pati, quàm agere, dicuntur qualitates iſtæ paſſiuè ſe habere, quamuis in tota mixtione veram quoque actionem habeant omninò neceſſariam, vt ad mediocritatem reducantur omnes, hoc eſt, ad gradus intenſionis temperatos. Hanc expoſitionem ſequitur Toletus ex Philopono, quem ipſe

citat,atque etiam Nimphus, & videtur eſſe D.Tho. loco nuper citato. Fundamentum autem vtriuſque expoſitionis eſt teſtimonium eiuſdem Ariſt. à nobis adductum, in quo expreſsè aſſerit, mutuam tranſmutationem elementorum ſimilium fieri per mutuam actionem humiditatis, & ſiccitatis: ergo euidens eſt, non eſſe ex mente eius, quòd qualitates iſtæ ſint purè paſſiuæ:& ideò neceſſe eſt illa teſtimonia,quibus vocat eas paſſiuas, vno,vel alio modo explicare, iuxta contextum literæ. Et vtraque expoſitio nobis placet.Circa modum vero,& ordinem,quo eis conuenit actiuitas,diuerſas opiniones refert Toletus 1. lib. de gen.quæſt.15. ſed res eſt facilis,& ideò ſatis eſt,communem, & veram explicare, & probare, quæ ſic ordinat actiuitatem earum, vt primum locum teneat calor, ſecundum frigiditas, tertium humiditas,& poſtremum ſiccitas. Ita Albert.Saxoniæ q.6. huius libri,Marſ.q.19. Venetus cap.15.ſummæ, Caiet. Tienen, tit.de reactione,& Tolet.vbi ſuprà, Conimbr.cap.9.huius libri q.3.art.3. ad finem, & omnes ferè recentiores. Probatur ratione,& experientia.

56 Ratione quidem,quia illud agens cenſetur maioris actiuitatis, quod ad maiorem diſtantiam poteſt extendere ſuam actionem,atque effectum;ſed ad maiorem diſtantiam extendit ſuam actionem,& effectum calor,& poſt calorem frigiditas,poſt frigiditatem ſiccitas: ergo eodem ordine conuenit eis actiuitas. Probatur minor, quia ad maiorem diſtantiam ſentitur effectus earum ordine prædicto,vt experimur:ergo ad maiorem diſtantiam extenditur actio,& effectus earum ſecundum eumdem ordinem. Probatur ſecundò experientia, quia minus detineri poteſt manus intra ignem,quàm intra aquam;minus intra aquam frigidiſſimam,quam intra humidiſſimum corpus etiam ſummè denſitatis, minus intra hoc, quam intra corpus quantumlibet ſiccum, ac denſum: ergo citius, atque vehementius operantur qualitates iſtæ ſecundum eumdem ordinem, & conſequenter maioris ſunt actiuitatis. Probatur conſequentia, quia velocior motus, atque vehementior euidens ſignum eſt maioris virtutis actiuæ, maioriſque actiuitatis.

57 Difficilius longè eſt,conſtituere modum,& ordinem,quibus conuenit reſiſtentia eiſdem qualitatibus. Et prima opinio aſſerit, ordine omnino oppoſito conuenire eis reſiſtentiam ei, quo dictum eſt, conuenire eis actiuitatem, ita vt quo qualitas eſt magis actiua, eo ſit minus reſiſtiua: quare ſiccitas tenet primum locum in reſiſtentia, ſicut vltimum in actiuitate: ſecundum humiditas, tertium frigiditas, & vltimum calor. Ita Sonzin.9. Metaph.qu.6.ad 2. Altudillo 1.lib.de gen.quæſt.22. Vega

lib.1.

lib. 1. de arte medendi cap. 1. Vañez 1. lib. de gen. cap. 7. q. 3. Tolet. ibid. q. 15. ad 1. & Conimb. vbi ſupra. Probant teſtimonio Ariſt. qui in prædicamento qualitatis agens de ſecundo genere diſtinguit ſub eo potentias actiuas à paſſiuis, ſed reſiſtentia pertinet ad potentiam paſſiuam: ergo non eſt deſumendus ordo, aut modus, quo conuenit qualitatibus ex potentia agendi, aut ex actiuitate, ſed ex oppoſita radice, quæ eſt potentia paſſiua: quare oppoſitus eſſe debet ordini conſtituto in actiuitate, ita vt quo qualitas magis actiua eſt, eò ſit minus reſiſtiua. Probant deinde ratione ab experientia deſumpta: nam videmus aquam facilius calefieri, quàm exiccari: ergo facilius amittit frigiditatem, quàm humiditatem, quod non poteſt prouenire niſi ex eo, quòd hæc fortius reſiſtat, quàm frigiditas, cum tamen frigiditas ſit magis actiua. Et eodem argumento poteſt probari de cæteris.

Secunda opinio contraria prorſus eſt, affirmans eodem ordine conuenire his qualitatibus reſiſtentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua eſt quælibet, eo ſit magis reſiſtiua. Ita Niphus 1. lib. de gen. comm. 19. q. 3. concl. 1. dub. 2. Valleſius controu. 11. ad tyrones, atque etiam 1. lib. controu. Med. cap. 5. Petrus Martinez 1. lib. de gen. c. 9. q. 3. Quam ſententiam explicant, & ſequuntur iuniores quidam de reſiſtentia actiua; de formali verò, ſeu paſſiua aſſerunt omnino æqualiter conuenire his qualitatibus, ita vt nulla earum ſit magis, aut minus reſiſtiua, quam aliæ. Ex quo inferunt, in nullo ſenſu verum eſſe, quòd aliqua qualitas ex his ſit magis actiua, quàm reſiſtiua, vt aſſerit prima ſententia. Itaque hæc ſententia ſic intellecta tria aſſerit. Primum, reſiſtentiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire his qualitatibus, ac actiuitatem. Secundum, reſiſtentiam formalem, ſeu paſſiuam, omnibus æqualiter. Tertium in nullo ſenſu verum eſſe, quod aliqua qualitas ſit magis actiua, quàm reſiſtiua, vel è conuerſo magis reſiſtiua, quàm actiua. Primum probant, quia reſiſtentia actiua non eſt aliud, quàm actio agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & impeditur ne agat, vel ne agat tanta velocitate, aut intenſione, ſed repugnat eamdem actionem (quæ eſt reſiſtentia actiua) eſſe maiorem, vel minorem ſe: ergo etiam repugnabit, reſiſtentiam actiuam maiorem eſſe, vel minorem, actiuitate eiuſdem agentis. Secundum verò, quod reſiſtentia formalis, vel paſſiua ſit æqualis in omnibus, probant hac ratione: qualitates iſtæ reſiſtunt formaliter actioni agentis per ſuam informationem, in quantum informantes ſubiectum impediunt, vel retardant actionem agentis, & introductionem 58

propriæ formæ in eo; ſed omnes iſtæ qualitates eodem prorſus modo ſe habent quantum ad informationem ſubiecti, & impedimentum præſtandum actioni agentis: ergo æquales ſunt in reſiſtentia formali.

59 Probatur minor, quia æqualiter informant ſubiectum, & non magis vna, quàm altera: nec enim vna habet maiorem, vel minorem virtutem informatiuam, quàm alia, nec diſſimilem modum oppoſitionis cum ea, nec minus ineptum eſt ſubiectum huius ad recipiendum ſimul, vel in inſtanti totam latitudinem alterius, quàm ſubiectum alterius ad recipiendum ſimul totam latitudinem huius, in quo conſiſtit ratio formalis reſiſtentiæ, vt vidimus, quæ ideò æqualis erit in omnibus. Tertium verò, quòd nullo modo ſit verum, aliquam ex his qualitatibus eſſe magis actiuam, quàm reſiſtiuam, vel è contra. Probant ratione, & experientia; ratione quidem, quia non datur alia reſiſtentia præter actiuam, & formalem, ſed de nulla earum poteſt eſſe verum: ergo in nullo ſenſu verificatur. Probatur minor, quia non de actiua, cum hæc ſit idem realiter cum actiuitate, nec de formali, cum conueniat omnibus æqualiter, vt probatum eſt. Experientia verò probant, quia applicatis duobus agentibus eiuſdem magnitudinis, & intenſionis, vt ignis, & aqua, velocius expellitur frigus ab aqua, quàm calor ab igne, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo falſum eſt, quòd calor ſit minus reſiſtiuus, quàm frigus. Nec minus efficaciter probari poteſt de humiditate, & ſiccitate, alia ſimili experientia, atque etiam hac ratione, quia ſi reſiſtentia humiditatis eſt maior, quàm actiuitas eiuſdem: ergo reſiſtentia ſiccitatis (quæ maior eſt reſiſtentia humiditatis) maior erit actiuitate eiuſdem humiditatis: vnde ſequitur, ſummè humidum non poſſe agere in ſummè ſiccum, quod eſt abſurdum. Probatur conſequentia, quia non poteſt dari actio, niſi agens ſuperet reſiſtentiam paſſi, vt inferius oſtendetur.

60 Noſtra verò ſententia tria etiam aſſerit. Primum eſt, reſiſtentiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire qualitatibus, quo dictum eſt, conuenire eis actiuitatem, vt aſſeruit, & probauit efficaciter ſecunda opinio. Et quantum ad hoc primum, falſam reputo primam ſententiam aſſerentem, ordine oppoſito conuenire eis reſiſtentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua eſt quælibet earum, eo ſit minus reſiſtiua reſiſtentia actiua, & quo magis reſiſtiua eſt, eo ſit minus actiua. Quod probatur falſum de reſiſtentia actiua: nam reſiſtentia actiua non eſt aliud, quàm actio ipſius agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & ex hoc impeditur actio eius, vel retarda

retardatur:& quo fortius agit calidum in frigidum, eo imprimit ei intenſiorem calorem, & conſequenter magis remittit frigiditatem eius; per quam acturum eſt in idem calidum: ſed virtus remiſſa debilior eſt ad agendum:ergo debiliorem reddit virtutem eius ad agendum in ſe,quò fortius in ipſum agit,& ex conſequenti magis reſiſtit reſiſtentia actiua. Vnde ſequitur, falſum eſſe de hac reſiſtentia, quòd eadem qualitas poſſit eſſe magis actiua, & minus reſiſtiua.

Secundum,quod aſſerit noſtra ſententia eſt,reſiſtentiam formalem,vel paſſiuam, non conuenire æqualiter omnibus qualitatibus; ſed quaſdam eſſe magis, quaſdam minus reſiſtiuas, quàm alias. Hoc ſecundum eſt contra ſecundam opinionem, præſertim vt à recentioribus explicatam, & ex parte ſaltem conuenit cum prima, in quantum vniuerſaliter ait diuerſo modo, & ordine conuenire qualitatibus. Et probatur efficaciter duobus teſtimoniis Ariſtotelis. Primum habetur in prædicamento qualitatis, vbi docet Ariſt. ſecundum genus qualitatis eſſe naturalem potentiam, & impotentiam, & ſub eis non ſolum actiuas, ſed etiam paſſiuas potentias contineri nec ſolum actiuas qualitates, ſed etiam reſiſtiuas, & vtraſque tam ſub potentia, quàm ſub impotentia; quia impotentiæ nomine non puram negationem agendi, vel patiendi, ſeu reſiſtendi, ſed poſitiuam qualitatem, debilem tamen, & imperfectam, ad vnum, vel alterum præſtandum intelligit. Verba autem eius ſunt. *Non enim, quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnumquodque huiuſmodi dicitur, ſed quod habent naturalem potentiam, vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati, vt pugilatores, vel curſores dicuntur, non quia ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quod habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquod facile faciendi: ſalubres autem dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facile patiantur, in ſalubres verò, quod impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuſcumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum, & molle ſe habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facilè ſecari, molle verò, quod eiuſdem ipſius habet impotentiam, &c.* 61

Quibus duplicem potentiam diſtinguit in qualitatibus, nempe agendi; & patiendi; & duplicem quoque impotentiam ad vtrumque, hoc eſt; debilem, atque infirmam virtutem agendi; & etiam patiendi aliquid ab agente. Exemplum verò vtriuſque potentiæ, & impotentiæ ad patiendum aſſignat in hominibus, aut in animalibus, ex quibus quædam ex ſuo proprio temperamento habent, vt facilè 62

poſſint reſiſtere contrariis, & hanc vocat naturalem potentiam ad non patiendum ab illis, quod alio vocabulo dicitur impatibilitas;ſed non pati à contrario,idem eſt,ac paſſiue reſiſtere illi, nam quod iam patitur, actionem eius recipit, atque effectum productũ per eam;& ideo vt ſic recipiens iam nõ reſiſtit,ſaltem quantum ad talem receptionem, ſolum ergo dicitur reſiſtere, quamdiu actionem, vel effectum contrarij non recipit,aut non tam cito, vel non cum tanta intenſione: vnde ſequitur apud Ariſt. naturalem potentiam nihil patiendi, aut non facilè patiendi à contrario, quæ vocari poteſt impatibilitas,eſſe naturalem potentiam reſiſtendi illi paſſiuè, quam vocamus reſiſtentiam paſſiuam,ſeu formalem, quia eam dicitur habere qualitas per ſuam informationem,per quam impedit,vel retardat actionem contrarij,& obſtat,ne ſtatim imprimat contrariam qualitatem in ſubiecto, vel ſaltem non in momento, ſed cum mora temporis. Naturalem verò impotentiam vocat aptitudinem aliarum qualitatum in ſubiecto ad facile patiendum,quę poteſt vocari patibilitas, quia natura ſua facilè cedunt: facilè autem cedere idem eſt, ac facilè recipere actionem, aut impreſſionem ab agente contrario,& hoc idem prorſus, quod ægrè, aut difficilè,vel parum reſiſtere, & proptereà vocatur impotentia paſſiua reſiſtendi,quaſi debilis,& infirma ad reſiſtendum, aut (quod
63 idem eſt) parum reſiſtiua. Ex quibus hoc argumentum ſatis efficax deſumitur ad probandum, quod reſiſtentia paſſiua, aut formalis apud Ariſt. non conueniat æqualiter omnibus qualitatibus, ſed quædam ſint magis reſiſtiuæ,quædam minus: quia naturalis potentia ad nihil patiendum eſt qualitas talis naturæ, vt per eam facilè poſſit ſubiectum nihil pati,vel non tam citò, aut tantum pati à contrario:naturalis verò impotentia ad nihil patiendum eſt qualitas, per quam ſubiectum difficilè poteſt nihil pati à contrario, hoc eſt, per quam facilè cedit, aut facile recipit actionem atque impreſſionem eius:ſed naturalis potentia ad nihil patiendum, vel non tam cito, aut non cum tanta intenſione,eſt naturalis potentia ad reſiſtendum contrario paſſiue,aut formaliter, & naturalis impotentia nihil patiendi eſt naturalis potentia facilè cedens contrario,hoc eſt,debilis,& infirma ad reſiſtendum paſſiuè, aut formaliter, quod eſſe parum reſiſtiuam, vt per ſe patet: ergo euidens eſt, dari apud Ariſt. quaſdam qualitates fortiores ad reſiſtendum formaliter, alias vero debiles, atque infirmas, quod eſt dari quaſdam magis, quaſdam minus reſiſtiuas reſiſtentia paſſiua, aut formali. Vnde ſequitur, in doctrina eius defendi nõ poſſe,quòd omnes ſint
64 æqualiter reſiſtiuæ reſiſtentia paſſiua, & formali. Quod etiam probat

probat efficaciter aliud exemplum duri, & mollis ibidem adductum ab Ariſt. nam durum (ait) dicitur, quod habet potentiam non facile ſecari, molle verò, quòd eiuſdem ipſius habeat impotentiam, quod eſt, durum habere maiorem potentiam ad reſiſtendum ſectioni, molle vero minorem: intelligit autem de potentia paſſiua: nam ſecari, vel non ſecari, paſſiua potentia eſt; ſed potentia paſſiua duri, vt non ſecetur, vel vt non ſtatim, eſt reſiſtentia paſſiua, aut formalis, vt probauimus: ergo ſentit Ariſtot. durum eſſe magis reſiſtiuum, quàm molle reſiſtentia paſſiua, & formali, & conſequenter non æqualiter conuenire hanc reſiſtentiam omnibus qualitatibus. Et licèt verum ſit, durum, & molle aliqualem reſiſtentiam actiuam habere adiunctam paſſiuæ, aut formali reſiſtentiæ, quia durities ipſa hebetat inſtrumentum, à quo diuiditur, & magis quàm molle, & ab hac reſiſtentia actiua iuuari paſſiuam, aut formalem, non tamen eſt verum, quòd ſolum ratione illius ſit maior reſiſtentia duri, quàm mollis, ſed etiam vt paſſiua, & formalis eſt. Probatur euidenter, quia vtraque reſiſtentia vocatur ab Ariſt. naturalis potentia, & impotentia ad nihil patiendum, & potentiam dicit eſſe maiorem impotentia: ergo ſentit vnam eſſe maiorem altera, vt potentiam paſſiuam ad non patiendum quod eſt eſſe maiorem, vt reſiſtentiam paſſiuam, aut formalem, cum potentia naturalis ad non patiendum ſit reſiſtentia paſſiua, vt probauimus.

Secundum teſtimonium habetur 4. lib. Phyſ. cap. 8. text. 71. 65
vbi docet Ariſt. medium magis denſum, quia magis reſiſtit diuiſioni magis retardare mobile, quam rarum minus reſiſtens, & ideo velociorem fieri motum per rarum, quàm per denſum, etiam ſi cætera ſint paria reſpectu virtutis motiuæ, vt per aërem, velociorem fieri, quam per aquam; ſed reſiſtentia medij non eſt actiua, ſed paſſiua, & formalis, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo euidens eſt in doctrina Ariſt. formalem reſiſtentiam non eſſe æqualem in omnibus qualitatibus, ſed quaſdam eſſe magis, quaſdam minus reſiſtiuas.

Deinde probari poteſt multis experientiis, illis præſertim, quibus vſus eſt Ariſt. duobus locis citatis, & illis addi poſſunt duæ aliæ. Sit autem prima, quia videmus ingens ſaxum ita reſiſtere mouenti, vt non poſſit illud à ſuo loco dimouere, aliud verò non ita magnum minus reſiſtere, ſed reſiſtentia hæc non eſt actiua, quia lapis immotus nihil agit in illum, qui conatur eum mouere: ergo eſt reſiſtentia paſſiua, aut formalis, quam præſtat pondus per ſuam informationem, & ex duabus vna eſt maior altera: ergo falſum eſt, quod æqualiter

conueniat qualitatibus.Secunda experientia eſt de magnete detinente ferrum per qualitatem ei impreſſam (non enim poteſt alio modo circa illud agere) cuius tanta ſolet eſſe reſiſtentia,vt non poſſit ferrum facile moueri ab alio corpore; & idem eſt de paruo illo piſciculo detinente nauim, etiam per qualitatem ei impreſſam ita fortiter reſiſtentem,vt nec magna ventorum vis poſſit eam mouere:ſed reſiſtentiæ iſtæ ſunt formales,cum nihil operentur qualitates impreſſæ, per quam reſiſtunt mouentibus eiuſmodi corpora,& vna eſt maior alia: ergo ſuſcipit magis,& minus reſiſtentia formalis.

66 Tertium,quod aſſerimus eſt reſiſtentiam formalem oppoſito modo,& ordine cōuenire qualitatibus, ac cōuenire diximus actiuitatem,& reſiſtentiam actiuam,ita vt quo magis actiua eſt qualitas,& magis etiam reſiſtiua reſiſtentia actiua,eò ſit minus reſiſtiua reſiſtentia formali, & paſſiua, & è conuerſo, quo minus eſt reſiſtiua, eò ſit magis actiua. Hæc eſt contra ſecundam opinionem,vt à iunioribus intellectam & explicatam,& aliquo modo in fauorem primæ.Quam imprimis colligo ex communi modo loquendi,& ſentiēdi Philoſophorū,qui vniuerſaliter dicunt, elementa, & qualitates eorum, quo magis ſunt actiua, eò eſſe minus reſiſtiua: ſed hoc non poteſt eſſe verum de reſiſtentia actiua, quam ſemper eſſe æqualem probauimus cum actiuitate:ergo verum erit de reſiſtētia formali.Probatur deinde ratione,primò ex ordine, & conſtitutione naturali vniuerſi, quod conſtat eſſe compoſitum ex elementis contrariis,ex quibus generantur etiam mixta contraria,& ita fere omnia corpora ſunt in perpetua pugna,& quaſi contrariis circumſepta; ſed quædam illorum ſunt magis actiua: ergo neceſſe eſt, alia eſſe magis reſiſtiua, vt poſſint ſe defendere à contrariis, & ita conſeruentur: nam ſi maior actiuitas agentium non compenſetur per maiorem reſiſtentiam eorum, quæ patiuntur, conſumentur abſque dubio ab eis, diſpoſitio vniuerſi non poterit eſſe ſtabilis, ac firma. Secundò probatur: nam, denſitas corporis multum iuuat ad reſiſtendum contrario, quia per denſitatem magis vniuntur partes inter ſe,& ideò non ita facilè poteſt agens in eas ſic vnitas agere, ac ſi eſſent ſeparatæ, vel magis inter ſe diſtantes, & ex conſequenti raritas minus iuuabit: ergo corpora ex natura ſua magis denſa magis reſiſtiua ſunt cæteris paribus ex parte aliorum: ſed ex elementis terra eſt denſior, & poſt eam aqua: ergo ſunt magis reſiſtiua aëre, & igne, è quibus ignis minus reſiſtiuus erit, cum ſit rarior, ex hoc autem ordine corporum quantum ad reſiſtentiam ſatis probabiliter colligi poteſt, eundem habere qualitates ipſas

hoc

hoc modo. Euidens eſt, ſummam denſitatem terræ emanare à
ſumma ſiccitate eius,& prope ſumma frigiditate,& prope ſum-
mam denſitatem aquæ emanare à ſumma frigiditate, & prope
ſumma humiditate eiuſdem: ergo ſiccitas, & denſitas ſunt
cauſa ſummæ, & propè ſummæ denſitatis. Euidens etiam eſt,
ſummum calorem ignis eſſe radicem ſummæ raritatis eius, &
etiamſi in aëre non ſit ſummus, eſt etiam cauſa raritatis ali-
quantulum minoris, quam nõ impedit ſumma humiditas eiuſ-
dem aëris:quia coniuncta cum calore non poteſt cauſare denſi-
tatem, ſicut neque in igne; quam tamen cauſat cum frigiditate
in aqua:ergo calor ex propria natura radix eſt, & origo rarita-
tis in vno, & altero elemento. Ex quibus ſequitur, ſiccitatem 67
eſſe magis reſiſtiuam,quam aliàs,& calorem minus,quàm om-
nes, & ſic de duabus aliis:& ita eodem ordine conuenire eis re-
ſiſtentiam,atq; elementis ipſis,& omnino oppoſito ei,quo con-
uenit eis actiuitas. Probatur conſequentia,quia à maiori den-
ſitate maior reſiſtentia formalis prouenit cæteris paribus ex
parte aliorum, & conſequenter à qualitatibus, quæ ſunt cauſa
eius.Et fundamentum huius diſcurſus eſt,quia denſitas ex pro-
pria natura fortius vnitur,atque tenacius inhæret ſubiecto con-
iungens partes eius, & raritas eas ſeparans minus efficaciter,
aut fortiter: & conſequenter primæ qualitates,quæ ſunt cauſa
denſitatis,fortius vnientur, tenaciuſque inhærebunt: calor ve-
rò,qui eſt cauſa raritatis, minus efficaciter; ſed qualitates iſtæ
dicuntur reſiſtere formaliter per informationem, in quantum
impediunt, vel retardant actionem contrarij, & difficilius ab
eo expelluntur: ergo quo efficacius vniuntur per eamdem in-
formationem, & tenacius inhærent ſubiecto, eo difficilius ex-
pelli poſſunt à contrario, & ideo magis impedient, ac retar-
dabunt actionem eius, quod eſt eſſe magis reſiſtiuas. Quod
verò dicimus firmius vniri, atque inhærere ſubiecto, non ha-
bent ſolum ex intenſione, quamuis per intenſionem magis ra-
dicetur qualitas in ſubiecto:& ideò fortius ei inhæreat,ſed cæ-
teris paribus ex parte intenſionis ex alio capite,nempe ex mo-
do ſpeciali, quo vniuntur ſubiecto coniungendo partes eius
formaliter aut virtualiter,probamus fortius ei inhærere,& te-
nacius coniungi,& ideò difficilius ab eo expelli; quod eſt ma-
gis reſiſtiuas eſſe reſiſtentia formali,aut paſſiua. Quod tandem
probatur experientia, quia videmus terram maximè reſiſtere
igni, & cuilibet alteri agenti contrario, ita vt ferè numquam
poſſit ab eis corrumpi,quod nõ habet ignis,quẽ cito ſolet con-
ſumere aqua.Videmus etiam humiditatẽ in aqua magis reſiſte-
re,quàm frigiditatẽ,quia aqua intenſiſſime calida adhuc retinet

Digitized by Google

fere totam ſuam humiditatē: ergo euidens experientia docet, ſiccitatem,& humiditatē eſſe magis reſiſtiuas,quàm calorem.

Ex quibus colligitur falſum eſſe illud, quod aſſerit ſecunda opinio,nempe in nullo ſenſu verum eſſe poſſe, quòd eadem qualitas ſit magis actiua,quam reſiſtiua, vel è contra;nam licèt verum hoc ſit de reſiſtentia actiua,falſum tamen de paſſiua, de qua probauimus maiorem eſſe in qualitatibus minus actiuis, vt in ſiccitate, & humiditate, & ideo has eſſe magis reſiſtiuas, quàm actiuas,& conſequenter calorem, & frigiditatem magis actiuas,quàm reſiſtiuas.

Argumenta primæ opinionis probant quidem intentum de reſiſtentia paſſiua aut formali, quam concedimus inæqualiter conuenire primis qualitatibus: nihilominus de reſiſtentia actiua verum eſt,eodem modo,& ordine eis conuenire,ac cōuenit actiuitas,cum ſit idem realiter cum actiuitate. Quod verò dicitur in primo argumento, reſiſtentiam pertinere ad potentiam paſſiuam, diſtinguēdum eſt:nam de actiua reſiſtentia non eſt verum,ſed hæc ad actiuam potentiam potius pertinet, quia per eamdem potentiam actiuam,qua agens agit, dicitur actiuè reſiſtere,de reſiſtentia vero formali concedendum eſt;ideò hæc ſolum poteſt diuerſo modo conuenire qualitatibus, ac actiuitas eis conuenit,quod concedit noſtra ſententia.Secundum argumentum non indiget ſolutione, cum pro noſtra ſententia potiùs probet de ſola reſiſtentia paſſiua, & formali, maiorem eſſe in vna qualitate,quàm in altera.

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis neganda eſt minor, quod omnes iſtæ qualitates eodem modo ſe habeant quantū ad informationem ſubiecti:nā licet informatio quantū ad ſubſtantiā non ſit maior in vna,quam in altera, ſed quātum ad modū efficacior eſt in minus actiuis, quia firmius inhærent ſubiecto cæteris paribus ex parte intenſionis; cum partes eius magis coniungant inter ſeſe, & ideo fortiores efficiant ad reſiſtendum contrario,vt probauimus, quod eſt magis reſiſtiuas eſſe reſiſtentia formali.

69 Ad ſecundum neganda eſt minor,quòd non ſit verum,vnam qualitatem eſſe magis reſiſtiuam,quam actiuam, vel è contra; & cum dicitur non eſſe verum de reſiſtentia actiua, concedendum eſt,negandum tamen, quod non ſit verum de reſiſtentia formali.Experientia verò,qua probatur,citius expelli frigiditatem ab aqua,quàm calorem ab igne,neganda eſt, ſi applicentur ſecundum proportionem quantitatis intenſionis, actiuitatis,& reſiſtentiæ,& cæterorum, quæ requiruntur ad agendum, hæc autem proportio talis eſſe debet, vt comparentur in eo gradu inten

intenſionis,in quo ſint æqualis actiuitatis,& efficaciæ ad agendum;quod non poteſt fieri,niſi ſumatur ſecundum gradus inæquales intenſionis: nam cum actiuior longè ſit calor, ſemper erit ſuperior frigiditate, ſi applicantur ſecundum eamdem intenſionem cæteris paribus ex parte aliorum;debent ergo comparari,vel applicari,ita vt quanto actiuior eſt calor frigiditate, tanto ſit remiſſior ea,& hæc,quæ minus eſt actiua,applicetur in gradu intenſiori,ita vt maior actiuitas vnius compenſetur per maiorem intenſionem alterius,& talis comparatio, vel applicatio iuſta, atque debita erit. Si igitur talis fiat, & cætera ſint paria ex parte aliarum conditionum,quæ requiruntur ad agendum,negandum eſt, quod calor citius expellat frigiditatem ab aqua,quã aqua calorem ab igne, immo potius experientia ipſa docet contrarium.Quod adeo verum eſt,vt etiamſi applicentur ſecundum eandem intenſionem, & vincatur frigiditas propter magnum exceſſum actiuitatis eiuſdem caloris, poſt magnam tamen moram temporis conſequatur ignis victoriam, quam citius longè conſequeretur aqua,ſi in tali proportione applicarentur,vt habita ratione actiuitatis,& intenſionis,multum excederet aqua,tunc enim velocius conſumeretur ignis ab aqua, vt docet experientia, non alia de cauſa,niſi propter maiorem reſiſtentiam formalem frigiditatis.

Ad vltimum argumentũ concedendum eſt antecedens,quod eadem qualitas ſit magis actiua;quàm reſiſtiua,reſiſtentia formali,aut è conuerſo magis reſiſtiua eadem reſiſtentia,quàm ſit actiua:ſed neganda eſt conſequentia,quod nõ poſſit agere ſummè humidum in ſummè ſiccum:nam licet ex hac parte,hoc eſt comparata reſiſtẽtia formali huius cum actiuitate illius ſit exceſſus,poteſt tamen compenſari ex aliis,nempe ex maiori quãtitate,& denſitate agentis, aliiſque conditionibus requiſitis ad agendum. Ex quibus conſtat poſſe actiuitatem ſummè humidi ſuperare reſiſtentiam formalem ſummè ſicci, quamuis hæc ſit maior illa nudè cõſiderata vtraq;,& ita intelligitur agere poſſe illud in hoc, ſi applicatio fiat ſecundum debitã proportionem.

QVÆSTIO III.

An neceſſe ſit actionem ſemper procedere à proportione maioris inæqualitatis.

VT intelligatur quæſtio,explicandum eſt quid ſit propor- 79
tio maioris inæqualitatis,& quid proportio minoris,atque etiam quid ſit,actionem procedere à proportione maioris,

aut minoris inæqualitatis. Manifeſtũ eſt,actioné verſari inter agens,& paſſum debitè approximata, & illud agere per virtutem actiuam, hoc verò pati per potentiam paſſiuam, & cum ſint contraria,non minus eſt certum,vnum reſiſtere alteri, hoc eſt,ſe defendere ab illo, impediendo quantum poteſt actionem eius in ſe,& prohibendo,ne per illam imprimat ſibi propriam formam,vt approximatis igne,& aqua,ignis intendit aquę imprimere ſuum calorem,& conſequenter remittere frigiditatem eius,quod eſt eam debilitare, ne poſſit circa ſe agere vel non tam cito, & introductio caloris eſt agere: debilitare verò virtutem eius eſt reſiſtere reſiſtentia actiua; & aqua intendit imprimere igni ſuam frigiditatem,& conſequenter debilitare calorem eius,ne agat in ſe,aut non tam cito, vel tanta intenſione,quod eſt reſiſtere ei reſiſtẽtia actiua:calor etiã eo ipſo, quod informat ſubſtãtiam ignis ratione incompoſſibilitatis, & contrarietatis formalis,quam habet cum frigore,impedit, ne ſtatim introducatur in igne,aut ſaltem ne tota latitudo eius ſimul introducatur,& hoc modo impedire actionem,& introductionem eius,eſt ei reſiſtere reſiſtentia paſſiua, aut formali; ſimili etiam modo reſiſtit frigus caloti,impediendo per ſuam informationem, actionem, & introductionem eius in aquam. Vt autem vnum agat circa aliud, & imprimat propriam formam neceſſe eſt ipſum aliquo modo ſuperare;quia actio,& impreſſio propriæ formæ eſt victoria quædam naturalis,cum notum ſit, illud viciſſe ſuum contrarium, quod ipſum omnino expellit à proprio loco,& in eum ſeſe introducit.Ad intelligendum verò modum,quo neceſſe ſit, vnum ſuperare aliud, vt in illud agat, neceſſe eſt comparare vtrumque inter ſeſe ſecundum proprias
71 virtutes agendi,& patiendi. Quatuor autem modis comparari poſſunt agentia contraria inter ſeſe,ſecundum virtutes actiuas, vt ſi comparemus ignem cum aqua, vel aquam cum igne, ſecundum virtutes actiuas caloris,& frigoris,& in comparatione iſta euidens eſt, ignem ſuperare aquam cum ſit magis actiuus. Secundò poſſunt comparari ſecundum reſiſtentias actiuas, in qua etiam comparatione ſuperius euadit ignis, cum reſiſtentia actiua ſit eadem eius actio, vel virtus actiua diuerſo modo conſiderata,& eadem eſt ratio, ſi cõparetur actiuitas vnius cum reſiſtentia actiua alterius, vt per ſe patet. Tertia comparatio eſſe poteſt ſecundum reſiſtentias paſſiuas: & hoc modo ſuperior erit aqua,cum ſit elementum magis reſiſtiuuum, quàm ignis, vt probauimus:& comparationes iſtæ inſufficientes ſunt, quia actio,& paſſio non verſantur inter cõtraria, niſi in quantum vnum eſt agens, & aliud paſſum:ergo ſolum debent comparari

parari ſecundum actiuitatem vnius, & reſiſtentiam paſſiuam, aut formalem alterius,& hoc modo cõparata,vel æqualia ſunt, ita vt tanta ſit reſiſtentia paſſiua vnius, quanta eſt actiuitas alterius,& tunc nulla ſequetur actio, quia neutrum ſuperabit alterum,& ideò nec vincere illud poterit, & ex conſequenti nec imprimere ei propriam actionem, & effectum, ſed mutuo ſe impedient;inæqualia igitur eſſe oportet,vt ſequatur actio, per quam vnum vincat alterũ. Sed duobus modis poſſunt eſſe inæqualia. Primò,ita vt actiuitas vnius ſit maior,quàm reſiſtentia alterius,& hæc comparatio vocatur proportio maioris inæqualitatis. Secundò,ita vt ex oppoſito, minor ſit actiuitas vnius, quàm reſiſtentia alterius, & comparatio hæc vocatur minoris inæqualitatis.Quærit ergo titulus quæſtionis, an neceſſaria ſit proportio maioris inæqualitatis ad actionem, hoc eſt, an vt vnum contrarium agat in alterum,neceſſe ſit, actiuitatem eius maiorem eſſe reſiſtentia formali alterius, quod pati debet,vel etiam à proportione minoris inæqualitatis, hoc eſt, etiam ſi minor ſit actiuitas agentis,quàm reſiſtẽtia formalis paſſi,poſſit illud in hoc agere.Prima opinio negat, hoc ſemper eſſe neceſſarium,ſed ſæpe ait,actionem dari à proportione minoris inæqualitatis.Ita Burleus 3.lib.Phyſ.ad textum 16. quem refert,& ſequitur Toletus 1.lib.de gen.q.13. poſt ſecundam concluſ.& quæſt.15.ad 1.Valleſ.contro.44.ad Tyron. Probant ratione, & experientia. Ratione quidem,quia omne agens communicans in materia cum paſſo, poteſt repati ab illo, vt docet expreſſe Ariſt.cap.præſenti. Sed impoſſibilis eſſet reactio, & repaſſio ſi repugnaret ſequi actionem à proportione minoris inæqualitatis:ergo concedendum eſt, dari poſſe. Probatur minor,quia id,quod patitur ab alio, ſuperatur ab eo:ergo paſſum ſemper eſt inferius; ſed debet reagere in idemmet agens ſuperius:ergo non poteſt agere,niſi tamquam inferius,hoc eſt tamquam id,cuius actiua virtus minor eſt reſiſtentia agentis, vt ſe habet tamquam paſſum in reactione, quod eſt agere à proportione minoris inæqualitatis.Probatur conſequentia,quia proportio minoris inæqualitatis dicitur ea ſecundum quam virtus actiua agentis minor eſt reſiſtentia paſſi, vt explicatum eſt, & ſuperatur ab eo:ergo paſſum ſemper eſt inferius, & actiuitas eius minor reſiſtentia agentis: ergo non poteſt in illud agere, niſi à proportione minoris inæqualitatis:quare vel impoſſibilis erit reactio, vel poſſibilis erit actio à proportione minoris.

Secundo,experientia,quia parua guttula aquæ cadens ſuper lapidem excauat illũ,quãtumuis duriſſimum, cuius reſiſtentia 71

abſque

abſque dubio eſt maior actiuitate guttulæ,& formica ſæpè mota ſuper duriſſimum lapidem aliquid tandem extrahit ab eo, cuius reſiſtentiam maiorem eſſe actiuitate formicæ euidens eſt: ergo contra experientiam erit negare, quòd aliquando detur actio à proportione minoris inæqualitatis.

Hanc opinionem explicant alij hac diſtinctione. Actio duplex eſt; vna,per quam agens totaliter vincit paſſum,& illud in ſe conuertit: & hæc dicitur actio victorioſa, per quam agens perfectam victoriam conſequitur de ſuo contrario. Alia eſt, per quam agens non vincit paſſum ſimpliciter, neque illud in ſe conuertit,ſed aliqualem gradum ſuæ formæ ei imprimit,vel in aliqua tantum parte eius agit: & ideo non vocatur actio victorioſa. Quando ergo dicit prædicta ſententia, actionem non ſemper, aut neceſſario dari à proportione maioris inæqualitatis,ſed ſæpè,dari etiam a proportione minoris,non intelligit de actione victorioſa, quia repugnat agens,cuius virtus minor eſt reſiſtentia paſſi,idem paſſum vincere,atque in ſe conuertere,ſed non repugnat aliquem gradum ſuæ formæ ei imprimere,vel in aliqua eius parte aliqualem effectum producere, quod eſt aliquam dari actionem remiſſam,vel imperfectam à proportione minoris inæqualitatis.

72 Secunda opinio aſſerit, quamcumque actionem vnius contrarij in alterum,ſemper,& neceſſariò debere eſſe à proportione maioris inæqualitatis, ita vt repugnet, dari aliquam à proportione minoris.Ita Nimphus 1.lib.de Gener.comm.195.q.3. Aſtudillo q. 22. & omnes ferè recentiores, & eſt communis ſententia, quæ videtur mihi non ſolum probabilior, ſed vera. Probatur primò,quia dum reſiſtentia paſſi æqualis eſt actiuitati agentis,non poteſt ſequi actio: ergo multò minus poteſt ſequi, dum reſiſtentia paſſi fuerit maior actiuitate agentis, quæ eſt proportio minoris inæqualitatis,vt nuper oſtēdimus. Conſequentia eſt euidens, quia ſi æqualis reſiſtentia paſſi impedit actionem agentis æqualis actiuitatis, multò magis impediet maior reſiſtentia eiuſdem paſſi actionem agentis minoris actiuitatis. Antecedens verò ſic probatur; ſi tantum reſiſtit paſſum,quantum agens agit,non ſuperabitur vllo modo ab eo,hoc eſt, nec totaliter, nec partialiter:ergo nec poterit in ipsũ quidquam agere. Probatur conſequentia,quia eo ipſo quod paſſum aliquam impreſſionem ſuſcipiat ab agente,quamuis minimam, ſubditur illi,& ideò fit inferius,& verum eſt,non tantum ei reſiſtere,quantum in ipſum agit,ſed minus.

Secundò, quia tunc dicitur maior virtus agentis reſiſtentia paſſi,quando ab hac non poteſt illa impediri, quin agat in paſ-

ſum;

ſum; tunc enim euidens eſt eſſe ſuperiorem, ſed quotieſcumque agens agit, non poteſt reſiſtentia paſſi impedire actiuitatem eius, ſed ea non obſtante, vel impediente, ſequitur actio: ergo 72
repugnat dari actionem, quin virtus actiua agentis ſit maior reſiſtentia paſſi, quod eſt, actionem quamcumque ſemper, & neceſſariò debere eſſe à proportione maioris inæqualitatis. Vtraque autem hæc ratio vim habet in hoc principio, nempe, intentum agentis in ſua actione eſt imprimere propriam formam paſſo, paſſum verò introductioni reſiſtit per qualitatem contrariam: ex quo ſequitur quod quamdiu æqualis, vel maior eſt reſiſtentia paſſi conatu agentis, impedietur omnino introductio propriæ formæ; ſed quotieſcumque actio ſequitur, introducit agens propriam formam: ergo tunc non eſt maior, nec æqualis actiuitati, vel conatui eius reſiſtentia paſſi, ſed minor. Vnde ſequitur, actionem ſemper, & neceſſariò eſſe à proportione maioris inæqualitatis, & rationes iſtæ efficaciter probant de quacumque actione, immo probant quamcumque actionem eſſe ſimpliciter victorioſam, ſiue parum, ſiue multum de forma agentis introducatur, atque etiam ſiue ſit actio, ſiue reactio, & ideo friuolam eſſe diſtinctionem illam de actione victorioſa. Quod hoc argumento probo aduerſus eos, qui illa vtuntur ad explicandam ſecundam opinionem, dum agens incipit agere in paſſum, nullum gradum propria formæ, nullam partem, quantumuis minimam eius poteſt ei imprimere, neque vllum effectum circa illud producere, niſi per propriam virtutem actiuam aliquo modo ſuperet reſiſtentiam eius: ergo nec circa ipſum agere, ſed paſſum per reactionem in agens imprimit ei aliquem gradum, vel partem ſuæ formæ: ergo non eſt poſſibilis reactio (quam vocant actionem non victorioſam) niſi maior ſit actiuitas paſſi reagentis reſiſtentia formali agentis, quod ab eo repatitur, & conſequenter neque vlla actio, quamuis minima, quod eſt nec reactionem, nec vllam paruã actionem dari poſſe à pro- 73
portione minoris. Quo argumento probatur efficaciter, nullam actionem quantumlibet paruam, neque vllam reactionem dari poſſe, quæ non ſit victorioſa (vt loquuntur iſti) quia quotieſcumque agens agit, victoriam ex paſſo reportat, vel conſequitur, & ſine tali victoria impoſſibile eſt dari actionem: ergo nec dari actionem, quæ non ſit victorioſa.

Ad argumentum verò primæ opinionis, conceſſa maiori, neganda eſt minor, quod impoſſibilis eſſet reactio, ſi repugnaret dari actionem à proportione minoris, & dum dicitur, actiuitatem paſſi reagentis ſemper eſſe minorem reſiſtentia agentis principalis, circa quod eſt reactio, negandum eſt, immo di-

cendum ſemper eſſe maiorem,quia agens principale non reſiſtit paſſo reagenti ſecundum omnes ſuas partes, vel ſecundum omnes gradus intenſionis ſuæ formæ, ſed ſolum ſecundum illam partem, vel gradum, qui expellitur per reactionem. Et ratio eſt manifeſta, quia reſiſtentia paſſiua, ſeu formalis conſiſtit in eo, quod forma contraria per ſuam informationem impediat actionem agentis, & introductionem formæ contrariæ, ſeu gradus eius, cum quibus eſt incompoſſibilis; ſed dum reagit paſſum circa agens, ſolus ille gradus, qui expellitur, vel ſola
74 illa pars, circa quam verſatur reactio, impediebat actionem, & introductionem formæ contrariæ, quia eam tantum conabatur tunc paſſum expellere per reactionem,vel ſolũ circa illam partem tunc conabatur propriam formam introducere: ergo ſolus ille gradus, vel pars reſiſtebat actioni eius, & iſti vincuntur, cum vel ille expellatur, vel circa hanc ſequatur actio: ergo minor erat reſiſtentia eorum actiuitate paſſi reagentis: nam in eo, quod aliquis vincitur ab alio, ei ſubditur, & ab eo ſuperatur, maiorque illo cenſetur. Ex quo intelligitur primo, quamlibet reactionem, quantumuis minimam, fieri à proportione maioris inæqualitatis, & à proportione minoris non poſſe fieri. Secundò intelligitur deceptio oppoſitæ opinionis in eo conſiſtens,quòd credit agens ſecundum ſe totum, & omnes ſuas partes,vel ſecundum omnes gradus ſuæ formæ reſiſtere reactioni paſſi in ipſum;quod non eſt verum, quia ſolum reſiſtit formaliter, in quantum per repugnantiam,& incompoſſibilitatem ſuæ formæ, cum forma contrarij impedit actionem eius circa ſeipſum, & introductionem ſuæ formæ in ſe, ſed ſolum tunc impedit introductionem illius gradus, quem conatur paſſum reagens introducere; vel in ea parte, circa quam reagit paſſum: talis autem reſiſtentia minor eſt, cum ab ea vincatur, actiuitate reagentis, vt oſtendit expulſio talis gradus, vel paſſio talis partis:vnde ſemper actio quæcumque procedit à proportione maioris. Sed contra hanc doctrinam ſic arguo. Paſſum reagens non reagit ſecundum vnum gradum ſuæ formę, aut ſecundum vnam partem integrantem,ſed ſecundum omnes partes,& gradus,qui per modum vnius agentis vniuntur ad re-
75 agendum, & idem contingit in quocumque alio agente, quod non ſolũ operatur per partem,qua tangit paſſum,vel per vnum, aut alterum gradum formæ,quem introducit,ſed per omnes ſimul vnitos ad agendum: ergo nec agens, in quantum ab eo repatitur ſolum reſiſtit ſecundum illum gradum,quem ab eo expellit paſſum, vel ſecundum illam partem, circa quam aliquid ſuæ formæ introducit,ſed ſecundũ omnes partes, & gradus ſuę formæ

formæ vnitos per modum vnius reſiſtentis integri, atque completi. Falſum igitur eſt, quod dicitur ſolum reſiſtere ſecundum eum gradum, qui expellitur, vel ſecundum eam partem, circa quam aliquid impreſſit paſſum, per reactionem. Probatur conſequentia, quia non eſt maior ratio, ob quã omnes partes agentis vniantur ad agendum per modũ vnius agentis, quàm omnes partes paſſi vniantur ad reſiſtendum per modum vnius reſiſtentis integri, atque completi. Vnde falſum quoque erit, quòd in reactione maior ſit actiuitas paſſi reagentis, quàm reſiſtentia agentis, quod ab eo repatitur. Reſpondeo concedendo antecedens, quòd omnes partes agentis per modum vnius concurrant ad agendum; & ideo quòd agens per omnes ſuas partes, & gra- 76
dus agat ſemper; ſed negando conſequentiam, quòd ita ſe habeant ad reſiſtendum reſiſtentia formali; & ratio differentiæ eſt, quia diuerſa eſt ratio agendi, à ratione reſiſtentiæ formalis: nam omnes partes agentis, & omnes gradus formæ, eius æquè immediatè ſe habent ad actionem, & effectum producendum, & non ita, vt quædam partes, vel gradus agant mediis aliis; quia actio, & effectus æquè immediatè dependent ab omnibus, in quantum conſtituunt vnum agens completum, cui immediatè attribuitur actio, & à quo immediatè producitur effectus. Ad reſiſtendum verò formaliter non ſe habent æquè immediatè partes, vel gradus, quia non immediatè impedit omnes actionem agentis contrarij, & introductionem formæ eius, ſed ille tantum, quem immediatè intendit expellere agens media introductione proprij, reliquæ vero partes, vel gradus non per ſe, nec actu impediunt actionem contrarij reagentis. Quod ex effectũ probatur, quia nec proximè intendit eos tunc expellere agens, neç circa alias partes paſſi ſuam formam introducere, ſed illum tantum gradum, vel gradualem partem intenſionis, aut circa hanc determinatam partem agere, non circa alias.

Sed contra hoc eſt argumentum, quia ex eo ſequitur poſſe 77
paſſum reagens deſtruere totam virtutem agentis, etiam ſi ſit maior propria. Probatur conſequentia, quia actiuitas paſſi ſemper erit maior reſiſtentia formali agentis: ergo ſemper poterit aliquid intenſionis formę proprię ei imprimere, & aliquid formæ eius expellere, & tandem eam omnino corrumpere, præſertim quia, quo maior intenſio formæ propriæ imprimit ei paſſum per reactionem, eo magis debilitat, atque remittit formam eius, per quam reſiſtit reſiſtentia actiua, & ideo minor erit hæc reſiſtentia eius, & facilius corrumpetur. Reſpondetur tamen negando conſequentiam, quia quo plus procedit actio, eo magis debilitatur virtus paſſi ad reagendum, & multo magis, quam

virtus reſiſtiua agentis, non ſolum actiua, ſed formalis; cum longe maiorem intenſionem ſuæ formæ imprimat ei agens, quam ipſum imprimat illi per reactionem: & ideo potius, ac citius corrumpetur paſſum ab agente, quam agens ab eodem paſſo reagente, vt per ſe eſt manifeſtum.

78 Ad primam vero experientiam de guttis aquæ cadentibus, Reſpondeo, non omnes excauare lapidem, ſed priores diſponere tantum ad excauationem, aliquantulum molificando lapidem, poſtquam verò diſpoſitus eſt, illa, quæ accedit, extrahit aliquam particulam; & quidem ſi de ſingulis guttis loquamur reſpectu illius paruæ mollificationis, quam efficit, abſque dubio agit à proportione maioris inæqualitatis, quia maior eſt actiuitas eius, quàm reſiſtentia paſſiua illius paruæ ſiccitatis, quam expellit introducendo aliquantulum humiditatis, non enim reſiſtit totus lapis cuilibet guttæ, immo neque omnibus, ſed illa tantum particula, ſuper quam cadit, & hæc non ſecundum omnes gradus ſiccitatis, ſed ſecundum particulam gradualem, quæ expellitur, reſpectu cuius maior eſt actiuitas guttæ, cum eam expellat, ſed dicitur ei reſiſtere, quia impedit, ne ſimul introducatur tota latitudo humiditatis, nec expellatur ipſa ſecundum totam latitudinem, quam habet, ſed ſucceſſiuè & cum mora temporis: vltima verò gutta extrahens particulam iam mollificatam, etiam agit à proportione maioris, quia maior eſt actiuitas, ſeu vis eius ad extrahendum, quàm reſiſtentia eiuſdem particulæ, vt ſic iam diſpoſitæ. Quod probatur euidenter ab effectu; nam ſi extrahit illam, vincit reſiſtentiam eius, quod repugnaret, niſi maior foret actiuitas.

79 Secunda verò experientia de formica ſuper lapidem motu ſæpius repetito deambulante, eodem ferè modo explicanda eſt; nam licet non extrahat prius molificando, vel humectando particulam lapidis, ſua tamẽ (licet parua) vi, ac pondere, quaſi paulatim concutit eam, & quaſi diuellere aliquantulum incipit ab alia, cui continuatur, & tandem omnino eam ſeparat ab illa, atque extrahit; & reſpectu effectus, quem ſemel efficit, ſuperat ſua actiuitate reſiſtentiam particulæ, etiam dum eam extrahit, quia vt ſic diſpoſita minus reſiſtit, quàm agat formica; & hoc eſt in ſingulis actionibus agere à proportione maioris inæqualitatis, quia comparatur actiuitas eius, non cum tota firmitate adhæſionis, ſed cum illa tantum parte, quæ tollitur, quaſi per debilitationem factam, (vt ita loquamur) & tandem multum iam debilitata minus reſiſtit vltimæ actioni, per quam extrahitur, quàm forma extrahens agat.

QVÆ

QVÆSTIO IIII.

An ſit neceſſarium ad agendum, quod actiuitas agentis excedat reſiſtentiam paſſi exceſſu determinato, vel indeterminatus ſufficiat?

SVppoſito dubio præcedente, neceſſarium eſſe ad actionem, 80 quòd actiuitas agentis excedat reſiſtentiam paſſi, meritò dubitatur à recentioribus, an ſufficiat qualiſcumque exceſſus, vel neceſſariò requiratur determinatus; ita vt licèt actiuitas agentis ſit maior reſiſtentia paſſi, non ſequatur actio, niſi certo quodam exceſſu eam excedat. Et prima opinio negat, determinatum requiri, ſed ſufficere ait quemcumque, quantumlibet minimum, & indeterminatum. Probatur primò, quia ſicut à proportione minoris inæqualitatis numquam ſequitur actio, ita à proportione maioris ſemper ſequitur; quia eo ipſo, quòd maior eſt actiuitas, quàm reſiſtentia, poteſt agens vincere paſſum, & ex conſequenti in ipſum agere; ſed quicumque exceſſus conſtituit proportionem maioris inæqualitatis: ergo ſufficit ad actionem, & determinatus non requiritur. Probatur minor, quia proportio maioris inæqualitatis dicitur, quando actiuitas maior eſt reſiſtentia; ſed quicumque exceſſus efficit eam maiorem, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo quicumque exceſſus conſtituit proportionem maioris inæqualitatis. Secundò, quia actiuitas agentis non poteſt vincere æqualem reſiſtentiam paſſi, benè tamen quamlibet minorem; nam vbi tantũ reſiſtit vnum, quantum aliud agit, nulla ſequitur actio, & vbi plus agit vnum, quàm reſiſtat aliud, neceſſariò ſequitur, ſed quicumque exceſſus, etiam indeterminatus, ſufficit, vt agens dicatur plus agere, quàm reſiſtat paſſum: ergo quicumque exceſſus ſufficiet ad actionem. Probatur tandem, quia ſi neceſſarius ſit determina- 81 tus exceſſus, ſequitur, lapidem ſurſum proiectum, etiam per ſpatium vacuum, neceſſariò debere per tempus quieſcere in puncto reflexionis, & non tantum per inſtans, quod videtur apertè falſum, & à pluribus negatur; quia in eo inſtanti, in quo verum eſt dicere, impulſum non excedere grauitatem lapidis, ſed eſſe illi æqualem, verum eſt etiam, non moueri lapidem, ſed nec moueri poteſt tempore immediatè ſequenti: ergo debet per tempus quieſcere. Minorem probo, quia tempus, quod proximè ſequitur, indeterminatum eſt, cum non detur primum, ſed quocumque dato aliud ſit prius: ergo tempore illo indeterminato, non poteſt impulſus decreſcere determinato decremento, ſed

indeterminato tantum : ſi ergo exceſſus indeterminatus non ſufficit ad motum, non mouebitur lapis tempore proximè ſequente,ſed quieſcet quiete temporanea.

82 Noſtra tamen ſententia oppoſita eſt, quod non ſufficiat exceſſus quicumque , ſed determinatus requiratur neceſſariò ad agendum. Quam hac diſtinctione imprimis explico. Determinatio exceſſus dupliciter intelligi poteſt. Primò , ita vt ad agendum ſit neceſſarium , quod actiuitas agentis excedat reſiſtentiam paſſi vno gradu , vel dimidio, aut tertia parte,ſeu alio ſimili.Et in hoc ſenſu nō debet eſſe determinatus exceſſus,quia tam minimus poſſet eſſe, vt non ſufficeret , quod ſtatim oſtendam;& tam magnus poterit determinari,quod non ſit neceſſarius,ſed minor ſufficiat : ergo non quilibet determinatus ſufficiet,nec etiam quilibet determinatus erit neceſſarius. Secundo modo poteſt intelligi,exceſſum determinatum requiri ad agendum , ſicut dicimus quantitatem determinatam requiri ad introductionem formæ in generatione naturali ſubſtantiarum, nēpe termino intrinſeco,ita vt tantus exceſſus ſit neceſſarius ad agendū,vt minor quicumque non ſufficiat,vel extrinſeco,ita vt tantus non ſufficiat,ſed benè maior quicumque.Et in hoc ſenſu intelligimus neceſſariò requiri ad agendū determinatū exceſſum virtutis actiuæ ſupra reſiſtentiam paſſiuam, aut formalem.

Probatur autem noſtra ſententia ſic explicata teſtimonio D. Tho.1.2.q.5.art.6.ad 2.vbi ſic ait : *Neque etiam omnia quæ ſunt: illuminata , aut calefacta : poſſunt alia calefacere , & illuminare ſic enim illuminatio , & calefactio eſſent vſque ad infinitum , &c.*

83 Ex quibus hoc argumentum colligo. Demus ignem tantæ magnitudinis agere , de quo certum eſt , determinatam habere ſphæram ſuæ actiuitatis , vltra quam non poteſt actionem extendere ; & hæc ſphæra ſit decem vlnarum , extra quam immediatè ſit poſitum aliquod corpus capax caloris , ſed vel nullum habens,vel longè minorem, quam ſit calor corporis terminantis ſphæram ignis, & tunc ſic procedo. Vltimum corpus intra hanc ſphæram contentum caleſit ab igne, vt per ſe eſt manifeſtum:aut ergo poteſt calefacere aliud ſibi contiguū extra ſphæram poſitum,vel non:ſi poſſe dixeris,ſequitur, quod corpus calefactum ab eo poſſit calefacere aliud ſibi contiguum , & ita procedere poterit calefactio in infinitum , nec erit iam ſphæra ignis determinata,vt ſupponimus:ſi verò dicas non poſſe,ſequitur , non ſufficere quemlibet exceſſum ad agendum. Probatur conſequentia,quia vltimum corpus calefactum per ſuum calorem,excedit aliud ſibi proximum nullum habens calorem , vel longè minorem , & tamen cum iſto exceſſu non poteſt in illud agere,

agere,cuius nulla poteſt aſſignari ratio, niſi quia non pertingit menſuram exceſſus requiſiti ad agendum:ergó ſequitur, determinatum eſſe neceſſarium ad agendum.

Probatur etiam ratione à priori, quia maxima perfectio eſt, poſſe communicare aliis proprium eſſe,ſi non induiduale(nam hoc eſt ſumma) ſaltem ſpecificum,quod eſt poſſe ea ſibi aſſimilare, vel ſibi ſimilia facere : ergo maior perfectio requiritur ad producendum ſibi ſimile, quàm ſolum ad eſſendum, ſed vnum contrarium agit in aliud,vt illud efficiat ſibi ſimile:ergo maior virtus requiritur ad agendum, quam ad eſſendum. Et maior quidem determinata,probatur,quia tam exigua poteſt eſſe virtus,vt nō ſit ſufficiens ad operandum circa aliud;ſed agens non agit,niſi ratione exceſſus actiuitatis ſupra reſiſtentiam paſſi:ergo requiritur determinatus exceſſus ad agendum. Vim huius argum. explico exemplo corporum viuentium, de quibus euidens eſt,quòd non eo ipſo quod ſint,poſſunt agere ad generandum ſibi ſimile, ſed neceſſe eſt, virtutem eorum creſcere vſque ad determinatum gradum;ergo eodem modo nec reliqua corpora actiua,& paſſiua poſſunt agere ad aſſimilandū ſibi paſſum, niſi virtus actiua eorum aliquem gradum pertingat, vt conſtat experientia in vltimo corpore exiſtente intra ſphęrā actiuitatis ignis,quòd licet calefiat ab igne,non poteſt alterum ſibi contiguum calefacere propter exiguam virtutem,& tam parua poteſt eſſe ſcintilla ignis,vt non poſſit aliquid agere,vel aliquid caloris imprimere in aliud corpus : neceſſarius ergo eſt aliquis exceſſus determinatus virtutis actiuæ ſupra reſiſtentiam paſſi, vt circa illud agere poſſit. 84

Probatur tandem à poſteriori in aſcenſu ac deſcenſu lapidis 85 ſurſum proiecti, hoc modo in vltimo inſtanti temporis, quo mouetur ſurſum,producit impulſus contra conatum grauitatis præſentiam quandam adæquatam lapidi, & ſuperiorem quacumque alia prius producta, per quam vltimo terminatur motus ſurſum,& in qua deſinit:ergo neceſſe eſt,quòd in eo inſtanti actiuitas impulſus excedat reſiſtentiam grauitatis exceſſu determinato intrinſeco,cum ſit minimus exceſſus,cum quo agere poteſt, & cum minori quocumque non poſſit. Vlterius,impulſus ſic excedens grauitatem diminuitur ſucceſſiuè tempore ſequenti : ergo non poteſt ſic diminui, vt fiat minor grauitate, quin prius fiat æqualis;ſed non poteſt fieri æqualis tempore immediatè ſequenti,quia æqualitas cōſiſtit in indiuiſibili;ad quod in caſu iſto non peruenitur,niſi in inſtanti:ergo neceſſe eſt impulſum eſſe æqualē in aliquo inſtanti tēporis ſequentis;in quo verū erit dicere;nunc eſt æqualis,& immediatè nō erat æqualis,

ſed maior; & inter inſtans, in quo eſt æqualis, & inſtans, in quo produxit vltimam præſentiam terminantem motum, datur tempus: ergo in toto hoc tempore medio fuit maior exceſſu indeterminato, & tamen non poterat mouere lapidem ſurſum; cum motus ſurſum ſupponatur vltimo terminatus per illam indiuiſibilem præſentiam ab eodem impulſu productam. Exceſſus igitur indeterminatus non ſufficit ad agendum. Et licet daremus fieri æqualem in tempore immediato; idem ſequitur inconueniens, quia cum tempus immediatum ſit diuiſibile, ſequitur, quòd etiam ſi in parte eius fiat æqualis, in prima medietate eiuſdem partis non ſit æqualis; ſed maior, & tamen non ſufficiebat ad mouendum, vt ex ſuppoſitis eſt manifeſtum: ergo non quicumque exceſſus ſufficit ad agendum, ſed determinatus aliquo modo requiritur.

86 Ad primum argumentum oppoſitæ opinionis diſtinguendum eſt antecedens ex ea parte, qua aſſerit, à proportione maioris inæqualitatis ſemper dari actionem; nam ſi proportio maioris ſit per exceſſum determinatum actiuitatis ſupra reſiſtentiam paſſi, verum eſt; ſi verò per indeterminatum, falſum: quia ſicut non quælibet virtus agentis quantumlibet parua ſufficit ad agendum, ſed tanta requiritur, ita vt ſi ſit minor, non ſit ſufficiens, vel cum tanta non poteſt agere, bene tamen cum maiori. Ita requiritur determinatus exceſſus actiuitatis vnius ſupra reſiſtentiam alterius, quia ratione illius actiuitatis, per quam non excedit agens reſiſtentiam paſſi, non dicitur agere, licet per totam ſimul actiuitatem operetur.

Ad ſecundum conceſſa maiori, neganda eſt minor, quod quicumque exceſſus ſufficiat, vt dicatur agens plus agere, quàm reſiſtat paſſum; nam cum exceſſus indeterminatus non ſufficiat ad agendum (vt probauimus) non dicetur propter illum agens plus agere, quam reſiſtat paſſum: immo neque ratione illius aliquo modo agere, quouſque fuerit determinatus, hoc eſt tantus, vt habeat ſufficientem vim ad agendum, quam non habet ſi ſit minor. Ad vltimum concedendum eſt euidenter ſequi ex noſtra ſententia, quod motus ſurſum, & deorſum lapidis factus per vacuum neceſſariò interrumpi debeat per tempus in puncto reflexionis; ex quo nullum ſequitur inconueniens; immò eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis 8. lib. Phyſ. vt ibidem oſtendimus. Cuius ratio non minus probat de eodem motu facto per plenum, quàm per vacuum.

An

An exceſſus actiuitatis ſupra reſiſtentiam requiſitus ad agendum debeat eſſe determinatus termino intrinſeco, vel ſolum extrinſeco.

SVppoſito, quod exceſſus requiſitus ad agendum debet eſſe 87
determinatus, quærimus, an debeat eſſe determinatus per intrinſecum terminum, quem vocant minimum, quod ſic, ita vt tantus requiratur, & quicumqne minor non ſufficiat; vel ſufficiat determinati termino extrinſeco (quem vocant maximum, quod non) ita vt tantus non ſufficiat, ſed benè maior quicumque: hoc eſt enim talem exceſſum eſſe maximum, cum quo non poteſt dari actio: ſed cum maiori quocumque dari poſſit. Et videtur quod terminari debeat minimo (quod ſic) quod probo in eodem exemplo motus ſurſum, & deorſum hoc modo. Dum lapis mouetur ſurſum per impulſum proiicientis, neceſſarium eſt talem motum terminari per vltimam præſentiam, vel vltimum vbi indiuiſibile, ſicut quilibet alius motus rectus: ergo verum erit in inſtanti, in quo lapis peruenit ad punctum reflexionis, impulſum excedere reſiſtentiam grauitatis. Probatur conſequentia, quia ſi non excederet, non poſſet agere; ſed agit tunc, cum producat præſentiam indiuiſibilem, & adæquatam vltimo terminantem motum ſurſum; ergo excedit reſiſtentiam grauitatis, & exceſſu quidem determinato per minimum intrinſecum, quia verum eſt dicere tunc agere, & immediatè poſt agere non poſſe: cum non poſſit mouere, ſed finitus ſit iam motus ſurſum: ergo exceſſus cum quo agit in vltimo illo inſtanti producendo vltimam præſentiam eſt minimus, cum quo agere poteſt, ita vt cum minori, quem habebit immediate poſt, non poſſit agere, vt ſupra probauimus. Vnde ſequitur exceſſum requiſitum ad agendum eſſe determinatum termino intrinſeco.

Huic dubio reſpondeo hac diſtinctione, nam agere duobus modis ſumitur. Primo vniuerſaliter pro actione quacumque abſtrahente à ſucceſſiua, & inſtantanea, vel ab ea, quæ eſt motus, vel indiuiſibile eiuſdem motus, quod vocari ſolet mutatum eſſe. Secundò ſumitur magis in particulari pro eo, quod eſt mouere motu ſucceſſiuo, qui propriè dicitur motus. Et ſi agere ſumatur hoc ſecundo modo, poſtulat neceſſariò exceſſum determinatum extrinſecè per maximum, quod non; ita vt cum exceſſu determinato per minimum, quod ſic, non poſſit agens mouere, aut producere motum, vel mutationem termini diuiſibilis. Si verò accipiatur primo modo, requirit

exceſſum determinatum minimo quod ſic. Probatur primum in agentibus contrariis, quæ operantur ſucceſſiuè; nam ſi exceſſus ad mouendum requiſitus debet eſſe determinatus per minimum quod ſic; demus minimum exceſſum, quo agens poteſt mouere eſſe vnum gradum, ita vt cum minori exceſſu mouere non poſſit; & tunc ſic arguo. Minor exceſſus, quàm gradus ſufficit ad agendum: ergo non habet terminum intrinſecum talis exceſſus requiſitus. Probatur antecedens; quia omne agens habens contrarium, mouet ſucceſſiuè: ergo verum eſt dicere, quod excedens exceſſu vnius gradus, nunc non mouet, & immediatè poſt mouebit; ſed immediatè poſt exceſſus erit minor: ergo vel non poterit omnino agere, vel neceſſe eſt agere cum minori exceſſu, & vtrumque probat falſum eſſe, quòd requiratur determinatus exceſſus per minimum, quod ſic; nam ſi immediatè poſt non mouet: ergo non ſufficit talis exceſſus ad mouendum, & ſi mouet, cum minori mouebit, quia immediatè poſt producetur aliquid formæ in paſſo: ergo minor erit exceſſus. Probatur ſecundò in agentibus carentibus contrario, & ideo introducentibus formam indiuiſibilem in inſtanti, vt in luminoſo, nam ſi cum exceſſu vnius gradus agit, & non cum minori, ſequitur etiam, vel cum tali exceſſu determinato non agere, vel ſine illo agere. Probatur conſequentia; nam ſi luminoſum excedit vno gradu, vel in eodem inſtanti producit totum exceſſum, & hoc repugnat propter defectum approximationis, vel producit partem determinatam, ita vt minorem non poſſit producere; quod probatur falſum, quia ex eo ſequitur qualitates habere minimum intrinſecum in ſua productione, quod oſtendimus eſſe falſum 1.lib.Phyſic. Probatur ſecundum membrum, quod ad productionem indiuiſibilis requitatur determinatus exceſſus per minimum, quod ſic, quia effectus, qui producitur, eſt indiuiſibilis, & determinatus intrinſicè, vt patet: ergo requirit exceſſum eodem modo determinatum ex parte agentis. Probatur ſecundo in motu ſurſum, quia in vltimo inſtanti eum terminante producit impulſus vltimam, & adæquatam præſentiam, vltimo terminantem motum, & cum minori exceſſu non poteſt aliam producere, immo neque vllo modo operari: ergo ad talem mutationem inſtantaneam efficiendam determinatus exceſſus per minimum intrinſecum requiritur.

Et argumentum in contrarium propoſitum hoc tantum probat, & ideo non indiget ſolutione.

QVÆ

QVÆSTIO V.

An ſimile poſſit agere in omnino ſimile.

HAnc quæſtionem tetigit Ariſtoteles cap. 7. huius libri, iam à nobis explicatum: vt autem intelligatur, duo iſti termini declarandi ſunt, nempe ſimile, & omnino ſimile. Similia vocantur ea, quæ participant eamdem naturam ſpecificam, præſertim ſub genere qualitatis, in quo ſolum reperitur propria ſimilitudo, vt docet Ariſtoteles in eo prædicamento, vt duo: alba dicuntur propriè ſimilia; ſed ſi participent eamdem qualitatē, & nō ſecundū eumdē gradum vt ſi vnū ſit album vt duo, aliud vt ſex, non dicentur omnino ſimilia, & propterea additur in titulo quæſtionis, omnino ſimile: ſunt ergo omnino ſimilia, ea quæ non ſolū conueniunt in eadem natura ſpecifica qualitatis, ſed in eodem gradu intenſionis, & talia ſunt duo alba, vel duo calida vt quatuor. Hoc ſuppoſito quærimus, an habēs eādē qualitatē ſpecificā cum alio, & in eodem gradu poſſit agere in illud intendendo qualitatē eius, vt calidū vt quatuor, in aliud calidū vt quatuor intendendo calorem eius, & ideo producendo effectum ſe ipſo intenſiorem. Certū eſt autem ſermonē eſſe de agente vniuoco, nam agens æquiuocum non producit ſibi ſimile formaliter, vt per ſe eſt manifeſtum. 88

Prima opinio affirmat ſimile poſſe agere in aliud eiuſdem qualitatis, & gradus: non ſemper, ſed in caſu aliquo, nēpe ſi plus materiæ habeat ratione denſitatis, vel ratione maioris quantitatis; vt ſi duo corpora ſint calida vt quatuor, vnum tamen ſit multo maius altero; vel ſi duo corpora æquè calida inter ſe coniungantur, poterunt agere in corpus aliud æquè calidum, ſed minus vtroque intendendo calorem eius, quod eſt ſimile agere in aliud omnino ſimile, producendo effectum ſeipſo intenſiorē. Ita Sotus 2. lib. Phyſ. q. 4. concl. vltima, Nimphus 1. lib. de generat. comm. 19 5. quæſt. 2. Marſil. ibidē q. 18. & Toletus. q. 3. Probant ratione, & experientia: ratione quidem deſumpta ex natura denſitatis, quæ talis eſt (vt capite. 5. oſtendimus) vt partes eiuſdem corporis magis, ac fortius vniat inter ſeſe: ſed virtus vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa: ergo calor eiuſdem intenſionis in materia denſa exiſtens fortior eſt ad agendum, quàm ſi eſſet in alio corpore denſitate carente: poteſt ergo producere effectum maioris intenſionis, & ideo intendere calidum eiuſdem intenſionis producendo effectum ſe ipſo intenſiorem, & quod denſitas facit in caſu iſto, efficiet maior 89

quanti

quantitas corporis,vel coniunctio duorum:ad agendum in tertium vtroque minus.

90 Secundò,probant multis experientijs,ſed his præcipuè , quæ videntur notiores.Prima eſt de ferro candenti agente in ſtupā, & conuertente eam in ignē,ſed non poteſt conuerti in ignem, niſi habeat ſummum calorem:ergo producit calor exiſtens in ferro minoris longe intēſionis calorem,ſummum;melius ergo poterit intendere calorem alterius calidi ſibi omnino ſimilis minoris denſitatis, ratione cuius produxit in ſtupa maiorem intenſionem caloris ea, quam habet in ſe.Secunda experientia eſt de lumine,nam radij Solares per ſpeculum tranſeuntes ſolent generare ignem in corpus extra ſpeculum poſitum : ergo producunt effectum perfectiorem ſe,& ideo poterunt intendere calorem alterius omnino ſimilis. Tertia, de pondere, quod maius eſt in corpore denſo,quàm in raro,vt in plumbo vel auro;& ideo perfectiorem longè effectum impulſionis producere poterit : ergo eadem erit ratio de qualitatibus actiuis ſe expellentibus ab eodem ſubiecto,ex quibus illa poterit producere effectum maioris intenſionis,quæ fuerit in denſiori,vel maiori corpore,licet æqualis ſint intenſionis in ſe. Et tandem plures homines ſimul cōcurrentes plus pōderis portare poſſunt,quàm portarent,ſi quilibet eorum per ſe ſeparatus ab altero operaretur:ergo eodem modo plures partes corporis,quò magis vnitæ ſunt,perfectiorem producent effectum:ſed ita ſe habent in corpore magnæ denſitatis : ergo producere poterunt effectum maioris intenſionns,ea, quam idemmet corpus habet in ſe , & conſequenter intendere eamdem qualitatem,& in eodem gradu exiſtentem in corpore ſimili.

Secunda opinio negat ſimile poſſe agere in omnino ſimile per eamdem formam , in qua aſſimilantur,etiam ſi maioris ſit denſitatis,vel magnitudinis , vt calidum vt quatuor quantumlibet denſum , vel magnum agere poſſe in calidum vt quatuor minoris magnitudinis,vel denſitatis.Ita Auicēna.7.Metha.cap. 3.Gregor.in 1.diſtin.17.q 4.art.2.Venetus in ſumma de gener. cap.3.Alber.Saxoniæ 1.lib.de generat.q.19. Aſtudillo q.21.Victoria in relectione de augmento charitatis.Valleſius controu. 14.ad tyrones ad finem,& omnes ferè recentiores. Et videtur mihi certa in doctrina Ariſtotelis , & longe probabilior. Et quod certa ſit in doctrina Ariſtotelis probatur ex cap.7.huius lib.textu 50.vbi docet expreſſe agens & paſſum diſſimilia eſſe debere,atque contraria,his verbis : *Sed quoniam non quodcumque natum eſt pati , & facere,ſed quæcumque aut contraria ſunt, aut contrarietatem habeat, neceſſe eſt vt patiens , & faciens genere*

quidem

quidem ſimile eſſe, & idem: ſpecie autem diſſimile, & contrarium. Et paucis interpoſitis reddit rationem huius diſſimilitudinis ſic loquens: *Huius autem cauſa eſt, quòd contraria in eodem genere ſunt omnia: faciunt autem, & patiuntur contraria ab inuicem quapropter neceſſe eſt aliquo quidem modo eadem eſſe & faciens, & patiens: aliquo autem modo altera, & diſſimilia ab inuicem, &c.* Sed ea, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, & in eodem gradu participant eãdem qualitaté, nec diſſimilia ſunt, nec contraria; ſed omnino ſimilia: quamuis vnum ſit maius altero, vel maiorem denſitatem habeat: ergo pugnat cum verbis Ariſtotelis, quod poſſit vnum agere in aliud per eamdem formam, vel ab eo pati. Et ſi dicas diſſimilia eſſe ratione magnitudinis, vel maioris denſitatis; probatur eſſe falſum, quia maior magnitudo, vel maior denſitas non facit diſſimilitudinem, ſed inæqualitatem: cùm multitudo partium, ratione cuius corpus magis denſum poſſet fortius agere, ad quantitatem potius, quàm ad qualitatem pertineat.

Probatur etiam ratione primo, quia repugnat cauſam efficientem producere effectum, quem non continet in ſe formaliter, vel eminẽter: alioqui daret, quod nullo modo habet, quod eſt impoſſibile: ſed omnino ſimile, quantumlibet magnum, vel denſum non continet formaliter, aut eminẽter gradum intenſioris formæ: ergo nec poſſet illud producere in aliud omnino ſimile. Exempli gratia, calidum vt quatuor maioris magnitudinis, vel denſitatis non continet vllo modo gradum vt quinque: ergo non poteſt illud producere intendendo aliud calidum, vt quatuor minoris magnitudinis, vel denſitatis. Probatur minor, quia ſolum habet calorem intenſum vt quatuor; ergo non continet formaliter quintum gradum intenſionis; ſed neque eminenter, quia effectus non poteſt contineri eminenter in cauſa eiuſdem rationis, & ſpeciei, ſed diuerſi gradus caloris ſunt eiuſdem rationis, & ſpeciei: ergo repugnat vnum continere alterum eminenter, alioqui non eſſet cauſa vniuoca eius, ſed æquiuoca, cum ſit diuerſæ rationis ab effectu. Et ſi dicas quintum gradum intenſionis eſſe eiuſdem ſpeciei, ſed diuerſæ rationis, & perfectionis ſecundum rationem indiuidualem. Ex hoc probatur euidentius non contineri eminenter ſub gradu intenſionis, vt quatuor, quia res inferioris ordinis, & perfectionis non poteſt continere eminenter rem ſuperiorem; ſed quintus gradus per te eſt perfectior indiuidualiter calore vt quatuor: ergo non poteſt ſub eo contineri eminenter. Et ſi rurſus dixeris quatuor gradus caloris in ſubiecto denſiori, vel maioris magnitudinis perfectiores eſſe quinto gradu

indiuidualiter,non ratione intenſionis, ſed propter maiorem multitudinem partium;& ideo continere illum eminenter prę-cipuè in ordine ad illum producendum, probo hoc eſſe falſum; quia cauſa efficiens debet continere effectum formaliter, vel eminenter ſecundum rationem formalem efficientis cauſæ,hoc eſt ratione ſuæ formæ, per quam agit; ſed multitudo partium nec eſt forma agẽtis,nec formalis ratio agendi,ſed ſolum conditio,vel diſpoſitio aliqua:ergo impoſſibile eſt, quod eius ratione contineatur quintus gradus ſub calore vt quatuor,& cõſequenter repugnat ab eo produci in aliud calidum,vt quatuor minoris magnitudinis,vel denſitatis.

Secundò probatur ex fine agentis, nam ceſſante fine, ceſſat actio agentis; ſed reſpectu alterius omnino ſimilis non poteſt dari finis agendi:ergo nec poterit dari actio. Probatur minor, quia finis,quem intendit agens ſua actione eſt aſſimilare ſibi paſſum:ſed nihil reſtat in quo aſſimiletur per talem formam res omnino ſimilis in ea,vt per ſe eſt manifeſtum: ergo repugnat etiam circa illam agere. Et ſi dicas non eſſe ſimilem in magnitudine,vel denſitate, aut partium multitudine; & ideo ex hac parte adhuc permanere finem actionis. Hoc eſt apertè falſum, quia agens non intendit aſſimilare ſibi paſſum ſecundum conditionem, vel diſpoſitionem ad agendum concurrentem:ſed ſecundum formam,per quam agit: vt calidum ſecundum formam caloris intendit aſſimilare ſibi paſſum circa quod agit,non ſecundum magnitudinem, vel denſitatem, quæ non pertinent per ſe ad alterationem tamquam rationes agendi, ſed ſolum ſunt conditiones,vt quantitas:vel diſpoſitiones materiales,vt maior denſitas;ergo ceſſante aſſimilatione in calore, ceſſat penitus finis calefaciendi,& cõſequenter calefactio ipſa.

DVBIVM AGITANDVM PRO ſolutione argumentorum.

An maior magnitudo,vel maior denſitas corporis iuuet ad agendum,& quo modo.

AVthores primæ opinionis contendunt maiorem magnitudinem agentis,aut maiorem denſitatem eius iuuare ad agendum,non tamquam rationem formalem agendi quia certum eſt,nec extenſionem,aut multitudinem partiũ, nec denſitatem corporis eſſe virtutem actiuã, & ideo nec formam, per quam operatur agens;vt maior denſitas ferri, vel maior magnitu

gnitudo eius non eſt ei ratio formalis agendi, ſed calor, ita tamen iuuare, vt ratio formalis agendi in multitudine partium eiuſdem corporis exiſtens, vel in denſiori materia fortior ſit, & maioris virtutis ad agendum, quàm ſit intenſio eius, quia magis vnita; & ideo poſſe producere effectum ſe intenſiorem, & intendere formam paſſi æqualem ſe in gradibus intenſionis. Quod probant duobus illis argumentis, pro quorum ſolutione propoſitum eſt hoc dubium.

Nos verò iuxta communem opinionem, quam ſequimur, duo dicimus: primum, maiorem magnitudinem agentis, vel maiorem denſitatem eius, nec eſſe rationem formalem, vel virtutem agendi: nec ex parte eius ſic iuuare ad agendum, vt poſſit eius ratione agens producere in paſſo effectum ſe intenſiorem. Probatur primum, quia agens intendit aſſimilare ſibi paſſum ſecundum formam, per quam agit in ipſum, vt calidum intendit aſſimilare ſibi paſſum in calore, qui eſt ſibi ratio formalis agendi: ergo magnitudo corporis, vel denſitas eius non poteſt eſſe ratio agendi. Probatur conſequentia, quia in his non intendit per ſe aſſimilationem, ſed in calore tantum, vel alia qualitate, per quam agit. Probatur ſecundum, quia magnitudo corporis, vel denſitas eius nullam continent virtutem actiuam: ergo non poſſunt tribuere eam formæ, quæ eſt ratio agendi ad producendam maiorem intenſionem in paſſo, quam ipſa habeat in ſe, & conſequenter nec ad agendum in aliud omnino ſimile. Probatur ſecũdo, quod nullo ex prædictis modis iuuare poſſint formam agentis ad producendam maiorem intenſionem, quàm in ſe habeat, quia ſequeretur agens, & paſſum mutuò ſe poſſe intendere vſque ad ſummum gradũ, quod eſt abſurdum. Probatur conſequentia, quia ſi magnitudo agentis, vel denſitas eius ſit forma agendi, vel iuuet formã agendi ad agendum in paſſum omnino ſimile, demus calidũ vt quatuor maioris magnitudinis, vel denſitatis intendere poſſe aliud calidum vt quatuor, vſque ad quintum gradum: & tunc paſſum factũ calidũ vt quinque poterit agere in idémet agens calidũ maioris magnitudinis, vel denſitatis, quia cũ illud excedat in gradu integro intenſionis, euidens eſt poſſe in illud agere, & calorem eius intendere, nec minus eſt euidens maiorẽ magnitudinẽ, vel denſitatem non impedire talem actionẽ. Et hoc rurſus per calorẽ iam intenſum poterit ratione maioris denſitatis, vel magnitudinis agere in aliud intendendo calorẽ eius, & ſic ſe poſſunt viciſſim intendere vſque ad calorem vt octo.

Secundò dicimus multitudinẽ partiũ, aut maiorẽ dẽſitatem, vel maiorem magnitudinẽ corporis poſſe iuuare formã agẽtis

ad producendum ſuum effectum ad maiorem diſtantiam, & maiori velocitate; atque etiam ad producendum ſecundum maiorem intenſionem, quàm produceret ſine illis, ſed nullo modo ad producendum effectum intenſiorem ſe. Et hoc vltimum probatum eſt iam in confirmationem communis ſententiæ. Sed probo alia hoc argumento; maior magnitudo, ſeu maior denſitas agentis, aut maior multitudo materiæ, licet non ſint rationes formales agendi, ſunt tamen conditiones, & diſpoſitiones ad agendum, per quas eadem virtus agendi melius diſponitur in ordine ad actionem, & effectum producendum, quia virtus vnita per denſitatem fortior eſt ſeipſa diſperſa (vt aiunt) & in pluribus partibus exiſtens, vel in maiori magnitudine corporis ſeruata eadem intenſione, atque eadem denſitate fortior fit: ergo maior eſt ei tribuenda ſphera actiuitatis, per quam poſſit extẽdere ſuum effectum, & intra eamdem ſpheram intenſior effectus, quam tribueretur, ſi his conditionibus careret, vel haberet oppoſitas.

Probatur ſecundo euidenti experientia, quia æqualis intenſio caloris in ferro, aut corpore alio denſiori citius, atque intenſius calefacit manum, quam in aëre, vel corpore alio minus denſo, & aqua citius, atque intenſius humectat manum, quam aër, quamuis intenſiorem habeat iſte humiditatẽ. Ignis etiam magnus ad maiorem diſtantiam calefacit, quàm paruus, & intra ſpheram minoris intentiorem calorem producit, quàm minor ipſe. Et tãdem videmus duo luminoſa æqualis intenſionis maiorem partem medij illuminare, quàm illuminaret quodlibet per ſe, & in eadem parte medij ab vtroque illuminata intenſius lumen produci, quã ſi ab vno ſolo illuminaretur. Quod ex duobus probatur euidenter: ex primo quidem, quia experimur in eadem parte medij ab vtroque illuminata ſcripturam aliquam legi poſſe, quæ non poſſet legi, ſi ab vno tantum illuminaretur. Ex ſecũdo verò, quia ſi corpus opacum ponatur medium inter vtrumque luminoſum, duplex efficietur vmbra, vna verſus vnum, & altera verſus alterum. Ex quo efficaciter colligitur, quod præter lumen à quolibet productum in parte proximiori, aliquid etiam luminis producitur ab altero in eadem; quod ſic probo. Vmbra cauſatur ex impedimẽto corporis opaci, ratione cuius minus lumen producitur in parte impedita, quam in alijs non impeditis: ſed pars illa aëris, in qua ſit vmbra, non eſt impedita ab effectu proximioris luminoſi, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo impeditur ab effectu alterius: ſed non impeditur totaliter, alioqui nulla cauſaretur vmbra, ſed cauſatur, quia ex parte ſolũ impeditur: ergo habet ex parte effectum,

quod

quod eſt aliquid luminis producere, præter illud, quod producit luminoſum magis proximum. Et ex hoc euidenter ſequitur intenſius lumen produci ab vtroque agente circa eamdem partem mēdij, quàm produceretur à quolibet per ſe, propter maiorem magnitudinem, maioremque multitudinem partiū vtriuſque, ſed in nullo caſu horum producitur forma, vel effectus in maiori intenſione ea, quam habet in cauſa totali, vel partiali: nam calor productus ab igne maioris magnitudinis non excedit intenſionem, quam habet calor in qualibet eius parte, nec totum lumen productum in medio ab vtroque luminoſo excedit intenſionem, quam habet idem lumen in ſingulis per ſe ſumptis.

Ex quibus colligitur agens minoris intenſionis ratione maioris denſitatis, vel magnitudinis producere poſſe intenſiorem effectum, quàm aliud, maioris quidem intenſionis, ſed minoris denſitatis, vel magnitudinis; numquam tamen poſſe producere effectum intenſiorem ſe.

His ſuppoſitis reſtat reſpondere argumentis primæ opinionis: Et ad primum eorum concedendum eſt primum enthymema, quòd virtus in denſiori corpore exiſtens magis eſt vnita, & ideo fortior ſeipſa diſperſa, hoc eſt fortior, quam ſi eſſet in corpore minus denſo, & ideo intenſiorem effectum poſſe producere, quam poſſet cum minori denſitate, quia ratione denſitatis melius eſt diſpoſita ad agendum, quam eſſet ſine illa: ſed neganda eſt alia conſequentia, quòd poſſit producere effectum intenſiorem ſe, quia talem intenſionem maiorem nullo modo continet forma, quæ eſt ratio agendi, nec ſecundum ſe, cum tantum ſit intenſa vt quatuor, nec ratione denſitatis, quæ nullam poteſt virtutem agendi ei conferre; ſed melius tantum diſponere ſubiectum, vt citius, vel ad maiorem diſtantiam, vel cum maiori intenſione non excedente propriam producat proprium effectum.

In ſecundo argumento afferebantur plures experientiæ ad probandum agentia ratione denſitatis, vel magnitudinis, aut multitudinis partium poſſe producere effectum maioris intenſionis, aut perfectionis ea, quam habet forma, per quam operantur; & omnes experientiæ præter primam pertinent ad cauſas æquiuocas, de quibus non procedit quæſtio, vt in principio adnotauimus; nihilominus vno verbo eis reſpondebitur ſtatim. Ad primam igitur de productione ignis in ſtupa à ferro candenti, duobus modis reſpondeo; primo concedendo, quòd in ferro illo non ſit forma ignis neque ſummus calor, ſed infra octauum gradum; concedendo etiam, quòd in

ſtupa producat ignem, ſed negando quod producat calorem vt octo, ſe producit minus intenſum, quam in ſe habet, & ille ſufficit ad introducendam formam ignis in tali materia habente cæteras diſpoſitiones ſiccitatis, raritatis, & lenitatis requiſitas; quibus quia caret ferrum, non ſufficit in eo calor maioris intenſionis, quem habet ad introductionem eiuſdem formę ignis, ſed cum propria conſeruatur. Quod exemplo aëris probari poteſt, qui in media regione infrigidat nubes, quibus propterea frigidior eſt, nec tamen conuertitur in aquam, ſicut conuertuntur nubes, quia deficiunt ei cæteræ diſpoſitiones aquæ connaturales, quas nubes habent, vt denſitas, grauitas, & aliæ huiuſmodi. Itaque nec neceſſarius eſt ſummus calor ad introductionem formæ ignis in materia ſic diſpoſita, immò nec tam intenſus; quam ille, qui eſt in ferro, ſed nec iſte ſufficit, vt in ferro introducatur forma ignis. Vnde non ſequitur, ferrum candens producit ignem in ſtupa, ergo intenſiorem calorem eo, quem in ſe habet. Secundò reſpondeo, quòd in ferro eſt forma ignis ſecundum probabilem ſententiam multorum, quam tenent Scaliger exercitatione 10. contra Cardanum numer. 1. Alexander Aphrodiſęus opuſ. de mixtione, quod colligunt ex fulgore eius, quia, vt aſſeruit Plato in Thimęo, nihil poteſt fulgere, ſine igne. Nec difficile eſt id intelligere, quia cum ſit adeò vehemens calor ferri, facile creditu eſt, quòd aërem in poris exiſtentem, & valde diſpoſitum pro forma ignis in ignem conuertat; ab hoc igitur igne in poris ferri exiſtente producitur ignis alter in ſtupa, & non à ſolo calore ferri.

Ad aliàs vero experientias de cauſis ęquiuocis vno verbo reſpondeo, admittendo illas, ſed negando quod in aliqua earum producatur effectus maioris perfectionis, quàm cauſa, immò cum æquiuoca ſit hæc, & ideo alterius ſpeciei, & ordinis, quàm effectus à ſe productus, impoſſibile eſt hunc attingere per ſe perfectionem cauſæ, ſed ſemper manet inferior; & ita cenſendum eſt de effectu cauſæ vniuocæ, qui numquam poterit intenſionem formæ agentis ſuperare, quantumcumque creſcat ratione denſitatis, aut cuiuſuis maioris magnitudinis agentis, aut multitudinis partium.

QVÆSTIO VI.

An agens poſſit producere effectum ſibi omnino æqualem, aut ſimilem in perfectione, vel gradu intenſionis?

Vt in

VT intelligatur quæſtio, notare oportet, non procedere de effectu ſimili, vel æquali ſecundum perfectionem eſſentialem, nam certum eſt, quodlibet agens vniuocum producere per generationem ſubſtantialem effectum ſibi æqualem in perfectione eſſentiali, vt homo hominem, & leo leonem: ſed ſolum procedit de effectu ſimili, vel æquali in modo, ac perfectione accidentali, hoc eſt in gradu intenſionis; & ideo, nec procedit de agente æquiuoco, quòd cum habeat formam ſpecie diuerſam, nō poteſt aſſimilare ſibi paſſum ſimilitudine formali; nec etiam in formali intenſione, vt per ſe patet: ſed de ſolo agente vniuoco producente formam eiuſdem ſpeciei, & eodem modo capacem intenſionis, ac eſt capax forma, per quam ipſummet operatur. Quærimus ergo an calidum vt quatuor poſſit producere in paſſo, vt in ligno, aut ferro calorem eiuſdem intenſionis; ita vt totam virtutem intenſionis, quam habet, poſſit refundere in paſſum; & facere illud æquè calidum, & omnino ſibi ſimile, vel ſolum poſſit producere inferiores gradus caloris. 91

Et prima opinio aſſerit poſſe calidum intenſionis, vt quatuor producere quatuor alios gradus caloris in paſſo; & etiam luminoſum poſſe producere lumen eiuſdem intenſionis, quam habet in ſe. Ita authores illi, quos quæſtione præcedente citauimus pro ſententia; quæ aſſerit ſimile poſſe agere in omnino ſimile intendendo qualitatem eius; nam conſequenter dicere tenentur poſſe producere totam intenſionem, quam in ſe habet; quia ſi calidum vt quatuor poteſt intendere calorem vt quatuor exiſtentem in ligno, vel aëre, demus illum intendere vſque ad quintum gradum; ex quo ſequitur, quòd poſſit producere quinque gradus caloris in alio ſubiecto nullum calorem habente, vt in aqua, vel terra. Probatur autem hæc ſententia 92
ratione, & experientia. Ratione quidem, quia calor exiſtens in aliquo ſubiecto ſecundum omnes gradus intenſionis, quos in ſe habet, eſt qualitas actiua: ergo ſecundum omnes gradus eſt productiua alterius ſibi ſimilis; quare in ſubiecto capaci poterit producere omnes gradus intenſionis, quos in ſe habet, quod eſt poſſe producere aliud ſibi omnino ſimile. Probatur etiam experientia: nam euidens eſt vnum ignem poſſe producere alterum: ergo poteſt producere calorem vt octo. Probatur conſequentia, quia calor vt octo eſt diſpoſitio ad formā ignis; quare non poteſt negari, quod poſſit agens producere effectum tantæ intenſionis, quantam habet forma, per quam agit. Immo nec negari poteſt, quod actu producat, quia non producitur ignis ſine calore vt octo. Et ex hac experientia deduci poteſt hoc argumentum. Si calidum vt octo, quale eſt ignis, non

poſſet producere calorem vt octo,ſed minorem ; ſequitur octauum gradum caloris non eſſe qualitatem actiuam;quod eſt falſum ; cum omnes gradus ſint eiuſdem rationis : ſed probatur conſequentia, quia numquam poteſt illum gradum imprimere ſubiecto : ergo nec per illum poteſt agere, quod eſt non eſſe actiuum.

93 Secunda opinio eſt quorumdam recentiorum aſſerentium, quòd licet non pſſit corpus habens formam tantæ intenſionis, producere aliam eiuſdem intenſionis in alio corpore, niſi fortè cum eo eſſet penetratum : in ſuperficie tamen eius, per quam cum eo ſe penetrat ſuperficies propria producere poteſt totam intenſionem, quam in ſe habet ; quod hoc exemplo poteſt declarari. Demus calidum vt quatuor approximatum ligno, vel alteri corpori non habenti calorem, tunc aſſerunt, ratione diſtantiæ inter agens, & partes profunditatis paſſi non poſſe in eas producere totam intenſionem, quam habet, ſed minorem; ſed in ſuperficie eius, per quam ſe tangunt poſſe producere indiuiſibile intenſionis vt quatuor:quod probant hoc argumento. Si calidum vt quatuor ſe penetraret cum paſſo ; nihil obſtaret, quin poſſet producere in eo calorem eiuſdem intenſionis, quia ſola diſtantia impedit modo productionem totius intenſionis; ſed per vltimam ſuperficiem ſe penetrat cum vltima ſuperficie paſſi;ergo poterit circa illam producere indiuiſibile intenſionis vt quatuor. Probatur minor, quòd ſe penetret, quia duo corpora ſe penetrare, non eſt aliud, quàm vtrumque correſpondere eidem ſpatio ; ſed duæ illæ ſuperficies agentis,& paſſi correſpondent eidem ſuperficiei indiuiſibili ſpatij,vt per ſe eſt manifeſtum. Et probatur in baculo exiſtenti in aqua, & aëre,cuius ſuperficiei correſpondent vltimæ ſuperficies aëris,& aquæ:ergo ſe penetrant.

94 Noſtra ſententia quatuor aſſerit, primum eſt,corpus magnitudinis,ac denſitatis proportionatæ ſuæ naturæ,& ſuæ intenſioni poſſe producere effectum ſibi omnino ſimilem,hoc eſt,eiuſdem intenſionis circa paſſum eiuſdem magnitudinis, ac denſitatis,ſi ſit cum eo penetratum;quod licet non poſſit naturaliter contingere, quia penetratio corporum non eſt poſſibilis naturaliter;ſi tamen per diuinam potentiam ſe penetraret,produceret talem effectum. Probatur efficaciter hoc argumento. Virtus agentis ſecundum totam intenſionem, quam habet, eſt actiua, & productiua alterius ſibi ſimilis, & per penetrationem agentis, & paſſi & perfectiſſimè approximata, ita vt nulla ſit diſtantia inter agens,& paſſum ; neque aliquid aliud,per quod aliquo modo impediri, vel retardari poſſit à perfecta productione ſui effectus;

effectus; & ex alia parte agit naturaliter, & in quantum poteſt: ergò producit effectum ſibi omnino æqualem in gradu intenſionis. Probatur conſequentia, quia agens naturale nullo modo impeditum perfectè operatur, & ideo perfectè aſſimilat ſibi paſſum; ſed perfecta aſſimilatio in his formis dicit ſimilitudinem non ſolum in natura ſpecifica, ſed etiam in eodem gradu intenſionis: ergo producit effectum ſibi omnino ſimilem in gradu intenſionis, vel totam intenſionem, quam habet, imprimit paſſo.

Secundo aſſerit, agens eiuſdem virtutis, & eodem modo proportionatum paſſo ſecundum denſitatem, & magnitudinem non penetratum cum eo, ſed ei contiguum, non poſſe producere effectum circa ipſum æqualis intenſionis, ſed minoris tantum. Quod hac ratione probatur; approximatio agentis ad paſſum eſt conditio neceſſariò requiſita ad agendum, & ideo propter maiorem, vel minorem diſtantiam diuerſarum partium eiuſdem paſſi reſpectu agentis aſſerunt omnes vniformiter difformiter circa illas agere, hoc eſt, ſimul imprimendo eamdem formam omnibus, perfectius tamen, vel intenſius proximioribus: ſed agens, & paſſum non ſunt perfectè approximata, etiam ſi ſint contigua, niſi ſe penetrent: ergo non poterit agens perfectè agere in paſſum, nec perfectè illud ſibi aſſimilare, niſi fuerit cum eo penetratum, & ex conſequenti nec producere in eo totam intenſionem, quam habet. Probatur minor; quia ea, quæ non ſunt ſimul, aliquo modo diſtant: ergo non ſunt perfectè approximata; ſed ea, quæ non ſe penetrant, non ſunt ſimul, licet ſint contigua: ergo non ſunt perfectè approximata. Probatur iterum minor, quia ſe penetrare duo corpora idem eſt, ac eſſe ſimul loco, vel ſpatio, ita vt eiſdem partibus ſpatij correſpondeant partes vtriuſque corporis; quod patet non habere corpora contigua, ſed diuerſis ſpatiis correſpondere, & ideo aliquo modo diſtare inter ſe ſaltem negatiuè, licet nullum ſit corpus medium inter vtrumque; & propterea non eſſe perfectè approximata, vt requiritur ad perfectè agendum, & patiendum. 95

Tertium, quod aſſerimus contra ſecundam opinionem eſt, agens non poſſe producere in ſola vltima ſuperficie paſſi, per quam tangitur ab eo totam intenſionem, quam habet, immo nec maiorem, quam in partibus profunditatis. Probatur primo ex parte ſubiecti, nempe eiuſdem ſuperficiei, in qua recipi debet talis effectus, quia non poteſt effectum maioris intenſionis recipere, quàm partes profunditatis, quas terminat, niſi in quantum eſt terminus earum: ergo præciſè in quantum indiuiſibilis; ſed indiuiſibile non poteſt eſſe per ſe alterabile, quia qui- 96

cumque motus alterationis eſt accidens corporeum diuiſibile poſtulans ſubiectum, vt probauimus 6. lib. Phyſicor. ergo repugnat dari motum alterationis in ſola indiuiſibili ſuperficie terminante corpus,& conſequenter repugnabit aliquam intenſionem caloris recipere præter illam, quam recipiunt partes profunditatis terminatæ. Probatur vltima conſequentia, quia non poteſt talem calorem recipere, niſi per motum, quia ſucceſſiuè illum recipit.

Secundò, quia vel indiuiſibilia continuatiua, & terminatiua qualitatum ſunt modi, vel res. Si dicas eſſe modos, euidenter ſequitur nec de potentia Dei abſoluta, poſſe ſeparari ab ipſa qualitate, quam continuant, vel terminant: & etiam ſi velis eſſe res, naturaliter repugnar ſeparari à continuo, vt fatentur omnes. Nemo enim vmquam dixit, quòd punctum poſſit ſeparari naturaliter à linea, vel ſuperficies à corpore; neque vllo modo exiſtere per ſe ſeparatum in rerum natura, quia etiam ſi ſit res,imperfectiſſima tamen,& naturaliter dependens à reipſa, quam continuat, vel terminat tamquam aliquid eius, propter quam, & non propter ſe ſit à natura; ſed ſi ſuperficies vltima paſſi intenſiorem recipit calorem, quàm partes profunditatis corporis, quas terminat, ſequitur euidenter dari indiuiſibile qualitatis realiter ſeparatum à qualitate: ergo impoſſibile cenſendum eſt. Probatur minor, quia in partibus ſolum recipitur calor,vt tria(exempli gratria)in ſuperficie verò recipitur indiuiſibile caloris intenſum, vt quatuor; quod euidens eſt nullas partes intenſionis terminare, cum non poſſit terminare, niſi calorem intenſum, vt quatuor, & talis non detur, vt ſupponimus,nec proinde poteſt eis adhærere, quia indiuiſibile non adhæret partibus,niſi eas terminet,vel continuet:ergo eſt ſeparatum ab eis realiter, & per ſe ſeparatum ab omni alia re eſt in rerum natura.

97 Probatur tandem, quia vel illa maior intenſio caloris,quam recipit ſola ſuperficies terminans, producitur per motum, vel per mutationem inſtantaneam; vtrumque eſt impoſſibile:ergo repugnat ſuperficiem recipere effectum maioris intenſionis, quam partes. Probatur minor, quòd non per mutationem, quia euidens eſt; & recentiores, qui ſequuntur illam ſententiam,id concedunt, intenſionem illam ſucceſſiuè produci; cum habeat contrarium in ſubiecto: ergo non per mutationem, ſed per motum producitur. Quod verò hoc ſit impoſſibile probatur,nam vel motus iſte eſt idem numero cum motu totius corporis: & hoc non, cum ſit in ſubiecto realiter diſtincto, & habeat terminum realiter diſtinctum. Nec etiam poteſt diſtingui nu-

qui numero, cum nec ſubiecta ſint diſtincta numero; nam indiuiſibilia quantitatis, vel ſubſtantiæ non diſtinguuntur numero ab ipſa quantitate; & ſubſtantia, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo repugnat produci permutationem, vel motum. Et ſi dicas produci per motum diſtinctum numero à motu partium, non quidem numero totali, & completo, ſed partiali. Hoc probatur falſum, quia terminus productus per talem motum non eſt pars termini motus earumdem partium, cum nec componat cum illis eamdem numero qualitatem, nec vllo modo eis adhæreat, vt probaui, quia nec eas continuat, nec terminat: ergo nec motus per quem producitur talis maior intenſio poteſt componere vnum motum numero cum motu partium; cum nullo modo ad eum pertineat, ſed numero debet diſtingui ab eo, & ita neceſſe eſt concedere, quòd idem corpus mouetur ſimul duobus motibus calefactionis ſolo numero diſtinctis, quod patet eſſe falſum. Et probari etiam poſſet talis diſtinctio numerica motuum ex eo, quod motus partium eſt diuiſibilis ſecundum extenſionem, motus verò ſuperficiei indiuiſibilis hoc modo: ergo repugnat eſſe eumdem numero motum. Probatur conſequentia, quia repugnat eamdē entitatem eſſe diuiſibilem, & indiuiſibilem eodem modo diuiſibilitatis: impoſſibilis eſt ergo productio talis intenſionis maioris in ſola ſuperficie.

Et ſi pro eadem ſententia dicatur, dari quædam accidentia, quæ ſolum inhærent in ſuperficie corporis, & non in profunditate, vt figura & color, quem ideo definit Ariſtoteles in lib. de ſenſu, & ſenſili, dicens: *Color eſt extremum perſpicui in corpore terminato.* Atque etiam de lumine, quod videtur inhærere in ſola ſuperficie parietis, & ideo non eſſe reputandum impoſſibile, quod maior illa intenſio caloris recipiatur in ſola ſuperficie paſſi. Reſpondeo, nullum ex his exemplis vim habere ad id probandum, nam de figura, & colore manifeſtum eſt eſſe accidentia corporis, vt corpus eſt, & ideo ſecundum trinam dimenſionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis ei inhærere, quamuis ſolum appareant in ſuperficie. Et ideo Ariſtoteles videtur colorem definiſſe ſub ratione viſibilis, & non ſub ratione ſecundæ qualitatis ex mixtione primarum procedentis. Et de lumine probabile eſt in ſolo corpore diaphano inhærere tamquam in ſubiecto; opacum vero ſolum extrinſicè illuminare. Probabile eſt etiam oppoſitum, quod in corpore opaco recipiatur, & non in ſola ſuperficie eius, de quibus ſuis propriis locis diſputabimus. De qualitatibus vero actiuis, & paſſiuis, & præſertim de primis, quæ ſunt materia præſentis diſputationis, euidens eſt, quod in profunditate corporis per ſe inhæreant, 98

& non in ſola ſuperficie terminante: quare diſpar eſt ratio de cæteris,& ideo nihil ex eis probatur aduerſus traditam doctrinam de qualitate tangibili non imprimenda in ſola ſuperficie; quia ſpecialem continet repugnantiam iam à nobis probatam, quæ non eſt in cæteris, etiam ſi fortè aliqua earum in ſola ſuperficie inhæreat.

99 Vltimum, quod aſſerit noſtra ſententia eſt; agens ratione maioris magnitudinis,aut denſitatis poſſe aliquando producere effectum eiuſdem intenſionis, & ideo ex hac parte omnino ſimilem. Ad hoc probandum præſuppono ea, quæ in præcedenti quæſtione dicta ſunt, videlicet, quod quamuis denſitas corporis, vel magnitudo eius non ſit ei ratio agendi, & ideo non poſſint hæc iuuare ipſum ad producendum effectum maioris intenſionis ea, quam habet in ſe; poſſe tamen iuuare ad producendum maiorem intenſionem effectus ea, quam produceret ſine illis. Gratia exempli,ſi calor vt quinque in aëre exiſtens poteſt producere calorem vt tria in manu; idemmet calor vt quinque in aqua exiſtens poterit producere calorem vt quatuor in eadem manu, & exiſtens in ferro intenſiorem. Ex quo ita arguo: creſcente denſitate, & aliis diſpoſitionibus comitantibus potentior eſt virtus agentis ad producendum intenſiorem effectum; ergo per aliquam denſitatem, & magnitudinem recompenſatur aliqua ex parte defectus approximationis, quem habet agens contiguum paſſo reſpectu approximationis perfectæ, quam haberet idem agens penetratum cum eodem paſſo;ergo creſcente magis eadem magnitudine,ac denſitate intenſior effectus producetur, & plus recompenſabitur ex eodem defectu approximationis. Vnde ſequitur tantum poſſe illas creſcere, vt totaliter recompenſetur idem defectus approximationis, & agens contiguum paſſo producat effectum æqualis intenſionis, ac ſi eſſet perfectè approximatum per penetrationem, quod eſt totam intenſionem, quam in ſe habet, poſſe producere non minus, quàm ſi foret penetratum. Huic tamen argumento reſpondere imprimis conantur oppoſitum opinantes vtentes communi illa diſtinctione proportionis Geometricæ, & Arithmeticæ. Aſſerentéſque non creſcere intenſionem effectus in caſu ſecundum proportionem Arithmeticam, ſed ſecundum Geometricam creſcente magnitudine, & denſitate agentis, & ideo numquam poſſe eo peruenire agens, vt poſſit producere totam intenſionem,quam habet, ſed minorem ſemper,quantumcumque denſitas, & magnitudo creſcant. Hæc tamen diſtinctio proportionum, licet in aliis caſibus locum habere poſſit, (quod modo nec definio, nec diſputo) in

præſenti

præſenti tamen locum non habet, quod ſic probo. Agens imperfectè approximatum non poteſt producere, niſi tantam intenſionem effectus, & ſi perfectius approximetur, produceret maiorem, ac tandem omnino perfectè per penetrationem producet æqualem; ergo creſcit intenſio effectus creſcente approximatione ſecundum eamdem proportionem vſque ad æqualitatem intenſionis; ſed per denſitatem, & magnitudinem agentis ſuppletur defectus approximationis; ergo ſic poſſunt creſcere, vt omnino ſuppleatur; & conſequenter, vt æqualis intenſio effectus producatur ſine illa, ac produceretur cum illa. Quod alio ſimili argumento probo, nam ratione maioris denſitatis, & magnitudinis poteſt agens ad maiorem diſtantiam producere eamdem intenſionem effectus, quam produceret ſine illis in paſſo ſibi contiguo; & his creſcentibus poteſt ad multo maiorem: & tunc ſic arguo, agens naturale fortius agit in proximum, quàm in remotum intra ſpheram ſuæ actiuitatis; demus ergo tale agens ita magnum, ac denſum, calidúmque vt quatuor, poſſe producere ad tantam diſtantiam tres gradus caloris cum dimidio, & tunc euidens eſt, intenſiorem producere in partibus, quo ſibi proximiores ſunt, ac tandem ſequitur producere totam intenſionem quam habet in partibus paſſi ſibi contiguis.

Sed contra hoc ita arguunt, ſi ratione denſitatis, & magnitudinis poteſt agens producere totam intenſionem effectus, 100
quam in ſe habet, ſequitur, non eſſe vniuerſaliter verum illud idem principium mox à nobis aſſumptum, nempe, agens naturale prius, & fortius agit in proximum, quàm in remotum intra ſpheram ſuæ actiuitatis, quod eſt vniformiter difformiter agere. Probatur conſequentia, quia ſi in paſſum ſibi contiguum poteſt producere totam intenſionem effectus, quam in ſe habet; ergo ſi verum eſt idem principium, prius eam producet in medietate eiuſdem paſſi ſibi proximiorem, in qua non poterit deinceps aliquid producere, ſed ſolum in medietatem ſequentem. Toto igitur tempore, quo in eam operatur, nihil operabitur in partem proximiorem contentam intra ſpheram propriæ actiuitatis, & propterea non erit verum, quod fortius agat in partem proximam, quàm in remotam ſuæ ſpheræ, immo aget in remotam, nihil agendo in proximam. Hoc tamen argumentum parũ difficultatis habet, ſi modus agẽdi in eodem caſu rectè intelligatur; nam toto tempore, quo agens producit in medietatem paſſi ſibi contiguam totam intenſionem, quam habet, & minorem in medietatem remotiorem, vtraque habet rationem paſſi, vt per ſe eſt manifeſtum, & ideo verum ſemper

eſt, fortius operari agens in proximam, quàm in remotam, & in totum paſſum vtramque conſtans vniformiter difformiter. Sed poſtquam in eamdem partem proximiorem produxit totam intenſionem, quam habet, iam illa deſinit eſſe paſſum, & incipit eſſe agens, quia cum tota ſua intenſione qualitatis vnitur agenti, & per modum vnius agentis operantur circa aliam partem, in qua euidens eſt vniformiter difformiter agere, quouſque totam intenſionem effectus ei imprimant, & tunc ceſſabit penitus actio,& difficultas argumenti.Et quod de partibus paſſi aliquotis dicimus, eodem modo intelligi debet de medietatibus eius in infinitum,quæ ſunt partes proportionales in eis incluſæ, ſed placet eamdem ſolutionem explicare hoc

101 exemplo. Si in medio igne proiiciatur lignum;certum eſt poſſe in totum illud producere totam intenſionem caloris requiſitam, & ſufficientem ad introductionem propriæ formæ, & conſequenter formam ipſam.Certum eſt etiam totum hoc præſtare agendo in illud vniformiter difformiter,quia non omnes partes profunditatis eius ſunt æquè approximatæ; ergo prius producet vtrumque effectum diſpoſitionum, & formæ in partes proximiores, quàm in remotas, & poſtquam produxit in proximas, nihil circa illas agit, quia iam eas ſibi perfectè aſſimilauit,ſed deſinunt eſſe paſſum, & incipiunt habere rationem vnius agentis cum igne iam in eum conuerſæ in partes remotiores,& ita numquam deſinit ignis agere in paſſum vniformiter difformiter,vt per ſe eſt manifeſtum;ergo neque in caſu argumenti,cum ſit per omnia ſimile;nam, quod non conuertatur ſecundum ſubſtantiam paſſum in agens, ſed ſolum ſecundum formam eiuſdem intenſionis, patet nihil ad rem pertinere,neque ideo vllam diſſimilitudinem afferre.

102 Ad argum. primæ opinionis conceſſo primo enthimemate, quod calor ſit qualitas actiua ſecundum omnes gradus intenſionis, quos habet, atque etiam, quod ſecundum omnes gradus ſit productiua ſibi omnino ſimilis,neganda eſt vltima conſequentia, quod producat omnes in ſubiecto capaci: nam ad agendum,præter formam,quæ eſt ratio agendi, requiritur approximatio agentis ad paſſum,tamquam conditio neceſſaria:& ideo ſecundum modum approximationis,perfectius,vel minus perfectè operatur agens naturale,& cum non ſit perfectè approximatum,niſi per penetrationem,non poteſt perfectè imprimere ſuam virtutem paſſo,quamuis ex parte eiuſdem formæ, quæ eſt ratio agendi poſſet totam imprimere.

103 Ad experientiam vero de igne concedendum eſt antecedens, quod producat alterum ignem,ſed diſtinguendum conſequens,

quod producat calorem, vt octo, nam immediatè per ſe, hoc eſt, circa paſſum nondum corruptum, nec in ignem conuerſum, non eſt verum, quia forma paſſi non poteſt permanere cum calore vt octo, ſed cum multo minori expellitur, & introducitur forma ignis, quam conſequitur calor vt octo. Hunc vero producit quidem ignis, nõ iam agendo in paſſum iam corruptum, nec agendo per calorem propriũ, ſed media forma ſubſtantiali iam à ſe introducta per naturalem emanationem ab ea, quare numquam eſt verum, quod ignis agens per ſe immediatè circa paſſum producat totam intenſionem caloris, quam in ſe habet.

An aliud vero arg. ex eadem experientia deductum, neganda eſt conſequentia, quod octauus gradus caloris non ſit forma actiua. Et cum dicitur non poſſe illum per ſe immediatè introducere in paſſum, negandum eſt, quia quantum eſt ex parte ſua, poteſt, ſed eam non introducit propter extrinſecum impedimentum eiuſdem paſſi, non potentis eum recipere, ex eo quod prius corrumpitur cum minori. Sed poteſt quis aduerſus hanc ſolutionem ſic arguere; etiam ſi calor vt octo eſſet diſpoſitio præcedens neceſſariò requiſita ad introductionem formę ignis, quod fatendum eſſet ſi paſſum non corrumperetur cum minori: tunc neceſſariò dicendum eſſet, ignem poſſe per ſe immediatè agens circa paſſum, ei imprimere totam intenſionem ſui caloris, vel negandum, quòd poſſet introducere propriam formam ſubſtantialem, & producere alium ignem ſibi ſimilem, quod eſt abſurdum, & totum hoc verum eſſet, etiam ſi non ſe penetraret cum paſſo, ſed imperfectè tantum eſſet approximatum, ſicut eſt modo per contactum: ergo, quod agens non producat in paſſum totam intenſionem formæ, quam habet, non prouenit ex impedimento, vel defectu perfectæ approximationis, vt dicimus, & cum non poſſit excogitari aliud, quia forma ipſa ex ſe eſt ſufficiens ad producendum totam intenſionem, non eſt negandum id poſſe fieri. Reſpondeo non eſſe naturaliter poſſibile, quod ſummus calor prærequiratur in materia ad introductionem formæ ignis, quia non eſt poſſibile formam paſſi cum eo conſeruari, & ideo naturalis eſt ordo rerum, vt vna poſſit corrumpere alteram, & in materia eius introducere propriam formam cum minori intenſione diſpoſitionis, quam poſtulat ad ſui conſeruationem in bona diſpoſitione naturali, quod ſi abſtuleris hunc ordinem, & admiſeris neceſſariò prærequiri ſummam diſpoſitionem in materia; tollis etiam ordinem naturalem generationis rerum, quare non mirum eſt, ſi in tali caſu concedatur, quod non poſſet ignis producere alterum ignem ſibi ſimilem, vt verè eſt concedendum, nam quod

poſſit,

poſſit, verum eſt, ſeruato modo naturali agendi, & non aliter, quare numquam eſt verum, quod agens imperfectè approximatum paſſo poſſit producere circa idem paſſum totam intenſionem, quam habet.

104 Ad argumentum ſecundæ opinionis conceſſa maiori, quòd ſi corpus agens ſe penetraret cum corpore patienti, poſſet ei imprimere totam intenſionem formæ, per quam agit. Neganda eſt minor, quod ſuperficies agentis & paſſi, per quas ſe tangunt, penetratæ ſint, quia penetratio ſolis quantitatibus ratione ſuæ extenſionis conuenire poteſt, non indiuiſibilibus, vt in prædicamento quantitatis oſtendimus. Cuius ratio eſt manifeſta; nam ad eſſentiam quantitatis pertinet extenſio partium, quæ eſt radix impenetrabilitatis: ergo impenetrabilitas propria paſſio quantitatis eſt, ſicut diuiſibilitas; ſed indiuiſibili, vt tali repugnat extenſio partium: ergo etiam repugnabit impenetrabilitas. Sed cui repugnat impenetrabilitas, non poteſt conuenire penetratio, quia oppoſita ſunt circa idem: ergo, penetratio non poteſt conuenire indiuiſibili vt tali, & ideo ſuperficies vltimæ agẽtis, & paſſi non poſſunt ſe penetrare. Quod verò correſpondeant eidem indiuiſibili ſpatio, non ſufficit, quia penetratio corporum non conſiſtit in hac ſola correſpondentia, ſed petit pro fundamento occupationem eiuſdem ſpatij, vel extenſionem in eo, à quo nata ſunt ſe excludere corpora per ſuam intrinſecam extenſionem, alioqui duo angeli mouentes ſimul idem corpus dicerentur ſe penetrare, cum eis correſpondeat idem ſpatium ſuo modo, nẽpe corpus ipſum ab vtroque ſimul motum, quod eſt falſum. Deficiente igitur hoc fundamento in indiuiſibilibus non poteſt dari in eis penetratio: ſed quia negatiuè ſaltem dicuntur non diſtare duæ illæ ſuperficies, quod ad intentum argumenti videtur ſufficere; nam ex hoc videntur habere tam perfectam approximationẽ, quam habent corpora per penetrationẽ: neceſſe eſt alio modo ſoluere argumentum. Ideo ad formam eius neganda eſt eadem minor; quia licet perfectè ſint approximatæ illæ ſuperficies, non ſequitur maiorem intenſionem effectus produci in ſuperficie paſſi, quàm in partibus profunditatis. Quod autem dicitur agẽs naturale per qualitatem contrariam agere in paſſum vniformiter difformiter, concedendum eſt: & quòd rurſus ex hoc infertur, intenſiorem effectum producere in magis propinquum, quam in minus, diſtinguendum: nam ſi capax ſit maioris effectus; verum eſt; ſi vero ſit incapax, falſum. Superficies autem vltima non eſt capax recipiendi effectum maioris intenſionis, quã recipiunt partes profunditatis, quas terminat: quia per ſe

nec agit,

nec agit, nec patitur:ſed ſolum hæc conueniunt illi quaſi per participationem corporis, quod terminat, ideo ſolum poteſt recipere effectũ eiuſdem intenſionis,& nõ maioris:nam ex eo, quod maiorem intenſionem reciperet, darentur indiuiſibilia intenſionis formæ ſeparata à forma ipſa intenſa realiter, vt probauimus:& hoc verum eſt, ſiue indiuiſibile ſit modus, ſiue res;quamuis magis euidens ſit,ſuppoſito quod ſit modus.

QVÆSTIO VII.

An idem poſſit agere in ſeipſum actione vniuoca?

VT intelligatur quæſtio, duplex actio diſtinguenda eſt, 105
quædam vniuoca, per quam producitur forma eiuſdem ſpeciei cum ea,per quam operatur agens,vt calefactio, infrigidatio,generatio cuiuslibet ſimilis ageti in natura ſpecifica.Alia eſt actio æquiuoca,quæ procedit à forma diuerſæ ſpeciei; vel rationis formalis ab effectu per eam producto, quales ſunt omnes illæ,per quas producuntur effectus omnes ſublunares ab influentijs cœleſtibus;omnes etiam actiones immanentes,vt ſenſationes,& intellectiones,augmẽtationes, & motus locales. Hoc ſuppoſito,de ſola actione vniuoca quærit titulus quæſtionis,an poſſit ab eodem in ſeipſum procedere, præſertim illa, quæ circa qualitates contrarias actiuas,& paſſiuas verſatur, de quarum mutua actione, & reactione ordinata ad mixtionem præcipuè agit Ariſtoteles,& nos, qui commẽtatorem eius agimus,& quia de actione æquiuoca egimus 8.lib. Phyſ.diſputantes cum eodem Ariſtotele, an vniuerſaliter verum ſit ab alio moueri,quidquid mouetur,vel poſſe moueri à ſeipſo. Quæſtio itaque proponitur, an calidum poſſit ſeipſum calefacere? aut frigidum ſe infrigidare?Nec loquimur de calefactione,aut infrigidatione,quæ eſt naturalis emanatio caloris,vel frigiditatis à ſubſtantia ignis, vel aquæ, per quam ignis aliquantulum infrigidatus reducit ſe ad ſuum priſtinum calorem expellendo frigiditatem ſibi impreſſam à contrario, vel aqua ad frigiditatem antiquam expellendo calorem ei impreſſum ab igne. De hac,inquam,non loquimur,quia vel non eſt actio (vt quibuſdam placet) ſed quædam naturalis conſecutio; vel ſi actio eſt (quod videtur probabilius) non eſt vniuoca,ſed æquiuoca, cum principium eius non ſit frigiditas eiuſdem aquæ, ſed ſubſtantia eius, aut ſubſtantialis forma: & etiam ſi vniuoca actio
eſſet,probabilius, eſt, quòd non ſit tribuenda eidem aquæ, vt 106
principali agenti,ſed generanti, vt 8.lib. Phyſic. probauimus.

Vnde in tali actione non dicitur aqua mouere ſe ipſam, vel in ſeipſam agere, ſed moueri potius ab alio, nempe à generante. Solum ergo loquimur de calefactione, vel infrigidatione procedere à calore, vel frigiditate eiuſdem calidi, vel frigidi. Vnde idem eſt quærere, an idem poſſit agere in ſeipſum actione vniuoca, ac ſi quæramus, an eadem qualitas poſſit ſeipſam intendere; vt an calor vt quatuor exiſtens in ferro, vel ligno poſſit intendere ſeipſum, ita vt etiam ſi nullum aliud calidum agat in ipſum, poſſit per propriũ calorem fieri calidum vt quinque, vel ſex. Hoc autẽ ſi poſſibile eſt, duobus tantum modis fieri poteſt ſecundum communẽ cõſenſum omnium interpretũ Ariſtotelis, aut per antipariſtaſim, aut per reflexionem; ideo de vtraque ſeparatim agẽdũ eſt, primò de antipariſtaſi, deinde de reflexione.

An qualitas per antipariſtaſim intendatur, & quonam modo?

107 DVo quærimus, primum, an verè intendatur eadem qualitas per antipariſtaſim? ſecundum, quonammodo, vel à qua cauſa fiat talis intenſio? Vt autem vtrumque intelligatur, explicanda eſt ſignificatio ipſius nominis (antipariſtaſis) Eſt autem antipariſtaſis Græca vox, idem ſignificans, quòd Latinè circum obſiſtentia debilioris contrarij ab alio fortiori; vt ſi calidum vt duo omni ex parte circumdatum ſit à frigido vt ſex obſiſtente actioni eius, atque impediente ne vlterius tranſeat, vel extendatur. Eiuſmodi obſiſtentia, vel impedimentum fortioris contrarij vocatur antipariſtaſis, quia contrarium hoc ſua præſentia obſtat, ſeu impedit, ne vlterius extendat aliud propriam actionem. Contrarium verò infirmum ſic circumdatum à potentiori quaſi ſupra ipſum reflectitur, & veluti vires ſuas in ſe colligit, & per talem reflexionem propriæ virtutis videtur eam roborare, & quaſi ad pugnandum cum ſuo contrario circum obſiſtente præparare: eiuſmodi autem roboratio propriæ virtutis non videtur aliud eſſe poſſe præter intenſionem eius. Gratia exempli: aquæ puteales æſtiuo tempore frigidiores ſunt quã hiemali, quod non videtur prouenire poſſe, niſi ex eo, quod circumdatæ ſunt à calore vehementi aëris; & per hanc circumobſiſtentiã videtur frigiditas earũ quaſi reflecti ſupra ſeipſam, & ſe intra ſeipſam quaſi colligere, & per talẽ collectionem reflexam ſe roborare, quod eſt ſe intendere. Ipſa igitur circumobſiſtentia, vel circumſcriptio debilioris contrarij à fortiori vocatur antipariſtaſis: roboratio vero, vel intenſio qualitatis eiuſdem cõtrarij debilioris dicitur antipariſtica actio. De qua duo quærimus; primum, an detur & per eam verè intẽdatur qualitas debilio

debilioris cõtrarij ad præſentiam cõtrarij fortioris? Secundò, an procedat à contrario circum obſiſtente, vel ab eadem qualitate, quæ ideo dicatur ſeipſam intendere, vel ab aliqua alia cauſa.

108 Prima opinio tenet in antiperiſtaſi nullã dari actionem, per quã vnũ contrariũ intendatur ad præſentiã alterius, ſed ſolum ſecundum apparientiam ſenſus magis intenſam videri propter diuerſam diſpoſitionẽ corporis, à quo tangitur. Gratia exempli; Aquæ puteales re vera non ſunt frigidiores in æſtate, quam in hieme, ſed frigidiores apparent ſenſu in æſtate ex eo, quod manibus calidis tanguntur: in hieme vero calidiores, quia contrectantur manibus frigidis. Ita Galenus lib. 3. de ſimplicium medicamentorum facultatibus cap. 7. & videtur confirmari alia ſimili experientia, quia quocũque tẽpore id fiat, videmus tangenti manibus valde frigidis aquã tepidã apparere calidã, quæ ſi tangatur manibus valde calidis, videbitur frigida: ergo quidquid de antiperiſtaſi dicitur, potius in apparientia conſiſtit, quàm in vera intenſione qualitatis. Hæc tamen ſententia experientiæ contraria eſt, quod ſic probo. Nam etiã ſi eiſdẽ manibus eodem modo diſpoſitis in æſtate contrectentur aliæ aquæ non puteales, non apparẽt frigidiores: ergo quod frigidiores iudicentur puteales, non efficit ſola diſpoſitio organi (quæ eadem eſt) in eiſdem manibus vtraſque contrectantibus; ſed frigiditas intenſior per antiperiſtică actionem producta. Secũdò, quia ſi manibus eodẽ modo calefactis contrectemus putealem aquam in hieme, atque in æſtate: euidens eſt frigidiorem hoc tempore, quam illo iudicari: ergo non id efficit ſola diſpoſitio organi, ſed maior frigiditas aquæ: neque hoc videtur negaſſe omnino Galenus, vt conſtabit ex Cõmentarijs in Hipp. ſection. 1. Problem. 15. ſed ſolum in aliquo caſu.

Secunda opinio non multum à prima diuerſa negat in antiperiſtaſi dari actionem aliquam, quæ ſit vera intenſio debilioris contrarij, ſed condenſationem tantum eius, per quam magis vniuntur partes, & fortiores fiunt ad agendum, quia virtus vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa, & ideo aquæ puteales frigidiores ſentiuntur in æſtate, quia tunc condenſantur: calidiores verò in hieme, quia rareſiunt, vel ſaltem minus frigidæ, & calidiores in hieme, quia licet non habeant intenſiorem frigidatẽ, vel calorem, habent tamen melius diſpoſitũ per denſitatem; & ideo diuerſo modo ſe habent ad ſenſum. Quare non propter ſolam diſpoſitionẽ organi diuerſam videntur calidiores, vel frigidiores hoc, aut illo tempore; ſed propter realẽ qualitatẽ. Ita Hugo Senenſis 1. lib. de generat. c. 7. Sed hæc etiam ſententia inſufficiẽs imprimis probatur, quia nõ reddit cauſam talis dẽſitatis in 109

aqua

aqua productæ, & multo minus raritatis productæ in æſtate. Secundo, quia nullam cauſam reddit caloris, quem ſentimus tangentes aquam in hieme: nam cum aqua ex ſe nullum calorem habeat, repugnat calidam iudicari per ſenſum, niſi ab extrinſeco imprimatur ei calor, quantumcumque rarefieret, quia ſola raritas non poteſt cauſare calorem in organo ſenſus, vt experimur cauſare aquam in æſtate. Deinde experientia probatur falſa, quia præter puteales aquas dantur aliæ eiuſdem denſitatis, aut raritatis, & aliquando maioris, quæ tamen nec in æſtate iudicatur frigidiores, nec in hieme calidiores: ergo ſola denſitas, vel raritas non eſt ſufficiens cauſa, vt calidiores, vel frigidiores ſentiantur. Probo conſequentiam, quia eadem, vel maior denſitas aliarum eumdem effectum imprimeret: ergo eodem modo ſentirentur calidiores, aut frigidiores, quod eſt contrarium experientiæ.

110 His ſententiis refutatis, in vno conueniunt cæteri omnes authores, qui de antipariſtaſi loquuntur, & in alio differunt. Conueniunt quidem in eo, quòd per antipariſtaſim vera, & realis fiat intenſio qualitatum aquæ, & ſimilium corporum, & ita tenendum eſt, quia euidenter probatur his experientiis. Nam putei, & ſpecus ſubterranei frigidiores ſunt in æſtate, quo tempore in ſuperioribus terræ partibus nimium viget calor; vnde & puteales aquæ frigidiores extrahuntur; quod per obſiſtentiam contrarij, nempe caloris circumſtantis fieri, euidens eſt: & ob eamdem cauſam venter animalium in æſtate frigidior eſt, & ideo non bene concoquitur cibus; cum tamen ex oppoſito in hieme calidior ſit, meliúſque cibum concoquit, vt docent Hippocrates Aphoriſmo 15. & cum eo Galenus in commentariis eiuſdem Aphoriſmi. Quod etiam natantes experiuntur. Aquæ etiam puteales in hieme calidiores ſunt propter obſiſtentiam contrarij, nempe frigoris vndequaque circumſtantis loca ſubterranea. In æſtate etiam media regio aëris frigidior eſt propter obſiſtentiam contrarij, nempe caloris vndique eam circumdantis, qui eo tempore viget in infima regione eiuſdem aëris, in ſuprema verò ſemper propter ſpheram ignis. Et tandem aqua noctu infrigidata in æſtate, & manè expoſita modico tempore radiis ſolaribus infrigidatur magis propter calorem circumſtantem; propter has igitur, & alias experientias non minus euidentes negari non poteſt, quod per antipariſtaſin fiant reales effectus in corporibus, & reales intenſiones qualitatum.

111 Quo ſuppoſito tamquam certo tota difficultas huius dubij conſiſtit in inuenienda cauſa huius intenſionis realis. Et ratio difficultatis maxima eſt, quia antipariſtaſis eſt obſiſtentia contrarij

contrarij fortioris, à quo repugnat roborari contrarium minus forte: ergo repugnat qualitatem eius à contrario circumobſiſtente intendi. Probatur conſequentia, quia contrarium agit per qualitatem ſibi propriam ad deſtruendum aliud contrarium; vt ignis per calorem ad deſtruendam aquam; ſed repugnat calorem eſſe principium frigiditatis: ergo repugnat eamdem frigiditatem intendere, & ſic de cæteris contrariis. Vnde ſequitur actionem antipariſticam, per quam intenditur qualitas debilioris contrarij, non poſſe procedere à fortiori contrario circumobſiſtente; alia ergo cauſa talis intenſionis quærenda eſt, quam cum difficile ſit inuenire, tot ferè ſunt ſententiæ authorum, quot capita.

Prima opinio tenet, non ſolum condenſari aquam, vel aërem rarefieri per antipariſtaſim, ſed calorem, aut frigiditatem eorum intendi per eamdem condenſationem, vel rarefactionem, & ita puteales aquas in æſtate frigidiores iudicari per ſenſum, quia per condenſationem ſubiecti intenditur in eis calor: in hieme vero calidiores ſentiuntur, quia rarefactione ſubiecti magis calefiunt; quæ eadem ratione in aëre contingunt. Cauſa autem radicalis, & prima intenſioris caloris eſt ſubſtantia eorumdem corporum, à qua procedunt qualitates ipſæ: nam ſubſtantia condenſata virtutem habet infrigidandi ſe; rarefacta verò virtutem habet calefaciendi ſe, & ideo calidior, vel frigidior ſentitur, non propter ſolam denſitatem, vel raritatem, ſed propter intenſiorem calorem, vel frigiditatem, quam in ſe producit media denſitate, vel raritate. Ita ſentiunt recentiores quidam: probantque primum, quòd frigiditas intendatur in eodem ſubiecto, per condenſationem duplici experientia. Prima, quia aër à pulmone apertiori ore emiſſus calidus egreditur, anguſto vero oris motu difflatus egreditur frigidus: cuius non poteſt eſſe alia ratio; niſi quia hoc poſteriori modo emiſſus condenſatur: ergo denſitas intendit frigiditatem eius. Eſtque alia experientia ſimilis; nam in æſtate experimur aërem flabello ventilatum refrigerare faciem, quia aër ille per commotionem condenſatur, & per condenſationem intenditur frigiditas eius. Secundum vero, quod raritate intendatur calor eiuſdem ſubiecti, probant experientia mutuæ colliſionis ferri, & ſilicis: per quam ignis excutitur; cauſa vero generationis eius non poteſt eſſe alia, quàm intenſio raritatis in aëre, per quam facile in ſcintillas flammæ conuertitur.

Hæc tamen ſententia inſufficiens eſt, & falſa: inſufficientiam eius probo ex duobus, ex primo quidem, quia experientia conſtat aquas puteales in æſtate frigidiores eſſe; ſed nulla poteſt 112

excogitari cauſa, à qua tunc condenſentur: ergo non redditur cauſa ſufficiens per cõdenſationem intenſioris frigiditatis eius. Ex ſecundo vero, quia impoſſibile eſt in elementum nullum habente in ſe principium alicuius qualitatis, produci talem qualitatem à propria ſubſtantia condenſata; vt ſuppoſito, quòd aqua non habet principium caloris in ſe, repugnat per condenſationem produci, vel intendi calorem in ea. Et ſuppoſito quod aër non habet in ſe principium frigoris; non poterit frigidior fieri per condenſationem. Probatur hoc ex fundamento eiuſdem ſententiæ, quæ duo ait concurrere ad intenſionem caloris, vel frigoris; nempe ſubſtantiam corporis, & denſitatem, aut raritatem; & ita ſubſtantiam condenſatam, vel rarefactam eſſe ſufficientem cauſam talis intenſionis; ſed ſubſtantia aquæ non poteſt per ſe concurrere effectiuè ad calorem; nec ſubſtantia aëris ad frigiditatem, cum nullum ſit principium in eis harum qualitatum: ergo quantumuis illa condenſetur, vel iſte rarefiat, non poterunt in ſe cauſare talem intenſionem qualitatis contrariæ. Falſitatem verò eiuſdem ſententiæ ſic probo: raritas, & denſitas non continent vllo modo calorem, vel frigiditatem: ergo non poſſunt intenſionem earum producere. Euidens eſt conſequentia, quia cauſa alicuius effectus debet illum aliquo modo in ſe continere: alioqui dabit id quod nullo modo habet. Antecedens probatur: primò, quia raritas, & denſitas non ſunt qualitates actiuæ, ſed ſolum tribuunt corpori maiores dimenſiones, vt ſuperius probauimus. Secundo, quia qualitates iſtæ ſolum habent diſponere partes ſubiecti, eas magis coniungendo ad perfectius, vel imperfectius agendum per qualitates actiuas: ergo non poſſunt eſſe rationes agendi, nec proinde cauſæ effectiuæ intenſionis earum.

113 Nec experientiæ ab eadem opinione adductæ aliquid probant. Nam ad primam reſpondeo, aërem æquè calidum immediatè exire ſemper à pulmone, ſiue aperto ore, ſiue compreſſis labiis emittatur, quod experietur quiſque ſi manum ori applicet, ſi tamen manus ab ore diſtet, infrigidatur quidem non immediatè ab aëre emiſſo, ſed ab eo, quo corpus foris ambitur ab eodem emiſſo aëre aliquando commoto.

Ad aliam vero experientiam de ventilatione flabelli negamus aërem ventilatum per condenſationem refrigerare nos; ſed cauſa refrigerationis eſt, quia aër ambiens nos, contactu noſtro calidior efficitur; per agitationem vero ille expellitur, & ei ſuccedit alter minus calidus à quo refrigeramur.

Secunda opinio aſſerit hanc intenſionem prouenire ab eadem

dem qualitate, ita vt dum aqua circũdata eſt à calore maximo; vt putealis in æſtate ſeipſam intendat ex eo, quod impedita, & quaſi circumuallata, aut coarctata à contrario calore vigente in aëre reflectitur ſupra ſeipſam, & quaſi colligit ſe ſupra ſe, & per hanc reflexionem magis roboratur, & quaſi ſe præparat ad pugnandum cum ſuo contrario calido: roboratio autem hæc non eſt aliud, quam intenſio propriæ virtutis. Ita ſentiunt Aſtud. 1. lib. de gener. q 21. & Pompona tit. de actione, & reactione art. 3. Tolet. 1. lib. de gener. q. 14. Hæc tamen opinio falſa eſt, & in doctrina Ariſtotelis non poteſt defendi. Probatur hoc ſecundum ex c. 7. huius libri; vbi docet expreſſe, quod ſimile non poſſit agere in omnino ſimile; & probat primo, quia agens & paſſum debent eſſe contraria, ſed ſimile non eſt contrarium alteri omnino ſimili: ergo non poteſt in illud agere. Secundo, quia ſi ageret ſimile in aliud ſibi omnino ſimile, poſſet agere in ſeipſum actione vniuoca; quod repugnat, quia agens, & paſſum debent eſſe diſtincta. Sed hæc ſententia vtrumque deſtruit: ergo non poteſt defendi in doctrina Ariſtotelis. Probatur minor, quia ſi eadem qualitas per antipariſtaſim intendit ſe ipſam: ergo ſimile agit in omnino ſimile, & idem in ſe ipſum. Probatur conſequentia, quia frigidum vt quatuor omnino ſimile ſibi eſt, & ſe intendit, idem eſt etiam ſibi ipſi: ergo agit in ſe ipſum.

Probatur deinde, quòd ſit falſa hac ratione. Impoſſibile eſt effectum aliquem produci ab aliquo agente, niſi in virtute eius, per quam agit, contineatur formaliter, vel eminenter; quia nemo poteſt dare alteri id, quod nullo modo in ſe habet; ſed calidum vt quatuor quantumcumque ſe colligat ſupra ſe, vel reflectatur, non continet quintum gradum caloris formaliter, nec eminenter: ergo non poteſt eum ſibi imprimere, nec proinde ſe intendere. Minor euidens eſt de continentia formali, quia calidum vt quatuor non habet formaliter plus intenſionis, quàm vt quatuor. Sed probatur, quòd nec maiorem intenſionem contineat eminenter, quia repugnat perfectum eminenter contineri in imperfectiori, vt per ſe eſt manifeſtum. 114

Tertia opinio negat qualitatem ſeipſam immediatè intendere per antipariſtaſim, mediatè vero ſe intendere affirmat, emittendo ex ſe ſpecies quaſdam intenſionales, ſicut color ſolet eas emittere ad oculum; eiuſmodi autem ſpecies ſic emiſſæ à corpore frigido impediuntur à calido potentiori circumobſiſtente, ne vlterius procedant; ſic autem impeditæ retrocedunt, vel migrantes de ſubiecto in ſubiectũ, vel ſeipſas multiplicando ab vno in aliud ſubiectũ: ſicut ſpecies coloris productæ ab eodẽ

colore in aëre multiplicant ſe vſque ad viſum;ſic igitur reflexæ intendunt eamdem qualitatem, à qua fuerunt emiſſæ, & ideo dicitur de primo ad vltimum eadem qualitas ſe intendere mediatè, quia producit effectum intentionalem, eam per reflexionem intendentem. Ita ſentiunt Nimphus 1.lib. de generatione Comm.195.q.2.dub.1.Marſilius quæſt.17.& 18.Albertus Saxoniæ quæſt.15. Caiet.Thienenſis titulo de reactione cap.14. Iacobus de Forlibio ſect. 15. Aphoriſmorum Hipp. ad aphoriſmum 15.Venetus in ſumma cap.23. Hæc tamen opinio non eſt minus falſa,quam præcedens,quod ſic probo. Species intentionales habent eſſe diminutum,& propterea, nec ſubiectum alterant, nec illud denominant, nec ſentiuntur per ſenſum: ergo ſunt imperfectiores qualitate eas producente: quare non poſſunt eam intendere. Secundò, qualitas habens quatuor gradus non poteſt ſeipſam immediatè intendere: ergo nec medio aliquo effectu à ſe producto tamquam à cauſa principali. Probatur conſequentia, quia talis effectus non poteſt eſſe ea perfectior, & ideo nec maioris virtutis; ergo ſi non habet qualitas ſufficientem virtutem ad ſe intendendum immediatè,nec etiam poterit habere eius effectus:quare ſpecies illæ non poterunt intendere qualitatem à qua emittuntur.

115 Quarta opinio negat qualitatem à ſeipſa poſſe intendi immediatè,vt docuit ſecunda, aut mediis ſpeciebus, vt docuit tertia; ſed aliam cauſam extrinſecam quærendam eſſe. Hanc vero exiſtimant in aquis putealibus,in ſtomacho,& aliis huiuſmodi, quæ vigente frigore in partibus extrinſecis, vt in aëre circumdante magis caleſiunt,eſſe exhalationes ſiccas,& calidas virtute ſolis à terra eleuatas æſtiuo tempore, quæ adueniente hieme,& aëre nimium frigeſcente, ab eoque circumdatæ fugiunt per meatus, & poros terræ ad internas, ſeu ſubterraneas partes eius, eaſque calefaciunt; atque adeò aquam in eis exiſtentem; & hæc eſt cauſa propter quam eodem hiemali tempore calidæ extrahũtur:in æſtate vero vigente iam calore aëris circumdantis facile aſcendunt eædem exhalationes ad ſuperiores partes eius,cum leuioris naturæ ſint;& internas terræ partes,aquaſque in eis exiſtentes dimittunt; ſic autem dimiſſæ, cum ſint ex propria natura frigidæ, facile expellunt à ſe calorem illum ex conſortio earumdem exhalationum contractum, & ſeſe reducunt ad priſtinam atque naturalem frigiditatem, & propterea valde conſentaneum eſt naturæ aquarum putealium frigidiores eſſe

116 in æſtate, quamuis in hieme ſint calidiores. Itaque iuxta hanc ſententiam cauſa per ſe intenſionis caloris aquarum putealium in hieme extrinſeca eſt,nempe exhalationes calidæ,& ſiccæ;quæ fugien-

fugientes ſuum contrarium, nempe frigiditatem nimiam aëris circumſtantis, ſeſe coniungunt eiſdem aquis; & per talem coniunctionem eas calefaciunt: & ita intelligi debent aliæ experientiæ ſimiles. Cauſa verò per ſe intenſionis frigoris earumdem aquarum, & aliarum rerum ſimilium in æſtate intrinſeca potius eſt; nempe natura earum, quæ ab exhalationibus contrariis expedita facile reducitur ad naturalem frigiditatem expulſo calore ab extrinſeco recepto. Ita ſentiũt plures recẽtiores; & ita explicant antipariſticam actionem, & effectum eius; cuius cauſam per accidens eſſe aiunt contrarium circumobſiſtens, in quantum impedit exitum illarum exhalationum; & exhalationes ipſæ etiam ſunt cauſæ per accidens infrigidationis aquarum, in quantum ſuo abſceſſu, vel fuga remouent impedimentum, quo remoto ſe reducunt ad naturalem frigiditatem.

Hæc tamen ſententia propter hoc tantum diſplicet, quod ſine cauſa, vel fundamento tribuit exhalationibus, vel aliis corporibus virtutem motiuam, per quam fugiunt contrarium, & aliquando motu contrario propriæ naturæ: quod ſic probo. Nam exhalationes calidæ, & ſiccæ leuioris naturæ ſunt, vt ipſi etiam authores fatentur: ergo non poſſunt moueri deorſum per virtutem naturalem, atque intrinſecam. Probatur conſequentia, quia iam haberent virtutem, & inclinationem naturalem ad motus contrarios, nempe ſurſum, & deorſum: nec poſſunt moueri motu violento, cum non ſit à quo impellantur, nam contraria qualitas, quam fugiunt, non poteſt impellere ad motum localem, cum ſolum ſit principium alterationis, & non motus localis. Et ſi dicatur etiam habere corpora omnia virtutem naturalem iuxta probabilem ſententiam multorum, vt ſe moueant ad replendum vacuum verſus omnem differentiam loci, & ideo ad motus cõtrarios; cum habeant quoq; naturalem ac determinatam ad motum deorſum, ſi grauia ſint, vel ad motum ſurſum, ſi leuia. Hoc non tollit difficultatẽ argumenti, quia cum virtus hæc ordinetur ad bonum commune totius vniuerſi; vel ad impediendum malum ei oppoſitum, nempe vacuũ, ſolum poteſt cõuenire corporibus, in quantum ſunt partes totius vniuerſi; & ideo nõ videtur eſſe aliud, quàm natura propria eorum, per quam componunt vniuerſum, nec eſt ad motũ contrarium, aut violentum, ſed præter naturã, cum fiat à natura ipſa vniuerſali, vel vniuerſalibus cauſis, quarũ reſpectu obedientalẽ quamdam videntur habere potentiã inferiora corpora, vt verſus omnem differentiã loci ab eis moueantur in ordine ad bonũ commune. Sic enim explicant probabilem hanc ſententiam omnes, qui eã amplectuntur. Ex qua explicatione intelligitur diuerſam

valde eſſe rationem de motu exhalationũ ad fugiendum contrarium, qui cum non ordinetur ad bonum cõmune totius vniuerſi, nec fiat à natura vniuerſali, vel vniuerſalibus cauſis, neceſſariò fieri debet ab aliqua cauſà particulari extrinſeca impellente talia corpora ad motum cõtrarium ſuæ naturæ, & ex conſequenti verè, & propriè violentum: talem autem cauſam impellentem dari repugnat, vt probauimus, & ideo impoſſibilis reputanda eſt talis fuga exhalationum; & ſolum conficta ad effu-
118 giendam difficultatem argumenti. Et ſi dicatur ſecundò, experientia conſtare, quòd quædam corpora moueantur ad fugiendum ſuum contrarium, vt ſi papyrus oleo perfuſa, igni applicetur, ſtatim ac comburi incipit, mouetur oleum ad præſentiam ignis, quaſi flammam eius fugiens. Et ſi viride lignum approximetur igni, videmus humorem quemdam à partibus internis eius effluere quaſi vim combuſtiuam ignis fugiens. Et tandem gutta aquæ cadens ſupra tabulam, vel aliam rem ſiccam, ſiccitatem fugiens reducit ſe in figuram globuli per motum localem ſuarum partium: & hanc fugam arripiunt corpora grauia, quæ difficilius mouentur: ergo facilius poteſt intelligi, quòd exhalationes ſua natura leuiſſimæ, & quæ facile moueri poſſunt verſus omnem differentiam loci moueantur ad præſentiam fortioris contrarij præſertim, vt propriam corruptionem effugiant. Reſpondeo his experientiis non probari, quod vnum corpus poſſit moueri ad præſentiam contrarij, vt effugiat propriam corruptionem, nam ſi ſemel hoc admittatur, euidenter ſequitur quodlibet corpus habens contrarium ad præſentiam eius moueri, vt corruptionem eius fugiat. Probatur conſequentia, quia ſi præſentia contrarij fortioris eſt ſufficiens cauſa fugæ per motum localem quotieſcumque fuerit fortius contrarium præſens mouebitur ipſum fugiens: quod conſtat eſſe falſum, cum aqua non moueatur, etiam ſi ab igne ſit circumſcripta, & nimis calefacta. Sed dicunt authores iſti virtutem hanc ſe mouendi ad fugiendum contrarium, non eſſe in quibuſcumque corporibus, ſed in quibuſdam tantum leuioris naturæ, quæ ideo facile mouentur verſus hanc, vel illam partem, & tales eſſe exhalationes, aut vapores; & propterea eis conceditur talis virtus. Hæc tamen ſolutio ex argumento eorum euidenter probatur falſa; nam oleum ad præſentiam ignis mouetur, vt ipſi obijciunt, quod conſtat graue corpus, ac denſum eſſe, & magis denſum, quàm aqua, quæ tamen non mouetur ad præſentiam ignis: ergo falſum eſt, quòd hæc virtus ſe mouendi ad præſentiam contrarij tribuenda ſit ſolis corporibus leuioris naturæ; ſed vel omnibus, vel nullis tribui debet,

cum

cum obſiſtentia contrarij fortioris eiuſdem rationis, & efficaciæ ſit reſpectu omnium. Et ita neganda omnino eſt talis virtus motiua omnibus corporibus, quia re vera nullum eſt, ſiue leuioris, ſiue grauioris naturæ, quod contrarium fugere poſſit, vel propter eius obſiſtentiam moueri. Ad experientias verò adductas in argumento reſpondeo, oleum non moueri ad fugiendum contrarium; ſed quia rarefit per actionem eius; & ideo partes eius dilatantur, ac ſe extendunt ad maiorem locum, præſertim verſus illam partem papyri nondum combuſtam, per quam facile elabuntur: nam verſus ignem non poſſunt ſe extendere, quia illa pars papyri combuſta eſt, & cum ea aliquæ etiam partes olei. Humor vero ligni ad externas partes eius confugit, & ipſe etiam rarefit ab igne, & ideo partes eius dilatantur, & per poros eiuſdem ligni elabuntur, quos etiam dilatat ignis, & ideo maiorem locum tribuunt humori, vt rarefactus poſſit vſque ad partes externas ſe extendere, & per eas decurrere. Vltima vero experientia de gutta aquæ facilius explicatur; nam aqua ſua natura eſt corpus ſphericũ, cuius partes naturali inclinatione mouentur ad proprium centrum, vt ſaltem quantum fieri poſſit, propinquiores ei fiant, & propter vtrumque cadens ſupra tabulam præſertim ſiccam, quæ ratione ſiccitatis reſiſtit dilapſui aquæ ſupra ſe, reducit ſe ad figuram ſphericam. 119

120 Noſtra igitur ſententia duo aſſerit, primum eſt, actionem antipariſticam, per quam intenditur qualitas infirmioris contrarij ad præſentiam fortioris circumobſiſtentis non eſſe tribuendam eidem contrario fortiori tamquam cauſæ per ſe, ſed ſolum tamquam cauſæ per accidens; hoc eſt, tamquam remouenti impedimenta, vt talis intenſio qualitatis producatur ab aliqua cauſa per ſe, vel tamquam melius diſponenti, vel applicanti cauſam per ſe ad productionem eius. Primum probat euidenter argumentum illud pro ratione dubitandi propoſitum, quia repugnat vnum contrarium habere virtutem productiuam alterius; cum potius habeat deſtructiuam: ergo repugnat quod ſit cauſa per ſe intendendi formam eius, quod eſt eam perficere. Secundum verò ſtatim explicabitur. Quo ſuppoſito quærenda eſt cauſa per ſe talis intenſionis.

121 Ideo ſecundo aſſerit noſtra ſententia, cauſam per ſe talis intenſionis formæ debilioris contrarij aliquando eſſe intrinſecam, videlicet propriam naturam, vel ſubſtantiam eius expeditam ab extrinſecis impedientibus: ſi qualitas quæ intenditur, ſit ei naturalis: aliquando extrinſecam, ſi qualitas, quæ ei imprimitur, vel in eo intenditur, ſit contraria naturæ eius. Vtrumque explicabitur ſimul cum modo, quo id fiat eiſdem experientiis

de aquis putealibus,& ſimilibus.Nam aquæ puteales calidiores
1 ſunt in hieme, & cum calor non ſit naturalis aquæ, ſed contrarius ſuæ naturæ, non poteſt habere cauſam intrinſecam ex parte eiuſdem aquæ, ſed extrinſeca quærenda eſt, & ſic inuenienda. Nam Sol ſua virtute maxime vigente in æſtate, maximam quoque calidarum,atque ſiccarum exhalationum copiam extraxit ex partibus terræ ſubterraneis ; ſed non omnes potuit vſque ad externas partes aëris eleuare, quia aduentaute hieme, & eodem Sole valde à terra elongato, aëréque proinde frigeſcente, & circumobſiſtente eaſdem partes terræ ſubterraneas, pori eiuſdem terræ, qui ſunt quaſi viæ, per quas exhalationes illæ ſurſum mouentur, atque eleuantur, nimia frigiditate aëris conſtringuuntur, & ita nullus patet exeundi aditus eiſdem exhalationibus, ſed coguntur non quidem fugere,neque talis fuga, (etiam ſi poſſibilis foret) neceſſaria eſt ; ſed in eiſdem locis permanere,& cum ſua natura ſint calidæ, per ſe producunt calorem in eiſdem partibus ſubterraneis, quibus coniunguuntur, atque in aquis in eis exiſtentibus. Et eodem modo aſſignanda eſt cauſa maioris caloris in ſtomacho reſidentis hiemali tempore, ratione cuius citius, & melius præſtat conco-
122 ctionem ciborum.Nam à frigore circumobſiſtente magis comprimuntur partes corporis, & impeditur exitus, vel reſolutio ſpirituum vitalium calidorum,& ideo calor naturalis,cui coniunguuntur, magis viget in ſtomacho. Ex oppoſito vero eædem aquæ puteales frigidiores ſunt æſtiuo tempore, quia vigente calore Solis in aëre externo circumobſiſtente exiccantur, & rarefiunt, ac dilatantur eædem partes, & pori terræ ; & quaſi via aperitur exhalationibus, vt exire poſſint, & motu naturali ſurſum tendere ; & ita relinquuntur ſubterraneæ partes, & aquæ in eis degentes quaſi expeditæ ab extrinſecis contrariis;& cum ſint ex propria natura frigidæ, facilè ſe reducunt in naturalem frigiditatem, expellentes à ſe calorem ex conſortio earumdem exhalationum contractum. Et ita aſſignatur cauſa per ſe intrinſeca intenſionis frigoris, quæ eſt propria naturæ aquæ,à qua naturaliter emanat. Et eodem modo redditur cauſa, ob quam ſtomachus in æſtate frigidior eſt, & non ita cito, nec ita benè præſtat ciborum concoctionem, quia nimio calore aëris circumobſiſtentis dilatantur partes, & pori viuentis corporis, & via aperitur ſpiritibus vitalibus exeundi, per maiorémque reſolutionem eorum permanet frigidior ſtomachus. Similis eſt etiam ratio propter quam modica aqua à fabris ferrariis ſupra prunas fornacis iniecta magis eas incendit, & ſupra partes calcis eas magis calefacit, & in vapores calidos reſoluit;

ſoluit; nam aqua ſua grauitate deprimit, ac detrudit partes ſubtiliores, & calidiores prunarum, & calcis; illiſque impedit exitum; ibidémque ſic depreſſæ condenſantur, & fortiores fiunt ad intendendum maiorem calorem aliarum partium ſolidarum, atque etiam ad reſoluendum maxima ex parte calcem in vapores calidos. Et tandem ex eadem doctrina redditur cauſa per ſe, propter quam aqua noctu infrigidata tempore æſtiuo, & paruo tempore mane expoſita radiis Solaribus magis infrigidatur; nam aër eam circumſtans calore Solis rareſit, & ſe extendens verſus vas aquæ inducit vapores frigidos circumobſiſtentes partes aquæ à quibus frigiditas eius per ſe intenditur. Et ex eadem doctrina ſolui poſſunt plura alia problemata, hac ſola diſtinctione conſiderata, nam vel ſubiectum, cuius qualitas intenditur per antipariſtaſim, vel obſiſtentiam contrarij habet principium radicale in ſe, à quo dimanare poſſit talis qualitas, ſed impeditum ab extrinſecis contrariis, & tunc à remouente impedimenta illa procedit intenſio tamquam à cauſa per accidens: à natura vero eiuſdem corporis ſe reducente ad intenſionem eiuſdem qualitatis naturalis tamquam à cauſa per ſe: atque etiam ab aliqua alia cauſa coadiuuante eiuſdem naturæ, ſi vero qualitas producenda, vel intendenda non ſit naturalis corpori, vel non ſit naturalis in tali gradu intenſionis, tunc procedit intenſio eiuſdem qualitatis, vel prima eius productio tamquam à cauſa per accidens ab eodem contrario, cuius occaſione detinetur, approximatur, rareſit, aut condenſatur, vel melius diſponitur aliqua alia extrinſeca cauſa habente virtutem producendi, vel intendendi talem qualitatem, & ab hac procedit intenſio tamquam à cauſa per ſe, nam in his effectibus ſemper eſt quærenda aliqua cauſa particularis, & per ſe, nec recurrendum ad primam quantum fieri poſſit.

QVÆSTIO VIII.

An qualitas in medio exiſtens intendatur per reflexionem, & à qua cauſa?

Reflexio in rebus Phyſicis, atque corporeis ſolis corporibus conuenit, ex eo quod ab aliis impediuntur, ne in ſuo motu vlterius procedant: ſic autem impedita coguntur retrocedere eadem vi, qua motu directo in ſuum terminum tendebant: quod patet in pila, aut lapide proiectis: nam ſi corpus aliud obſiſtens eis occurrat eadem vi, qua vlterius procederent in 124

ſuo motu directo, reuertuntur, & motus iſte reuerſionis vocatur reflexio, quæ per quamdam tranſlationem, vel ſimilitudinem tribuitur qualitatibus, dum virtute agentis producerentur in tota ſphæra ſuæ actiuitatis: ſed in ipſomet extenſionis motu ſolet eis occurrere corpus impediens directum earum progreſſum,& à tali corpore, quaſi repercuſſæ retrocedunt,vel reuertuntur, non quidem migrando de ſubiecto in ſubiectum, quia hoc repugnat accidentibus, ſed ita vt in partibus medij, in quibus per motum directum productæ fuerunt, intendantur: & huius reflexionis habemus exemplum in lumine producto in aëre quaſi per motum directum procedentem ab aliquo luminoſo, vt à Sole: cuius virtute extenditur lumen per aërem: ſed dum ſic extenditur motu directo illuminationis occurrere ſolet corpus opacum, vt ſpeculum, à quo impeditur tranſitus eius ad vlteriores partes aëris, ad quas tranſiret per eumdem motum directum: lumen vero ſic impeditum, quaſi retrocedit, ac reuertitur, vel reflectitur ſupra ſe; hoc eſt, ad partes medij aëris; in quibus iam fuerat productum per motum directum, non tamen ita reflectitur, vt eadem pars luminis, quæ pertingit parietem, aut ſpeculum recedat ab illa parte ſubiecti, in qua inhæret, ſed retrocedere dicitur, quia ratione corporis opaci, à quo impeditur, ne vlterius tranſeat, vel ne producatur in vlterioribus partibus medij cum tanta intenſione, videtur ſe intendere in prioribus partibus eiuſdem medij aëris, in quibus fuit iam productum per directam illumi-
125 nationem;de hac igitur reflexione duo quærimus. Primum, an verè, & realiter intendatur per illam qualitas in partibus anterioribus medij, in quibus producta iam fuerat per directam illuminationem. Secundum, ſuppoſito, quod realiter intendatur,an à ſe ipſa,vel ab alia cauſa procedat talis intenſio, & quæ ſit cauſa illa. Loquemur autem maioris claritatis gratia de reflexione lucis tamquam de notiori, intelligẽtes de cæteris qualitatibus ſecundum proportionem omnia, quæ de eius reflexione dicentur. Vt autem reflexio lucis fiat, non ſufficit interpoſitio cuiuſlibet corporis, ſed requiritur, vt ſit corpus opacum, denſum, ac terſum: & quo perfectius has conditiones habuerit, eo maior in eo fiet reflexio lucis, cæteris paribus ex parte luminoſi, quod non debet eſſe adeo exiguum: vt vires ei deficiant ad reflexionem: ſed alicuius virtutis notabilis. Aër igitur defectu vtriuſque conditionis non eſt cauſa reflexionis, ſed aqua ratione denſitatis alicuius reflexionis cauſa eſſe poteſt,& maioris terra:ſed ea corpora ſunt ad reflexionem aptiſſima, quæ non ſolum opaca, terſa, ac denſa ſunt, ſed etiam per-
lucida,

lucida, vt vitrum, cryſtallum, & maxime omnium metalla expollita; quibus expoſitis:

Duæ ſunt extremæ opiniones de hac re. Prima eorum, qui negant qualitatem intendi per reflexionem; ſed lumen productum in ſuperficie corporis opaci intenſius apparere aiunt ob denſitatem, & terſitatem eiuſdem corporis; ratione cuius producit quoſdam effectus æquiuocos maioris perfectionis, quàm poſſit producere lumen exiſtens in medio, quamuis vtrumque ſit eiuſdem intenſionis, vt lumen, quod producitur in ſpeculo, producit per reflexionem radiorum calorem magis intenſum, quàm producere poſſit lumen medij; & aliquando contingit, vt tot radij concurrant, quod eorum virtute producatur ignis, vt experientia compertum eſt: ideo ratione eiuſdem denſitatis, & terſitatis ſpeculi lumen in eo productum fortius mouet viſum per ſpecies intentionales à ſe emiſſas, quam moueat lumen medij, & hæc eſt cauſa propter quam apparet intenſius, licet verè non ſit intenſius in ſuperficie corporis opaci, aut in partibus medij proximioribus, quàm in reliquis. Hæc tamen ſententia falſa probatur; primò, experientia, quia ſenſu percipimus perfectius eſſe lumen in partibus proximioribus ſpeculi, quam in remotioribus, aut quàm in cæteris partibus aëris; ſed hoc nõ poteſt procedere ex maiori denſitate corporis, quia aër non habet maiorem denſitatem in his partibus, quàm in reliquis, nec poteſt lumen videri perfectius in eis propter denſitatem, aut terſitatem corporis opaci, quia denſitas ratione ſui non eſt per ſe viſibilis: ergo nec poteſt eſſe cauſa, vt lumen, quod eſt per ſe ſenſibile, perfectius appareat. Vnde cum per- 127
fectius iudicetur per ſenſum, neceſſe eſt maiorem perfectionem, vel intenſionem in ſe habere. Probatur deinde ratione; quia lumen, & aliæ qualitates, in quibus reflexio eſſe poteſt, habent virtutem producendi effectum ad tantam diſtantiam, quam vocamus propriam ſphæram actiuitatis earum: ergo ſi impediantur, & reflecti poſſunt: ſequitur non minus poſſe effectum producere per actionem reflexam, quam poſſent per directam. Quare ſicut poſſent producere aliquem gradum in vlterioribus partibus, ſi nõ impedirentur: neceſſe eſt eumdem poſſe producere in anterioribus: & ex conſequenti intendere lumen productũ per actionem directam in eis. Et ſi dicatur diuerſam eſſe rationem, quia in vlterioribus non erat productum lumen, & ideo poterant illud in eis producere: in anterioribus verò iam erat productum per illuminationem directam: nõ ſoluitur argumentum, quia lumen iam productum in partibus anterioribus intendi poteſt, non minus quàm poteſt in vlterioribus

primò

primò produci:ergo non impedit, quin poſſit per reflexionem produci,& per productionem intendi; nam virtus agentis potens eſt lumen medij intendere, & medium ipſum imperfectè illuminatum capax eſt intenſioris luminis,à virtute verò agentis, & capacitate paſſi ſublatis impedimentis naturaliter procedit effectus in idemmet paſſum.

128 Secunda opinio extrema aſſerit per reflexionem non ſolum intendi lumen in medio,ſed etiam in agente principali,à quo procedit;ſi tale agens non habeat ſummam intenſionem; ſed determinatam,& quæ creſcere poteſt.Gratia exempli: ſi lumi-noſum à quo procedit lumen reflexum,ſit Sol habens ſummam intenſionem lucis,ſolum poteſt lumen intendi in aëre medio per reflexionem radiorum eiuſdem Solis à ſpeculo. Si vero luminoſum ſit imperfectum, & capax intenſionis, vt lucerna; non ſolum intendetur lumen medij per reflexionem radiorum eius in ſpeculo factam:ſed etiam lumen eiuſdem lucernæ. Ita ſentiunt Conimbricenſes 1.lib.de Generatione, cap.9.quæſt.1. artic.1.& probant hoc argumento. Si lumen agentis principalis non poſſet ſeipſum intendere per reflexionem, ideo eſſet, quia luminoſum maius non poteſt intendi à minori, & ideo nec lucerna ab aëre à ſe illuminato, in quo conſtat minorem lucem eſſe:vel quia reflexio radiorum facta in ſpeculo,aut radij ipſi reflexi non poſſent peruenire vſque ad agens principale: ſed neutrum obſtat: ergo concedendum eſt poſſe intendi lumen agentis.Probatur minor,quia ſi primum obſtaret, ſequeretur,nec vnam partem aëris magis illuminatam poſſe illuminari per reflexionẽ ab alia parte aëris minus illuminata, quod patet eſſe falſum. Quod verò non obſtet ſecundum, probant, quia ſi reflexio lucis à ſpeculo extendatur vſque ad decem palmos,& intra illos ponatur lucerna, quæ eſt principale agens: euidens eſt vſque ad illam peruenire radios reflexos, illamque pertingere:ergo intendere poſſunt lumen eius.

Sed hæc etiam ſententia falſa eſt,& contraria doctrinæ Ariſtotelis.Probo hoc ſecundum ex cap.7.huius libri,vbi docet, & probat ſimile non poſſe agere in omnino ſimile,quia ex eo ſequeretur idem poſſe agere in ſeipſum actione vniuoca: ſed vtrumque ſequitur ex hac ſententia:ergo eſt contra Ariſtotelem.Probatur minor,quia radij lucis reflexæ procedunt ab ipſa lucerna tamquam à cauſa principali, vt fatentur expreſſè Patres ipſi Conimbric. atque etiam totum ipſum lumen productum in medio per directam,& reflexam illuminationẽ:ergo ſi intendunt lumen eiuſdẽ lucernæ,eadem lucerna intendet proprium lumen,quod eſt agere in ſeipſam,& ſimile agere in omnino

nino ſimile, quod fieri poſſe negat Ariſtoteles. Et ſi dicatur Ariſtotelem ſolum negare, quòd ſimile poſſit agere in omnino ſimile, & idem in ſeipſum actione directa, non vero reflexa, friuola erit interpretatio, quia ſimile poſſe agere in omnino ſimile, ideo negauit Ariſtoteles: quia inter omnino ſimilia ceſſat finis proprius actionis naturalis, qui eſt agens aſſimilare ſibi paſſum: nec minus ceſſat reſpectu actionis reflexæ, quàm directæ, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo vtroque modo id reputauit impoſſibile. Idē etiam poſſe agere in ſeipſum, ideo negauit, quia agens principale, & paſſum apud ipſum debent eſſe realiter diſtincta, vt patet ex octauo libro Phyſ. præſertim in actione vniuoca: ſed non erunt minus indiſtincta in actione reflexa, quàm in actione directa, cum idem agens principale ſit paſſum: ergo in vtraque id reputauit impoſſibile. Quod enim pars aëris, in qua ſubiectantur radij reflexi, ſit diſtincta à lucerna, non ſufficit, quia illa non agit, niſi in quantum illuminatur ab eadem lucerna per directos radios, atque reflexos.

Quod vero eadem ſententia ſit falſa, probatur primò, quia repugnat cauſam producere aliquem effectum, quem non contineat formaliter, vel eminenter: ſed lucerna non continet maiorem illam intenſionem, quam dicunt ſuſcipere per reflexos radios; nec datur alia cauſa eam producens, in qua contineatur ergo repugnat lucernam intendi per talē reflexionem. Probatur minor, quia illuminatio ſiue directa, ſiue reflexa eſt actio vniuoca: ergo effectus per eam productus eiuſdem ſpeciei eſt cum forma, per quā operatur agens: quare non poteſt eum cōtinerere eminenter: quia cauſa eminenter continens effectū alterius ſpeciei debet eſſe. Quod vero non ſit vlla cauſa à qua contineatur formaliter, non eſt minus euidens: quia lucerna non continet maiorem illā intenſionē, quam ſuſcipit: nam ſi eam contineret formaliter, non poſſet eam ſuſcipere. De corpore verò opaco, in quo ſit reflexio, atque etiam de medio ipſo illuminato conſtat eam non continere, quia totam intenſionem luminis habent mendicatam à lucerna: ergo non poſſunt habere maiorem.

Secundo probatur, quia ſi lucerna poſſet ſe intendere per reflexionem, ſequeretur ſe intendere vſque ad ſummum gradum, quod eſt abſurdum, cum non ſit capax tantæ intenſionis. Sed probatur conſequentia, nam ſi ſe intendit: ſupponamus ſuſcipere vnum gradum intenſionis: quo ſuppoſito ita arguo. Lumen lucernę intenſum vt quatuor potuit per reflexionē producere in ſe quintū gradum: ergo ſic intēſum vt quinque fortius eſt ad illuminandum: quare fortiores poterit emittere radios 130

ad ſpecu

ad ſpeculum, à quo neceſſe eſt fortiores etiam vſque ad eãdem lucernam reuertantur, & lumen eius intendant, & ita vſque ad ſummum gradum.

Ad argumentum oppoſitæ ſententiæ concedenda eſt maior, quod propter primam cauſam non poſſit intendi lumen agentis principalis per reflexionem; nempe, quia luminoſum minus non poteſt maius intendere: & cum ex hoc infertur, non poſſe parte medij minus illuminatã intendere per reflexionem partem ſibi proximam magis illuminatam: diſtinguendum eſt: nam per ſe ipſam non poteſt, hoc eſt, in quantum minus illuminata, ſed in quantum maius lumen per reflexionem fortè accipit, quia proximior eſt corpori, in quo fit reflexio, vel in quantum per modum vnius agentis vnitur luminoſo principali magis intenſo. Ex hoc tamen non ſequitur poſſe idem luminoſum principale intendere etiam per reflexionem: cuius ratio eſt manifeſta, quia cum totũ lumen productum in corpore opaco, atque etiam in medio tam per directã illuminationem, quàm per reflexam, procedat à luminoſo principali tamquam à cauſa vniuoca, & ideo non habeat maiorẽ intenſionem illud, quã hæc, repugnat ab eo, vel ab aliqua eius parte, etiã per reflexionẽ intẽdi, quia nihil poteſt agere vltra ſuam perfectionem.

Tertia denique ſententia quorumdam recentiorum aſſerit produci quidem lumen in ſolo medio per reflexionem, non tamen intendi; ſed eſſe aliud numero diſtinctum ab eo, quod producitur per directam illuminationẽ. Hæc tamen ſententia clarius probatur falſa, quia duo accidentia extenſa, & purè abſoluta eiuſdem ſpeciei in eadem parte ſubiecti recepta neceſſariò continuantur, & fiunt idem numero per continuationẽ, vt patet in calore producto in aqua à diuerſis agentibus, immo & diuerſo tẽpore: ſed duo illa lumina producta per directã illuminationem, atque reflexã ſunt extenſa accidentia, & recipiuntur in eadẽ parte medij: ergo fiunt idẽ numero per cõtinuationem.

A quanam cauſa procedat maior intenſio luminis producta in medio per reflexionem?

131 SVppoſito, quòd qualitas intendatur in medio per reflexionem in corpore reſiſtente factam; quærimus à quanam cauſa procedit per ſe talis intenſio? Et vt diſputationis exemplum in eadem illuminatione conſtituamus, triplex poteſt excogitari cauſa, nempe lumen ipſum in medio productum per directam illuminationem, quod ſe ipſum intenderet per reflexionẽ à corpore opaco, aut luminoſum, à quo mediũ illuminatur directè; & lumen producitur in corpore opaco: vel tandẽ lumen hoc in corpore

corpore opaco, in quo fit reflexio productũ. Et de primo côueniunt omnes, quod non ſit cauſa ſuæ intenſionis per reflexionẽ factæ, quia idẽ numero agens non poteſt ſe intendere: cum talẽ intenſione non contineat formaliter, neque eminenter, vt probauimus: ergo repugnat lumẽ in medio productũ eſſe cauſã ſuæ intẽſionis. Quæſtio ergo de duobus alijs procedit: nẽpe de principali luminoſo, vel de corpore opaco per lumen in ſe receptũ.

Et prima opinio aſſerit cauſam intenſionis in medio factæ per reflexionem non eſſe luminoſum principalem, ſed corpus opacũ ab eo illuminatum. Ita ſentiunt ex recentioribus plures. Quod vt probent, præſupponunt, intenſius lumen produci in aliqua ſaltẽ parte corporis opaci, vt in aliqua parte ſpeculi, quã producatur in partibus medij. Cuius cauſam eſſe putant, quia licet dẽſitas, & terſitas ſpeculi potius illuminationi reſiſtãt, atq; impediant, ne vlterius progrediatur: ex alia vero parte diſponunt idem ſubiectum ad maiorem intenſionem luminis recipiendam in ea parte, in qua illuminatur. Neque obſtat vniuerſale illud principium ab omnibus receptum, quod agens naturale fortius agit in propinquum, quam in remotum. Ex quo videretur ſequi maiorem intenſionem luminis produci à luminoſo in partibus medij ſibi propinquioribus, quam in corpore opaco remotiori. Nam principium hoc intelligi debet (vt ſit vniuerſaliter verũ) ſi proximum, & remotum ſint æquè diſpoſita ad recipiendum effectum ab agente: ſi vero remotum melius diſpoſitum ſit, perfectiorem effectũ recipiet, quia per meliorem diſpoſitionem recompenſatur maior diſtantia. Vnde cum melius ſit diſpoſita aliqua pars ſpeculi ratione denſitatis, & terſitatis intenſiorem effectum recipere poterit, etiam ſi remotior ſit. Sed hoc fundamentum ita explicatũ probant exemplo Lunæ à Sole illuminatæ: cuius aliqua pars magis illuminat hæc inferiora, quàm reliquum corpus eius: ex eo, quod maius lumen recipit à Sole: cuius non poteſt reddi alia cauſa, niſi quia aſtrum Lunæ ratione ſuæ denſitatis, & terſitatis melius diſponitur, vt ſecundum aliquam ſui partem intenſius illuminetur à Sole. Ita ergo in cæteris reflexionibus minorum corporum cõtingere debet, vt corpus opacum, nempe ſpeculum ratione ſuæ denſitatis, & terſitatis melius diſpoſitum ſit ad ſuſcipiendum lumen in aliqua ſui parte, per quam intenſiorem poteſt producere lumen in partibus medij, ad quas reflectuntur radij eius: alioqui concedendum eſſet lumen productum in his inferioribus à Luna, non ab ea, ſed à Sole produci.

Hoc ſuppoſito, probãt quod maior intẽſio luminis in medio nõ procedat à principali lumine, vt à Sole, vel lucerna: primo, quia

quia effectus luminoſi principalis, à quo directè illuminatur medium, impeditur à corpore opaco, ne vlterius tranſeat: ſed per tale impedimentum ſibi ſuperueniens, non augetur virtus eiuſdẽ luminoſi;& ideo nec redditur fortius ad agendum:ergo non poteſt intenſiorem effectum producere in partibus medij per reflexionem, quã produxit in eiſdem per directam illuminationem. Probatur conſequentia, quia idem in quãtum idem, hoc eſt per virtutem eiuſdem intenſionis agens, & circa paſſum eodem modo diſpoſitum ſemper facit eumdem effectum, & non maiorem. Secundò quia, ſi luminoſum intenſionis vt quatuor ſolũ poteſt producere in reliquis partibus ſuæ ſpheræ lumen vt duo (exempli gratia) ergo ex tali productione repugnat, quod in partibus eiuſdem ſpheræ propinquioribus corpori opaco, & à ſe remotioribus, ſequatur maior intenſio luminis. Probatur conſequentia, quia agens naturale fortius agit in propinquum, quàm in remotum æqualiter diſpoſitum; ſed partes medij propinquiores corpori opaco, in quibus lumen intenditur per reflexionem, remotiores ſunt reſpectu eiuſdem luminoſi;& eodem modo diſpoſitæ, ac reliquæ partes eiuſdem medij: ergo repugnat fortius circa eas agere, quàm circa propinquiores:& ex conſequenti repugnabit, quod intenſius lumen in eis productum per reflexionem procedat ab eodem luminoſo, & neceſſarium eſt procedere ab intenſiori lumine recepto in corpore opaco, cui ſunt propinquiores. Probatur hæc vltima conſequẽtia, quia non eſt excogitabile aliud agens à quo poſſit procedere.

133

134 Noſtra ſententia omnino eſt oppoſita, & explicatur duabus concluſionibus. Prima eſt, intenſio luminis producta in medio per reflexionem, non producitur à corpore opaco per lumen in ſe receptum, ſed à principali luminoſo, à quo corpus ipſum opacum illuminatur. Probatur teſtimonio Ariſtotelis 8. lib. Phyſ. text. 32. vbi docet reflexionem localem corporis non fieri à corpore impediente, vel obſiſtente, ſed à proijciente idem corpus, quod reflectitur, his verbis: *Sicut reflexa ſphera non à pariete mota eſt, ſed à proijciente.* Quæ verba præter quàm, quòd expreſſa ſunt; ita intelliguntur ab omnibus interpretibus tam antiquis, quàm nouis: præſertim à D. Thoma, Soto, Toleto, & Conimb. in commentarijs eorum. Ex hoc igitur ſic arguo: Pila ideo reflectitur in pariete impediente, quia impulſus ei impreſſus à proijciente eam vlterius deduxiſſet, niſi paries extenſionem ſui motus impediret: eo vero impediente non priuatur impulſus ſuo effectu vlterius dilatandi motum, ſed quaſi permutatur vlterior motus directus in reflexum eiuſdem intenſio

intenſionis; ita vt ſi per decem paſſus extenſurus erat vlteriorem motum directum, per totidem extendat reflexum:& ab eadem cauſa à qua extenderetur directus, fit reflexus;vt docet expreſſe Ariſtoteles, & cum eo omnes interpretes,nempe à proijciente, quòd eſt principale agens, & non à pariete, qui eſt corpus obſiſtens, in quo fit reflexio; ſed eodem modo fit reflexio luminis, vel alterius qualitatis: ergo motus reflexus illuminationis ab eodem luminoſo principali fit, & non à corpore opaco ab eo illuminato, in quo fit reflexio; & conſequenter intenſio luminis per eum producta tamquam proprius terminus. Probatur minor, quia virtus luminoſi principalis extenderet illuminationem directam per decem paſſus, niſi obſtaret corpus opacum:ergo illo obſtante,& facta in eo reflexione non priuatur luminoſum ſuo effectu,hoc eſt extenſione illa ſui motus, ſed quaſi commutatur directa in reflexam. Vnde ſequitur eodem modo procedere alterationem reflexam à principali luminoſo,quo procederet directa quantum ad vlteriorem extenſionem,niſi impediretur à corpore opaco; ſed ab eodem agente procedunt motus, & terminus per ſe eius:ergo ab eodem luminoſo principali procedit terminus per ſe eiuſdem alterationis reflexæ: ſed terminus illuminationis reflexæ eſt lumen productum in medio cadens ſupra lumen productum per illuminationem directam in eiſdem partibus, per quas reflectuntur radij: ergo intenditur lumen medij ab eodem agente in eiſdem partibus, & non à corpore opaco impediente. Probatur conſequentia,quia intenſio qualitatis non eſt aliud, quàm noua productio eius circa eamdem partem ſubiecti. Et ſi dicatur non 135
benè probari ex motu locali reflexo intenſionem luminis in medio ab eodem luminoſo factam; nam per motum localem reflexum nullum effectum in medio productum per motum directum intendit, aut perficit mobile, ſed eamdem præſentiam producit, quam produceret, vel produxit per motum directum: ergo non bene probatur ex locali reflexione intenſio luminis facta in medio ab eodem agente,à quo fit directa. Reſpondeo probari quidem efficaciter,quia ex eo non perficitur in medio per motum reflexum effectus per directum, quia non manet, nec manere poteſt, ſed tranſit ſicut motus: ſi vero permaneret, abſque dubio perficeretur quadam ratione extenſiua, non vero intenſiua, quia præſentia localis non eſt capax intenſionis; perficeretur vero, quia duplicaretur in eodem corpore, & in ordine ad idem ſpatium. Effectus autem illuminationis directæ permanet in medio; propterea neceſſarium eſt, vt cadat ſupra illum effectus productus per illuminationem dire-

ctam in eiſdem partibus medij, in quibus cadunt radij reflexi. Sed vnus gradus luminis cadens ſupra alium in eadem parte ſubiecti facit intenſionem: ergo intenditur lumen in his partibus medij ab eodem agente.

Probatur etiam ratione eadem concluſio; primò, quia tota ratio propter quam oppoſita ſententia aſſerit reflexionem fieri à corpore opaco tamquam à cauſa per ſe eſt, quia ratione denſitatis,& terſitatis magis eſt diſpoſitum, vt ſaltem ſecundum aliquam partem intenſius lumen recipiat, quàm medium; quod non eſt ita denſum. Sed hoc fundamentum eſt falſum: ergo opinio ipſa in eo fundata erit falſa. Probatur minor, quia opacitas corporis impedit potius receptionem luminis, quam iuuet ad eam recipiendam; ſed terſitas, ac denſitas corporis pertinent ad opacitatem: ergo potius impediunt, quam iuuent, vel diſponant

136 ad receptionem intenſioris luminis; falſum eſt ergo quòd corpus opacum propter maiorem denſitatem, & terſitatem ſit magis diſpoſitum, vt in aliqua eius parte intenſius lumen recipiatur, quam in partibus medij. Maior videtur mihi euidens, quia euidens eſt corpus opacum ratione opacitatis impedire tranſitum luminis: ergo repugnat opacitatem facere illud capax maioris luminis. Probatur conſequentia, quia ſi magis capax eſſet, impedire nō poſſet. Præterea diaphaneitas corporis eſt propria, atque germana diſpoſitio ad recipiendū lumen; ſed opacitas opponitur diaphaneitati, aut tranſparentiæ: ergo repugnat efficere corpus capax maioris luminis. Et eadē ratione probatur minor de denſitate, ac terſitate; quia quo corpus magis denſum,& terſum eſt, minus eſt diaphanū, vt per ſe eſt manifeſtū: ergo minus eſt diſpoſitum ad recipiendam lucem,& ideo non poteſt intenſiorem recipere ſi ſit æquè, vel minus approximatum luminoſo.

137 His addo, denſitatem in nullo corpore eſſe diſpoſitionem ad recipiendum maiorem intenſionem alicuius qualitatis, vt euidenti inductione probari poteſt, licet ſit diſpoſitio, ad magis retinendam intenſionem receptam,& ad fortius agendum cum eadem, vel maiori intenſione.

Secundo probatur ex reflexione aliorum accidentium intentionalium, nam ſicut lux eſt qualitas intentionalis, ita ſpecies viſibiles ſunt accidentia intentionalia; & ſicut reflectitur lux in ſpeculo, ita reflectuntur ſpecies: ſed ſpecies reflexa in ſpeculo cauſatur ab eodem obiecto viſibili, à quo cauſatur directa, & non à ſpeculo: ergo reflexio lucis,& intenſio per eam producta, non à ſpeculo, ſed à luminoſo cauſatur. Minorem admittunt aduerſarij,& probabitur efficaciter 2. lib. de anima c. de viſu, quia ſpecies eſt aliqualis ſimilitudo obiecti viſibilis,& ideo ab eo debet pro

bet procedere; ſed quod videtur per reflexionem ſpecierum in ſpeculo factam non eſt ſpecies,vel ſimilitudo obiecti,ſed obiectum ipſum,vt ibidem probatur efficaciter,ergo ab eo procedit ſpecies reflexa,& non à ſpeculo;& cõſequenter à luminoſo procedit reflexio luminis,& intẽſio eius producta in medio, & non à ſpeculo illuminato. Fundamentum vero oppoſitæ ſententiæ negandum eſt,quia iam probauimus ratione terſitatis,& denſitatis non poſſe corpus opacum eſſe maioris lucis capax,ſed minus & minorem recipere,quàm partes medij, & ideo non poſſe ab eo procedere intenſius lumen in medio. Quod autem dicitur de illuminatione Lunæ, ſimile quidem eſt,& ideo concedimus maximam partem luminis nocturno tempore producti per ſimilem reflexionem in eodem aſtro Lunæ factam, produci, à Sole quidem tamquam à principali,& proxima cauſa:iuuare tamen lumẽ in eadem Luna receptum, quæ ſic à Sole illuminata; quaſi per modum vnius agentis vnitur eidem Soli eam illuminanti,& ab vtroque procedit nocturna illuminatio mũdi.Quod dicimus ſuppoſita opinione,quæ aſſerit totum lumen,quod habet Luna, recipere à Sole; nam alij de ea,ac de quibuſdam aliis aſtris exiſtimant aliquam eius partem à ſe habere:de quo ſtatim agemus in libris de cœlo, & mundo:vbi & modum huius reflexæ illuminationis Solis,& Lunæ copioſius explicabimus. Eiuſmodi autem reflexio lucis in Luna facta à Sole non percipitur ſenſu,ſicut percipiuntur aliæ longè minores in his inferioribus factæ, propter maximam diſtantiam inter Lunam, & Solem, & corpora ingentis molis inter vtrumq;aſtrũ media; nam reflexio iſta fit eo tempore,quo Sol eſt in vno emiſpherio,& Luna in altero;& cum primis mediat inter vtrumq; magna pars profunditatis quarti cœli;deinde profunditas tertij,ſecũdi,& primi,& tãdem ſphæra integra quatuor elementorũ.De reliquis verò minoribus reflexionibus in his corporibus inferioribus factæ ſecundũ proportionẽ dicendũ eſt,fieri quidem à principali luminoſo per maiorẽ intenſionẽ luminis in partibus medij productam,ſed iuuare etiam lumẽ productum in corpore opaco; licet non ſit magis intenſum,quam in medio,quia ſe coniungit cum principali luminoſo,& per modum vnius agentis operantur. 138

Ad primum argumentum eiuſdem ſententiæ conceſſa maiori, quod luminoſum impediatur à corpore opaco, ne vlterius extendat ſuam actionem, atque etiam minori, quod per hoc impedimentum non reddatur fortius ad agendum, neganda eſt conſequentia,quia ad producendum maiorem intenſionem per reflexionem, non eſt neceſſarium, quod augeatur virtus eius; nam ſi ſufficiens erat ad extendendam illuminationem dire- 139

ctam ad vlteriores partes medij,erit quoque ſufficiens ad eamdem extenſionem commutatam in reflexam efficiendam, ſicut de impulſu probauimus in reflexione locali. Præterea, licet per impedimentum corporis opaci non intendatur virtus lumino-ſi,ſed quia ratione reflexionis agit per diuerſam lineam, operatur quaſi duplex agens ; & ideo in ea parte medij ad quam pertingit reflexio quaſi duplicatum effectum producit, eam illuminando quaſi duabus viis, hoc eſt per duas, ac diuerſas lineas rectam, & reflexam : non ergo mirum eſt, ſi quaſi pro duobus agentibus operetur. Non fit enim intenſio luminis in omnibus partibus medij, ſed in certa,ac determinata,videlicet in angulo reflexionis,ſicut reflexio fit ex parte ſpeculi in angulo incidentiæ. Quod vero dicimus quaſi pro agenti duplicato operari luminoſum in illuminatione recta, & reflexa, & ideo quaſi duplicatum producere effectum in ea parte,ſecundum proportionem ſuæ virtutis, aut intenſionis, intelligi debet, ita vt totus effectus non ſolum non ſuperet intenſionem eius, ſed neque adæquare eam poſſit, vt ex ſupra dictis eſt manifeſtum. Et ſi dicatur, luminoſum agit per illuminationem directam naturaliter; ergo agit circa medium in quantum poteſt. Quare repugnat maius lumen producere in medio per reflexionem. Reſpondeo agere quidem per illuminationem directam in quantum poteſt,ſed non omni modo, quo poteſt ; & ideo licet producat totum lumen, quod poteſt producere tali modo agendo, non tamen totum,quod poteſt,hoc & alio modo,nempe actione reflexa;nam ſicut poſſet nouum lumen producere in vlterioribus partibus medij, poteſt in anterioribus per reflexionem, quod eſt lumen earum intendere,vt probauimus. Et ex hac doctrina explicari debet commune illud axioma, nempe : *Idem in quantum idem ſemper facit idem.* Vt enim ſemper ſit verum, ſic debet intelligi ; vt idem in quantum idem eodem modo agens ſemper faciat idem ; ſecus vero eſt,ſi varietur modus agendi,vt contingit in hac parte.

140 Ad ſecundum neganda eſt conſequentia, quod per reflexionem non poſſit produci intenſior effectus ab eodem agente in partibus propinquioribus corpori opaco,quàm productus ſit in aliis ab eo remotioribus per ſolam directam illuminationem. Et cum dicitur agens naturale fortius agere in partes ſuæ ſphæræ ſibi proximiores,quàm in remotiores,ſi ſint æquè diſpoſitæ, diſtinguendum eſt ; nam agens per eamdem lineam verum eſt, non tamen,ſi per diuerſas operetur, vt in reflexione contingit: ſic enim agit quaſi duplicatum agens, cum agat per diuerſas lineas, rectam & reflexam ; & ideo quaſi duplicatum producit effectum:

effectum: nam in parte illa medij, ad quam pertingit reflexio producit aliquid illius luminis, quod produceret in vlteriores partes medij intra propriam ſphæram clauſis, ſi non impediretur per interpoſitionem corporis opaci. Suppletur ergo per actionem reflexam additam directæ illuminationi defectus approximationis; immo & ſuperatur, vt per ſe eſt manifeſtum.

QVÆSTIO IX.

An omne agens dum agit, repatiatur à ſuo contrario circa quod agit?

VT intelligatur quæſtio, & ad difficultatem eius breui perueniamus, conditiones quaſdam enumerare, & explicare 141
oportet omnino neceſſarias, vt agens dum agit, repatiatur à ſuo contrario, in quod agit; quas vno, aut altero verbo tetigit Ariſtoteles cap. 7. huius primi libri à textu 53. Primam ergo conditionem neceſſariam eſſe ait, vt agens, & paſſum materialia ſint: nam ſi agens ſit ſpirituale, non poterit repati ab eo, in quod agit: & ſi paſſum etiam ſit ſpirituale, non poterit circa ipſum operari agens; & ratio vtriuſque eſt eadem, quia res ſpiritualis altioris ordinis eſt, & ideo agere quidem circa rem materialem poteſt propter eminentiorem virtutem, quam habet; ſed in ipſam nec poteſt agere res materialis inferioris ordinis, & virtutis; nec ideo ab ea repati poteſt, quia à quo aliquid repatitur, illud idem in ipſummet agit. Nec ſatis eſt vtrumque eſſe materiale; ſed ſecunda conditio requiritur (ait Ariſtoteles) vt habeant eamdem materiam, non numero, ſed ſpecie. Vnde licet corpora cœleſtia agant in hæc ſublunaria, non repatiuntur ab eis, quia licet communicent in materia, non eiuſdem ſpeciei, ſed diuerſæ. Et ratio huius conditionis eſt, quia actio, & reactio ordinantur ad generationem, & corruptionem eius, in quo recipiuntur; ſed corpora cœleſtia ex eo, quod habeant materiam ſpecie diuerſam ab his ſublunaribus; ſunt incorruptibilia: ergo non poſſunt repati ab eis. Sed nec ſufficit habere materiam eiuſdem rationis; quia medicus communicat in materia cum infirmo, in quem agit eum ſanando, & tamen non repatitur ab eo inquit Ariſtoteles, quia non eſt agens vltimum, ſeu immediatum, ſed primum: repatitur vero medicamentum ab eo applicatum, quia eſt vltimum, atque immediatum agens. Ideo tertia conditio eſt neceſſaria, quod agens ſit vltimum, ſeu
proximum. Nec tamen id ſufficit, ſed requiritur quarta, quod 142

agens contineatur intra ſphęram actiuitatis paſſi,quia contingere poteſt,vt agens ſit maioris longe virtutis,quam paſſum,& ideo ad maiorem diſtantiam poſſit extendere ſuam actionem, quod eſt maiorem habere ſphæram actiuitatis,quam paſſum;& tunc fieri poſſet quod paſſum eſſet intra ſphæram agentis: hoc vero extra ſphæram paſſi vt conſideranti patet, & actio quidem tunc dabitur, ſed non reactio, quia ſicut repugnat aliquid agere in aliud,niſi intra ſphæram actiuitatis eius ſit;non minus repugnat in illud reagere,quia reactio vera actio eſt.Quinta,& vltima conditio eſt, quod agant actione vera, & propria; hoc eſt corruptiua,quæ verſatur ſolum inter propria contraria:nam hoc modo ſumitur ab Ariſtotele actio in hoc opere,vt vidimus ſuperius. Si enim ſolũ agant actione perfectiua,nulla ſequitur repaſſio, vt conſtat in illuminatione: non enim repatitur luminoſum à corpore diaphano, in quod agit; nec obiectum à potentia ſenſitiua. Itaque vt omnes conditiones hoc verbo comprehendamus,vt agẽs poſſit repati à paſſo, circa quod agit, materiale debet eſſe; habens materiam eiuſdem ſpeciei, vltimum;& intra ſphæram eiuſdem paſſi contentum: agentémque circa paſſum actione corruptiua.Et de tali agẽte procedit quæſtio,an dum ſic agit, ſemper, & neceſſariò repatiatur ab eodem paſſo, circa quod agit.

143 Circa quam quæſtionem plures ſunt opiniones, quas prolixè refert,& reiicit Toletus 1.lib. de gener. q.15.ex quibus tres tantum nos referemus, quæ difficultatem eius attingunt, nam reliquæ nullius momenti ſunt. Prima opinio negat omnino reactionem, hoc eſt actionem paſſi in agens,à quo patitur. Ita Maior in 1.diſtin.17.& cum eo alij ex nominalibus. Probatur primo, quia à proportione minoris inæqualitatis, non poteſt dari aliqua actio; ſed non poteſt paſſum reagere, niſi à proportione minoris: ergo impoſſibilis eſt reactio. Probatur minor, quia proportio minoris inæqualitatis eſt, quando virtus agentis eſt minor reſiſtentia paſſi, vt ſuperius probauimus; ſed virtus paſſi (ſi verè patiatur ab aliquo) debet eſſe minor reſiſtentia eiuſdem agentis,à quo patitur: ergo non poteſt in illud agere, vel reagere. Probatur minor, quia reſiſtentia actiua agentis prouenit à tota latitudine formæ eius, quam conſtat eſſe maioris virtutis, quàm forma paſſi, & reſiſtentia formalis eiuſdem agentis prouenit ab eadem forma incompoſſibili cum forma paſſi etiam ſecundum totam eius latitudinem,
144 quia ſecundum eam eſt ei contraria, & repugnans. Exemplum poſſumus afferre in aqua, quæ ſi patitur ab igne, neceſſe eſt maiorem eſſe virtutem actiuam ignis, quàm reſiſtentiam eius,

ſed

ſed etiam eſt maior reſiſtentia ignis, quàm actiuitas aquæ, nam per eumdem calorem vt octo, quo agit, reſiſtit reſiſtentia actiua, cum hæc ſit eadem realiter cum virtute actiua, aut cum actione. Reſiſtentia etiam formalis, quæ eſt incompoſſibilitas, aut repugnantia vnius formæ cum alia; maior eſt in igne, cum ſit per eumdem calorem vt octo contrarium frigiditati eiuſdem aquæ, & ei repugnans ſecundum totam ſuam latitudinem. Et hoc argumentum magis ad ſenſum videtur conuincere, quando agens maximæ virtutis eſt; paſſum verò adeo exiguam habet, vt abſurdum videatur dicere, quòd in idem maximum agens poſſit reagere.

Secundo probatur, quia dum vnum contrarium agit in aliud, vt ignis in aquam, conſtat ſua actiuitate ſuperare illam; ſed neceſſe eſt etiam ſua reſiſtentia ſuperare actiuitatem eius: ergo neceſſe erit magis etiam reſiſtere paſſo, quàm paſſum in eum agat: Quare impoſſibilis erit reactio; nam quotieſcumque magis reſiſtit paſſum, quàm agens agat, repugnat actionem ſequi, vt ſuperius oſtendimus. Probatur minor, quia dum ignis agit in aquam per calorem, non ſolum reſiſtit reactioni eius per eumdem calorem, ſed etiam per propriam ſubſtantiam naturaliter agentem ad conſeruationem. Quia ſicut naturaliter ab ea dimanat tamquam à principio actiuo, ita naturaliter conſeruatur media actiuitate eiuſdem ſubſtantiæ: ſed aqua non reagit, niſi per ſolam frigiditatem: ergo maior erit reſiſtentia ignis, quam actiuitas eius. Conſequentia videtur neceſſaria, quia habet eamdem cauſam, quam habet actiuitas, nempe calorem; ſicut actiuitas aquæ habet frigiditatem, & præterea propriam ſubſtantiam ignis conſeruantem eumdem calorem. Sed probatur minor ex his, quæ diximus 2. lib. Phyſ. agentes de cauſa efficiente; videlicet ſubſtantiam non agere in aliud, niſi per ſua accidentia, per quæ ſolum attingit paſſum: ergo aqua non agit per ſe immediatè, ſed ſolum per frigiditatem.

Secunda opinio non omnino negat reactionem, ſed ſolum ſecundum eamdem contrarietatem, eam admittens ſecundum aliam: ita vt agens per vnam qualitatem non patiatur à paſſo per qualitatem illi contrariam, ſed benè per aliam diuerſam; vt dum ignis agit in aquam per calorem, non reagat aqua in ignem per frigiditatem, ſed per humiditatem debilitando ſiccitatem eius. Ita Nimphus 1. lib. de generat. Comm. 195. quæſt. 3. referens pro ſe Auerroem, Alexand. & alios. Probatur primo, quia ſi admittatur reactio ſecundum eamdem contrarietatem; ſequitur impoſſibile prorſus eſſe, quòd vnum 145

contrarium agat in alterum; ſed conſequens eſt falſum, vt per ſe eſt manifeſtum; ergo impoſſibilis eſt reactio per eamdem contrarietatem. Probatur conſequentia, quia agens naturale prius agit in proximum, quàm in remotum:ergo prius expellit contrarium à parte proxima,quàm à remota; ſi ergo agens per vnam qualitatem repatitur per contrariam: ergo in prima ſui parte aliquem gradum contrariæ qualitatis recipit; prius ergo debet illum gradum expellere ab ea parte tamquam ſibi magis proxima, quàm ab aliqua parte paſſi;ſed numquam poteſt eam omnino expellere,nam ſi ſemper repatitur: ergo ſemper ei imprimitur de nouo aliquid contrariæ qualitatis, à qua impedietur actio eius, ne tranſeat ad paſſum contrarium;quia licet aliquid ſemper expellat,aliquid etiã ſemper recipit de nouo: impoſſibilis ergo erit actio vnius contrarij in alterum, ſi repati debet ſecundum eamdem contrarietatem.

146 Secundò, quia repugnat aliquid moueri ſimul motibus contrariis, hoc ſequitur, ſi detur reactio ſecundum eamdem contrarietatem: ergo non eſt admittenda. Probatur minor duobus exemplis. Primum ſit ignis agentis in aquam per medium aërem, à quo aër neceſſariò calefiet, quia non poteſt calor tranſire ad aquam, niſi per aërem, & aqua debet reagere in ignem per frigiditatem. Supponamus reagere per eamdem lineam, & tunc neceſſariò debet refrigerare aërem; calefiet ergo eadem pars aëris ab igne, & infrigidabitur ſimul ab aqua, quod eſt moueri motibus contrariis. Exemplum ſecundũ erit, ſi ſupponamus maximum calidum agere in paruum frigidum, ita vt totum frigidum ſit intra ſphæram actiuitatis calidi, ſed medietas tantum calidi contineatur intra ſpheram actiuitatis frigidi. Tunc ergo ſi frigidum reagit in calidum per frigiditatem, aliquem gradum imprimere debet in prima medietate calidi, non in poſtrema, cum hæc ſit extra ſphæram actiuitatis eius:& eodem tempore, quo frigidum reagit in illa medietate per frigiditatem, reliqua medietas calida ei approximata debet in eamdem agere per calorem ad expellendam frigiditatem, quam ei imprimit aqua: quare ſimul calefiet, & frigefiet illa pars,mouebitúrque contrariis motibus.

Tertia opinio omnino contraria his duabus aſſerit duo: primum,ſemper,& neceſſariò dari reactionem inter contraria aduerſus primam. Secundum, talem reactionem dari ſecundum eamdem contrarietatem aduerſus ſecundam. Ita expreſſe Ariſtoteles cap. 7. huius libri textu 53. & cap. 10. text. 87. & 89. ſed clariſſimis verbis 4. lib. de generat. animalium capit. 3. non longe à principio, quæ ita habent: *Omne agens patitur*

etiam

etiam à patiente, vt quod ſecat, hebetatur ab eo, quod ſecatur, quod calefacit, refrigeratur. Denique quodcumque mouet excepto primo, mutuo mouetur aliquo motu: & interdum etiam ita fit, vt quod agit, magis patiatur, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit, & caleſcat, quod frigefacit, &c. Ita etiam Galenus lib. 3. de cauſis Simpthom. capit. 2. Diuus Thomas 1. lib. de generation. lectio. 10. Themiſti. & Simplic. 3. lib. Phyſ. textu 8. Philoponus, quem citauit Nimphus vbi ſupra, & cæteri omnes interpretes Ariſtotelis ſuper capit. 7. huius libri paucis exceptis, quos pro aliis opinionibus citauimus: & eſt vera ſententia, ac tenenda.

Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia euidens eſt manum calidam tangentem frigidam eam calefacere; & frigidam calorem huius temperare: atque etiam ſi pruna accenſa niuem tangat, niuis ipſa liqueſcit, & pruna ex parte infrigidatur.

Ratione verò, primo ex mixtione elementorum hoc modo. 147
Quodlibet elementum habet vnam qualitatem in ſummo gradu intenſionis: ſed forma corporis mixti ex mixtione elementorum reſultans non poteſt introduci in materia, nec in ea conſeruari cum diſpoſitione aliqua habente ſummum gradum intenſionis, nempe cum ſummo calore, vel ſumma frigiditate; ſed poſtulat omnes has qualitates attemperatas, hoc eſt ad minorem gradum intenſionis redactas: quod conſtat non poſſe fieri, niſi per mutuam actionem, & reactionem elementorum: ergo neceſſariò hæc admittenda eſt, vt mixtio cenſeatur poſſibilis. Licet enim elementa ignis, & aquæ agant, ſi non repatiatur quodlibet ab alio, dum in ipſum agit, non remittetur calor, vel frigiditas eorum, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo nec attemperari poterunt.

Et ſi aliquis dicat, ad agendum in aliud requiri determinatam virtutem ſaltem per terminum extrinſecum, quod vocatur maximum quod non: ita vt tam minima dari poſſet, quæ non ſufficeret ad agendum: benè tamen quæcumque maior, vt probauimus ſuperius agentes de exceſſu determinato ad agendum requiſito. Ex quo ſequitur non ſemper paſſum reagere poſſe. Probatur conſequentia in extrema parte ſphæræ actiuitatis ignis, vel alterius agentis, quam certum eſt non poſſe in aliud corpus ſibi approximatum iam extra ſphæram eiuſdem agentis exiſtens agere, & ideo ſi illud habeat contrariam qualitatem, nempe frigiditatem, per quam agat in extremam illam partem ſphæræ ignis calidam, non repatietur ab ea: quia ſuppoſimus non poſſe amplius agere per caloré. Reſpondeo, etiam in 148

his caſibus agens ex parte ſua ſemper repati poſſe à paſſo:quod vero non repatiatur, per accidens eſt propter defectum paſſi non habentis virtutem ad agendum;ſicut etiam contingit dum paſſum eſt intra ſphæram actiuitatis agentis:ſed agens nō eſt intra ſphæram actiuitatis paſſi, quia eſt minoris virtutis; & ideo habet minorem ſphæram. Ariſtoteles vero vniuerſaliter loquitur,& vniuerſaliter verum eſt agens ſemper poſſe repati, atque etiam ſemper repati,niſi aliqua conditio neceſſaria deficiat,deficit autem in caſu argumenti potentia actiua ex parte paſſi.

149 Ad primum argumentum primæ opinionis neganda eſt minor,quod non poſſit paſſum reagere,niſi à proportione minoris inæqualitatis. Et cum dicitur maiorem eſſe reſiſtentiam actiuam agentis actiuitate paſſi, concedendum eſt: ſed ex hac non probatur,quod actio ſit à proportione maioris,vel minoris inæqualitatis: nam cum reſiſtentia actiua ſit idem realiter cum actione,vel actiuitate:& formaliter non ſit aliud, quàm debilitatio contrarij,euidens eſt,quòd ex ea non ſit ſumenda proportio requiſita ad agendum inter agens, & paſſum: quia etiam ſi virtus paſſi debilitetur per actionem agentis,non ſimul conſumitur,ſed ſucceſſiue:ideo non tollitur,quin per virtutem remanentem reagere poſſit; cum ſola ergo reſiſtentia paſſiua, aut formali comparanda eſt virtus agentis:& de hac reſiſtentia formali neganda eſt eadem minor, quòd maior ſit in agente actiuitate paſſi. Et cum dicitur formam agentis ſecundum totam latitudinem ſuæ intenſionis reſiſtere formaliter: diſtinguendum eſt: nam duobus modis ſumitur reſiſtentia formalis, pro actuali, & pro potentiali: vel pro reſiſtentia, quaſi in actu ſecundo, aut quaſi in actu primo: & de reſiſtentia actuali negandum eſt, quia actualis eſt per incompoſſibilitatem actualem, quam conſtat non habere formam, niſi ratione illius partis intenſionis neceſſariò expellendæ per introductionem partis formæ contrariæ: nam cum reliquis partibus eiuſdem formæ agentis non repugnat naturaliter permanere ſimul: ergo non habent reliquæ partes intenſionis incompoſſibilitatem formalem actualem cum tota latitudine formæ, per quam reagit paſſum, & conſequenter non reſiſtunt introductioni eius reſiſtentia formali actuali, ſed ſolum potentiali, quod eſt poſſe reſiſtere, & non reſiſtere actu: forma vero eiuſdem paſſi actu agit ſecundum totam latitudinem intenſionis, quia actu agere, ſolum dicit actu influere in effectum: influ-
150 xum vero tribuit forma agentis applicata ad paſſum, & cum ſit eodem modo applicata ſecundum totam latitudinem intenſionis, abſque dubio influit ſecundum totam, & conſequenter

ſecundum

ſecundum totam agit. Et cum ſolum reſiſtat eadem forma agentis reſiſtentia formali actuali ſecundum illum gradum, vel partem expellendam ad introductionem partis formæ paſſi eiuſdem menſuræ, ſequitur maiorem eſſe actiuitatem actualem paſſi reſiſtenſia formali actuali agentis, ſecundũ quas ſolum fit comparatio: & conſequenter non reagere à proportione minoris, ſed maioris inæqualitatis: reſiſtentia vero formalis potentialis, quæ conuenit eidem formæ agentis ſecundum totam latitudinem intenſionis ad hanc comparationem non pertinet, quia cum ſit comparatio in ordine ad agendum, & reſiſtendum actu ſolum fit inter actiuitatem actualem, & reſiſtentiã actualem: vnde licet potentialis illa ſit maior, non efficit proportionem minorem cum actiuitate actuali paſſi.

Circa minorem ſecundi argumenti aſſerẽtem, maiorem eſſe reſiſtentiam formalem agentis actiuitate paſſi, quia non ſolum reſiſtit formaliter calor ignis, per ſe ratione incompoſſibilitatis actualis cum frigiditate aquæ, ſed etiam ratione ſubſtantiæ eiuſdem ignis, à qua efficienter conſeruatur, ſicut efficienter dimanat. Diuerſo modo loquuntur recentiores: nam quidam hanc conſeruationem efficientem admittunt, ſed negant efficaciorem eſſe ſubſtantiam ignis ad conſeruandum calorem, quam frigiditatem aquæ ad illum deſtruendum: & ideo non ſufficere talem conſeruationem, vt maior cenſenda ſit reſiſtentia formalis eius actiuitate frigiditatis: etiam ſi per ſe ſola dicatur agere. Quod probant in aqua: nam ignis citius eam calefacit, quàm ipſamet ab igne ſeparata ſe reducat ad frigiditatem expulſam per eumdem calorem: ergo efficacior eſt quælibet harum qualitatum ad producendum ſibi ſimilem in ſubiecto contrario, quàm ſubſtantia eiuſdem contrarij ad conſeruãdam propriam qualitatem à ſe emanantem. Alij vero ad- 151
mittentes etiam, quòd ſubſtantia conſeruet efficienter qualitatem propriam, conſequenter aſſerunt efficaciorem eſſe ad eam conſeruandam, quàm ſit qualitas contraria ad eam deſtruendam. Probant primo, quia eſt perfectior non ſolum ſecundum entitatem, ſed etiam ſecundum rationem cauſæ, cum ſit cauſa æquiuoca ſuæ qualitatis: qualitas vero ad agendum circa contrarium vniuoca, cauſa vero æquiuoca perfectior eſt. Deinde, quia agit ſecundum perfectiſſimam approximationem, cum agat per naturalem emanationem circa ſeipſam: qualitas vero per imperfectam ſecundum contractum.

Alij denique non admittunt, quod qualitates elementorum 153
conſeruentur ab eorum ſubſtantijs effectiue, quia negant etiam effectiuè ab eis procedere, vel emanare, vt ſummus

calor

calor ab igne,& ſumma frigiditas ab aqua. Sed putant ſolum conſeruari ab ea tamquam à cauſa materiali, in qua tamquam in ſubiecto inhæret. Probant hanc ratione; licet qualitates iſtæ dependeant in fieri ab agente,à quo producuntur,& à propria ſubſtantia,à qua tunc emanant; vt calor ignis geniti ab igne generante,& à propria ſubſtantia eiuſdem ignis geniti,ſed poſtquam productæ ſunt, non dependent in conſeruari ab aliquo agente creato,ſed à ſolo Deo: ergo falſum eſt, quod efficienter conſeruentur à propria ſubſtantia. Antecedens probatur euidenti experientia; nam calor productus in aqua eiuſdem rationis eſt cum calore ignis:ſed ille non dependet ab aliquo agente creato in conſeruari, niſi à ſolo Deo, vt per ſe eſt manifeſtum:ergo neque calor ignis dependebit ab agēte creato in conſeruari,quale eſt eius ſubſtantia;ſed à ſolo Deo.Quo ſuppoſito, facile reſpondent argumento negando minorem eius,quod maior ſit reſiſtentia formalis agentis, quàm actiuitas actualis paſſi, cum non adiuuentur efficienter à ſubſtantia; & ideo ſemper paſſum poterit reagere à proportione minoris inæqualitatis.

154 Noſtra vero ſententia duo aſſerit:primum eſt,has qualitates primas elementorum efficienter conſeruari à ſubſtantijs eorumdem elementorum, & non ſolum materialiter. Et probo primo,quod dimanent ab eis efficienter, & ideo quod dependeant ab eis non ſolum in eſſe, ſed etiam in fieri tamquam à cauſis efficientibus; nam qualitates iſtæ dimanant naturaliter ab eiſdem ſubſtantijs in eodem inſtanti,in quo generantur eodem modo, quo dimanant proprietates aliarum rerum ab eſſentijs:ergo dimanant efficienter. Probatur conſequentia,quia ſi in ſolo genere cauſæ materialis conuenirent his corporibus tamquam propriæ diſpoſitiones materiæ, nulla eſſet talis emanatio ab eorum ſubſtantijs, ſed à ſolo agente producerentur in materia,ſicut reliquæ diſpoſitiones.Secundo,quia dum corpora iſta per actionem contrarij amittunt aliquos gradus ſuarum qualitatum,vt aqua calefacta ab igne aliquos gradus ſuæ frigiditatis, ſtatim remoto igne incipit expellere à ſe calorem, & reducit ſe in naturalem frigiditatem;ſed nullum eſt agens particulare, à quo producatur efficienter talis frigiditas præter ſubſtantiam eiuſdem aquæ,à qua dimanat naturaliter, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo neceſſariò dicendum eſt ab ea emanare tamquam à cauſa efficiente. Quod enim procedat à generante,non nego:ſed repugnat,quod à generante procedat efficienter,niſi media propria ſubſtantia,vel ſubſtantiali forma,tamquam à virtute eius:qua media agit ad eius emanationem.

Probatur

Probatur euidenter;quia contingit, quod generans aquam iam non ſit in rerum natura,dum talis frigiditas ab ea procedit:ergo repugnat tunc agere,vel eam producere, niſi media aliqua virtute ab eo derelicta, & actu exiſtente, quæ non poteſt eſſe alia ab ipſamet ſubſtantia aquæ,aut ſubſtantiali forma eius: ergo abſque dubio procedit ab illa efficienter.

Hoc ſuppoſito, probatur, quod ab eadem conſeruetur efficienter:primo,quia repugnat naturaliter, quod aliquis effectus naturalis procedat ab aliquo agente, & quod ab eo eodem, modo præſente non conſeruetur, vt euidenti inductione conſtat in omni effectu naturali ſic ſe habente ad ſuam cauſam efficientem,à qua procedit:ſed qualitates iſtæ,vt calor ignis, & frigiditas aquæ procedunt à ſuis ſubſtantijs tamquam à cauſis efficientibus eodem modo ſemper præſentibus, ac dum primo ab eis emanant:ergo conſeruantur ab eis efficienter. Secundo, quia conſeruatio rei non eſt aliud,quàm continuata productio eius,ſed quaſi continua emanatione procedunt qualitates iſtæ à ſuis ſubſtantijs;ergo ſemper dependent ab eis efficiēter, quod eſt efficienter ab eis cōſeruari.Probatur minor ſimul cum conſequentia,quia quotieſcumque aliqua pars, vel gradus earumdem qualitatum extinguitur ab agente contrario,ſtatim eo ſeparato incipit emanare ab eadem ſubſtantia. 155

Secundum, quod aſſerimus eſt, adhuc hoc ſuppoſito maiorem eſſe actiuitatem actualem paſſi,quàm reſiſtentiam formalem actualem agentis, & ideo poſſe adhuc reagere paſſum in ipſum. Probatur primo euidenti experientia; nam euidens eſt calidum vt tria,vel vt quatuor applicatum aquæ aliquid agere in eam, & plus acturum ſi cum ea ſe penetraret: ergo maior eſt actiuitas actualis eius formali reſiſtentia frigiditatis aquæ, etiam ſi à ſubſtantia aquæ efficienter conſeruetur. Probatur conſequentia,quia ſi non eſſet maior, nulla poſſet actio ſequi: nam vt ſuperius probauimus à proportione minoris inæqualitatis non poteſt actio prouenire. Deinde probatur ratione, quia ſi propter conſeruationem effectiuam ſummi caloris à ſubſtantia ignis,& ſummæ frigiditatis à ſubſtantia aquæ maior eſſet reſiſtentia formalis paſſi,quàm actiuitas agentis,vt aſſerit prima ſententia oppoſita, euidenter ſequitur, non ſolum reactionem paſſi in agens contrarium eſſe impoſſibilem, ſed omnem actionem inter quæcumque contraria, quod eſt abſurdum. Probatur conſequentia:nam ſi reſiſtentia formalis actualis contrarij maior eſt actiuitate alterius, quia forma paſſi non ſolum reſiſtit reſiſtentia formali ratione incompoſſibilitatis,quam habet cum forma agentis, ſed quia conſeruatur eſſe 156

tur effectiuè à propria ſubſtantia, cum hoc ſit ſemper verum, & neceſſarium in agentibus per primas qualirares ſibi proprias,qualia ſunt elementa;ſequitur ſemper in his verum eſſe, quod plus reſiſtat paſſum,quàm agens agat ; & ex conſequenti impoſſibilem eſſe actionem. Probatur conſequentia , quia ſi plus reſiſtit:ergo non poteſt ſuperari ab agente , neque ab eo pati;nam eo ipſo,quod patitur aliquid ab alio, euidens eſt ſu-
157 perari,& vinci ab eo. Ex quibus ad formam argumenti principalis neganda eſt minor,quod maior ſit reſiſtentia formalis agentis per propriam formam conſeruatam effectiuè à propria ſubſtantia,quàm actiuitas paſſi ad reagendum : nam cum forma agentis ſolum reſiſtat paſſo reagenti , per illum gradum neceſſariò expellendum , etiam ſi conſeruetur ſecundum eumdem gradum effectiuè à propria ſubſtantia ; cum paſſum reagat per totam latitudinem intenſionis ſuæ formæ: maior erit actiuitas,quàm reſiſtentia,quia maior eſt virtus agendi totius intenſionis formæ,quàm reſiſtentia formalis vnius gradus qualitatis contrariæ,etiam conſeruati à propria forma ſubſtantiali,vt per ſe eſt manifeſtũ.Et propterea à proportione maioris inæqualitatis ſequitur reactio.

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis neganda eſt conſequentia,quod ex reactione ſequatur actionem inter contraria eſſe impoſſibilem. Et cum dicitur agens naturale prius agere in proximum,quàm in remotum, diſtinguẽdum eſt:nam ſi proximum,& remotum ſe teneant ex parte medij , vel paſſi, verum eſt , quia neque actio poteſt peruenire ad poſteriorem, ſiue remotiorem partem medij,vel paſſi;niſi per priorem , aut proximiorẽ : ſi vero intelligatur de partibus eiuſdem agentis, falſum,quia agens neque in medium,neque omnino in paſſum agit tranſmittendo actionem ad vnam partem proprij corporis per aliã vſque ad vltimã,& per illã ad paſſum,ſed per omnes ſimul vnitas per modũ vnius agentis agit immediatè in mediũ extrinſecum,vel in paſſum ſibi approximatũ ; & ideo licet aliqua pars agentis ſit affecta aliquo gradu qualitatis contrariæ, non eſt neceſſarium,quòd agẽs prius agat per alias partes proprias in illam ad expulſionem talis gradus, quàm agat in paſſum,vel medium extrinſecum:nã illa pars non eſt ſibi medium agendi in paſſum , ſed immediatè agit in illud per omnes ad
158 modum vnius agentis concurrentis. Gratia exempli,ſi aliqua pars aquæ ſit calefacta vno gradu caloris , & ei approximetur aliud calidum , in quo poſſit agere,non eſt neceſſarium quòd prius expellat à ſe vnum illum gradum caloris, quam agat in calidum extrinſecũ,quia non agit in illud trãſmittendo actionem

nem per partẽ illã calefactam, ſed per illam, & alias vnitas per modum vnius agentis frigidi immediatè agit: poſt actionem vero in calidum, illo iam ſuperato, vel ſeparato expellet omnino gradum illum caloris ab illa parte virtute propriæ ſubſtantiæ, à qua emanabit gradus frigiditatis amiſſæ. Et ita non impeditur aqua ab illa parte calefacta, quin poſſit agere in calidum ſibi approximatum. Huic ſolutioni addo aliã, quod etiã ſi pars proxima aquæ poſſet agere in eãdem partẽ calefactam ab igne per repaſſionẽ, impeditur tamen ab eodẽ igne reagente; vnde propter hoc impedimentum non expellitur ab illa gradus caloris ei impreſſus, quamdiu durat actio, & reactio, nec proinde mouetur motibus contrarijs. Eodem modo reſpondendum eſt ad poſteriorem experientiàm ſecundi argumenti de calido agente in frigidum, & habente vnam partem tãtum intra ſphæram actiuitatis eius, ſed totum ipſum frigidum intra propriam contentumtum, vt conſideranti eſt manifeſtum.

Solum reſtat ſoluendum ſecundum argumentum. Quantum ad priorem eius partem, in qua adducitur alia experientia de medio extrinſeco, nempe aëre, per quem ignis agat in aquam. Ad cuius ſolutionem tamquam certum præſupponendum eſt actionem, & reactionem non dari, niſi inter vltimum agens, & paſſum: vltimum vero agens eſt illud, quod immediatè tangit paſſum, & ideo ſolum immediatum agens repati poteſt. Ita docet expreſſe Ariſtoteles text. 53. huius libri; quod probauit in ſanatione; nam medicus, inquit, per artem ſanat infirmum, ſed nihil repatitur in actione ſanandi, quia ipſe per ſe non tangit paſſum, ſed medicamentum tangens per ſe repatitur. Vnde ſequitur impoſſibile eſſe, quòd agens per medium repatiatur à paſſo, niſi ſimul cum medio per modum vnius agentis agat in ipſum; tunc enim immediatum, & vltimum agens erit, & ideo repati poterit. Hoc igitur ſuppoſito, argumentum affert exemplum de igne agente in aquam medio aëre. Vt autem vniuerſalis ſit ſolutio de omni agente per medium, notandum eſt; medium tribus modis ſe habere poſſe, nam vel nudum eſt vtraque qualitate contraria, per quam duo corpora agunt, & patiuntur; vel vtraque affectum eſt, vel altera tantum: & primum non eſt naturaliter poſſibile propter ordinem, ac diſpoſitionem corporum naturalium ſimplicium, qualia ſunt elementa: vel mixtorum, quæ ex eis componuntur, aliqua enim qualitate concõtraria, vel vtraq; neceſſario debẽt affici. Si vero daretur ſuper naturaliter caſus, in quo corpus medium neutrã qualitatẽ contrariam haberet, ſed vtriuſque eſſet capax (quod ad actionẽ, & reactionẽ neceſſariũ eſt) tunc vtrũque extremũ, nempe agens, & paſſum 159

& paſſum agerent ſimul in medium, quoúſque in eo producerent vtramque qualitatem, in tota ea intenſione, in qua non ſunt incompoſſibiles in eodem ſubiecto, vel in eadem parte eius;nam ſecundum hos gradus intenſionis non ſe expellunt ab
160 eodem ſubiecto, vel eius parte; & toto tempore, quo agunt ſimul in medio,neutrum extremum repatitur ab alio,quia neutrum eſt agens vltimum,vel immediatum in aliud;ſed ad ſummum repatientur aliquid à medio incipiente habere vtramque qualitatem, & per ſingulas poterit aliquid reagere in vtrumque extremum contrarium. Itaque toto hoc tempore mouebitur medium motibus non contrariis ſimpſiciter, ſed ſecundum quid,quod non repugnat;quia ſicut qualitates contrariorum in tali gradu non ſunt incompoſſibiles in eŏdem ſubiecto, ita nec motus, per quos producuntur, quia contrarietas motuum ex contrarietate terminorum deſumenda eſt,& ex conſequenti compoſſibilitas eorum in eodem ſubiecto: ſicut ergo termini non ſunt incompoſſibiles in eodem gradu,ita nec motus.Poſtquam verò medium peruenerit ad hos gradus,neutrum extremum circa illud agere poterit: ſed quodlibet cum eodem medio ſibi coniuncto,in quantum propria qualitate affecto per modũ vnius agentis aget,vel reaget immediatè in aliud:& tunc patet non ſequi quòd mediũ moueatur ſimul motibus contrariis,quia nõ datur actio per mediũ,ſed ſolum immediata vnius extremi in alterũ:medium vero per diuerſas qualitates coniungitur vtrique, & per modum vnius agentis agit in aliud, & ab extremo potẽtiori nihil recipit,ſed ſolum cum eo agit per qualitatem iam receptam,ab alio vero aliquid repatitur, & recipit, ideo non mouetur motibus contrariis, nec eſt poſſibile in caſu iſto,quia euidẽter ſequeretur ſimul intendi, & remitti eamdem qualitatem eius,nempe calorem, vel frigus: nam ſi frigeſit ab aqua:ergo intenditur frigiditas eius: & ſi ſimul caleſit ab igne, cũ latitudo gradualis vtrius qualitatis iam ſit in eo adimpleta, non poteſt recipere calorem nouũ ſine expulſione,aut remiſſione frigiditatis,quæ ideo ſimul in eo intendetur,& remittetur:& conſequenter ſimul erit maior,& minor:quod repugnat.Itaque totum calidum per modũ vnius agentis agit in frigidum,& totum frigidnm per modũ vnius agentis agit in calidum. Nec eſt neceſſarium,vt totum calidum prius expellat à ſe frigiditatem, quam habebat mediũ ſibi coniunctũ ad agendũ,nec etiã totum frigidum expellat calorẽ eiuſdem medij ſibi cõiuncti,quia non agit totũ calidum in frigidũ tranſmittendo actionem per ſuas partes ad paſſum, ſed immediatè coniunguntur omnes partes eius ad agendum in illud:& eadẽ ratione totum frigidum non reagit

reagit in calidum tranſmittendo reactionem per ſuas partes; ſed partes omnes ſimul vnitæ per modum vnius agentis reagunt immediatè in calidum, vt ſuperius explicatum eſt.

Si vero medium à principio fuerit affectum vtraque qualitate contraria, eodem modo ſentiendum eſt; nam vel habet eas in eo gradu, vltra quem ſunt iam incompoſſibiles, & tunc nec agens, nec paſſum poterunt agere in mediũ, vt in paſſum à quolibet diſtinctum; ſed agens ſimul cum eo ſibi coniuncto, vt habente propriam qualitatem per modum vnius agentis aget immediatè in paſſum, & hoc cum eodem medio ſibi coniuncto, vt habente propriam qualitatem per modum vnius agentis reaget in idemmet agens. Et ita etiam patet, quod ſi medium hoc modo ſe habeat non mouebitur motibus contrariis per actionem, & reactionem extremorum, ſed vno tantum motu repaſſionis à minori contraria. Si vero eas habuerit in minori gradu poterit, tam agens, quam paſſum in illud agere quouſque ad illum gradum perueniant qualitates ipſæ contrariæ in eo, vt in maiori intenſione ſint incompoſſibiles, & non mouebitur ſimul motibus contrariis ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid; & ideo poſſibiles ſimul in eodem ſubiecto, ſicut & qualitates ad quas terminantur in eodem gradu ſimul eſſe poſſunt. 161

Et ſi tandem medium ita ſe habeat, vt vna tantum, vel alterà qualitate contraria afficiatur, quo pacto ſe habet aër medius inter ignem, & aquam; habet enim ſummam humiditatem, & prope ſummum calorem; dicendum eſt ignem, & aquam poſſe ſimul agere circa ipſum, quouſque intenſio caloris, quæ ei deficit vſque ad octauum gradum impleatur partim per intenſiorem calorem, & partim per aliquid frigiditatis ei impreſſum. Nam quouſque impleta ſit latitudo ex vtraque qualitate non neceſſariò vnum contrarium expellit aliud; poſt impletam vero vtrumque extremum illud ſibi coniunget, vt affectum ſua qualitate ad agendum in aliud per modum vnius agentis, & ideo ſolum repatietur à debiliori extremo, tamquam aliquid alterius, & ſolum mouebitur vno motu repaſſionis, non duobus, neque contrariis. 162

CAPVT X.

De Mixtione.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Reliquum autem eſt conſiderare de mixtione, &c.

Breuis expoſitio textus.

OMnia, quæ de actione, & paſſione diſputauit Ariſtot. per quatuor capita præcedentia ordinata ſunt ad intelligendam naturam mixtionis; hæc verò cum ſit generatio quædam vnius ex multis concurrentibus ordinatur ad intelligendam naturam generationis, quæ huius libri, & totius operis ſcopus eſt. Intentum igitur huius vltimi capitis eſt, inueſtigare naturam mixtionis. Diuiditur autem in tres partes; prima propoſitis his, quæ ad intelligendam naturam mixtionis explicari debent, docet dari mixtionem in rerum natura; eam diſtinguens à cæteris mutationibus; refutata prius quorumdam ſententia mixtionem omnino negantium, & ſoluto eorum argumento, quo id probare contendebant. In ſecunda explicat modum, quo fiat mixtio ex propria ſententia refutatis prius ſententiis aliorum. In tertia tandem colligit, quid ſit miſtibile, & quid ſit mixtio.

Circa primum aſſerit quinque eſſe explicanda de mixtione, vt benè eius natura intelligatur. Primum, quid mixtio ſit? Secundum, quid ſit miſcibile, hoc eſt, qualia eſſe debeant ea, ex quibus mixtio fieri debet? Tertium, in quibuſnam rebus mixtio reperiatur, ſeu quibus conueniat? Quartum, quonam modo fiat mixtio? Poſtremum, an ſit in rerum natura? Incipit autem hæc explicare ab vltimo, quia ſecundum ordinem ſcientificum, primum, quod ad ſcientiam cuiuſlibet rei conſequendam debet præſupponi, eſt rem illam eſſe, hoc eſt, eſſe poſſibilem.

2 Circa poſſibilitatem autem mixtionis non defuerunt, qui eam omnino negarent, propter hoc argumentum. Si mixtio ſit poſſibilis, plura debent ad eam concurrere; vel ergo plura illa ita ſe habent, vt in mixtione ipſa permaneat vtrumque, vel vtrumque corrumpatur, vel vnum permaneat, & corrumpatur alterum: ſi integra permaneant, non magis dicentur miſceri nunc, quam prius. Probatur, quia eodem modo ſe habent, ſicut prius ſe habebant; ſed prius non miſcebantur: ergo neque nunc miſcentur. Et idem ſequitur, ſi vnum eorum permanet, & alterum deſinit eſſe: nam manifeſtum eſt, rem actu exiſtentem non miſceri cum re non exiſtente: ſi vero vtrumque deſinat, multo minus verum erit, quòd miſceantur; quia ea, quæ deſinunt, miſceri non poſſunt; ſed ad ſummum dicentur corrumpi. Hoc tamen non obſtante aſſerit Ariſt. poſſibilem eſſe mixtionem. Vt autem id oſtendat, diſtinguit illam à cæteris mutationibus. Et primò, quod non ſit generatio, probat hoc argumento. Quando vnum generatur ex altero, vt ignis ex ligno, nec dicimus, nec verũ eſt, quòd ignis admiſceatur ligno, vel lignum

igni;

igni; ſed ſolum, quòd vnum fiat ex altero: ergo mixtio diuerſum quid eſt à generatione, & corruptione. Probat deinde primo, mixtionem non eſſe alterationem, vel augmẽtationem hoc modo. Illa, quæ augentur, & alterantur integra permanent ante, & poſt augmentationem, & alterationem; immo & in augmentatione, & alteratione ipſa; ſed quæ miſcentur non poſſunt integra permanere, vt probatum eſt: ergo mixtio non poteſt eſſe alteratio, nec augmentatio. Et eadem ratione ait probari, nec accidẽtia miſceri cum ſubiectis, nec inter ſeſe, vt albedo cum corpore, aut cum nigredine, quia poſtquam accidens coniunctũ eſt cum ſubiecto, vel cum alio accidẽti in eodem ſubiecto ſalua, & integra manent, vt per ſe eſt manifeſtum. Suppoſita diſtinctione mixtionis à reliquis mutationibus, probat eſſe poſſibilem: quia ea, quæ ſunt, alia ſunt in actu, alia vero in potentia, vel in virtute: ſed poſſibile eſt miſcibilia, vt elementa ita cõcurrere ad mixtionem, vt deſinant eſſe actu; permaneant verò in virtute, hoc eſt per virtutes ſuas, quæ ſunt qualitates propriæ, per quas concurrunt ad mixtionem, vt ignis per ſuum calorem, & per ſuam frigiditatem aqua: ergo poſſibile erit quod miſceantur ad componendum mixtũ. Et hæc eadem diſtinctio ſoluit argumentũ propoſitum: nam ea, quæ miſcentur, nec permanent ſecundum eſſe actuale, neque omnino deſinunt eſſe, ſed ſecundum virtutem, vel potentiam: iſte autem modus permanendi poſtea explicabitur.

In ſecunda parte explicat modum, quo fiat mixtio, Primò quidem ex aliorum Philoſophorũ ſententia; deinde ex propria. 3
Duplex fuit opinio eo tempore de modo, quo mixtio fiat. Prima eorum, qui putarunt mixtionem fieri ex corporibus in tam minimas particulas diuiſis, quæ licet ſecundum ſe poſſint eſſe minores, non tamen ſecundũ apparentiam ſenſus; quia non poteſt eas ita minimas percipere: & has minimas particulas aiunt ſecũndum ſe totas; vel omni ex parte ad inuicem iuxta poni, & per talem iuxta poſitionem permiſceri, quia ſenſus non poteſt percipere ſeparationem earum, & ideo iudicat eſſe permixtas. Exemplũ aſſignare poſſumus in farina tritici, & hordei permixtis; nam farina non eſt aliud, quàm granũ ita in minimas partes diuiſum, aut conciſſum, vt eas ſenſus non poſſit diſcernere. Alij vero dixerunt mixtionem corporum fieri ex partibus minimis non ſolum ſecundum ſenſum, ſed etiam ſecundum materiam, & ſubſtantiã ipſam, vt non ſint amplius diuiſibiles, nec ideo poſſint dari minores. Quæ quidem omni ex parte iuxta poſitę dicuntur permiſceri: & hoc modo dicunt tam iſti, quã illi permiſceri elementa in minimas partes diuiſa, aut ſecundũ ſenſũm tãtum, aut ſecundũ materiã, & veritatem rei. Sed vtramq; opinionẽ reijcit

Ariſt. primo, argumento communi aduerſus vtramque, deinde ſingulis argumentis refutando ſingulas. Probat ergo vtramque eſſe falſam hoc modo. Si mixtio ex minimis illis partibus viciſſim iuxta poſitis fieret, non eſſet vera mixtio, ſed potius compoſitio cuiuſdam aceruí minorum corporum. Probatur conſequentia; primo, quia licet adeo exigua ſint, quodlibet permanet integrum, atque ſeparatum ab alio ſecundum ſitum, quamuis ſenſus non percipiat talem ſeparationem: ergo coaceruata potius, quam permixta dicentur. Secundò, quia iam mixtum non eſſet homiomeron, ſeu homogeneum in ratione mixti, ita vt quælibet pars eius eſſet mixta, ſicut quælibet pars aquæ eſt aquà: probatur conſequentia, quia partes miſcibilium diſtinctæ, & ſeparatæ permanent, quamuis diſtinctio, & ſeparatio ſenſu non percipiatur. Conſequens autem falſum eſt, quia ratio mixti æquè debet conuenire toti, & partibus, vt per ſe eſt manifeſtum.

4 Probat deinde primam opinionem eſſe falſam, quia ſi mixtio tantum fieret ad ſenſum, ſequeretur reſpectu vnius eſſe mixtionem, eius videlicet, qui ſeparationem miſcibilium non perciperet, & reſpectu alterius acutiorem viſum habentis, eamque perſpicientis non eſſe mixtionem; quod patet eſſe abſurdum, quia non eſſet mixtio vera res, ſed apparens; naturalia vero non ex apparientia iudicanda ſunt, ſed ex vera earum natura. Probat tandem falſam eſſe ſecundam opinionem hoc modo. Corpus naturale, cum ſit continuum, debet eſſe diuiſibile in infinitum hoc eſt, in ſemper diuiſibilia: ergo repugnat diuidi in tam minimas partes, quę non ſint amplius diuiſibiles, alioqui ex indiuiſibilibus componeretur tamquam ex partibus, quod 6. Phyſ. probatum eſt repugnare. Et etiam ſi tales partes indiuiſibiles darentur ſimul concurrentes, vt aſſerit hæc ſententia; talis concurſus non eſſet mixtio, ſed congregatio, ſeu coaceruatio multorum indiuiſibilium.

His ſententiis refutatis oſtendit ex propria quonam modo fiat vera, & naturalis mixtio; ad id autem oſtendendum, declarat prius, in quibuſnam rebus mixtio reperiatur, aut qualia debent eſſe, quæ miſcentur, ac diſtinctione præmiſſa, corpora naturalia quædam ſunt mutuo actiua, & paſſiua, hoc eſt, quæ agunt in alia, & ſimul ab eis patiuntur, vt elementa, & vniuerſaliter corpora omnia, quæ habent materiam eiuſdem rationis: alia, quæ agunt quidem in alia, ſed ab eis non patiuntur, vt corpora cœleſtia. Et hæc miſceri non poſſunt, ſed illa tantum. Vnde Medicinæ ars & ſanitas non poſſunt miſceri, quia licet ab illa producatur hæc, non tamen ab hac patitur. Hæc autem conditio

non

non ſufficit, ſed requiritur ſecunda, nempe, quod facile poſſint diuidi, aut comminui. Vnde lapis, & ferrum non miſcentur. Tertia conditio eſt, vt non ſint magna, nec multa, ſed parua quidem, & pauca: nam ex magna rerum multitudine, vel ex magnis corporibus difficile poteſt mixtio fieri, quia difficile alterantur. Eo autem modo, inquit, miſceri debent, vt proportionem habeant ſecundum actiuitatem, & reſiſtentiam, ita vt actiuitas vnius non multum ſuperet reſiſtentiam alterius, quia parum poterunt admiſceri; ſed ſi coniungantur; facile vnum deſtruet alterum, & in ſe conuertet, vel in res alias reſoluet, & ita non fiet mixtio, ſed generatio, & corruptio, à quibus oſtenſum 5
eſt mixtionem diſtingui; vt ſi gutta aquæ multis vini amphoris ſuperinfundatur, ſtatim in vnium conuertetur; & modo ſimili, dum ſimul liqueſiunt ſtannum, & æs; hoc illud reſoluit in vapores, ita vt nihil ferè de illo præter calorem relinquatur, quia actiuitas æris multum ſuperat reſiſtentiam ſtanni. Ex quibus colligit facilius miſceri humida, quia facile diuiduntur, & ſeſe accommodant termino alieno, nempe vaſis, vel alterius rei ſolidæ; dummodo inquit non ſint viſcoſa, vt oleum, mel, pinguedo; quæ quidem difficile penetrari poſſunt, & ideo difficile etiam admiſcentur.

His explicatis, iam in vltima parte docet quid ſit miſtile, vel miſcibile, atque etiam quid ſit miſtio. Miſcibile ait eſſe illud, quod agit, & repatitur, & facile diuidi poteſt: miſtio vero eſt miſcibilium alteratorum vnio, & hæc in litera.

TRACTATVS DE NATVRA, ET RAtione mixtionis.

HÆc ſunt diſputanda de mixtione, vt natura, & ratio eius perfectè intelligatur, an mixtio ſit, vel an ſit poſſibilis? Secundo quid ſit? Tertio, quomodo diſtinguatur à generatione, & cæteris motibus, vel mutationibus? Quarto, quæ ſit cauſa propria, & per ſe eius? Quinto, an elementa maneant in mixto ſecundum proprias formas ſubſtantiales? Sexto, an maneant ſaltem quantum ad proprias formas accidentales, quæ vocantur virtutes? Cætera enim, quæ ad temperamenta mixtorum pertinent, in ſecundo libro diſputabuntur.

QVÆSTIO I.

An mixtio ſit, vel an ſit poſſibilis.

6 PRimò oportet explicare, quid mixtionis nomine intelligatur, vt poſſimus ad cætera explicanda procedere. Mixtio igitur ſignificat actionem quamdam, per quam plura corpora confuſa quadam ratione coniunguntur; vt patet dum aqua admiſcetur vino: coniunguntur enim duo iſti liquores confuſa ratione; ita vt quamuis diſtincta permaneant ſecundum entitates reales, quamdiu vnum non conuertitur in alterum, vel vtrumque in tertium, non tamen manent ſeparata, ſed confuſa ratione coniuncta, ſeu permixta. Mixtio autem duplex eſt, vt colligitur ex Ariſtotele capite præſenti: vna per quam multa corpora, vel multæ particulæ eorum confuſa ratione coniunguntur ſolum ſecundum approximationem localem; immutata vero permanent ſecundum ſubſtantiam: quo pacto farina ex granis tritici, & hordei ſimul conciſſis mixtum vocatur. Et hæc eſt acceptio impropria mixtionis; quia aggregatum tantum ex miſcibilibus vocatur mixtum; non tamen quælibet pars eius: immo ſeparabiles ſunt ſecundum ſe partes cuiuſlibet corporis inter ſeſe, vt partes tritici à partibus hordei. Ex quo plane colligitur non eſſe quamlibet mixtam, quia non quælibet continet partes vtriuſque grani. Et hanc ſolam mixtionem videntur poſuiſſe antiquiores illi Philoſophi; quos refutat Ariſt. capite præſenti. Ideo ſecundo modo accipitur propriè pro vnione corporum, vel partium, ex qua media eorum alteratione, & corruptione reſultat aliquid vnum ſubſtantiale diſtinctum ab omnibus. Quæſtio igitur non procedit de mixtione impropria, quia dubium eſſe non poteſt, quin illa detur in rebus; cum videamus grana diuerſæ ſpeciei permiſceri, vel confundi in eodem aggregato, integra quidem, vel in minutiſſimas particulas conciſſa. De ſola ergo mixtione propria dubitamus, an detur in rerum natura, vel dari poſſit?

7 Et prima opinio aſſerit mixtionem eſſe naturaliter impoſſibilem, nam licet dentur plura corpora mixta, quorum formæ ſubſtantiales poſtulant primas qualitates in certo gradu attemperatas pro diſpoſitionibus, ſed repugnat mixta hęc fieri immediatè ex materia elementorum, niſi prius præcedat ſub alia forma mixti. Hanc opinionē citat Tolet. 1. lib. de gener. q. vltima. Probari tamen poteſt primo; quia, vt mixtum fiat immediatè ex elementis per veram mixtionem, neceſſe eſt elementa ipſa concurrere per ſe immediatè, ſimulque applicari ad agendum, & patien

patiendum, vt per talem actionem, & reactionẽ ſe corrumpant, & in materia eorum introducatur forma mixti, ſed talis concurſus elementorum eſt impoſſibilis: ergo impoſſibilis erit mixtio. Probatur minor, nam vel ipſamet elementa concurrent ad vnum aliquem locum per motus naturales ex propriis inclinationibus procedentes, vel ab aliqua alia cauſa extrinſeca mota, & quaſi attracta ad talem locũ. Sed vterq; modus conueniendi eſt impoſſibilis: ergo etiam mixtio. Minorem probo quantum ad primum modũ, quia repugnat omnia quatuor elementa moueri ad locum aliquẽ determinatum propria inclinatione: nam ſi eſſet ſurſum, non poſſent moueri ad illum naturaliter grauia: ſi deorſum, non poſſent moueri leuia: & ſi eſſet medius, repugnaret moueri ad illum naturaliter extrema, vt per ſe eſt manifeſtum. Quantum vero ad ſecundum modum probatur eſſe impoſſibilem, quia non poſſunt moueri ab aliqua cauſa extrinſeca, niſi vniuerſali; ſed ab hac non mouentur: ergo à nulla. Probatur minor; cauſa vniuerſalis non mouet inferiora corpora, niſi pro bono vniuerſali in mundo neceſſario requiſito: ſed mixtio non eſt neceſſaria pro bono vniuerſali: ergo confictum prorſus eſt, & ſine fundamẽto excogitare quòd à cauſa vniuerſali deducantur elementa quaſi ad locũ certaminis, vt in eo agant, & patiantur, ac ſe corrumpant. Probatur minor ex duobus. Ex primo quidem, quia mixtio non poteſt eſſe neceſſaria in mundo, niſi ad productionem corporum mixtorum, ſed hæc poſſunt ſine mixtione produci, & ſine interuentu elementorũ ex materia aliorum mixtorum, & ſic reuera producuntur, vt patet de quibuſcumque mixtis viuentibus, atque etiam de non viuentibus: ergo non eſt vllo modo neceſſaria. Ex ſecundo vero, quia ſi mixtio eſſet neceſſaria ad commune bonum mundi per talem concurſum elementorum facienda, videremus aliquando elementa cõcurrere, ſed numquam vidit aliquis in aliquo mundi loco elementa omnia concurrere ad mixtionem: ergo euidens ſignũ eſt talem concurſum non eſſe neceſſarium. Probatur minor, quia numquam vidimus ſuper terram, vel aquam quatuor elementa in loco aliquo coniuncta: quod vero ſub aquis, vel ſub terra coniungantur, difficilius multo eſt, quia elementum ignis non poteſt ad loca ſubterranea deſcendere, vel in eis detineri. 5

Secundo, quia etiam ſi elementa omnia ſimul concurrerent, repugnat per talem concurſum fieri mixtionem: ergo non eſt poſſibilis. Probatur antecedens, quia naturaliter eſt impoſſibile quod in tali proportione applicentur, in qua non corrumpatur aliquod eorum à ſuo contrario, prius quàm alia, cum tam diuerſa ſit actiuitas, & reſiſtentia eorum: ergo naturaliter

eſt impoſſibile,quod ſimul omnia ſe corrumpant,vt in materia eorum ſuccedat forma mixti.

Secunda ſententia tenet mixtionem propriam eſſe naturaliter poſſibilem ; atque etiam dari in rerum natura:Ita Ariſtoteles expreſſe capite præſenti, & omnes eius interpretes : ita etiam omnes fere ſcholaſtici Doctores in 4. diſt. 12. & 13. & Diuus Thomas non ſolum his locis ſed 3.p.q.77.art.8.vbi ſupponunt diuerſos liquores, & contrarias qualitates habentes in ea quantitate miſceri poſſe, vt ita vnum agat in alterum, & ab eo repatiatur,quod neutrum conuertat in ſe alterum : ſed dum ad certas diſpoſitiones materia vtriuſque peruenit, diſconuenientes quidem naturæ vtriuſque,ſed conuenientes formæ alicuius tertij formam huius in eam introduci, & tertium mixtum ex vtroque generari,& hæc eſt vera,& tenenda. Quam his tribus concluſionibus explico. Prima eſt, naturaliter loquendo numquam dari mixtionem ex concurſu omnium elementorum factam,hanc tenent omnes fere recentiores, & eam ſic probo,quamuis tria elementa,nempe aër, aqua, & terra poſſint naturaliter congregari ad generationem mixti,repugnat tamen congregari ignem ſiue in terra,ſiue in aëre:ergo numquam datur mixtio per congregationem quatuor elementorum facta. Probatur antecedens,quia ad aquam, & terram non poteſt naturaliter deſcendere ignis,cum motus deorſum ſit contra inclinationem eius;& eadem ratione, neque ad locum aëris : quod vero dicitur à cauſa vniuerſali adduci ignem etiam per motum deorſum:ſine fundamento dicitur ; quia talis deſcenſus non eſt neceſſarius ad bonum commune vniuerſi,cum conſtet ſine igne poſſe mixta generari per calorem Solis:ergo nõ fit à cauſa vniuerſali.Probatur conſequentia,quia vniuerſales cauſæ non mouent corpora ſublunaria contra propriam inclinationem ; niſi forte pro bono vniuerſali neceſſarius ſit talis motus, vt ad impediendum vacuũ;nec in ipſis corporibus poteſt poni inclinatio aliqua ad tales motus, niſi forte in ordine ad eumdẽ finem ſint neceſſarij.Quod vero fulgura deſcendere videamus,non probat ignẽ deſcendere,ſed ſolum ignitã exhalationẽ:hoc eſt calidiſſimã,quæ non eſt ignis elementaris, ſed mixtum quoddam,ſicut etiã flamma(quam vulgo ignem vocat) vt docet expreſſe Ariſt. 1.Metheor.ſumma 2.c.1.non eſt ignis,ſed fumus accenſus.

10 Secunda aſſertio, ſi quatuor elementa per diuinam virtutem congregarentur in vnum locum in certa, ac determinata proportione,atque in particulas diuiſa:verè,& propriè commiſceri poſſent,& per mutuam actionẽ, & re[illegible]m ad talẽ gradum diſpoſitionũ peruenire,vt omnia c[illegible]itur,& in materia

eorum

eorum noua forma mixti introduceretur iuxta exigentiam talium diſpoſitionum. Probatur ratione, & experientia: Ratione quidem, nam talis diſpoſitio conueniens formæ mixti nulla ratione efficaci probatur impoſſibilis; immo ex multis combinationibus primarum qualitatum ſecundum diuerſum gradum, & proportionem earum, vna, & plures dari poſſunt, quæ formæ alicuius mixti, vni, vel alteri elemento magis ſimili, quàm aliis naturaliter conueniat: & ex alia parte ita ſit diſconueniens omnibus formis elementorum vt cum ea non poſſint in ſuis materiis conſeruari. Tunc ergo naturaliter conſequitur in materiis omnium ſic diſpoſitis talis forma mixti, & in ea vniuntur ad compoſitionem eius. Experientia verò probatur, quia videmus ex aqua, terra, & aëre ſimul concurrentibus generari imperfecta animalia, atque etiam vapores, & exhalationes, de quibus ſuo loco oſtendemus non eſſe elementa ſubſtantialiter, ſed mixta: ergo ſicut duo, vel tria hæc elementa concurrere poſſunt ad propriam mixtionem, ita proportionata ſecundum actiuitatem, & reſiſtentiam, vt per mutuam actionem, & reactionem ſeſe corrumpant; & talis diſpoſitio ex hoc relinquatur in eorum materiis, quam naturaliter conſequatur forma mixti; ita poterunt concurrere quatuor, ſi adeo applicentur. Quare mixtio ex concurſu omnium elementorum poſſibilis cenſeri debet, quamuis non concurrant omnia naturaliter.

Tertia aſſertio, non ſolum eſt poſſibilis mixtio naturaliter ex concurſu duorum, vel trium elementorum, ſed ſæpe datur. 11
Hanc probat experientia adducta de generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ, & concurſu aquæ, & aëris: quam videmus fieri vigente pluuia æſtiuo præſertim tempore: atque etiam de generatione vaporum, & exhalationum ex aëre, & terra permixtis. Probatur deinde ex mixtione liquorum, vt aquæ, & vini, de quibus ſatis probabile eſt, vt inferius oſtendetur, ſic miſceri poſſe ſecundum quantitatem, & qualitatem, vt neutrum in ſe conuertat alterum, ſed ambo conuertantur in tertium per mutuam actionem, & reactionem, non quidem ſtatim, ſed poſt aliquod tempus: quorum mixtio ſatis propria eſt, cum ei conueniant omnes conditiones ab Ariſtotele aſſignatæ. Vtérque enim liquor verè, & propriè miſcibilis eſt, & quodlibet permeat, vel peruadit alterum, eúmque alterat, & tandem vniuntur in eadem forma mixti ſuperuenientis expulſis propriis: permanéntque in eodem mixto genito non ſecundum [illegible]tum, ſed ſecundũ aliquam virtutem propriam. Pro[illegible]lia experientia aquæ, & terræ, atque etiam aë[illegible] concurrentibus, & per mutuam actionem,

& reactionem corruptis generatur alimentum plantarum, quod eſt ſuccus quidam, ex quo aluntur, qui abſque dubio diuerſam habet naturam ab eis, & ideo non eſt elementum, ſed mixtum: ergo non ſolum eſt poſſibilis mixtio propria, ſed ſæpe datur in natura rerum. Et iuxta has conditiones intelligi debet ſententia Ariſtotelis, & communis: numquam enim Ariſtoteles dixit omnia elementa ſimul concurrere ad mixtionem, ſed indefinitè locutus eſt; intelligens omnia, vel ſaltem plura concurrere, & ex eis mixtionem fieri, atque etiam ex vno elemento, & alio corpore mixto, aut etiam ex pluribus mixtis ſeruatis propriæ miſtionis legibus. Et ex his aſſertionibus conſtat ſolutum eſſe primum argumentum pro contraria opinione poſitũ: probat enim de ſolo igne non poſſe naturaliter deſcendere ad loca aliorum elementorum, nec talem deſcenſum eſſe neceſſarium, quod prima aſſertio noſtra concedit.

12 Ad ſecundum negandum eſt antecedens, quòd repugnet in tali quantitate, & proportione applicari elementa ſecundum actiuitatem, & reſiſtentiam, quod nõ prius corrumpatur vnum, quam cætera, nam cum tanta ſit latitudo intenſionis in qualitatibus elementorum, & tot poſſint combinationes ex eis fieri ſecundum diuerſas proportiones actiuitatis, & reſiſtentię ſingulorum, facile intelligitur, quod ſic poſſint applicari, vt omnia corrumpantur ſimul, & materiæ eorũ permaneant diſpoſitæ pro forma mixti introducenda, in qua vniantur ſubſtantialiter.

QVÆSTIO II.

Quidnam mixtio ſit, & quomodo diſtinguatur à generatione, & cæteris mutationibus?

13 Circa primum de quidditate mixtionis Ariſtoteles capite præſenti in fine, ita eam definit, *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio.* Quam definitionem vitioſam eſſe affirmat Scaliger exercitatione tertia, idque probat duplici argumento. Primò, quia vitium definiendi eſt ignotum per aliud non minus ignotum explicare, hoc enim modo numquã poterit cognoſci definitum; ſed ita explicat Ariſtoteles ſua definitione mixtionem: ergo vitioſa erit. Probatur minor, quia mixtionem definit per miſcibile ita incognitum ſicut eadem mixtio. Secundò, quia in tali modo definiendi committitur vitioſus quidam circulus: ergo vitioſus cenſeri debet. Antecedẽs probatur, nã mixtio definitur per miſcibile, & miſcibile nõ poteſt definiri, niſi per eamdem mixtionem: ergo committitur circulus vitioſus. Probatur conſe

conſequentia,quia de primo ad vltimū ſequitur idē per ſemetipſū definiri : quia ſi mixtio definitur per miſcibile,& hoc rurſus per eandem mixtionem:ergo mixtio definitur per ſeipſam.

Noſtra tamen ſententia eſt, definitionem mixtionis traditam ab Ariſtotele eſſe bonam. Ita ſentiunt omnes eius interpretes in eodem capite,& ex eius explicatione probabitur. Notandum igitur eſt tria reperiri in mixtione. Primum eſt localis coniunctio eorum, quæ miſcenda ſunt, vt liquorum,aut elementorum, in quorum congregatione quodlibet interſecat aliud ſecundum ſuas partes;quod neceſſarium eſt ad perfectam mixtionem. Secundum eſt mutua eorum alteratio, nam cum contraria ſint, & ſibi inuicem approximata, viciſſim quoque agunt,& repatiuntur,actio autem, & reactio alterationes ſunt, per quas ſingulorum materiæ diſponuntur in eo gradu,& proportione,quam requirit forma mixti introducenda,& quæ ſufficit ad corruptionem eorum. Ideo ſequitur introductio formę mixti,& hæc eſt tertium, atque præcipuum, quod in mxitione includitur,& ad quod duo alia ordinantur. Hæc autem introductio formæ mixti dicit vnionem ſubſtantialē elementorum ſecundum materias proprias, quæ eſt quædā ſubſtantialis continuatio per propria indiuiſibilia,atq; per quam ex omnibus fit vna numero materia. dicit prætcrea vnionē huius materiæ continuatæ cum forma ſubſtantiali mixti,quæ in ea introducitur,& ex hac vnione reſultat mixtum per ſe primo productū per mixtionem tamquam proprius terminus eius. Et hæc tria explicuit Ariſtoteles tribus verbis, quibus continetur definitio eius, ait enim, *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio*, id eſt, ſubſtantialis coniunctio miſcibiliū,quæ congregantur localiter,& diſponuncur per alterationem. Vnio autem ſubſtantialis eorum per proprias materias mutuis alterationibus diſpoſitas, & eadē forma mixti informatas dicit productionem ſubſtantialem mixti. Hanc autem explicationē Ariſtotelis ſic poſſumus ad formam definitionis reducere : *Mixtio eſt mutatio ſubſtantialis, per quam producitur corpus mixtum ex miſcibilibus congregatis, & per mutuam alterationem diſpoſitis, atque corruptis.* In qua definitione 15
tria ponuntur,nempe mutatio ſubſtātialis:& terminus à quo,& ad quem eius:terminus ad quem eſt corpus mixtū per eam productum:terminus verò à quo ſunt miſcibilia congregata per alterationē diſpoſita,atque corrupta;non enim ſufficeret quomodocumque diſponi, vel alterari,niſi per talem alterationem, & diſpoſitionem corrumperentur, vt ſic poſſet in earum materiis vnitis forma mixti introduci. Pro genere verò eiuſdē definitionis ponitur. *Mutatio ſubſtantialis*, vt per eam cenſeantur excluſæ

omnes

omnes mutationes accidentales,vt ſunt alteratio, augmentatio,atque etiam productiones ſubſtantiales, quæ non ſunt mutationes,vt creatio alicuius ſubſtãtiæ. Per ſecundã particulam, nempe,*Corpus mixtum*,excluduntur generationes elementorũ, quæ quotidie fiunt,dum vnum elementum aliquã partem alterius in ſe conuertit. Per reliquas verò particulas excluduntur generationes aliæ mixtorũ corporum, quæ ex alijs mixtis ſine congregatione aliqua, vel alteratione miſcibilium corporum producuntur,vt ſunt generationes viuentium ex ſemine productorum,atque etiam non viuentium,quę ex materia alterius mixti ſimpliciter generantur: licèt enim hæc omnia verè ſint corpora mixta,in quibus virtute, vel potentia continentur elementa; productio tamen eorum non eſt mixtio ſaltem ſecundum totalem,& completam rationem eius per hanc definitionem explicatam ab Ariſtotele.

Ex hac autem explicatione poſſumus colligere argumentũ, quo probatur bonam eſſe definitionem Ariſtotelis hoc modo. Bona definitio eſt ea,per quam explicatur natura definiti,& diſtinguitur à quibuſcumque alijs;ſed talis eſt definitio Ariſtotelis,vt ex prædicta explicatione patet, per quam excluſæ ſunt omnes aliæ actiones,& mutationes tam ſubſtantiales, quam accidentales:ergo non debet vitioſa appellari,ſed bona.

16 Ad primum argumentum oppoſitæ ſententiæ neganda eſt minor,quod mixtio definiatur ab Ariſtotele per aliquid ignotum,quia prius quam mixtionem definiſſet explicuit quidnam miſcibile ſit, vnde iam notum erat dum per illud definita eſt mixtio.Ad ſecundum reſpondent aliqui mixtionẽ, & miſcibile eſſe relatiua;in relatiuis vero nullum eſſe inconueniens,immo & neceſſarium, quod vnum definiatur per alterum. Sed alijs non placet hæc ſolutio, quia etiam in relatiuis magnum eſt inconueniens,vnum definiri per alterum, cum ſequatur vitioſus circulus,atque etiã nugatio,& inutilis repetitio, vt in Dialectica probatur.Ideo reſpondent ipſi, miſcibile duobus modis ſumi,ſicut & mixtionem,propriè quidem,& impropriè. Miſcibile propriè ſumptum eſt illud quod cum alijs poteſt congregari,& à ſuo contrario alterari, atque corrumpi, atque etiam illud alterare,& corrũpere:ſic enim fiet ex vtroque tertiũ,quod vocatur mixtum.Improprie vero ſumitur miſcibile,pro corpore,quod cum alijs põteſt congregari, atque confundi modo tãtum locali per iuxta poſitionem:quemadmodum congregantur triticum & hordeum ad exiguas partes redacta in farinam. Hoc ſuppoſito dicũt Ariſtotelẽ definiſſe mixtionem propriam per miſcibile non propriè ſumptum,quia hoc modo relatiuum

eius eſt,& vnum relatiuum non poteſt definiri per alterum,ſed per miſcibile ſumptum improprie, quo pacto non refertur ad mixtionem propriã per eum definitã,ſed ad impropriã,& ideo bene Ariſtoteles explicuit mixtionẽ propriã per miſcibile improprium,non definiendo vnũ relatiuum per alterũ, vt illa inconuenientia fugeret.Hæc tamen ſolutio ſupponit falſum, & Ariſtoteli contraria eſt,ſupponit quidẽ falſum, quod vnum relatiuum non poſſit definiri per alterum, cuius oppoſitum probauimus in prædicamento ad aliquid.Quod vero ſit cõtra Ariſtotelẽ probo,ex verbis eiuſdem definitionis ab Ariſtotele traditæ,quæ ita ait: *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio.* Ex qua ita arguo: Miſcibile proprie ſumptum eſt corpus, quod cum alijs congregatur,non ſolum ſecũdum locum, & iuxta poſitionem quantitatis,ſed per verã alterationẽ,per quam ſe corrumpunt,& ex eis generatur miſtum,ſed euidens eſt hoc modo ſumi in verbis definitionis:ergo euidẽter falſum eſt dicere quòd improprie ſumatur.Probatur minor ex illo verbo. *Miſcibilium alteratorum*,id expreſſe ſignificante,nam impropria,miſcibilia, vt grana tritici, & hordei non miſcentur per alterationem.

Reſpondeo igitur Ariſtotelem ſine vllo vitio potuiſſe definire miſcibile proprie ſumptum per miſtionem:ſicut definiuit miſtionem per miſcibile.Nihilominus non eſt vſus,hac in parte tali modo definiendi,ſed gratia maioris claritatis voluit definire miſcibile propriè ſumptum, per alias conditiones materiales,quas ſequitur denominatio miſcibilis,& per quas melius innoteſcit,nempe quod ſit facile terminabile,& actiuum,atque paſſiuum. Quo ſuppoſito,manifeſtum eſt,nihil probare argumentum,cum ſupponat Ariſt.definiſſe mixtionem per miſcibile:& rurſus idem miſcibile per mixtionem.

Quomodo diſtinguatur mixtio à generatione, & cæteris actionibus,& mutationibus.

CIrca ſecundum,quod quæſiuit titulus quæſtionis de diſtinctione mixtionis à generatione, & cæteris mutationibus,diuerſo modo loquuntur recentiores.Nam quidam aſſerunt mixtionem differre à generatione tamquam ſpecies à genere.Ita Conimb.c.præſenti.q.2.art.2. quod aſſerunt colligi ex doctrina Ariſt.4.lib.Metheo.c.de putredine. Alij vero affirmãt differre accidentaliter per alterationem miſcibilium poſitam in eius definitione,quod ſic probãt,mixtio eſſentialiter ſumpta ſolum dicit generationem corporis mixti:alteratio vero præcedens,quęcumq; illa ſit,quamuis neceſſaria ad generationem, non tamen pertinet ad eſſentiã eius, ſed accidentaliter ſe habet ad illam 22.

ad illam;ſed per alteratione͞ miſcibilium præcedentem introductionem formæ mixti diſtinguitur mixtio à quacumque alia generatione ſubſtantiali:ergo ſolū diſtinguitur accidentaliter.

Vt autem noſtram ſententiam explicemus adnotandum eſt primò,miſtionem vnum importare quaſi de formali, & per ſe ſignificato;aliud vero,quaſi de materiali & connotato.De formali importat introductionem formæ ſubſtantialis ſua natura poſtulantis pro diſpoſitionibus quatuor qualitates elementorum ad certam temperiem reductas.Et in hac ratione formali conueniunt omnes generationes mixtorum corporum, ſiue fiāt ex eleme͞tis alteratis,& corruptis,ſiue ſimpliciter ex quouis corpore mixto. De materiali vero,& connotato dicit concurſum aliquorum miſcibilium, ſiue ſint elementa, ſiue mixta,vt patet de propria mixtione liquorum habentium qualitates contrarias. Et ab hoc materiali ſignificato, vel connotato ſumit mixtio propriam denominationem;nam ex formali ſignificato appellatur generatio mixti,non tamen mixtio;ſed denominationem mixtionis ſumit ex concurſu miſcibilium alteratorum,& corruptorum, in quorum materia introducitur forma ſubſtantialis mixti.

13 Secundo notandum eſt,corpus mixtum,vt tale eſt, duobus etiam modis conſiderari poſſe;primo ex parte formæ ſubſtantialis,quæ ex eo vocatur forma mixti,quia ex propria eſſentia, & natura petit qualitates elementorum pro diſpoſitionibus: & ex hac parte diſtinguitur quodlibet corpus mixtum ab omnibus,& ſingulis elementis: & quia diſtinctio hæc non eſt ſolum ex parte diſpoſitionum, quæ ſunt accidentia, ſed ex parte formæ ſubſtantialis ſecundum ſuam eſſentiam eas poſtulantis,eſſentialiter diſtinguitur corpus mixtum à corpore ſimplici,hoc eſt elementari, quia hoc non petit quatuor qualitates contrarias pro diſpoſitionibus; ſed duas tantum, & inter ſeſe non contrarias,vt aqua frigiditatem,& humiditatem; Secundo conſideratur ex parte earumdem diſpoſitionum: & hoc modo conſideratum non diſtinguitur eſſentialiter à ſimplicibus, ſed ſolum accidentaliter.

Quibus ſuppoſitis,noſtra ſententia, & communis tribus aſſertionibus explicatur.Prima eſt,mixtionem eſſentialiter ſumptam diſtingui à generatione elementorum, quaſi diſtinctione generica.Genericam autem voco hanc diſtinctionem, quia ſub quolibet membro eius continentur plures ſpecies. Probatur vero hoc argumento.Mutationes diſtinguūtur ſpecie athoma, vel ſubalterna per terminos ad quos per ſe ordinantur eodem modo diſtinctos; ſed corpus mixtum eſſentialiter diſtin

diſtinguitur ab elementari ſpecie ſubalterna continente ſub ſe plures ſpecies corporum miſtorum:ergo mixtio per ſe ad illud ordinata diſtinguetur genere, vel ſpecie ſubalterna à generatione elementi per ſe ordinata ad illud ſub quo plures etiam ſpecies elementorum continentur.

Secunda aſſertio, mixtio eodem modo conſiderata non diſtinguitur eſſentialiter à generatione vnius mixti ex altero. Probatur ex Ariſtotele 5. lib. Phyſ. cap. 2. vbi omnes mutationes reducit ad quatuor genera, nempe ad generationem, augmentationem, alterationem, & lationem; ſed mixtio eſt mutatio: ergo ſub aliquo ex his generibus contineri debet. Non ſub tribus vltimis: ergo ſub primo, quod eſt generatio. Quare non diſtinguitur eſſentialiter à generatione. Probatur deinde ratione; primo, quia ratio eſſentialis mixtionis ſumitur à forma ſubſtantiali producta, in quantum ſua natura poſtulat qualitates contrarias elementorum pro diſpoſitionibus; ſed hæc ratio cõmunis eſt productioni cuiuſlibet mixti, ſiue ex miſcibilibus, vel ex alio corpore mixto: ergo ex hac parte nõ poſſunt diſtingui eſſentialiter, quia communis ratio non diſtinguit eſſentialiter illa, quæ ſub ea conueniunt ſed ſolum diſtinguentur ſpecie diuerſæ generationes mixtorum ex diuerſis formis ſubſtantialibus mixtis, atque ex diuerſis corporibus mixtis per eas productis. Secundo, quia ſi mixtio differt ſpecie à generatione, per quam producitur mixtum eiuſdem formæ ſpecificæ, maximæ propter diuerſum modum tendendi in formas eiuſdem ſpeciei, quia illa tendit media commixtione elementorum; hæc vero ſine illa: ſed hic modus tendendi eſt accidentalis: cum ſolum ſe teneat ex parte elementorum, vt ſunt materia mixti, & differentia ex parte materiæ indiuidualis ſit accidentalis: ergo non poteſt conſtituere eſſentialem differentiam. 24

Tertia aſſertio, mixtio conſiderata ex parte termini à quo, atque etiam ex parte materiæ, nempe ex parte miſcibilium alteratorum concurrentium ad illam, diſtinguitur à generatione quacumque ſiue elementi, ſiue mixti ex alio mixto ſolum diſtinctione accidentali. Probatur, quia talis concurſus miſcibilium alteratorum non pertinet ad ſubſtantiam mixtionis deſumptam ex ſolo termino, ad quem per ſe ordinatur, qui eſt forma ſubſtantialis mixti, & mixtum ipſum per eam eſſentialiter conſtitutum: ergo non poteſt conſtituere diſtinctionem eſſentialem, ſed ſolũ accidentalem. Secundo, quia quod corpus mixtũ fiat ex hac, vel illa materia ſublunari, non variat eſſentiam eius, quã ſolum cõſtituit, & diſtinguit ab alijs forma ſubſtantialis: ergo mutatio ipſa, per quam producitur non erit 25

diſtin

diſtincta eſſentialiter propter eamdem materiam diuerſam ; & conſequentet,nec propter concurſum miſcibilium,ſub quorum forma præceſſit ? Er iuxta has concluſiones,in quibus fetè omnes recentiores conueniunt intelligi debet Atiſtoteles,dum diſtinguit mixtionem à generatione,& cæteris mutationibus.

26 Sed quamuis hæc ita ſe habeant, ſimpliciter, & abſolutè loquendo pronuntiandum eſt, mixtionem diſtingui à quacumque generatione,ſiue ſit elementi, ſiue mixti ex alio mixto. Et ratio huius eſt manifeſta,quia mixtio accipit denominationem à materiali,& connotato, nempe à concutſu miſcibilium alteratorum, & ideo nomine mixtionis non ſignificatur quæcumque generatio mixti ex alio mixto, ſed ſolum ea, quæ fit ex vnione miſcibilium, atque ex materia eotum, & ideo Ariſtoteles volens definire mixtionem, non ſolum formalem, atque eſſentialem rationem eius conſiderauit,ſed etiam materialem, & quaſi connotatam, per quam formalis, & eſſentialis intelligitur ; & vtramque poſuit in definitione, primam ſub vltimo verbo eius,nempe *Vnio*,poſtremam,duobus aliis, videlicet *Miſcibilium alteratorum*,modum definiendi obſeruans, quem obſeruare ſolet in definiendis accidentibus in abſtracto per proprium genus,& per ſubiectum, vel materiale connotatum loco differentiæ;vt ſi definiretur albedo, quod ſit forma conſtituens corpus album. Conueniens etiam fuit ſic definire mixtionem, vt clarius poſſet diſtingui non ſolum à generatione elementorum, ſed à generatione vnius mixti ex alio : hæc enim licet ſit productio corporis mixti,non eſt mixtio:cum notum ſit definitionem ei non conuenire.

QVÆSTIO III.

Quænam ſit cauſa per ſe, & immediata mixtionis?

29 PRæſuppoſita iam poſſibilitate naturali mixtionis, & explicata definitione eius, per quam à cæteris mutationibus diſtinguitur,cauſam eius efficientem per ſe,& immediatam quærimus, à qua fiat. Er prima opinio quorumdam recentiorum aſſerit non eſſe quærendam aliam cauſam per ſe, præter miſcibilia ipſa,à quibus producitur forma mixti hoc ordine, vt cum non informentur ſimul omnes partes materiæ eorumdem miſcibilium à forma mixti, quæ introducitur;ſed prius quædam, deinde aliæ,in his partibus,quæ informantur prius, producatur forma mixti efficienter à formis miſcibilium exiſtentibus in aliis partibus materiæ;in aliis vero partibus,quæ poſtea informat,

mat, producatur ab eiſdem partibus formæ mixti iam informantibus partes priores; & ſic in tota materia miſcibilium ab aliis,& aliis partibus eiuſdem formæ mixti de nouo informantibus. Nec ſequitur, inquiunt, quod effectus ſit perfectior ſua cauſa: nam licet forma mixti ſit perfectior ſingulis formis elementorum,non tamen omnibus ſimul ſumptis, à quibus primo producitur, hoc eſt, in prioribus partibus materiæ. Nec etiam ſequitur,quòd idem ſit cauſa propriæ corruptionis,nam diuerſæ ſunt partes formarum miſcibilium,à quibus producitur forma mixti in prioribus partibus materiæ, à partibus earumdem formarum expulſis, vel corruptis; quare ſolum ſequitur quaſdam partes formarum miſcibilium eſſe cauſam corruptionis aliarum partium earumdem formarum,à quibus realiter diſtinguuntur; & ideo diuerſæ ſunt res, quæ cauſant corruptionem aliarum. Et tandem non ſequitur, quod forma mixti producatur à re non exiſtente, nam partes illæ formarum miſcibilium, à quibus producuntur priores partes formæ mixti,non corrumpuntur eodem tempore,ſed ſequenti,& ideo veram exiſtentiam habent, dum actu cauſant.

Probatur hac ratione, in effectibus naturalibus, qui paſſim 30
producuntur in his inferioribus in ſpecie,& in indiuiduo determinatis,non eſt recurrendum ad cauſas vniuerſales,ſine vrgenti neceſſitate;ſed particulares,ac determinatæ debent eis aſſignari; ſed mixta, quæ producuntur per concurſum elementorum ſunt determinati effectus in ſpecie,& in indiuiduo,vt per ſe eſt manifeſtum: ergo à cauſis particularibus debent per ſe immediatè produci,& non ab vniuerſalibus.Non eſt autem aſſignabilis alia cauſa particularis, à qua producantur præter miſcibilia ipſa, quibus talis effectus tribui poteſt; vt oſtenſum eſt:ergo eis tribuendus eſt,& non cauſis vniuerſalibus,à quibus non eſt in hoc caſu recurrendum.

Hæc tamen ſententia apertè falſa eſt,quamuis probabilis iudicetur à Toleto qu. vlt. huius lib. quantum ad mixta non viuentia. Probatur primo,quia cuiuſlibet effectus per ſe intenti à natura debet dari cauſa per ſe immediata; ſed mixtum, quod producitur per concurſum miſcibilium eſt, effectus per ſe intentus, & productus à natura: ergo debet habere cauſam per ſe immediatam. Sed miſcibilia non poſſunt eſſe cauſa per ſe illius,vt aſſerit prædicta ſententia: ergo falſa erit. Probatur minor, quia quodlibet agens naturale applicatum paſſo per ſe intendit illud ſibi aſſimilare, ſicut per ſe intendit producere ſibi ſimile:ergo dum miſcibilia concurrunt ad agendum,& patiendum, quodlibet intendit conuertere in ſe ſuum contrarium, &

per talem conuerſionem producere ſibi ſimile in ſua ſpecie, vt ignis ignem, & aqua aquam. Mixtum verò, quod ex concurſu omnium ſequitur, eſt diſtinctum ſpecie ab omnibus, & ſingulis: ergo non intenditur per ſe ab aliquo eorum, nec ab omnibus; ſed per accidens ſequitur reſpectu eorum, cum ſequatur præter intentionem; quare repugnat produci ab eis tamquam à cauſis per ſe.

31 Probatur ſecundò, quia ſæpe contingit mixtum productum ex concurſu elementorum eſſe corpus viuens, vt dum producuntur per concurſum aquæ, terræ, & aëris imperfecta quædam animalia: ſed elementa non poſſunt eſſe principalis cauſa corporis viuentis, cum ſit eſſentialiater perfectius, non ſolum ſingulis, ſed etiam omnibus ſimul ſumptis: ergo repugnat miſcibilia eſſe cauſam principalem mixtionis, aut mixti per eam producti, ſed ad ſummum poterunt eſſe inſtrumenta vniuerſalium cauſarum per ſe illud producentium. Et hoc idem argumentum videtur conuincere in quibuſcumque mixtis etiam non viuentibus; nam quodlibet mixtum virtute continet omnia elementa: ergo perfectius eſt ſingulis, atque etiam omnibus. Probatur conſequentia, quia id, quod ſua virtute continet aliud, præſertim ſi ſit alterius ſpeciei eſſentialiter debet eſſe perfectius illo; ſed mixtum eſt alterius ſpeciei ab elementis, & virtute ea continet: ergo eſt perfectius ſingulis, & omnibus; quare repugnat eſſe effectum eorum, vt cauſæ præcipuæ eius.

Secunda opinio tenet, cauſam præcipuam, atque per ſe mixtionis, & mixti producti non eſſe miſcibilia, neque aliquã aliam particularem, ſed diſpoſita materia pro forma mixti per actionem, & reactionem eorumdem miſcibilium introduci in eam per actionem cauſæ vniuerſalis. Ita Albertus Magnus tractat 6. cap. 4. & lib. 2. de animalibus tractar. 1. cap. 8. D. Thomas in commentariis huius decimi capitis, Toletus quæſt. vltima huius libri, & omnes ferè recentiores. Et hæc eſt vera, & tenenda. Probatur hac ratione. Mixtio, & corpus mixtum debet habere cauſam per ſe, à qua procedat; ſed cauſa per ſe non ſunt miſcibilia, vt probauimus, nec eſt excogitabilis alia ſublunaris: ergo neceſſariò recurrendum eſt ad Solem, & alias cœleſtes virtu-
32 tes, à quibus tamquam à cauſis per ſe procedat. Hæc autem ſententia ſic probata, hac diſtinctione explicanda eſt. Mixta, quæ ex concurſu miſcibilium producuntur in rerum natura ſunt in duplici differentia; quædam viuentia, licet imperfectiſſima: (nam viuentia perfecta, licet ſint mixta corpora, non producuntur per mixtionem, ſed per generationem ex alio mixto, nempe ex ſemine deciſſo ab alio viuente) alia non viuentia,

uentia, vt lapides, metalla, & his ſimilia. Et mixtio, per quam procedunt viuentia, non eſt reducenda in corpora cœleſtia tamquam in cauſam principalem, quia viuens quodcumque perfectius eſt illis eſſentialiter, & ideo non poſſunt attingere productionem eius tamquam præcipua cauſa, quia hæc perfectior debet eſſe ſuo effectu, ſi ſit æquiuoca, vel æquè perfecta, ſi ſit vniuoca: quare neceſſe eſt, talem mixtionem, eiuſque effectum Deo tribuere tamquam cauſæ per ſe immediatæ, ac principali; corporibus vero cœleſtibus ſolum, vt inſtrumentis. Mixtio vero per quam procedunt mixta non viuentia, tribuenda eſt corporibus cœleſtibus tamquam cauſæ per ſe immediatæ, atque præcipuæ; qualitates verò miſcibilium ad ſummum poſſunt eſſe diſpoſitiones introductionem formæ mixti præcedentes in materia; & iuxta hanc diſtinctionem intelligitur communis ſententia, quam ſequimur ab omnibus ferè authoribus.

Ad argumentum verò alterius ſententiæ concedenda eſt maior, quod non ſit recurrendum ad cauſas vniuerſales in effectibus particularibus, & determinatis in ſpecie, & indiuiduo ſine vrgenti neceſſitate; hoc eſt, niſi contingat nullam poſſe dari cauſam particularem eorum in his inferioribus. Sed minor neganda eſt, quòd talis cauſa particularis mixtionis detur; nam quod miſcibilia ſint cauſa per ſe mixtionis, & mixti corporis per eam producti, repugnat, vt probauimus; nec eſt alia excogitabilis, quare vrgens neceſſitas poſtulat, vt ad vniuerſales recurramus, ſicut recurrunt omnes in aliis effectibus, quorum nulla datur particularis cauſa per ſe in his inferioribus.

QVÆSTIO IIII.

An elementa maneant in mixto ſecundum proprias formas ſubſtantiales?

PRima opinio aſſerit, non ſolum materias elementorum permanere in mixto, ſed etiam formas ſubſtantiales. Ita Auicena 1. ſufficientię cap. 1. Philopponus 1. lib. de Generatione ad textum 74. Albertus Magnus ibidem tract. 6. cap. 5. & 3. lib. de Cœlo tractat. 2. cap. 1. & 8. Nimphus 1. lib. de Generatione comm. 2 18. quæſt. 12. & 8. Metaph. diſp. 4. Iand. 6. Phyſ. quæſt. 4. Zimara theoremate 48. Scaliger exercitatione 101. Contar. in lib. de elementis, Aquilin. lib. 3. de elementis art. 3. Vega lib. 1. de arte medendi cap. 1. Thomas de Garuio lib. 1. ſummæ Medicæ tit. 1. quæſt. 1. eamque tribuit Galeno in lib. de ſubſtantia naturali ad finem, & 2. Methodi cap. 2. & cum his omnibus 33

Aureolus in 2. diſt. 17. Hanc etiam ſententiam tenuit Commentator 1. lib. de Generatione comm. 90. & lib. 3. de Cœlo comm. 67. ita eam explicans, vt formæ ſubſtantiales elementorum permaneant in mixto non ſecundum eſſe perfectum, ſed quodammodo remiſſum. (Supponit enim author iſte ſubſtantiam ſuſcipere intenſionem, & remiſſionem) ita vt ſicut alij dicunt qualitates elementorum permanere in mixto ad certum gradum remiſſum attemperatas, ita ipſe ſentiat de formis ſubſtantialibus.

Probatur teſtimoniis Ariſtotelis; nam 5. Metaph. cap. de element. tribus modis definit elementum. Prima definitio eſt; *Elementum eſt, ex quo in exiſtenti, aliquid primo componitur.* Secunda; *Elementa corporum dicuntur vltima, in quæ corpora diui-*
34 *duntur.* Tertia: *Elementum eſt, quod primo vnicuique ineſt.* Ex quibus ſequitur elementa, ex quibus mixta fiunt manere in eis ſecundum proprias formas ſubſtantiales. Probatur conſequentia, quia quod primo alicui ineſt, ipſum componendo, formaliter debet manere in eo. Alia etiam ſunt teſtimonia, in quibus Ariſtoteles quædam dicit de elementis exiſtentibus in mixto, quæ non poſſunt eſſe vera, niſi in eo ſint ſecundum proprias formas ſubſtantiales: vt capite præſenti in fine definiens mixtionem ait, *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio,* ſed quæ alterantur, non corrumpuntur, ſed permanent ſecundum formas ſubſtantiales: ergo ſic permanent in mixto elementa, alioqui ſi ſubſtantialiter corrumperentur, non bene diceretur mixtio alteratorum vnio, ſed corruptorum potius dici deberet. Et 2. lib. de anima text. 39. docet, quod niſi in corporibus animatis anima contineret, vel detineret elementa, diſcederent ab eis, & in diuerſa loca tenderent, in quæ naturaliter inclinantur, vt ignis ſurſum, & terra deorſum, quod patet verum eſſe non poſſe de ſolis qualitatibus, quæ nec diſcedunt à ſubiecto, nec mouentur per ſe localiter: ergo intelligi debet de elementis ipſis ſecundum formas ſubſtantiales, vt verum ſit, & 1. lib. de Cœlo text. 7. aſſerit corpora mixta moueri ad locum elementi in eis prædominantis, vt lapis ad terram, quæ in eo prædominatur; & in 2. lib. text. 22. & lib. 3. text. 68. probat elementa non habere propriam figuram, quia ſi haberent propriam, eam conſeruarent in mixto, & ideo non poſſent ex eis indifferenter componi mixta diuerſæ figuræ. Et tandem 2. lib. de anima text. 52. dubitat, quare ſenſus non ſentiant elementa, ex quibus conſtant, & reſpondet, quia non eſt medium inter ſenſum, & talia elementa, ſed immediatè ſunt in eo, & ideo non ſentiuntur, quia ſenſatio requirit mediũ, vt viſus, & auditus aërem, vel aquam. Hæc autem omnia

patet

patet non eſſe vera, ſi elementa ſolum ſint in mixto ſecundum ſuas virtutes,& non ſecundum formas ſubſtantiales.Sentit ergo Ariſt.hoc poſteriori modo in eo permanere.

35 Probatur deinde ratione,primo,quia ſi non manent in mixto formæ ſubſtantiales elementorum; ergo ſolum permanebit materia;vnde ſequitur non alio modo permanere in eo,ac permanet quodcumque corpus in alio ex eo genito,vt aër in aqua, ſi ex eo fiat.Cõſequens autem falſum eſſe probatur ex eo,quod nemo vmquam dixit corruptum virtute permanere in genito, & omnes affirmant elementa virtute ſaltē permanere in mixto: ergo ſentiunt aliquid aliud præter materiã permanere.Verbum etiã:*Saluantur enim virtutes eorum*,apud Ariſtotelem plus ſignificat,quam virtutes eorum permanere in potentia materię,quia ſi ſic ſolum permanent:ergo corrumpuntur ſecundũ eſſe actuale. Quod vero ſecundum eſſe actuale corrumpitur non ſaluatur,alioqui omnia,quæ moriuntur,vel pereunt, dicerentur ſaluari,cum permaneat materia eorum, in cuius poteſtate continentur forma,& accidentia.

36 Secundo, quia ſi elementa non manent in mixto ſecundum formas ſubſtantiales; ſequitur mixtum non minus eſſe corpus ſimplex,quam elementa;conſequens eſt falſum:ergo falſum eſt etiam, quòd elementa non maneant formaliter in mixto. Sed probatur conſequentia,quia ſi in mixto nõ manent formæ ſubſtantiales elementorum: ergo ſolum habebit compoſitionem ſubſtantialē ex materia,& forma;& accidentalem ex ſubiecto,& accidentibus, nempe ex qualitatibus elementorũ;ſed vtramque compoſitionem habent elementa, vt per ſe eſt manifeſtum, & nihilominus dicuntur corpora ſimplicia: ergo alia compoſitio ſubſtantialis ex formis elementorum neceſſariò ponenda eſt in mixto,propter quam non poſſit appellari corpus ſimplex.

Secunda opinio negat elementa permanere in mixto ſecundum formas ſubſtantiales,ſed has corrumpi docet in mixtione, & nihil aliud ſubſtantiale eorum permanere præter materiam. Ita D.Tho.2. contra gent.cap.55.& 56.& ibidem Ferrar.1.p.q. 76.art.4. ad 4. & ibidem Caiet.Scotus in 2. d.15.q.1.& ibidem Gregorius,Gabriel,Herueus,atque Capreol.Sonzin.10.Metaph. q.27.Iauel.8. Metaph. q.4. Ægidius quodlib.4. q.15. & omnes ferè interpretes Ariſt.capite præſenti, præſertim Albertus Saxoniæ q.19.Marſil.q.22.Aſtudillo q.vlt. Tolet.q.17.& cum eis Valleſius lib.de ſacra Philoſophia cap. 1. vbi probat hanc fuiſſe mentem Platonis,Hippocratis, & Galeni, & hæc ſententia non ſolum probabilior eſt,ſed vera,& tenenda.

37 Probatur duobus teſtimoniis Ariſtotelis ſatis expreſſis.

Primum habetur capite præſenti textu 84. his verbis, *Videntur enim ea, quæ miſcentur prius ex ſeparatis conuenientia, & poſſibilia ſeparari rurſus; neque permanent igitur actu, vt corpus, & album; neque corrumpuntur, neque alterum, neque ambo; ſaluantur enim virtutes eorum.* Secundum verò reperitur lib. 2. de partibus animalium cap. 1. non longe à principio, vbi ſic ait, *Cum itaque triplex ſit compoſitio, prima ſtatui poteſt ea, quæ ex primordiis conficitur his, quæ nonnulli elementa appellant, terram dico, aquam, aërem, ignem: ſed melius fortaſsè dici poteſt ex virtutibus confici elementorum, hiſque non omnibus, ſed vt ante expoſitum eſt, humiditas enim, & ſiccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum ſunt compoſitorum, cætera autem differentiæ eas ſequuntur.*

Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem, nam plura generantur mixta ſub aquis, nempe omnes piſces, ſed in eo loco nec poteſt exiſtere naturaliter elementum ignis, neque illuc vſque deferri, vt per ſe eſt manifeſtum. Et de aëre vix poteſt intelligi, quod ſub aqua ſit in omnibus illis partibus, in quibus generantur: ergo euidenter falſum probatur, quòd elementa ſint in mixto ſecundum proprias formas ſubſtantiales; & pari ratione de mixtis, quæ generantur in aëre, euidens eſt non poſſe conſtare elemento terræ, quod naturaliter repu-
38 gnat illuc vſque aſcendere. Ratione vero primo, quia ſi elementa manent in mixto ſecundum formas ſubſtantiales, vel in ſingulis partibus materiæ eiuſdem mixti omnes permanent, vel ſingulæ tãtum in ſingulis partibus eiuſdem materiæ. Si primum concedatur, euidenter ex eo ſequitur plures formas ſubſtantiales informare eamdem partem materię, quod naturaliter ſaltem eſſe impoſſibile docent omnes. Si verò dicatur ſecundum, ſequitur nullam dari veram, & propriam mixtionem. Probatur conſequentia, quia vna ex conditionibus omnino neceſſariis veræ mixtionis eſt, quod quælibet pars corporis mixti ſit mixta; ſed nulla daretur pars corporis mixti, quæ mixta eſſet, ſi in nulla eſſent omnes formæ elementorũ, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo nec daretur propria mixtio, ſed ſolum coniunctio quædam localis elementorum; nam quodlibet eſſet ſeparatũ ab alio ſecundum formam ſubſtantialem, atque etiam ſecundum materiam.
39 Secundò, ſi elementa permanent in mixto ſecundum proprias formas ſubſtantiales, vel præter illas habet mixtum aliam ſubſtantialem formam, vel non. Si non habet aliam, ſequitur primo, nullum dari mixtum animatum, aut viuens, quia formæ elementorum non ſunt animæ, ſed ea inferiores. Secundò ſequitur, nec mixta corpora diſtingui ſpecie inter ſeſe, neque ab elementis, & vtrumque eſt abſurdum. Sed probatur conſequentia hæc,

hæc,quia diſtinctio ſpecifica corporum eſt per formas ſubſtantiales,ſed omnia mixta habẽt eaſdem formas ſubſtantiales elementorum,& nullam aliam:ergo non diſtinguũtur inter ſe,neć ab elementis ſimul ſumptis,quorũ formas habent,& præter eas non habent aliam,per quã diſtinguantur ab eis. Si vero dicatur habere aliam formã,euidẽter ſequitur,in ſingulis partibus materiæ dari duplicẽ ad minus formã ſubſtantialem.Probatur conſequentia,quia forma mixti, quæ datur diſtincta à formis elementorũ,neceſſariò debet informare totam materiã elementorũ,vt totum corpus ſit mixtũ:ergo debet etiã informare omnes; & ſingulas partes eius;ſed in ſingulis partibus reperiuntur ſingulæ ſaltem formæ elementorum:ergo vt minimum informabuntur ſingulæ duabus formis ſubſtantialibus , nempe propria & communi forma mixti omnes informante.

Ad argumentũ oppoſitæ ſententiæ reſpondendũ eſt,quod tres illæ definitiones elemẽti ab Ariſt.traditæ diuerſis modis exponũtur à diuerſis authoribus. Nã primam,& tertiã exponit Scot. vbi ſup.§.ad dictum comment.non de conſuetis,aut vulgaribus elementis,terra,aqua,aëre,& igne,ſed de materia prima,quæ eſt primũ elementũ,ex quo cõponuntur omnia corpora. Quã expoſitionem ſequitur Tolet.vbi ſup.ad 2.& ſi hæc expoſitio vera ſit,nihil ex his definitionibus probatur aduerſus noſtrã ſententiam. Sed magis ad mentem Ariſt.videtur expoſitio D.Thom. aſſerentis eaſdẽ definitiones etiã conuenire cõſuetis elementis, ex quibus componuntur mixta; quod videtur colligi ex verbis ſecundæ definitionis.Et iuxta hãc expoſitionẽ dicendum eſt,ad rationem elementi ſufficere,quod actu,vel virtute inſit ei,quod ex eo componitur,vt Ariſt.ipſe docet in vtroq; teſtimonio pro noſtra ſententia adducto; nam in primo ait mixta componi ex elementis,vel potius ex virtutibus eorũ;& in ſecundo non manere in eo actu,neque etiã corrumpi , ſed virtutes eorum in eo ſaluari. Secunda vero definitio hunc ſenſum habet,quod mixtum diuiditur , aut reſoluitur in elementa , quia quando ex eo generantur elementa,vnum,vel multa,quaſi ab eo dicuntur ſeparari,& ſeparatio hæc,quaſi diuiſio vocatur,vel etiã reſolutio. 40

Definitio etiam mixtionis diuerſo modo intelligitur à diuerſis:nam quidam verbum illud *Alteratorum*, idem eſſe aiunt, atque *Corruptorum*, quia per mutuã alterationem corrumpuntur miſcibilia,& ſic corrupta vniuntur materiæ eorũ ſub eadem forma mixti.Hæc tamen expoſitio non eſt ad mentem Ariſtotelis, qui verbũ illud de vera alteratione præcedente intelligit, non de corruptione eã ſubſequente,vt ex contextu totius capitis eſt manifeſtũ. Senſus igitur definitionis ſatis eſt manifeſtus 41

ex dictis à nobis in 2. q. nam mixtio non ſolum dicit formale, nempe introductionem formę mixti:hęc enim ſola mixtio non eſt,cum cōſtet reperiri in qualibet generatione vnius mixti ex altero : ſed dicit etiam materiale,& connotatum, nempe concurſum miſcibilium ſe alterãtium; immo pro hoc tantum ſupponit,licet illud de formali ſignificet,& ideo melius dictum eſt *alteratorum*, quam corruptorum;quia concurſus miſcibilium ſe alterantium mixtio vocatur;quamuis per alterationem ſe corrumpant , ſed dum iam corrupta ſunt , mixtio non eſt , licet ſit introductio formæ mixti,quæ non habet rationem mixtionis , niſi in ordine ad alterationem præcedentem ſicut albedo non facit album,niſi in ordine ad corpus,cui inhæret.

Illud verò ex 2.lib. de anima ; nempe , quod diſſoluerentur elementa , & deſineret eſſe mixtum , niſi ibi eſſet forma mixti quaſi ea continens : argumentum quoddam Ariſtotelis eſt factum aduerſus Empedoclem, qui ponebat integra elementa in mixto,non ſolum ſecundum formas ſubſtantiales,ſed etiam ſecundum ſuas qualitates perfectas , addens, augmentum eiuſ-
42 dem mixti corporis non prouenire à forma eius : quo ſuppoſito probat Ariſtoteles , quod ſi ita eſſet diſſoluerentur elementa ; nam ſi forma mixti nihil agit , nec ab ea procedunt operationes;nec poſſent elementa detineri,vel contineri ab ea, ſed vnumquodque diſcederet in ſuum locum naturalem tendens : nihil ergo probat teſtimonium hoc aduerſus noſtram ſententiam. Aliud vero de motu mixti ab elemento prædominante ex propria ſententia Ariſtotelis eſt. Ideo reſpondeo, quòd potentia motiua vt grauitas , aut leuitas , à qua mouetur mixtum ad ſuum locum naturalem , eſt quædam ſecunda qualitas procedens ex mixtione primarum , vt docet expreſſe Ariſtoteles 2. lib. de partibus animalium in principio ; ideo ſi in mixtione elementorum prædominetur ignis ſecundum ſuas qualitates,generabitur mixtum ſimile naturæ eius, non ſolum ſecundum ſubſtantiam , ſed etiam ſecundum virtutem motiuam,quæ eam cōſequitur,eritque leue ad ſimilitudinem ignis. Si vero in mixtione prædominetur terra ſecundum ſuas qualitates,generabitur mixtum ei ſimile in ſubſtantia , & grauitate: & cum motus ſequatur ex virtute motiua , mouebitur mixtum ad locum elemēti prædominantis; cum ſit ei ſimile in ſubſtantia,& in virtute motiua;vt lapis ad locum terræ.Prædominatio vero elementi huius , vel alterius in mixtione ſecundum qualitates eorum intelligitur,per quas agunt,& patiuntur;& vnum dicitur potētius altero,& conſequenter prædominātiin mixto. Quare dum dicitur mixtū moueri ab elemento prędominante,

ſenſus

ſenſus eſt, moueri à virtute motiua ſimili elemento prædominari, quia procedit talis ratione eiuſdem elementi prædominantis in mixtione per ſuas qualitates; quare ex hoc ſolum ſequitur permanere elementa in mixto ſecundum ſuas qualitates, non ſecundum formas ſubſtantiales.

Aliud verò de figuris argumentum quoddam eſt contra Democritum, vt contextus eiuſdem litteræ oſtendit; ponebat enim Philoſophus iſte corpora componi ex athomis, tamquam ex elementis, à quibus proprias figuras dicebat eſſe inſeparabiles; quo ſuppoſito arguit bene Ariſtoteles, quod ex talibus elementis non poſſent componi mixta diuerſæ figuræ, qualia eſſe in rerum natura experimur. 43

Vltimum teſtimonium difficultate caret, loquitur enim Ariſtot. in eo, non de ſubſtantiis elementorum, ſed de qualitatibus eorum, quare ſenſus eſt, elementa, quæ ſunt in ſenſibus, vel organis eorum non ſentiri ab eis; id eſt, qualitates elementorum, ex quibus componuntur eadem organa, cum ſint mixta, non ſentiri; quia immediatè eis inhærent, & nullum datur medium, quod neceſſariò poſtulat ſenſatio.

Ad primum argumentum concedēdum eſt, nihil ex elementis permanere in mixto præter materiam, quia neque eædem numero qualitates permanent, ſed corrumpuntur cum formis ſubſtantialibus, ſed permanent aliæ ſimiles in certo gradu, quas poſtulat forma mixti introducta; & in hoc ſenſu dicitur, permanere elementa in mixto ſecundum ſuas qualitates ab his, qui cum Diuo Thoma, ac nobiſcum tenent accidentia inhærere compoſito, tamquam proprio ſubiecto; qui vero immediatè dicunt materiæ inhærere, conſequenter concedunt eaſdē numero qualitates elementorum ad certum gradum attemperatas permanere in mixto. De cæteris vero corporibus, ex quibus alia generantur, non poteſt eſſe verū, quod in eis permaneant, etiam ſecundum virtutes, quia nec eorum qualitates eo modo in eis permanent, ſed nuda tantum materia.

Ad ſecundum diſtinguendum eſt conſequens prioris enthymematis, quòd mixtum non ſit magis compoſitum, quàm elementum; nam ſi ex parte ſolius compoſitionis ſubſtantialis intelligatur; concedi poteſt; ſi vero ex parte qualitatum, ac diſpoſitionum, quas poſtulat forma mixti, falſum: nam forma elementi ſolum pro diſpoſitionibus poſtulat duas qualitates non contrarias: forma verò mixti omnes qualitates contrarias, & ideo ex parte harum maiorem habet compoſitionem, immo etiam ex parte ſubſtantiæ quodam modo dici poteſt habere maiorem, quia cum forma mixti naturaliter poſtulet talem 44

compoſitionem qualitatum contrariarum;quadam ratione virtuali dicitur compoſita,& magis compoſita,atque adeo minus ſimplex, quàm forma elementi, in qua ſolum duæ contrariæ virtute continentur.Merito ergo communi modo loquendi,& concipiendi elementa dicuntur corpora ſimplicia, mixta vero compoſita;nõ ſolum propter compoſitionem qualitatum contrariarum,ſed ſuo etiam modo propter compoſitionem ex materia,& forma quadam ratione virtuali mixta,vel compoſita.

DVBIVM.

Quidnam ſit elementa virtualiter contineri in mixto?

45 PRæſupponitur ex quæſtione iam agitata, quòd elementa manent virtualiter in mixto, dubitatur vero quidnam ſit virtute in eo permanere.Duo autem poſſunt ſignificari,dum dicitur elementa permanere virtualiter in mixto:primum, quòd permaneant per ſuas virtutes,aut qualitates proprias,nempe calorem,frigiditatem,humiditatem,& ſiccitaatem eaſdem numero,vel ſaltem ſpecie,iuxta diuerſas opiniones de ſubiecto accidentium.Secundum,quòd permaneant per ſuas formas ſubſtantiales virtute contentas in forma ſubſtantiali mixti.

46 Et prima opinio aſſerit, vtroque modo permanere elementa in mixto virtualiter.Ita Scotus in 2.d.15.quæſt.vnica.§.*Sed tamen*.Gregorius,& Gabriel.d.16.Ægid.2.lib.de gener.ad textum 48. Colonienſis cap. præſenti. Poſtremam verò continentiam virtualem formarum ſubſtantialium explicant exemplo medij caloris,vt viridis,vel rubei,qui dicitur virtute continere extremos,in quantum vtroq; participat,& quaſi conuenientia quædam vtriuſque eſt: neutrum vero extremorum continet alterum,quia neque ipſum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, ſolum, quia virtutes, ſeu qualitates eius in eo manent, non quia forma mixti virtute contineat formas ſubſtantiales elementorum. Ita Caietanus 1.p.q.76.artic.4. ad finem. Probat hoc argumento; ſi forma ſubſtantialis mixti virtute contineret ſubſtantiales formas elementorum, in aliquo genere cauſæ formalis, vel efficientis eas contineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ eſſe earum, ſicut anima ſenſitiua continet vegetatiuam, quia tribuit corpori eſſe vegetatiuum, vel efficientis; quia poſſet eas effectiuè producere in materia, vt corpora cœleſtia virtute continent qualitates elementorum, quia eas producunt in corporibus, vel certe quia operationes, quas

quas exercent formæ elementorum, poſſet forma mixti perfectius exercere, vel æquè ſaltem perfectè, ſed neutro modo eas continet: ergo ratione talis continentiæ virtualis non erit verum, quod elementa permaneant virtualiter in mixto, ſed ſolum ratione qualitatum. Probatur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ eſſe ſubſtantiale ignis, aquæ, terræ, & aëris, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo non continet formas eorum in genere cauſæ formalis. Sed neque in genere efficientis, quia nec poteſt formas elementorum effectiuè producere, vt producunt corpora cœleſtia, nec operationes eorum æquè perfectè exercere, ſed quas poteſt, iam minore longe perfectione: non enim poteſt lapis calefacere ſicut ignis, nec ſicut aqua infrigidare.

Secundo probari poteſt, quia id, quod continet virtute aliud, 47 perfectius illo eſſe debet: ergo ſi mixtum virtute continet formas ſubſtantiales elementorum, perfectius debet eſſe ſubſtantialiter, non ſolum ſingulis, ſed omnibus ſimul ſumptis, cum omnia ſimul ſumpta contineat ſubſtantialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur abſurdum, immo etiam de omnibus, quia licet mixta viuentia perfectiora ſint ſingulis elementis, atque etiam omnibus ſimul ſumptis, hoc non habent ſub ratione mixtorum, ſed ex ratione ſpeciali animæ habentis ſuperiorem gradum eſſendi reſpectu elementorum.

Noſtra ſententia hac diſtinctione explicabitur, per quam ad concordiam reuocari poſſunt duo iſti modi dicendi, quamuis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam ſubſtantialem virtute continere alteram; primo, ita vt eam per ſe ſumptam, atque immediatè contineat, quo pacto forma ſenſitiua continet vegetatiuam, vel cœleſtes continent elementares. Et iſte modus continentiæ perfectiſſimus eſt, & non formalis tantum, ſed per eminentiam, & ideo non reperitur, niſi in formis habentibus ſuperiorem gradum, vel modum eſſendi. Secundo modo poteſt contingere, quod vna forma dicatur continere alteram, non per ſe ſumptam, nec immediatè, ſed quia continet aliquam virtutem, vel diſpoſitionem eius propriam: nam cum talis diſpoſitio ſit quaſi in- 48 choatio eiuſdem formæ ſubſtantialis in materia, illud, quod continet hanc diſpoſitionem formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per ſe ſumptam, nec immediatè, ſed quia talem eius virtutem continet, & ideo quaſi remotè, & non ſecundum ſe, ſed per aliquid ad eam pertinens. Mixtum igitur non continet virtute formas ſubſtantiales elementorum ſecundum ſe ſumptas, nec immediata continen

continentia,vt probat euidenter argumentum Caietani, ſed in quantum continet virtutes,ſeu qualitates,quæ ſunt diſpoſitiones eorum propriæ,& quaſi inchoationes earumdē formarum in materia ; & continentia hæc reſpectu eiuſdem virtutis eſt proxima,ſed reſpectu formæ ſubſtantialis remota;& per quam non poteſt dici per ſe,vel ſecundum ſe contineri,ſed ſolum per aliquid ſui non pertinens ad propriam ſubſtātiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentiæ:modus vero Scoti iuxta ſecundum, & quia modus ille continendi proprius eſt;iſte vero improprius, quamuis in ſolo modo loquendi differre videantur Scotus,& Caiet.magis propriè loquitur iſte quàm ille. Quare argumentum Caietani concedendum eſt,quia de primo modo continendi formas ſubſtantiales elementorum conuincit,ſed non de ſecundo. Et eodem modo ad aliud argumentum diſtinguendum eſt conſequens: nam ſi modo priori contineret mixtum formas ſubſtantiales elementorum non ſolum deberet eſſe perfectius, ſed in ſuperiori alio gradu, vel modo eſſendi, ſed cum hoc modo
49 eas non contineat,non ſequitur id habere. Ex modo autem poſteriori continēdi non ſequitur perfectius eſſe debere omnibus elementis ſimul ſumptis,quia non poſtulat virtutes eorum pro diſpoſitionibus in materia ſecūdū gradū ita perfectū,ac formæ illorum,nec imperfectè operatur per eaſdem virtutes,aut qualitates.An vero neceſſe ſit perfectius eſſe ſingulis elementis?reſpondeo non eſſe neceſſarium,quod à poſteriori probari poteſt, cū videamus mixta quædam adeo imperfecta,vt licet omnibus qualitatibus elemētorum conſtent,non habent virtutem generandi ſibi ſimilia,vt lapides & ſimilia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, ſeu qualitates elementorum permaneant formaliter in mixto?

50 EX quæſtione præcedente videtur hæc reſultare;nam in ea aſſertum eſt, elementa non manere formaliter in mixto, hoc eſt ſecundum proprias formas ſubſtantiales, ſed virtute tantum,& cum dubitatum fuerit, quidnam ſit virtute, aut potentia permanere in mixto:reſpondimus, virtute permanere idem eſſe ac permanere per ſuas virtutes,ſeu qualitates,quæ ad certum gradum attemperatæ ſunt diſpoſitiones naturales formæ mixti, quæ ſequitur, permanere etiam eaſdem numero qualitates,ſi earum ſubiectum ſit materia prima, vel eaſdem

ſecundum

ſecundum ſpeciem,ſi ſubiectum ſit compoſitum, ad cuius corruptionem corrumpuntur accidentia omnia,quæ in ipſo erant; ſequuntur vero alia eis ſimilia.Dupliciter autem poſſumus excogitare has qualitates elementorum permanere in mixto per ſe,& formaliter;ſicut per ſe,& formaliter ſunt in ipſis elementis,quamuis non in eodem gradu, ſed remiſſiori in mixto ſint: vel nō per ſe,& formaliter,ſed quadā ratione virtuali;ita vt per actionem,& reactionē harum qualitatū,per quas miſcētur elementa,reſultet quinta quædā qualitas ab eis diſtincta, ſimplex quidem formaliter,ſicut ipſæ etiam ſimplices ſunt, ſed virtute eas continens;& qualitas hæc ſit,& dicatur proprium temperamentum mixti:propriaq; diſpoſitio in materia præcedens pro forma eiuſdem mixti introducenda. Et ſi hoc verum eſt, non permanebunt qualitates elementorum formaliter in mixto, ſed ſolum virtualiter in vna [illegible] qualitate ſuperiori contentæ, vel nulla reſultet talis qualitas diſtin[illegible], [illegible] qualitates ipſæ elementorum per ſe, & formaliter permaneant in c[illegible] quodam gradu, & proportione: & ipſæmet ſic attemperatæ ſint proprium temperamentum mixti, propriaque diſpoſitio materiæ ad introductionem formæ mixti.

Et prima opinio tenet non permanere per ſe,& formaliter, 51 ſed virtute tantum ratione illius temperamenti, quod qualitas quædam ſuperior eſt, in qua virtualiter continentur. Ita Scotus in 2.diſtin.15.q.vnica.§.id tamen.Albertus Magn.2.lib. Phyſ.titul.2.cap.1.Durand.2.quęſt.prologi num.19.& in 4 diſt. 12.q.3. Gregor. in 1.diſt.17.q. 3.art. 3. Iauellus 8. Metha.q.4. Sonzinas. 10. Metha.q.22.& 27. Herueus tractatu de pluralitate formarum. Probatur teſtimonio Ariſtotelis 2. lib.de generatione textu 48.vbi per mixtionem calidi, & frigidi,humidi,& ſicci ait generari mixtum, quod quaſi medium eſt inter eadem extrema;nempe inter calidum,& frigidum:neutrum tamen extremorum:ergo ſentit mixtum non eſſe calidum,neque frigidum formaliter, ſed temperamentum quoddam habere medium nempe qualitatem ſuperiorem virtute continentem calorem & frigus:quo pacto videtur exponere verba eius Diuus Thomas lectione 8. eiuſdem libri ad finem:& ideo videtur tenere eamdem ſententiam.

Sed probatur ratione.Primo, quia qualitates elementorum 52 ſunt naturales eorum proprietates,vel naturaliter ſaltem emanant à ſubſtantijs eorum;nam in eodem inſtanti,in quo generatur ignis, procedit ab eo calor ſummus, & ab aqua ſumma frigiditas:ergo vbi non eſt ſubſtantia elemētorum,non poſſunt reperiri qualitates iſtæ per ſe,& formaliter; ſed elementa non

ſunt

ſunt in mixto ſecundum formas ſubſtantiales:ergo nec poſſunt eſſe in eo ſecundum ſuas qualitates,niſi virtuali quadam ratione in vna aliqua ſuperiori contentas. Secundo, contraria non poſſunt naturaliter eſſe ſimul in eodem ſubiecto:nam ex propria definitione habent mutuo ſe expellere ab eo: ſed qualitates elementorum ſunt propriiſſimè contrariæ:ergo non poſſunt ſimul eſſe in mixto per ſe,& formaliter.

Secunda opinio eſt oppoſita, quòd qualitates elementorum manent per ſe, & formaliter in mixto, & non vt virtute contentæ in alia qualitate, vel temperamento. Ita Diuus Thomas 1.p.q.76.artic.4. ad quartum his verbis:*Ideo dicendum eſt ſecundum Philoſophum in primo de generatione, quòd formæ elemẽtorum manent in mixto, non actu,ſed virtute. Manent enim qualitates propriæ elementorum, licet remiſſæ, in quibus eſt virtus formarum elementarium.* Quod etiam tenet in [illegible]ntin.19.q.1.art.4.& in 3.d.16.q.1.art.1. idem [illegible] Caietanus 1.2.q.52. artic.2.§. ad hoc di[illegible], Capreol.in 2.d.30.q.1.ad primum contra primam [illegible]cluſionem,Phil.2.lib.de generatione ad textum 43. Ægidius ad textum 48.& 49. Vega 1.lib.de arte medendi cap.1. Valleſ. 1.lib. controuerſiarum medicarum cap. 6. Toletus 1.lib.de gener.q.18.& omnes ferè expoſitores capite præſenti, & hæc eſt probabilior,& tenenda.

53 Probatur teſtimonio Ariſtotelis cap. præſenti textu 84. vbi loquens de modo,quo elementa manent in mixto, ita ait:*Neque permanent igitur actu,vt corpus, & album, neque corrumpuntur: neque alterum,neque ambo: ſaluantur enim virtutes eorum.* Quæ verba non poſſunt eſſe vera, ſi ſolum manent virtualiter in illa alia qualitate, quæ ponitur pro temperamento mixti: ergo contra mentem Ariſtotelis eſt talis ſententia. Probatur antecedens, nam ſi ſolum manent virtualiter in illa qualitate: ergo corrumpuntur ſecundum proprias entitates, & rationes formales; quare non ſaluantur, vt aſſerit Ariſtoteles. Libro etiam 2.de partibus animalium capit.1.docet expreſſe mixtum componi ex virtutibus elementorum: ergo permanent in eo formaliter. Probo conſequentiam, quia ſi ſic non permanent, non poſſunt componere.

54 Probatur deinde ratione. Primò, quia quinta illa qualitas, quæ ponitur pro diſpoſitione materiæ ad introductionem formæ mixti,& pro temperamento eiuſdem mixti, naturaliter eſt impoſſibilis:ergo non eſt ponenda. Antecedens ſic probo, elementa in mixtione ſe corrumpunt per proprias [illegible]alitates:ergo per illas ad mediocritatem redactas di[illegible] ſufficienter materia pro introductione formæ mi[illegible] cõſequẽtia,

quia

quia eadem diſpoſitio expellens formam præxiſtentem, diſponit materiam ad introductionem ſequentis, vt euidenti inductione conſtare poteſt in qualibet generatione: fruſtra ergo, & ſine fundamento ponitur alia qualitas ſecunda ex commixtione primarum reſultans pro diſpoſitione materiæ ad formam mixti, & conſequenter naturaliter eſt impoſſibilis, quia nihil poteſt natura fruſtra facere. Suppoſito etiam quod daretur talis qualitas, falſum eſt, quod non permaneant in mixto genito qualitates elementorum: quod ſic probo. Toto tempore mixtionis permanent qualitates iſtæ, cum per eas agant, & patiatur elementa, vel ergo ſubiectantur in materia prima, vel in eiſdem elementis: ſi primū concedatur, euidenter ſequitur permanere in mixto genito, quia permanente ſubiecto non poſſunt accidentia eius perire, cum non ſit agens, à quo deſtruantur; ſi vero ſint in elementis, & ideo ad corruptionem illorū corrumpantur iſtæ qualitates numero, neceſſe eſt alias ſimiles ſuccedere in re genita, quia diſpoſitiones ſequentes ſimiles ſunt præcedentibus in quacumque generatione: ergo permanebunt formaliter in mixto. Denique non eſt minus falſum, quod dicit eadem opinio, non poſſe ſimul eſſe in mixto, quia ſunt contrariæ: nam in aqua calida reperiuntur ſimul calor, & frigus in gradu remiſſo, & ſimiliter in aëre: ergo contrarietas earum non tollit, quin poſſint eſſe ſimul in gradu remiſſo.

Probatur ſecundo euidenti experientia, quòd iſtæ qualitates ſint formaliter in mixto: nam in mixtis exiſtentibus in ſua naturali diſpoſitione, experimur eſſe formaliter calorem, & frigiditatem, atque etiam ſiccitatem, & humiditatem: vt in homine, lapide, oleo, & vino: ergo aperte falſum eſt, id negare.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo, facile poſſe intelligi 55 ſenſum eius, ſi ad contextum litteræ attendamus: nam eo loco vult Ariſtoteles oſtendere mixtum quaſi medium eſſe inter elementa, quia ex qualitatibus eorum ad certum gradum remiſſionis attemperatæ generatur, & ſecundum diuerſum gradum, atque modum, quo attemperantur, variatur temperamentum, vel complexio mixti. Ideo aſſerit mixtum ex calido, & frigido generari, atque ex ſicco, & humido, non ſimpliciter ſumptis, hoc eſt, vt ſunt in elementis, ſed in certo quodam gradu proportionatis, in quo ſenſu docet, idem mixtum neutrum extremorum eſſe, hoc eſt nec calidum, nec frigidum, vt ſunt extrema, ſed medium tenere reſpectu vtriuſque: quod ſatis clarè exponitur à D. Thoma: & ideo ſine fundamento citatur pro ſententia [illegible] ſertim cum expreſſe teneat contrariam [illegible]

Ad primum

Ad primum argumentum negandum eſt antecedens, quantum ad primam partem, nempe, quòd primæ qualitates elementorum ſint propriæ paſſiones eorum: quod ſic probatur. Propria paſſio conuertitur cum ſubiecto, cuius naturam ſequitur, quare non poteſt conuenire alijs vllo modo; ſed qualitates iſtæ non conuertuntur cum elementis, neque eis ſolis conueniunt, ſed etiam alijs: ergo non ſunt proprietates. Probatur minor euidenti experientia, quia in pluribus mixtis, etiam in ſua naturali diſpoſitione exiſtentibus reperiuntur, vt in homine, lapide, oleo, ac vino, & cæteris. Et ſi dicatur, conuenire alijs in gradu remiſſo, aſſentior; ſed ex hoc probatur, non eſſe proprietates elemẽtorum, quia nec proprietas ſuſcipit magis, & minus, ſicut nec eſſentia, quam ſequitur, neque vllo modo, vel in gradu aliquo poteſt conuenire alijs. Nam eo ipſo, quod in gradu remiſſo alijs conueniat, ſimpliciter, & eſſentialiter conuenit, cum intenſa, & remiſſa qualitas eamdem eſſentiam habeant. Secundo, ſi qualitates iſtæ ſunt propriæ paſſiones elementorum,

57 vel id habent in ſummo gradu intenſionis, vel etiam in gradu remiſſo: neutro modo id habere poſſunt: ergo falſum eſt, quod ſint propriæ paſſiones. Minor quantum ad gradum remiſſum euidens eſt, cum conſtet reperiri in alijs hoc modo. Probatur vero, quod nec in ſummo gradu id habeant, nam propria paſſio ſemper debet conuenire ſubiecto, nec ab eo poteſt naturaliter ſeparari: ſed qualitates iſtæ in ſummo gradu non ſemper conueniunt elementis: ergo neque hoc modo ſumptæ poſſunt eſſe proprietates eorum. Minorem probo, quia dum elementa agunt, & repatiuntur, aliquem gradum oppoſitæ qualitatis in ſe ſuſcipiunt: quod non fit, niſi cum expulſione alterius gradus propriæ qualitatis, quam ideo non ſemper habent in ſummo gradu intenſionis. Quod verò qualitates iſtæ in ſummo gradu emanent naturaliter ab elementis, non ſatis eſt, vt cenſeantur proprietates, vel paſſiones eorum: ſed propterea emanare exiſtimandum eſt, quia ſunt diſpoſitiones neceſſariæ ad conſeruationem eorum, & ex alia parte, quaſi potentiæ naturales eis conceſſæ à natura ad exercendas operationes ſibi connaturales, & vt ſint eis pro inſtrumentis ad generandum ſibi ſimilia.

58 Ad ſecundum argumentum recentiores quidam conceſſa maiori, diſtingũt minorem: quod qualitates elementorum ſint contrariæ, nam in gradibus intenſis contrariæ ſunt, non tamen in gradibus remiſſis: & ideo remiſſæ poſſunt eſſe ſimul, quo pacto ſunt in mixto. Hæc tamen ſolutio non caret difficultate, quia contrarietas conuenit his qualitatibus eſſentialiter, & ideo etiam in gradibus remiſſis debet eis conuenire. Ideo reſpon

reſpondeo, qualitates contrarias ſemper poſſe ſe expellere, ſed non ſe expellere actu, niſi in ordine ad diſpoſitionem ſubiecti: diſpoſitio autem mixti talis eſt, vt forma eius exigat contrarias qualitates attemperatas pro diſpoſitionibus, quæ nec ſe expellunt expulſione formali, nec effectiua, vt explicabitur in 2. lib. vbi de contrariis qualitatibus in ordine ad ſubiectum conſideratis ex profeſſo diſputat Ariſtoteles.

QVÆSTIO VI.

An liquores ad veram mixtionem concurrere poſſint, ita vt ex duobus, qui miſcentur, reſultet tertium ab vtroque diſtinctum?

59 EXplicata natura mixtionis in elementis, quæ miſceri ſolent, & modo, quo miſcibilia permanent in mixto; reſtat agere de mixtione liquidorum corporum; an vera ſit, & propria; vel ſolum ſecundum ſitum, & apparentiam miſceantur, gratia exempli: dum miſcentur aqua, & vinum; vel vinum & acetum, aut liquores alij, quærimus, an corrumpantur ſecundum proprias formas ſubſtantiales; ita vt ex vtroque reſultet tertium ab eis diſtinctum, vel integra permaneant, & ſolum miſceantur ſecundum apparentiam, ex eo, quod mutuo ſe interſecant, & peruadunt; & ideo apparet fieri ex eis quoddam tertium; ſed re vera quodlibet eorum in ſua ſpecie permanet, etiamſi in minutiſſimas partes diuiſum per alterius ingreſſum.

Et prima opinio tenet, quod ſi duo liquores miſceantur ſecundum quantitatem, ita vt quodlibet peruadat alterum, illumque interſecet, vtrumque etiam corrumpetur per mutuam diuiſionem, & ex vtriuſque corruptione reſultabit tertium; & ideo vera erit mixtio; & non ſecundum ſolam apparientiam. Ita ſentiunt Palud. in 4. diſt. 12. quæſt. 1. Capreol. diſtinct. 13. q. 1. & videtur idem ſentire Diuus Thomas 3. par. q. 77. artic. 8. vbi ita ait. *Si enim permiſceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod poſſet diffundi per totum vinum, totum fieret mixtum: quod autem eſt commixtum ex duobus, neutrum miſcibilium eſt, ſed vtrumque tranſit in quoddam tertium ex his compoſitum.* Probant Palud. & 60
Capreolus hoc argumento. Duo liquores ita permixti, vt quilibet peruadat ſuis partibus omnes partes alterius, ſe interſecant vſque ad partes minores minimis; ſed in quantitate minori minima non poteſt conſeruati forma eorum: ergo vtrumque corrumpitur. Quare neceſſe eſt generetur tertium ab eis

diſtinctum, vel permaneat materia ſine vlla forma, hoc eſt naturaliter impoſſibile: ergo illud eſt neceſſarium. Secundo, quia liquores ita permixti, vel mutuò ſe interſecant in minutiſſimas partes in infinitum;vel eorum diuiſio ſiſtit in quibuſdam partibus,non amplius ſe interſecantibus; ſed hoc ſecundum eſt impoſſibile:ergo primũ erit neceſſarium. Ex quo euidenter ſequitur vtrumq; corrũpi,vel cõtinuum diuidi in omnem partem, & cũ hoc ſit impoſſibile,illud erit neceſſariũ.Sed probatur minor, quia ſi perfectè permiſcentur:ergo quælibet pars quãtumcumque minima erit permixta ex vtroque,quod non poteſt intelligi,niſi per mutuam diuiſionem; quare nullũ poteſt habere terminum diuiſio,ſed neceſſe eſt,in infinitum procedat,quod eſt ſe interſecare ſecundum omnes partes in infinitum;& conſequenter diuidere ſe in infinitum,& ideo in omnem partem.

61 Secunda opinio negat omnino veram mixtionem in liquoribus, ſed aſſerit ſolum permiſceri ſecundum ſitum , & apparientiam,eo modo,quo antiqui Philoſophi(quos reijcit Ariſtoteles capite præſenti)dicebant miſceri elementa. Ita ſentiunt recentiores quidam. Quod præcipue probant experientia , quia poſt permixtionem vnius liquoris cum alio certo quodam artificio fit ſeparatio vnius ab alio,vt aquæ à vino, vel vini ab aqua:ergo non fuit facta inter eos vera mixtio , nec fieri poteſt. Probatur conſequentia,quia per veram mixtionem vtrumque fuiſſet corruptum,& in tertium conuerſum:ergo neutrum eſſet ſeparabile ab alio in propria ſpecie,& natura.Sed poteſt etiam probari hoc argumento:in vera mixtione miſcibilia ſe corrumpunt per veram actionem & reactionem,non ita vt vnum in aliud conuertatur,ſed omnia in tertium,quod euidens eſt,non poſſe fieri,niſi ad quamdam mediocritatem attemperentur qualitates eorum, cum qua mediocritate non poſſint formæ propriæ conſeruati, ſed mediocritas eadẽ ſit propria diſpoſitio formæ illius mixti, quod ex vtroque generatur; ſed hoc non poteſt contingere in liquoribus: ergo non poteſt dari in eis vera mixtio. Probatur minor,quia vel vtrumq; eſt corpus mixtum,vel ſaltem alterum: ergo habet iam qualitates attemperatas, vel ad mediocritatem redactas.Quare non poterit ex eo corrumpi,quod ad mediocritatem reducantur, nec propterea per corruptionem vtriuſque generari aliud mixtum, cuius forma poſtulat pro diſpoſitionibus qualitates attemperatas. Et ſi dicatur,diuerſo modo attemperatas qualitates poſtulare formam vnius mixti, & alterius,& ideo variato temperamento per actionem,& reactionẽ,corrũpi miſcibilia (etiam ſi mixta ſint) quia non poſſunt formæ eorum conſeruari cum eo;generari vero aliud mixtũ diuerſum à tẽperamento

mēto vtriuſq; miſcibilis cuius forma tale tēperamentū poſtulat. Cōtra hoc eſt, quod omnia corpora mixta cōueniūt in eo, quod qualitates temperatas, aut remiſſas poſtulant, & ſolum differunt ſecundū diuerſum gradū, vel intenſionē earumdē qualitatū; ex quibus conſtat temperamentū hoc, vel illud; ſed per maiorē, vel minorē intenſionē qualitatū non excedentem temperamentum aliquod mixti corporis non videtur poſſe naturaliter corrumpi mixtum, quamuis tale temperamentū non ſit ei conſentaneum: ergo nec generari poterit mixtū aliud ex liquoribus. Probatur minor ex ſimilitudine elementorū, quia non ſtatim ac elementū habet qualitates ſibi naturaliter cōuenientes magis intenſas, vel magis remiſſas corrūpitur; ſed cum maiori intēſione, vel remiſſione earum conſeruatur, quamuis extra naturalem diſpoſitionē, vt patet de aqua nimis calida, & aëre nimis frigido: ergo pari ratione conſeruabitur mixtū habens qualitates magis vel minus intenſas, aut remiſſas, efficientes diuerſum temperamentum; & ideo non corrumpetur, vt tertium aliud mixtum generetur ex duobus poſtulans temperamentum diſtinctum.

Noſtra ſententia tribus concluſionibus explicanda eſt. Prima aſſerit, liquores quantumcumque permixtos ſecundum quantitatem non ſe corrumpere per ſolā diuiſionem mutuā, nec ex eis generari tertium; & ideo non coniungi per veram mixtionem, ſed apparentem, niſi alteratio mutua intercedat. Hæc eſt contra primam opinionem. Quam ſic probo, quantū ad primum, quod aſſerit, non ſe corrumpere per ſolam diuiſionem. Corpora naturalia habentia contrarium non ſe corrumpunt, niſi per alterationē contrariæ qualitatis: ergo liquores permixti non poſſunt ſe corrumpere, niſi vnus alteretur ab alio per qualitatem cōtrariam: quare non ex eo ſolum, quod mutuo ſe interſecant, corrumpentur. Euidens eſt conſequentia, quia diuiſio quantitatiua non eſt alteratio. Sed probatur antecedens, quia vera, & ſubſtantialis corruptio ſolum poteſt fieri per ſe à cōtrario, & ideo corpora, quę contrario carent, incorruptibilia ſunt. Secundò, quia ſi per ſolam diuiſionem mutuam abſque alteratione ſe corrumpunt liquores permixti, maxime quia in infinitū ſe interſecant, hoc eſt, ſecundum partes minores, & minores in infinitum; & ideo ſecundum partes minores minimis, in quibus non poſſunt conſeruari formæ eorum, vel ſi poſſunt procedet diuiſio in infinitum, & dabitur continuum diuiſum in omnem partem, ſed vtrumque horum eſt falſum: ergo falſum quoque erit, quod per ſolam diuiſionem mutuam ſe corrumpant. Probatur minor, quia liquores homogenei ſunt: homogenea vero nec via generationis, nec via corruptionis poſtulant terminum 62

intrinſecum paruitatis; ita vt ſignata quacumque non poſſint formæ eorum in minori introduci, atque etiam in minori eſſe; falſum igitur eſt, quod ideo corrumpantur, quia diuiſio actualis procedit in infinitum, & quia ſe interſecant vſque ad minora
63 minimis. Quod vero ideo corrumpantur, quia diuiſio actualis procedit in infinitum, non eſt minus falſum, quia talis proceſſus apertam implicationem dicit propter naturam continui, quod non poteſt eſſe diuiſum in omnem partem, niſi ex indiuiſibilibus tamquam ex partibus ſit compoſitum. Probatur ſecundum, nempe quod liquores ex eo ſolum, quòd ſe interſecant abſque vlla alteratione inreueniente non miſceantur vera mixtione, ſed ſolum apparenti, quia mixtio, vt definit Ariſtoteles ad finem præſentis capitis, eſt *Miſcibilium alteratorum vnio:* ergo repugnat dari veram mixtionem ſine alteratione. Solum ergo dabitur apparens inter liquores ſe interſecanres abſque vlla alteratione.

64 Secunda concluſio, ſi liquores permixti ſecundum quantitatem ſint eiuſdem ſpeciei, nullam habentes qualitatem contrariam, nec poteſt dari inter eos vera mixtio, ſed apparens tantum; nec poſſunt ſe corrumpere, vel tertium ex vtroque generari, ſed retinebit ſemper vtrumque propriam formam. Hæc ſequitur ex præcedenti, quia corpus naturale non poteſt per ſe corrumpi, niſi à contrario, nec etiam poteſt corrumpi per ſolam diuiſionem, ſi ſit homogeneum: ergo liquores non habentes vllam qualitatem contrariam corrumpi non poſſunt. Probatur conſequentia, quia ſimile non poteſt agere in omnino ſimile; ſed tales liquores eſſent omnino ſimiles, vt per ſe patet: ergo non poſſunt mutuo ſe alterare, nec mutuo ſe corrumpere; ſed per ingreſſum vnius in alterum continuabuntur, & per continuationem fient vnum numero corpus.

Tertia concluſio, ſi liquores diuerſæ ſpeciei, vel eiuſdem contrarias qualitates habeant, vera, & propria mixtio poteſt dari inter eos; & mixtum tertium ex vtroque generari ſpecie, vel numero diſtinctum. Hæc eſt contra ſecundam opinionem: & probatur teſtimonio Ariſtotelis capite præſenti, vbi ita air: *Actiuorum autem, & paſſiuorum quacumque ſunt facilè diuiſibilia; multa quidem paucis, & magna paruis compoſita non faciunt mixtionem, ſed augmentationem dominantis: ideo gutta vini decem millibus congiis aqua non miſcetur: ſoluitur enim forma, & mutatur in vniuerſam aquam: quando autem potentiis adæquantur, quodammodo tunc mutatur quidem vtrumque in dominans ex ſui ipſius natura: non generatur autem alterum, ſed medium & commune,* & paucis interpoſitis: *ideo facile terminabilia diuiſibilium & paſſi*

& paſſiuorum miſcibilia ſunt, vt humida miſcibilia maxime cor- 65
porum. Ex quibus ſic arguo. Omnes iſtæ conditiones conueniunt liquoribus habentibus contrariam qualitatem: ergo miſcibilia ſunt vera, & propria mixtione. Euidens eſt conſequentia, quia ſunt conditiones requiſitæ, & ſufficientes ad veram mixtionem ab Ariſt. deſignatæ. Sed antecedens probatur, quia tales liquores ſunt facilè terminabiles, humidi, atque etiam actiui, & paſſiui: ergo mixtio vera, & propria dari poteſt inter eos, & tertium ex vtroque generari. Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem in mixtione aquæ, & vini, quæ talis fieri poteſt, vt vinum tandem deſinat, & id quod permaneat, non ſit aqua, nam vtrumque colligitur ex accidentibus eius, præſertim ex ſapore; & nihilominus qualitates vtriuſque permanent in eo ſecundum aliquem gradum: ergo verè miſcentur, & per veram mixtionem eorum generatur tertium mixtum. Præterea, experientia conſtat ex duplici vino diuerſæ qualitatis, ac diſpoſitionis in tanta quantitate permixto fieri acetum, quod patet eſſe ſpecie, vel numero ſaltem diſtinctum ab vtroque, vt ex qualitatibus, atque effectibus eius colligitur: ergo vera mixtio datur inter liquores, & vera generatio mixti ex ea. Probatur deinde 66
ratione ex definitione mixtionis deſumpta. *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio*, ſed liquores poſſunt miſceri ſecundum exiguas partes, & poſſunt ſe alterare, ſi cõſtent contrariis qualitatibus: ergo poſſunt quoq; vniri ad generationẽ mixti, etiamſi vtrumque corpus mixtum ſit, nihil ergo eis deficit, vt poſſit inter eos vera, & propria mixtio reperiri. Hæc autem concluſio ſic eſt intelligenda, vt tales liquores miſceantur ſecundum debitam proportionem qualitatum, & quantitatis: nam ſi vinum excedat alterũ magno exceſſu, non dabitur inter eos vera mixtio, nec generabitur ex eis tertium, ſed potentius corrumpet aliud, & in ſe conuertet, vt docuit expreſſè Ariſt. cap. præſenti text. 88. exemplo guttæ vini, quæ ſi proijciatur in amphora plena aquæ, non miſcetur, ſed in vinum conuertetur. Vnde ſequitur, nec exiguam aquam maiori vini portioni adiunctam miſceri, ſed in vinum conuerti, & ita abſque dubio contingit in myſterio Euchariſtiæ, in quo exigua illa aqua vino in calice ſuperinfuſa per actionem eiuſdem vini in ipſam, conuertitur in vinum, & fit conueniens materia ſacramenti, ac per verba conſecrationis in ſanguinem Chriſti conuertitur. Quod vero eam in ſe poſſit vinum conuertere, facile probari poteſt, quia vinum qualitatem habet contrariam aquæ, cum ſit mixtum, per quam poteſt agere in aquam exiguam, & eam in ſe conuertere.

Nec D. Tho. contrarium vnquam ſenſit, quia verba illa à no- 67

bis citata, aſſerunt quidem liquores perfectè mixtos ſecundum quantitatem, ita vt mutuo ſe interſecent, corrumpi, & ex eis generari tertium, non tamen ſe corrumpere per ſolam diuiſionem, ſed per alterationem intercedentem, quam iuuat diuiſio ſecundum partes exiguas ad veram mixtionẽ requiſita. Et quod iſte ſit ſenſus D. Tho. probant verba ſtatim ſubiuncta in toto articulo, quibus docet tales liquores permixtos poſſe eſſe diuerſæ ſpeciei, vt vinum, & aquam, & tunc ſolui ſpeciem vini, & reſultare alium liquorem diuerſæ ſpeciei; poſſe etiã eſſe ſpeciei eiuſdem, vt ſi vino albo permiſceatur rubeum, & tunc ait non remanere idem numero vinũ, ſed aliud reſultare diſtinctum numero. Has vero mutationes ſubſtantiales liquorum eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei non per ſolam mixtionem quantitatis, ſed per veram alterationem fieri docet expreſsè in ſolutione ad primum eiuſdem articuli his verbis: *Talis permutatio fit per actionem, nam accidentia vini remanentia* (loquitur enim de accidentibus Euchariſtiæ) *retinent actionem ſubſtantiæ ſecundum prædicta, & ita*
68 *immutando afficiunt liquorem appoſitum.* Immerito ergo D. Thomas refertur à quibuſdam recentioribus pro prima opinione, cum tam efficaciter colligatur contrariam (quam ſequimur) tenere. Sed nec D. Tho. aſſerit in eodem articulo (vt voluerunt multi) quod in quocumque caſu, quo ſpeciebus vini conſecrati permiſcetur aqua, vel aliud vinum non conſecratum, deſinit eſſe ſub eis ſanguis Chriſti. Nam licet id videatur aſſerere, ſenſus tamen eius ex verbis eiuſdem ſolutionis iam citatis colligi debet, qui talis eſt, vt ſi liquor admixtus ſpeciebus vini conſecrati ſit eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei cum eis habens contrariam qualitatem, per quam agere, & pati poſſit ab eiſdem ſpeciebus, & eas corrumpere, vel ab eis corrumpi, ita vt non permaneãt ſpecies vini conſecrati in eadem entitate numerica, quam habebant ante permixtionem; tunc deſinit eſſe ſanguis Chriſti ſub eis, quod ſolum contingit, quando ex permixtione alterius liquoris corrumpuntur in toto, vel in parte, ſiue generetur tertium aliud mixtum, ſiue non, tunc enim non permanebit ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus in toto, vel in parte, ſecundum quam corrumpuntur, quia non permanent eædem numero, aut ſpecie. In aliis vero caſibus, in quibus vel liquor admixtus ſpeciebus nullam habet contrariam qualitatem, vel ſi eam habeat, non ſufficientem ad corrumpendas ſpecies, quamuis ab eis corrumpatur, & in propriam naturam earum conuertatur, numquam deſinit ſanguis Chriſti eſſe ſub eis, ſed ſolum eſt verum, quòd non ſit ſub illa parte liquoris continuati cũ ſpeciebus per conuerſionem in eaſdem ſpecies, vel ſine illa; & hæc eſt mens

Diui

Diui Thomæ in toto hoc articulo, licet verba quædam contrarium ſonare videantur ſeparata ab aliis; ſi tamen coniungantur omnia, non videbuntur aliena à prædicto ſenſu.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum eſt antecedens, quod liquores etiam perfectè permixti ſecundum quantitatem ſe interſecent vſque ad partes minores minimis, nam cum ſint corpora homogenea, & non viuentia, minimo carent, & in quacumque exigua quantitate poteſt forma eorum eſſe in materia, & permanere ſubſtantia, & ſpecies cuiuſcumque eorum; ideo neutrum corrumpitur per talem diuiſionem, niſi alteratio intercedat, nec miſcentur vera, & propria mixtione, ſed apparenti tantum. 69

Ad ſecundum reſpondeo, liquores perfectè permixtos ſecundum quantitatem non ſe interſecare in infinitum, ſed diuiſionem mutuam eorum tandem ſiſtere in exiguis partibus, quæ propter exiguitatem non habent ſufficientem virtutem interſecandi alias; nam cum hæc ſit actio tranſiens, nempe motus localis partium per quem ſe interſecant corpora, & fiat cum aliquali reſiſtentia, quia aliquantulum reſiſtunt diuiſioni, virtutem requirit in agente aliquo modo determinatam; quare non quælibet eſt ſufficiens, & propter hanc inſufficientiam ceſſat diuiſio. 70

Ad experientiam pro ſecunda opinione adductam hac diſtinctione reſpondeo, vel mixtio liquorum perfectè facta eſt, ita vt tempus tranſierit, ſufficiens quidem, vt contraria inter ſeſe agentia poſſint ſe alterare, atque corrumpere, & tunc negandum eſt, quod per vllam artem poſſint ſegregari miſcibilia ſecundum propriam ſpeciem, vel ſecundum numericam identitatem, vt aqua à vino, vel vinum rubeum ab albo. Ante mixtionem vero perfectè factam, & priuſquam miſcibilia potuerint ſe corrumpere; concedi poteſt poſſibilitas ſeparationis, & ita factum eſſe aliquando, ſed iuxta primum membrum diſtinctionis numquam. 71

Ad argumentum vero eiuſdem opinionis conceſſa maiori, quod non poſſit fieri vera mixtio, niſi miſcibilia reducantur ad certum temperamentum, ſub quo neutrum poſſit conſeruari, neganda eſt minor, quod liquores non poſſint hoc modo ſe corrumpere. Et dum dicitur vtrumque eſſe aliquando mixtum, & ideo habens qualitates temperatas, concedendum eſt; ſed negandum, quod poſſit quodlibet mixtum diu conſeruari ſub quocumq; temperamento, licet poſſit elemẽtum diu conſeruari ſub maiori intenſione, vel remiſſione ſuarum qualitatum. Diuerſa eſt enim ratio de elemẽto, & mixto; nam elementũ ſolum 72

habet primas qualitates, & operationes earum, à quibus conſeruatio eius dependet; mixtum vero non ſolum à primis qualitatibus, ſed etiam à ſecundis ex temperamento earum procedentibus, & ab earum operationibus dependet in conſeruari, vt manifeſtum eſt in viuentibus. Secundæ autem qualitates, & earum operationes non parum variantur, ex qualibet variatione temperamenti, & ideo non poſſunt mixta cum tanta variatione primarum qualitatum conſeruari, atque elementa; præſertim cum temperamentum indiuiduale mixtorum minorem habeat latitudinem gradualem, quam habent primæ qualitates elementorum. Et hæc eſt ratio propter quam mixta habentia contrariam qualitatem, vel quæ poſtulant contrarium temperamentum, poſſunt ſe corrumpere, & ſi liquida ſint quæ ad exiguas partes redacta facilius miſceri poſſunt, facilius etiam poſſunt ſe corrumpere, & tertium quoddam mixtum per veram mixtionem ex eis generari.

73 Capite præſenti diſputant recentiores quidam de diuerſis temperamentis mixtorum, & an dari poſſit naturaliter temperamentum æquale ad pondus, vel ſolum quoad iuſtitiam: atque etiam de modo, quo ſe expellunt contraria ab eodem ſubiecto, nempe in gradibus intenſis, vel etiam remiſſis, & tandem, an in his gradibus ſint verè contraria, vel ſolum ſecundum gradus intenſos. Hæc tamen commodius diſputabuntur in 2. lib. vbi de contrarietate, & latitudine primarum qualitatum, ac modo, quo agunt, & patiuntur circa idem ſubiectum ex profeſſo agit Ariſtoteles. Hæc igitur ſatis ſint de mixtione adnotata, atque adeo de toto libro primo.

* * *

COMMEN

COMMENTARIORVM IN SECVNDVM LIBRVM Ariſtotelis de ortu, & interitu, ſiue de generatione,& corruptione.

BREVE PROOEMIVM.

EXplicata natura generationis, & corruptionis ſubſtantialis rerum naturalium in communi, atq; etiam alterationis eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis eam conſequentis, actionis, & reactionis mixtioniſque, quibus mediis fit: agendum ſtatim foret de generatione eadem ſubſtantiali earumdem rerum in particulari, nempe animatorum,ac viuentium, cæterorúmque corporum. Sed quia inter naturalia, vel ſenſibilia corpora, vt generationi, & corruptioni ſubdita primum locum tenent ſimplicia, (quæ vocantur elementa) ex quibus cætera omnia (quæ mixta vocant) generantur: elementa verò non ex aliis; ideo neceſſe fuit in ſecundo libro huius operis ſtatim diſſerere de generatione elementorum, atque mixtorum in communi ex eis, vt ſtatim poſſit diſputatio inſtitui de aliis corporibus mixtis in particulari in reliquis operibus naturalis Philoſophiæ:& hoc eſt intentum huius libri. Quem claritatis gratia poſſumus in quatuor partes diuidere. Nam in prima agitur de principiis generationis elementorum, atque de numero eorum:in ſecunda de generatione eorumdem elementorum: in tertia de generatione mixtorum ex eis:& tandem de cauſis eiuſdem generationis elementorum.

CAPVT I.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De mixtione igitur,& tactu, & de ipſo facere,& pati dictum eſt, quomodo exiſtant in rebus,&c.

Breuis expoſitio textus.

1 INtentum huius primi capitis eſt, agere de principio materiali generationis elementorum. Diuiditur autem in duas partes. In prima enumeratis his, quæ explicata ſunt in primo libro; proponit, & reiicit opiniones antiquorum Philoſophorum de principio materiali generationis elementorum. In ſecunda explicat naturam eiuſdem principij ex propria ſententia.

Aſſerit ergo Ariſtoteles expoſitam eſſe à ſe in primo libro naturam generationis, & corruptionis ſubſtantialis, atque etiam contactus eorumdem corporum ad agendum, & patiendum prærequiſiti, alterationis etiam eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis, atque mixtionis; ideo conſentaneum eſſe, vt in hoc 2. lib. diſputetur de generatione elementorum, quæ prima corpora vocantur, quia ex eis generantur reliqua; ſimplicia, quia ex eis componuntur alia, & primo ſenſibilia, quia qualitatibus primis ſenſibilibus prædita, per quas non ſolum ſentiuntur ipſa, ſed cætera corpora naturalia, à quibus participantur. Vt autem generatio elementorum explicari poſſit, tradenda eſſe docet pincipia eius, atque imprimis materiale, quod ſibi explicandum proponit cap. præſenti.

2 Circa principium vero materiale diuerſas opiniones antiquorum Philoſophorum refert. Primam quidem eorum, qui poſuerunt vnum eſſe, nempe aërem, ex quo elementa omnia generabantur tamquam ex materia, vel ignem, aut medium aliud corpus inter hæc, aëre quidem ſubtilius, ſed igne craſſius. Itaque omnes iſti pro eadem citantur opinione, quia licet diuerſum principiũ materiale poſuerint, omnes tamẽ dixerunt, eſſe vnum, atque etiam omnes docuerunt hoc vnum principium eſſe per ſe exiſtens, & ſeparatum realiter ab elementis ex eo generandis.

Secunda opinio fuit aliorum, qui poſuerunt principium materiale generationis elementorum non eſſe vnum, ſed multiplex. Nam quidam poſuerunt duo, nempe ignem, & terram. Alij verò tria, addentes aërẽ; alij verò quatuor, addentes aquam, vt Empedocles. Et hi omnes dixerunt, ex his duobus, vel tribus, aut quatuor principiis per congregationem generari corpora naturalia, & per ſeparationem corrumpi: cum tamen alij, qui vnum poſuerunt per ſolam alterationem eius, vt per rarefactionem, vel condenſationem generationes rerum naturalium fieri exiſtimauerint.

3 Tertia opinio fuit Platonis in Timæo, qui vnum principium materiale videtur poſuiſſe, cum prima opinione, ſed confuſe locutus eſt de eo, non explicans, quodnam ſit, neque an ſit

ſeparatum

ſeparatum realiter ab elementis,immo neque an ſit principium materiale,niſi confuſa quadam ratione vocans illud receptaculum omnium, & addens ſubiectum elementorum ſic ſe habere ad elementa ipſa, ſicque ex eo fieri, ſicut aurum ſe habet ad opera ex eo facta.

Ex his autem tribus opinionibus ſolum reiicit Ariſtot. primam, & tertiam; ſecundam vero ex parte videtur admittere, quia imprimis admittit quatuor elementa in rerum natura, quod verum eſſe opinatur ipſe: deinde ex his quatuor,per mutuum congreſſum, vel alterationem verum eſt aliquo modo generari elementa ſecundum partes, atque etiam mixta omnia; & ideo aliqua videtur dicere vera, & propterea non cenſuit eſſe omnino reiiciendam.

Primam vero probat eſſe falſam hoc argumento. Impoſſibile eſt, quod primum principium materiale elementorum ſeparetur ab omni contrarietate, hoc eſt, à primis qualitatibus elementorum, inter quas vera contrarietas primo reperitur: ergo impoſſibile eſt, quod ſit realiter ſeparatum ab elementis, vt aſſerit eadem opinio. Euidens eſt conſequentia, quia primæ qualitates ſolis elementis ſunt propriæ, & ideo non poſſunt alteri corpori conuenire, niſi forte eas ab illis participauerit;& id quidē in eſſe remiſſo,atque imperfecto.Sed probatur antecedēs,quia vel tale corpus,quod eſt principium,erit graue, aut leue: ſi leue, naturaliter mouebitur ad locum ignis; & ſi graue, ad locum terræ: ſed locus naturalis ſequitur naturam corporis naturaliter ad eum tendentis: ergo tale corpus erit ignis,vel terra, habebitque qualitates eorum. Quare falſum eſt,quod ab eis ſit diſtinctum,vel ſeparatum. 4

Refutat deinde opinionem Platonis,qui dicebat principium materiale,ex quo generantur elementa prædicari in recto de eiſdem elementis genitis ex eo, ſicut aurum prædicatur de operibus ex eo factis:nam verum inquit,eſt, vas confectum ex auro eſſe aurum: & ita eſt verum ignem ex illo communi ſubiecto factum, eſſe illud idem ſubiectum ex quo fit. Hoc autem ſic probat eſſe falſum, quia impoſſibile eſt principium naturale,ex quo tamquam ex materia generatur corpus,prædicari de eodem corpore in recto: ergo falſa eſt ſententia Platonis. Probatur antecedens. Nam principium materiale generationis ſubſtantialis ſolum poteſt eſſe ſubſtantialis pars eius,ex qua ſimul cum alia, nempe ſubſtantiali forma fiat corpus genitū,alioqui,ſi totum ſit ſubſtantiale,nihil eius corrumpetur, neque aliquid ſubſtantiale fiet per generationem, ſed ſolum erit mutatio accidētalis,quod patet eſſe falſum, ſed pars

ſubſtan

ſubſtantialis, etiam materialis non poteſt prædicari in recto de compoſito ſubſtantiali genito, ſed ad ſummum in obliquo: non enim dicimus cõpoſitum eſſe materiam, ſed ad ſummum eſſe materiale: ergo falſum eſt, quod materiale principium prædicetur in recto de re ex eo genita, vt affirmat Plato.

5 In ſecunda parte proponit propriam ſententiã dicens; principium materiale, ex quo generantur elementa, dum producuntur de nouo quædam partes eorum corruptis alijs vnum eſſe, non quidem vnum aliquod elementum, neque vnum aliquod corpus ſenſibile, ſed vna materia, quæ poteſt eſſe pars cuiuslibet corporis, non tamen eſt ſeparata ab omni forma ſubſtantiali elementorum, neque ab omni contrarietate, hoc eſt, ab omnibus primis qualitatibus, ſed coniuncta ſemper alicui formæ eorum, & aliquibus qualitatibus primis, quarum ratione poteſt tranſmutari ad aliam formam; & ita circa hãc materiam tranſmutatam de vna forma in alteram, tamquam circa commune ſubiectum fiunt generationes, & corruptiones elementorum. Probat autem Ariſtoteles, quod præter contrarietatem, id eſt, præter qualitates primas contrarias ponendum ſit hoc principium materiale, tamquam commune ſubiectum earum hac ratione. Vnum contrarium non poteſt tranſmutari in aliud ita vt aliquid eius fiat quia repugnat frigiditatẽ fieri calorem, vel è conuerſo: ergo non poſſunt agere, & pati, vt ſe tranſmutẽt, niſi aſſignetur commune ſubiectum, quod tranſmuterur ab vno in aliud, & de calido fiat frigidum, aut de frigido, calidum, & ita vnum contrarium corrumpat aliud, & generet ſibi ſimile circa illudmet ſubiectum, quod ideo ſit commune principium materiale omnium tranſmutationum, omniumque generationum, & corruptionum elementorum.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam igitur quærimus ſenſibilis corporis principia, &c.

Breuis expoſitio textus.

6 EXplicato principio materiali generationis elementorum capite præcedenti, quærit Ariſtoteles in præſenti principium formale, nempe formas eorumdem elementorum. Diuiditur

ditur autem in duas partes. In prima docet formas elementorum eſſe qualitates tangibiles,non quaſcumque, ſed primas,ſicut elementa ipſa prima corpora generabilia, & corruptibilia vocantur.In ſecunda parte enumerat omnes qualitates tangibiles,& oſtendit,quatuor ex eis eſſe primas,ad quas reducuntur reliquæ;ipſæ vero non reducuntur ad alias:& has quatuor primas qualitates eſſe formas elementorum.

Aſſerit ergo Ariſtoteles inquirendas eſſe formas elementorum,vt corporum ſenſibilium,non quocumq; ſenſu, vt viſu, vel auditu,ſed ſolum ſenſu tactus, ideo quærendas eſſe formas eorum, vt tangibilium corporum, cuius ratio eſt manifeſta, quia in hac parte conſiderantur elementa, vt ſunt generabilia, & corruptibilia;ergo conſiderantur;vt actiua, & paſſiua.Probatur conſequentia,quia per actionem,& paſſionem propriè ſumptam agunt,& patiuntur;ſed actionem, & paſſionem exercent per contactum: ergo conſiderantur vt tangibilia corpora. Vnde ſequitur formas eorum debere eſſe qualitates tãgibiles, & cum ſint prima corpora tangibilia debere eſſe primas qualitates tangibiles.

Sed obijcit ſibi Ariſtoteles hoc modo.Senſus viſus eſt prior, 7
atque perfectior ſenſu tactus: ergo qualitates pertinentes ad viſum dicentur primæ,potius quàm pertinentes ad ſenſum tactus:ſed elementa ſunt prima corpora ſenſibilia: ergo formæ eorum debent eſſe qualitates ſenſibiles per viſum, & non per tactum, atque adeo non qualitates tangibiles. Et reſpondet concedendo primum enthymema, quod viſus ſit prior tactu ſecundum dignitatem,& vniuerſalitatem ſui obiecti, ſub quo comprehenditur lux, quæ eſt prima, ac perfectiſſima qualitas: & ideo,quod ex hac parte qualitates pertinentes ad viſum ſint priores pertinentibus ad ſenſum tactus. Sed quia in hac parte conſiderantur elementa, non vt corpora ſenſibilia ſunt ſub ratione communi, ſed in quantum corpora ſenſibilia per ſe actiua,& paſſiua,quia per ſe generabilia, & corruptibilia, & qualitates per ſe actiuæ propriiſſima actione, ſolum ſunt illæ, quæ pertinent ad tactum;ideo formæ elementorum, quatenus ſic conſiderantur,ſolum ſunt qualitates tangibiles.

Vt autem oſtendat in ſecunda parte capitis non omnes qua- 8
litates tangibiles eſſe formas elementorum, ſed tãtum primas, enumerat omnes ſub his ſeptem contrarietatibus comprehenſas,nempe calidum,& frigidum, humidum, & ſiccum,graue, & leue,durum,& molle,lubricum, & aridum, aſperum, & lene, craſſum, & tenue. Ex quibus duas imprimis excludit, nempe grauitatem,& leuitatem,de quibus euidens eſt,non eſſe formas

elemen

elementorum,quia licet ſint qualitates tangibiles, & licet ſint principia motus localis, & ideo actionis, & paſſionis in communi ſumptæ,non tamen ſunt actiuæ, & paſſiuæ actione propriiſſimè ſumpta,vt ſumitur in hac parte,quæ ſola eſt alteratio corruptiua:ideo non ſunt formæ elementorum, vt in hac parte conſiderantur. Ex reliquis vero ſolum illas quatuor, ex quibus efficiuntur duæ primæ contrarietates, aſſerit eſſe formas elementorum,nēpe calor,& frigus,humiditas,& ſiccitas.Quod probat hoc diſcurſu,elementa ſunt prima corpora actiua, & paſſiua,generabilia, & corruptibilia: ergo formæ eorum ſunt primæ qualitates actiuæ,& paſſiuæ, & ideo primæ qualitates tangibiles, quia actio, & paſſio fit per contactum : ſed ſolum quatuor illæ ſunt primæ qualitates actiuæ & paſſiuæ:ergo illæ ſolum ſunt formæ elementorum.Probatur minor,quia illa dicuntur prima in quocumque genere, ad quæ reducuntur cætera;hæc vero non reducuntur ad alia;ſed ad has quatuor qualitates actiuas,& paſſiuas reducuntur omnes aliæ, & iſtæ, nec ad alias,nec inter ſeſe reducuntur:ergo ſunt primæ. Vt autem probetur hæc minor vltima, duo ſunt oſtendenda. Primum, quod quatuor iſtæ qualitates ſint actiuæ, & paſſiuæ:ſecundum, quod ad eas reducuntur cęteræ, ipſas vero non amplius redu-
9 ci poſſint.Probat ptimum ex proprijs definitionibus. Nam calidum per ſe,& ſua virtute congregat ſimilia, & conſequenter diſſimilia ſeparat : ergo eſt actiuum, & ideo calor actiua qualitas. Euidens eſt conſequentia, quia congregare illa,& ſeparare hæc non poteſt fieri,niſi per propriam actionem, vt per ſe eſt manifeſtum. Minorem vero probat experientia in auro igni approximato, cuius partes propriæ coniunguntur inter ſeſe;ſed partes alterius naturæ,nempe terreſtres, quas habebat admiſtas,ſeparantur à proprijs. Probat deinde de frigido,quia propria virtute cōgregat per ſe diſſimilia:ergo eſt per ſe actiuū. Antecedens probatur experientia, nam virtute frigiditatis fit præcipua congelatio aquæ, vel alterius liquoris, ſed in congelatione coniunguntur, non ſolum partes aquæ, ſed paleæ, lapides,& alia valde diſſimilia,quod non poteſt fieri, niſi per actionem propriam:ergo frigiditas eſt actiua qualitas.

De humido vero,& ſicco probat tantum, quod ſint paſſiuæ; nam licet actiuæ ſint, magis ſunt paſſiuæ vt ſuperius oſtendimus.Probat ergo eſſe paſſiuas ex proprijs etiam deſcriptionibus:nam humidum eſt, quod proprio termino difficile terminatur,facile vero termino alieno, vt aqua, ſi ſibi relinquatur, diffunditur per ſpatium; ſed facile ſe accommodat figuræ vaſis, vt intra terminos eius concludi poſſit. Ex oppoſito vero ſiccum

ſiccum eſt,quod non eſt facile terminabile termino alieno, ſed proprio,vt patet de terra,quæ non facilè includitur ſub alio,vt intra ipſum contineatur, & terminos eius non excedat, ſed facile ipſa ſe continet proprijs terminis; ſed eſſe aliquid terminabile proprio termino,vel alieno, denotat paſſionem:ergo humidum,& ſiccum paſſiua ſunt;& conſequenter humiditas, & ſiccitas,quarum ratione id habent, erunt qualitates paſſiuæ, & actiuæ.

Probat ſecundum,quod ad has quatuor qualitates reducantur cæteræ omnes actiuæ, & paſſiuæ. Et primo probat, quod tenue reducatur ad humidum, & craſſum ad ſiccum: præſupponens proprietatem humidi eſſe, quod ſit repletiuum alterius;quod ſic declaro; humidum ex ſe eſt facile terminabile termino alieno:ergo ex ſe habet facile ſe accommodare alteri, vt intra terminos eius contineatur, quod eſt ipſum replere:ſed tenue conuenit eſſe repletiuum:ergo erit humidum. Minorem probat quia corpus tenue, aut ſubtile eſt habens ſubtiles partes,per quas facile admiſcetur alteri ſecundum exiguas partes illud interſecans,& illud peruadit, & quaſi penetrat, vt patet de ſubtilioribus liquoribus: hoc autem eſt eſſe repletiuum aliorum, & conſequenter eſſe humidum, nam id habet per humiditatem. Quod vero craſſum reducatur ad ſiccum probat,quia ex duobus contrarijs, ſicut vnum ſe habet ad vnum ſibi contrarium,ita ſe habet aliud ad ſibi contrarium. Reducit deinde lubricum,& aridum ad humidum,& ſiccum hoc modo. Lubricum eſt humidum aliquid paſſum, hoc eſt commixtum cum terreo ſubtili, ex quo prouenit ei, quod ſit tenax, atque vnctuoſum, vt oleum: ergo ex humiditate tali modo ſe habente prouenit ei, quod ſit lubricum: quare ad humidum reducitur,ſicut particulare ad vniuerſale eiuſdem rationis, ſub quo continetur. Aridum vero ex oppoſito nec admittit admixtionem terrei ſubtilis, nec vnctuoſi humidi, ſed calore extraneo reſoluente humiditatem eius, frigido vero proprio comprimente eaſdem partes ſiccas,& faciente eas ſibi conſtare hoc eſt, non dilabi, quaſi congelatur, & aridum fit: & ecce ariditatem ex ſiccitate prouenientem, quare merito ad ſiccum reducitur. Reducit deinde molle ad humidum ratione effectus,quia propter humiditatem facile cedit tangenti,non quidem per fractionem, vel diuiſionem propriam, nec circumdando corpus ſubintrans,vt faciunt aqua,& alij liquores, ſed quaſi intra proprios terminos ſe colligens, vt cera blanda, quod conſtat facere per humiditatem. Durum vero

rationę

ratione ſiccitatis quaſi conſtipatum eſt,& diuidenti reſiſtit, & propterea ad ſiccum reducitur. De aſpero vero, & leni non loquitur, quia notum eſt ad ſiccum reduci vtrumque. Sunt enim ſicca quædam,& dura ex eo contraria, quia addunt contrariam poſitionem partium; nam aſperum habet partes inæqualirer prominentes, lene vero prominentes æqualiter,& ex eiuſmodi oppoſita poſitione partium, ſequitut contraria ratio qualitatis, nempe aſperitas,& lenitas.

12 Sed quia has omnes contrarietates reduxit ad humiditatem, & ſiccitatem, adnotat triplex eſſe humidum. Primum, quod non habet à ſe, nec ſibi inhærentem humiditatem, ſed ex coniunctione corporis eam habentis, & tunc aut in ſola ſuperficie, vt lapis, cui ſuperinfunditur aqua,& hoc dicitur vdum, vel roratum, aut etiam in profundo, vt cum aqua ſubintrat terram, eique imbibitur, & hoc dicitur humidum irrigatum. Tertium eſt humidum habens in ſe, & à ſe, hoc eſt ex natura propria, humiditatem, & hoc eſt propriè humidum elementare, ad quod reducuntur duo alia,& eiſdem modis diuiditur ſiccum,& impropria reducuntur ad proprium, vt conſideranti erit manifeſtum. Sed probat tandem, quod quatuor illæ qualitates, ad quas reductæ ſunt cæteræ, non reducantur ad alias; & ideo abſolutè ſint primæ, atque elementorum formæ, hoc argumento. Si reducerentur ad alias, vel ad alias priores, vel viciſſim inter ſeſe; ſed neutro modo reduci poſſunt: ergo erunt abſolutè primæ. Probatur minor, quia omnes qualitates propriiſſime actiuæ comprehenduntur illis contrarietatibus enumeratis; ſed probatum eſt cæteras omnes ad eas reduci: ergo non dantur aliæ priores, ad quas reducantur. Quod vero nec inter ſeſe poſſint reduci, probat; quia ſiccum non poteſt reduci ad calidum, niſi dicatur, omne ſiccum eſſe calidum, quod patet eſſe falſum, cum terra valde ſicca non ſit calida: nec ſiccum poteſt reduci ad frigidum, cum experientia conſtet ignem eſſe ſiccum,& non frigidum: ſed nec humidum ad calidum, nam aqua humida eſt nullum habẽs naturalem calorem. Et tandem nec humidum reducitur ad frigidum, cum detur aër valde humidus nullam habens naturalem frigiditatem.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem quatuor elementa ſunt, iſtorum autem quatuor ſex coniugationes, &c.

Breuis

Breuis expoſitio textus.

INtentũ Ariſtotelis capite præſenti eſt conſtituere numerum 13 elemẽtorum ex numero qualitatum primarum, quæ ſunt eorum formæ capite præcedenti conſtituto. Diuiditur autem in duas partes : in prima aſſerit elementa eſſe quatuor, nec plura nec pauciora. Quod probat ex quatuor cõbinationibus tantum poſſibilibus primarum qualitatum, & ex communi antiquorum opinione. In ſecunda parte duplicem differentiam loci eiſdem elementis tribuit, & ſimul docet in quonam gradu conueniant eis primæ qualitates;& quæ quibus ſint contraria.

Quatuor,inquit,elementa,eſſe conſtat ex capite præcedente, id eſt quatuor primas qualitates. Ex quatuor autem qualitatibus colligit quatuor tantum eſſe elementa hoc modo. Vnumquodque elementum debet conſtare duabus qualitatibus,vt per vnam poſſit cum alio ſibi proximo conuenire, & per alteram differre ab eo,eique contrarium eſſe : ſed quatuor primæ qualitates quatuor tantum modis poſſunt accommodari, vt binæ poſſint conuenire ad conſtitutionem elementi : ergo quatuor tantum elementa ex eis poſſunt conſtitui. Minorem ſic probat. Duæ contrariæ qualitates non poſſunt conuenire ad compoſitionem eiuſdem elementi, quia contraria in gradibus intenſis (vt oportet concurrere qualitates ad compoſitionem elementi) non poſſunt ſimul conſiſtere in eodem ſubiecto ; ſed excluſis combinationibus contrariarum qualitatum, vt impoſſibilibus naturaliter, ſolum reſtant aliæ quatuor : ergo ſolum poſſunt ex eis conſtitui quatuor elementa. Probat iterum hanc minorem 14 hoc modo. Sex tantum modis excogitari poteſt coniunctio duarum qualitatum ex his : primus erit caloris cum frigore, ſecundus humiditatis cum ſiccitate ; tertius caloris cum ſiccitate : quartus caloris cum humiditate ; quintus frigoris cum humiditate ; ſextus frigiditatis cum ſiccitate ; ſed duo priores modi ſunt impoſſibiles propter contrarietatem : ergo ſolum reſtant quatuor alij,poſſibiles quidem, quia ſicut nullam contrarietatem habent qualitates eorum ; ita nullam habent incompoſſibilitatem. Ex tertia igitur reſultat elementum calidum,& ſiccum,quod eſt ignis;ex quarta elementum calidum,& humidum,quod eſt aër : ex quinta elementum frigidum, & humidum, quod eſt aqua. Et ex vltima elementum frigidum, & ſiccum ; quod eſt terra. Ideo quatuor ſunt elementa, nec plura, nec pauciora. Quod probat ex communi opinione antiquorum Philoſophorum ; qui licet diuerſum numerum elementorum poſuerint, nullus tamen exceſſit numerum quaternatium ; ſed

cum omnes pro certo tenuerint per contrarias qualitates agere, & pati; & ita ex eis generari cætera corpora, quidam vnum tantum poſuerunt igne denſius, ſed aëre rarius, quod eſſet materiale principium, habens tamen oppoſitas qualitates, nempe calorem, & frigus; & ita ratione caloris rarefieret, & ratione frigoris condenſaretur; ſicque cætera corpora ex eo fierent per rarefactionem, & condenſationem. Alij vero duo ponebant, nempe ignem, & terram; ex quibus dicebant duo alia media generari per rarefactionem, & condenſationem; ita vt dum rareſit terra, generetur aqua, & dum condenſatur ignis, fiat aër: & ſic videtur ſenſiſſe Parmenides. Sed Plato tria videtur poſuiſſe, nempe duo extrema contraria ex parte materiæ, hoc eſt magnum, & paruum; & vnum quaſi formale, & veluti mixtum ex magno, & paruo; & per modum quemdam mixtionis ſimilem fieri ex eis cætera corpora. Empedocles tandem quatuor hæc conſueta elementa poſuit; nempe ignem, aërem, aquam, & terram; quæ tamen ſub vna contrarietate comprehendi voluit, ita vt ſolus ignis propter ſummam actiuitatem conſtitueretur ex parte vnius extremi; tria vero alia ſimul ex
15 parte alterius. Et ecce nullus poſuit plura quatuor: ideo communis eſt omnium ſententia, quod quatuor ſint, quantum ad hanc partem; licet non omnes poſuerint quatuor.

Sed de Empedocle ponente quatuor conſueta elementa aſſerit Ariſtoteles, tenuiſſe vera elementa non eſſe ignem, aërem, aquam, & terram, quæ videmus, & tangimus; ſed mixta quædam veris elementis ſimilia. Et propterea hunc ignem, qui apud nos eſt, exceſſum caloris habere, ſicut glacies habet exceſſum frigoris. Quamuis alij ex propria ſententia hæc docere Ariſtotelem ſentiant; ſed D. Tho. in commentariis huius capitis, non ex propria ſententia, ſed Empedoclis, cuius mentem exponebat prolata eſſe ab Ariſtotele docet. Et ita ego credo, quia licet ſentire videatur Ariſtoteles, verum, atque elementarem ignem proprium habere locum in concauo Lunæ, flammam vero, quam videmus, docet eſſe fumum quemdam ardentem, & mixtum ex aëre, & terra genitum, in hoc ſecundo libro text. 18. & 3. lib. de generatione animalium cap. 11. non longe à principio; de cæteris vero tribus, quæ apud nos ſunt, tamquam de veris elementis loquitur in hoc ſecundo loco, & ſæpe alibi.

16 In ſecunda parte capitis quatuor docet de elementis. Primum, duo ſuperiora, ac leuiora, nempe aërem, & ignem primum locum tenere ſub concauo Lunæ, ſed ſupremum ignis ob ſuam leuitatem: duo vero alia grauiora, nempe aquã, & terram inferiorem; ſed terra infimum ob maiorem grauitatem. Secundum,

extrema

extrema elementa, vt ignis, & terra, puriora eſſe duobus aliis mediis. Tertium, ſuperiora eſſe inferioribus contraria, cum ex contrariis qualitatibus conſtent. Quartum, quod licet quodlibet elementum habeat duplicem qualitatem, vnam tamen ſibi propriam, in qua ſuperat aliud eamdem habens; vt ignis calorem; aër humiditatem; frigiditatem aqua; & ſiccitatem terra.

TRACTATVS DE PRIMIS QVALITAtibus elementorum.

ELementum, vt à ſignificatione ipſius nominis incipiamus, duobus modis ſumitur. Primo, latiſſima quadam ſignificatione; vt ſignificat primum, ex quo aliquid conficitur: quo pacto litteræ dicuntur elementa ſyllabarum, & orationis; prima principia dicuntur elementa demonſtrationis, materia, & forma ſubſtantialis elementa rerum naturalium, & corpora ſimplicia intra ordinem rerum corruptibilium, vocantur elementa, ex quibus cætera corpora componuntur; & in hac ſignificatione definiuit elementum Ariſtoteles 5. lib. Metaph. cap. 3. textu 4. his verbis: *Elementum dicitur, ex quo componitur primo in exiſtenti indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem vt vocis elementa, ex quibus componitur vox, & in qua vltima diuiditur; illa vero non amplius in alias voces ab ipſis ſpecie diuerſas, &c.* Modò vero non ſumimus elementum in hac ſignificatione, ſed in ſpecialiori, & magis propria, pro primo, atque ſimplici corpore generabili, & corruptibili, ex quo generantur, & in quod reſoluuntur cætera: & hoc modo definitur ab Ariſtotele 3. lib. de cœlo, & mundo text. 31. his verbis: *Sic itaque elementum illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod ineſt potentia, aut actu; ipſum autem eſt indiuiſibile in diuerſa ſpecie.* Quam definitionem conſtat non conuenire principiis incompletis rerum naturalium, ſed corporibus tantum ſimplicibus, ex quibus generantur, & in quæ reſoluuntur mixta: in his enim (ait Ariſtoteles) actu, vel virtute permanere ſecundum diuerſas opiniones, & hæc de ſignificatione nominis. 17

Qua præſuppoſita certum eſt, dari elementum, de quo agimus, in rerum natura; nam aqua, terra, & aër corpora ſunt ſimplicia, hoc eſt, neque facta, neque compoſita ex aliis corporibus alterius conditionis, ſed ex quibus cætera fiunt, quæ vocantur 18

mixta, in quibus actu,vel virtute permanent,vt cap. 10. præcedentis libri expoſitum eſt. Certum quoque eſt, elementa componi ex materia, & forma ſicut cætera corpora ſenſibilia, & ex materia eorum per diuerſas tranſmutationes fieri cætera corpora ſublunaria, & ita verum eſt, cætera corpora ab eis participare materiam. De formis vero eorum dubitatum eſt, an ſint quatuor qualitates (quas vocant primas) nempe calor, frigiditas, humiditas, & ſiccitas; vel præter has habeant alias formas ſubſtantiales, & iſtæ ſolum ſint accidentales.

QVÆSTIO I.

An quatuor qualitates elementorum ſint primæ.

19 TRia ſunt diſputanda de his qualitatibus, nempe calore, frigore, humiditate, & ſiccitate tribus quæſtionibus. Primum,an ſint qualitates primæ,ita vt præter ipſas non reperiantur aliæ primæ, ſed omnes ſint ſecundæ. Deinde, an in mixtis reperiantur aliæ præter ipſas. Tertium an ſint formæ ſubſtantiales elementorum?

Circa primam quæſtionem refertur prima ſententia eorum, qui tenuerunt calorem, & humiditatem eſſe qualitates poſitiuas, frigiditatem vero, & ſiccitatem ſolum eſſe priuationes earum. Quod probant experientia; nam videmus infrigidari corpora per ſolum receſſum caloris abſque vlla productione alterius qualitatis, vt in febricitantibus, quorum corpora per ſolum receſſum, vel remiſſionem caloris febrilis refrigerantur; & alia ſunt corpora,quæ per ſolam conſumptionem humiditatis videntur exſiccari. Quod ſentire videtur Ariſtoteles 1. lib. de cœlo cap.3.text.18.primo lib. de generatione cap.3.text.18. & 3. Meth.capit.4.text.22.quibus locis de frigore ſaltem docet eſſe priuationem caloris. Ad hanc ſententiam poſſunt etiam reduci alij, qui putant humiditatem ſaltem, non eſſe qualitatem, ſed ſubſtantiam quamdam quaſi liquidam, & per partes corporis fluentem, à qua humectari dicitur,atque etiam exſiccari ea ſola recedente, vel conſumpta, & ideo ſiccitatem non eſſe aliud, quàm priuationem huius ſubſtantiæ. Hæc tamen ſententia expreſſe contraria eſt doctrinæ Ariſtotelis, atque
20 etiam experientiæ,& rationi. Probatur primum,quia Ariſtoteles 1. lib. de generatione capite vltimo, docet expreſſe mixta generari ex elementis ſe corrumpentibus per mutuam actionem, & reactionem, & capite 4. huius libri quodlibet elementum poſſe generari ex alio; ſed corruptio omnium elementorum ad

rum ad generationem mixti, non eſt poſſibilis, niſi quatuor iſtæ qualitates ſint poſitiuæ: ergo contra Ariſtotelem eſt de vlla earum id negare. Probatur minor, quia actio, & reactio, generatio, & corruptio fiunt ratione contrarietatis propriæ, per quam vnum agit in alterum, & vnum etiam reſiſtit alteri: contrarietas vero, actio, & reſiſtentia dicunt rationes poſitiuas, quia nec priuatio propriè contraria eſt, nec reſiſtit alteri, vt patet de tenebris, & luce: ergo euidens eſt in doctrina Ariſtotelis has omnes eſſe qualitates poſitiuas. Præterea 2. lib. de anima capit. de tactu, textu 107. docet expreſſe has omnes qualitates eſſe per ſe ſenſibiles ſenſu tactus, his verbis: *In tangibili autem multa inſunt contrarietates, calidum, frigidum, humidum, ſiccum.* Sed priuationes, vel ſubſtantia non ſunt per ſe ſenſibiles: ergo nec in doctrina Ariſtotelis ſuſtineri poteſt, quod vlla harum qualitatum conſiſtat in ſola priuatione. Probatur ſecundo, quod ſit contra experientiam; nam experimur has omnes qualitates realiter, & poſitiuè immutare corpora, & circa illa effectus reales, & poſitiuos cauſare; ſed priuationes non poſſunt efficere realem, & poſitiuam immutationem, nec realem, & poſitiuum effectum, cum vtrumque poſtulet virtutem realem, & poſitiuam in efficiente: ergo contradicit experientiæ, qui negat has omnes eſſe qualitates poſitiuas. Sed probatur tandem, quod 21 ſit contra rationem, quia impoſſibile eſt, qualitatem aliquam produci per ſe ſucceſſiuè in aqua ab igne, niſi ratione proprij, & poſitiui contrarij in eodem ſubiecto exiſtentis; ſed calor producitur per ſe ſucceſſiuè in aqua ab igne, & pari ratione ſiccitas in luto, & humiditas in cera: ergo præſupponunt qualitates propriè contrarias, & ideo reales, poſitiuas in eiſdem ſubiectis, à quibus eas realiter expellunt: quare nulla earum poteſt conſiſtere in ſola priuatione. Probatur maior, quia nec ſola extenſio ſubiecti, nec ſola priuatio, nec vtraque ſimul ſufficit ad ſucceſſiuam productionem qualitatis, vt patet in productione per ſe inſtantanea lucis in aëre, vtraque ſimul non obſtante: requiritur ergo contrarietas poſitiua cum extenſione ſubiecti, quam proinde habere debent qualitates iſtæ per ſe productæ per mutationem ſucceſſiuam. Minor vero, quòd omnes iſtæ producantur per ſe ſucceſſiue in ſubiectis, conſtat, quia ſecluſa quauis alia cauſa extrinſeca, vel per accidens experimur, aquam ſucceſſiuè calefieri, & aërem infrigidari ab ea: ergo concedere neceſſe eſt, quod id fiat ratione poſitiuæ contrarietatis circa idem ſubiectum inter has qualitates repertæ, quam non poſſunt habere, niſi ſint qualitates reales, & poſitiuæ.

Quo ſuppoſito, ſecunda opinio tenet, has non eſſe primas qualitates, ſed dari alias in elementis priores, quæ vocantur virtuales eiuſdem denominationis, vt alium calorem virtualem, aliam virtualem frigiditatem, aliam humiditatem, & ſiccitatem. Has vero ideo eſſe ponendas præter formales, & eis priores, vt formales ipſas in ſe producant elementa. Hanc ſententiam citauit Marſil. 2. lib. de gener. q. 5. quam probant hoc argumento. Sæpe contingit aquam, vel terram intenſum calorem recipere ab igne: à quo frigiditas earum maxima ex parte expellitur, & remiſſa manet: ergo non poterunt etiam ſublatis impedimentis in antiquam frigiditatem ſe reducere eam in ſe producendo, niſi virtualis alia frigiditas eis concedatur, per quam agere poſſint, atque in ſe eam producere expellendo calorem intenſum. Probatur conſequentia, quia cum formalis frigiditas permanens in eis ſit valde remiſſa, non poterit intenſum calorem expellere, cum à proportione minoris inæqualitatis non proueniat actio.

23 Secundò poteſt probari hæc ſententia, quia plures dantur qualitates his nobiliores, atque adeo priores, & imprimis lux; deinde potentiæ vitales, atque etiam colores, qui cum ſint obiecta nobilioris potentiæ, nempe viſus, nobiliores ſunt eis, ſicut viſus nobilior eſt tactu, ad quem pertinent: grauitas etiam, & leuitas priores ſunt, ac perfectiores. Vtrumque enim docuit, & probauit Ariſtot. 8. lib. Phyſ. textu 55. quia ſunt principia motus localis, qui prior eſt, atque perfectior omni alio motu, quod docuit etiam expreſſe D. Thom. 1. p. q. 10. art. 1. Plures denique dantur qualitates in mixtis præter qualitates, quas participant ab elementis, vt in magnete, auro, & lapidibus prætioſis, in pipere etiam, vino, & ſale, quæ non dependent ex eiſdem qualitatibus: ergo non poſſunt vocari primæ. Probatur conſequentia, quia vt aliquid ſit primum in aliquo genere, nec debet eſſe aliud eo prius, nec aliquid aliud ſub eodem genere, quod ab eo non deriuetur, vel aliquo modo dependeat.

24 Sed hæc ſententia tamquam falſa reijcitur, non ſolum à recentioribus interpretibus Ariſtotelis in expoſitione ſecundi capitis huius libri, ſed etiam ab antiquioribus Philoſophis, & Theologis, qui nullas alias qualitates virtuales ponendas eſſe in elementis docent, præter quatuor formales, quæ vocantur primæ. Ita Henric. quodlib. 11. quæſt. 6. Marſ. 1. de gener. quæſt. 5. Ægidius quodlib. 2. quæſt. 16. Capreol. in 2. d. 16. quæſt. 2. Sonzin. 9. Meth. quæſt. 8. Sotus 2. lib. Phyſ. quæſt. 1. & in tota doctrina Ariſtotelis nulla talis qualitas virtualis in elementis ponenda reperitur. Sed probatur, quod non ſine

admit

admittendæ hac ratione: nam vel qualitates formales emanant immediatè à ſubſtantiis elementorum, vel quia non poſſunt immediatè ab eis emanare, ponuntur virtuales à quibus producantur. Si primum dicatur, euidenter ex eo ſequitur ſuperfluas eſſe virtuales; nam ſi proximè illæ emanant à ſubſtantiis, ergo non indigent aliis, à quibus producantur. Probatur conſequentia, quia virtuales ipſæ ponuntur proximè emanantes à ſubſtantiis, & ideo non ponuntur aliæ priores, quibus mediis emanent, vel à quibus producantur, quia daretur proceſſus in infinitum, cum eadem ſit ratio de vtriſque. Si vero dicatur formales non emanare immediatè à ſubſtantiis, ſequitur nec virtuales immediatè emanare poſſe. Probatur conſequentia, quia nulla poteſt ratio aſſignari ob quam virtuales proximè emanent, per quam non probetur eodem modo formales immediatè etiam emanare poſſe.

Vt autem quid ſit in hac re tenendum explicemus, notandum eſt primo, has qualitates de quibus loquimur, numquam vocari primas ab Ariſtotele, eiúſque interpretibus vniuerſali locutione, ſed cum hac limitatione, nempe inter ſenſibiles corruptibilium corporum ordinatas ad generationem, perfectionem, vel ornatum eorum, vt talia ſunt. Hunc autem eſſe ſenſum Ariſtotelis euidens eſt ex cap. 2. & 3. huius libri à nobis expoſitis, in quibus eaſdem qualitates reduxit ad ſenſum tactus, & primas vocauit inter tangibiles: ergo ſolum in hoc ſenſu voluit eſſe primas, in quo etiam loquuntur omnes fere eius interpretes in commentariis ſecundi capitis. Quod autem in hoc ſenſu ſint primæ, probatur hoc argumento. Prima principia rerum naturalium vocanrur ab Ariſtotele materia, forma, & priuatio 1. lib. Phyſ. quia nec fiunt ex aliis, nec ex alterutris, & omnia fiunt ex ipſis; ſed ita ſe habent iſtæ inter qualitates ſenſibiles corruptibilium corporum: ergo in hoc genere debent vocari primæ. Probatur minor, quod non fiant ex aliis, quia generatio rei naturalis prior origine eſt perfectione, & ornatu eius; cum ordinetur immediatè ad eſſe ſubſtantiale eius: ergo qualitates diſponentes ad generationem priores erunt origine cæteris, & ideo ex eis non fient; ſed qualitates iſtæ elementorum ſunt primæ inter eas, quæ diſponunt ad generationem: ergo impoſſibile eſt, quod fiant, vel oriantur ex aliis in tali ordine ſenſibilium qualitatum. Probatur iterum minor, quia ſola alteratio propriè ſumpta, eſt primum medium, quo expellitur vna forma, & diſponitur materia ad introductionem alterius ad quam tendit per ſe generatio: ergo ſolum poſſunt per ſe primo diſponere ad generationem

25 (beside line "Vt autem quid ſit…"); 26 (beside line "tur ex aliis in tali ordine…")

qualitates illæ, quibus primo, & per ſe conuenit eſſe principia talis alterationis;ſed iſtæ ſunt qualitates elementorum,de quibus loquimur: ergo ſic ſunt primæ in hoc ordine, vt non fiant ex aliis. Minorem hanc ſic probo,quia non ſunt excogitabiles aliæ alterationes, per quas expellatur vna forma, & introducatur alia, priores calefactione, exſiccatione, & humectatione; quare impoſſibile eſt,has qualitates ex aliis fieri. Quod vero nõ fiant ex alterutris,hoc eſt vna ex altera,euidens eſt,nam quælibet earum ſolum eſt principium per ſe alterationis determinatæ ſpeciei, & vniuocum quidem, vt calor ſolum eſt principium per ſe calefactionis;ſicque de reliquis: ergo quælibet determinatur per ſe ad productionem determinati effectus ſecundum ſpeciem, vt calor ad producendum calorem;ita vt repugnet producere per ſe frigiditatem. Vnde ſequitur eadem ratione repugnare,quod vna earum producat per ſe alteram. Probatur tandem, quod cæteræ qualitates eiuſdem ordinis fiant ex ipſis, expreſſis teſtimoniis Ariſtotelis,quibus id aſſerit, & probat:nam c.2.huius libri,& 2.libro de partibus animalium cap. 1. omnes qualitates tangibiles ad eas reducit tamquam ad principia,ex quorum commixtione oriuntur,de coloribus vero ſectione vltima problematum, & de odoribus 2. lib. de anima cap.9.& lib.de ſenſu,& ſenſili cap.5.de ſaporibus cap.4.eiuſdem libri, & de ſonis ſectione 11.problem. & tandem de grauitate, & leuitate 4.lib.Phyſ.text.85.& 86.& 2.lib. de partibus animalium cap. 3. probat ex diuerſa commixtione earumdem qualitatum procedere,non quidem immediatè,ſed media raritate,& denſitate: & ideo omnes qualitates, quæ ex quatuor primis ſequuntur,merito appellantur ſecundæ.

27 Probatur deinde ratione,& experientia:ratione quidem,quia ſenſus tactus prior eſt origine, vel generatione cæteris ſenſibus, & ideo vniuerſalior, & propterea in omnibus animalibus quantumlibet imperfectis reperitur, atque etiam in omnibus partibus ſingulorum,cum tamen cæteri ſenſus,nec in omnibus,nec in ſingulis partibus eiuſdem reperiantur:ergo qualitates tangibiles ad ipſum pertinentes priores origine, atque vniuerſaliores eſſe debent. Quod probat experientia, cum videamus ex mutatione earum paſſim mutari corpora circa omnes alias,nempe circa raritatem, & denſitatem, grauitatem, & leuitatem;circa colores,odores,& ſapores,ac reliquas:iſtæ ergo qualitates elementorum ſunt primæ,ex quibus procedunt aliæ, & procedentes ſunt ſecundæ.

Has vero qualitates primas quatuor tantum eſſe, ita vt nec plures, nec pauciores ponendæ ſint, probauit Ariſtoteles cap.2. huius

huius libri textu 15. oſtendens ad omnes, & ſolas illas reduci cæteras, eas vero non reduci ad alias, nec inter ſeſe vlla ad alteram; & experientia docuit eſſe quatuor, præter quas non cognoſcimus aliam, nec effectum vllum experimur, præter effectus earum: ergo euidens cenſendum eſt non eſſe plures, nec pauciores.

Ad argumentum primæ opinionis neganda eſt illa experientia, nempe, quòd in febricitantibus per ſolum abſceſſum caloris infrigidentur membra corporis; non enim ex hoc ſolo infrigidantur, ſed per acceſſum frigoris recedentibus ſpiritibus, & quaſi confugientibus ad internas partes corporis. Et pari ratione non exſiccatur corpus per ſolum receſſum humiditatis, ſed per productionem ſiccitatis. 28

Ad argumentum ſecundæ opinionis conceſſo antecedente, quod aquam intenſum calorem ſæpe ab igne ſuſcipiat: neganda eſt conſequentia, quod non poſſit ſe reducere in antiquam frigiditatem, niſi ei concedatur alia qualitas, quæ ſit virtualis frigiditas. Et quod dicitur has qualitates non emanare à ſubſtantiis elementorum immediatè, negandum eſt, nam licet non ſint propriæ paſſiones elementorum, ſunt tamen naturales virtutes eorum conſequentes naturaliter eorum ſubſtantias, vt per eas poſſint producere ſibi ſimilia, non ſolum inducendo ſimiles diſpoſitiones in materia ad introducendam ſimilem formam, ſed etiam agendo per illas tamquam per inſtrumenta naturalia ad productionem eius. Vnde fit, vt ſi aliquando per introductionem contrariæ qualitatis maxima ex parte expellantur, remoto tamen agente contrario naturaliter emanent ab eadem ſubſtantia. In ſecundo argumento plures numerantur qualitates, quæ videntur eſſe priores qualitatibus elementorum: ſed cum iſtæ non dicantur omnium primæ, ſed facta ſolum comparatione cum qualitatibus ſenſibilibus corruptibilium corporum, concedendum eſt non eſſe primas reſpectu lucis, quæ longè perfectior eſt. De potentiis autem vitalibus corporeis, certum eſt præſupponere in ſubiecto commixtionem, & temperamentum primarum qualitatum, tamquam diſpoſitiones neceſſarias, vt in eo recipiantur; nam potentiæ vitales, vt vegetatiua, generatiua, & loco motiua, atque etiam potentiæ ſenſitiuæ non poſſunt recipi, niſi in organo, vel parte corporis, aut in toto corpore talis temperamenti, vt debito modo poſſint ſuas operationes exercere: quare ordine naturæ, ſaltem in genere cauſæ materialis præſupponunt qualitates primas; ſed quia ab eis non procedunt tamquam à cauſa efficienti, non dicuntur qualitates ſecundæ. De coloribus verò iam diximus in 29

explicatione textus procedere ex permixtione, ac tempera-
30 mento primarum qualitatum,& ideo ſecundas vocari. Quod in hac etiam quæſtione probauimus, non ſolum ex doctrina Ariſtotelis, ſed euidenti experientia, cum videamus mutationes paſſim fieri circa colores ex mutatione temperamenti. Negandum eſt ergo, quòd ſint perfectiores primis qualitatibus, nam quamuis viſus ſit perfectior tactu,vt ſuo loco dicetur; non ſequitur omnia obiecta materialia eius eſſe perfectiora quibuſcumque obiectis materialibus tactus, ſed maiorem perfectionem habet propter rationem formalem obiectiuã vniuerſaliorem,atque perfectiorẽ,& modum operandi minus materialem. Ex quibus intelligitur potentiam ipſam immaterialiorem eſſe, atque adeo perfectiorem; & adhuc intra obiectum materiale viſus continetur lux longe perfectior primis qualitatibus. De grauitate autem, & leuitate hac diſtinctione loquendum eſt, nam vniuerſaliter, vel à toto genere priores ſunt natura, quia motus localis vniuerſaliter loquendo prior eſt alteratione, cuius principia ſunt primæ qualitates;cum approximatio agentis ad paſſum præcedens alterationem fiat per motum localem. Perfectiores vero ſolum accidentaliter,quia motus localis, cuius ſunt principia,perfectior eſt cęteris motibus accidentaliter, ex ordine ad ſubiectum, quod minus in potentia præſupponit, ſed reſpectu eiuſdem corporis priores ſunt primæ qualitates, quæ ſunt principia alterationis, prius eidẽ corpori conuenientis, quàm motus localis, atque etiam ſunt perfectiores ſimpliciter,quia qualitas cum ſit forma abſoluta, atque intrinſeca, vt perfectior eſt præſentia locali,& ideo alteratio perfectior ſimpliciter motu locali, quia ad perfectiorem terminum,ad quem tendit, nempe ad eamdem qualitatem perfectiorem præſentia locali,ad quam tẽdit motus localis. Ariſtoteles vero,& D.Tho. loquuntur vniuerſaliter de motu locali,vt cõprehendit motum cœlorum, & de maiori perfectione tantũ accidentali ex ordine ad ſubiectum perfectius,cum quo ſtat,vt perfectior ſit alteratio ſimpliciter propter perfectiorem terminum ad quem, & prior natura reſpectu eiuſdem corporis;& ideo qualitates elementorum priores,& perfectiores ſimpliciter grauitate,& leuitate.

QVÆSTIO II.

An in mixtis reperiantur aliæ qualitates præter elementares?

31 IN eodem ſecundo argumento opponebantur particulares qualitates quorumdam mixtorum, quas videntur habere diſtinctas

ſtinctas à primis,& eorum temperamento, vt piper, vinum,ſal, & eiuſmodi alia ad producendas qualitates elementorum ordinaras, vt ad producendum calorem,aut ſiccitatem, atque etiam alios particulares effectus, non quidem in eiſdem corporibus, ſed in aliis.De his ergo procedit ſecunda quæſtio duo quærens, primo,an dentur?Secundo,an procedant ex mixtione, aut temperamenro primarum, & ideo vocari debeant qualitates ſecundæ?Et prima opinio quorumdam recenriorum negat dari tales qualitates ſaltem ad producendum elementares, vt ad producendum calorem,vel frigus; aſſerúntque communem eſſe ſententiam,pro qua citant Nimphum 2. lib. de generatione comment. 28. quæſt.3. Petrum Martinez ad caput 2. eiuſdem libri Vallcſ.1. lib. de controuerſ.med. cap.12.Claudium de Sanctcis repetitione 8. de Euchariſtia cap.2. Probántque duplici argumento; primo, quia corpus habens virtutem vniuocam, ſiue æquiuocam producendi aliquam qualitatem in alio, vt calorem, vel ſiccitatem,ſi applicetur ſubiecto capaci eiuſdem qualitatis,naturaliter,& ſemper eam producit;ſed piper, vinum, & ſal non calefaciunr, neque exſiccant alia corpora, etiam capacia harum qualitatum, quibus applicantur, niſi atterantur,vel 32
ab animali ſumantur, ac partibus corporis eius applicentur: ergo non habent virtutem naturalem ad producandum alias qualitates in reliquis corporibus. Secundo,quia non ſunt multiplicandæ qualitates, ſine vrgenti neceſſitate; ſed nulla vrget neceſſitas ponendi has qualitates præter primas:ergo non ſunt ponendæ in his corporibus. Probatur minor, quia ſi vlla eſſet neceſſitas, maximè pro aliquibus effectibus, vel qualitatibus producendis, quas docet experientia produci per applicationem horum mixtorum ad alia; ſed pro his producendis non ſunt neceſſariæ, cum dentur aliæ cauſæ, à quibus produci poſſunt: ergo non ſunt admittendæ. Probatur minor, quia per qualitatem prædominantem in proprio remperamento poſſunt hæc mixta corpora producere tales effectus,vt piper calefacere per calorem in eo prædominanrem, qui ſi aliquando impediatur per frigiditatem impreſſam eidē piperi ab extrinſeco agente; hoc ramen impedimento ſublaro ab agente alio, reducet ſe in calorem prædominantem ſibi naturalem, per quem poterit eumdem calorem in alio corpore producere.Vel excogitari poteſt, & non ſine fundamento eiuſmodi corpora, nec producere calorem,nec ſiccitatem; ſed habere quamdam virtutem attractiuam ſimilē ea,quę in quibuſdam medicamentis reperitur,per quam attrahunr ſpiritus calidos animales ad ſtomachū, à quibus calefit,aut denique calorem accipiunt ab eodem ſtomacho,

per

per quem calorem ipſum calefaciunt, quod videtur probari in pipere,& vino non calefacientibus, niſi prius in ſtomacho caleſiant.

33 Noſtra tamen ſententia aſſerit, non ſolum non poſſe vniuerſaliter negari particulares qualitates in mixtis ad producendos particulares effectus in alijs corporibus, ſed nec in particulari ad producendum calorem,aut alias qualitates elementorum.Ita D.Thomas opuſc.34.cap.vnico,quæſt. vnica de ſpiritualibus creaturis art.1.& 2.cõtra gentes cap.88.Conimb. 2.lib.de generat.cap.3.q.2.art.2.& 3.& eſt cõmunis Medicorũ. Probatur primum euidenti experientia,quia in magnete, & lapidibus prætioſis,atque etiam in medicamentis euidens eſt reperiri virtutem attractiuam aliorum corporum diſtinctam à qualitatibus elementorũ,quia attractio illa non fit per calefactionem,vel infrigidationem,aut alterationem elementarẽ, & licet media alteratione primarum qualitatum fiat aliquando, euidens eſt,non cõſiſtere in tali alteratione attractionẽ ipſam; cum conſtet calefieri, & exiccari,vel infrigidari rem omnino immotam localiter;neceſſe eſt ergo ponere in his rebus virtutem aliam diſtinctam à qualitatibus elementorum, per quam
34 attrahantur per ſe ab eis corpora. Probatur ſecundum, quod etiã dentur particulares qualitates in mixtis virtualiter continentes qualitates elementorum,& eas ſæpe producentes;nam ſi non dantur,ideo erit, quia repugnat has qualitates primas contineri virtute in alijs, vel quia repugnat corpus mixtum tales qualitates continere, aut tandem, quia licet ſint naturaliter poſſibiles, non tamen ſunt neceſſariæ pro his effectibus producendis,ſed ſuperfluæ, quia alio modo poſſunt produci. Sed nulla ex his rationibus probat non dari:ergo cõcedendum eſt,quod dẽtur,cum effectus experiamur.Probatur minor, quia primam rationẽ inſufficientem eſſe probat lux virtualiter cõtinens calorem,& eum producens in corporibus corruptibilibus:ergo non repugnat dari qualitatẽ virtute cõtinentem elementares,& potentem eas producere.Quod vero non repugnet talem qualitatẽ eſſe in mixtis, probatur. Quia euidens eſt in eiſdẽ corporibus dari alias qualitates ad altiores effectus producendos,vt probauimus: ergo non repugnat dari ad producendas primas qualitates. Et tandẽ probo non eſſe ſuperfluas, ſed neceſſariò ponendas pro his effectibus, quia omnes illæ cauſæ,vel rationes,quæ aſſignantur, nullius ſunt momenti. Et prima quidem, quod per qualitates ipſas elementorũ ſibi proprias,& à cõtrarijs expeditas tales effectus producant,impoſſibile eſt,cum euidenti experientia conſtẽt, non ſemper, nec in omnibus

omnibus corporibus eos producere etiã ſi expedita ſint à contrarijs,ſed ſolũ in quibuſdã determinatis;nec in his,niſi attrita, vel cõminuta,& determinatis partibus eorum coniuncta:ergo non procedũt ab eis per qualitates formales. Eadem etiã experientia docet in multo maiori intenſione eos producere, quam ſit intenſio qualitatum elementariũ proprio tẽperamento eorumdem corporum debita;ſed non poteſt agens producere effectum perfectiorem ſe: ergo nec per formales qualitates poſſunt producere tales effectus.Secunda etiã ratio de attractione 35
ſpirituum vitalium ad ſtomachũ inſufficiens eſt, & falſa.Inſufficiens quidem,quia piper non ſolũ calefacit ſtomachũ,ſed vehementem calorẽ producere ſolet in ore,& partibus eius internis,quod non poteſt fieri per attractionẽ ſpirituũ ad has partes. Iuuat etiã ad decoctionem carniũ in olla:ergo virtus eius non conſiſtit in attractione ſpirituũ,nec ab his calefit ſtomachum, ſed à calore producto ab eodem pipere. Quod vero ſit falſa, probo.Quia excellẽtior effectus eſt attractio ſpirituum, quam ſimplex calefactio; falſum eſt ergo denegare his corporibus minorem virtutem,& tribuere eis maiorem,præſertim cum facilius intelligatur tales effectus per minorem fieri. Poſtrema tandem ratio,quod eiuſmodi corpora ſtomachũ calefaciãt per calorẽ ab eodẽ acceptũ,planè falſa oſtenditur;cum experiamur intenſiorẽ produci calorem in ſtomacho per receptionem horum corporũ in eo,quam haberet prius: ergo non poteſt produci per calorẽ ab eodem ſtomacho receptum. Probatur conſequentia,quia intenſio caloris in ſtomacho minor erat,& non potuit tota produci in vino,aut pipere:ergo per eã,quã ab eodẽ ſtomacho recipiũt hęc,naturaliter repugnat intẽdi calorẽ eius, cum nulla ſequatur actio à proportione minoris inęqualitatis.

Sed reſtat explicandum,à quanã cauſa producantur in mix- 36
to qualitates iſtæ,nẽpe ex cõmixtione primarũ, vel à qua alia. Et videtur non poſſe habere aliam cauſam, præter primas qualitates,ex quorũ permixtione procedunt;quod ſic probo.Qualitates iſtæ conueniunt corporibus mixtis, vt mixta corpora ſunt talis naturæ,cum conſtet non habere alium gradum perfectiorem eſſendi; ſed primæ qualitates ſunt cauſa corporis mixti,vt mixtum eſt:ergo conſequenter erunt cauſa cuiuſlibet qualitatis,aut virtutis eius,vt talis.

In hac re primum dicendum eſſe exiſtimo has omnes qualitates præſupponere in corpore permixtionem primarum,per quam materia diſponitur ad receptionem formæ ſubſtantialis eorum.Probatur hac ratione à priori aut mixta, quibus concedũtur qualitates iſtæ,fiunt proximè ex elementis, vel ex alio

mixto;

mixto:& ſi ex elementis fiant, euidens eſt elementa ipſa vi-
ciſſim corrumpi per alterationes procedentes à primis eorum
qualitatibus, quia cum corrumpantur per ſe à contrario, non
dantur aliæ contrarietates propriæ priores his, à quibus cor-
rumpi poſſint. Ex quo infero per primas qualitates primo ex-
37 pelli formas ſubſtantiales eorum, atque etiam primo diſponi
materiam pro forma mixti recipienda, & conſequenter primo
ſequi in materia corporis mixti ex eiſdem elementis geniti
diſpoſitiones alias ſimiles, & ideo ante alias qualitates ineſſe
mixto, quas proinde præſupponunt particulares aliæ qualitates
eiſdem mixtis conceſſæ. Et eadem ratione probatur neceſſa-
rium id eſſe, dum hæc mixta fiunt ex alio mixto, vt conſideráti
eſt manifeſtum. Probatur etiam à poſteriori, quia videmus in
multis ex his corporibus mutatione facta circa primas quali-
tates eorum, debilitari virtutem particularium qualitatum, vel
fortiores reddi in ordine ad proprios effectus producendos in
alijs corporibus: ergo dependent ex temperamento primarum
qualitatum, tamquam ex diſpoſitione ſubiecti neceſſaria ad
conſiſtentiam, atque conſeruationem earum.

Secundo, dicendum eſt, has qualitates particulares mixto-
rum non procedere ex permixtione primarum tamquam ex
cauſa efficiente, ſed ea præſuppoſita in ſubiecto produci effe-
ctiue à generante idem mixtum, cuius ſunt propriæ. Gratia
exempli, virtus magnetis, & aliorum lapidum; virtus etiã auri
producitur ab eo, à quo generatur, quod eſt virtus cœleſtis, tã-
quam à cauſa efficiente principali operante per lucem, & alias
influentias. Itaque ferè ſemper virtutes iſtæ habent pro cauſa
38 principali cœleſtem virtutem, quemadmodum forma ſubſtan-
tialis, & corpus, cuius ſunt propriæ. Ita docuit expreſſè D. Tho-
mas, & cum eo Conimbricenſes locis citatis, & q. 5. de veritate,
art. 10. ad 5. atque etiam quæſt. vnic. de anima art. 1. his verbis:
*Formæ enim elementorum, quæ ſunt infimæ, & materiæ propinquiſſi-
mæ, non habent aliquam operationem excedentem qualitates acti-
uas, & paſſiuas, vt rarum, & denſum, & alia huiuſmodi, quæ vi-
dentur eſſe materiales diſpoſitiones. Super has autem ſunt formæ mix-
torum corporum, quæ præter prædictas operationes habent aliquam
operationem conſequentem ſpeciem, quam ſortiuntur ex corporibus
cœleſtibus: ſicut, quod adamas attrahit ferrum, non propter calorem,
aut frigus, aut aliquid huiuſmodi, ſed ex quadam participatione
virtutis cœleſtis.* Virtus etiam ſeminalis non eſt producta à
primis qualitatibus, nec ab elementis, tamquam à cauſis prin-
cipalibus, & proximis, ſed nec à Sole, & alijs influentijs cœle-
ſtibus, vt placuit Toleto quæſt. 2. huius lib. concluſ. 4. Probatur
primum,

primum,quia ſua natura ordinatur ad altiores effectus, nempe ad organizandum corpus pro introductione animæ; immo ad educendam animam de potentia materiæ,ſi ſit materialis tamquam inſtrumentum generantis, vel vniendum eam corpori,ſi ſit ſpiritualis; ergo non poſſunt eam attingere elementa, vel qualitates eorum,vt præcipua cauſa.Probatur ſecundum quia quotieſcumque poſſumus aſſignare cauſam particularem alicuius effectus, non eſt recurrendum ad vniuerſales; ſed dari poteſt propria cauſa talis virtutis, ſicut datur propria cauſa eiuſdem ſeminis,nempe viuens ipſum,à quo deciſſum eſt:ergo ab eo procedere cenſendum eſt tamquam à propria, ac principali cauſa.Vnde ſequitur,quod licet vt plurimum proueniant qualitates iſtæ mixtorum ab vniuerſalibus cauſis, non tamen ſemper, ſed aliquando à particularibus, numquam tamen ab elementis,vel à permixtione qualitatum eorum, quia ex propria natura ſunt eis perfectiores, vt probauimus. Euidens eſt conſequentia, quia cauſa efficiens non poteſt agere vltra propriam perfectionem.

Ex quibus colligitur tertia ratio ad id probandũ hoc modo. 39
Perfectio potentiæ,vel virtutis ordinatæ ad operationem colligitur ex perfectione propriæ operationis; ſed virtutes iſtæ aut qualitates ſunt principia perfectioris operationis, aut ſecundum ſubſtantiam,aut ſecundum modum eam producendi, quàm primæ qualitates elementorum:ergo ſunt eis perfectiores;quare non poſſunt ex permixtione earum procedere, tamquam à cauſa efficiente.Probatur minor, quia virtus attractiua alterius corporis,etiam contra naturalem inclinationem eius perfectior operatio eſt,quàm ſimplex calefactio,cum ſit altioris ordinis,per quam corpus eam habens, quaſi prædominatur alijs. Virtutes etiam per quas mixta corpora imprimunt alijs eaſdem primas qualitates,vt virtus calefactiua piperis, & vini, atque exſiccatiua ſalis longè perfectiori modo producunt calorem,& ſiccitatem, quàm ignis,vel terra; quia producunt eas tamquam cauſa æquiuoca,ad cuius actionem pertinent plures effectus ſpecie diſtinctos poſſe producere, vel eumdem altiori modo. Nec exiſtimetur Diuum Thomam recurrere ad vniuerſales cauſas,particulari,vel extraordinario modo, vt deſignet proprias harum virtutum, ſed ad proprias, & naturales ſecundum naturalem ordinem vniuerſi conſtitutas. Non eſt enim conſtituta alia cauſa principalis auri, & argenti, ac lapidum pretioſorum præter cœleſtes influentias, à quibus generantur in viſceribus terræ: ergo nec poteſt alia deſignari, cui virtutes iſtæ eorumdem corporum tribuantur, cum ſint altioris

altioris ordinis à primis qualitatibus, & earum temperamento eiſdem corporibus debito.

40 Ad argumentum illius ſententiæ, quæ negat has qualitates in corporibus mixtis,concedenda eſt maior, quod virtus naturalis productiua alicuius effectus applicata ſubiecto capaci eius,ſemper, & naturaliter eum producat. Sed minor neganda,quod mixta hæc,quibus inſunt particulares iſtæ qualitates applicata ſubiecto capaci,non ſemper producant effectus eatum, non enim quodlibet corpus capax caloris elementaris cenſetut capax caloris à pipere,& vino producendi; nam licet non ſit diſtinctus ſpecie ab elementari, ſpeciale tamen ſubiectum poſtulant agenria hæc ad producendos hos effectus, cum quo habent proportionem, & non cum alijs. Et illud tantum cenſetur capax effectus eorum. Nec ſolum poſtulant particulare ſubiectum, ſed ſæpe etiam coniunctionem Phyſicam, ac præuiam cum alio corpore,vt poſſint proprium effectum producete,quod in rebus odoriferis docet experientia: Indigent enim plures coniunctione ac permixtione cum alijs, immo & alteratione aliqua ab eis ſuſcepta,vt odorem ſpargere poſſint, eumque imprimere ſubiecto capaci, cui etiam approximata ſine his eum non imprimunt:atque etiam in argento viuo patet,quod licet mineralibus integris, hoc eſt,non prius attritis, immo etiam prius attritis,non tamen prius irrigatis approximetur proprium effectum coniungendi partes eorum argenteas, & ſeparandi à terrena earum fæce, non præſtat, quantumlibet capaces eſſent ſecundum ſe tali effectu coniunctionis

41 Ita ergo cenſendum eſt de aliis corporibus mixtis, de quibus loquimur, quæ etiam ſi calorem, vel ſiccitatem producere ſuis virtutibus poſſint, non citca omnia mixta calotis capacia, quia non omnia capacia cenſentur, quibus calor imprimatur à talibus agentibus; ſed perfectiora quædam, vt viuentia, quibus adhuc non imptimunt proptios effectus,niſi prius aliis corporibus, aut ſaltem calori naturali eorum coniungantur, & fortè ab eo alterentur.

Ad argumentum vero pro ratione dubitandi propoſitum concedenda eſt maior, quod qualitates iſtæ conueniunt corporibus mixtis talis naturæ, ſed neganda eſt minor, quod elementa ſint cauſa effectiua eorum; nam licet elementa, vel primę qualitates eorum ſint cauſa mixtionis,& ſecundum modum permixtionis earum ptæcedentem in materia ptoducatur mixtum,& plures qualitates eius, quæ ideo vocantur ſecundæ, non tamen ſunt cauſa efficiens eorumdem mixtorum,ſed perfectiorem aliam poſtulant,& ex conſequenti qualitates, aut virtutes.

ea con

ea conſequentes ab eadem cauſa perfectiori produci debent, & non à primis qualitatibus minus perfectis; quamuis temperamentũ earum pro diſpoſitione neceſſaria poſtulent in materia.

QVÆSTIO III.

An primæ qualitates ſint formæ ſubſtantiales elementorum, vel ſolum accidentales?

PRima opinio tenet, eſſe formas ſubſtantiales, per quas conſtituuntur in primo eſſe ſubſtantiali, & per quas diſtinguuntur ſpecie ſub genere ſimplicis corporis. Ita Alexand. 12. lib. Metaph. comm. 12. atque etiam 4. quæſt. naturalium, Ammonius cap. de ſubſtantia in prædicamen. Curtius, & Zimara 2. lib. de anima, text. 18. Tribuitur etiam Galeno 1. lib. de vſu partium; & 1. de elementis. Probatur teſtimonio Ariſtotelis cap. 2. huius libri textu 7. 8. & 24. vbi tria docet de his qualitatibus. Primum, quòd conſtituunt elementa. Secundum, quod ſunt eorum principia. Tertium, quod ſunt eorum differentiæ. Hæc autem habere non poſſunt, ſi ſolum ſunt accidentia eorum, quia neque aliquid conſtituitur in ſuo eſſe per accidentia; nec accidens poteſt eſſe ei principium eſſendi; & multo minus differentia eius. Probatur etiam ratione, primò, quia per propriam operationem alicuius cognoſcimus à poſteriori formam ſubſtantialem eius, à qua procedit operatio ipſa, tamquam à principio efficienti intrinſeco; ſed nullam aliam operationem habent elementa præter eas, quæ procedunt ab his qualitatibus; vt ignis non habet aliam operationem, quam calefactionem, & exſiccationem; & ſic de cæteris: ergo qualitates iſtæ ſunt formæ ſubſtantiales eorum. Vel ſi dicatur habere alias formas, concedendum erit, dari formas ſubſtantiales, à quibus nulla procedit operatio, quod eſt abſurdum. Secundo, quia elementa ex propria natura ſunt verè, & propriè contraria, vt etiam docet expreſsè Ariſtoteles in hoc 2. lib. text. 24. ſed contrarietas non poteſt eis conuenire, niſi ratione harum qualitatum: ergo non habent alias formas ſubſtantiales, per quas conſtituantur in propriis naturis. Probatur minor, quia contraria ſunt, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto, mutuo ſe expellunt; ſed elementa maxime diſtant per calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum; & eædem qualitates ſe expellũt mutuo ab eodem ſubiecto: ergo per eas ſunt elementa eſſentialiter contraria; & ideo erunt formæ ſubſtantiales eorum.

(margin numbers: 42 beside line 1 of the paragraph; 43 beside "Vel ſi dicatur habere")

44 Secunda opinio communis in Schola Peripatetica, & à nobis tenenda tamquam vera negat primas qualitates eſſe formas ſubſtãtiales elementorum, ſed tribuit eis alias formas ſubſtantiales priores, à quibus per modum efficientis cauſæ emanare affirmat eaſdem qualitates primas. Ita Diuus Thomas in commentariis 2. capitis huius libri, & omnes Latini interpretes tam veteres, quàm noui ibidem, ideo nullum in particulari referre oportet. Probari ſolet teſtimonio Ariſtotelis cap.9. huius libri textu 54. vbi aſſerit calidum, & frigidum eſſe inſtrumenta elemenrorum ad agendum. Sed quia hæc dicit non ex propria ſententia, ſed aliorum, quam reijcit, vt legenti erit manifeſtum, nihil probat teſtimonium hoc. Colligitur autem euidenter ex textu 22. eiuſdem libri. Vbi ex propria ſententia loquens de elementis, aſſerit eſſe contraria, quia paſſiones habent contrarias his verbis: *Et vtraque vtriſque contraria, igni enim contraria aqua, aëri autem terra: hæc enim ex contrariis paſſionibus conſtituta ſunt, &c.* Sed euidens eſt eſſe contraria per has quatuor qualitates, per quas viciſſim agunt, & patiuntur, & ſe corrumpunt: ergo cenſet Ariſtoteles eſſe paſſiones eorum, & non formas ſubſtantiales, quas conſtat paſſionibus præſupponi. Atque etiam ex libro de ſenſu & ſenſili. cap.4. vbi ſic loquitur de eiſdem elementis: *Quæ igitur ignis, & quæ terra nihil, natum eſt agere, vel pati, nec aliud quicquam: quæ autem ineſt contrarietas in eis: hæc omnia agunt, & patiuntur.* Sed contrarietas ineſt eis per primas qualitates: ergo per has tantum agunt, & patiuntur, & non vt ignis & terra. Ex quo euidenter infero, quod non ſunt ignis, & terra per has qualitates, ſed per alias formas conſtituuntur in eſſe ignis, & terræ; & iſtæ ſunt ſubſtantiales; qualitates vero accidentales, quia ſi per has ſunt contraria elementa, non poſſunt eſſe formæ ſubſtantiales, quia ſubſtantia non habet contrarium. Vbi obiter adnoto expreſſam eſſe ſententiam Ariſtotelis in hoc eodem teſtimonio, quod ſubſtantia nihil agit per ſeipſam, ſed ſolum per accidentia vt

45 2. lib. Phyſicor. ſcriptum reliquimus. Probatur deinde ratione. Primo, quia ſi qualitates iſtæ ſunt formæ ſubſtantiales elementorum: ergo conſtituunt vnum compoſitum ſubſtantiale cum materiis eorum. Euidens eſt conſequentia, quia ex materia prima, & ſubſtantiali forma reſultat vnum compoſitum ſubſtantiale, tamquam ex potentia ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali; ſed hoc eſt impoſſibile: ergo falſum eſt, quod ſint formæ ſubſtantiales. Probatur minor, quia compoſitum illud reſultans ex forma caloris, aut frigiditatis, & materia eſt calidum formaliter, aut frigidum formaliter; ſicque de reliquis elementis;

mentis: ergo non eſt ſubſtantia, & ideo nec totum ſubſtantiale. Probatur conſequentia, quia ſubſtantia non eſt per ſe ſenſibilis, non ſuſcipit intenſionem, & remiſſionem, nec habet formaliter contrarium; ſed calidum,& frigidum formaliter ſumpta, ſunt per ſe ſenſibilia ſenſu tactus, vt docet expreſſe Ariſtoteles 2. lib. de anima capit. 9. de tactu, & expreſſius experientia ipſa; cum quilibet noſtrum percipiat calorem ignis, & frigiditatem aquæ; ſunt etiam inter ſeſe contrariæ, & ſuſcipiunt intenſionem, & remiſſionem: ergo qualitates iſtæ non poſſunt eſſe formæ ſubſtantiales elementorum. Secundo probatur, quia vel qualitates primæ ſunt formæ ſubſtantiales, aut accidentales; aut vere, & realiter habent vtrumque, nempe eſſe ſubſtantiales, & accidentales ſimul. Primum probauimus falſum; & ex eo ſequitur tertium eſſe impoſſibile, quia repugnat eamdem formam reſpectu eiuſdem materiæ eſſe ſubſtantialem, & accidentalem ſimul. Solum ergo reſtat tertium, nempe has qualitates eſſe formas vere, & realiter accidentales: quod ſi ita eſt, ſequitur euidenter non eſſe formas ſubſtantiales elementorum, ſed habere alias per quas conſtituantur in eſſe ſubſtantiali, vel elementa non eſſe compoſita ſubſtantialia, ſed ſolum accidentalia, nec diſtingui ſpecie ſubſtantiali; ſed ſolum accidentali, quia accidentalis forma, nec poteſt conſtituere compoſitum ſubſtantiale, nec diſtinguere illud ſpecie ſubſtantiali ab alio; conſtat autem abſurda hæc eſſe; & ideo falſum, quod qualitates primę ſint formæ ſubſtántiales elementorum, & veritas eſt, quod alias formas ſubſtantiales habeant, per quas conſtituantur, has vero eſſe accidentia eorum, per quæ agunt, & patiuntur. 46

47 Teſtimonium vero Ariſtotelis aſſerentis primas qualitates conſtituere elementa, eſſe principia eorum, atque etiam differentias duobus modis exponitur, primo à Diuo Thoma in commentariis eius, tales appellari ab Ariſtotele non re ipſa, ſed quoad nos; nam cum formæ ſubſtantiales eorum non ſint per ſe ſenſibiles, nec poſſunt à nobis per ſe cognoſci, & cum ſentiantur per has qualitates, per eaſdem à nobis cognoſcuntur. Vnde ſicut ſæpe ſolet loco generis, vel differentiæ nobis ignotæ poni in definitione rei aliquod accidens, vel proprietas eius, quam vocamus genus, vel differentiam eius, quia per illam deuenimus in cognitionem veri generis, aut differentiæ, ita Ariſtot. has qualitates vocauit differentias, aut principia, vel conſtitutiua eorum, quoad nos, quia per eas manu ducitur intellectus ad cognoſcendas veras formas ſubſtantiales, quæ ſunt differentiæ, principia, & conſtitutiua eorum. Secundo reſpondeo,

Ariſtotelem conſideraſſe in hoc opere elementa in quantum generabilia,& corruptibilia, atque etiam,vt concurrunt ad generationem mixtorum, vt ex contextu horum trium capitum apertè colligitur, quo pacto veriſſimum eſt primas qualitates eſſe differentias,atque principia,vel conſtitutiua eorum.Ex quo non bene infertur eum ſenſiſſe, quod ſint formæ ſubſtantiales: nam ſicut actioni, & paſſioni præſupponitur ſubſtantia rei, quæ agit,& patitur;ita ad rem ipſam,vt actiuam,& paſſiuam præſupponitur forma ſubſtantialis. Actiua vero, & paſſiua dicitur, & formaliter eſt, per accidentalem formam, quæ eſt proximum principium actionis, & paſſionis.

48 Ad primum argumentum conceſſa maiori, neganda eſt minor, quod non habeat aliam actionem diſtinctam ſubſtantia elementi, aut forma eius ſubſtantialis ab alteratione, quæ eſt propria actio primarum qualitatum, nempe calefactio, vel infrigidatio, quia alreratio non eſt actio, per quam producitur ſubſtantia,ſed præter alterationem datur alia actio realis,quam vocamus generationem ſubſtantialem, quæ eſt quaſi terminus alterationis;& terminatur per ſe,non ad calorem,vel frigiditatem,ſed ad ſubſtantiam Ignis, vel aquæ,& in igne vocari poteſt ignitio. Hæc igitur actio eſt propria ſubſtantiæ, & procedit à forma ſubſtantiali tamquam à cauſa principali medio calore,& calefactione, vt inſtrumento.

QVÆSTIO IIII.

An elementa ſint propriè contraria ſecundum formas ſubſtantiales,vel ſolum ſecundum qualitates?

49 Secundum argumentum excitat aliam quæſtionem ſatis difficilem, an elementa ſint contraria ſecundum formas ſubſtantiales, vel ſolum ſecundum qualitates. Vt autem difficultas eius oſtendatur,præſupponenda eſt definitio contrariorum,quæ colligitur ex Ariſtotele 10. Metha.cap.6. & talis eſt; *Contraria ſunt, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt.* Ex qua ſic oſtendo elementa eſſe contraria ſecundum formas ſubſtantiales;nam eis videtur conuenire tota definitio. Sunt enim ſub eodem genere vniuerſali corporis in prædicamento ſubſtantiæ,vel ſub eodem genere particulari, & immediato corporis ſimplicis, ſub quo etiam maxime diſtant. Nam differentia ſpecifica maxima diſtantia eſt ſub eodem genere, cum nulla poſſit dari maior, vt per ſe eſt manifeſtum.

Quod

Quod verò ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellant, ſic probo, Se expellere circa idem ſubiectum conuenit formis; ſed formæ ſubſtantiales elementorum ſe expellunt formaliter circa eamdem materiam, vt conſtat in mutua generatione, & corruptione vnius ex altero, atque etiam in mixtione: ergo propriè contraria ſunt ſecundum formas ſubſtantiales. Si autem dicatur ad propriam contrarietatem non ſufficere expulſionem formalem, ſed etiam requiri effectiuam, formas vero ſubſtantiales elementorũ non ſe expellere effectiue, ſicut ſe expellunt primæ qualitates eorum, ſed ſolũ formaliter, & ideo non eſſe verè contrarias. Contra hoc eſt, quod ad veram contrarietatem non requiritur expulſio effectiua, ſed formalis ſufficit: nam calor impreſſus aquæ ab igne contrarius eſt frigiditati eius, & tamen non expellit eam effectiuè, nec poteſt, niſi ſeipſum intendat: ergo expulſio effectiua non eſt neceſſaria, & ita ſentiunt omnes Philoſophi.

Quod verò elementa non ſint propriè contraria ſecundum formas ſubſtantiales eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis capite de ſubſtantia in prædicamentis: vbi inter proprietates ſubſtantiæ enumerat hanc: quod ſubſtantiæ nihil contrarium ſit; ſed contrarietas conuenit rebus per ſuas formas, cum formæ ſint, quæ poſſunt ſe expellere circa idem ſubiectum, vel materiam: ergo elementis (quæ ſunt corpora ſubſtantialia) non poteſt conuenire propria contrarietas ſecundum doctrinam Ariſtotelis. Quod, vt oſtenderet in hoc 2. libro textu 49. agens de contrarietate elementorum ſecundum formas ſubſtantiales, ita ait: *Terra enim aëri, aqua vero igni contraria eſt, vt contingit ſubſtantiam ſubſtantiæ contrariam eſſe.* Quaſi dicat non eſſe contraria, niſi communiſſima, atque impropria ratione, prout contrarietas ſumitur pro quacumque oppoſitione priuatiua, quæ ſufficit, vt dicatur vnum fieri ex altero tamquam ex contrario, hoc eſt ex priuatione formæ ipſius præcedente in materia alterius, & expulſa ab eadem materia per eamdem formam; & hæc eſt communis ſententia totius ſcholæ, & vera. 50

Difficile tamen probari poteſt, quod non ſit vera contrarietas inter has formas ſubſtantiales, cum tota definitio contrariorum videatur eis conuenire, nec per vllam eius particulam excludi poſſe. Propterea Sotus 1. lib. Phyſ. q. 5. ad 1. aſſerit ad propriam contrarietatem non ſufficere, quod duæ formæ ſe expellant quomodocumq; ſed neceſſariũ eſſe, vt ſucceſſiuè, & per gradus, ita vt ſubiectum prius perueniat ad medium participans vtroq; extremo, quam ad aliquod extremum, quo pacto ſe expellũt qualitates; nam calor ita expellit frigus ab aqua, vt prius 51

aqua ſit tepida per calorem remiſſum, quam perfectè calida, & vniuerſaliter loquendo, contraria talis ſunt naturæ, vt in gradibus remiſſis poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Et hunc modum dicendi tenuiſſe videntur Caiet. cap. de ſubſtantia in Prædicamentis, & Sonzinas 10. Metha.q. 24. Sed contra Ariſtote-
52 lem eſt, & contra rationem. Probo primum ex cap. de oppoſitis in poſt prædicamentis, vbi ex contrariis, quædam ait nullum habere medium circa ſubiectum: alia vero medium habere poſſe his verbis: *Quæcumque vero contrariorum talia ſunt, vt in quibus nata ſunt fieri, & de quibus prædicantur, neceſſarium ſit alterum ipſorum ineſſe, horum nihil eſt medium: quorum vero non eſt neceſſarium alterum ineſſe, horum omnino eſt aliquid medium* Quibus expreſſe docet non eſſe neceſſarium, vt contraria medium habeant circa ſubiectum, ad quod prius perueniant, quàm ad extremum; nec etiam vt poſſint eſſe in eo ſimul in gradibus remiſſis. Probatur etiam ratione, quia ratio expulſionis, ſiue de effectiua, aut formali loquamur, ſolum in eo conſiſtit, quod vnum excludat alterum ab eodem ſubiecto propter repugnantiam, quam habent in eo; quod vero paulatim, vel ſimul expellat illud, non diminuit perfectionem expulſionis, quin potius perfectior expulſio eſt ea, quæ ſimul fit, & maiorem repugnantiam contrariorum oſtendit, quàm ſi ſucceſſiuè, aut per gradus fiat: ergo ſimultanea expulſio formarum ſubſtantialium non tollit propriam contrarietatem earum. Secundo probatur duobus exemplis: nam actus ſcientiæ, & erroris; actus odij, & amoris circa idem obiectum propriiſſimè ſunt contrarij, & tamen nec ſe expellunt ſucceſſiuè, & per gradus, ſed ſimul, quia quilibet prorſus tollit formalem rationem alterius: nec oportet, vt prius intellectus, aut voluntas perueniat ad medium aliquod, quàm ad extrema; nec demum quod ſecundum gradus remiſſos ſimul eſſe poſſint tales actus in intellectu, aut voluntate: ergo diſtinctio illa ſucceſſiuæ, & gradualis expulſionis, aut ſimultaneæ inſufficiens eſt ad excludendas formas ſubſtantiales elementorum à propria contrarietate.

53 Secundus modus dicendi quorumdam iuniorum eſt, formas ſubſtantiales elementorum excludi à definitione contrariorum per priorem partem definitionis. *Quæ ſub eodem genere maximè diſtant.* Vnde quamuis eis conueniat poſterior, quia mutuo ſe expellunt ab eodem ſubiecto, quod eſt materia, non ſunt propriè contrariæ: & ideo nec elementa ratione illarum, ſed ſolum ratione primarum qualitatum. Quod vt explicent, adnotant, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua dicantur maximè diſtare ſub aliquo genere. Primum, quòd ita vnum diſtet ab altero, vt à nullo

alio

alio eiuſdem generis æquè diſtet. Secundum, quod nihil repugnat vni eorum, niſi ratione alterius, nempe, quia rationem alterius aliquo modo participat. Et vtrumque reperitur in albedine, & nigredine. Primum quidem, quia ſub genere coloris ſic diſtant inter ſeſe, vt nullus eorum æquè diſtet ab alio quocumque colore. Secundum vero, quia cæteri colores cuilibet eorum repugnant, in quantum aliquo modo participant rationem alterius; vt fuſcum repugnat albo, in quantum participat rationem nigri: & huic repugnat rubeum, in quantum participat rationem albi; ſed formæ ſubſtantiales elementorum neutrum habent, & ideo non dicuntur maxime diſtare ſub eodem genere ſubſtantiæ corporeæ. Probatur minor, quia quælibet æquè diſtat ab omnibus, & ſingulis formis ſubſtantialibus aliarum ſpecierum eiuſdem generis, & æquè eſt incompoſſibilis, cum quacumque alia, & hoc habet ratione ſui, & non ex participatione alterius maxime diſtantis ab alia.

Sed hic etiam modus dicendi non reddit ſufficientem rationem, propter quam formæ ſubſtantiales elementorum excludantur à definitione contrariorum, aut non ſint propriè contrariæ: quod ſic probo in eiſdem formis. Nam elementa conueniunt ſub genere proximo corporis ſimplicis diuerſi à corpore mixto: quia formæ elementares talis ſunt naturæ, vt poſtulent primas qualitates pro diſpoſitionibus, & naturaliter quidem ab eis emanantibus, mixta vero omnes poſtulant, & remiſſas quidam, de quibus non eſt certum naturaliter emanare ab eorum formis. Hæc autem videntur efficaciter ſatis à poſteriori oſtendere formas elementares, vt tales ſpecie differre à formis ſubſtantialibus mixtorum, vt talibus. Quo ſuppoſito ita arguo. Formæ iſtæ ſub eodem genere corporis ſimplicis maxime diſtant: ergo ex hac parte non poſſunt excludi à definitione contrariorũ. Probatur antecedens, quia forma ignis ita diſtat à forma aquæ, vt non æque diſtet ab aliqua alia eiuſdem generis; & pari ratione forma aquæ à forma ignis: ergo maximè diſtant inter ſeſe. Probatur iterum antecedens, quia ex propria natura poſtulat quælibet pro diſpoſitionibus ambas qualitates oppoſitas, & à ſe emanantes naturaliter, quod non habent comparatæ cum cæteris: ergo magis diſtat quælibet ab alia, quàm à cæteris. Et eodem argumento probatur, formam aëris, & terræ magis inter ſe diſtare, quam à reliquis. Quod autem dicitur neceſſarium eſſe, vt aliqua dicantur maxime diſtare, quod reliqua diſtent à quolibet eorum, non ratione ſui, ſed ex eo, quod participant aliquo modo alterum extremum, non ſemper eſt verum, & ideo non eſt neceſſarium ad maximam di-

54 (margin, at "Sed hic etiam")
55 (margin, at "aëris")

ſtantiam,quia vt ex Ariſtotele probauimus,non eſt neceſſarium darì medium inter quæcumque contraria;vt inter ſanitatem,& ægritudinem (inquit ipſe) nullum datur medium : ergo non eſt neceſſarium,quod inter quæcumque maximè diſtantia dentur alia magis,vel minus diſtantia ab eis,vel aliquo eorum;ſed poſſibile eſt ſub aliquo genere ſolum dari ea, quæ maximè diſtant,& ita contingit in elementis;non enim dantur ſub genere corporis ſimplicis alia media corpora,ſed ſolum elementa ipſa maxime diſtantia inter ſeſe.

Probatur ſecundo inſufficientia eiuſdem modi dicendi,nam ſub genere animalis dantur duæ ſpecies maximè diſtantes : ergo ex parte maximæ diſtantiæ dari poteſt propria contrarietas inter ſubſtantias, vel inter formas ſubſtantiales earum. Probatur antecedens: quia illa dicuntur maximè diſtare, quæ ſic diſtant inter ſeſe,vt non æquè, ſed minus diſtent à quocumque alio ; ſed ita ſe habent ſub genere animalis ſpecies humana, & animalis omnium imperfectiſſimi; nam quælibet non æquè diſtat ab aliis ſpeciebus animalis; ſed magis diſtat ab altera:ergo verum eſt eſſe maximè diſtantes. Et de cæteris omnibus verum eſt plus diſtare à quolibet extremo, quo magis accedit ad aliud,& minus,quo magis recedit ab illo.

56 Vt noſtram ſententiam explicemus, adnotandum eſt primo: oppoſitionem in genere, vel in communi acceptam diuiſam eſſe ab Ariſtotele in poſtprædicamentis capit. de oppoſitis in quatuor genera, vel ſpecies, aut modos oppoſitionis, nempe in oppoſitionem contradictoriam, contrariam, priuatiuam, & relatiuam. Et ideo neceſſario debet poni, vel ſubintelligi loco generis in definitionibus ſingularum ſpecierum, ſiue definiantur in abſtracto, ſiue in concreto. Vnde ſi definiamus contrarietatem in abſtracto, dicemus; Contrarietas eſt oppoſitio eorum, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt; ſi in concreto dicendum erit, contraria ſunt oppoſita, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt. Et ita definita fuit contrarietas in concreto ab Ariſtotele, & propterea in eadem definitione ſubintelligenda eſt particula, *Oppoſita*, quaſi pro genere, quam abſque dubio refert particula, *Quæ*. Secundo notandum eſt, oppoſitionem formaliter ſignificare repugnantiam duorum extremorum, vt per ſe eſt manifeſtum; & ideo diſtinctas ſpecies oppoſitionis ſignificare diſtinctas ſpecies, vel modos repugnantiæ ſpecialium extremorum, inter quæ verſantur: contraria igitur dicunt ſpecialem repugnantiam, ex qua prouenit, vt

nit, vt

nit, vt maximè diſtent ſub eodem genere, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellant. Vnde ſi duas iſtas conditiones non habeant extrema propter ſpecialem repugnantiam, ſed aliunde, ſicut non erunt formaliter oppoſita, quia non erunt inter ſe formaliter repugnantia: ita nec per tales conditiones conſtituentur propriè contraria; & hoc modo intelligenda eſt definitio contrariorum ex Ariſtotele adducta, quod ſic probo.
Pro genere talis definitionis ponitur oppoſitio, quia tamquam genus ſe habet ad oppoſitionem contrariam, & reliquas: ergo cæteræ particulæ definitionis, per quas determinatur idem genus, continent ſpecialem rationem oppoſitionis diſtinctam ab aliis oppoſitionibus; ſed ſpecialis ratio oppoſitionis dicit ſpecialem repugnantiam formaliter, ſicut oppoſitio in communi dicit repugnantiam in communi: ergo ita intelligi debet, quod contraria maximè diſtent ſub eodem genere, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellant, vt ſub ratione formalis, atque ſpecialis repugnantiæ eis conueniat, & non aliunde, vel ex alia quacumque ratione. Ex quibus iam intelligitur eamdem definitionem non conuenire formis ſubſtantialibus elementorum, & ideo non eſſe propriè contrarias, ſed qualitatibus eorum, in quibus vera, ac propria ratio contrarietatis reperitur. Probatur hoc argumento. Formæ ſubſtantiales, nec ſunt maximè diſtantes, nec ſe expellunt ab eodem ſubiecto propter ſpecialem repugnantiam, vel oppoſitionem, ſed ſolum propter rationem communem informandi materiam, & conſtituendi cum ea talem ſpeciem, vel indiuiduum ſubſtantiæ, qualitates vero idem habent ratione repugnantiæ ſpecialis; ergo his, & non illis definitio, ac vera contrarietas conuenit. Probatur minor, quia anima rationalis ex eo ſolum intelligitur maximè diſtare ab anima imperfectiſſimi animalis, quia conſtituit perfectiſſimam ſpeciē, hæc vero imperfectiſſimam & ex communi tantum ratione informandi ſubſtantialis formæ expellit formaliter vna forma ſubſtantialis aliam ab eadem materia, quia non habet materia naturalem capacitatem, vt ſimul ab vtraque informetur, cum nec poſſit eſſe ſpecificum vtriuſque ſimul recipere, immo nec eſſe indiuiduale. Vnde non 58
ſolum expellit vna forma aliam diuerſæ ſpeciei: ſed etiam ſi ſit eiuſdem. Ex quo euidenter ſequitur, non ſe expellere formas ſubſtantiales propter ſpecialem repugnantiā, ſed propter communem rationem incompoſſibilitatis ex communi ratione informandi, & tribuendi eſſe materiæ prouenientem: ergo eadem maxima diſtantia, atque eadem expulſio ab eodem ſubiecto non conuenit his formis ratione ſpecialis repugnantiæ,

vt in definitione contrariorum intelligitur, & ex conſequenti nec eis conuenit eadem definitio, aut vera, & propria contrarietas; quam certum eſt conuenire qualitatibus eorum; quod ſic oſtendo. Calor & frigus non ſunt formæ maximè diſtantes propter maximam perfectionem vnius, & minimam alterius, cum conſtet alias qualitates imperfectiores frigore reperiri etiam inter primas, vt humiditatem, & ſiccitatem, ſed nec ſe expellunt ab eodem ſubiecto propter communem rationem informandi illud: nam diuerſæ formæ accidentales ſecundum ſpeciem, atque etiam diuerſæ qualitates, adhuc primæ ſimul informant eamdem materiam, vt patet in ſingulis elementis, non tamen diuerſæ qualitates contrariæ, quæ potius ſe expellunt naturaliter ab eodem ſubiecto: ergo expulſio in his, & ex conſequenti maxima diſtantia ſub eodem genere prouenit ex repugnantia ſpeciali; & ideo ſpecialem rationem oppoſitionis importat formaliter, vt ſignificatur in definitione contrariorum, & ex conſequenti veram contrarietatem, nequaquam in formis ſubſtantialibus, & propterea non conuenit eis definitio, nec propria contrarietas. Et ex his ſoluitur argumentum illud difficile pro ratione dubitandi propoſitum applicata ei eadem diſtinctione. Nam dum in definitione contrariorum dicitur, contraria maxime diſtare ſub eodem genere, & mutuo ſe expellere ab eodem ſubiecto, intelligi debet vtrumque ſub ratione ſpecialis oppoſitionis, vel repugnantiæ; & non ſub communi ratione informandi, & conſtituendi ſpecies extremæ perfectionis, vel imperfectionis. Cuius ratio eſt optima, quia cum pro genere eiuſdem definitionis ponatur oppoſitio in communi, cuius ratio formalis conſiſtit in repugnantia extremorum, neceſſe eſt cæteras particulas definitionis continere ſpecialem repugnantiam, vt poſſint contrahere idem genus oppoſitionis ad hanc ſpeciem oppoſitionis contrariæ.

59 Ex doctrina huius quæſtionis infero, iuxta hanc diſtinctionem loquendum eſſe de formis ſubſtantialibus elementorum in ordine ad contrarietatem. Dupliciter ſumi poteſt contrarietas propria, formaliter, aut virtualiter, ſeu radicaliter. Formaliter ſumitur, pro formali oppoſitione extremorum maxime diſtantium ſub eodem genere, & mutuo ſe expellentium ratione eiuſdem repugnantiæ; & hoc modo ſumitur in definitione contrariorum, & ſolum conuenit qualitatibus. Virtualiter vero, aut radicaliter accipitur pro radice, à qua talis contrarietas emanat, & ſic conuenit eiſdem formis ſubſtantialibus elementorum, ex quibus tamquam ex radice emanant primæ qualitates formaliter contrariæ.

QVÆ

QVÆSTIO V.

An contrariæ qualitates poſſint eſſe ſimul in gradibus intenſis?

PRæſupponit quæſtio illud, quod cap. 4. prioris libri proba- 60
tum eſt, nempe qualitates contrarias habere latitudinem gradualem, & ſecundum eam perfectius, aut minus perfecte poſſe participari à ſubiecto, quod eſt ſecundum intenſionem, & remiſſionem participari. Et hoc ſuppoſito quærit, an poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Sed quia duobus modis poſſunt comparari ad ſubiectum, in gradibus intenſis, & remiſſis, duo etiam ſunt diſputanda. Primum in hac quinta quæſtione, an in gradibus intenſis poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto? Poſtremum in ſequenti, an ſaltem hoc ſit poſſibile in gradibus remiſſis? Gradus autem remiſſi vocantur omnes vſque ad medietatem latitudinis, vt ſi tota latitudo cuiuſlibet qualitatis contineatur octo gradibus, remiſſi dicentur à primo vſque ad quartum, intenſi vero ab octauo ferè vſque ad quartum.

Circa primum, an poſſint eſſe ſimul in gradibus intenſis? diſtinctione opus eſt. Nam duobus modis intelligi poteſt, aut ſecundum ordinem, aut virtutem cauſarum naturalium: aut ſecundum potentiam Dei ſupernaturalem, vel abſolutam. Et in primo ſenſu certum eſt apud omnes, non poſſe eſſe ſimul qualitates contrarias ſecundum gradus intenſos, vt calor vt octo, vel vt ſeptem non poteſt naturaliter eſſe ſimul cum frigiditate vt octo, vel vt ſeptem, ſed neceſſe eſt per introductio-
nem vnius expelli alteram. Vt autem hoc explicemus, & pro- 61
bemus, vno verbo repetendum eſt illud, quod cap. 7. primi libri tamquam certum ſtatutum eſt, & ab omnibus receptum, nempe capacitatem ſubiecti in ordine ad qualitates contrarias, & ad agens naturale potens eas circa ipſum producere limitatam eſſe: ita vt ſolum poſſit recipere integram latitudinem octo graduum, ſiue ex vno eorum, vel ex vtroque completam. Gratia exempli, corpus corruptibile ſolum poteſt recipere ab agente naturali octo gradus caloris: vel caloris, & frigiditatis ſimul: ita vt quod ei de tota latitudine caloris defecerint, ex frigiditate habere poſſit. Quod euidenti experientia conſtare vidimus; & ex hoc fit, quod contrariæ qualitates non ſe expellunt, niſi completa fuerit ex vtraque latitudo octo graduum; vel quouſque adimpleatur, ſed introduci poteſt vnus, nullo gradu alterius in ſubiecto exiſtentis expulſo. Quod in aëre conſtare

poteſt,

Digitized by Google

poteſt;ſuppoſito,quòd octo gradus humiditatis habeat;caloris vero non niſi quinque,vel ſex, poteſt enim recipere duos gradus frigiditatis ſine expulſione alicuius gradus caloris, quia capacitas eius completam latitudinem octo graduum ex vtroque contrario recipere poteſt. Poſtquam vero adimpleta eſt latitudo ex vtroque contrario, vel ſi ex vno tantum eorum adimpleta præſupponitur, non poteſt ſubiectum recipere aliquem gradum ex vno contrario, quin gradus alter contrariæ qualitatis expellatur, & ideo neque vtrumque contrarium ſimul in gradu intenſo, quia excederet integram latitudinem octo graduum ex vtraque qualitate,& ideo deficeret capacitas ſubiecti in ordine ad agens naturale.

62 Hoc ſuppoſito, probatur naturaliter eſſe impoſſibile, quod contrariæ qualitates ſint ſimul in eodem ſubiecto ſecundum gradus intenſos, nempe calor vt octo,& frigus etiam vt octo, aut quid ſimile. Primo ex definitione contrariorum, in qua dicitur,quod mutuo ſe expellunt ab eodem ſubiecto;ſed ſi non neceſſario ſe expellunt ſecundum hos gradus intenſos, ſed ſimul eſſe poſſunt, ſequitur non ſe expellere vllo modo, atque adeo non eſſe contrarias.Probatur conſequentia,quia ſi non ſe expellunt ſecundum gradus intenſos, multo minus ſe expellēt ſecundum remiſſos minorem habentes repugnantiam,vel certè non maiorem,& ideo nullo modo ſe expellent.Itaque tam neceſſarium eſt contraria ſecundum eſſe perfectum ſe expellere, quàm neceſſarium eſt dari propria contraria in rerum natura. Secundo probatur experientia, quia ſenſu tactus experimur, quo magis calefit aqua,eo eſſe minus frigidam, & quo magis infrigidatur aër, eo eſſe minus calidum : ergo ſignum euidens eſt,quod calor,& frigus ſecundum intenſos gradus ſe expellūt. Nam ſi non ſe expellerent, retineret aqua totam ſuam frigiditatem,quantumcumque calefieret ab igne.

63 Sed an poſſint eſſe ſimul per potentiam Dei ſupernaturalem, non eſt certum ; ſed prima opinio tenet implicare contradictionem:quam videntur ſequi Capreol.in primo diſt.17. q.2. ad argumenta contra 2.concluſionem,Iauellus 10.lib.Meth. quæſt.13.& Marſil.2.libro de gener.q.6. putantes contradictionem ſequi ex eo,quod ſimul ſint.Quam probo teſtimonijs Ariſtotelis,& rationibus.Ariſtoteles enim eamdem repugnantiam reperiri docet in eo,quod contraria ſint ſimul,ac reperitur in contradictorijs;ſed cōtradictoriè oppoſita,vt eſſe,& non eſſe,non poſſunt eidem rei ſimul conuenire, etiam per abſolutam Dei potentiam : ergo ex mente Ariſtotelis eamdem contradictionem implicabit, quod contraria ſint ſimul in eodem ſecun

ſecundum eſſe perfectum; maior eſt expreſſa apud Ariſtotelem 4. lib. Meth. cap. 4. tex. 27. his verbis: *Cum vero impoſſibile ſit contradictionem ſimul de eodem verificari, patet quodcumque contraria ſimul eidem ineſſe contingit: contrariorum enim alterum non minus priuatio eſt. Subſtantiæ vero priuatio, negatio à quodam determinato genere eſt: ſi impoſſibile ita eſt ſimul affirmare, & negare verè: impoſſibile eſt etiam contraria ſimul ineſſe, ſed aut ambo ſecundum aliquid, aut alterum ſecundum aliquid: alterum ſimpliciter.* Quod etiam de calido, & frigido, de humido, & ſicco in gradibus intenſis docuit 2. lib. de Gener. text. 16. aſſerens coniungi non poſſe in eodem elemento.

Sed probatur ratione ſatis efficaci in eiſdem verbis Ariſtotelis relatis contenta. Ita enim arguit. Duo contradictoria repugnat ſimul eidem conuenire, quia ſunt affirmatio, & negatio eiuſdem eſſe, vt quod idem corpus ſimul ſit album, & non album; ſed contraria dicunt eamdem affirmationem, & negationem eiuſdem eſſe: ergo non minus repugnabit ſimul eſſe in eodem. Minorem ſic probat; Vnum contrarium, quod imperfectius eſt altero, dicit priuationem alterius tamquam perfectioris, vt nigrum dicit priuationem albi; ſed priuatio eſt negatio eiuſdem eſſe; ergo dicit negationem; & ex conſequenti eamdem repugnantiam oppoſitionis contradictoriæ. Quare non poterunt contraria perfecta eidem ſubiecto ſimul conuenire. Secundo probatur, quia implicat contradictionem aliquam formam eſſe in ſubiecto, quin ei tribuat proprium effectum formalem, vt albedinem eſſe in pariete, quin conſtituat eum formaliter album: ſed vnum contrarium in gradu intenſo expellit aliud per proprium effectum formalem, cum illud expellat in genere cauſæ formalis: ergo repugnat eſſe in ſubiecto, in quo aliud erat, quin expellat illud. Probatur conſequentia, quia repugnat eſſe in ſubiecto, niſi per informationē, ſed per eamdem informationem expellit contrarium; ergo repugnat ſimul eſſe cum eo. Quod exemplo aquæ declarari poteſt, ſi ei applicetur ignis, & producat in ea ſummum calorem: tunc enim calor expellit frigiditatem expulſione formali, & ideo expellit eam per informationem, quia informatio eius incompoſſibilis eſt cum informatione frigiditatis: quare repugnat informare aquam, quin expellat ab ea eamdem frigiditatem, atque adeo ſimul cum ea eſſe: & hæc eſt tota repugnantia, quia forma in ſubiecto inhærente repugnat ſuſpendi effectum formalem eius, & proinde repugnabit ſuſpendi expulſionem formæ contrariæ per eumdem effectum præſtandam. Probatur tandem, quia eadem eſt ratio de formis ſubſtantialibus,

& acci-

& accidentalibus;cum omnes tribuant eſſe ſubiecto per informationem;ſed de ſubſtantialibus valde probabile eſt repugnare, quod ſimul informent eamdem materiam: ergo non erit minus probabile, quod repugnet duas formas contrarias accidentales ſimul informare idē ſubiectum in gradibus perfectis.

66 Secunda opinio tenet non implicare contradictionem, & ideo per potentiam Dei abſolutam fieri poſſe, quod ſimul conſiſtant in eodem ſubiecto ſummus calor, & ſumma frigiditas, ſicque de cæteris contrarijs in gradibus intenſis. Ita Paludanus in 3. diſtinct.15.quæſt.2. Sotus in 4. diſtinct. 10. quæſt.1. artic.5. Aſtudillo 3.lib.de Generatione,quæſt.23.& eſt communis,& vera, ſed hac diſtinctione explicanda. Contraria ſunt in triplici differentia,quædam talis naturæ, vt vnum prorſus tollat rationem formalem alterius,vt actus ſcientiæ, & erroris,actus amoris,& odij circa idem obiectum;& de his contrarijs certum eſt, non poſſe eſſe ſimul in eodem ſubiecto, non ſolum in gradibus intenſis,ſed nec in remiſſis. Alia ſunt contraria,quæ fundantur in aliqua ratione non habente latitudinem,ſed conſiſtente in indiuiſibili,vt ſanitas,& ægritudo, quæ fundantur in certo quodam temperamento primarum qualitatum,quo variato deſinunt eſſe in ſubiecto,de quibus, & alijs ſimilibus docuit expreſſè Ariſtoteles,vt ſuperius vidimus,nullum medium habere,& ideo nec ſimul eſſe poſſe in eodem ſubiecto: quare nec de his intelligitur communis hæc ſententia, ſed de contrarijs tertij ordinis, quæ nec in indiuiſibili conſiſtunt,ſed certam latitudinem habent, neque vnum tollit prorſus rationem formalem alterius; huiuſmodi ſunt primæ qualitates, atque etiam ſecundæ ex temperamento earum reſultantes,vt calor,frigiditas,albedo, nigredo, & aliæ, de quibus procedit dubium,an ſimul eſſe poſſint in gradibus intenſis per potentiam Dei abſolutam, & noſtra ſententia tenet non repugnare.

67 Probatur primo, quia ſi hoc repugnaret, maxime propter immediatam oppoſitionem harum formarum, vel effectuum formalium earum in ordine ad ſubiectum, ratione cuius vna neceſſario deſtruit alteram, vel effectum formalem eius in ſubiecto per proprium: ſed hæc ratio non probat repugnantiam: ergo nec debet poni.Probatur minor,quia eadem eſt ratio formalis,& eſſentialis harum qualitatum in eſſe intenſo,& remiſſo,& ſolum diſtincta accidentaliter: idem etiam effectus formalis,vt patet in calore intenſo,& remiſſo,nam remiſſus calor formaliter calor eſt, & formaliter conſtituit ſubiectum calidum,ſicut intenſus,ſolo modo accidentali intenſionis excepto, quem

quem certum eſt non variare rationem formalem qualitatis, aut effectus formalis eius in ſubiecto; ſed in gradibus remiſſis poſſunt qualitates iſtæ ſimul eſſe in eodem ſubiecto naturaliter, in quo reperiuntur frequenter ſecundum ſententiam Ariſtotelis, & communem ferè totius Scholæ, vt ſtatim oſtendemus: ergo licet non poſſint virtute agentis naturalis produci in eodem ſubiecto ſecundum gradus intenſos, quin vna expellat alteram, poterit hoc fieri per potentiam Dei ſupernaturalem. Probatur conſequentia, quia licet maiorem poſtulent capacitatem in ſubiecto ſecundum gradus intenſos, quam ſecundum remiſſos, maiorem etiam capacitatem habet ſubiectum reſpectu agentis ſupernaturalis, quàm reſpectu naturalis: ergo agens ſupernaturale poterit ſuſpendere expulſionem vnius ab altera, vt conſtat in quantitatibus: quarum quælibet nata eſt expellere alteram ab eodem loco, cum ſit impenetrabilis ſua natura cum ea; & tamen communis eſt ſentẽtia Scholæ, quod per diuinam potentiam poſſit ſuſpendi talis expulſio, & ideo fieri, vt vtraque occuper ſimul eumdem locum, quod eſt ſe penetrare: ergo eodem modo poterit ſuſpendi expulſio vnius contrarij ab alio, & fieri, vt ſimul permaneant in eodem ſubiecto.

Secundo, quia ſi repugnaret contraria eſſe ſimul, ideo eſſet, 68
quia in oppoſitione contraria includitur contradictoria, ſed hæc incluſio non eſt immediata, nec per locum ab intrinſeco & ideo nec omnino neceſſaria: ergo non conſtituit eamdem, repugnantiam inter contraria, vt ſint ſimul, quæ reperitur inter contradictoria. Probatur minor, quia vnum contrarium non eſt negatio alterius in ſubiecto, niſi in quantum effectus formalis eius excludit effectum formalem alterius, & conſequenter inhærentiam eius in ſubiecto, qua media eumdem effectum confert ſubiecto: ſed hæc excluſio non eſt effectus formalis proximus, atque intrinſecus, ſed ſecundarius, atque extrinſecus; cum ſit negatio, quam cauſat vnum contrarium per ſuum effectum formalem poſitiuum, atque primarium in ſubiecto, ergo non repugnat ſuſpendi per potentiam Dei abſolutam, & ita permanere vnum contrarium intenſum, ſimul cum altero.

Vt autem teſtimonium Ariſtotelis ſecundum germanum ſenſum explicemus, & argumentum ex eo deductum ſoluamus, oportet adnotare, quod in eſſentia cuiuſlibet ſpeciei fundatur negatio alterius, & ideo hæc negatio fundamentalis intrinſeca eſt ei; vt in eſſentia hominis fundatur negatio equi, aut Leonis, & ideo hæc negatio realis, & fundamentalis, non

equi,

equi,& non Leonis,eſſentialis eſt homini.Et cum cõtraria differant ſpecie ſub eodem genere,neceſſe eſt quodlibet includere realem negationem alterius , vt calorem negationẽ frigidi. Sed hæc ratio includendi negationem alterius non eſt propria contrariorum , ſed communis quibuſcumque alijs ſpeciebus.
69 Ideo cum oppoſita importent repugnantiam vnius cum altero, & contraria ſpecialem repugnantiam,neceſſe eſt quodlibet eorum fundare in ſua ratione ſpeciali contrarietatis ſpecialem negationem alterius, vt calor præter communem negationem quantitatis,vel relationis,aut alterius accidentis ſpecie diſtincti,licet non ſibi contrarij,includit ſpecialem negationem frigoris,vt ſibi repugnantis.Et tandem inter contraria illud,quod imperfectius eſt,includit negationem perfectionis alterius , & proinde negationem eiuſdem contrarij,vt ſe perfectioris. Sed ex his negationibus nihil aliud habetur, quàm quod vnum cõtrarium non ſit aliud eſſentialiter,ſed diſtinctum ab eo:& cum qualitates iſtę tribuant ſubiecto proprios effectus formales per proprias entitates ei actu inhærentes , in quibus continentur prædicata eſſentialia fundamentaliter accepta , ideo effectus formalis cuiuſcumque earum includit eaſdem negationes reſpectu effectus formalis alterius , ex quo etiam ſolum habetur per locum ab intrinſeco,quod effectus formalis vnius contrarij non ſit effectus formalis alterius,ſed diſtinctus ab eo eſſentialiter,atque ei repugnans ex propria natura : hæc autem repugnantia non eſt affirmationis,& negationis,ſicut ea, quæ reperitur inter eſſe,& non eſſe , ſed duarum rationũ poſitiuarum naturaliter incompoſſibilium in eodẽ ſubiecto. Quod quidem intelligi poteſt cum vtraque, & vtraque etiam in eo ſimul exiſtens,quia neq; vna eſt negatio,vel excluſio alterius, licet quælibet apta ſit alteram excludere ab eodem ſubiecto actuali , atque poſitiua excluſione,quæ aptitudo intelligi poteſt ſine actu. Quod ex eo patet,quia etiam ſine actuali expulſione contrarij intelligitur integra , atque completa ratio eſſentialis eius , vt conſtat in eiſdem contrariis remiſſis, quorum effectus formales ſunt eiuſdem ſpeciei, & eſſentiæ cum effectibus formalibus intenſis,& tamen vnus non excludit alterum,etiam naturaliter, & tota ratio huius eſt,quia actualis excluſio alterius ab eodem ſubiecto non eſt primarius , aut intrinſecus effectus formalis vnius contrarij,ſed ſecundarius,& extrinſecus,qui ex primario, & poſitiuo ſequitur naturaliter, & ideo non repugnat ſuſpendi adeo.Ex quibus ſequitur primò,non implicare contradictionem, quod exiſtente vno contrario in ſubiecto , & adueniente alio in quolibet gradu intenſionis ſuſpendatur per diuinam poten

potentiam actualis expulſio, ſaluo effectu formali vtriuſque, & ita ſimul permaneant in eodem ſubiecto.

Secundo ſequitur germanum ſenſum Ariſtotelis in verbis 70
illius teſtimonij eſſe,quod vnum contrarium non ſolum includat in ſua ratione formali negationem fundamentalem alterius, ſicut quælibet alia ſpecies includit negationem alterius ſpeciei, ſed etiam quod contrarium minus perfectum includat negationem alterius, vt minus perfecti, ſicut nigrum negationem perfectionis in albedine incluſæ. Ex quibus euidenter ſequitur tertium, quod vnum contrarium in gradibus intenſis per ſuum effectum formalem naturaliter excludat alterum in gradibus etiam intenſis ab eodem ſubiecto, & ideo, quod non poſſint eſſe ſimul naturaliter ſecundũ gradus intenſionis:& hoc ſolum eſt,quod intulit Ariſt. non tamen,quod cõtradictionem inuoluat, ſicut eam inuoluit, quod contradictoria ſint ſimul vel ſimul conueniant eidem rei; quem ſenſum apertè indicant verba poſtrema eiuſdem teſtimonij, quæ ſic habent: *Impoſſibile eſt etiam contraria ſimul ineſſe: ſed aut ambo ſecundum aliquid, aut alterum ſecundum aliquid, alterum ſimpliciter*: nam expreſsè per ea concedit Ariſt. contraria aliquo modo poſſe ſimul ineſſe eidem rei, cum tamen contradictoria nullo modo poſſint. Et 71
ratio differentiæ manifeſta eſt ex doctrina tradita,quia contradictoria per proptias rationes formales ſe excludunt; immo ratio formalis vnius conſiſtit in excluſione alterius, & ideo repugnat prorſus eidem conuenire, vt patet de eſſe, & non eſſe: nam eſſe actuale in ſua ratione intrinſeca dicit excluſionem non eſſe actualis, & non eſſe actuale excluſionem actualis eſſe; propterea includit intrinſecam repugnantiam, quod eidem ſimul inſint, vel conueniant. Contraria vero, etiam in gradibus intenſis non ſic habent rationes repugnantes,nã quamuis quodlibet virtualiter dicat negationem alterius, hoc eſt, non eſſe alterum; ratio tamen formalis vnius non conſiſtit in excluſione alterius,ideo contraria oppoſitio non eſt immediata, ſicut contradictoria, quia nec eſt neceſſarium per locum ab intrinſeco de quolibet affirmari vnum vel alterum,vel de quolibet negari. Vnde licet verum ſit rationem formalem albi non eſſe rationem formalem nigri,non eſt verum quod ſit excluſio eius. Cuius euidens ratio eſt,quia vtraque eſt ratio poſitiua, & ideo repugnat, quod ratio formalis vnius ſit actualis excluſio alterius; hoc enim non poteſt intelligi,niſi ratio formalis vnius in negatione alterius conſiſtat,& non in aliquo poſitiuo,& abſque dubio hoc habent contradictoria ex eo præciſè, quod opponuntur tamquam poſitiuum, & negatio eiuſdem,& ex hoc ſit quod

contraria non ſe excludunt ab aliquo tertio per locum ab intrinſeco, ſed ſolum per naturalem conſecutionem ſuorum effectuum formalium, ex quibus tamquam ſecundarius effectus ſe-
72 quitur excluſio, vel expulſio actualis. Hæc autem conſecutio naturalis impediri poteſt per potentiam Dei ſupernaturalem, & ideo per eam fieri, vt vnum non expellat alterum, ſed ambo ſint ſimul in eodem ſubiecto. Ad formam igitur argumenti, quòd conſtituit Ariſtoteles, conceſſa maiori, quod repugnet contradictoria ſimul eidem conuenire, diſtinguenda eſt minor, quod contraria dicant eamdem affirmationem, & negationem eiuſdem eſſe in ſuis rationibus formalibus. Nam duobus modis intelligi poteſt, quod vnum dicat negationem alterius. Primo ita vt ratio formalis eius ſit negatio, aut excluſio alterius, & ita ſe habent extrema contradictoriæ oppoſitionis; quia non eſſe non eſt aliud, quàm pura negatio eſſendi; eſſe verò excluſio poſitiua eiuſdem negationis. Secundò, non ita vt vnum ſit negatio ipſa, vel excluſio alterius, ſed quaſi ex conſequenti, in quantum eſt ratio poſitiua, ex qua naturaliter ſequitur excluſio alterius ab aliquo tertio, nempe ab eodem ſubiecto vtrique communi, quam excluſionem dicimus poſſe ſuſpendi per potentiam ſupernaturalem, quia eſſentialis non eſt, ſicut eſt eſſentialis excluſio vnius extremi contradictorij incluſa in eſſentia alterius.

73 Ad ſecundum argumentum diſtinguenda eſt maior, videlicet implicare contradictionem, quod aliqua forma ſit in ſubiecto, & ei non tribuat proprium effectum formalem; nam effectus formalis duplex eſt, primarius, & ſecundarius. Primarius eſt ipſum eſſe formæ communicatum ſubiecto media informatione. Secundarius vero eſt aliquid, quod ex eo ſequitur in eodem ſubiecto. Gratia exempli, primarius effectus caloris eſt eſſe calidum in ſubiecto, nam calor per actualem inhærentiam in ligno tribuit ei eſſe calidum; per hoc autem eſſe calidum expellitur naturali ſequella frigus ab eodem ſubiecto, & ideo expulſio formæ contrariæ eſt ſecundarius effectus formalis, quia per informationem vnius formæ expellitur contraria. Inter hos vero effectus diſcrimen eſt, quod primarius immediatè per ſe procedit à forma inhærente, & ideo vocatur intrinſecus, ac propterea implicat contradictionem formam informare ſubiectum, & non tribuere ei talem effectum; atque etiam implicat ab alio, quàm à forma inhærente tribui. Secundarius vero non procedit immediatè per ſe à forma inhærente, ſed medio effectu primario; quare non eſt intrinſecus, licet ſit formalis, & ideo quamuis ex neceſſitate naturæ ſequatur, non repugnat talem conſecutionem ſuſpendi à cauſa ſuperiori per potentiam

ſuperna

ſupernaturalem ; immo nec repugnat fieri ab ea ſine forma. Ad formam igitur argumenti dicimus, maiorem eſſe veram de effectu formali primario, falſam vero de ſecundario propter diſcrimen aſſignatum inter vtrumque.

Ad tertium neganda eſt maior, quod eadem ſit ratio de formis ſubſtantialibus, & accidentalibus comparatis ad ſubiectum. 74
Nam illæ conferunt materiæ primum eſſe ſpecificum in determinata ſpecie ſubſtantiali. Probabile autem eſt non habere capacitatem materiam vllo modo ad recipiendum ſimul plura eſſe ſubſtantialia, & ideo nec ad recipiendas ſimul plures formas ſubſtantiales. Formæ vero accidentales non conferunt ſubiecto primum eſſe indeterminata ſpecie, & indiuiduo, ſed ordine naturæ illud præſupponunt, & ad ornatum eius pertinent; ornatus vero cum ſit accidentalis, & multis, atque diuerſis conſtare poteſt, & aliquando ex contrariis, vt patet in mixtis, in quibus inſunt contrariæ qualitates in gradibus ſaltem remiſſis, & cum non contineat intrinſecam repugnantiam, poterunt eſſe etiam in gradibus intenſis.

QVÆSTIO VI.

An contraria poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto in gradibus remiſſis?

QVæſtio ſexta procedit de eiſdem formis contrariis, an ſaltem in gradibus remiſſis poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto, vt calor vt quatuor, cum frigiditate vt quatuor, aut aliquid ſimile. Et prima opinio negat, quod poſſint eſſe ſimul. Ita Durand. in 2. quæſt. prologi, & in 2. diſt. 30. quæſt. 1. Gregorius in 1. diſt. 17. quæſt. 3. art. 3. Sonzin. 10. Metaph. q. 22. Probatur teſtimonio Ariſtotelis 1. lib. de Generat. text. 16. vbi abſolutè docet, quod contrariæ qualitates, vt calor, & frigus non poſſint coniungi in eodem ſubiecto. Probatur etiam ratione, primo ex definitione contrariorum ſuperius adducta, in qua dicitur, quod contraria mutuo ſe expellunt ab eodem ſubiecto. Ex quo ita arguo. Definitio conuenit definito eſſentialiter, ſed qualitates iſtæ eiuſdem eſſentiæ ſunt in gradibus intenſis, & remiſſis, cum intenſio, vel remiſſio ſint accidentia earum: ergo in vtriſque gradibus debet eis conuenire: quare in gradibus intenſis non poſſunt eſſe ſimul naturaliter, ſed neceſſariò ſe expellunt: ergo idem habere debent in gradibus remiſſis. 75

Secundo, quia qualitates iſtæ in diuerſis ſubiectis exiſtentibus ſecũdum gradus remiſſos ſe expellunt efficienter, nam calidum 76

vt tria agit in frigidum vt duo, & expellit ab eo frigiditatem: ergo in eodem ſubiecto exiſtentes ſe expellunt formaliter. Probatur conſequentia, quia eamdem habent repugnantiam formalem in eodem ſubiecto exiſtentes, ac effectiuam in diuerſis; ſed ratione huius ſe expellunt efficienter in diuerſis: ergo ratione illius debent ſe expellere formaliter ab eodem; & ita in nullo gradu poterunt eſſe ſimul. Et certe ſi ſimul admittantur in eodem ſubiecto, ſequitur ab vtroque denominari, & ita dicetur ſimul calidum, & frigidum; ſed calidum idem eſt, ac non frigidum: ergo dicetur ſimul frigidum, & non frigidũ, dabunturque contradictoria prædicata in eodem, quod patet eſſe abſurdum.

Tertio, ſi qualitates contrariæ in gradibus remiſſis ſimul eſſe poſſunt naturaliter, duo ſequuntur abſurda; primum, quod idem ſubiectum moueatur ſimul motibus contrariis, vt ſi demus aliquod calidum vt tria, atque etiam vt tria frigidum, poterit ſimul calefieri ab igne, & infrigidari ab aqua, cum poſſit ſimul habere alterum gradum vſque ad quatuor vtriuſque qualitatis, & ita habebit ſimul motus contrarios, quod videtur abſurdum; quia ſicut repugnat idem corpus ſimul augeri, & deminui, ſimul moueri motibus contrariis, ſurſum, & deorſum; non minus repugnare debet, quod moueatur motibus contrariis alterationis. Abſurdum ſecundum, quod ſequitur, eſt, quod vnum contrarium agat in alterum, nullo modo illud corrumpendo, vt ſi ignis agat in corpus frigidum vt vnum, poterit ei imprimere calorem vt ſex, nihil ab eo expellendo; cum frigus vt vnum poſſit eſſe ſimul cum calore vt ſex; & ideo non neceſſariò expellatur ab eo: toto ergo illo tempore, quo producit ſex gradus caloris aget in ſuum contrarium nullo modo illud deſtruendo.

77 Hæc ſententia contraria eſt doctrinæ Ariſtotelis, experientiæ, & rationi. Probo primum, quia Ariſtoteles c.10. huius libri docet mixtionem ita fieri, vt elementa per mutuam actionem, & paſſionem ſe corrumpant ſecundum formas ſubſtantiales; ſed ſecundum ſuas qualitates ad quamdam mediocritatem reducantur, & qualitates ipſæ in eadem mediocritate exiſtentes in materia ſint diſpoſitio conueniens pro forma mixti introducenda, & ita in eodem mixto permaneant. Quod docet expreſſe in hoc etiam 2. lib. text. 48. his verbis: *Et primo quidem elementa ita tranſmutantur. Ex his autem carnes, & oſſa, & quæ talia, calido quidem facto frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt, hic enim neutrum, medium autem multi, & non in indiuiſibile. Similiter autem & ſiccum, & humidum, & alia talia ſecundum medietatem faciunt carnem, & os, & alia huiuſmodi.*

Et 2.

Et 2. lib de partibus animalium cap.1. vbi aſſerit expreſsè mixtum componi ex virtutibus elementorum,nempe calore,frigore,humiditate,& ſiccitate,& ideo in eo permanere,quod vt minimum intelligitur in gradibus remiſſis.

Experientia vero probatur falſitas eiuſdem ſententiæ, quia 78 ſenſu tactus percipimus, quod ſi aqua intenſe calida permiſceatur frigidæ, attemperatur vtraque; ita vt tota ipſa aqua ex vtraque reſultans, non ſit tam calida, nec tam frigida, ac prius. Et ſi manum calidam adiungamus frigidæ, ſentimus illam minus calidam reddi, hanc vero minus frigidam: ergo in vtroque caſu reperiuntur ſimul calor, & frigus in minori gradu, quam prius.

Probatur tandem ratione deducta ex ſimili experientia;nam ignis agens in aquam, remittit frigiditatem eius, non alia de cauſa, niſi quia imprimit ei aliquid caloris, per quem expellit aliquid etiam de frigiditate eius; non enim poſſet remitti frigiditas, niſi aliquid eius corrumperetur: ergo neceſſariò concedendum eſt dari aliquid caloris in aqua ſimul cum frigiditate eius remiſſa;& ex conſequenti contraria ſimul in eodem ſubiecto ſecundum gradus remiſſos.Huic tamen euidenti argumento duobus modis ſolent reſpondere aduerſarij. Primo reſpondet Gregorius vbi ſupra contraria applicata ad agendum, ita ſe habere vt fortius per ſolam ſuam præſentiam corrumpat debilius ſine productione alicuius gradus propriæ formæ: corrupto autem debiliori ad præſentiã fortioris ſtatim incipit hoc propriam formam imprimere ſubiecto, & ita calefit lignum ab igne deſtructa prius frigiditate eius;non quidem per productionem caloris,ſed ad præſentiam eius; poſt vero producto calore in eo ab eodem igne. Hæc tamen ſolutio falſa eſt, & experientiæ contraria. Probatur primum, quia ſi frigiditas non cor- 79 rumpitur per introductionem caloris: ergo per ſolam ſubtractionem concurſus illius agentis, à quo conſeruabatur: ſed euidens eſt non conſeruari vnum contrarium ab alio abſente, vel præſente, quia contrarietas potius eſt ratio deſtructionis: ergo non poteſt corrumpi per ſolam præſentiam eius. Probatur conſequentia, quia per præſentiam nullum concurſum poteſt contrarium ſubſtrahere, quo conſeruaret aliud contrarium, vt probatum eſt. Et ſi dicatur conſeruari à Deo, qui ad præſentiam contrarij ſubſtrahit proprium concurſum, quo aliud contrarium conſeruabat, & ideo verum eſt ad præſentiam contrarij corrumpi; probatur hoc eſſe falſum. Nam vel ad præſentiam contrarij ſubtrahit Deus ſuum concurſum ſimul, vel ſucceſſiuè; hoc ſecundum dici non poteſt, quia cum contrarium iam

ſit præſens, & non producatur contraria qualitas,nulla eſt cau-
ſa ſucceſſionis; ſimul ergo concurſus ſubtrahitur, & ideo ſimul
deſinit eſſe tota frigiditas : ergo non poteſt produci calor ſuc-
ceſſiuè poſt deſtructionem frigiditatis, quia non habet contra-
rium in ſubiecto:hoc autem eſt contrà experientiam, quia ſen-
ſu percipimus aquam ſucceſſiuè calefieri : ergo falſa eſt hæc
80 ſententia. Probatur præterea,quia ſola præſentia contrarij non
poteſt eſſe ratio ob quam Deus ſubtrahat proprium concur-
ſum; ergo non corrumpitur contrarium deſinente Deo illud
conſeruare propter præſentiam alterius. Probatur antecedens,
quia Deus non conferebat concurſum vni contrario, quo con-
ſeruaretur propter abſentiam alterius : ergo nec eum auferet
propter eius præſentiam, quia ſecluſa actione non plus obeſſe
poteſt præſentia contrarij reſpectu corruptionis alterius, quàm
abſentia prodeſſe ad conſeruationem : conſtat vero hanc non
prodeſſe ad conſeruationem: ergo nec illa poterit obeſſe,ita vt
propter eam concurſus à Deo ſubtrahatur. Et præterea repu-
gnat naturaliter corrumpi totam frigiditatem aquæ ante in-
troductionem caloris, quia frigiditas aliqua eſt diſpoſitio
neceſſaria ad conſeruationem eius : non ergo poteſt ſine vlla
permanere, ſed ſi per ſolam præſentiam contrarij corrumpe-
retur, tota deberet corrumpi, quia non eſt maior ratio de tota,
quàm de parte; ergo nihil eius corrumpitur per ſolam præſen-
tiam contrarij.

Secunda ſolutio eſt Scoti, & Durandi vbi ſupra, aſſerentium
corrumpi à contrario qualitatem, non per productionem qua-
litatis contrariæ, ſed cuiuſdam qualitatis mediæ, aliquo mo-
do ei ſimili, vt quando ignis calefacit aquam, deſtruit frigi-
ditatem eius, non per productionem caloris, ſed alterius qua-
litatis mediæ calori ſimilis, deſtructa vero frigiditate ab hac
media qualitate introducitur calor in aqua.Hæc tamen ſolutio
imprimis ponit tales qualitates medias ſine vlla neceſſitate,vel
81 fundamento, ſolum ad effugiendam difficultatem argumenti,
quod ſufficeret, vt reputaretur falſa. Deinde eſt contra ratio-
nem, primo,quia talis qualitas media non poteſt expellere fri-
giditatem,expulſione formali,niſi ptopter repugnantiam,quam
cum illa habeat ex propria natura; nam ſi nullam habet, pote-
rit eſſe ſimul cum ea,ſicut aliæ formæ accidentales non contra-
riæ ſimul eſſe poſſunt; quod ſi propter repugnantiam eam ex-
pellit:ergo propter cõtrarietatem. Probatur conſequentia,quia
contrarietas non eſt aliud,quàm ſpecialis repugnantia duorum
in ordine ad ſubiectum à quo ſe expellunt, cum ſint ſub eodem
genere,& hæc omnia habet talis qualitas media reſpectu frigi-
ditatis,

ditatis,ſuppoſito,quòd eam expellit formaliter, & non expellit eam ſimul,ſed paulatim, & per gradus, vt conſtat experientia: ergo permanebit cum ea in gradibus temiſſis;& ideo contraria erunt ſimul in eodem ſubiecto. Secundo,quia in habitibus virtutum, & vitiorum contrariis non poſſunt admitti tales qualitates mediæ,nam ſi aliquis aſſuefactus vitio intemperantiæ eliciat aliquos actus temperantiæ : euidens eſt per eos non poſſe produci habitum,vel diſpoſitionem mediam ; ſed habitum, vel diſpoſitionem temperantiæ,quia habitus ſumunt ſuam ſpeciem ab actibus.Tunc ergo neceſſe eſt concedere contrarios habitus, vel qualitates ſimul in eodē ſubiecto ſecundū gradus remiſſos.

Secunda opinio diſtinguit duo genera contrariorum, alia actiua, & paſſiua : qualia ſunt primæ qualitates elementorum: alia, quæ licet habeant rationes repugnantes circa idem ſubiectum,nihil tamen agunt,nec patiuntur, vt ſunt colores, & aliæ ſecundæ qualitates:& de primis cōtrariis aſſerit ſimul eſſe poſſe in eodem ſubiecto ſecundum gradus remiſſos:de aliis vero negat, ſed ſubiectum habens albedinem remiſſam, putat nullum gradum habere nigredinis,licet habens remiſſum calorem, neceſſe ſit habere aliquem gradum frigiditatis. Ita Sotus 1. lib. Phyſ.quæſt.5. ad 1. & lib.2. quæſtion.1. ad 4.in fauorem huius ſententiæ,quantum ad priorem eius partem de contrariis actiuis afferri poſſunt omnia argumenta, quibus impugnauimus præcedentem:ſed quantum ad partem poſteriorem poteſt probari hoc argumento. Contraria, quæ non ſunt actiua, ſunt ſecundæ qualitates,vt colores,& aliæ,quę procedunt ex mixtione primarum,hoc eſt ex tali temperamento corporis mixti;ſed repugnat idem mixtum habere ſimul temperamenta contraria: ergo repugnat etiam habere ſecundas qualitates contrarias, etiā in gradibus remiſſis. Probatur conſequentia,quia etiam in gradibus remiſſis ſequuntur ex contrariis temperamentis,cum in his etiā gradibus ſint aliquo modo contrariæ.Pro hac ſententia citat Diuum Thomam Ferrata,2. lib. contra gentes cap.56. aſſerentem in minus albo nihil eſſe nigredinis, ſed albedinem minus intenſam,locū vero ex quo id accepit,inuenire nō potui. 82

Tertia opinio vniuerſaliter concedit contraria ſimul eſſe 83
poſſe in eodem ſubiecto ſecundum gradus remiſſos. Ita Enri. quodlib.12. quæſt.12. Marſ. in 3. diſtinct.11. artic. 2. Maior diſtin.15. quæſt.2. Argen. quæſt. vnica art. 3. Iauell.10. Meth. quæſt.13. Suarius tom. 2. ſuæ Metha. diſput. 45. ſection. 4. & omnes recentiores ; eſtque iam communis in ſchola, & vera. Sed plures pro ea citantur, qui vel eam non tenent, vel non ita vniuerſaliter, aut non ita expreſſe, vt D. Aug. D. Thom.

Scotus, Ferra. & Caiet. & propterea eos non affero. Præter teſtimonia vero Ariſtotelis ad refutandam ſententiam oppoſitam à nobis adducta probanda eſt primo ex tribus principiis eiuſdem, ex quibus euidenter colligitur. Primum eſt, mixtio de qua docet c. 10. præcedentis libri; & 2. lib. de partibus animalium c. 3. mixtum componi ex quatuor elementis, vel potius, ait, ex quatuor qualitatibus eorum: ergo ſentit permanere in mixto, & illud componere. Non enim poteſt intelligi de permanentia virtuali in vna aliqua qualitate ſimplici, quæ ſit diſpoſitio pro forma mixti, quia vt ſic contentæ non ſunt diſtinctæ realiter, ſed realiter vnum: ergo nec poſſunt mixtum realiter
84 liter componere. Secundum principium eſt, quod omne agens in ſuum contrarium repatiatur ſimul ab eo, ſecundum eamdem contrarietatem. Ita docet capit. 7. præcedentis libri; & principium hoc recipit vniuerſa ſchola; ſed non poteſt eſſe verum, niſi contraria dentur ſimul in eodem ſubiecto ſecundum aliquem gradum. Probatur euidenter, quia ſi aër agens in aquã per calorem repatitur ſimul ab ea per frigiditatẽ: ergo aliquid frigiditatis ab ea recipit, quia paſſio eſt receptio formæ ab agente per actionem ei impreſſæ; & habet ſimul calorem, per quem calefacit aquam: ergo neceſſe eſt concedere calorem ſimul, & frigiditatem in aëre, vel negare reactionem cõtra euidentem experientiam. Tertium principium eſt: *Id quod mouetur, partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem.* Quod habetur 6. lib. Phyſ. capit. 3. text. 32. Ex quo euidenter probatur noſtra ſententia hoc modo. Motus eſt inter contraria, tamquam inter terminos à quo, & ad quem, vt dum mouetur aqua à frigiditate in calorem: ergo dum calefit, partim eſt in termino à quo, qui eſt frigiditas, & partim in termino ad quem, qui eſt calor, ſimul ergo tunc participat vtroque termino: ergo vtraque qualitate contraria. Ex quibus ſequitur, euidens eſſe, quod noſtra ſententia contineatur in doctrina Ariſtotelis, in qua oppoſita non eſt probabilis.

85 Sed probatur deinde ratione. Primo, quia motus alterationis eſt inter contrarios terminos, & ideo ex propria natura ſucceſſiuus. Cuius ratio à priori eſt, quia quælibet qualitas contraria producitur in ſubiecto cum reſiſtentia alterius contrarij, quod ab eo expellitur; ſed aqua (gratia exempli) calefit ſemper ab igne ſucceſſiue, vt euidenti experientia conſtat: ergo cum reſiſtentia contrarij exiſtentis in eodem ſubiecto; alioqui ſi contraria frigiditas in eadem aqua tunc non eſſet, in inſtanti produceretur in ea calor; neceſſe eſt ergo concedere frigiditatem in aqua ſimul cum aliquo calore toto tempore, quo calefit, vel

negare

negare quod ſucceſſiuè calefiat cõtra euidentem experientiam. Secundo, per ſenſum tactus percipimus in aqua calorem, non virtualem in aliqua alia qualitate virtute contentum, ſed formaliter in ea exiſtentem, quia ſolus calor formalis eſt qualitas tangibilis, non virtualis, vt probat euidenter lux, quæ cum ſit calor virtualis, non ſentitur per tactum, ſed neceſſariò concedendum eſt tunc habere etiam frigiditatem aliquam; nam cum frigiditas ſit propria, ac neceſſaria diſpoſitio aquę, ſicut calor eſt neceſſaria diſpoſitio ignis; ſicut forma ignis non poteſt conſeruari naturaliter ſine vllo calore; ita neque aqua ſine vlla frigiditate. Euidens igitur eſt ſimul habere frigiditatem, & calorem.

Probata iam noſtra ſententia, explicanda eſt, vt veritas eius 86
melius intelligatur. Explicatur autem hac diſtinctione. Contraria ſunt in triplici differentia: nam quædam ita ſe habent, vt ratio formalis vnius deſtruat alterum, non tamen ſunt contradictoria; quia ſunt extrema poſitiua: contradictoria vero ſunt affirmatio, & negatio, vel extremum poſitiuum, & negatio eius; & hoc primo modo ſunt contraria ratio virtutis, & vitij in generali, atque in ſpeciali: ratio etiam ſanitatis, & ægritudinis; ſed hæc adhuc ſunt duplicia, nam quædam ſuſcipiunt magis, & minus, vt vitia, & virtutes; alia non, ſed quaſi in indiuiſibili conſiſtunt, vt ſanitas, & ægritudo, nam etiam ſi minimus ſit gradus in quo deficiunt primæ qualitates à debito temperamento, omnino deficit ſanitas. Alia ſunt contraria, quorum ratio formalis vnius non deſtruit alterum formaliter, ſed per naturalem conſecutionem ſui effectus formalis illud excludit à ſubiecto, & ita ſe habent primæ, & ſecundæ qualitates, quibus vniuerſaliter conuenit habere latitudinem gradualem, intenſionémque, & remiſſionem ſuſcipere.

His ſuppoſitis, tribus aſſertionibus explico communem ſen- 87
tentiam iam vniuerſaliter probatã. Prima aſſertio eſt, illa contraria, quorum ratio vnius deſtruit alterum, nec habent latitudinem, ſed quaſi in indiuiſibili conſiſtunt: nec in gradibus intenſis, nec in remiſſis poſſunt eſſe ſimul. Ita ſe habent ſanitas, & ægritudo. Euidens eſt hoc, quia quæ latitudine carent, non poſſunt ad mediocritatẽ reduci, ſed quaſi indiuiſibilis eſt oppoſitio eorum, & ideo omnino repugnat ſimul eſſe in eodem ſubiecto.

Quomodo habitus, & actus contrarius poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto.

SEcunda aſſertio eſt, quoſcumque habitus contrarios (exceptis ſupernaturalibus, de quibus non diſputamus) ſimul eſſe poſſe in gradibus remiſſis naturaliter: atque etiam actum vnius

cum habitu altero ferè ſemper. Et etiam ſecundum gradus intenſos per potentiam Dei abſolutam; ſed actus eorum, ſiue in gradibus intenſis, vel remiſſis per nullam potentiam poſſe eſſe ſimul. Exemplis fiet res manifeſta. Habitus temperantiæ, atque etiam intemperantiæ poſſunt eſſe ſimul naturaliter in gradibus remiſſis, atque etiam quilibet eorum cum actu alterius, non tamen vtriuſque actus: habitus etiam ſcientiæ, & erroris, & actus ſcientiæ cum habitu erroris; & hæc quidem omnia, quæ in gradibus remiſſis poſſunt eſſe ſimul naturaliter: ſupernaturaliter
88 poſſunt etiam ſimul eſſe in gradibus intenſis. Contrarium huius tenent Conimbricenſes ex parte ſcientiæ, & erroris 2. lib. de gener. cap. 3. q. 8. art. 2. ad finem negantes omnino, quod poſſint aliquo modo eſſe ſimul; aſſerentéſque eſſe communem ſententiam, quam probant hoc argumento. Quilibet actus erroris, quantumlibet remiſſus perfectè aduerſatur habitui ſcientiæ, & ſimiliter quilibet actus ſcientiæ habitui erroris, ita vt ſe deſtruāt ſecundum rationes formales obiectiuas, quia actus ſcientiæ eſt aſſenſus veritatis, & actus erroris aſſenſus falſitatis oppoſitæ: ergo repugnat eſſe ſimul, tam habitus ipſi, quam actus vnius cum habitu alterius. Probatur antecedens, quantum ad remiſſionem, quia eorum repugnantia non dependet ex graduali intenſione actus, aut habitus, ſed ex natura, & vi affirmationis, aut negationis, qua affirmatur conuenire rei id, ad quod negandum inclinat habitus, aut negatur competere eidem rei id, ad quod affirmandum inclinat habitus; ſed hanc repugnantiam rationum formalium aſſentiendi habent etiam in gradu remiſſo: ergo nō poſſunt eſſe ſimul. Probatur minor, quia actibus etiam remiſſis repugnat affirmare ſimul, & negare eamdem rem: ergo repugnat eſſe ſimul actus horum habituum, quantumlibet remiſſos; & cōſequenter habitus, quia quamuis repugnantia exerceatur per actus; per quemlibet tamen actum eorum expellitur omnino habitus cōtrarius; & ideo neq; actus cum habitu, neque habitus ipſi poſſunt vllo modo, vel in gradu aliquo eſſe ſimul.

89 Ergo vero ſic probo contrarium iam explicatum, quia non minus habent rationes obiectiuas omnino repugnantes habitus temperantiæ, & intemperantiæ; habitus obedientiæ, & inobedientiæ, quam habitus ſcientiæ, & erroris; & ideo non minus repugnat eſſe ſimul in eodem ſubiecto actus temperantiæ, & intemperantiæ, quàm actus ſcientiæ, & erroris; ſed cum tali repugnantia actuū euidens eſt, & ab his authoribus conceſſum, quod habitus temperantiæ, & intemperantiæ, atque etiam actus temperantiæ cum habitu intemperantiæ poſſint eſſe ſimul naturaliter: & revera ſint ſimul in homine prius ex conſuetudine

intemperato; poſt vero exercente aliquos actus temperantiæ, per quos ex parte ſaltem acquiritur habitus temperantiæ,& ex parte expellitur habitus intemperantiæ: ergo non erit minus euidens,quod poſſint eſſe ſimul habitus ſcientiæ, & erroris,& actus ſcientiæ cum habitu erroris in homine,qui prius errauit ex habitu circa aliquam propoſitionem,& adueniente demonſtratione acquiſiuit habitum ſcientiæ, non ſtatim omnino expulſo habitu erroris.Quem habitum ſcientiæ permanente adhuc eodem habitu erroris poteſt exercere,quouſque eum omnino expellat.Secundo probatur, quia habitus erroris cum ſit radicatus in ſubiecto, non poteſt omnino expelli per vnum, vel plures actus ſcientiæ; ſicut habitus vitij non omnino expellitur per aliquos actus virtutis oppoſitæ: ergo neceſſe eſt qualitatem illam permanere,& ſub vera ratione habitus, quia habitus non eſt aliud, quàm inclinatio acquiſita in obiectum; ſed qualitas illa permanēs inclinat in idem obiectum, in quod inclinabat ante aduentum ſcientiæ: ergo permanet ſub vera ratione habitus,& ita vterque habitus ſimul,& actus vnius ſimul cum habitu alio.

Probatur tandem,quod per potentiam Dei abſolutam qui- 90
cumque habitus contrarij, & quomodocumque ſe habeant, & actus ſimiliter vnius cum habitu altero poſſint eſſe ſimul ſecundum gradus intenſos;quia ſicut permanent naturaliter habitus iſti in eodem ſubiecto,& actus vnius cum alio habitu ſecundum gradus remiſſos; ſic poteſt fieri per diuinam potentiam,quod actus vnius habitus nullum gradum intenſionis alterius expellat;ſed in eadem intenſione, quam habebat prius, permaneat.Poteſt etiam Deus exiſtente habitu erroris intenſo in intellectu producere habitum ſcientiæ etiam intenſum ſine expulſione eiuſdem habitus erroris.Et ratio horum eſt, quia vt ſtatim dicemus, habitus ſolùm ſunt inclinationes ad actus: quare non dicunt actualem coniunctionem cum obiectis, nec actualem tendentiam in ea, ſed quaſi potentialem: potentiæ autem, vel inclinationes ad actus contrarios non niſi diuerſo tempore eliciendos per diuerſas qualitates, non repugnant eidem potentiæ, quamuis repugnent actus ipſi contrarij ſimul eliciendi propter actualem repugnantiam, ratione cuius vnus eſt actualis deſtructio obiectiuæ rationis alterius; ideo non poſſunt ſimul elici ab eadem potentia.De actibus vero euidens eſt habere intrinſecam repugnãtiam actualem, vt actus ſcientiæ,& erroris,& quemlibet eſſe deſtructionem rationis obiectiuę alterius,quia manifeſtam continet repugnantiã eumdem intellectũ affirmare,ac iudicare ſimul eamdem propoſitionem

veram

veram eſſe,& falſam, vt per ſe eſt manifeſtum. Vnde ſequitur non poſſe vllo modo eſſe ſimul, ſiue in gradibus intenſis, vel remiſſis,quia intenſio, vel remiſſio neque augent, neque minuunt intrinſecam repugnantiam.

91 Ad argumentum vero oppoſitæ ſententiæ diſtingnendum eſt antecedens quod quilibet actus horum habituum deſtruat rationem formalem obiectiuam alterius;nam ratio obiectiua actus,& habitus diuerſo modo ſe habent. Quemadmodum actus,& habitus diuerſum modũ habent attingendi obiectum, aut tendẽdi in illud. Actus enim attingit obiectum per modum actualis tendentiæ,& coniunctionis cum eo; habitus vero per modum inclinationis,& ideo quaſi potentialis coniunctionis cum eo, & quia repugnat eumdem intellectum ſimul & actu coniungi cum veritate,& falſitate eiuſdem propoſitionis actu iudicatæ, & ideo ratio formalis vnius actus deſtruit omnino alium actum,nec poteſt vllo modo ſimul cum eo eſſe:ſed quia non repugnat eumdem intellectum poſſe attingere veritatem vnius propoſitionis vno tempore, aut poſſe ei coniungi per actuale iudicium, & alio tempore poſſe attingere falſitatem eiuſdem propoſitionis, & poſſe coniungi illi per iudicium actuale contrarium, ideo actus vnius habitus non omnino deſtruit rationem obiectiuam alterius habitus, nec proinde habitum ipſum;ideo non repugnat habitus quantumlibet contrarios ſimul eſſe in eodem intellectu circa eamdem propoſitionem,vt habitum ſcientiæ, & erroris. Nec repugnat actu coniungi intellectum veritati ptopoſitionis,vel actu eam attingere per iudicium; & poſſe attingere falſitatem eiuſdem, eique coniungi per actuale iudicium oppoſitum, ideo poteſt actus vnius habitus eſſe ſimul cum habitu oppoſito, vt actus ſcientiæ cum habitu erroris:Immo & actus erroris cum habitu ſcientiæ (ſaltem per potentiam Dei abſolutam) quia quamuis repugnare videatur naturaliter,quod habens habitum ſcientię alicuius propoſitionis in intellectu,& ſpecies eiuſdem propoſitionis in memoria,poſſit habere actum erroris circa eamdem, vel circa

92 contrariam iudicans eſſe veram.Fieri tamen poteſt per potentiam Dei abſolutam,vt ablatis ſpeciebus permaneat habitus,& tunc non repugnabit, quod intellectus vtatur eodem habitu erroris permanente cũ habitu ſcientiæ; & ex conſequenti actus ſit ſimul cum habitu. Quare negandum eſt ad formam argumenti,quod actus vnius habitus omnino tollat habitum contrarium.Et hæc quidem de habitibus acquiſitis,& eorum actibus vera eſſe cenſemus:nam de infuſis alia eſt ratio, quia ſicut ſimul infunduntur,ſic etiam ſimul amittũtur, & intẽdi quidem

poſſunt

poſſunt per actus ſupernaturales ab eis elicitos, non tamen remittuntur per contrarios, ſed per quemlibet etiam remiſſum prorſus tolluntur: acquiſiti vero ſicut paulatim fiunt per plures actus, ita nati ſunt paulatim corrumpi per oppoſitos, & non ſimul.

Quonam modo contraria non actiua poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto.

VLtima tandem aſſertio noſtra eſt, contraria etiam non actiua ſimul eſſe poſſe; & ſimul re vera dari in eodem ſubiecto ſecundum gradus remiſſos, & per potentiam Dei abſolutam poſſe dari ſimul ſecundum gradus intenſos. Itaq; eamdem prorſus rationem eſſe de contrarijs actiuis, & non actiuis; ita vt ſicut calidum remiſſum compatitur ſecum remiſſam frigiditatem, ita album remiſſum remiſſam nigredinem. Et ſicut ſummus calor, qui eſt vt octo, poteſt ſecum cõpati in eodem ſubiecto ſummam frigiditatem, quæ eſt etiam vt octo, ita albedo intenſa vt octo poteſt ſecum compati nigredinem vt octo per potentiã Dei abſolutam. Probatur primum de gradibus remiſſis expreſſo teſtimonio Ariſt. 3. lib. Top. cap. 4. loco 9. vbi ita ait: *Quæ contrarijs ſunt impermixtiora magis talia, vt albius quidem nigro impermixtius.* Colligitur etiam efficaciter ex his, quæ docet de eiſdem contrarijs non actiuis, nam 7. lib. Phyſic. text. 11. enumerat ea inter qualitates contrarias per ſe terminantes motum alterationis: & lib. 5. text. 11. & 12. expreſſe aſſerit motum propriiſſimum alterationis dari non ſolum quando remittitur aliquod horum contrariorum, vel intenditur in ſubiecto, vt quando minus album fit magis album: ſed quando mouetur ab vno contrario in aliud ſimpliciter, vt quando ex albo fit nigrum, vel è contra. lib. etiam 6. tex. 87. vniuerſaliter docet in omni motu propriè ſumpto neceſſarium eſſe vt ſubiectum, quod mouetur partim ſit in termino à quo, & partim in termino ad quem. Ex quibus omnibus hoc argumentum deſumitur. Corpus poteſt moueri ab albo in nigrum motu propriè ſumpto pro ſucceſſiuo, & dum mouetur participat vtroq; termino à quo, & ad quem: ergo participat ſimul aliquid albedinis, & aliquid nigredinis: quod eſt vtramque qualitatẽ contrariam, etiam non actiuam, nec paſſiuam ſimul eſſe in eodem ſubiecto in gradibus remiſſis. 93

Probatur deinde ratione, quia contraria non actiua habent eamdem latitudinem gradualem, ac habent actiua, & cum ſint vere, & propriè contraria, debent ſe expellere ab eodem ſubiecto, ſaltem expulſione formali omnibus contrarijs intrinſeca 95

(actiua

(actiua enim expulſio, vt diximus,non eſt omnibus eſſentialis:)ergo albedo & nigredo, cæteraque contraria non actiua ſe expellunt ab eodem ſubiecto,non ſimul,ſed per gradus, & ideo ſucceſſiue, quia expulſio contrarij neceſſariò debet fieri cum reſiſtentia,ſed ex graduali, & ſucceſſiua expulſione ab eodem ſubiecto euidenter colligitur ſimul eſſe in eo illa, quæ ſe expellunt : ergo neceſſariò concedendum eſt, quod hæc etiam contraria non actiua ſimul ſint in eodem ſubiecto in gradibus remiſſis.Poſſe autem eſſe ſimul in gradibus intenſis has qualitates non actiuas per potentiam Dei abſolutam, eiſdem argumentis probari poteſt, quibus probatum eſt de qualitatibus contrarijs actiuis,& paſſiuis.

96 Ad teſtimonium Ariſtotelis adductum pro prima opinione reſpondeo, duobus modis coniungi poſſe qualitates primas. Primo ad compoſitionem elementi. Secundo ad compoſitionem mixti. Et ad compoſitionem elementi certum eſt concurrere ſecundum gradus intenſos, ſicut ad compoſitionem mixti ſecundum gradus remiſſos : nam quodlibet elementum conſtat duplici qualitate,vna in ſummo,altera prope ſummum: mixtum vero eiſdem qualitatibus conſtat in gradibus remiſſis: Ariſtoteles ergo in illo loco agit de coniunctione, vel combinatione qualitatum ad compoſitionem elementi;& ideo negat poſſe coniungi qualitates contrarias, quia ad talem compoſitionem concurrere debent ſecundum gradus intenſos, ſecundum quos non poſſunt eſſe ſimul,ſi contrariæ ſint, & ideo abſolutè ſunt incompoſſibiles combinationes qualitatum contrariarum ad compoſitionem elementorum, ſed ad compoſitionem mixti concurrere poſſunt, vt alijs locis docet expreſſe Ariſtoteles,quos pro noſtra ſententia citauimus, quia ſecũdum gradus remiſſos concurrunt,in quo nulla datur repugnantia.

97 Ad primum argumentum reſpondent nonnulli recentiores, definitionem contrariorum non conuenire his qualitatibus ſecundum eſſentiam,ſed ſecundum modum intenſionis,& ideo abſolutè concedunt ſecundum gradus remiſſos non eſſe contrarias, ſed ſolum ſecundum intenſos, quia ſolum ſecundum illos ſe expellunt ab eodem ſubiecto. Hæc tamen ſententia falſa mihi videtur,quod probatur à priori ex his, quæ diximus, q.4.elucidantes definitionem contrariorum : nam contrarietas dicit ſpecialem repugnantiam duorum extremorum maximè diſtantium ſub eodem genere; ſed maximè diſtare ſub eodem genere conuenit ſpeciebus ex proprijs differentijs eſſentialibus : nam per differentias accidentales non dicuntur eſſe ſub genere:ergo ſi qualitates iſtæ cõtrariæ ſint, ex propria eſſentia debet

debet eis conuenire contrarietas:ſed eſſentia eſt eadem in omnibus, ſiue ſecundum gradus remiſſos, vel intenſos accipiantur:ergo omnibus debet conuenire contrarietas, & non ſolum intenſis.

Secundò probatur,quia calor remiſſus expellit frigiditatem ab aqua expulſione effectiua,& formali, & etiam expellitur ab aqua reagente in idem calidum remiſſum: ergo calor remiſſus contrarius eſt frigiditati, & ſi dicas expellere frigiditatem intenſam,& non remiſſam,& ideo ſolum eſſe contrarium ei, & non remiſſæ;non ſoluitur argumentum,quia expellens intenſam non deſinit eſſe remiſſus: ergo verum eſt calorem remiſſum expellere,& cõtrarium eſſe.Quare falſum eſt dicere, quod contrarietas ſolum conueniat qualitatibus ſecundum gradus intenſos. 98

Pro ſolutione verò argumenti adnotandum eſt mutuam expulſionem contrariorum dupliciter ſumi poſſe, vel ſecundum aptitudinem,vel ſecundum actum; & aptitudo quidem eſſentialis eſt eis;actualis vero non,niſi accidentalis. Probatur euidenter,quia non ſemper ſe expellunt,ſed dum agunt,& patiuntur:ergo expulſio actualis nec eſſentialis eſt eis, neque propria paſſio eorum:ex oppoſito vero ſemper ſunt apta ſe expellere,& hæc aptitudo conuenit eis ex propria natura, ratione cuius ſpecialem oppoſitionem,& repugnantiam habent in ordine ad ſubiectum:ergo eſſentialis eſt, vel ab eſſentia oritur. Vnde ſequitur,in definitione contrariorum non ſumi expulſionem pro actuali,quia accidentia, quæ non ſemper conueniunt rei, nec poſſunt ad definitionẽ eius pertinere;ſed pro aptitudinali, vel radicali.Actualis vero expulſio, cum ſit à ſubiecto, ſecundum capacitatem,& diſpoſitionem eius accipienda eſt, atque etiam ſecundum debitam proportionẽ eorumdem contrariorum; ita vt circa illud agere, & pati poſſint: non enim in quocumque gradu intenſionis accepta,agere, & pati poſſunt, quod patet, ſi applicentur in gradibus intenſis omnino æqualibus:non enim ſe expellent,immo nec omnino vnum aget in aliud, ſed in tali proportione applicari debent,vt maior ſit actiuitas agẽtis, quã reſiſtentia paſſi:nam ſi æquales ſint,ita vt tantũ reſiſtat paſſum, quantum agens agit,nulla ſequetur actio, nulla actualis expulſio actiua,vel formalis:nam hæc ab illa dependet, vt per ſe eſt manifeſtum. Requiritur ergo ex parte ſubiecti, quod ſit in eo adimpleta latitudo gradualis ex vno, vel vtroque contrario: nam ſi adimpleta non ſit, capax erit adhuc alicuius gradus vel partis vtriuſque contrarij:quare vtrũque poterit ſimul recipere ſine vlla expulſione quouſque latitudo cõpleatur;cõpleta vero 99

nullum

nullum gradum vnius accipere poteſt ſine expulſione alterius gradus ex alio. Ex parte vero eorumdem contrariorum requiritur proportio ſecundum gradus etiam eiuſdem latitudinis,& ſecundum denſitatem, & alias conditiones requiſitas ad agendum,& patiendum; ita vt omnibns conſideratis maior ſit actiuitas vnius, quàm reſiſtentia alterius. Itaque ſicut de primis qualitatibus verum eſt eſſe actiuas & paſſiuas, & hoc eis conuenire eſſentialiter,& tamen non ſemper,neque in quocumque gradu etiam intenſo agunt,& patiuntur, ſed in certo gradu, & proportione applicata, vt ſuperius oſtendimus, ita de contrarietate dicendum, eſſentialiter conuenire eiſdem qualitatibus, & conſequenter, quod poſſint ſe expellere ab eodem ſubiecto, actum vero expulſionis non ſemper exercent,etiam in gradibus intenſis,ſed cum certa proportione requiſita ad agendum,quia media actione,& non aliter ſe expellunt.

100 Ex his non eſt iam difficile argumentum ſoluere, concedimus enim definitionem contrariorum eſſentialiter conuenire his qualitatibus, ſed in definitione non ſumi expulſionem pro actuali,ſed ſolum pro aptitudine, quam habent contraria ſemper in quibuſcumque intenſis, vel remiſſis gradibus accipiantur. Vnde licet non ſemper ſe expellant,ſemper poſſunt aliquo modo ſe expellere, & ideo ſemper, & in quibuſcumque gradibus accipiantur, conuenit eis definitio, & verè contraria cenſenda ſunt. Et ſi dicatur ſumpto vtroque contrario in gradu remiſſo,numquam ſe expellunt,ſed ſimul ſunt in eodem ſubiecto:ergo ſic accepta,non ſunt apta ſe expellere,nec verè contraria.Conceſſo antecedente,neganda eſt conſequentia,quia quod tunc non ſe expellant, non prouenit ex defectu contrarietatis, ſed ex capacitate ſubiecti reſpectu vtriuſque in eo gradu, in quo non excedunt latitudinem, quæ ſi eſſet completa ex vno ſolo, expelleretur ab alio etiam remiſſo expulſione formali, vt patet in actione, & reactione, in qua remiſſus calor introductus in aqua expellit aliquid frigiditatis ab ea expulſione formali, & hoc ſufficit, vt ſemper ſint apta ſe expellere, etiam in gradu remiſſo,licet non ſe expellant,niſi adimpleta iam in ſubiecto latitudine graduali;& hac expleta quodlibet contrarium, etiam remiſſum expellit aliud etiam intenſum, vel certè aliquem eius gradum,qui remiſſo æquiualet.

101 Ad ſecundum, negandum eſt antecedens, quod contrarium remiſſum expellat aliud etiam remiſſum efficienter,aut formaliter; neutro enim modo illud expellit propter capacitatem ſubiecti, vtrumque habere potentis in tali gradu. Et cum dicitur calidum vt tria agere in frigidum vt duo negandum eſt, quia

quia frigidum vt duo debet eſſe calidum vt ſex, alioqui non erit latitudo contrarietatis expleta, in calidum autem vt ſex repugnat agere calidum vt duo, quia repugnat intendere calorem eius. Ad aliud vero, quod in eodem argumento dicitur de denominatione eiuſdem ſubiecti ab vtroque contrario ſimul in eo exiſtente, hac diſtinctione reſpondendum eſt, (ne de ſolo nomine ſit quæſtio, ſi omnibus modis negetur talis denominatio.) Duobus modis poſſumus ſumere denominationem; vel ſecundum communem vſum loquendi, & hoc modo ſubiectum habens vtramque qualitatem, ſolum denominatur à prædominante, nempe ab intenſiori, vt ſi ſit calidum vt quinque, & frigidum vt tria, ſimpliciter denominamus illud calidum; immo aliquando licet prædominetur re vera frigiditas in corpore aliquo, quia magis ſentitur calor propter actiuitatem eius maximam, denominamus corpus calidum; vt aquam vocamus abſolutè calidam, etiam ſi plus habeat frigiditatis, quàm caloris. Si 102
vero in gradu æquali habeat corpus vtramque qualitatem, non denominatur ab aliqua earum, ſed aliquo nomine ſimplici illud denominamus, quo ſignificatur vtrumque in gradu æquali, vel ſecundum rem, vel ſaltem ſecundum ſenſum, vt aquam vocamus tepidam, quo nomine ſignificamus æqualem habere frigiditatem, & calorem ſaltem ſecundum ſenſum; quod ſi non ſit nomen ſimplex, quo ſignificetur æqualitas vtriuſque, ſignificamus eam nomine complexo dicentes corpus eſſe humidum, & ſiccum in æquali gradu. Secundo modo poteſt ſumi denominatio ex ipſiſmet effectibus formalibus, quos tribuunt qualitates contrariæ ſubiecto, qui ſiue ſint in gradu æquali, vel inæquali, non denominamus ſubiectum ab vno ſolo, ſed vtrumque concipientes, & explicantes dicimus corpus eſſe calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, aut quid ſimile. Ad formam igitur argumenti concedimus vel denominari ſubiectum à ſolo contrario prædominante, vel ab vtroque ſimul explicatis gradibus vtriuſque, ſecundum quos inhærent eidem ſubiecto. Negamus autem conſequentiam, quod ſuſcipiat ſimul contradictorias denominationes calidi, & non calidi, aut frigidi, & non frigidi; quod manifeſtum eſt, dum à ſolo prædominante fit denominatio; nam ſi ſolum denominatur ab vno, non ſequitur ſimul ſuſcipere denominationem contradictoriam à negatione eiuſdem, ſed ſolum à negatione alterius. Denominatio vero poſitiua vnius non eſt contradictoria denominationi à negatione alterius; ſed neceſſariò conueniens cuicumque rei: quod exemplo poſſet explicari. Si vero denominemus ſubiectum ex effe- 103
ctibus formalibus vtriuſque cõtrarij ſecundum ſe conſideratis,

non ab vno ſolo denominatur,ſed ab vtroque explicatis gradibus vtriuſque effectus:vnde non ſequitur, quod ei poſſit conuenire denominatio poſitiua,& negatiua eiuſdem rei.

Ad tertium negandum eſt, quòd ſequantur duo illa abſurda ex eo, quod contraria in gradibus remiſſis ſint ſimul in eodem ſubiecto. Et ad primum abſurdum aſſerunt quidam ex his, qui ſequuntur noſtram ſententiam,nullo modo concedi poſſe,quod idem corpus moueatur ſimul motibus contrariis, quia ſecum videtur hoc afferre repugnantiam,vt in cæteris motibus eſt manifeſtum. Ego vero ex ſuppoſitione,quod contraria in gradibus remiſſis ſimul eſſe poſſunt in eodem ſubiecto, vt probauimus; teneo non ſolum,quod poſſit,ſed quòd in eiſdem gradibus moueri debeat motibus contrariis,propter hoc argum. Motus non habent aliam repugnantiam, vel contrarietatem, præter eam, quam accipiunt ex terminis ad quos; ſed non repugnat terminos ad quos calefactionis, & infrigidationis eſſe ſimul in eodem corpore: ergo nec repugnabit eoſdem motus eſſe ſimul. Hoc tamen cum hac limitatione conceditur. Quod ſicut non conceditur naturaliter contraria poſſe eſſe ſimul in eodem ſubiecto abſolutè,ſed cum addito remiſſionis gradualis, ita non eſt abſolutè concedendum, quod idem corpus poſſit ſimul moueri motibus contrariis, niſi ſecundum gradus remiſſos, quos conſtat habere motus à terminis.

104 Ad ſecundum,quod tamquam abſurdum inferebatur, nempe poſſe vnum contrarium agere in alterum nullo modo corrumpendo illud, hac diſtinctione reſpondeo,ſi in vtroque ſit latitudo vtriuſque contrarietatis expleta, impoſſibile eſt; quia nec tunc poteſt idem corpus naturaliter moueri motibus contrariis, nec aliquid ex propria forma producere ſine expulſione contrarij gradus. Si vero non ſit expleta, non eſt inconueniens agere vnum contrarium in aliud, non corrumpendo illud, ſed ſolum producendo in ipſum aliquem gradum propriæ formæ, quia ad talem productionem non ſequitur neceſſariò expulſio contrarij;cum ſubiectum ſit capax vtriuſque,vſque ad integram latitudinem ex vtroque complendam, vt probauimus. Et idem poſſet contingere in generatione ſubſtantiali, ſi materia naturaliter poſſet habere plures formas ſubſtantiales;tunc enim generationem vnius ſubſtātiæ non ſequeretur corruptio alterius, & quia per potentiam diuinam plures habere poteſt, per eamdem poſſet dari generatio vnius ſine corruptione alterius, & quod agens ageret in ſuum contrariū non corrumpendo illud, ſed ſolum introducendo propriam formam in eamdem materiam, & cum contraria in gradibus remiſſis poſſint eſſe ſimul in

eodem

eodem ſubiecto, vt probauimus, poteſt vnum agere in alterum per ſolam productionem propriæ formæ ſine corruptione formæ contrariæ.

Ad argumentum ſecundæ opinionis conceſſa maiori, & minori, neganda eſt conſequentia, quod mixtum non poſſit ſimul habere qualitates contrarias non actiuas in gradibus remiſſis. Et quod dicitur has qualitates contrarias ſequi non poſſe, niſi ex contrariis temperamentis, diſtinguendum eſt, nam dum primo fiunt, cõtraria, vel ſaltem diuerſa poſtulant temperamenta, ſicut qualitates ipſæ cõtrariæ ſunt, & ex eadem cauſa circa idem ſubiectum non poſſunt ſequi effectus contrarij. Itaque in prima generatione mixti non poſſunt ſecundæ qualitates contrariæ produci, etiam in gradibus remiſſis, ſed vna tantum earum in aliquo gradu intenſionis ſequitur ſecundum modum temperamenti, vel permixtionis primarum qualitatum: poſtea vero variato temperamento incipit produci contraria cum aliqua remiſſione eius; & ita dantur ſimul in eodem ſubiecto ſecundum gradus remiſſos, licet non producantur ſimul in eo. 105

Et ſi quis ita arguat, fieri ordinatur ad eſſe, ſed poſſunt eſſe ſimul in gradibus remiſſis: ergo ſimul fieri, quod patet in primis qualitatibus, quę ſimul produci poſſunt in eodem ſubiecto vtraque carente. Neganda eſt conſequentia, quia licet ex eo, quod ſimul fieri poſſunt, ſequatur ſimul eſſe poſſe, non tamen ex ſimultate eſſendi ſequitur bene, quod ſimul fieri poſſint. Quia aliquod impedimentum dari poteſt, ne ſimul fiant, quod non detur ad ſimultatem eſſendi, & verè datur in his qualitatibus: cum tamen non detur in primis, quia primæ qualitates non ſupponunt alias, in quarum permixtione fundentur, & ideo non repugnat ſimul produci in nudo ſubiecto vſque ad certum gradum: qualitates vero ſecundæ ſupponunt tale temperamentum primarum, ex quo ſequuntur, quod cum non poſſit multiplex eſſe ſimul in eodem ſubiecto, neque idem, & diuerſum, nec poſſunt ex eo primo ſequi qualitates ſecundæ contrariæ, ſed cum poſſit diuerſo tempore variati, poteſt poſt productionem vnius produci contraria, & ſimul eſſe cum ea in gradibus remiſſis, licet non poſſint ſimul produci.

QVÆSTIO VII.

An cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ qualitates primæ?

DE ſolis primis qualitatibus in primis quæritur, nam de ſecundis certum eſt conuenire elementis raritatem, & 106

denſitatem, atque etiam grauitatem, & leuitatem; deinde, an cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ. Nam certum eſt, & experientia notum plures, immo & contrarias cuilibet conuenire ſecundum aliquas partes ab agente extrinſeco eis impreſſas, vt aquæ calorem, aëri frigiditatem, & terræ humiditatem. Quod ergo quæritur eſt, an ex propria natura, & ideo ab intrinſeco cuilibet conueniant duæ qualitates primæ, vt aëri calor, & humiditas; & ita cæteris ſecundum proportionem.

Et prima opinio negat omnibus elementis conuenire, ſed de aëre docet ſolam humiditatem eſſe ei naturalem; calorem vero, & frigiditatem ab extrinſeco tantum ei imprimi. Ita Valleſius 1. lib. controuerſ. Medic. capit. 10. vbi eamdem ſententiam tribuit Galeno 8. lib. de vſu partium capit. 3. atque etiam lib. de vſu reſpirationis. Probatque hoc argumento. Qualitates illæ, quas habet elementum ex propria natura non facile, nec paſſim amittit, ſed fere ſemper retinet, vt patet de igne, qui numquam ferè admittit calorem, & ſiccitatem: ſed aër paſſim tranſmutatur à frigiditate ad calorem, & eadem facilitate, qua fit calidus, fit etiam frigidus: ergo neutra harum qualitatum eſt ei naturalis, ſed ſola humiditas in eo perſeuerans.

107 Secunda opinio ſolum tribuit eidem aëri frigiditatem naturalem; calorem vero, & humiditatem, quas aliquando etiam habere ſolet ab extrinſeco corpore eſſe eis impreſſas. Hanc tribuit Stoicis Galen. lib. 1. de ſimplicium medicamentorum facultatibus capit. 2. Eamdem ſecutus eſt Seneca lib. 2. naturalium quæſtionum cap. 10. Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia illa ſola qualitas cenſetur conuenire corpori ex propria natura, quæ ei conuenit ſemoris extrinſecis agentibus ſibi contrariis; cæteræ vero, quæ ei conueniunt in præſentia eorum ab eis imprimi cenſendum eſt, ſed ſola frigiditas hoc modo conuenit aëri: ergo hæc ſola eſt ei naturalis. Probatur minor, quia in hieme, & ferè in noctibus totius anni frigidus eſt aër, cuius ratio ſolum poteſt eſſe abſentia Solis, per præſentiam eum calefacientis, eo vero abſente ſe reducit ad naturalem frigiditatem, ſicut de aqua eſt manifeſtum: ergo ſicut hæc naturaliter eſt frigida, calida vero ab extrinſeco, pari ratione de aëre cenſendum eſt. Probatur etiam ratione, quia illa ſola qualitas cenſetur naturalis elemento, quæ circa centrum, vel medium eius ſemper ei conuenit, nam in centro, vel circa illud cenſetur natura eius ſuam habere puritatem, præſertim cum ex hac parte magis ſit ab extrinſecis contrariis remotum; ſed aër in media regione ſemper eſt frigidus, immo frigidior

frigidior multò, quàm in ſuprema, & infima: ergo negari non poteſt, quod frigiditas ſit ei naturalis. Minorem probat euidens experientia; nam videmus in regione illa generari niuem in hieme, æſtiuo autem tempore grandinem propter nimiam frigiditatem aëris.

Tertiam opinionem tenet Ariſtoteles capit. 2. huius libri, 108
textu 16. & 4. Metheo. capit. 1. quibus locis ſingulis elementis tribuit duas qualitates, videlicet igni calorem & ſiccitatem; aëri calorem & humiditatem; aquæ frigiditatem & humiditatem; & terræ ſiccitatem, & frigiditatem. Et hæc eſt communis ſententia Scholę, & videtur nobis probabilior, & ſequenda. Et prima eius ratio deſumitur ex ſitu, & collocatione elementorum in Vniuerſo, cuius partes, quaſi integrantes ſunt; atque etiam ex fine, cuius gratia condita ſunt elementa, nempe vt generentur ex eis mixta. Et ex hoc fine probatur, quòd ſingula habeant qualitates ſingulas, per quas ſint contraria hoc modo. Generatio rei naturalis fit ex contrario, & generatio mixti ex elementis, quarum virtutibus conſtant pro diſpoſitionibus ad introductionem ſuæ formæ: ergò neceſſe eſt elementa eſſe inter ſeſe contraria per qualitates actiuas, & paſſiuas, per quas poſſint concurrere ad mixtionem, ſeque corrumpere, vt ex eorum materia eiſdem qualitatibus diſpoſita poſſit mixtum generari, contrarietas autem ſecundum vnam ſaltem qualitatem debet eſſe: ergo quodlibet debet habere vnam qualitatem, per quam alteri ſit contrarium. Quod vero neceſſarium 109
ſit habere etiam alteram, per quam contrarium non ſit, probatur ex ſitu, & collocatione, quia elementa ita ſunt collocata, vt quodlibet habeat aliud ſibi proximum, atque contiguum, iuxta quod conſeruetur & à quo nec deſtruatur, neque illud deſtruat; alioqui talis collocatio contraria eſſet conſeruationi totius mundi, cum per eam ſe deſtruerent partes eius; ſed locus, in quo conſeruatur corpus, debet habere qualitatem aliquam ſimilem, aut conſonam temperamento eiuſdem corporis, alioqui, ſi omnes haberet contrarias, non bene conſeruaretur in ipſo, vel iuxta ipſum: neceſſe eſt ergo, vt quodlibet elementum aliam qualitatem habeat, per quam aſſimiletur alteri iuxta ſe collocato præter aliam, ratione cuius ei contrariatur, & conſequenter duas primas qualitates actiuas, & paſſiuas. Secundo, elementa ſunt prima corpora generabilia, & corruptibilia, & ideo inter ſe contraria, vt poſſint ſe corrumpere, & vnum tranſmutari in alterum, atque etiam omnia in tertium, quod eſt mixtum, ſi vero vna tantum qualitate contraria conſtarent, difficilis admodum redderetur mixtio, nec ſuffi-

ceret duo, aut tria concurrere, ſed neceſſarium eſſet concurſus omnium, alioqui nec omnes quatuor qualitates poſſent concurrere, nec ideo mixtionem efficere à generatione diſtinctam: ergo neceſſe eſt alia conſtare non contraria illi.

110 Probatur deinde experientia in ſingulis elementis: nam ignem experimur eſſe calidum, atque etiam ſiccum, quia videmus humida, quæ calefacit, ſimul exſiccare. Prætetea, quo corpus aliquod magis eſt ſiccum, melius, atque facilius in ignem conuertitur, & quælibet materia ſicca magis eſt diſpoſita, pro forma ignis in eam introducenda, quàm humida: ſiccitas ergo congrua diſpoſitio cenſetur ad formam ignis. Quod non poteſt intelligi, niſi forma ignis eam tamquam ſibi connaturalem poſtulet ſimul cum calore, de quo euidens eſt ei conuenire.

De aëre etiam probatur primo, quod ſit calidus ex propria natura. Primo, quia probatum eſt omnia elementa eſſe inter ſeſe contraria; ſed ſi aër non ſit natura calidus, ſed fortè frigidus, vt voluerunt alij, non eſſet aquæ contrarius: ergo calidus debet poni ex propria natura. Secundo, quia ſi aër non eſſet calidus, facile, & ſine vlla reſiſtentia conuerteretur in aquam, quæ per ſummam frigiditatem in eum ſibi contiguum agit, & ideo in inſtanti, quia nullam poteſt habere reſiſtentiam, nec ſucceſſionem conuerſio eius, ſi nullum habet calorem ex propria natura. Quod vero aër ſit humidus, probatur primo; nam de igne probatum eſt eſſe calidum, & ſiccum; & ſtatim probabitur de aqua euidenti experientia eſſe frigidam, & humidam, & ideo omnino ei contrariam: ergo duo alia elementa, nempe aër, & terra debent eſſe omnino etiam contraria, ſed probabitur experientia terram eſſe ſiccam: ergo neceſſe eſt aërem eſſe humidum. Secundo, quia ſingula elementa ſunt ſingulis contraria ſecundum aliquam qualitatem, vt probauimus: ergo aër eſt contrarius igni, non per calorem; cum probatum ſit eſſe ſua natura calidum: ergo per humiditatem, & ideo ex propria natura erit humidus, ſicut ignis ſiccus. Quod tandem probat vſus reſpirandi, nam aëre reſpiramus: ergo cum reſpiratio ſit operatio vitalis; aëre ex hac parte ſuſtentatur, atque conſeruatur vita; ſed hæc conſiſtit in calido, & humido: ergo humidus, & calidus debet eſſe aër eam conſeruans.

111 Quod vero aqua ſit frigida, probatur duplici experientia. Prior eſt, quia dum ab aliquo agente calido ſibi approximato calefacta eſt, eo ſublato ſtatim abſque aliquo infrigidante extrinſeco, ſed ſuæ naturæ relicta, ſe reducit ad antiquam frigiditatem: ergo à propria natura habet frigiditatem, & non ab aliquo extrinſeco. Altera experientia eſt, quia aqua quæcumque

non

non calefacta ab extrinſeco calefaciente, vel eo remoto, à quo calefacta eſt, & ſuæ naturæ relicta infrigidat quæcumque alia corpora temperata:ergo ex propria natura frigida eſt.Probatur conſequentia,quia ea,quæ ſemper contingunt,& non cauſantur ab aliquo extrinſeco,naturalia cenſentur.

Probatur tandem, quod terra ſit ſicca, ex diuinæ Scripturæ verbis in principio Geneſis, vbi refertur Deum ſtatim ac terram condidit, eam vocaſſe aridam. Deinde ex definitione ſicci, quam tradit Ariſtoteles in hoc 2. lib. text.9. his verbis: *Siccum autem facile terminabile proprio termino, difficulter autem terminabile alieno.* Sed euidens eſt terram per ſe terminari, vel conſiſtere, etiamſi à nullo alio corpore coarctetur: ergo ex propria natura debet reputari ſicca. Et tandem experientia, quia ſublato quocumque extrinſeco eam humectante, ſtatim ſe reducit ad ſiccitatem nullo extrinſeco corpore eam exſiccante:ergo ſua natura debet cenſeri ſicca.

Ad argumentum primæ opinionis concedenda eſt maior, 112 quod illa qualitas cenſenda ſit naturalis corpori, quam retinet ſemper. Minor vero diſtinguenda; quod aër facile transmutetur à calore ad frigiditatem; nam tranſmutari ad frigiditatem contingit dupliciter; vel amittendo omnino calorem; & hoc modo neganda eſt, vel plus frigiditatis recipiendo, & maiori facilitate,quàm reliqua elementa recipiant qualitates ſibi contrarias; & in hoc ſenſu conceditur: hoc autem habet propter humiditatem cum raritate,& ſubtilitate coniunctam: quarum ratione facilè ſubditur alienis impreſſionibus; ſicut etiam facile mouetur localiter à quocumque extrinſeco verſus omnem differentiam loci: quare non probatur ex propria natura non eſſe calidum, ſed ſolum, quod ita ſit naturaliter calidus, vt facile ab eodem calore tranſmutetur, qui non adeo tenaciter ei inhæret, atque humiditas, quæ eſt qualitas ei propria, vt quæſtione ſequenti probabitur, à qua proinde remouetur difficilius.

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis concedenda 113 eſt etiam maior,ſed minor neganda, quod frigiditas conueniat aëri, remotis contrariis. Et quod dicitur ideo infrigidari aërem, quia poſtquam calefactus fuit à Sole, eodem Sole abſente reducit ſe ad naturalem frigiditatem, ſicut aqua ſemoto igne, negandum eſt; ſed abſente Sole infrigidatur ab aqua tunc valde frigida,atque etiam ex vicinitate terræ ex ſe frigidæ, & plus ab aqua infrigidatæ.Quare ex hoc non probatur aliquam frigiditatem naturalem habere: ſed quamcumque habet, & quocumque tempore eam ab extrinſeco infrigidante recipit.

QVÆSTIO VIII.

Quænam ſit cauſa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione.

SEcundum argumentum eiuſdem opinionis quæſtionem excitat de cauſa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione. Præſupponit autem quæſtio tamquam certum, aërem in media regione frigidiſſimum eſſe; nam experientia conſtat maximam ibi fieri condenſationem nubium ex aëre, & vaporibus; & eaſdem nubes non ſolum conuerti in aquam, ſed eamdem aquam ex eis genitam ſtatim conuerti in niuem, & grandinem, per quamdam congelationem, quæ omnia procedunt ex nimia frigiditate. Probatur euidenter, quia aqua non poteſt produci ex vaporibus, & aëre, niſi præcedente in materia eorum frigiditate maxima, quam pro diſpoſitione petit forma eiuſdem aquæ ad ſui introductionem. Deinde aqua non congelatur, niſi creſcente frigore: (vt in hac noſtra regione videmus) ergo neque in media illa congelatur, vt ex ea fiat nix, & grando, niſi eodem adhuc frigore creſcente; & ex vtroque fit euidens, aërem in ea regione nimis eſſe frigidum. Quærit vero eadem quæſtio, quænam ſit cauſa illius frigiditatis.

114 Et prima opinio præcipuam cauſam eius eſſe docet naturam eiuſdem aëris, quem putat ſummè frigidum à natura eſſe, & non calidum. Quam primo ſequuti ſunt Stoici, vt teſtatur Galenus lib. de Simplicium medicamentorum facultatibus c. 20. à quibus eam deſumpſerunt Seneca 2. lib. qq. naturalium cap. 10. Tullius 2. lib. de natura Deorum, Philo Iudæus in lib. de plantatione Noë, & Galenus lib. 8. de vſu partium cap. 3. vbi reprehendit Ariſtotelem, quod poſuerit aërem ex propria natura calidum. Hæc opinio duo habet pro ſe argumenta ſatis efficacia. Primum eſt illud, cuius occaſione excitatum eſt dubium, quia quodlibet elementum habet puritatem naturalem in medio, vel circa centrum, vbi minus poteſt à contrariis agentibus alterari: ſed aër in media regione frigidiſſimum eſt: ergo ſummam habet frigiditatem ex propria natura, & non impreſſam ab aliquo agente contrario. Secundum, quia nullum violentum poteſt eſſe perpetuum, vt teſtatur Ariſt. 1. lib. de cœlo, & mundo text. 15. & lib. 2. text. 18. ſed nimia illa frigiditas, quam habet aër in media regione, eſt perpetua, nullo anni tempore deficiens, vt probat continui effectus eius, pluuiæ, niuis, & grandinis: ergo non poteſt eſſe violenta. Vnde ſequitur eam non

habere

habere aërem ab aliquo agente contrario, atque extrinſeco impreſſam, ſed ex propria natura.

Hæc tamen ſententia non ſolum eſt contra Ariſtotelem aſſerentem, aërem non eſſe à natura frigidum, ſed calidum & humidum, ſed etiam contra rationem, vt probauimus; ideo cauſa aliqua extrinſeca frigiditatis eius in media regione quærenda eſt. Quam aſſignat ſecunda opinio aſſerens frigiditatem illam ex eo procedere, quod Sol minorem effectum illuminationis, & calefactionis habet circa mediam regionem aëris, quàm circa ſupremam, & infimam; quam circa ſupremam quidem, quia fortius eam illuminat, & cõſequenter intenſius calefacit tamquam proximiorem; iuuat etiam non parum, quod iuxta elementum ignis poſita eſt, à quo etiam neceſſe eſt calefieri. Hæc vero infima regio aëris propter reflexionem radiorum ſolarium in terra, & aqua factam intenſius illuminatur, & calefit, media vero ab his cauſis extrinſecis libera eſt, & propterea nõ eſt calida, ſed frigida. His autem cauſis addunt Pariſienſes virtutem cœleſtem particularem, à qua eadem media regio aëris infrigidatur. 115

Sed hæc etiam ſententia ex ea parte, qua pro cauſa aſſignat minorem illuminationem, & calefactionem mediæ regionis à Sole, inſufficiens eſt: ex alia vero, qua addit virtutem cœleſtem infrigidantem eamdem regionem mediam, parum probabilis. Oſtendo primum, quia ex eo, quod minus illuminetur media aëris regio, quàm ſuprema, & infima, & conſequenter minus calefiat à Sole, ſolum probatur, quod minus calida ſit, magíſque temperata, quàm ſuprema, & infima: non tamen, quod ſit frigida, & multo minus, quod tam intenſam habeat frigiditatem, quantam habere ſemper probant effectus pluuiarum, niuium, & grandinis: non ergo reddit cauſam huius intenſæ frigiditatis, quam quærimus, & ideo inſufficiens eſt. Quod vero 116
influentia alicuius aſtri infrigidantis eamdem regionem ſit cauſa, parum probabile eſſe ſic oſtendo, quia non eſt veriſimile dari aſtrum potentius ad infrigidandum, quàm ſit Sol ad calefaciendum corpora ſibi approximata, præſertim in æſtate, quo tempore maxime eleuatur: ſed in æſtate experimur mediam illam regionem magis tunc à Sole calefactam, frigidiorem eſſe, quàm alio quouis tempore anni: ergo veriſimile non eſt, quod ab aliquo aſtro tantum infrigidetur. Secundo, quia tale aſtrum frigiditatem influens circa mediam regionem aëris, fortius eam influet circa ſupremã, immo circa ignem, cum proximiora ſint ei, & frigiditatis capacia. Probatur cõſequentia, quia repugnat naturaliter agens agere in diſtans, quia eadem actione operetur in medium capax, quod vero in ignem, &

in ſupremam regionem aëris talem producat frigiditatem, repugnat: ergo nec pro imprimenda in media regione poni debet. Probatur tandem, quia non eſt credendum peculiare aſtrum condidiſſe Deum pro ſola infrigidatione huius regionis; cum ſufficiant ad id præſtandum alia inferiora corpora, vt ſtatim oſtendemus. Magis enim relucet diuina ſapientia in eo, quod tam mirabilem effectum edere poſſit per ſolam ordinationem naturalem elementorum, quam ſi ſpeciali creatione alicuius aſtri indiguerit ad illum præſtandum.

117 Tertia opinio quorumdam recentiorum tenet, Deum ab initio mundi produxiſſe in media regione aëris frigiditatem valde intenſam, quam perpetuo conſeruat, vt poſſint ibidem generari pluuiæ, niues, & grando, producique cæteri effectus metheorologici propter commune bonum totius vniuerſi; nam his alitur terra, vt fructus ferre poſſit, his etiam aluntur animalia, immo & homines. Huius opinionis mentionem faciũt Conimb. tract. 1. Metheo. cap. 2. Probant recentiores ex illis verbis Geneſis c. 1. quibus dicitur ſecunda die feciſſe Deum firmamentum diuidens aquas ab aquis; vbi nomine firmamenti intelligunt plures expoſitores infimam aëris regionem, quam videntur ſupponere non feciſſe Deum ſecundum ſubſtantiã elementi aëris ſecunda die, ſed hoc elementum cum terra, & cæteris produxiſſe prima die, ſecunda vero produxiſſe intenſam frigiditatem cum denſitate aliqua in eadem regione aëris media: hanc vero infimam temperatam reliquiſſe cum minori frigiditate, & denſitate, & ita generationi, & conſeruationi animalium, atque plantarum accommodatam, ineptam vero generationi aquarum, & imbrium: & propterea media regio, in qua generantur hæc, vocata eſt firmamentum diuidens aquas ab aquis, hoc eſt quaſi terminus diuidens aquas nubium ab aquis terreſtribus.

118 Non eſt omnino improbabilis hæc opinio, ſed non videtur mihi tenenda, propter hoc argumentum, plures dantur effectus in natura rerum his valde ſimiles, quorum particulares cauſæ, & ſufficientes difficile inueniuntur: ſed probabili coniectura tamdem aſſignantur, & hoc ſufficit, vt non ſit ad Deum recurrendum, à quo ſolo producantur: ergo neque pro cauſa efficiente talis frigiditatis ad Deum recurrendum eſt tamquam ad propriam cauſam; ſed ſatis eſſe debet, ſi probabili ſaltem coniectura inueniatur in corporibus, vt inueniri oſtendemus. Minorem probo, quia ſatis mirabiles effectus ſunt, quos experimur in aquis putealibus, qui in æſtate vigente maxime calore Solis frigidiores ſunt: in hieme vero, etiam ſi ſit remiſſiſſimus, calidiores; cum tamen aqua ſua natura ſit ſummè frigida.

Quare

Quare non videntur fieri poſſe ab aliqua cauſa naturali inferiori;immo neque à Sole,& cæteris vniuerſalibus;ſed ad Deum eſſe recurrendum,qui eas calefaciat, & infrigidet ſuis temporibus, prout ſibi placitum fuerit, & pro bono communi totius vniuerſi neceſſarium. Et tamen nemo ferè ad Deum recurrit, ſed ſufficienter fieri poſſe per antipariſtaſim coniectantur; eodem igitur modo loquendum eſt de frigiditate,quam habet aër in media regione.

Ideo vltima opinio, quam ſequuntur ferè omnes recentiores,præſertim Toletus in hoc 2.lib. q.5. ad 9. & Conimb. tractatu 1.Metheor.cap.2.probabilior eſt, & tenenda,quod media regio aëris valde frigida ſit,nō ex propria natura, nec ex peculiari influentia cœleſti:ſed nec à frigiditate producta ibidem à ſolo Deo in prima mundi conditione; ſed per continuam, atque perpetuam antipariſtaſim factam ex nimio calore ſuperioris,& inferioris regionis eiuſdem aëris. Ita inuenio expreſſum apud Ariſtot.1. lib. Metheo. ſum. 3. c.3. vbi agens de generatione pluuiæ, niuis, & grandinis in media illa regione, ait: *Quoniam videmus, quod fit circumobſiſtentia calido, & frigido inuicem (qua propter) in temporibus frigida ſunt inferiora terra, & tepida in gelu oportet putare, & hoc in eo, qui ſurſum fieri loco; quare in tepidioribus anni temporibus circumobſiſtentiam paſſum in his frigidum, propter eam, quæ in circuitu eſt, caliditatem, aliquando quidem cito aquam ex nube facit, aliquando vero grandinem, &c.* Ita etiam ſentit Diuus Thomas in commentariis 119
eiuſdem loci lectione. 4. Sed vt oſtendamus ſufficientem cauſam eſſe antipariſtaſim, quædam ſupponenda ſunt tamquam certa, vel ex doctrina Ariſtotelis deducta. Primum eſt, ſupremam aëris regionem, hoc eſt partem illam elemento ignis contiguam, valde calidam eſſe, non ſolum propter calorem aëri naturalem, ſed etiam propter ignem eam circumſtantem, & propter intenſam illuminationem, & calefactionem à Sole. Infimam quoque regionem (licet non tam intenſe calidam) tempore æſtiuo non parum habere caloris, ex reuerberatione radiorum Solis in terra, & aqua facta reſultantis, atque etiam ex multitudine vaporum, & exhalationum, quas idemmet Sol extrahit ab vtroque elemento ſimul eas calefaciens. Secundo, ſupponendum eſt, mediam regionem eiuſdem aëris liberam eſſe ab his cauſis ab extrinſeco calefacientibus ſupremam, & infimam: nam neque ab igne calefit,neque à Sole per reflexionem radiorum, qui non poſſunt vſque ad illam aſcendere, ſolum ergo calefit ab eo per actionē directam:& ideo remiſſa tantū calefactione;itaq; media illa regio præter calorem,

quem

quem habet à propria natura,parum recipit ab extrinſecis eam
120 circumdantibus,ideo quaſi tēperata eſſet ex hac parte. Tertio, ſupponendum eſt,ſolem ſua virtute ſemper extrahere à terra exhalationes,& ab aqua vapores, & æſtiuo tempore magnam copiam,quia intenſius illuminat,& calefacit terram, aquam,& infimam regionem aëris,ideo fortior eſt virtus eius ad effectū eos extrahendi,quos conſtat ſua natura leues eſſe, & aëri valde ſimiles,præſertim in raritate, & leuitate, & propterea ſurſum aſcendunt vſque ad mediam regionem aëris. Quarto ſupponitur,vapores ſua natura eſſe frigidos,calidos vero ab extrinſeco nempe ab eodem Sole,qui cum eos media luce, & calore producto in aqua,& terra extrahat, neceſſe eſt eos calidos extrahere. Quod vero ſua natura ſint frigidi,docet Ariſtoteles, & probat ratio.Ariſtoteles quidem expreſſe ſatis loco citato, vbi generationem pluuiæ ex vaporibus explicans ſic ait: *Manente autem terra, quod circa ipſam eſt humidum à radiis, & ab alia, quæ deſuper eſt caliditate euaporans fertur ſurſum.Cum autem caliditas,quæ duxit ipſum ſurſum,derelinquit, & illa quidem diſperditur ad ſuperiorem locum: hæc autem & extinguitur, propterea quod ſuſpenditur longius in aërem, qui eſt ſuper terram, cogitur iterum vapor infrigidatus, & propter derelictionem caloris, & propter locum,& fit aqua ex aëre,&c.*Et longe ab his, ſed in eodem capite loquens de generatione niuis ex nube congelata in media regione aëris, & de generatione pruinæ ex congelato vapore in hac infima regione,hæc verba ſcribit: *Similiter autem, & pruina,& nix,cum enim congelata eſt nubes,nix eſt,cum autem vapor,pruina:qua propter aut temporis anni,aut regionis ſignum eſt frigidæ:non enim vtique congelaretur adhuc multa inexiſtente caliditate, ſi non ſuperuinceret frigus:in nube enim adhuc ineſt multum calidum,reſiduū ignis:qui euaporare fecit ex terra humidum,*
121 *&c.*Quibus docet expreſſe nubem,quæ non eſt aliud,quàm vapor condenſatus in media regione, calorem adhuc habere,derelictum quidem à Sole,qui eum illi impreſſit,dum extraxit ab aqua,& terra,quod eſt eum habere ab extrinſeco agente, & ſua natura oppoſitam frigiditatem. Quod docet etiam D. Thom. eodem loco his verbis:*Sic igitur deficiente calore calefaciente, & eleuante vaporem aqueum, vapor aqueus redit ad naturam ſuam, coadunante etiam frigiditate loci,& ſic infrigidatur, & infrigidatus inſpiſſatur,& inſpiſſatus cadit ad terram, &c.* Sed probatur etiam ratione,quia aut vapores ſunt eiuſdem naturæ cum elemento,à quo extrahuntur, vel diuerſæ;Si eiuſdem, euidens eſt eſſe valde frigidos ſua natura ſicut elementum aquæ. Si vero ſint mixta,valde tamen ſimilia in natura eidem elemento,cum

ex eius

ex eius ſubſtantia proxime,ac cito oriantur: ergo participant qualitates eius,& præſertim frigiditatem,quæ in eis prædominabitur,& calorem non poſſunt habere ex propria natura,quia aqua illum non habet naturaliter.Vnde fit ſolum ab extrinſeco agente,à quo extrahuntur,impreſſum calorem habere poſſe, quem ſurſum aſcendentes eum virtute propriæ naturæ à ſe expellunt (vt aſſerit Ariſt.) & reducunt ſe ad naturalem frigiditatem.

Ex his præſuppoſitis hoc argumentum colligitur ad probandum,quod per antiperiſtaſim ſufficiens reddatur cauſa intenſæ frigiditatis,quam habet aër in media regione , etiamſi ex propria natura non ſit frigidus.Nam toto tempore anni aſcendunt vapores extracti ab aqua, & terra,& ſua natura frigidi , maioremque denſitatem habentes , quàm aër, aſcendentes vero quo plus ſeparantur ab hac infima regione calida , plus etiam deficit calor extrinſecus,quem à Sole, & à loco impreſſum habebant;& ad naturalem frigiditatem ſe reducunt ; ac tandem ad locum mediæ regionis perueniunt:nec vlterius permittuntur aſcendere propter maximum calorem ſupremæ regionis circumobſiſtentem ; ſed nec etiam deſcendere obſiſtente calore huius infimæ regionis : ergo neceſſe eſt maximam eorum copiam ibi condenſari , & per condenſationem eorum valde infrigidari aërem eiuſdem regionis;& ex condenſatione,& infrigidatione,tam ipſum,quàm vapores paſſim conuerti in nubes, & pluuiam. Vnde non eſt neceſſarium ad ſpecialem influxum cœleſtem , nec ad Deum per ſe infrigidantem eamdem regionem recurrere , ſed ex ſolo ordine naturali à Deo ipſo conſtituto in his corporibus ſufficiens redditur cauſa maximæ frigiditatis illius regionis. Quod ſatis efficaciter confirmatur ex magna infrigidatione aquæ putealis, & ſubterraneorum locorum æſtiuo tempore à ſimilibus cauſis ſufficiēter facta (eiſdem aduerſarijs concedentibus) & abſque dubio minorem efficacitatem habentibus;& propterea non tam intenſam frigiditatem cauſantibus , quanta producitur in media regione aëris propter efficaciores cauſas ; ſed eodem modo operantes , vt expoſitum eſt. 122

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda eſt maior,quod illa qualitas ſit elemento naturalis, quam habet circa medium ; nam licet verum hoc ſit in elemento ſolido, quale eſt terra,quia non habet fluxum, & refluxum ſecundum partes,ſed ferè immobilis perſeuerat ſecundum omnes,& propter maximam denſitatem non facilem præbet ingreſſum alijs corporibus, & ideo non facile recipit impreſſiones eorum 123

ſecun

ſecundum partes propinquiores centro. Licet etiam ſit verum in eleméto magis actiuo, quale eſt ignis, qui propter maximam actiuitatem non permittit permixtionem aliorum corporum, & ideo non facile recipit qualitates eorum. In fluidis vero, & præſertim in aëre non poteſt eſſe verum, & ratio eſt manifeſta; quia cum aër non ſolum fluat, ſed adeo ſubtilis ſit, facile cedit alijs corporibus, & tranſitum eis per ſeipſum præbet: facile etiam eis permittit, vt ſecum permiſceantur, ſi ſubtilia ſint; facile etiam impreſſiones, vel qualitates extraneas ab eis recipit; & ideo non habet maiorem puritatem iuxta medium, quàm in extremis partibus. Vnde ſequitur non poſſe deduci argumentum ex qualitate vigente circa medium eius ad probandum, quod ei ſit naturalis, quia non minus poteſt eam recipere ab agente extrinſeco ſecum permixto circa medium, quam in alijs partibus extremis.

124 Ad ſecundum diſtinguenda eſt maior, quod nullum violentum ſit perpetuum, & explicanda vniuerſalis hæc propoſitio Ariſtotelis, quam fatemur in doctrina eius contineri. Violentum enim duplex eſt; vnum, quod ita eſt contra inclinationem rei particularis, vt nullo modo cedat in bonum particulare eius, ac totius vniuerſi. Vt lapidem proiectum moueri ſurſum, aut aquam quomodocumque calefieri ab igne; ita enim motus iſti ſunt contra inclinationem naturalem horum corporum, vt nec cedant in bonum particulare eorum, nec in commune totius vniuerſi, & dicuntur violenti ſimpliciter. Aliud eſt violentum ex parte, vel ſecundum quid, quod licet ſit contra inclinationem praticularem corporis, cedit tamen in bonum eius particulare conſeruationis propriæ, atque etiam in bonum commune totius vniuerſi: & ex hac parte potius naturale eſt, quàm violentum, & propterea ſolum ſecundum quid, vel ex parte violentum, & potius dici debet naturale, quia ex ordinatione naturali partium vniuerſi neceſſariò ſequitur: & ita ſe habet fri-
125 giditas mediæ regionis aëris. Nam ex naturali ordinatione eiuſdem elementi cum cæteris neceſſariò ſequitur continua, atque perpetua antipariſtaſis iam explicata, per quam illa pars aëris infrigidatur, & totus ipſe aër non poteſt alio modo naturali conſeruari in ſuo loco naturali, nempe infra elementum ignis, & ſupra elementum aquæ, niſi cum diſpendio illo infrigidationis ſecundum illam partem. Quæ infrigidatio ordinatur ad bonum commune totius vniuerſi, nempe ad generationem, & conſeruationem plantarum, animalium, & hominum: vnde ſi rectè expēdatur eadem infrigidatio, ſolū ex ea habetur, quod elementū aëris patiatur diſpēdiū aliquod ſolū in vna, vel

alia

alia parte propter bonum propriũ totius elemẽti, & commune vniuerſi, quod ſolum eſt violentũ ſecundum quid etiam conſideratum reſpectu eiuſdem aëris:naturale vero ſimpliciter,quia ſolum eſt contra inclinationem vnius partis, ſed conformis particulari inclinationi totius elementi aëris naturaliter inclinati in propriam conſeruationem. Et hoc modo dari violentũ ſecundum quid,quod ſit perpetuum in eiſdem elementis, euidens eſt.Nam ſuprema regio aëris ſemper calidior eſt,quã petit ſua natura,& ſemper partes aliquæ eius igni proximiores corrumpuntur ab igne, & in eum conuertuntur, quod patet eſſe violentum,& perpetuum eodem modo, ac infrigidatio mediæ regionis aëreæ. Terra quoque ſecundum plures ſui partes infrigidatur ſemper ab aqua ſuper eam dilapſa: immò maxima ex parte aqua, & terra ſunt ſemper extra proprium locum naturalem,quia cum aqua deberet circumſcribere elemẽtum terræ, & terra deberet circũſcribi ab aqua: nec circũſcribitur hæc ab illa:nec illa maiori ex parte eãdẽ terrã ambit.Axioma igitur Ariſtotelicum de priori violento ſolum intelligitur, quod naturaliter repugnat eſſe perpetuum:non de poſteriori neceſſario incluſo in naturali ordinatione vniuerſi, nec ſolum ad bonum commune eius ordinato,ſed etiã ad particulare eorumdẽ corporum,quod ipſum patiuntur ſolũ ſecundũ aliquas partes propter conſeruationẽ totius. Et ideo ex naturali ordinatione,& conſtitutione vniuerſi neceſſe eſt eſſe perpetuum, vt conſtat in alijs caſibus diuerſis ab infrigidatione mediæ regionis, & neceſſariò concedendis ab omnibus opinantibus.

Ad primum argumentum tertiæ opinionis reſpõdeo primo, 126
nomine firmamenti diuidentis aquas ab aquis non eſſe neceſſariò intelligendam mediam aëris regionem,ſed plura alia poſſe intelligi ſecundum diuerſas expoſitiones illius loci, quas refert D.Tho.1.p.q.62.artic.1. vt cœleſte corpus, in quo ſunt ſydera: vnde non poteſt efficaciter ex verbis Scripturæ factæ aliquid colligi pertinens ad illam partem aëris. Secundo reſpondeo,quod licet probabile ſit, per firmamentum factum ſecunda die intelligi mediam regionem aëris,ex hoc tamen non conſtat productam eſſe tunc in ea frigiditatem à Deo per ſe immediatè,quia licet denſitas eius eam conſtituat, quaſi ſolidam ac firmam, & ideo propter denſitatem in ea productam intelligi poſſet nomine firmamenti: non tamen propter frigiditatem tunc in ea productam:ſed producta denſitate relinqui potuit infrigidãda per virtutẽ cauſarũ naturaliũ, & antiparíſticã actionẽ earũ iã explicatã. Quare nec etiã ex verbis Scripturæ intellectis de media aëris regione efficaciter colligi poteſt,

quod frigiditas eius producta ſit à Deo per ſe immediatè, vt contendit eadem ſententia.

QVÆSTIO IX.

In quonam gradu habeat quodlibet elementum duas qualitates primas, quæ naturaliter ei conueniunt?

127 VT melius intelligatur difficultas quæſtionis, tamquam certum eſt præſupponendnm ſermonem eſſe de elementis in ſua puritate, ac naturali diſpoſitione exiſtentibus; nam vt ſuperius adnotauimus, omnia ferè elementa ſecundum plures partes permixtas habent qualitates ſibi extraneas, & aliorum elementorum proprias; quam per mixtionem abſque dubio habent ex vicinitate aliorum, quorum ſunt contigua, vt aër ex vicinitate ignis habet ſuperiorem regionem calidiorem, quam natura eius poſtulat, & ex vicinitate aquæ, & terræ mediam quidem frigidiorem ſemper (vt probauimus) infimam vero frigidiorem aliquando, & calidiorem ſæpe ex reflexione radiorum Solis circa eadem elementa aquæ, & terræ facta: ideo non intelligitur quæſtio de elementis, ita impuris, atque permiſtis, ſed in ſua puritate, & naturali diſpoſitione exiſtentibus,
128 quam ſecundum alias partes habere cenſendum eſt. Secundo, præſupponendum eſt ex præcedenti quæſtione, quod cuilibet elemento ſua natura conueniunt duæ qualitates primæ non contrariæ. Quibus præſuppoſitis difficultas quæſtionis in eo poſita eſt, an vtraque ei conueniat in ſummo gradu, vel vna tantum in ſummo, altera vero in minori gradu intenſionis, quem vocare ſolent prope ſummum. Vt igni ſummus calor, & ſumma etiam ſiccitas: aëri vero humiditas ſumma cum ſummo etiam calore: aquæ vero ſumma frigiditas, ſummaque humiditas; & terræ ſumma ſiccitas cum ſumma frigiditate. Vel certe igni conueniat calor ſummus, aëri humiditas ſumma, aquæ ſumma frigiditas; & ſumma ſiccitas terræ: cæteræ vero qualitates in minori gradu ſingulis, vt vltra medietatem latitudinis; videlicet ſecundum quinque gradus intenſionis, aut quid ſimile.

129 Et prima opinio aſſerit vtramque qualitatem conuenire ſingulis elementis in ſummo gradu. Ita Nimphus in hoc 2. lib. commen. 28. q. 4. & Aquilinus lib. 3. de elementis. Sed quia hæc ſententia vniuerſaliter ſumpta euidenter eſt falſa, nam in aëre

ſaltem

ſaltem eſt contra euidentem experientiam dicere, quod ſit ita calidus, ac ignis, quia experimur ignem eo rariorem intenſius nos calefacere. Propterea alij videntur temperaſſe eamdem ſententiam, vt probabilis ſaltem exiſtimari poſſet, aſſerentes ignem habere vtramque qualitatem in ſummo gradu; aërem vero nullam in ſummo, ſed vtramque in minori; quia nec ita calidus eſt, ac ignis, nec ita humidus, ac aqua; ſed ſummè humidam eſſe hanc, non tamen ſummè frigidam, ſed minus, quàm terram; hanc vero ſummè frigidam eſſe, non tamen ſummè ſiccam, ſed minus, quàm ignem ſummam habentem ſiccitatem. Ita D. Thomas expreſsè lect. 3. huius ſecundi libri; & quantum ad humiditatem intenſiorem in aqua, quàm in aëre eam ſequitur Bañez quæſt. 2. & tribuitur Galeno lib. de Simplic. medicam. facult. cap. octauo. Probatur vnico argumento vniuerſali de omnibus elementis, quia ſi in quolibet eſſet vna tantum qualitas in ſummo gradu intenſionis, altera vero in minori; ſequitur quodlibet elementum ad minus habere tres qualitates, duas quidem inter ſe contrarias, alteram vero non contrariam, vt ignis calorem, & humiditatem cum ſiccitate, ſicque de cæteris ſecundum proportionem; quod patet eſſe falſum, quia iam eſſent mixta corpora, & non ſimplicia, haberent enim qualitates contrarias non in ſummo, ſed ad certum gradum attemperatas, quod miſtorum eſt proprium. Probatur prima conſequentia, quia latitudo cuiuſlibet contrarietatis debet eſſe completa ex vtroque, vel altero contrario, vt ſuperius oſtendimus, ſed quodlibet elementum habet latitudinem vnius contrarietatis completam ex vno contrario: ergo ſi habet aliam non completam ex vno, debet habere eam completam ex alio. Ita vt tot gradus humiditatis habeat ignis, quot ſiccitatis ei deficiunt; & ita habebit humiditatem, & ſiccitatem, quæ ſunt contrariæ qualitates ad certum gradum attemperatæ, ſicut habent mixta. 130

Secunda opinio aſſerit nullum elementum habere duas qualitates in ſummo gradu intenſionis, ſed quodlibet vnam tantum, aliam vero in minori gradu, videlicet vltra medietatem latitudinis hoc ordine diſtributas, vt ignis ſit calidus in ſummo gradu, ſiccus vero in minori: aër in ſummo gradu humidus in minori calidus; aqua frigida in ſummo gradu, & in minori humida: & terra in ſummo gradu ſicca, & in minori frigida. Ita Alexander lib. Metheor. comm. 13. Albertus Saxoniæ in hoc 2. lib. q. 1. Marſil. quæſt. 6. Iacobus de Forliu. tractatu de intenſione formarum par. 2. Tolet. q. 6. huius libri. Conim. c. 3. q. 5. art. 1. ita etiã S. Patres Ambroſ. lib. 4. Examerõ. c. 4. Baſil. homel. 4. in Geneſim, Damaſ. in ſuis cõmentariis Phyſicis c. 12. 131

& eſt communis inter recentiores, & tanquam probabilior à nobis ſequenda. Probatur teſtimonio Ariſt. id aſſerentis in hoc 2.lib.text.23.his verbis; *Sed tamen ſimpliciter quatuor exiſtentia, vnus vnumque eſt, Terra enim ſicci magis, quàm frigidi, aqua autem frigidi magis, quàm humidi: aër autem humidi magis, quàm*
132 *calidi, ignis autem calidi magis, quàm ſicci.* Et ſi dicatur non neceſſariò hæc intelligi de maiori intenſione vnius qualitatis, quàm alterius, ſed id ſolum ſignificare quod vna qualitas prius conueniat elemento, quàm altera, & magis ſit ei propria. Contra hoc ſic arguo. Si vtraque qualitas in ſumma intenſione conuenit igni; non propriè, immo nec verè dicetur magis calidus, quàm ſiccus. Probatur conſequentia, quia magis, & minus in qualitatibus non propriè dicitur, niſi ratione intenſionis, & remiſſionis gradualis. Secundo, quia ſi vtraque qualitas eſt in elemento perfectiſſima, non eſt maior ratio ob quam vna ſit ei magis propria, quàm altera: ergo non poſſunt in hoc ſenſu intelligi verba Ariſt. Probatur antecedens: quia neutra qualitas poteſt dici propria, cum alteri ſit communis, & in eadem perfectione, neque poteſt dici magis propria, vel prius ei conuenire, quia conuenit ratione alterius, quia humiditas non poteſt conuenire aëri ratione caloris, neque è conuerſo, alioqui omne calidum eſſet humidum, & omne humidum eſſet calidum, quod patet eſſe falſum. Et eodem modo probatur, quod non poſſit magis eſſe ei propria, quia perfectior eſt altera: nam ſi hoc ita ſit, falſum erit, quòd terra ſit magis ſicca, quàm frigida, vel aër magis humidus, quàm calidus. Probatur euidenter conſequentia, quia frigiditas perfectior eſt ſiccitate, & calor perfectior humiditate; vt per ſe eſt manifeſtum.

133 Tria itaque aſſerimus, hanc ſententiam explicantes. Primum, quod ſingula elementa habeant vnam qualitatem in ſummo gradu. Secundum, quod nullum elementum habeat duas qualitates in ſummo gradu. Tertium, quod ſingula habeant ſingulas qualitates in ſummo gradu, atque etiam ſingulas in gradu minori, quem vocant prope ſummum ſecundum diſtributionem ſuperius aſſignatam. Probatur autem primum, quia quælibet alia qualitas à primis habet in aliquo ſubiecto ſummam perfectionem, aut intenſionem, quæ ſibi poteſt naturaliter conuenire, vt inductione conſtare poteſt: ergo qualitates primæ in aliquo ſubiecto habere debent ſummam perfectionem, vel intenſionem eis naturaliter poſſibilem; ſed eam non habent in mixtis corporibus: ergo in elementis. Probatur minor, quia mixta ex propria natura poſtulant quatuor primas qualitates in certo gradu attemperatas, quem vocamus remiſſum: ergo non habent

habent in eis ſummam intenſionem. Quare neceſſe eſt eam habere in elementis, & ita ſingula habebunt, vt minimũ aliquam earũ in ſummo gradu. Probatur autem ſecundum, quod nullum habeat duas qualitates in ſummo, quia impoſſibile eſt duas formas ſubſtantiales ſpecie diuerſas poſtulare pro diſpoſitione in materia eamdem qualitatem in eodem gradu intenſionis; ſed formæ ſubſtantiales elementorum diſtinguuntur ſpecie: ergo non poſtulant eamdem qualitatem in eodem gradu pro diſpoſitione, poſtularent verò, ſi quodlibet haberet vtramq; in ſummo, vt conſideranti eſt manifeſtum. Probatur ſecundo, quia in 136
vnoquoq; genere debet deſignari vnum primum, & maximum, in quo reperiatur perfectiſſima ratio illius generis, & ideo quod ſit quaſi caput cæterorum, vt in genere lucidorum Sol: ergo neceſſe eſt in genere calidorum dari maxime calidum perfectiſſimè participans rationem caloris. Vnde ſequitur ſummum calorem in vno tantum corpore dari poſſe naturaliter, & non in multis. Nam ſi in multis daretur, iam multa eſſent capita talis generis, & pari ratione in genere frigidorum, humidorum, & ſiccorum. Tandem probatur in particulari, videlicet in aëre euidenti experientia, quod non ſit calidus in ſummo gradu, nam ſi ita eſſet, magis, ac vehementius calefaceret aër corpora ſibi approximata, quàm ignis; ſed experimur oppoſitum, nempe ignem intenſius, ac vehementius calefacere: ergo aër non eſt calidus in ſummo gradu. Probatur maior, quia ſi eſſet calidus in ſummo gradu, haberet calorem in æquali gradu intenſionis, & præterea haberet maiorem denſitatem, ratione cuius plus agunt corpora cum eadem intenſione formæ, vt ſuperius probauimus: ergo intenſius ageret, quàm ignis. Et ſi dicatur calorem ignis intenſius calefacere, quàm calorem aëris, propter coniunctionem cum ſiccitate, quæ valde iuuat actionem caloris, vt conſtat experientia, nam in materia ſicca citius, ac vehementius agit ignis per calorem, quàm in materia humida, quia quaſi acuitur calor ſiccitate, per humiditatem verò hebetatur potius, & minus agit: ergo quamuis aër habeat ſummum calorem, minus aget, quam ignis propter coniunctionem eius cum humiditate. Reſpon- 137
deo quod ſi argumentum hoc aliquid valet, abſque dubio probat ſummum calorem eſſe non poſſe in aëre cum ſumma humiditate, quia ſi ex conſortio humiditatis hebetatur calor, repugnat, quod eadem forma elementi vtramque qualitatem poſtulet in ſummo gradu, & ex conſequenti, quod vtramque ſimul habeat; nam ſi vna nocet alteri, & retardat actionem eius, non poteſt naturaliter ſimul cum ea in ſumma perfectione poſtulari ab eadem forma ſubſtantiali; cum conſtet in

ordine ad actionem datas eſſe elementis has qualitates à natura.

Tertium, quod aſſerimus eſt, quod ſingulis elementis conueniant duæ qualitates, vna in ſummo gradu, altera in minori ſecundum illam diſtributionem explicatam. Hoc autem probandum eſt de ſingulis in particulari; & primo probatur de igne, quod ſit ſummè calidus, quia calor debet habere ſummam perfectionem ſibi naturaliter debitam in aliquo elemento; conſtat autem in nullo alio eſſe perfectiorem: ergo in igne habet per-
138 fectionem ſummam. Secundo, quia calor eſt prima qualitas omnium perfectiſſima: ergo conuenit ſimplici corpori omnium perfectiſſimo ſecundum maximam perfectionem ſibi debitam, ſed ignis eſt elementum perfectiſſimum: ergo ei ſoli conuenire debet in ſummo gradu. Minorem probo, ex ſubtilitate ignis, ex loco ſupremo ſibi debito iuxta cœlum, & tandem ex maxima actiuitate, quæ ſignum eſt à poſteriori euidens maximæ perfectionis in tali genere.

Quod vero ignis habeat prope ſummam ſiccitatem, probatur primo ex eodem ſummo calore, quia maxima actiuitas caloris naturaliter poſtulat conſortium ſiccitatis, per quam ad agendum, quaſi acuitur: per conſortium vero aliarum qualitatum, vel totaliter impediretur, vel hebetaretur ſaltem, fieretque, vt minus ageret, quàm petit natura ſummi calidi: ergo tribuenda eſt ei ſiccitas, non ſumma, quia repugnat duas habere in ſummo gradu, vt probatum eſt: ergo prope ſumma. Secundo probatur ab effectu, nam experimur ignem ſimul calefaciendo corpora, eorum humiditatem conſumere, eaque exſiccare.

139 Probatur deinde de aëre, quod ſit humidus in ſummo gradu ex definitione humidi tradita ab Ariſtotele cap. 2. huius libri. *Humidum eſt, quod non bene proprio termino, ſed alieno terminatur.* Sed hæc definitio maximè competit, & principalius aëri, quàm cæteris elementis: ergo primo competit ei eſſe humidum, atque adeo in ſummo gradu. Probatur minor: nam ignis propter ſummam actiuitatem, non facile terminatur termino alieno; ſed nec terra propter ſoliditatem, & duritiem maximam, quarum ratione proprio termino conſiſtit; aquæ vero conuenit quidem, minus tamen principaliter, quàm aëri propter denſitatem, & fluxibilitatem maximam.

Contrarium nihilominus tenent multi putantes aquam eſſe humidiorem aëre, & ideo humidam in ſummo gradu, vt Galenus lib. 4. de ſimplicium medicamentorum facultatibus capit. 8. & 32. Albertus Magnus in lib. de elementis capit. 12. Garbius in ſumma tract. 1. qu. 2. Primo propter verba Ariſtotelis in hoc 2. lib. text. 49. quæ ita habent: *Aqua autem ineſt in ſtis*

corpori

corporibus, quia indigent terminari: ſolam autem eſſe ſimplicium facile terminabilem, &c. Sed eſſe facile terminabile eſt definitio humidi: ergo ſentit Ariſtoteles ſolam aquam eſſe humidam
in ſummo. Et 4. Metheo. cap. 4. aquam aſſerit eſſe maximè 140
proprie humidam, terram vero ſiccam. Secundo, propter experientiam, quia aqua magis humectat, quàm aër; & ex alia parte aër non ſolum humectat, ſed exſiccat: ergo illa eſt magis humida, & iſte non poteſt habere ſummam humiditatem; cum habeat ſiccitatem ei contrariam, ſine qua non poteſt exſiccare. Aqua etiam tempore pluuiæ humectat aërem: ergo eſt magis humida. Hæc tamen facile ſoluuntur. Nam Ariſtoteles aquam vocat maximè humidam ab effectu, quem intenſiorem efficit in alia corpora, quam aër, non propter intenſiorem humiditatem, ſed propter maiorem denſitatem. In quo etiam ſenſu dicitur ab Ariſtotele ſolam aquam eſſe facile terminabilem; quia mixta terminabilia efficit propter denſitatem humiditati coniunctam; quod non præſtat aër, quia denſitate caret, licet habeat intenſiorem humiditatem, & eumdem effectum præſtat aqua in permixtione medicamentorum, & fortè ideo vocatur à Galeno humidior aëre. Et ita reſpondetur experientiæ de maiori humectatione aquæ ob maiorem denſitatem. Aër vero exſiccat aliquando, non quia naturalem ſiccitatem habeat, ſed propter calorem, cuius virtute euaporare facit corpora: euaporationem vero ſiccitas conſequitur. Aliquando etiam propter aliquam ſiccitatem receptam ab igne exſiccabit. Aqua vero non intendit naturalem humiditatem aëris, niſi aliquos fortè gradus eius amiſſerit per actionem extrinſeci contrarij. Tunc enim poteſt aqua ratione denſitatis humiditatem
eius remiſſam à contrario intendere. Quod vero idem aër ca- 141
lorem habeat prope ſummũ, ſuperius à nobis probatum eſt. De aqua nunc probandum eſt, quod ſummam habeat frigiditatem, & humiditatem prope ſummam. Probatur primum, quia experientia conſtat nullum aliud elementum frigidius eſſe aqua; ergo hæc eſt frigidiſſima. Probatur conſequentia, quia in aliquo elemento debet habere frigiditas ſummam intenſionem. Secundo probatur, quia terra conſtituta eſt commune domicilium animalium perfectorum, atque etiam hominum, vt in ea viuant, & conſeruentur: ſed ſi ſummam haberet frigiditatem, non poſſet eſſe conueniens eorum habitaculum: ergo non poteſt ei tribui ſumma frigiditas, & ex conſequenti ſoli aquæ tribuenda eſt. Probatur minor, quia animalia hæc, nec viuere, nec conſeruari poſſunt in aqua; præcipuè propter nimiam frigiditatem eius: ergo nec poſſent conſeruari in terra, ſi ſummam

haberet frigiditatem. Quod verò prope ſummam humiditatem habeat aqua, euidens experientia docet, cum experiamur hume-
142 ctare alia corpora. Sed contra hoc videtur eſſe quod illud corpus debet eſſe maximè frigidum, quod maximè diſtat à ſummo calido; ſed terra maximè diſtat ab igne, qui maximè calidus eſt: ergo ſummam habebit frigiditatem. Et præterea corpus maximè calidum, vt ignis ſummam habet leuitatem: ergo illud, quod habet ſummam grauitatem, debet habere ſummum frigus, ſed conſtat terram eſſe grauiſſimam: ergo & frigidiſſima cenſenda eſt; & ideo ſumma frigiditas non erit aquæ tribuenda. Reſpondeo, maxima diſtantia duobus modis ſumi poteſt, nempe ſecundum qualitatem, aut ſecundum locum. Et ſi modo priori ſumatur, verum eſt, quod maximè diſtans à ſummo calido ſummam frigiditatem habere debet: ſi verò ſumatur poſteriori modo, non eſt neceſſarium, immo nec verum, quia maxima diſtantia localis non prouenit immediatè, & per ſe à calore, ſed à grauitate, & leuitate maxima. Vnde ſolum ſequitur per locum ab intrinſeco ex maxima diſtantia terræ ab igne, quod iſte ſit maximè leuis, illa verò maximè grauis. Et ſicut ſumma grauitas terræ non procedit ex ſola eius frigiditate, ſed ex cæteris qualitatibus ſimul concurrentibus, nempe ſiccitate, denſitate, & aliis; ita ſumma leuitas ignis non procedit ex ſolo calore, ſed ex aliis etiam qualitatibus eius ſimul ſumptis: quare nec ſequitur per locum ab intrinſeco, ſummũ calidum habet ſummam leuitatem: ergo quod habet ſummam grauitatem, habet ſummam frigiditatem.

Probatur tandem, quod terra ſit ſicca in ſummo gradu. Primo ex definitione ſicci tradita ab Ariſtotele in 2. capite huius libri, quæ ita habet: *Siccum eſt, quod facile terminatur termino pro-*
143 *prio, difficile verò alieno.* Sed hæc definitio conuenit primo, & per ſe terræ propter ſoliditatem, & duritiem eius: nam licet igni etiam aliquo modo conueniat propter maximam actiuitatem, minus tamen, quàm terræ, aëri verò, & aquæ nullo modo: ergo primo, & per ſe conuenit ei ſiccitas, atque adeo in ſummo gradu. Secundo, quia ſiccitas debet habere ſummam perfectionem in aliquo elemento; ſed conſtat eam non habere in aqua, & aëre, quibus aſſignatæ ſunt ſingulæ qualitates in ſummo gradu à ſiccitate diuerſæ: ergo ſumma ſiccitas ſoli terræ conuenire poteſt, & propterea Geneſ. 1. vocatur arida, vt adnotarunt ſacri interpretes eiuſdem loci, Baſil. homel. 4. Exameron, Ambroſ. lib. 1. Exam. cap. 4. & D. Thom. 1. p q. 69. art. 1. ad 5. Quod verò terra habeat frigiditatem prope ſummam, experientia conuincitur; nam videmus terram in ſua naturali diſpoſitione exiſtente corpora ſibi approximata infrigidare.

QVÆ

QVÆSTIO IX.

An qualitas elementi minus intenſa habeat permixtionem contrariæ?

VNicum argum. primæ opinionis aliam quæſtionem ſatis difficilem excitat, an qualitas illa, quæ non reperitur in ſingulis elementis, in ſummo gradu habeat permixtionem contrariæ qualitatis, ita vt quot gradus deficiunt tali elemento de qualitate illa ad complementum latitudinis, tot debeat habere ex contraria qualitate. Gratia exempli: habet ignis quinque, vel ſex gradus ſiccitatis; quærimus, an neceſſe ſit habere duos, vel tres gradus humiditatis, qui deficiunt vſque ad octauum, vel nullam habeat permixtam humiditatem; ſicque de cæteris elementis. Et quæſtio hæc ſolum habet locum apud eos, qui non tribuunt ſingulis elementis vtramque qualitatem in ſummo gradu. 144

Prima opinio aſſerit, qualitatem, quam habet elementum infra ſummum gradum, neceſſariò eſſe permixtam cum gradibus qualitatis contrariæ. Ita Marſil q.4.& 6.huius libri, Aſtudillo q.4.Forliuius tractatu de intenſione formarum, parte 2.& omnes ferè Nominales; quam ſequuntur Conimb.1.lib.de Generat. cap.3. quæſt.5. art.4. Probant teſtimoniis Ariſtotelis & ratione. Ariſtoteles enim 5.lib.Phyſ.text.19. vniuerſaliter docet, eo plus, vel minus vnius contrarij eſſe in aliquo ſubiecto, quo plus, vel minus habet de alio contrario his verbis: *Magis autem, & minus eſt ex eo, quia plus, aut minus contrarij in eſt.* Et eadem ferè verba repetit.2.lib.de Cœlo text.37. quibus ſentire videtur, non poſſe vnum contrarium dari in ſubiecto ſecundum gradus remiſſos, quin tot gradus permixtos habeat ſecum alterius contrarij. Probant deinde ratione. Primò ex 145
vniuerſali illo principio ab omnibus admiſſo, quod latitudo gradualis cuiuſlibet contrarietatis primarum qualitatum debet eſſe expleta ex vno, vel vtroque contrario; ita vt, quod ex vno deficit, ſuppleatur, atque compleatur ex altero: ergo illa qualitas, quæ non habet ſummum gradum intenſionis in ſingulis elementis, debet habere permixtos omnes illos gradus contrariæ qualitatis, qui ei deficiunt vſque ad octauum, vel non habebit completam latitudinem ex vno, neque ex vtroque contrario. Secundo, quia ſi non haberet talem permixtionem contrariæ qualitatis, duo ſequuntur abſurda. Primum, quod ſecundum illam qualitatẽ poſſet alterari illud elementũ in inſtanti vſque

ad ſummum gradum eiuſdem qualitatis ab alio agente: & ex conſequenti poſſet tale elementum corrumpi in inſtanti, quod patet eſſe falſum, cũ alteratio ſit per ſe ſucceſſiua. Probatur vtraque conſequentia, quia tota ratio, ob quam alteratio eſt ſucceſſiua, eſt, quia fit cum reſiſtentia contrarij in eodem ſubiecto exiſtentis: deficiente igitur hac reſiſtentia, deficiet ſucceſſio, ſi ergo aër habet quinque, vel ſex gradus caloris ſine vlla permixtione humiditatis, in inſtanti poterit intendi calor eius vſque ad octauum gradum, & aër ipſe corrumpi, atque in ignem con-
146 uerti. Aliud abſurdum eſt quod elementum, cuius qualitas remiſſa intenderetur à cõtrario, numquam poſſet intenſionem illam à ſe expellere, quam contra propriam naturam ſemel recepiſſet, & cum ei eſſet violẽta, ſequeretur aliquid violentum eſſe perpetuum. Probatur prima conſequentia, quia ſi intenderetur calor aëris ab igne vſque ad ſeptimum gradum, non eſſet virtus naturalis in eo, à quo expelli poſsét duo illi gradus caloris, quos recepit vltra quinque ſibi naturales: ergo numquam poſſet eos expellere. Antecedens probo, quia non poteſt per ſe expelli qualitas à ſubiecto, niſi à contraria, vel à natura ipſiuſmet ſubiecti, à qua contraria qualitas oritur per naturalem emanationẽ; ſed in aëre nõ datur frigus, à quo poſſit expelli, nec ex natura eius emanat: ergo numquã poſſet aër à ſe expellere illos gradus caloris.

Secunda opinio aſſerit, qualitatem illam, quæ eſt in elemento minus intenſa, quàm alia, nullum gradum habere permixtum contrariæ qualitatis ex propria natura elementi, vt calorem aëris nullum gradũ frigoris. Ita Alexand. 1. Metaph. comment. 13. Saxonia q. 2. huius lib. Venetus ad textum 23. eiuſdem lib. Fernelius 2. lib. Phyſicor. cap. 4. Zimar. theorem. 18. Toletus q. 6. huius lib. & eſt communis inter recentiores, nobiſque probabilior videtur, & ex doctrina Ariſt. euidenter colligi
147 poſſe. Probo hoc ſecundum, quia Ariſtoteles cap. 3. huius lib. text. 16. diſtribuens quatuor qualitates primas ſecundum diuerſas coniugationes pro cõſtitutione elementorum, duas tantum tribuit ſingulis elementis; deinde expreſsè negat qualitates contrarias coniungi poſſe ad conſtitutionem elementi, & ideo duas coniugationes, quæ ex contrariis qualitatibus excogitari poſſent, vt ex calore, & frigore, atque ex humiditate, & ſiccitate reiiciendas eſſe tanquam impoſſibiles, & quatuor tantum relinquendas ex duabus qualitatibus nõ contrariis ſingulas; ergo ex doctrina Ariſt. plane colligitur qualitatem minus intenſam in quolibet elemento nullam habere admixtionem contrariæ. Probatur conſequentia, quia ſi eam haberet tribus qualitatibus cõſtituerentur elemẽta ex propria natura. Capite etiã 4. tex. 25.

agens

agens de mutua generatione elementorum affirmat,facilius generari vnum elementum ex alio ſymbolo, hoc eſt ex eo,cũ quo conuenit in vna qualitate, quam ex diſſymbolo , hoc eſt ex eo, cum quo in nulla qualitate conuenit,vt ignis facilius generatur ex aëre, cum quo conuenit in calore , quàm ex aqua , cum qua nullam habet conuenientiam;& rationem huius reddit,quia vt generetur ex ſymbolo, vnã tantum qualitatẽ oportet corrumpi per ſe;vt autem ex diſſymbolo, neceſſarium eſt duas per ſe corrumpi. Ex quo euidenter ſequitur nullum elementum habere 148
contrarias qualitates ex propria natura, & ideo nec minus intenſam admixtionem contrariæ.Probatur conſequentia,quia ſi eam haberent,tot qualitates deberent per ſe corrumpi in generatione elementi ex ſymbolo, ac ex diſſymbolo,vt conſideranti eſt manifeſtum in generatione ignis ex aëre,& ex aqua,in vtraque enim duas qualitates oporteret corrumpi per ſe , videlicet humiditatem, atque frigiditatem : nam in calore conuenit aër cum igne,& aqua in ſiccitate,quam habet permixtam humiditati. Propterea exiſtimo hanc ſententiam non eſſe probabilem in doctrina Ariſtotelis.

Quod verò ſit falſa , probo primo ex naturali conſtitutione elementorum,ex qua habent,vt ſint corpora ſimplicia ; ſimplicitas autem opponitur cuilibet compoſitioni , vel mixtioni ex contrariis, nam quod aliqua admittit compoſitionem,non poteſt ſimplex vocari in tali genere:ergo cõſtitutio ipſa elementi excludit quamcumque compoſitionem,ſeu mixtionem ex contrariis qualitatibus:mixtio enim in hoc genere compoſitio eſt. Et confirmari poteſt , ac declarari ſimul , nam corpus mixtum tale eſt, quia vtramque contrarietatem qualitatum permixtam habet in certo gradu ; ſed quodlibet elementum iuxta ſententiam oppoſitam naturaliter habet permixtionem vnius contrarietatis , poſtulans qualitates contrarias ad certum gradum attemperatas,atque permixtas:ergo negari non poteſt, quod ex medietate ſaltem ſit mixtum , & ex conſequenti non ſimplex. Secundo , quia elementa diſtinguuntur ab Ariſtotele , & tota 149
ſchola in ſymbola , & diſſymbola , hoc eſt in ea , quæ conueniunt in aliquâ qualitate , & in nulla, ſed omnino ſunt contraria , ſed iuxta primam ſententiam omnia elementa ſunt ſymbola , & nulla dantur diſſymbola : ergo contra Ariſtotelem, & totam ſcholam reputari debet, & ideo falſa. Probatur minor, quia ſi in quolibet elemento qualitas minus intenſa habet admixtionem contrariæ,omnia elementa conueniunt in vna qualitate , vt conſideranti patet. Quod vero huic argumento reſpondent quidam,videlicet ſymbola vocari elementa, non quæ

conueniunt in aliqua qualitate, ſed in qualitate in excellenti gradu,& ideo non dici ſymbola, etiam ſi conueniant in qualitate remiſſa, friuolum eſt, & gratis confictum, quia ſymbolum dicit quamcumque conuenientiam, & diſſymbolum negat quamcumque, vt ex ſignificatione vocabulorum, in qua accipiuntur ab omnibus, eſt manifeſtum: ergo abſque fundamento negatur ſymbola eſſe elementa, quæ conueniunt in aliqua qualitate remiſſa, & affirmatur eſſe diſſymbola. Probatur tandem, quia per quamcumque humiditatem hebetatur actiuitas ſummi caloris,ſicut per ſiccitatem acuitur:ergo ponere in igne naturalem humiditatem, contradicit ſummæ actiuitati eius; & ideo non debet admitti. Et tandem cum aqua ſit frigida in ſupremo gradu,ſi aliquā haberet ſiccitatem naturalem,non poſſet dari in ſua naturali diſpoſitione, quin congelata daretur, quia ſola ſiccitas deficere ei poterat ad congelationem.

150 Ad teſtimonia Ariſtotelis reſpondeo, loqui de ſucceſſiua intenſione qualitatis in ſubiecto cum remiſſione contrarię,de qua verum eſt plus, vel minus inteſionis reperiri in eadem vna qualitate, quo plus, vel minus reperitur de oppoſita. In caſu verò non daretur ſucceſſiua intenſio, quia deficit reſiſtentia contrarij, & ideo nec plus, vel minus de vna qualitate, quo plus, vel minus de oppoſita: quod patet in intenſione lucis; in qua plus de luce datur in ſubiecto ſine vlla admixtione contrarij.

Ad primum argumentum reſpondeo latitudinem gradualem cuiuſlibet contrarietatis debere eſſe completam ex altero, vel vtroque contrario in ſubiecto poſtulante vtrumque extremum contrarietatis, quale eſt mixtum in quo repugnat naturaliter dari tot gradus vnius extremi, quin dentur de alio extremo: quot deficiunt vſque ad complementum latitudinis. Si verò ſubiectum non poſtulet, vtrumque extremum contrarietatis,quale eſt elementum,ſed alterum tantum, & hoc in certo, ac determinato gradu intenſionis,non eſt neceſſarium,quod latitudo contrarietatis ſit in eo completa ex altero, vel vtroque contrario: ſed poteſt dari vnum extremum abſque vlla admixtione alterius,in quo nulla apparet repugnantia.

151 Ad primum abſurdum, quod inferebat ſecundum argumentum de alteratione & generatione inſtantanea diuerſis modis reſpondent. Et Toletus quidem aſſerit ſufficere latitudinem qualitatis ad ſucceſſionem alterationis, quia repugnat naturaliter totam latitudinem ſimul, vel in inſtanti introduci, nulla etiam contraria qualitate in eo exiſtente. Alij verò ex iunioribus aſſerunt præter latitudinem qualitatis dari extenſionem, aut diuiſibilitatē ſubiecti, quæ ſufficit ad ſucceſſionem motus: nam

nam qualitas corporea non poteſt intendi, niſi in eodem ſubiecto, aut parte eius diuiſibili: ſufficit autem extenſio ſubiecti, vt non poſſit ſimul intendi, vel produci qualitas in eo, ſed prius in vna parte, quàm in alia, & ideo ſucceſſiuè. Alij denique aiunt reſiſtere formam ſubſtantialem, vel naturam eiuſdem elementi, quæ non poſtulat maiorem illam intenſionem eiuſdem qualitatis, ſed determinatam, quam prope ſummam vocant. Sed duæ priores ſolutiones hoc argumento oſtenduntur inſufficientes, & falſæ. Lumen habet latitudinem, intenſionis, & producitur, aut intenditur in ſubiecto, vel parte eius diuiſibili, & nihilominus tota intenſio, quam poteſt producere luminoſum introducitur ſimul, vel in inſtanti in omnibus partibus, vt patet, ſi luminoſum non adducatur, per motum localem, ſed in inſtanti collocetur in aëre, vel in cubiculo; tunc enim totum ſimul, & omnes eius partes intra ſphæram actiuitatis contentas illuminabit, & ſecundum totam intenſionem, quam poteſt producere ex eo ſolum, quod contrario caret in ſubiecto: ergo in inſtanti etiam intenderetur qualitas remiſſa elementi in toto ſubiecto diuiſibili, & in omnibus partibus eius nullum habens contrarium in eodem ſubiecto. Tertia verò ſolutio non eſt minus inſufficiens, & falſa, quia natura elementi non reſiſtit per ſe reſiſtentia formali, nec effectiua: ergo nullo modo, euidens eſt conſequentia, quia non datur alia reſiſtentia præter has. Sed probatur antecedens, quod non effectiua, quia hęc non diſtinguitur ab actione; ſed ſubſtantia non agit per ſe immediate, niſi mediis accidentibus attingat ſubiectum, atque effectum in eo producendum; ſed nec reſiſtentia formali, quia reſiſtentia formalis fit per informationem incompoſſibilem; ſed informatio formæ ſubſtantialis elementi non eſt incompoſſibilis cum informatione cuiuſcumque qualitatis: ergo falſum eſt, quod reſiſtat formaliter ſubſtantialis forma elementi. 152

Concedendum igitur eſt talem alterationem fieri in inſtanti, quamuis non generationem, vel corruptionem elementi, quæ præter illam qualitatem petit aliam non in inſtanti, ſed in tempore producendã naturaliter. Et dum dicitur alterationem eſſe per ſe ſucceſſiuam, diſtinguendum eſt; nam alteratio dupliciter ſumi poteſt, videlicet ſub communi ratione abſtrahente ab ea, quæ verſatur circa qualitatem habentem contrarium in ſubiecto, vel nõ habentẽ, aut certe non habentẽ in tali ſubiecto; & hoc modo nõ poteſt eſſe per ſe ſucceſſiua, ſed potius comprehendit ſucceſſiuã, & inſtantaneam. Alio modo ſumitur pro ea, quæ verſatur circa qualitatem habentẽ contrarium in ſubiecto circa quod verſatur, & ſic accepta per ſe eſt ſucceſſiua, non quidẽ

perſeuerare

perſeitate eſſentiali, ita vt contradictionem inuoluat fieri in inſtanti; ſed perſeitate naturali; ita vt naturaliter repugnet. Vt enim in noſtris commentarijs Phyſicis oſtendimus, non repugnat, quod tota reſiſtentia contrarij ſimul ſuperetur ab agēte ſupernaturali, & introducatur tota latitudo contrariæ qualitatis in inſtanti; & ex conſequenti alteratio etiam circa ſubiectum, in quo reperitur contraria qualitas in inſtanti fiat.

153 Ad aliud verò abſurdum, quod inferebatur; videlicet nunquam poſſe elementum, cuius qualitas minus intenſa intenderetur ab agente extrinſeco, illam intenſionem, quam ſemel recepiſſet, à ſe expellere, & ideo ſemper in eo permanere violentam: reſpondeo, elementum ipſum non poſſe, ſed ſicut ab vno agente extrinſeco talis intenſio recepta eſt, poterit ab alio agente contrario expelli; vt ſi calor aëris intendatur ab igne, poterit remitti ab aqua, vel terra per infrigidationem aëris: & ita non ſemper in eo permanebit, ſed nunc habebit qualitatem ſibi naturalem magis intenſam, quàm propria natura poſtulat; poſtmodum verò habebit contrariam, à qua remittatur: & ita violentum non erit perpetuum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVÆSTIO X.

An qualitates ſymbolæ elementorum ſint eiuſdem ſpeciei?

154 SYmbolæ qualitates vocantur in elementis illæ, quæ duobus elementis ſunt communes, vt calor ignis, & aëris; humiditas aëris, & aquæ: frigiditas aquæ, & terræ: & ſiccitas terræ, & ignis: de quibus quærimus, an vterque calor ſit eiuſdem ſpeciei, vel calor ignis diſtinguatur ſpecie à calore aëris. Sicque de humiditatibus, ac cæteris. Et prima opinio diſtinguit in elemētis duplices qualitates, virtuales, & formales. Virtuales quidem priores à ſubſtantijs elementorum proximè emanantes, per quas elementa producunt in ſe formales. Et de qualitatibus ſymbolis virtualibus affirmat ſpecie diſtingui, vt calor virtualis ignis à calore virtuali aëris, ſicque de reliquis: de formalibus verò eſſe eiuſdem ſpeciei, vt calores formales, & frigiditates. Ita Albertus Saxoniæ 2. lib. de gener. q. 5.

Secunda opinio eſt omnino oppoſita non ponens qualitates virtuales, ſed affirmans qualitates formales ſymbolas non ſolum ſpecie differre, ſed contrarias eſſe, vt calorem ignis contrarium eſſe calori aëris. Huius opinionis meminit Toletus 2. lib. de

lib. de gener. q. 7. ſed nullum pro ea authorem citauit. Probatur autem his argumentis. Primo à priori, quia qualitates primæ ſunt quaſi proprietates elementorum naturaliter emanantes ab eorum ſubſtantiis: ſed qualitates ſymbolæ emanant à ſubſtantiis elementorum ſpecie diuerſis, vt calor ignis à ſubſtantia eius, & calor aëris à ſubſtantia aëris: ita vt repugnet hunc emanare à ſubſtantia ignis, vel illum à ſubſtantia aëris: ergo diſtinguntur ſpecie. Secundo probatur ex effectibus. Nam quali- 155
tates ſymbolæ producunt ſæpe effectus ſpecie diuerſos, ergo ſpecie diſtinguntur. Euidens eſt conſequentia, quia repugnat effectus ſpecie diuerſos prouenire à cauſis eiuſdem ſpeciei. Sed probatur antecedens, quia humiditas aëris (quam conſtat prædominari in oleo) fouet, & nutrit flammam ignis, humiditas verò aquæ extinguit potius, vt docet experientia. Nam dum aqua extinguit ignem, non ratione frigiditatis id præſtat, cum vehementer calefacta illum quoque extinguat, ſed ratione humiditatis: ergo habet effectus, non ſolum ſpecie diuerſos, ſed oppoſitos.

Hæc ſententia parum probabilitatis habet, & in doctrina A- 156
riſtotelis nullam. Probo hoc ſecundum ex duobus, quæ aſſerit expreſſè Ariſtoteles cap. 4. huius libri. Primum eſt, quod ex vno elemento ſymbolo poteſt generari aliud ſymbolum, vt ex aqua aër. Secundum, quòd facilius generaretur elementum ſymbolum ex alio ſymbolo, vt aër ex aqua, quam diſſymbolum ex diſſymbolo. Cuius rationem reddit, quia pauciora corrumpuntur per ſe in generatione ſymboli, vt ex aqua ignis, ſed vtrumque eſt falſum ſecundum hanc ſententiam: ergo in doctrina Ariſtotelis non eſt probabilis. Minorem ſic probo, quantum ad primum, quia ſi ex aqua poteſt generari aër per actionem ignis circa ipſam, vel corrumpitur humiditas aquæ in tali generatione, & producitur humiditas alia ſpecie diuerſa, & aëri propria, vel permanet in aëre humiditas aquæ ſecundum ſpeciem, vel numerum. Si permanere dicatur, non diſtinguentur ſpecie humiditas aquæ, & aëris, niſi dixeris permanere humiditatem aquæ, & produci aliam diſtinctam ſpecie de nouo in aëre. Et tunc maius abſurdum ſequitur, videlicet in aëre genito dari naturaliter duas humiditates ſpecie diuerſas, atque cõtrarias: ergo neceſſe eſt dicere, quod humiditas aquæ corrumpatur: & tunc neceſſarium eſt aliam ſpecie diſtinctam produci in aëre genito, cum ſit diſpoſitio neceſſaria ad formam aëris introducendam: ſed nullum eſt agens à quo poſſit produci: ergo nec erit poſſibilis generatio aëris ex aqua. Quia forma non poteſt introduci naturaliter ſine ſua naturali diſpoſitione. Mi-

norem

norem ſic probo,quia vel producēda eſſet ab igne,vel ab aqua. Ab hac non poteſt produci,quia deſinit eſſe, nec etiam ab igne nullam habente humiditatem, per quam poſſit eam producere: ergo à nullo produceretur,nec ſequetur generatio aëris.

Quod vero ſecundum ſit falſum, euidentius probatur, quia ſi calor ignis,& aëris diſtinguntur ſpecie,& contrarij ſunt:ergo vt generetur ignis ex aëre, neceſſe eſt vtramque qualitatem aëris corrumpi à ſuo contrario, nempe calorem à calore contrario,& humiditatem à ſiccitate contraria, quod eſt vtramq; corrumpi per ſe. Tot igitur corrumperentur per ſe in generatione ſymboli,ac in generatione diſſymboli. Probatur conſequentia, quia duæ tantum qualitates contrariæ deberent corrumpi,nempe frigiditas,& humiditas aquæ, vt idem ignis generaretur ex ea.

157 Quod verò falſa ſit eadem ſententia ſecundum ſe, probatur primo ex effectu,quia vt experientia docet,calor ignis intendit calorem productum ab aëre in aqua, vel in manu,& ſic de cæteris qualitatibus ſymbolis:ergo ſunt eiuſdem ſpeciei.Probatur conſequentia,primo, quia calor intenſus, & remiſſus eiuſdem ſpeciei ſunt;ergo calor ignis,& aëris producunt effectum eiuſdem ſpeciei, & quidem tanquam cauſæ vniuocæ, quia calor vniuoca cauſa caloris eſt. Quare non poſſunt diſtingui ſpecie, quia impoſſibile eſt cauſas vniuocas producentes effectus eiuſdem ſpeciei ſpecie differre,vt per ſe eſt manifeſtum. Probatur etiam eadem conſequentia, quia ea quæ ſunt ſpecie diuerſa, coniungi non poſſunt,neque vnum perficere alterum in eodēm ordine,ergo nec poſſunt ſe intendere;quia ea quæ ſe intendunt ſe perficiunt,& conſtituunt vnum per continuationem.Secun-

158 do probatur,quia ipſimet calores, & quæcumque aliæ qualitates ſymbolæ viciſſim ſe intendunt;nam ignis intendit calorem aëris,& frigiditas aquæ frigiditatem terræ: ergo ſunt eiuſdem ſpeciei.Euidens eſt conſequentia, quia qualitas intenſa, & remiſſa ſunt eiuſdem ſpeciei:ergo intenſio caloris, quam producit ignis in aëre, eſt eiuſdem ſpeciei cum calore aëris; ſed eſt etiam eiuſdem ſpeciei cum calore ignis, quia producitur ab eo taqnuam à cauſa vniuoca;ergo de primo ad vltimum calor ignis, & aëris ſunt eiuſdem ſpeciei, quia habent identitatem ſpecificam cum intenſione caloris producti ab eodem igne in aëre,& quæ ſunt idem ſpecie cum aliquo tertio, neceſſario debent eſſe eiuſdem ſpeciei inter ſe.Sed probatur antecedēs,quòd viciſſim ſe intendant,quia dum ignis calefacit aërem, vel producit calorem eiuſdem ſpeciei cum calore aëris,& ita intendet illum, quia accidentia corporea eiuſdem ſpeciei continuantur

in eodem

in eodem ſubiecto,& fiunt idem numero,& ita ſe perficiunt,vel intenduntiaut producit calorem ſpecie diuerſum, atque contrarium,& tūc non intendet calorem aëris, ſed deſtruet illum, quia contraria ſe expellunt circa idem ſubiectum. Quare aër calefactus ab igne,non erit magis calidus, quàm prius;quia licèt productus ſit nouus calor,expulſus eſt præexiſtens,& ſecundum eamdem intenſionem. Hoc autem euidenti experientiæ contradicit:ergo hæc ſententia falſa eſt.Quod tandem probatur,quia ex ea ſequuntur tria abſurda. Primum, quòd vni ſint 159
plura contraria; nam eidem frigiditati aquæ contrarij eſſent calor ignis,& aëris ſpecie diuerſi.Secundum, quod non dentur elementa ſymbola, ſed omnia ſint diſſymbola contra communem ſententiam omnium Philoſophorum.Probatur hoc ſequi, quia in nulla qualitate conuenirent, nam illa, in qua nomine ipſo conueniunt quælibet duo elementa,vt calor,vel frigus,aut quæuis alia,ſpecie diuerſa eſt,atque contraria in vno,& in alio. Tertiò ſequitur, quod nullum elementum habeat virtutem conſeruandi aliud.Probatur conſequentia, quia vnum omnino contrarium alteri non conſeruat illud,ſed deſtruit;ſed elementa eſſent omni ex parte contraria ſpecieque diuerſa:ergo nullum poſſet conſeruari iuxta aliud.

Vera igitur ſententia eſt, quod neque qualitates virtuales, neque formales ſymbolæ diſtinguuntur ſpecie;illæ quidem,quia non dantur;de his vero probatum eſt efficaciter non diſtingui. Et eiſdem argumentis probatur,quod licet virtuales darentur, non eſſent ſpecie diſtinctæ. Ita Ariſtoteles, vt vidimus. Diuus Thomas in quæſtione de ſpiritualibus creaturis artic.3.ad 19. Marſil.in hoc 2.libro quæſtion.4. Toletus vbi ſupra, Conimb. capite 3.huius libri quæſt.6.artic.1. & eſt communis in ſchola, ita vt nemo aliam ſequatur.Sufficienter vero probata eſt argumentis,quibus oppoſitam refutauimus:quare ſolum reſtat argumenta eius ſoluere.

160 Ad primum negandum eſt antecedens,quod primæ qualitates ita emanent à natura elementorum, vt emanant propriæ paſſiones à ſuis ſubiectis;ſed ita emanant, vt non ſolum eis,ſed alijs etiam corporibus conueniant, & ab eis etiam in gradu aliquo remiſſo aliquando emanare poſſint, nec ſolum ex participatione eorum, ſed etiam ab alio agente productæ, nempe à Sole,Luna,& alijs cœleſtibus influentijs. Quare potius ſunt communia accidentia elementorum,quàm proprietates, vel paſſiones, & ideo poſſunt conuenire, vel emanare ab elementis ſpecie diuerſis, etiamſi eiuſdem ſpeciei ſint. Quod verò dicitur calorem ignis non poſſe emanare à ſubſtantia aëris,

aëris,verum eſt,ſed hoc ſolum eſt propter gradualem intenſionem,quia ignis poſtulat calorem in ſummo gradu; aer verò in minori:conſtat verò gradualem intēſionem non efficere differentiam ſpecificam qualitatis,ſed ſolum accidentalem.

Ad tertium diſtinguendum eſt antecedens, quòd qualitates ſymbolæ elementorum producant effectus ſpecie diuerſos,nam duplex eſt effectus earum,primarius,& ſecundarius. Primarius effectus caloris eſt calefacere. Secundarius vero conſumere humiditatem per extractionem vaporum, vel aliquid huiuſmodi. Et ex primario effectu bene colligitur diſtinctio ſpecifica,non ex ſecundario,quem non ſemper producunt,ſed iuxta diſpoſitionem ſubiecti. Qualitates igitur ſymbolæ elementorum ſemper habent effectus primarios eiuſdem ſpeciei, vt calor ignis, & aëris calefacere, & ideo eiuſdem ſpeciei ſunt, quamuis aliquando habeant effectus ſecundarios ſpecie diuerſos propter diuerſam diſpoſitionem ſubiecti, ex quibus non benè colligitur diſtinctio ſpecifica eorum.

BIBLIOTECA ... ROMA ... VITTORIO EMANUELE

CAPVT IIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem determinatum eſt prius, quòd ſimplicibus corporibus ex ſe inuicem generatio, &c.

Breuis expoſitio textus.

1 EXplicata in ſuperioribus capitibus natura primarũ qualitatum, & conſtituto numero quaternario elementorum, intendit Ariſtoteles in præſenti exponere modum,quo inter ſe eadem elementa tranſmutentur,hoc eſt,quomodo vnum,generetur ex altero,aut ex pluribus, illo, vel his corruptis. Caput autem non eget alia diuiſione; ſolum enim proponit quatuor regulas, vel modos, quibus mutua eorum tranſmutatio fieri poteſt.

Prima regula eſt vniuerſalis,aſſerens,quodlibet elementum, ſiue ſymbolum ſit,vel diſſymbolum,poſſe in aliud tranſmutari, vel conuerti, ita vt ex eo generetur aliud,& ita mutuam eſſe, vel reciprocam inter elementa conuerſionem. Probat hoc argumento. Quæcumque contraria ſunt tranſmutabilia,cum ex proprijs conditionibus contrarietatis conentur ſe deſtruere; ſed omnia elementa ſunt ad inuicem cõtraria:ergo ad inuicem tranſmutabilia.Minorem probat,quia ſi ſint diſſymbola,cõtrariantur

riantur ſecundum vtramque qualitatem,vt ignis,& aqua,aër,& terra ;ſi vero ſymbola,contrariantur ſaltem in vna,licet conueniant in altera,vt ignis,& aër.

2 Secunda regula,inter elementa ſymbola facilior eſt tranſmutatio,quàm inter diſſymbola,vel facilius generatur elementum ſymbolum ex alio ſymbolo, vt ignis ex aëre, quàm ex alio diſſymbolo, vt idem ignis ex aqua, vel aër ex terra. (Vocat enim ſymbola,vel ſimilia elementa illa, quæ conueniunt in vna qualitate,vt ignis,& aër,diſſymbola vero,vel diſſimilia,quæ in nulla conueniunt,vt ignis,& aqua,aër,& terra.)Probat hac ratione. Eo facilior eſt mutatio vnius in alterum,quo pauciora corrumpi oportet ; ſed vt fiat elementum ſymbolum ex alio ſymbolo, pauciora oportet corrumpi:vt autem fiat elementum diſſymbolum ex diſſymbolo plura:ergo illa eſt facilior tranſmutatio,vel generatio. Minorem ſic probat. Elementa ſmbola conueniunt in vna qualitate;& ſecundum aliam cõtrariantur:ergo vt vnum fiat ex altero , vt ignis ex aëre , non eſt neceſſarium corrumpi eam,in qua conueniunt,nempe calorem, ſed ſolum eam,in qua contrariantur,nempe humiditatem;vt autem generetur diſſymbolum ex diſſymbolo , vt ignis ex aqua , vtraque corrumpenda eſt , nempe frigiditas , & humiditas, quia ſecundum vtramque contraria ſunt:ergo plura ad hanc generationem corrumpi debent,quàm ad illam.

3 Tertia regula , ex duobus elementis diſſymbolis facilius generatur tertium reſpectu vtriuſque ſymbolum , quàm vnum ex altero , vt ex igne , & aqua pugnantibus facilius generatur aër, vel terra, quàm ex aqua ignis,vel ex igne aqua;quod eſt dicere, duo elementa diſſymbola facilius tranſmutari in tertium,quam inter ſeſe. Probat eodem fere argumento , quo probauit regulam præcedentem,nam vt vnum elementum diſſymbolum conuertatur in alterum , neceſſe eſt duas qualitates ex eodem corrumpi,quia ſecundum vtramque cõtrariantur, vt patet in igne, & aqua:vt autem ex vtroque fiat tertium,ſolum eſt neceſſarium ſingulas ex ſingulis corrumpi,quia duæ aliæ ſunt naturales elemento tertio generando;vt pugnantibus igne,& aqua,ſolum eſt neceſſarium , vt generetur ex vtroque aër , quod corrumpatur frigiditas aquæ , & ſiccitas ignis , quia calor & humiditas conueniunt naturaliter aëri. Et vt generetur terra, ſolum eſt neceſſarium corrumpi calorem ignis , & humiditatem aquæ ; nam ſiccitas , atque frigiditas naturales ſunt terræ ; ſed facilius eſt corrumpi ſingulas ex ſingulis ; quàm vtramque ex vno ; ſicut facilius eſt ſingula ſe corrumpere , quam duo corrumpere alia duo, vt per ſe eſt manifeſtum ; ergo facilior eſt generatio tertij

elementi ex duobus diſſymbolis, quàm vnius diſſymboli ex alio diſſymbolo. Probat præterea Ariſtoteles exemplo flammæ, quæ nihil eſt aliud, quàm fumus aëre permixtus, atque inflammatus
2 habeas ſummum calorem; fumus verò exhalatio terrea; & ita ignis generatur ex terra, & aëre corrupta frigiditate terræ, & humiditate aëris.

4 Vltima regula eſt, ex duobus elementis ſymbolis non poſſe generari tertium, vt ex igne, & aëre, vel ex aqua, & terra. Probat hac ratione, quia pugnantibus duobus elementis ſymbolis, vt igne, & aëre, vel corrumpitur qualitas ſymbola, nempe calor, vel corrumpitur qualitas contraria: (neceſſe eſt enim vtrumque corrumpi, vt generetur tertium) ſed neutro modo poteſt generari tertium: ergo ex duobus ſymbolis non eſt generabile tertium. Minor probatur, quia ſi corrumpitur qualitas ſymbola, remanent duæ contrariæ, ex quibus impoſſibile eſt elementum conſtitui. Si verò his corruptis permanet qualitas ſymbola, non poteſt ex ea conſtitui elementum; quod conſtat ex vna ſola qualitate non poſſe conſtitui, ſed ex duabus: ergo non eſt poſſibilis generatio tertij elementi ex duobus ſymbolis.

CAPVT V.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Sed tamen adhuc, & ſic conſiderabimus de eis, ſignum eſt naturalium torporum materia, &c.

Bretiis expoſitio textus.

5 INtendit Ariſtoteles cap. præſenti docere, quodnam ſit principium materiale, aut ſubiectum mutuæ generationis elementorum, nempe an aliquod ex eiſdem elementis, vel plura eorum, aut medium aliquod corpus inter elementa igne denſius, & aëre rarius; vel terra rarius, & aqua denſius; vel nullum detur tale corpus, quod ſit ens completum, & omnium generationum elementarium ſubiectum, vel materiale principium; ſed ſolum detur incompletum, & potentiale, nempe materia communis omnibus elementis, quæ tranſmutetur per diuerſas formas eorum. Caput verò diuiditur in duas partes. In prima reijcit vniuerſales opiniones eorum, qui ponebant vnum, vel plura elementa, vel aliquod medium corpus inter ipſa eſſe principium. In ſecunda reijcit ſpecialem aliorum, qui determinatè

aſſere

aſſerebant media elementa non eſſe principium, ſed ſolum elementa extrema, vel diſſymbola.

Fuerunt igitur plures Philoſophi ponentes corpus aliquod, quod eſſet ens completum eſſe principium, quidam vnum, vel alterum ex quatuor elementis, vt aërem, vel aquam. Alij duo ex ipſis, vt aërem, & ignem, vel aquam, & terram. Alij denique nullum ex eis, ſed corpus aliud medium, vel inter ignem, & aërem illo quidem ſubtilius, hoc verò craſſius. Aut inter aquam, & terram, hac ſubtilius, & craſſius illa. Contra hos omnes probat Ariſtoteles, nihil horum eſſe principium, hoc diſcurſu. Si vnum aliquod elementum, vt aër eſſet cæterorum principium, ita vt generationis eorum commune ſubiectum ſit, ſequitur nullum elementũ generari poſſe ex eo; ſed quas vocamus generationes elementorum, ſolum eſſe alterationes quaſdam eiuſdem principij, & non mutationes ſubſtantiales; & ideo illud ſolum elementum dari in rerum natura diuerſis modis alteratum, & non plura, quod eſt abſurdum. Conſequentiam ſic probat, quia ſubiectum alicuius mutationis debet manere integrum ſub vtroque termino eius, à quo, & ad quem: ergo ſi eſt integrum, atque completum elementum materia & forma conſtans, integrum quoque, & completum manebit in termino ad quem mutationis, & ſolum mutabitur ſecundum diuerſa accidentia. 6

Quod verò tale principium non ſint duo, vel plura elementa, vt aër principium generationis ignis, & aqua principium generationis terræ, & ita ignis, & terra fierent ex aëre, & aqua tanquam ex principio; probat. Quia ſi ignis fieret ex aëre, duo eſſent neceſſariò concedenda, nempe, quod aër maneret in igne ſecũdum legem principij materialis generationis, quod permanere debet in re genita, & ignis, quod generatur ex ſuo contrario, generaretur iuxta generationis legem, quod ſemper debet ex contrario fieri. Ex quibus ſequitur contrarietatem dari inter ignem genitum, & aërem, ex quo generatur, & vnum extremum huius contrarietatis habere ignem; alterum verò aërem; ſed aër cum ſit principium, ex quo generatur ignis, permanet in igne genito: ergo & extremum contrarietatis in eo exiſtens, & ignis habet etiam aliud: ergo continebit in ſe vtrumque extremum contrarietatis, & ita contraria erunt ſimul in eodem, quod eſt abſurdum. Et ſi dicatur ignem, & aërem eſſe diſtincta, & ideo non ſequi, quod contraria ſint in eodem, ſed in diuerſis. Probat Ariſtoteles, non niſi in eodem eſſe, quia principium materiale generationis non eſt compoſitum diſtinctum ab eo, quod ex illo generatur, ſed potius efficit cum eo vnum compoſitum: ergo ſi aër eſt principium materiale, ex quo generatur ignis, 7

facit cum eo vnum compoſitum. Vnde ſi aër habet humiditatem, & ignis ſiccitatem habebit vtramque qualitatem contrariam ignis,& erunt contraria ſimul in eodem.

8 Probat tandem, quod principium materiale non ſit corpus medium inter ignem,& aërem,vel inter aquam, & terram,quia ſi tale corpus eſſet principium, aut habet qualitatem aliquam ex primis contrarietatibus elementis propriis, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, aut ſiccitatem,vel non. Si aliquam habere dicatur,eo ipſo erit aliquod ex elementis,& non corpus medium inter illa. Probatur conſequentia, quia qualitates iſtæ ſunt veluti proprietates elementorum,ſaltem quantum ad emanationem ex natura eorum: ergo nullum corpus poteſt habere aliquam à natura,quod non ſit elementum. Si vero nullam habet contrarietatem primam,ſed omnibus priuatur,& ideo quaſi infinitum eſt,non limitatum per aliquam qualitatem(vt voluerunt aliqui) ſequitur adhuc non poſſe eſſe ſine aliqua qualitate ex primis contrariis; & ideo neceſſariò debere eſſe aliquod ex elementis. Probatur conſequentia,quia priuatio ſemper eſt adiuncta alicui extremo poſitiuo contrarietatis,vt priuatio caloris adiuncta eſt frigiditati, & priuatio humiditatis adiuncta eſt ſiccitati: ergo non poteſt habere priuationem contrarietatis, quin habeat formam, quæ ſit extremum eius. Ex his colligit Ariſtoteles elementa eſſe prima corpora ſenſibilia, quia ſi nullum aliud poteſt dari corpus, quod ſit principium ipſorum, ex quo generentur:ergo nullum poteſt dari corpus ſenſibile prius ipſis. Quare ipſa ſunt prima corpora ſenſibilia.

9 In ſecunda parte capitis reijcit aliam ſententiam antiquorum aſſerentium, quod licet extrema elementa, vel diſſymbola non poſſint eſſe principium materiale aliorum,bene tamen media, ita vt aër poſſit eſſe principium ignis; & aqua principium terræ. Et fundamentum eorum erat, quia non omnia elementa ſunt ad inuicem tranſmutabilia, ſed media quidem conuerti poſſe in extrema, hæc verò non in media, vel licet in media conuerti poſſint, non tamen inter ſeſe, hoc eſt vnum non in aliud, vt aquà poteſt conuerti in terram, & aër in ignem; ſed nec terra rurſus in aquam, nec ignis in aërem, vel ſi poſſent ita conuerti ſaltem non inter ſe, ita vt ex terra poſſet generari ignis, vel ex igne terra, & ita nullum ex his extremis elementis poſſet eſſe commune principium materiale omnium,quamuis media principium omnium eſſe poſſint. Vt autem hanc poſitionem reijciat Ariſtoteles, reijcit prius fundamentum quaſi per modum dubij proponens, an omnia elementa ſint ad inuicem tranſmutabilia,vel aliqua tantum, vt dicebant iſti, nempe

media,

media, & non extrema, vel vt dicebat in Thimæo Plato, ſola terra ſit intranſmutabilis, & reſpondet omnia eſſe adinuicem tranſmutabilia,ita vt quodlibet ex quocumque poſſit generari. Probat hac ratione. Tranſmutatio,vel generatio eſt inter con- 10
traria; ſed omnia elementa contraria ſunt; nam vel in vna qualitate contrariantur, ſi ſunt ſymbola, vel in vtraque, ſi diſſymbola, vt experientia notum eſt:ergo quodcumque poteſt ex alio generari. Vnde falſum eſt fundamentum eorum. Ad reijciendam verò eorum ſententiam præſupponit duas eſſe contrarietates in elementis,ita vt nec plures ſint, nec pauciores, nempe calorem, & frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem. Et ex his duabus contrarietatibus, quatuor elementa, & non plura conſtitui, quia ex quatuor qualitatibus contrariis quatuor tantum combinationes fieri poſſunt,cum contrarias coniungere in eodem repugnet.

Probat iam neque media elementa, neque extrema poſſe eſſe principium aliorum hac ratione. Omnia elementa ſunt ad inuicem generabilia, ita vt quodlibet poſſit ex quocumque alio generari: ergo nullum poteſt eſſe aliorum principium. Conſequentiam probat,quia principium generationis non poteſt eſſe generabile, & præterea, quia cum omnia ſint generabilia, non eſt maior ratio ob quam, vnum, quàm aliud poſſit eſſe principium generationis omnium. Secundo, probat in particulari de 11
extremis,atque etiam de mediis,quod nullum eorum poſſit eſſe principium;de extremis quidem hoc argumento.Principium ex quo aliquid generatur,debet permanere in re genita ſecundum propriam eſſentiam: ergo ſi extrema elementa ſunt principia generationis omnium,ſequitur in quibuſcumque rebus genitis permanere ſecundum proprias formas, & ideo omnia erunt ignis,vel terra; aut ex his ſecundum proprias formas compoſita,quod patet eſſe abſurdum. Vt autem probet de mediis,vtitur quibuſdam literis pro elementis,atque etiam qualitatibus contrariis non actiuis, quibus abſcurior fit ratio, ſic ergo erit clarius formanda. Primum principium materiale, ex quo generantur cætera,non poteſt eſſe tranſmutabile per generationem; alioqui ſi genetabile ſit, ex alio principio materiali priori generari debet: quare iam non erit primum principium, ex quo generentur omnia:ſed media elementa ſunt tranſmutabilia per generationem: ergo non poſſunt eſſe principia; ſed nec extrema, nam ſi ex mediis generantur extrema: ergo ſunt eis contraria; quidquid autem contrarium habet, generabile eſt,quia generatio verſatur inter contraria. Hanc autem rationem præ- 12
ſupponere ait, quod in generatione aliorum elementorum ex

extremis non procedatur in infinitum verſus partem ſuperiorem, ita vt ex igne generetur aliud elementum ſuperius diſtinctum ab his quatuor, nec verſus partem inferiorem, ita vt ex terra generetur aliud eadem terra inferius, ſed vt reciprocus ſit circulus generationum à mediis ad extrema, & ab extremis ad media, atque inter ſeſe, & in eiſdem extremis ſiſtat vlterius non procedens. Hoc enim ſuppoſito, probat ratio facta æqualiter ſe habere in ordine ad mutuam generationem vnius ex altero extrema elementa, & media, & ideo æqualiter repugnare vtriſque eſſe primum principium materiale omnium generationum. Si vero vltra elementa extrema procedat generatio in infinitum, ſequeretur in ſingulis elementis multiplicandas eſſe infinitas contrarietates, tam verſus partem ſuperiorem, quàm verſus inferiorem, quia cum quodlibet generetur ex ſuo contrario, ſi aliud elementum ſuperius generaretur ex igne per extremum ei oppoſitum tanquam ex contrario, noua alia contrarietas eſſet multiplicanda, cuius vna qualitas eſſet in illo, & alia multiplicanda in igne; & hæc remaneret in his noſtris elementis, dum ex eodem igne generarentur. Quare in omnibus multiplicanda eſſet talis qualitas, & infinitæ multiplicarentur in omnibus. Et eadem ratione verſus partem inferiorem, ſi aliud extremum elementum generaretur ex terra. Ex hoc autem inconuenienti, quod infinitæ dentur contrarie-
13 tates in ſingulis elementis colligit alia. Primum, quod nullum elementum ſub ratione elementi poſſet definiri, quia infinitæ proprietates non ſunt explicabiles. Secundum, quod nullum elementum eſſet generabile, quia ad generationem eius neceſſe eſt infinitas contrarietates pertranſire, infinita verò pertranſiri non poſſunt. Tertium, quod neque vllum elementum poterit tranſmutari in aliud ſibi proximum propter eamdem rationem infinitatis contrarietatum impertranſibilis. Quartum, quod elementum quodcunque eſſet omnia elementa, vel quod omnia eſſent illud vnum, quia in quolibet concurrunt qualitates omnium. Ex his omnibus infertur veritas præcipuè intenta ab Ariſtotele, quod nullum detur corpus, vel ens completum, ſiue elementum ſit, vnum, vel plura, ſiue medium inter elementa, quod ſit primum principium materiale omnium generationum, vel omnium elementorum; ſed hoc primum principium nec eſſe corpus, nec elementum, neque ens completum, ſed incompletum, & potentiale, nempe materiam primam omnibus elementis communem & puram potentiam conſtituentem ſingula elementa cum ſingulis formis ſubſtantialibus eorum.

CAPVT

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Admirabitur autem aliquis dicentes plura vno elementa corporum, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſtotelis capite præſenti eſt probare aduerſus Empedoclem, quod elementa ſint tranſmutabilia, vt docuit capite præcedenti. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima, quadam diuiſione præſuppoſita contradictionis arguit Empedoclem. In ſecunda aliis argumentis ad impoſſibile ducentibus oſtendit falſitatē opinionis eius. Opinio Empedoclis fuit, quod nullum elementum ſit tranſmutabile, ita vt ex eo aliud generetur, vel ipſummet ex altero. Ita autem dicebat intranſmutabilia eſſe, vt viciſſim comparari poſſint, & ęqualia vocabat. Probat autem primo Ariſtoteles hæc duo inter ſe pugnare, nempe quod comparabilia ſint, & non tranſmutabilia, nam potius vnum ex alio ſequitur, nempe ex comparatione tranſmutabilitas, & ex tranſmutabilitate comparatio, & argumentum præſupponit hanc diuiſionem. Tribus modis poſſunt comparari corpora ſecundum quantitatem, quo pacto dicuntur æqualia, ſi habeant quantitatem eiuſdem menſuræ, vel inæqualia, ſi diuerſæ: aut ſecundum virtutem, vel potentiam actiuam; ſecundum quam comparationem dicimus tantum pondus poſſe portare vnum, atque alterum. Sed comparatio hæc duobus modis fieri poſſet, aut ſecundum qualitates diuerſæ ſpeciei, vt ſi dicamus, tantum poſſe infrigidare aquam, quantum calefacere ignem. Aut ſecundum qualitates eiuſdem ſpeciei, vt dum dicimus, minus infrigidare terram, quàm aquam. Qua ſuppoſita, ſic procedit, elementa ſunt inter ſe comparabilia, vt concedit Empedocles: ergo ſunt tranſmutabilia. Probatur conſequentia, quia quæcumque comparatio ex illis tribus infert tranſmutabilitatem. Et de duobus vltimis euidens eſt. Sed probatur etiam de prima, nempe quantitatiua, non quidem formali, ſed virtuali, quam concedebat Empedocles in elementis, dicens tantam molem continere vnum terræ pugillum, quantum quinque pugillos aquæ, vel decem aëris, hæc enim virtualis eſt continentia, non formalis; ſed non reperitur, niſi in corporibus habentibus materiam communem, & in quantum ex vno poteſt fieri aliud: ergo neceſſatio infert tranſmuta- 14

bilitatem extremorum. Probatur minor, nam ideo pugillus terræ continet decem aëris, quia ex pugillo terræ conuerſo in aërem reſultabunt decem aëris. Vbi adnoto argumentum hoc Ariſtotelicum ad hominem eſſe, hoc eſt procedere aduerſus Empedoclem ſuppoſita hac æqualitate virtuali elementorum, quam eis tribuebat, & ideo de hac ſola procedere, & non de formali, quæ ſumitur ex nuda quantitate, ex qua non ſequeretur tranſmutabilitas, cum inter partes cœlorum reperiatur, quæ intranſmutabiles ſunt.

15 Deinde probat falſitatem eiuſdem ſententiæ in ſecunda parte capitis argumentis ad impoſſibile ducentibus, quorum primum eſt. Si elementa ſunt intranſmutabilia, tollitur prorſus augmentatio eorum, & ſolum creſcere poterunt per iuxta poſitionem, ita vt vna pars ignis ſolum fiat maior, quia ei adiungitur altera, nõ per conuerſionem alterius elementi in ſe, quod patet eſſe contra experientiam. Arguit ſecundo, quia ſi elementa ſunt intranſmutabilia, non poteſt reddi ratio generationis naturalium corporum. Probatur conſequentia, quia Empedocles ſolum dicebat quædam generari, & alia corrumpi per coniunctionem elementorum, quam tamen conſtat, non ſufficere, niſi elementa ipſa tranſmutentur, & aliqua noua forma in materia introducatur: hæc eſt enim, quæ confert ſpeciem rei genitæ, vt lapidi, ligno, vel alteri corpori. Et ſi dicatur, aliam quoque reddidiſſe cauſam Empedoclem, nempe, litem, & amicitiam; amicitiam vocantem coniunctionem elementorum in vnum locum, hoc eſt, in chao illo, quem ponebat: litem vero ſeparationem ab illo, per quam vnumquodque tendit in ſuum locum naturalem. Probat Ariſtoteles non eſſe ſufficientem cauſam, quia ſiue elementa coniungantur, ſiue ſeparentur, impoſſibile eſt aliquid nouum generari, niſi detur noua forma ſubſtantialis introducta in materia, & ideo

16 vera tranſmutatio vnius corporis in alterum. Ex quo infert primo ſtultum fuiſſe Empedoclem in eo, quod exiſtimauit litem ſegregaſſe elementa ab illo chao, & per hanc ſegregationem mundum fuiſſe factum, itaque cauſam mundi aſſerit fuiſſe litem. Quod tamen ait Ariſtoteles ſtultitiam eſſe, nam ſi alicui ex his, nempe liti, vel amicitiæ tribuenda eſſet conſtitutio mundi, amicitiæ potius, quàm liti deberet tribui, quia amicitia bonum quid eſt, lis vero malum; ſed effectus adeo bonus bono potius auctori, quàm malo debet tribui; ergo amicitiæ potius, quàm liti. Secundo infert adhuc inſufficienter locutum fuiſſe de lite, & amicitia, ponens eas tanquam cauſas mouentes elementa ad conſtitutionem mundi, quia non explicuit, quiſnam

quiſnam eſſet motus amicitiæ, & quis etiam motus litis, & quomodo ſe haberent, ſed ſolum in vniuerſali, & in confuſo de his egit. Tertio infert male adhuc de lite, & amicitia locutum fuiſſe in eo, quod aſſeruit, amicitiam vocari congregationem elementorum ex eo factam, quod elementa mouentur à propriis locis ad chaos, vel aliud, vbi coniunguntur, litem verò dum à loco coniunctionis ſeparantur, & ad propria tendunt. Nam ex hoc ſequitur litem eſſe ſecundum naturam eorum, & amicitiam violentam, vel naturis eorum contrariam. Probatur conſequentia, quia naturalis motus elemenri eſt tendentia in proprium locum, vt terræ in locum deorſum, & ignis in locum ſurſum: ergo violenta eſt ſeparatio ab illo. Colligit quarto falſum eſſe, quod aſſeruit, non dari motum, niſi vbi eſt lis; nec dari quietem, niſi vbi eſt amicitia; nam ex hoc ſequitur, vnicam, & ſufficientem cauſam motus, & quietis eſſe litem, & amicitiam; nec aliam aſſignauit cauſam motus. Probatur autem hoc eſſe falſum,non ſolum ſecundum veritatem,ſed etiam ex duobus aliis quæ ſimul aſſerebat. Primum aſſerebat ipſe litem ſeparare elementa, poſt ſeparationem verò vnumquodque ſe conferre in ſuum locum, non per ſe, ſed à fortuna, & ita aliquando fuiſſe aërem, vbi modo eſt terra. Vnde ſequitur, litem & amicitiam non eſſe cauſam motus ſufficientem, ſed addendam eſſe fortunam. Aſſerebat ſecundo 17
perpetuum dari circulum inter chaos, & mundum;ita vt mundus moueretur modò ex chao, deinde chaos ex mundo. Et huius motus ſemper ſimilis non reddit pro cauſa litem, & amicitiam, nec poſſunt ab his procedere, quia repugnat motus ſimiles procedere ex cauſis contrariis, quales ſunt lis, & amicitia: ex quo etiam ſequitur non omnem motum procedere ex amicitia, & lite, nec eſſe ſufficientes cauſas omnium motuum, ſed aſſignandam eſſe aliam huius motus circularis perpetui inter mundum, & chaos, nempe primum principium omnium rerum, omniúmque motuum. Et tandem aſſerit eumdem Empedoclem abuti elementis,dum affirmat,cætera omnia ex eis eſſe compoſita,non ſolum corpora,ſed etiam animam. Quod probat eſſe falſum, nam ſi anima ita componitur ex elementis, vt ſit ipſa aliquod elementum compoſitum, vt ignis, vel terra, ſequitur non habere alias proprietates, aut paſſiones, niſi ignis, vel terræ,ſi vero non ſit elementum,ſed corpus aliud ex corporeis elementis compoſitum, non habebit niſi paſſiones corporum;quod probatur falſum,quia eſſe muſicum, recordari, obliuiſci,& aliæ ſimiles,non ſunt paſſiones corporum,vt in libris de anima ſe oſtenſurum promittit.

TRACTATVS DE MVTVA GENERATIO-ne elementorum.

QVÆSTIO I.

An quodlibet elementum poſſit ex quocumque alio immediatè generari?

18 TAnquam certum fundamentum præſupponendum eſt illud,quod aduerſus Empedoclem docuit, & probauit Ariſt. in his capitibus, præſertim in 6. videlicet elementa omnia eſſe tranſmutabilia tranſmutatione ſubſtantiali, ita vt generari, & corrumpi poſſint,quod receptum eſt in tota ſchola Peripatetica.Et probari adhuc poteſt,quia quodlibet elementum, cum ſit actiuum,habet virtutẽ producendi ſibi ſimile ex materia capaci ſuæ formæ,vt ignis producendi ignem,ex tali materia; ſed elementa omnia habent materiam communem, & ideo capacem formæ cuiuſlibet elementi ergo ex ea poteſt quodlibet generare ſibi ſimile inducendo proprias diſpoſitiones in materia alterius, & conſequenter propriam formam expulſa alia, quod eſt quodlibet elementum poſſe aliud corrumpere ſubſtantialiter, & ex materia eius ſibi ſimile generare. Et tandem experientia id oſtendit,cum videamus ex aëre aquã fieri, & ex aëre ignem, ſicque de reliquis cenſendum eſt.Secundo,certum eſt eiuſmodi tranſmutabilitatem conuenire integris elementis,hoc eſt, non ſolum partibus cuiuſcumque, ſed toti ipſi elemento; quamuis ſuppoſito ordine vniuerſi ſolum poſſit exerceri ſecundum partes,vt adnotauit D.Th.in 2.d.19.q.vnic.art.2.ad 2.& 2.lib.contra Gentes,cap.9. & cum eo Ferra. ibidem,atque etiam Marſil. in hoc 2.lib.q.9.& Saxonia q.7. Probatur euidenter vtrumque. Primum quidem, quia totum elementum ſecundum omnes ſuas partes eſt eiuſdem naturæ: ergo eodem modo conuenit toti ratione totius, & partium ratio generabilis, & corruptibi-
19 lis. Secundum verò,quia ſi integra elementa ſe corrumperent, diſſolueretur conſtitutio vniuerſi, & ſi inferiora conuerterent in ſe ſuperiora,vt aqua,& terra ignem, & aërem, ad minorem locum ea reducerent,cum inferiora minorem locum occupent ratione denſitatis, & ideo pars loci à ſuperioribus occupati relinqueretur vacua.Si vero ſuperiora cõuerterent in ſe inferiora, extenderẽt ea ad maiorẽ locum, vel certè maiorem occuparent conuerſa

conuerſa in ſuperiora propter maiorem raritatem,& ideo non poſſet ſpatium hoc ſublunare ea capere naturaliter. Hoc igitur ſuppoſito,ſolum poteſt eſſe quæſtio,an quodlibet poſſit immediatè conuerti in aliud? Ita vt ex quocumque poſſit quodlibet ſine vllo medio generari;vel non immediatè in aliud elementum conuerti poſſit,ſed neceſſe ſit prius in mixtum:vt hoc medio in aliud elementum conuertatur,vt aqua prius in vapores, vel in aliud corpus mixtum conuertatur,quàm in ignẽ.Deinde illud corpus medium conuertatur in ignem, & ita aqua in eumdem ignem mediatè.

Et prima opinio negat vllum elementum poſſe immediatè 20
conuerti in aliud,ſed vt ex vno generetur aliud, neceſſarium eſſe,quod prius conuertatur in vaporem,aut exhalationem, vel aliud corpus mixtum, quod poſtmodum in elementum tranſeat.Huius opinionis meminit Toletus q. 8.huius lib.pro qua neminem refert.Probatur de elementis ſymbolis,in quibus facilior eſt tranſitus, & ideo euidens erit,quod ſi ex nullo elemento ſymbolo poteſt immediatè generari aliud,quod nec ex diſſymbolo poterit,& ideo ex nullo. Primo, quia omnia elementa ſymbola contraria ſunt ſecundum alteram qualitatem, quæ debet corrumpi per ſe ab alia;corruptio autem fit per alterationem ſucceſſiuam includentem actionem,& reactionem ſecundum eaſdem qualitates, vt ſuperius oſtendimus |: ergo prius quàm corrumpatur vna qualitas ſecundum eum gradum, qui requiritur ad generationem alterius elementi, peruenire debet corruptio eius ad minorem gradum, & contraria qualitas alterius elementi,à quo corrumpitur,debet etiam remitti per repaſſionem: ergo attemperabuntur ad certum gradum,in quo erunt conuenientes diſpoſitiones pro forma alicuius mixti, ſaltem imperfecti, & non requirentis omnes qualitates elementorum remiſſas, ſed duas tantum, & ita neceſſarium erit,quod prius elementum corrumpendum conuertatur in mixtum,quàm in aliud elementum,etiam ſymbolum.Secundo,in elementis ſymbolis extremis videtur efficacius probari, vt in aqua,& terra hoc modo. Terra cum ſit denſiſſima, non poteſt naturaliter conſeruari ſub ea raritate,quæ eſt minimum quod ſic raritatis requiſitæ ad generationem aëris, ſed prius quàm perueniat ad raritatem ignis, debet neceſſariò peruenire ad minimum raritatis aëris: ergo corrumpetur tunc, non in ignem, quia nondum habet raritatem ignis ſed in exhalationem aëri ſimilem, quæ ideo poſtulat ſimilem raritatem, & proinde nunquam poterit conuerti immediatè in ignem.

Secunda opinio eſt omnino contraria;quod ex quocumque 21

elemento poteſt fieri immediatè quodcumque aliud,ſiue ſym-
bolum,ſiue diſsymbolum.Ita Marſil.q.9.huius lib.Saxonia q.7.
Nimphus comm.46.q.1.Toletus q.8. Conimbric.in hoc 2.lib.
c.4.q.1.art 2.& ex iunioribus plures. Probant primo expreſſo
teſtimonio Ariſtotelis cap.4.huius lib. textu 24. vbi vniuerſa-
liter docet, & probat aduerſus antiquiores Philoſophos ele-
menta omnia eſſe viciſſim tranſmutabilia; ita vt quodlibet
poſſit ex quocumque generari, his verbis: *Quod autem omnia*
poſſint ad inuicem tranſmutari, manifeſtum eſt. Generatio enim in-
ter contraria, & ex contrarijs: elementa autem omnia habent con-
trarietatem ad inuicem, &c. Quod autem de immediata tranſ-
mutatione loquatur,manifeſtum eſt,& ex ratione eius colligi-
tur;nam elementa ait eſſe tranſmutabilia, quia ſunt contraria;
ſed ſunt immediatè contraria, quia abſque vllo medio oppo-
nuntur ignis,& aqua,& aër,& terra:ergo ſunt immediatè trãſ-
mutabilia, ita vt ſine vllo medio poſſit ex quocumque gene-
rari quoduis aliud,ſiue ſymbolum ſit vel diſsymbolum. Pro-
batur deinde ratione,& experientia. Ratione quidem primo,
quia ſi aqua non poteſt immediatè cõuerti in ignem, ideo erit,
quia non poteſt tam cito conſumi humiditas eius,quàm frigi-
ditas,ex eo quod calor ignis lõge actiuior eſt frigiditate aquæ.
Vnde conſumpta frigiditate, & parua humiditate conuertitur
prius in aërem. Sed hoc non obſtat,quia fieri poteſt, vt prius
quàm ignis accedat ad agendum in aquam, ſit exiccata ab ali-
quo frigido,& ſicco, vt à terra;tunc ergo cito conſumi poterit
ab igne parua illa humiditas in ea permanẽs,& ſiccitas à terra
impreſſa augeri;& ideo ſimul erit diſpoſita materia aquæ per
calorem,& ſiccitatem ſufficientem ad introductionem formæ
22 ignis:poteritq; in ignem proxime conuerti.Secundo,quia eui-
dens eſt per actionem ignis in aquam generari vapores, ſicut
per actionẽ eiuſdẽ in terram generantur exhalationes; ſed va-
pores non diſtinguntur ſubſtantialiter ab aqua, ſicut nec exha-
lationes à terra:& conuertuntur iſtæ immediatè in ignẽ per fa-
cilem inflãmationem,vt experientia eſt manifeſtum: ergo non
poteſt negari,quod ex aqua fiat immediatè ignis. Experientia
vero quia gutta aquæ in fornacem ignis ſparſa cõuertitur, non
in aërem,ſed in ignem.

Tertia opinio eſt media inter has extremas affirmãs ex ele-
mento ſymbolo immediatè generari aliud ſymbolum, ſed ex
diſsymbolo non poſſe generari diſsymbolum,ſed prius tranſire
in mixtum,vel elementũ ſymbolum,& hoc medio ſtatim poſſe
generari diſsymbolum.Ita Themiſtius 5.lib.Phyſ.ad textum 9.
Sotus 4.Phyſic.q.2.art.1.Valles ibidem cap.5.ad finem,& multi
ex recen

ex recentioribus. Quam ſententiam aſſerit Nimphus vbi ſupra eſſe doctiſſimorum virorum, videturque nobis probabilior, & nullo modo cõtraria doctrinæ Ariſtotelis. Vt autem eam probemus, præſupponẽdum eſt duobus modis in ſe inuicem agere elementa diſſymbola: primo, ita vt vtrumque corrumpatur, & tunc certum eſt non generari vnum ex altero immediatè, ſed vel elemẽtum ſymbolum, vel mixtum. Ita docuit expreſsè Ariſtoteles cap. 4. huius libri textu 27. his verbis: *Si autem vniuſcuiuſque alterum corruptum fuerit, facilis quidem erit, non autem in ſe inuicem tranſitus, ſed ex igne quidem, & aqua erit terra, & aër, ex aere vero, & terra ignis, & aqua, &c.* Secundo modo poſ- 23
ſunt applicari ad agendum, ita vt non corrumpatur vtrumque, ſed vnum ſit ſuperius, & corrumpat alterum. Et in caſu iſto conſiſtit tota difficultas quæſtionis, an ex tali corruptione alterius generetur alterum immediatè, vel neceſſe ſit tranſire in mixtum, vel in elementum ſymbolum: ex quo diſſymbolum generetur. Et ſecunda ſententia aſſerit immediatè poſſe generari; noſtra vero non poſſe naturaliter, ſed neceſſariò tranſire ad mixtum, vel ad elementum ſymbolum, vt ex eo generetur.

Probatur autem ratione, & experientia. Ratione quidem, quia vt corrumpatur aqua ab igne, neceſſe eſt, vtramque qualitatem eius, nempe frigiditatem, & humiditatem remitti prius vſque ad quatuor gradus, paulo plus, vel minus, quam totaliter expellantur, cum ſucceſſiuè expelli debeant; ſed non poſſunt remitti frigiditas, & humiditas aquæ, niſi per introductionem caloris, & ſiccitatis in eiſdem gradibus ergo neceſſe eſt, vt prius quam corrumpatur aqua, perueniat ad talem diſpoſitionem, in qua habeat omnes quatuor qualitates ad quandam mediocritatem attemperatas, quo pacto ſunt diſpoſitiones cõuenientes ad formam mixti: ideo neceſſe eſt hanc prius introduci in materia aquæ, quam formam ignis, pro qua introducenda multo magis deberet creſcere intenſio diſpoſitionum. Sed quia poſſet 24
quis dicere, multo fortius agere ignem per calorem, quàm per ſiccitatem, quia calor eſt actiuus in ſummo gradu; ſiccitas vero in infimo, & ideo in eodem tempore, quo producet vnum, vel duos gradus ſiccitatis in aqua, producet ſex gradus caloris; quæ non videntur efficere poſſe conueniens temperamentum pro forma mixti. Reſpondeo ſatis probabile hoc eſſe, & fortaſſis verum, ſed talis diſpoſitio conueniens eſt pro forma aëris, quia permanerent in materia aquæ cum ſex gradibus caloris ſex, vel ſeptem gradus humiditatis, & ideo non dicimus ex elemento diſſymbolo generari aliud diſſymbolum medio mixto prius genito, ſed medio mixto, vel elemento ſymbolo: & fortè hoc

ſecundum

ſecundum frequentius accidere iudicabimus, ſi conſideremus exceſſum actiuitatis inter duas qualitates contrarias, per quas vnum elementum diſsymbolum agit in aliud diſsymbolum.
25 Secundo, quia vniuerſaliter verum eſt non poſſe rem tranſire naturaliter de extremo ad extremum, niſi per medium; ſi ergo vna forma maximè diſtet ab alia ſecundum diſpoſitiones, quas poſtulat in materia, non poterit ad illā tranſire, niſi per aliam mediam illi ſimilem ſecundum eaſdem diſpoſitiones, vt videmus in ſemine, quod non poteſt tranſire immediatè in hominem, nec homo in terram propter maximam diſſimilitudinem diſpoſitionum; ſed illud tranſit media forma embrionis, homo verò in terram media forma cadaueris, quæ poſtulant diſpoſitiones ſimiles, & minus diſtantes; ſed elementa diſsymbola maximè diſtant, & valde ſunt diſſimilia ſecundum diſpoſitiones, quas exigunt in materia: ergo non poteſt naturaliter vnum tranſmutari in aliud immediatè, ſed per medium aliquod minus diſſimile, quale erit mixtum poſtulans temperamentum, quaſi mediū, vel elementū ſymbolum vtrique extremo ſimile.
26 Probatur deinde experientia, quia aquam etiam vehemēter calefactam ab igne diu in eam agente videmus nunquam in ignem conuerti, ſed in vapores reſolui, & eodem modo continget in terra, & aëre; nam hæc per reſolutionem in exhalationes conſumitur ab illo: ergo euidens ſignum eſt nunquam ex elemēto diſsymbolo generari immediatè aliud diſsymbolum, ſed in mixtum prius vel elementum ſymbolum tranſire. Sed reſpondebunt aduerſarij, vapores non eſſe corpora mixta, ſed elementum aquæ ſecundum ſubſtantiam, & exhalationes eſſe terram, & ideo potius hac experientia probari eorum ſententiam, quod diſsymbolum elementum immediatè tranſeat in aliud diſsymbolum Hoc tamen iam fuit à nobis ſuperius refutatum capite vltimo præcedentis libri, vbi probauimus vapores, & exhalationes mixta corpora eſſe, quamuis imperfecta. Et certè abſurdum videretur dicere, quod aqua, & terra (ex propria natura maxima grauitate præditæ) aſcendunt ſurſum motu naturali, ſicut videmus vapores, & exhalationes aſcendere, & in loco ſurſum detineri, nubeſque aquam eſſe formaliter, & ſubſtantialiter, & ſolum eis deficere quædam accidentia, vt condenſationem, vel quid ſimile, & ideo nec mutari ſubſtantialiter, dum conuertuntur in aquam, ſed ſolum alterari, & tamen ſi quodam facili vento diſſoluantur, neceſſariò concedendum eſt mutari ſubſtantialiter in aërem: valeat ergo ſolutio hæc tanquam parum probabilis.
27 Vt ſoluamus primum argumentum primæ opinionis, præſuppo

ſupponendum eſt tanquam certum, quod vt ex vno elemento ſymbolo generetur aliud, non ſic debent applicari, vt corrumpatur vtrumque, ſed vt vnum ſuperet alterum, & ita poſſit illud in ſe conuertere. Quo ſuppoſito, negandum eſt, quod aſſumitur in argumēto, nempe prius peruenire materiam elementi corrumpendi ad diſpoſitiones conuenientes formæ mixti, quàm alterius elementi; immo oppoſitum eſt neceſſarium. Gratia exempli: ſi ignis agat in aërem per calorem, & ſiccitatem, neceſſe eſt calorem aëris fieri ſummum, & ſimul acquirere ſiccitatem, per quam expellatur eius humiditas; cum ſummo autem calore, & aliqua ſiccitate non poteſt generari vllum mixtum, cum conſtet has non eſſe diſpoſitiones temperatas, vel conuenientes formæ mixti, ſed creſcente ſiccitate, & alijs diſpoſitionibus cum ſummo calore introducetur forma eiuſdem ignis, & ita immediatè conuertetur in elementum ſymbolum.

Propter tertium argumentum tenent iuniores quidam elementum ſymbolum extremum non poſſe ex alio extremo ſymbolo immediatè generari, vt ignem ex terra, vel ex igne terram, ſed neceſſarium eſſe prius in mixtū aliquod imperfectum, vel in aërem tranſire, & hoc medio in extremum elementum. Omnes tamen auctores ſecundæ, & tertiæ opinionis tenent omnia elemēta ſymbola proximè trāſmutari poſſe in quoduis aliud ſymbolum, ſiue extremum ſit, vel medium. Et ita tenendum eſt, quia ratio efficaciter probat de omnibus, nam per actionem vnius in alterum poteſt illud, quod ſuperius eſt, inducere primariam diſpoſitionem requiſitam, & ſufficientem ad introductionem propriæ formæ in materia, nempe primam qualitatem ſibi propriam in gradu intenſionis requiſito, & ſufficiente, vt ignis ſummum calorem, aliam verò qualitatem vtrique communem continet aliud, quamuis ſecundum aliquem exceſſum. Nec prius peruenit materia ad diſpoſitiones mixti proprias, quàm ad has: ergo non eſt neceſſarium per formam mixti tranſire vnū ex his elementis ad aliud, ſed immediatè poteſt in aliud conuerti, quod in igne, & terra ſic poteſt declarari. Nam ignis agit in terram per calorem expellendo frigiditatem eius, & cum ſucceſſiuè agat prius introducit tres, vel quatuor gradus caloris, totidemque frigiditatis remittit, ſed cū ſummā adhuc retineat ſiccitatē terra, licèt habeat calorem, & frigiditatem temperatam, non erit materia eius conueniēter diſpoſita ad formā mixti, quæ cum ſumma ſiccitate non poteſt introduci, & longè minus poſtquā ignis intendit calorē terræ impreſſum, vſque ad ſummū, vel certè vſque ad gradum requiſitum, & ſufficientem pro introductione propriæ formæ, 28

ſed tunc

ſed tunc diſpoſita erit materia per calorem valde intenſum, & ſummam ſiccitatem, quæ ſunt conuenientes diſpoſitiones ad formam ignis, ſolum habentes aliquem exceſſum ſiccitatis, quod non impedit introductionem formæ. Quare non eſt neceſſarium extremum elementum ſymbolum prius tranſire ad mixtum, quàm ad aliud elementum ſymbolum, etiam extremum, ſed immediatè poteſt in hoc tranſire

29 Neque argumentum illud probat oppoſitum. Quod vt melius intelligatur, adnotandum eſt diſpoſitiones requiſitas ad ad introductionem formæ eſſe in duplici differentia; nam quędam ſunt primariæ, nempe illæ, per quas proximè, & formaliter expelluntur diſpoſitiones formæ oppoſitæ; tales ſunt qualitates primæ in elementis, per quas proximè expelluntur oppoſitæ, vt primariæ diſpoſitiones pro forma ignis ſunt calor ſummus, aut valde intenſus, & prope ſumma ſiccitas, & ex his ea cenſetur principalior, quam elementum poſtulat in ſummo gradu. Aliæ ſunt ſecundariæ, quæ ex tali coniunctione illarum ſequuntur, & ideo vocantur qualitates ſecundæ, vt in elementis raritas, & denſitas, grauitas, & leuitas. Quamuis autem requirantur diſpoſitiones primariæ, & ſecundariæ ad introductionem formæ elementaris, ſed præcipuè primariæ, quæ ſi adſint, introducetur forma, non quidem omnino ſine ſecundarijs, ſed bene cum aliquo gradu illarum, qui non eſt adeo determinatus, ſicut in primarijs diſpoſitionibus. Et hoc quidem iudicandum eſt ſecundum aliam diſtinctionem, nam elementa, atque etiam cætera corpora naturalia duplicem ſtatum eſſendi habent, vnum ſibi commodum, quod poſſumus vocare omnino naturalem; alterum incommodum, & magna ex parte violentum, quia patiuntur in eo cōtrarias diſpoſitiones. Et dum in ſtatu naturali ſunt, certum poſtulant gradum vtriuſque diſpoſitionis tam primariæ, quam ſecundariæ, ſed in ſtatu violento cum longe minori conſeruari poſſunt; & eodem modo poſſunt generari in vno, vel alio ſtatu ſecundum exigentiam formæ contrariæ expellendæ, & diſpoſitionum eius. Et ſi generentur in ſtatu commodo, requirunt certum gradum diſpoſitionū: ad introductionem formæ; ſi vero in ſtatu violento, cum multo minori diſpoſitione poteſt forma introduci. Vnde ſequitur, quod licèt forma

30 ignis requirat ad ſui introductionem in ſtatu naturali maiorem leuitatem, quam forma aëris, etiam in ſtatu naturali, atque etiam in ſtatu violento requirat maiorem, quàm eadem aëris in eodem ſtatu violento: poteſt tamen eadem forma ignis introduci cum multo minori raritate, quàm poſtulet forma aëris ad ſui introductionem in ſtatu naturali. Et par eſt ratio de

cæteris elemencis ſecundum proportionem,atque etiam de cæteris diſpoſitionibus iuxta primam diſtinctionem primariæ, & ſecundariæ diſpoſitionis. Et ex hoc patet iam ſolutio argumenti. Diſtinguenda eſt enim maior, quod neceſſe ſit terram prius peruenire ad leuitatem aëris,quàm conuertatur in ignem; nam ſi intelligatur de leuitate, quam requirit forma aëris ad ſui introductionem in ſtatu naturali, neganda eſt, ſi verò de leuitate requiſita,& ſufficiente ad introductionem eiuſdem formæ aëris in ſtatu violento, concedenda, quia terra dum ad talem peruenit leuitatem,in ſtatu violento eſt;talis autem leuitas longè minor eſt leuitate eiuſdem aëris in ſtatu naturali, & tamen ſufficiens,vt introducatur forma ignis in eodem ſtatu violento,quia adſunt aliæ diſpoſitiones ignis, & non aëris; & ideo potius introducitur in materia terræ cum illa leuitate forma ignis, quàm aëris.

Ad teſtimonium Ariſtotelis pro ſecunda opinione adductum 31 reſpondeo, intentum eius in his capitibus ſolum eſſe probare aduerſus antiquiores Philoſophos, quod elementa omnia ſunt tranſmutabilia ſecundum ſubſtantiam, ita vt corrumpi poſſint, & ex eis alia generari,non ſolum mixta,quod probauerat capite vltimo primi libri, ſed etiam alia elementa, quod verò immediatè, vel medio alio corpore prius ex eis genito, quod tandem poteſt in elementum conuerti, non fuit neceſſarium explicare, aut probare, & ideo nec verbum de immediatione locutus eſt.

Sed aduerſus hanc expoſitionem poteſt argui hoc modo. Ariſtoteles cap. 4. huius libri docuit tranſitum inter elementa ſymbola faciliorem eſſe, quam inter diſſymbola, quia pauciora corrumpuntur, nempe vna ſola qualitas ex ſingulis, difficiliorem verò inter diſſymbola, quia plura corrumpi debent, nempe vtraque qualitas ſingulorum,quia ſecundum vtramque contrariantur. Sed hoc diſcrimen non habet locum, niſi detur immediatus tranſitus inter diſſymbola:ergo ex mente eius dari debet. Probatur minor,quia æqua facilitate fit tranſitus inter diſſymbola per mixtum,vel ſymbolum elementum, ac inter ſymbola: 32 ergo non habet locum talis differentia. Probatur antecedens, quia ad talem tranſitum ſolum debet corrumpi vna qualitas ex ſingulis,vt ex igne ſiccitas, & ex aqua frigiditas, & generabitur aër calidus,& humidus, vel mixtum, ita ergo eſt facilis mediatus iſte tranſitus inter diſſymbola,ac immediatus inter ſymbola. Reſpondeo,tranſitum inter elementa diſſymbola non ſolum includere generationem mixti imperfecti,vel elementi ſymboli,quo medio vnũ tranſit in alterum, & corruptionem eiuſdem

elementi diſſymboli, ex quo debet generari, ſed etiam corruptionem eiuſdem medij, & generationem elementi diſſymboli ex eo. Ad corruptionem verò vtriuſque, nempe diſſymboli, ex quo fit generatio alterius diſſymboli, & medij, per quod fit tranſitus, & generationem alterius diſſymboli, neceſſe eſt vtramque qualitatem corrumpi, & ideo difficilior ſemper eſt tranſitus. Nec infertur bene ex ratione Ariſtotelis, elementa ſunt tranſmutabilia, quia ſunt contraria, ſed ſunt immediatè contraria: ergo immediatè tranſmutabilia, quin potius ex eo, quod ſunt per extremum contraria, & ideo extrema maximè diſtantia omni ex parte, non poſſunt eſſe immediatè tranſmutabilia inter ſe, ſed neceſſe eſt prius ad medium aliquod perueniat materia cuiuſcumque ſecundum diſpoſitiónes, quàm tranſeat ad diſpoſitiones, & formam alterius.

33 Ad primum argumentum neganda eſt maior, quod illa ſit cauſa ob quam non poſſit generari proximè ignis ex aqua, ſed alia longè diuerſa, quam attulimus probantes noſtram ſententiam.

Ad ſecundum conceſſa maiori, quod ex aqua priuſquam corrumpatur omnino, generentur vapores ab igne, ſicut producuntur exhalationes ex terra; neganda eſt minor, quod vapores ſint ſubſtantialiter aqua, aut exhalationes ſint ſubſtantialiter terra, ſed ſunt mixta quædam imperfecta, vt in primo libro ex profeſſo probauimus.

QVÆSTIO II.

An facilior ſit tranſitus inter elementa ſymbola, quàm inter diſſymbola?

34 EXpreſſa eſt in hac re ſententia Ariſtotelis capit. 4. huius libri textu 27. vbi aſſerit elementa ſymbola facilius tranſmutari, quàm diſſymbola, quod probauit hoc argumento. Tranſitus ab vno ad aliud extremum, eo eſt facilior, quo pauciora ſunt vincenda impedimenta ad eum perficiendum, & eo redditur difficilior, quo plura extant impedimenta; ſed tranſitus inter elementa ſymbola pauciora habet impedimenta vincenda, & tranſitus inter diſſymbola habet plura: ergo facilior ille eſt, & difficilior iſte. Minorem probat, quia vt ex vno elemento ſymbolo generetur aliud, vna tantum qualitas neceſſariò corrumpenda eſt, in qua contrariantur, nam in altera conueniunt, quæ ideo non debet, nec poteſt corrumpi, cum non ſit

non ſit contrarium, à quo corrumpatur; tranſitus verò inter diſſymbola duas habet qualitates contrarias impedientes, & ideò neceſſariò corrumpendas: plura igitur habet impedimenta neceſſariò ſuperanda, vt fiat; & propterea difficilior eſt, ſed facilior alter.

Sed hæc ſententia Ariſtotelis videtur falſa, & ratio eius friuola. Probatur primum, quia elementa ideo ſunt tranſmutabilia, quia contraria, vt docuit idemmet Ariſtoteles eodem capite 4. aduerſus antiquiores Philoſophos: ergo quo magis ſunt contraria, magis erunt tranſmutabilia, & conſequenter facilius; ſed euidens eſt diſſymbola eſſe magis contraria, cum contrarientur ſecundum vtramque qualitatem: ergo erunt magis, ac facilius tranſmutabilia. Quare facilior erit tranſitus inter ea, quam inter ſymbola. Secundo, quia in generatione terræ ex aqua, terra agit in aquam per ſolam ſiccitatem parum actiuam: in generatione verò ignis ex eadem aqua agit ignis, non ſolum per ſiccitatem; ſed per calorem maximè actiuum: ergo citius, atque facilius conuertet ignis aquam in ſe, quàm terra eandem aquam in ſe, & ideo facilior, & breuior erit tranſitus in-
ter elementa diſſymbola, quàm inter ſymbola. Probatur ſecun- 35
dum, quia non eſt difficilius corrumpi duplicem qualitatem à duplici agente contrario, quàm vnam ab vno; ſed in tranſitu elementi diſſymboli corrumpuntur duæ qualitates à duobus agentibus, & in tranſitu elementi ſymboli vna ab vno: ergo æquè faciles, vel difficiles erunt. Antecedens probatur, quia ſi duplicatur effectus, vel difficultas impedimenti vincendi ex parte paſſi, duplicatur etiam virtus actiua ex parte agentis, per quam duplicatus effectus ſine maiori difficultate producetur. Quare non eſt intelligibilis maior difficultas in vno, quàm in alio.

Argumenta hæc ſatis difficilia, varias, atque diuerſas opiniones excitarunt inter authores circa modum defendendi ſententiam Ariſtotelis. Non tamen referam omnes, ſed eas tantum, quæ ſunt alicuius momenti; & prima aſſerit faciliorem eſſe tranſitum inter elementa ſymbola, & difficiliorem inter diſſymbola, quia illa immediatè tranſmutantur; hæc verò non, niſi prius conuertantur in mixtum, vel elementum ſymbolum. Vnde conuerſio horum duplicem includit tranſitum, nempe elementi diſſymboli in corpus medium, & huius in aliud diſſymbolum, notum eſt autem conuerſionem duorum corporum difficiliorem eſſe conuerſione vnius, & prolixiorem, & ideo tranſitus inter diſſymbola vtroque ſenſu eſt difficilior, vt docuit

Ariſtoteles. Ita recentiores quidam interpretes. Sed hic modus
dicendi in primis non poteſt eſſe ad mentem Ariſtotelis; quod
36 ſic probo. Ariſtoteles ideo dixit tranſitum inter elementa diſ-
ſymbola difficiliorem eſſe, quia plura debent vinci impedimen-
ta, nempe plures qualitates contrariæ corrumpi, pauciores verò
in tranſitu elementi ſymboli, non quia immediatus ſit vnus, &
mediatus alter, vel quia vnam, vel plures includat conuerſiones
corporum: ergo aliena eſt hæc ſententia ab eius mente. Et præ-
terea non ſoluit argumentum in principio factum, quia duo
agentia maioris virtutis, videlicet duæ qualitates contrariæ,
per quas agit elementum diſſymbolum in aliud diſſymbolum,
breuiori tempore, vel ſaltem in eodem poſſunt tranſmutare duo
corpora, ac vnum agens tranſmutat vnum corpus, nempe ele-
mentum ſymbolum in aliud ſymbolum per vnam tantum qua-
litatem.

37 Ideo ſecunda opinio tenet faciliorem eſſe tranſitum inter
elementa ſymbola, quia vna illa qualitas contraria elementi
ſymboli minus reſiſtit alteri elemento ſymbolo agenti per al-
teram ei contrariam propter coniunctionem cum alia qualita-
te, in qua conueniunt. Gratia exempli: humiditas aëris propter
coniunctionem cum calore, in quo conuenit cum igne, mi-
nus reſiſtit ſiccitati eiuſdem ignis, quàm humiditas aquæ con-
iuncta cum frigiditate contraria calori eiuſdem ignis, & ideo
facilius, ac breuius conuertit ignis in ſe aërem, quàm aquam,
& eadem eſt ratio de cæteris elementis ſymbolis, atque diſ-
ſymbolis. Ita Toletus quæſt. 9. huius libri, vbi pro ſe citat
Diuum Thomam in Comentariis 4. capitis; immeritò tamen,
quia verba Diui Thomæ valdè diuerſa ſunt ab hoc ſenſu. Aſſe-
rit enim faciliorem eſſe tranſitum inter ſymbola, quia quali-
tas, in qua conueniunt, non reſiſtit, in diſſymbolo verò reſi-
ſtit vtraque qualitas contraria. Hic etiam modus dicendi non
eſt ad mentem Ariſtotelis, quod ſic probo. Ariſtoteles ideo
aſſerit tranſitum inter ſymbola faciliorem eſſe, quia pauciora
corrumpuntur, hoc eſt in ſymbolo vna, & in diſſymbolo duæ:
ſed quod illa vna in ſymbolo plus, vel minus reſiſtat, non eſt
plura, vel pauciora corrumpi, nec aliquid efficit ad corruptio-
nem plurium, vel pauciorum: nec ſi minus reſiſtat, verum eſt
pauciora corrumpi, nec minus eſſet verum, ſi plus, vel æqua-
liter reſiſteret: ergo hæc minor reſiſtentia, quæ pro ratione
38 affertur, aliena eſt à mente, & ratione Ariſtotelis. Sed proba-
tur quod ſit falſa, quia qualitas illa, per quàm reſiſtit elemen-
tum ſymbolum, non ſolum eſt ei naturalis, ſed naturaliter
coniungitur cum alia, in qua conuenit cum alio elemento
ſymbolo,

ſymbolo, & ſæpe eſt principalis, hoc eſt per ſe primo; atque in ſummo gradu conueniens tali elemento: ergo ſicut habet in eo eandem vim agendi, immo & maiorem, quàm in alio, in quo coniungitur cum qualitate contraria eidem elemento, ita habet eandem, aut maiorem reſiſtentiam, præſertim cum coniuncta eſſe ſoleat cum maiori denſitate. Gratia exempli: ſi aqua agat in terram, non minus reſiſtet ei ſiccitas terræ, quàm reſiſteret ſiccitas ignis, ſi in eum ageret, quia intenſior eſt in terra, quàm in igne, & coniuncta cum ſumma denſitate, & magis naturalis eſt terræ, quàm igni; cum per prius ei conueniat, igni vero ſecundariò.

Tertia opinio diſtingnit faciliorem aut difficiliorem tranſitum hoc modo. Tranſitus in duplici ſenſu poteſt vocari facilior, vel difficilior: in primo quidem, prout facilior idem ſit, quod breuior, aut velocior, vel in minori tempore factus. In ſecundo verò, ita vt facilior non ſit idem, quod breuior, ſed idem, quod cum minori difficultate factus, & iuxta hanc diſtinctionem dupliciter poteſt intelligi, quod tranſitus inter elementa ſymbola facilior, aut inter ſymbola difficilior ſit in primo, vel in ſecundo ſenſu. Et ſi in primo ſenſu intelligatur pro breuiori, non eſt verum: ſi verò intelligatur in ſecundo ſenſu, verum eſt eſſe faciliorem, quia cum minori difficultate factus, & ſic debet intelligi opinio Ariſtotelis, quia in alio ſenſu non poteſt eſſe vera, nec oportet ad alium ſenſum eam reducere. Ita Marſ. q. 10. huius lib. Saxon. q. 8. Nimphus Cōmen. 46. q. 2. & in recognitione eiuſdem Commenti, vbi eam tribuit Philoppono aſſerenti hunc ſenſum valdè conſentaneum eſſe textui Græco. Probant primo hunc eſſe ſenſum Ariſtotelis ex ratione, qua id probauit. Nam plura, vel pauciora eſſe corrumpenda in vno, vel alio tranſitus, ſolum poteſt ſignificare maiorem, vel minorem difficultatem eius, non maiorem vel minorem breuitatem temporis. Deinde ratione, quia ſi vnum aliquod ſpatium percurrendum aſperum ſit, aliaque habeat impedimenta; aliud verò planius, minoraque impedimenta habeat, bene quidem ſequitur difficilius eſſe pertranſire illud, quàm hoc, & ideo tranſitum illius difficiliorem eſſe, huius verò faciliorem, quia plures ſunt difficultates vincendæ in illo, pauciores in hoc. Non tamen ſequitur hunc fieri neceſſariò in minori tempore, ille verò in maiori, vel longiori: ergo licet ſequatur tranſitum inter elementa ſymbola faciliorem eſſe, quàm inter diſſymbola, quia plures qualitates contrariæ ad illum perficiendum neceſſariò debent corrumpi, pauciores verò ad perficiendum hunc, non ſequitur faciliorem, hoc eſt breuiorem eſſe.

Probatur minor, nam cætera patent, quia ſpatium illud aſpe-
rum, poterit homo maiori agilitate præditus velocius percur-
rere, & proinde tranſitu breuiori, quia plures difficultates bre-
uiori tempore vincet, quàm multo minorem habens agilita-
tem: ergo cum elementum diſſymbolum agens in aliud diſ-
ſymbolum ſit agens maioris virtutis, cum agat per duas quali-
tates, & alteram aliquando ſummæ actiuitatis, & ſemper ſum-
mæ intenſionis, ſequitur poſſe in minori tempore, vel ſaltem in
eodem corrumpere vtramque qualitatem reſiſtentem, quàm
elementum ſymbolum minoris longè virtutis ad agendum,
vnam qualitatem reſiſtentem. Quare non poteſt eſſe vera opi-
nio Ariſtotelis de tranſitu faciliori pro breuiori.

41 Noſtra tamen ſententia eſt huic oppoſita, quod tranſitus in-
ter elementa ſymbola in vtroque ſenſu facilior ſit ex natura
rei, & ideo ſemper, & neceſſariò, ita vt non ſolum cum mino-
ri difficultate fiat, ſed etiam breuiori tempore. Hæc eſt expreſſa
apud Ariſtotelem, quia in vtraque tranſlatione expreſsè habe-
tur vtrumque verbum, nempe facilius, atque velocius. Ita enim
habentur verba in antiqua. *Differt autem in citius, & tardius, & facilius, ac difficilius; quæcumque enim habent ſymbolum ad inuicem: velox horum eſt tranſmutatio, quæcumque autem non habent, tarda.* Alia verò tranſlatio ita habet. *Differunt tamen celerius, & tardius, item facilius, difficiliuſque, alia aliis tranſmutationem ſubeunt.* Immo in textu Græco habetur expreſsè vtrum-
que verbum; dicitur enim θᾶττον quod eſt celerius, & ῥάον, quod
eſt facilius. Ita etiam ſentit Diuus Thomas in commentariis
eorumdem verborum. Ita Toletus, licet alia ratione eam de-
fendat, quam refutauimus, & plures recentiores. Probatur autem
opinione ratione D. Thomæ vbi ſupra, quia qualitates elemen-
torum oriuntur à formis ſubſtantialibus eorum: illa ergo ele-
menta, quæ maiorem habent conuenientiam in qualitatibus,
habent etiam maiorem conuenientiam in formis ſubſtantiali-
bus, & conſequenter in diſpoſitionibus requiſitis in materia ad
introductionem: & huiuſmodi ſunt elementa ſymbola, vt per ſe

42 eſt manifeſtum. Vnde ſequitur materiam vtriuſque ſimiles præ-
habere diſpoſitiones magna ex parte ad recipiendam formam
alterius; ſed in materia præhabente ſimiles diſpoſitiones alicui
formæ, minor gradus ſufficit illius diſpoſitionis, quæ deficit,
atque contraria eſt, vt introducatur talis forma, & ideo faci-
lius, ac velocius introducitur in ea, quàm in alia præhabente
omnino diſſimiles, atque contrarias diſpoſitiones, etiam ab
agente minoris virtutis: ergo facilior, & breuior erit tranſi-
tus inter elementa ſymbola, quàm inter diſſymbola. Probatur
conſe

conſequentia,quia illa præhabet ſimiles diſpoſitiones, hæc vero prorſus diſſimiles,& omnino contrarias; quæ ideo facilius, ac breuius introducetur. Quod hoc exemplo declarari poteſt, vt vis argumenti melius percipiatur. Calor,qui eſt in ferro candente, non ſufficit ad introductionem formæ ignis in materia eius, & minor ſufficiet ad eam introducendam in materia ſtupæ,quod patet euidenter, cum idem calor ferri ſufficiens ſit ad introducendam eandem formam ignis in ſtupa, & ratio huius differentiæ non poteſt eſſe alia, quàm quæ ex parte diſpoſitionum, quæ præhabentur in materia, ſumitur; nam in ferro eſt frigiditas maxima cum maxima denſitate, atque etiam aliqua humiditas:quæ omnes contrariæ ſunt diſpoſitionibus ignis; in ſtupa verò dantur ſiccitas,raritas,& aliæ,quę ſimiles ſunt diſpoſitionibus eiuſdem ignis: & propterea cum minori calore, & facilius, ac velocius introducitur in eam forma ignis, quàm in materia ferri,& ita contingit in elementis ſymbolis,atque diſſymbolis;nam aër præhabet plures diſpoſitiones ſimiles diſpoſitionibus ignis,nempe calorem,raritatem, leuitatem,&c. quibus caret omnino aqua, immo præhabet omnes contrarias, & 43
ideo neceſſe eſt, vt ſiccitas, quæ deficit, in minori gradu ſufficiat;atque etiam parua illa intenſio caloris, & raritatis, ac leuitatis,& ideo facilius,ac breuiori tempore producantur,etiam ab vno ſolo agente, & introducatur forma. Elementum verò diſſymbolum præhabet omnes diſpoſitiones,non ſolum diuerſas, ſed omnino contrarias, per quas materia eius valde inepta eſt ad recipiendum proprias elementi diſſymboli,vt aqua habet non ſolum frigiditatem ſummam, & prope ſummam humiditatem,ſed denſitatem magnam;ratione cuius fortius reſiſtit diſpoſitionibus ignis, & propter hanc ineptitudinem materiæ maiorem intenſionem contrariarum qualitatum debet imprimere ignis in aquam ad introductionem propriæ formæ, & hinc fit, vt etiam per vtramque qualitatem operetur, non ſolum difficilius propter plura contraria corrumpenda, ſed tardius propter maximam indiſpoſitionem materiæ ex eiſdem contrariis qualitatibus, & aliis reſultantem.

Secundò probatur, quia ſummum ſummo modo difficilius 44
vincitur, quam non ſummum, vel quam ſummum, non tamen ſummo modo,ſed vt ignis fiat ex aqua,vincenda eſt ſumma frigiditas aquæ,& ſummo modo,hoc eſt per productionem caloris ſecundum ſummam intenſionem, vel certe paulo minorem, vt autem fiat ex aëre,non eſt vincendum ſummum ſummo modo,nec etiam per tantam intenſionē oppoſitæ qualitatis,ſed per longe minorē,quia ignis non requirit ſummam ſiccitatem,ſed

prope ſummam, & cum minori adhuc gradu intenſionis introduci poteſt forma propter ſimiles diſpoſitiones, quas repetit in materia,& ideo non ſolum facilius,ſed breuiori tempore.Vnde in vtroque ſenſu, quem exprimunt verba Ariſtotelis, vera eſt eius ſententia.

45 Ad primum argumentum in principio propoſitum concedendum eſt antecedens, quod probauerit Ariſtoteles poſſibilem eſſe tranſmutationem inter quæcunque elementa, quia omnia ſunt contraria;ſed neganda conſequentia, quod vbi maior eſt contrarietas,facilior ſit tranſmutatio, quia licet contrarietas ex vna parte ſit neceſſaria ad actionem, & paſſionem, ac tranſmutationem, ex alia vero continet repugnantiam inter formas,& diſpoſitiones; ratione cuius illæ agunt,vt eas expellant,& iſtæ reſiſtunt,ne expellantur, & reſiſtentia hæc retardat actionem, & tranſmutationem, & quo maior eſt contrarietas magis;& hinc fit tranſitus difficilior, atque prolixior inter elementa diſſymbola propter maiorem contrarietatem,& facilior ac breuior inter ſymbola propter minorem.

46 Ad ſecundum diſtinguendum eſt antecedens, quod non ſit difficilius expelli duo contraria à duobus contrariis agentibus, quàm vnum ab vno ſolo agente; nam vbi cætera ſunt paria, hoc eſt ſi eodem prorſus modo ſe habeant in omnibus, vnum, & duo ex parte agentis, & paſſi, verum eſt;non tamen ſi ſint diſparia, quia diuerſo modo ſe habent, & ita contingit in propoſito. Nam vt ignis conuertat in ſe aërem, ſola ſiccitas debet vincere humiditatem eius,licet ſummam;non tamen debet eam vincere ſummo modo, ſed longè inferiori eam vincere ſufficit: nam cum materia aëris præhabeat plures gradus caloris,quos in inſtanti intendit ignis vſque ad ſummum nullum contrarium inueniens, præhabeat etiam magnam raritatem, minor intenſio ſiccitatis ſufficit ad introductionem formæ ignis in materia affecta ſimilibus diſpoſitionibus:aqua verò nullam diſpoſitionem ſimilem præhabet in materia,ſed omnes diſſimiles,atque contrarias, & præterea frigiditatem aquæ debet vincere calor ſummo ferè modo, quia in materia ſic inepta maior intenſio caloris requiritur ad introductionem formæ, atque etiam ſiccitas eadem ratione debet in ſuo genere perfectius vincere humiditatem aquæ, quia propter indiſpoſitionem materiæ maior intenſio eius requiritur ad introductionem formæ; denſitas etiam aquæ iuuans reſiſtentiam frigiditatis, & humiditatis ex parte ſua retardat victoriam, quæ ideo difficilior eſt,& tardius cõſequenda.

47 Ariſtoteles verò,dum probauit faciliorem eſſe tranſitum inter elementa ſymbola, quia

Digitized by Google

quia pauciora corrumpantur, nempe vna ſola qualitas, intelligit plane pauciora illa, vel plura corrumpenda, vt ſe habent naturaliter in elementis, in quibus non ſunt cætera paria modo explicato, & ideo ratio eius efficaciter probat, non ſolum eſſe faciliorem ex eo, quod cum minori difficultate fiat, ſed etiam quia velociorem, vel breuiori tempore neceſſariò efficiendum. Quod verò vtraque etiam qualitas corrumpenda ſit in ſymbolis: nihil obſtat, quia vna tantum per ſe, alia per accidens: corruptio verò per accidens nullam penitus difficultatem addit, & ideo nec Ariſtoteles vllam mentionem eius fecit, ſed abſolutè in ſua ratione aſſeruit pauciora eſſe corrumpenda in tranſitu elementi ſymboli, quod patet intelligi de corruptione per ſe: hæc enim ſola deſeruire poterat ad intentum probandum.

Ad tertium concedendum eſt antecedens, quod ignis ad conuertendum in ſe aërem agit per ſolam ſiccitatem parum actiuam, & ad conuertendum ignem per calorem maximè actiuum: ſed neganda eſt conſequentia, quod citius, atque facilius conuertat in ſe aquam, quàm aërem, quia obſtat maxima ineptitudo, atque indiſpoſitio materiæ aquæ, à qua plus retardatur conuerſio, quàm iuuetur ab exceſſu actiuitatis eiuſdem caloris.

Ad teſtimonium Ariſtotelis pro ſecunda opinione adductum iam reſponſum eſt, probare quidem tranſitum inter ſymbola faciliorem eſſe, quia pauciora corrumpuntur, loquens de qualitatibus corrumpendis, vt ſunt in elementis, quo pacto non ſolum pauciores qualitates corrumpuntur, ſed breuiori tempore, vt probauimus. Ad argumentum verò concedendum eſt antecedens, poſſe dari tranſitum difficiliorem in eodem tempore factum, non tamen in elementis; in quibus propter modum, quo ſuperantur impedimenta, neceſſarium eſt, ſicut difficiliorem, ita prolixiorem eſſe tranſitum inter diſſymbola, vt iam fuit explicatum.

QVÆSTIO III.

An vnum elementum poſſit producere aliud ſpecie à ſe diuerſum.

VNum præſupponit quæſtio tanquam certum, & ab Ariſtot. ſuperius probatum, & aliud tanquam dubium 49
quærit. Præſupponit quidem quodlibet elementum poſſe generare aliud ſibi ſimile in ſpecie, vt ignis ignem, & aër aërem, ſicque de cæteris.

Et inquirit, an poſſit quodlibet elementum generare, vel producere aliud ſpecie à ſe diſtinctum, vt ignis aërem, aut aquam; & hæc ignem, vel terram, & id quidem tanquam cauſa efficiens eius; ſicut poteſt generare aliud ſibi ſimile in ſpecie. Et prima opinio affirmat poſſe. Quam videtur tenere Tolet. q. 8. huius libri ante primam concluſionem. Probatur teſtimonio Ariſt. & ratione. Ariſt. enim c. 4. huius libri aſſeruit, & probauit elemẽta omnia eſſe tranſmutabilia, non ſolum ab aliis corporibus, ſed à ſe inuicem; ita vt quodlibet poſſit ex quocunque generari, & concludens ſententiam hanc text. 26. eiuſdem capitis, ita ait: *Quapropter manifeſtum eſt, quod circularis erit generatio in ſimplicibus corporibus.* Sentit ergo quodlibet poſſe generare aliud, & ab eo generari; ſed generans aliud eſt cauſa efficiens eius: ergo ex mente eius tanquam cauſa efficiẽs poteſt quodlibet indifferenter producere aliud, non ſolum eiuſdem, ſed diuerſæ ſpeciei.

50 Probatur deinde ratione. Primo. Quatuor primæ qualitates ſunt quaſi ſemina elementorum, quia ſicut virtus ſeminis inducit formam viuentis, ſic iſtæ qualitates inducunt formas elementorum: ergo omne illud, quod poteſt inducere has qualitates poteſt etiam inducere formas ſubſtantiales eorum, ſed quodlibet elementũ poteſt producere vnam ſaltem qualitatem alterius elementi ſpecie à ſe diſtincti, vt ignis ſiccitatem, quæ eſt virtus terræ, & aër calorem, qui eſt virtus ignis: ergo conſequenter poterit idem elementum producere. Secundo, quia Ariſtoteles 1. lib. Metheo. ſumma 4. cap. 1. aſſerit ex aëre intra cauitates terræ detento generari aquam, & cauſam huius generationis eſſe terram, quæ ſua frigiditate deſtruit calorem aëris, & inducit frigiditatem ſufficientem ad introductionẽ formæ aquæ; ſed non poteſt eſſe terra cauſa tantum materialis talis generationis: ergo tanquam efficiens generat aquam ſpecie à ſe diſtinctam. Probatur minor, quia frigiditas ſumma eſt propria virtus aquæ: ergo quod producit eam efficienter, cenſetur producere efficienter aquam; ſed terra producit efficienter intenſam frigiditatem in materia aëris, ad quam ſequitur introductio formæ aëris, & generatio eiuſdem: ergo eſt cauſa efficiens aëris

51 ſpecie à ſe diuerſi. Præterea non datur ibi alia cauſa efficiens aquæ ex aëre genitæ, præter terram effectiuè inducentem vltimam diſpoſitionem: ergo illi debet tribui talis effectus, tanquàm cauſæ efficienti, & non ſolum materiali. Probatur tertio, quia maiorem virtutem habet vnum elementum ad producendum aliud, quàm mixtum, præſertim infimi ordinis, qualia ſunt ferrum, & lapis, ſed hæc poſſunt producere elementum ignis, quod cõſtat ſpecie differre ab eis: ergo à fortiori poterit vnum

elemen

Digitized by Google

elementum producere aliud ſpecie à ſe diuerſum. Probatur minor, quia per colliſionem ferri, & ſilicis generatur ignis, qui non poteſt tribui alteri tanquam efficienti, cum nihil ibi reperiatur, à quo poſſit ignis generari: niſi velis recurrere ad cauſas vniuerſales, quod videtur abſurdum.

Noſtra ſententia oppoſita eſt, & tria aſſerit. Primum eſt, 52
quod nullum elementum poſſit producere aliud ſpecie à ſe diſtinctum tanquam cauſa efficiens per ſe. Probatur primo, quia vnum elementum non poteſt producere aliud ſpecie diſtinctum tanquam cauſa vniuoca, neque tanquam cauſa æquiuoca: ergo non poteſt eſſe cauſa efficiens eius. Euidens eſt conſequentia, quia cauſa efficiens adæquatè diuiditur in vniuocam, & æquiuocam ſecundum communem conſenſum totius ſcholæ. Antecedens etiam per ſe notum eſt de cauſa vniuoca, quia hæc ſolum ſe extendit ad productionem effectus eiuſdem ſpeciei. Probatur autem de æquiuoca, quia cauſa æquiuoca duo habere debet reſpectu effectus. Primum, quod ſit eſſentialiter eo perfectior. Secundum, quod eum contineat eminenter. Et ex primo ſequitur euidenter, quod elementa minus perfecta non poſſunt eſſe cauſæ æquiuocæ elementi perfectioris, vt terra reſpectu ignis, ſicque de reliquis imperfectioribus. Ex ſecundo verò ſequitur, quod etiam perfectiora non poſſint eſſe cauſa æquiuoca imperfectorum. Probatur conſequentia, quia non continent ea eminenter, vt ignis non continet terram, neque aquam, vt ex duobus conuinci poteſt. Primo ex parte formæ ſubſtantialis cuiuſlibet elementi perfectioris, quæ particularis eſt, & limitata ad propriam ſpeciem, vt cætera corpora ſublunaria, etiam longè perfectiora elementis, quę licet perfectiora ſint aliis corporibus inferioris ordinis, vt homo perfectior cæteris animalibus, nullum tamen continent eminenter, neque producere poſſunt; quia continere eminenter inferiora corpora ſolum conuenit vniuerſalibus corporibus, vt cœleſtibus, à quibus ideo produci poſſunt. Secundo, ex parte diſpoſitionum, quia euidens eſt nullam cauſam efficientem poſſe producere formam, vel educere eam de potentia materiæ, niſi poſſit materiam ſufficienter diſponere pro tali forma in ea introducenda; ſed nullum elementum poteſt inducere in materiam diſpoſitiones ſufficientes pro forma alterius ſpeciei à ſe diuerſi introducenda: ergo euidens eſt, non poſſe illud producere tanquam cauſam eius efficientem. Pro- 53
batur minor, quia nulum elementum continet diſpoſitiones ſufficientes alterius ſpeciei diuerſi: ergo non poteſt materiam diſponere pro forma eius recipienda.

Aſſerit ſecundo noſtra ſententia; quod nec duo elementa

poſſint eſſe cauſa efficiens per ſe elementi tertij, quod de duobus elementis ſymbolis docuit expreſſè Ariſt.c.4. & eſt per ſe euidens. Nam cum conueniant in vna qualitate: & in duabus alijs contrarientur, vel corrumpitur illa, in qua cōueniunt, & remanent duæ contrariæ, & tunc nullum generabitur elementum, quia ex contrarijs qualitatibus conſtare non poteſt, vel corrūpuntur duæ contrariæ, & remanet cōmunis, ex qua minus poteſt conſtare elementum, quod ex duabus ſaltē conſtare debet. Quod verò non poſſit ex duobus elementis diſſymbolis generari tertium, probatur eiſdem ferè rationibus. Prima, quia nullū ex his elementis continet eminenter aliud ſpecie à ſe diuerſum; ergo nec vtrūque ſimul poteſt illud continere. Antecedens iam probauimus. Conſequentia verò ſic probanda eſt. Primo, duo elementa ſimul concurrentia non efficiunt vnum tertium per ſe ſubſtantialiter perfectius ſingulis eminenter aliquid continens, quod non continerent ſingula per ſe: ergo nec poſſunt tertiū elementū effectiuè producere. Secūdo, quia nullum corpus poteſt continere aliud eminenter, niſi ratione eminentioris formæ; ſed conſtat duo elementa ſimul ſumpta non habere eminentiorē formam, ſed duas tantum eiuſdem ordinis: ergo non poſſunt eminenter continere aliud elementum ſpecie diſtinctum ab vtroque, neque illud producere. Et ſi dicatur poſſe illud producere tanquam partiales cauſæ: ita vt ſingula diſponant materiam ſecundum vtramque qualitatem
34 requiſitam, & ideo ſufficienter diſponatur ab vtroque. Probo hoc eſſe falſum. Primo, quia tales diſpoſitiones non producuntur per ſe in ordine ad formam tertij, ſed ad proprias: forma vero tertij per accidēs ſequitur: ergo non ſunt cauſa per ſe. Secundo, quia formam elementi generandi in materia introductam naturaliter, & neceſſariò ſequitur qualitas in ſummo gradu, vt formæ aëris ſumma humiditas, ſed talē qualitatem in ſummo gradu neque continent, neque poſſunt producere duo elementa diſſymbola, etiam vt partiales cauſæ: ergo nec tertium elementum continebunt, aut producent tanquam cauſæ efficientes, vt ignis, & aqua non habent ſummam humiditatem aëri propriam: ergo nec poſſunt eam producere, & ex conſequenti, neque formam ſubſtantialem eius. Probatur tandem, quia quomodocumque duo elementa concurrant, non poſſunt eſſe cauſa per ſe alterius elementi ab vtroque diſtincti quia præter intenſionem vtriuſque ſequitur: ergo ad ſummum poſſent eſſe cauſa per accidens. Probatur antecedens, quia quodlibet intendit per ſe aſſimilare ſibi paſſum, & ſibi ſimile producere: ergo quodcūque aliud à ſe diuerſum ſequitur per accidēs.

Aſſerit

Aſſerit tandem noſtra ſententia, nullū corpus mixtum poſſe producere elementum, tanquam efficientem cauſam per ſe. Quod probari poteſt hoc modo. Nullum mixtum, vt tale continet eminenter elementa: ergo nec poteſt tanquam efficiens cauſa ea per ſe producere. Antecedens probatur, quia ſi mixtum contineret eminenter elementum, vel formam eius; neceſſariò deberet continere diſpoſitiones neceſſarias, eaſque inducere poſſe in materiam, vt illis medijs, educeret eamdem formam de potentia eius; ſed nullum mixtum, vt tale continet diſpoſitiones neceſſarias pro forma elementi: ergo nec poteſt eam educere de potentia materiæ, nec elementum producere. Probatur minor quia qualitates ſufficienter diſponentes pro forma elementi debent eſſe ſummę intenſionis, vel propè ſummæ, aut certè magnam habere intenſionem; ſed nullū mixtum habet primas qualitates ſub magna intenſione, ſed remiſſas, & temperatas: ergo non poteſt diſponere materiam pro forma alicuius elementi introducenda. 55

Reſtat igitur, vnum elementum ſolum poſſe eſſe cauſam efficientē per accidens alterius ſpecie diſtincti, vel aliquo modo materialem inducendo aliquam diſpoſitionem in materia pro forma talis elementi introducenda; & inſufficientem quidem, vt in ſolutionibus argumentorum explicabitur.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpōdeo, intentum eius ſolum fuiſſe probare aduerſus antiquiores Philoſophos, quod elemēta ſint tranſmutabilia, ita vt quodlibet poſſit corrumpi ab alio, atque etiam corrumpere aliud, & ex quocumque poſſit etiam quodlibet generari per ſe. In quo conſiſtit circulus elementarium generationum; ſed ex hoc non ſequitur vnum eſſe efficientē cauſam per ſe alterius diſtincti à ſe ſpecie, ſed ſolū, quod ex quocumque tāquam ex termino à quo poſſit aliud generari. 56

Ad primum argumentum concedendum eſt antecedens primi enthimematis, quod primæ qualitates ſunt quaſi virtutes ſeminales elementorum; ſed diſtinguendum conſequens, quod agens potens eas producere, poterit etiam producere elementa ipſa; nam ſi poſſit vtramque qualitatē cōuenientem eidem elemento producere in eo gradu intenſionis, quo ſequuntur naturaliter formam elementi in materia, vel certè in eo, in quo ſunt diſpoſitiones ſufficientes in materia ad introductionem formæ eius, poterit elementum ipſum producere, non tamen ex eo, quod poſſit vnam tantum; præſertim ſi non ſit prima, quæ conuenit elemento in ſummo gradu, quod verò nullum elementum hoc poſſit probauimus, & ideo non ſequitur, quod poſſit producere elementum diſtinctum à ſe ſpecie.

Ad ſecun

Ad ſecundum conceſſa maiori & minori, neganda eſt conſequentia, quod terra ſit cauſa efficiens per ſe aquæ productæ ex aëre;ſed ſolum eſt efficiens per accidens,in quantum inducens frigiditatem,vt aërem in ſe conuerteret,per accidens conſecuta eſt productio aquæ;nec ſufficeret,terram produxiſſe frigiditatem,etiam per ſe ordinatam ad generationem aquæ, vt eſſet cauſa efficiens eius, quia non ex vi ſoliusfrigiditatis, niſi humiditate præſuppoſita in materia, (cuius conſtat terram non fuiſſe,nec potuiſſe eſſe efficientem cauſam) conſecuta eſt generatio aquæ, quia, vt aliquid dicatur educere formam de potentia materiæ,& producere compoſitum, non ſatis eſt aliquam inducere diſpoſitionem in materia conueniẽtem formæ, niſi inducat ſufficientem,ita vt eam neceſſariò ſequatur forma. Cuius ratio eſt,quia vt ſequatur forma, integra requiritur diſpoſitio:ergo vt agens ſit cauſa formæ, neceſſe eſt, vt integram poſſit producere.

58 Et ſi dicatur ex hac ſolutione ſaltem ſequi, quod duo elementa poſſint eſſe cauſa tertij. Probatur conſequentia, quia vtrumque ſimul, tanquam vna cauſa totalis poterit vtramque qualitatem producere,& conſequenter integram, atque completam diſpoſitionem materiæ,& ideo educere formam de potentia eius,& producere compoſitum, vt ſi ignis, & aqua inter ſe agant,& corrupta frigiditate aquæ, & ſiccitate ignis permaneant in materia humiditas,& calor,quæ ſunt propriæ diſpoſitiones aëris.Reſpondeo in tali caſu vtrumque corrumpi,quare euidens eſt,neutrum eſſe poſſe cauſam tertij,cum iam non ſint, dum tertium ſequitur,neque aliquid eorum permaneat præter nudam materiam;quod autem non eſt, nullam poteſt efficientiam habere.Si verò corrumpatur aqua,& permaneat ſolus ignis,neutrũ poteſt eſſe cauſa per ſe aëris propter duo. Primum, quia præter intenſionem vtriuſque ſequitur; ideo ſolum poſſunt eſſe cauſa per accidens. Secundum, quia de aqua non permanente certum eſt, & de igne non minus, certum, cum non inducat ſufficientes diſpoſitiones. Quod verò humiditas aquæ permaneat,quæ eſt virtus eius,non ſufficit, nam præterquam, quod non eſt ſufficiens diſpoſitio pro forma aëris, nec poteſt eſſe cauſa efficiens,etiam inſtrumẽtalis,quia licet virtus agentis in eo exiſtens ſit cauſa efficiens inſtrumentalis ſubſtantiæ, quæ generatur, ſed diſpoſitio producta in materia ſolum poteſt eſſe cauſa diſponens, quæ ad materialem reducitur, vt in primo libro probauimus.

59 Ad vltimum de generatione ignis ex aëre per colliſionem ferri, & ſilicis negandum eſt, quod ab his corporibus mixtis produ

producatur tãquam à cauſis efficientibus per ſe. Nam ſiue producatur ignis ex eo, quod exſiccatus iam aër per admixtionem terreſtris exhalationis, & diſtractus ad maiorem locũ per impulſum ei impreſſum ab eiſdem corporibus, & ideo nimis rarefactus, & per rarefactionem diſpoſitus ad ſuſcipiendum intenſiorem calorem cauſatum per accidẽs ex motu: quæ diſpoſitiones ſufficientes eſſe cenſentur ad introductionem formæ ignis in eadem materia aëris. Siue producatur per ſiccitatẽ cauſatam in aëre ab eiſdem corporibus, nempe lapide, & ferro, & per nimium calorem, & raritatem ei impreſſam per motum. Aut non producatur ex materia aëris, ſed ex materia alicuius exhalationis terreſtris in poris eiuſdem ſilicis incluſæ. Vel tandem ex materia alicuius particulæ eiuſdem lapidis, quæ intenſam ſiccitatem habeat, vt oſtendit eius durities, & cuius calor intendatur per motum. Quocumque inquam ex his modis fiat, non poteſt fieri à ferro, & lapide tanquam à cauſis efficientibus per ſe, ſed omnino per accidens, quia non ſunt cauſa per ſe intenſarũ diſpoſitionũ: quidquid enim caloris, raritatis, aut ſiccitatis producunt in aëre per motum, per accidens efficiunt, quia motus non eſt cauſa per ſe caloris, vel aliarum qualitatum; ſed ſolum per accidens, vt per ſe notum eſt, & conſequenter, neque corpora ipſa per colliſionem, quæ motus localis eſt. Cauſa igitur per ſe educens formam ignis de potentia huius, vel illius materiæ, & producens conſequenter ignem ex ea ſunt virtutes cœleſtes, ad quas pertinet ſupplere omnes defectus particularium cauſarum. Conſtat autem nullam dari particularem cauſam per ſe effectus producti in caſu iſto: ergo neceſſe eſt ad vniuerſales recurrere: quemadmodum recurritur neceſſariò in generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ: habent autem influentiæ cœleſtes virtutes producendi elementa; cum conſtet poſſe ab eis produci, & in diuerſis caſibus verè produci omnes primas qualitates, quæ ſunt diſpoſitiones ſufficientes pro formis elementorum, & eas cõſequuntur naturaliter in materia. Et quod de igne producto in caſu iſto dicimus, dicendum eſt de elementis productis ex materia aliorũ, ita vt quotieſcũque ex vno elemento, vel duobus producitur aliud diuerſæ ſpeciei, cauſa per ſe educẽs formam de potentia materiæ, & producens tale elementum ſint cœleſtes virtutes, quia nec elementa ipſa, (vt probauimus) poſſint eſſe cauſa efficiens principalis per ſe, neque inſtrumentalis per diſpoſitiones in materia remanentes, quas probauimus, non poſſe efficienter concurrere ad introductionem nouæ formæ, nec expulſionem antiquæ, ſed ſolum in genere cauſæ materialis.

CAPVT

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De elementis autem ex quibus corpora conſtituta ſunt, &c.

Breuis expoſitio textus.

1 CApite præſenti agit Ariſtoteles de generatione mixtorum ex elementis, & hoc eſt intentum eius. Diuiditur autem in tres partes. In prima,propoſito dubio de generatione mixtorum ex elementis, refert duas opiniones iuxta quas poterit dubium ſolui;oſtenditque difficultatem vtriuſque. In ſecunda parte ſoluit dubium iuxta veriorem.Et tandem in tertia docet,& probat quodlibet mixtũ cõſtare quatuor elemẽtis.

Proponit ergo dubium, an, & quonam modo mixta poſſint generari ex elementis. Pro cuius ſolutione præſupponendum eſſe ait,duplicem fuiſſe opinionem de elementis. Vna eorum, qui aſſerunt elementa omnia habere communem materiam, & ideo eſſe tranſmutabilia;immò eo ipſo,quod tranſmutabilia ſunt,neceſſarium eſſe,vt habeant communem materiam.Altera fuit,Empedoclis negantis elementa eſſe tranſmutabilia ſecundum ſubſtantiam,& conſequenter integra concurrere ad compoſitionem mixti ſecundum materiam, & formas ſubſtãtiales, ſed diuiſa in partes minutiſſimas, & ſecundum eas permixta. Sed arguit aduerſus vtramque opinionem,vt difficultatem eius oſtendat. Et primo aduerſus hanc ſecundam, quia ex ea (ait) tria ſequuntur inconuenientia. Primum eſt, quod nec daretur vera mixtio, neque corpus vere mixtum, ſed vtrumque ſecundum ſolam apparentiam; & ideo reſpectu imperfectioris ſenſus non percipientis diſtinctionem partium minimarum diceretur mixtum; non ſecundum apprehenſionem ſenſus perfe-
2 ctiſſimi,qui eas diſtingueret,perciperetque non eſſe mixtas.Secundum inconueniens eſt, quod etiam ſi daretur verum mixtum,non poſſent ſaltem dari in eo ſimilares partes, vt caro, & os,quod probat,quia partes iſtæ ſunt homogeneæ, & eiuſdem rationis, ſed elementa ſecundum proprias ſubſtantias ſunt diuerſæ rationis; & vt ſic diuerſa ea componunt:ergo impoſſibilis eſt talis compoſitio. Tertium verò inconueniens ſequi-
3 tur ex ea, quod non ex quacſique parte mixti poſſent generari omnia quatuor elementa, ſed ex vna parte vnum, & ex altera alterum,quemadmodum ſi ex vna parte ceræ fiat circulus,& ex altera

altera figura piramidalis,quæ probauit eſſe falſa capite 10. primi libri docens, quod ſicut quælibet pars mixti eſt mixta, & ideo conſtat quatuor elementis; ita ex quacumque poſſunt generari quatuor elementa, quemadmodum ex qualibet parte ceræ poteſt formari quælibet figura. Ex quibus ſequitur iuxta hanc opinionem non poſſe ex elementis generari mixtum.

Sed arguit etiam aduerſus aliam, probatque nec iuxta illam 3 eſſe poſſibilem talem generationem hoc modo. Dum elementa concurrunt ad generationem mixti, vel corrumpuntur omnia,vel aliquod tantum,& permanet aliud. Si dicatur primum, ſequitur nihil permanere ex elementis in mixto præter ſolam materiam, ex ſola autem materia non poteſt fieri mixtum; & iam quod fieret per introductionem formæ mixti, nihil commune haberet mixtum cum elementis, cum materia illa elementorum tantum ſit, non mixti. Si verò dicatur ſecundum, ſequitur non dari mixtionem veram, ſed quæ vocatur mixtio, erit corruptio vnius, & generatio alterius, ſicut dum generatur ignis ex aëre, aut quid ſimile:quare nec iuxta hanc opinionem poterit mixtum generari ex elementis.

In ſecunda verò parte reſpondet dubio propoſito duobus præſuppoſitis,quorum primum eſt,quod quatuor primæ qualitates, quæ ſunt virtutes elementorum, habent latitudinem intenſionis,& remiſſionis. Præſupponit ſecundo; dupliciter poſſe aliquid eſſe,aut denominari calidum,ſicque de cæteris qualitatibus; vno modo actu,& ſimpliciter, quando habet in ſe totam latitudinem caloris, hoc eſt, totam eius intenſionem, vt ignis, dum eſt in ſua naturali diſpoſitione dicitur actu, & ſimpliciter calidum,& calidum hoc modo ſumptum ſolum eſt frigidum in potentia,quia nihil caloris,actu habet,ſed habere poteſt.Secundo modo aliquid dicitur calidum,actu quidem,non tamen ſimpliciter,ſed ſecundum quid, quia aliquid caloris habet actu; & quod ita calidum eſt,poteſt etiam aliquid frigoris habere actu, & vocabitur calidum frigidum.

His ſuppoſitis reſpondet dubio hac diſtinctione: elementa 4 duobus modis applicari poſſunt ad agendum.Primo,ita vt omnino vnum ſuperet aliud. Secundo, ita vt non omnino, ſed ſecundum diuerſas qualitates,ac ſecundum quamdam proportionem vnum ſuperet aliud, & ſuperetur ab eo. Et ſi applicentur primo modo,non ſequetur mixtio,ſed generatio vnius, & corruptio alterius. Si verò ſecundo modo,ita agent,& patientur,vt propriæ qualitates eorum remittantur, & ad certum gradum attemperentur; ſub quo temperamento conſeruari non poterunt, quia in maiori gradu intenſionis poſtulant qualitates ad

ſui conſeruationem : corrumpentur ergo , & introducetur in materia eorum forma mixti , cuius diſpoſitio conueniens ſunt quatuor ipſæ qualitates ſic attemperatæ ; & cum qualitates iſtæ attemperatæ habeant latitudinem intenſionis , ſecundum eam habet latitudinem tale temperamentum ; nam attemperari poſſunt , ita vt calor vno gradu , aut dimidio , aut minori parte intenſionis excedat frigiditatem , vel vt excedat duplici gradu, vel vno cum dimidio , vel cum minori parte. Et eodem modo poteſt frigiditas excedere calorem ; ſicque de humiditate , & ſiccitate ; & ſecundum hos exceſſus actiuos , & paſſiuos diuerſa ſunt temperamenta , & ſecundum diuerſa temperamenta introducitur in materia elementorum forma huius mixti , vel illa , quæ tale , vel diuerſum temperamentum poſtulant ; & generantur diuerſa mixta. Et his modis poteſt mixtum fieri ex elementis per veram mixtionem iuxta primam opinionem in principio capitis adductam , quæ propria eſt ipſius Ariſtot. & vera. Secundum opinionem verò Empedoclis nullo modo fieri poteſt vera mixtio , neque verum mixtum ex elementis , vt argumento illo ad tria impoſſibilia ducente probatum eſt,quod ideo non ſoluit , quia conuincere arbitratur illam opinionem eſſe falſam.

5 Sed reſpondet duplici argumento contra propriam ſententiam à ſe propoſito. Et ad primum ait concedendum eſſe, quod elementa applicata ad mixtionem non omnino corrumpuntur, ſed per mutuam actionem , & reactionem remittit virtutem, vel qualitatem , aut qualitates eorum , ita vt ſub ea ſic remiſſa conſeruari non poſſint , & ideo omnia corrumpuntur, & generatur mixtum , cuius propria diſpoſitio ſunt quatuor qualitates ad talem gradum remiſſum attemperatæ. Negandum verò eſt ſolam materiam elementorum permanere , quia etiam permanent qualitates , quaſi refractæ , aut remiſſæ , eædem quidem ſecundum ſpeciem , vel numerum iuxta diuerſas opiniones de ſubiecto accidentium. Ad ſecundum , negandam quoque eſſe conſequentiam docet , quod mixtum non fiat ex elementis, neque elementa ex mixto , quia materia elementorum communicatur mixto, & præter materiam qualitates attemperatæ diſponentes eam ad introductionem formæ ſubſtantialis eiuſdem mixti , & ratione vtriuſque verè , & propriè dicitur mixtum fieri ex elementis : & cum elementa per propriam materiam, & virtutes proprias permaneant in mixto, verè, & propriè etiam dicitur ex mixto fieri , dum per corruptionem conuertitur in elementum.

CAPVT

CAPVT VIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Omnia autem mixta corpora quæcumque circa medij locum ſunt, &c.

Breuis expoſitio textus.

BReue admodum eſt caput hoc, cuius intentum eſt probare, 6
quod mixta omnia contineant quatuor elementa. Diuiditur autem in duas partes. In prima probat intentum duplici ratione. In ſecunda verò docet inter elementa omnia ſolũ ignem nutriri. Probat ergo in prima parte, quod in mixto ſint omnia quatuor elementa ſecundum proprias virtutes. Mixta, quæ fiunt in terra, conſtant quatuor elementis: ergo idem eſt de cæteris. Antecedens ſic probat. Hæc mixta conſtant terra, & aqua: ergo etiam aëre, & igne, quæ ſunt eis contraria. Conſequentiam probat, quia generatio ex contrariis debet fieri; & contraria idem ſubiectum reſpiciunt, circa quod poſſunt ſe expellere. Antecedens verò ſic oſtendit. Hæc mixta conſeruantur in terra, & ad illam mouentur naturaliter, ſi ſeparata ſint: ergo participant naturam eius, quia ſimile à ſuo ſimili conſeruatur, & ad ipſum naturaliter mouetur. Terra verò ſicca admodum eſt, & ideo quaſi coagulari indiget, vt figuram mixti recipere poſſit, & iuxta naturam eius conſiſtentẽ, ac terminabilem fieri; ita vt niſi humido foueatur, conuertatur in puluerem: hæc autem ab aqua debet accipere, quæ non ſolum humida eſt, ſed partes terræ ſubintrare, & quaſi peruadere poteſt: quod non habet aër, etiam ſi in ſummo gradu ſit humidus, & ideo neceſſe eſt, mixta non ſolum aqua, ſed terra conſtare; igne verò, & aëre, quia contrarij ſunt. Secundò 7
probat ex nutritione per quam producitur pars ſubſtantiæ ſimilis eidem ſubſtantiæ viuenti, cui ſuperuenit, & producitur per conuerſionem alimenti: ergo alimentum eiſdem conſtare debet, ac ſubſtantia corporis viuentis; vt ita verum ſit, quod ex eiſdem nutrimur, ex quibus geniti, vel compoſiti ſumus; ſed nutrimentum conſtat quatuor elementis: ergo etiam mixtum, quod ex eo nutritur. Minorem probat argumento à maiori in plantis; nam ſi aliquod eſſet alimentum ſimplex, maximè alimentum plantarum, quæ magis terreſtres ſunt, & ideo alimento maximè ad terræ ſimplicitatem accedente nutriri debent; ſed alimentum plantarum conſtat quatuor elementis: ergo quodcumque aliud. Minorem probat experientia agricolarum, qui,

vt plantas nutriant, ac foueant, aquam terræ permiſceant, vt ex vtraque permixta alimenta eis præparent, & applicent. In ſecunda parte docet ignem ſolum inter elementa nutriri, quod probat, quia nutrimentū ſic ſe habet ad nutritum tanquam materia, cum in ipſum conuertatur: nutritum verò quaſi forma eius eſt, cum ei præbeat formam; ſed ignis inter omnia elementa eſt formalis: ergo maximè conuenit ei nutriri. Minorem probat ex motu eiuſdem ignis, per quem tendit in orbem Lunæ, qui quaſi forma eſt corporum ſublunarium, cum ea terminet, atque contineat. Vnde ſequitur ignem ei eſſe ſimilem, quia vnumquodque mouetur naturaliter in ſuum ſimile tanquam in terminum ſui motus; & ideo eſſe formalem, ſicut ille formalis eſt. Nutritio verò, quam aſſerit Ariſtoteles conuenire igni, non eſt propria, quia non fit per intus ſumptionem, ſicut nutritio viuentium, ſed per iuxta poſitionem pabuli.

TRACTATVS DE MIXTORVM TEMperamentis.

QVÆSTIO I.

Quidnam ſit, vel in quo conſiſtat temperamentum mixtorum.

8 Temperamentum mixti (vt à nominis ſignificatione incipiamus) vocatur congrua illa diſpoſitio, quam forma ſubſtantialis mixti corporis poſtulat, vt introducatur, & conſeruetur in materia. De qua merito dubitamus, quidnam ſit? vel in quo conſiſtat? Præſupponendum eſt autem non conſiſtere in proportione primarum qualitatum formaliter ſumptarum pro relatione. Nam temperamentum mixti ſignificat congruam diſpoſitionem præcedentem in materia pro introductione, & conſeruatione formæ ſubſtantialis eius; ſed relatio nihil ad diſponendam materiam confert, & longè minus ad conſeruationem, quia nec materia præparatur relationibus ad ſuſcipiendam formam; nec forma conſeruatur relationibus, ſed qualitatibus: ergo temperamentum non in relatione, ſed in qualitate vna, vel multis conſiſtere debet. Secundo, quia in mixtis dantur contraria temperamenta, per quæ agere poſſunt, & pati;

& pati ; ſed relatio contrario caret ; & actiua non eſt: ergo in
ea non conſiſtit temperamentum ; ſed in qualitatibus vtrumque habentibus.

Quo ſuppoſito, prima opinio tenet temperamentum mixti 9
eſſe vnam ſimplicem qualitatem diſtinctam à primis, quæ ex
corruptione earum ſequitur. Itaque ſicut in mixtione corrumpuntur
formæ ſubſtantiales elementorum, & ſuccedit eis vna
forma ſubſtantialis mixti, in qua virtute continentur, ita corrumpuntur
omnino qualitates elementorum, vt non permaneant
in mixto, neque eædem numero, neque ſpecie, ſed eis
ſuccedat vna qualitas diſtincta, in qua virtute continentur. Ita
Auicena 1. Sufficientiæ cap. 10. Albertus Magnus 2. Phyſic.
tract. 2. cap. 1. Scotus in 2. diſtinct. 15. quæſt. vnica. Diuus Thomas
in his Commentariis lect. 24. ad finem. Probatur primo ex
diſpoſitione corporis viuentis, nam effectus adeo diuerſi, qui
fiunt ab anima, caloréque naturali tanquam inſtrumento eius,
non poſſunt fieri per ſolam proportionẽ primarũ qualitatum,
etiam ſi diuerſa hæc ſit in partibus etherogeneis viuentis: ergo
neceſſe eſt ponere diuerſas qualitates in diuerſis partibus pro
diuerſis effectibus præſtandis. Probatur minor, quia etiam ſi
eadem eſſet, vel diuerſa proportio primarum qualitatum in pede,
aut brachio, quæ eſt in ſtomacho, non fieret in eis chylus
pro ſanguinis productione: ergo ponenda eſt peculiaris qualitas
diſtincta à primis, immo diſtincta in ſingulis membris corporis
viuentis, vt produci in eis poſſint effectus adeo diuerſi.
Secundo, quia ſi temperamentum mixti conſiſteret in proportione
primarum qualitatum, in indiuiſibili conſiſteret, cum
proportio conſiſtat in indiuiſibili, ſicut æqualitas; ſed temperamentum
non poteſt conſiſtere in indiuiſibili: ergo neque in 10
proportione primarum qualitatum; ſed in qualitate ab eis diſtincta
habente latitudinem. Probatur minor, quia ſi temperamentum
conſiſteret in indiuiſibili, quælibet mutatio alicuius
primæ qualitatis ſecundum intenſionem, etiam minimam diſſolueret
temperamentum naturale mixti: & cum ſanum ſit corpus,
dum habet temperamentum ſibi naturaliter debitum, ſequitur
ſanitatem quoque conſiſtere in indiuiſibili; & ideo ſtatim,
ac tantiſper calor intenditur, vel quælibet alia qualitas ſanitatem
amittere, morbúmque incurrere; quod eſt contrarium
communi conſenſui Medicorum omnium, atque euidenti experientiæ;
nam experimur ſæpe hominem per exceſſum motus,
vel alia de cauſa nimis incaleſcere, & tamen nec debitum temperamentum
amittere, nec præhabitam ſanitatem.

Secũda opinio nõ tollit quatuor qualitates primas à mixtis, 11

QQ 3

ſed addit præter illas alteram, ita vt illæ quaſi fundamentum eius ſint, temperamentum verò non conſiſtat formaliter in proportione illarum, ſed in quinta illa qualitate. Pro hac nullum auctorem inuenio, ſed ſolum rationem hanc non contemnendam. Si temperamentum mixti conſiſteret in ſola proportione primarū qualitatum, ſequeretur paſſim interire quodlibet mixtum, quod eſt abſurdum. Probatur conſequentia, quia proportio primarū qualitatum debilis eſt, & parum firma, facileque mutatur à cauſis extrinſecis, vſque adeo, vt propter nimiam intenſionem caloris, facile extinguatur frigus, & è contra propter intenſionem frigoris extinguatur calor, ſed vna qualitate extincta, extinguitur omnino temperamentum in proportione omniū conſiſtens, & conſequenter extinguetur mixtum, non valens conſiſtere ſine temperamento, quo medio conſeruatur forma in materia: quare neceſſe eſt ponere quintam qualitatem ſua virtute continentem omnes quatuor, in qua conſiſtat temperamentum, & per quam poſſint defectus omnes primarum reparari, & quælibet earum ſi nimis remittatur intendi, & corroborari; & ita diu conſeruetur temperamentum in eiſdem primis qualitatibus fundatum, & ex conſequenti mixtum.

12 Tertia opinio eſt quaſi media inter has duas extremas, nam ex vna parte tollit à mixto quatuor primas qualitates elementorum. Ex altera verò ponit duas alias, vnam mediam inter calorem, & frigus; & alteram inter ſiccitatem, & humiditatem. Ita Saxonia quæſt. 19. huius libri. Fundamentum huius ſententiæ eſt quia per has qualitates medias commodius poſſunt fieri effectus omnium primarum qualitatum, quàm per ipſas primas: quæ ratione contrarietatis formalis, quam habent, poſſunt ab aliis agentibus intendi, & remitti, & ideo intenſiores, vel remiſſiores effectus præſtare, quàm naturæ corporis mixti conueniat.

Vltima opinio tenet temperamentū mixti conſiſtere in proportione primarum qualitatū, nec præter eas aliam qualitatem ponendā, quæ ſit temperamentum. Ita Marſil. q. 22. huius libri. Fernelius lib. 2. Philoſ. c. 3. Tolet. q. 18. huius libri, Conimb. c. 8. huius lib. q. 1. art. 1. & eſt cōmunis inter recentiores, & tanquam probabilior tenenda. Et in primis videtur expreſſa D. Thom. 1. part. quæſt. 76. artic. 4. ad 4. vbi nullam aliam qualitatem præter primas attemperatas ponit, quas dicit eſſe ſufficientem diſ-

13 poſitionem pro forma mixti. Sed probatur ratione. Primo aduerſus primam ſententiam, quia temperamentum non eſt aliud, quàm debita diſpoſitio, per quam conſeruatur forma in materia, ſed debita hæc diſpoſitio conſeruans non poteſt eſſe aliud præter primas qualitates attemperatas ad certum gradum: ergo in hac

In hac proportione,ſeu temperie primarum qualitatum,& non
in alia qualitate ſuperaddita conſiſtit temperamentum.Proba-
tur minor, quia per eamdem diſpoſitionem conſeruatur forma
in materia, per quam introducitur in ea, quia introductio or-
dinatur ad conſeruationem; ſed primæ qualitates,ita propor-
tionatæ ſunt conueniens, & naturalis diſpoſitio pro forma
mixti introducenda,atque etiam ſufficiens,ita vt non ſit neceſ-
ſaria alia qualitas diſponens præter illas: (quod etiam fatentur
aduerſarij,cum nemo ſit, qui aliam qualitatem præter quatuor
primas ponat ad introductionem formæ mixti neceſſariam)er-
go nec alia debet poni pro eadem conſeruanda,& ideo nec pro
temperamento mixti. Secundo, quia Medici omnes, immo &
omnes Philoſophi aſſerunt viuentia omnia corporea ex pro-
pria natura afferre ſecum internam cauſam morborum, om-
nium, atque etiam ſenectutis, & corruptionis, & hanc cauſam
eſſe,quod ex contrariis,& inter ſe pugnantibus ſit compoſitum:
quod patet eſſe falſum,ſi vna tantum qualitas ſit temperamen-
tum eius,& primas qualitates elementorum non habeat, quia
contrarietas in vno ſolo non ſaluatur,ſed duo extrema, vt mi-
nimum requirit.Et ſi dicatur qualitatē illam virtute continere
contrarias. Probatur id non ſufficere, quia ſicut non eſt ſibi 14
contraria propter virtualem continentiam contrariorum, ita
non poteſt eſſe principium corruptionis,quæ in ſola contrarie-
tate conſiſtit. Tertio, ad mutuam actionem, & paſſionem, ad
mutuámque actionem, & reactionem, atque etiam veram paſ-
ſionem,& corruptionem neceſſe eſt ponere in mixto qualitates
formaliter contrarias, quales ſunt primæ elementorum, quæ ſi
non ponantur, non poterit reſiſtere elementis in ſe agentibus,
ſed in inſtanti corrumpetur ab eis. Probatur aperte, quia for-
malis, & actualis reſiſtentia non poteſt dari, niſi inter formali-
ter, & actualiter contraria; ſed illa qualitas non eſt actu, &
formaliter contraria alicui: ergo per illam non poteſt actu, &
formaliter mixtum reſiſtere elementis.

Probatur deinde, quod non detur quinta qualitas, quæ ſit
temperamentum exiſtens in mixto,cum quatuor primis contra
ſecundam opinionem, quia operationes qualitatibus elemen-
torum, proprias exercere poteſt mixtum per primas qualitates;
immo per has poteſt reſiſtere contrariis, & ſe defendere ab
illis, & non per illam, vt probauimus: ergo ſuperflua eſt talis
qualitas, quia ſine neceſſitate ponitur. Probatur conſequentia,
quia nec ad reparandos defectus primarum qualitatum requi-
ritur; ſed ſicut in elementis ad recuperandam intenſionem
amiſſam cuiuſlibet qualitatis non requiritur alia qualitas, ſed

virtute propriæ formæ ſubſtantialis, ſe reducit elementum ad intenſionem ſibi debitam, niſi impediatur; ita mixtum poteſt virtute propriæ formæ ſe reducere ad intenſionem amiſſam ſuæ qualitatis; & hoc ſatis eſt, vt non facile extinguatur. Quod ſi contraria ſint potentiora, extinguetur, quia corruptibile eſt: quare corruptio eius non debet pro inconuenienti adduci.

15 Probatur tandem non dari in mixto duas illas qualitates medias inter primas pro temperato mixti aduerſus opinionem tertiam, quia per experientiam tactus cognoſcimus mixtum habere calorem,& frigiditatem in ſuo ſtatu naturali;ſed mediæ illæ qualitates non poſſent cauſare ſenſationem caloris, & frigiditatis:ergo falſum eſt eas ponere pro extremis.Probatur minor,quia ſicut ſolus formalis calor,vel lux poteſt ſentiri per viſum,& formalis ſonus per auditum;ita ſolum formalis calor,& frigus poſſunt ſentiri per tactum.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum eſt antecedens, quod non ſufficiat diuerſa proportio primarum qualitatum,vt per diuerſa membra corporis viuentis poſſit anima per ſuas potentias, & inſtrumenta præſtare effectus diuerſos.Sed reuera fiunt diuerſi effectus in diuerſis partibus propter diuerſum temperamentum primarum qualitatum, ſimul cum ſecundis ex eo procedentibus.

16 Ad ſecundum conceſſo antecedenti,quod naturale temperamentum in indiuiſibili conſiſtat,neganda eſt prima conſequentia,quod per quemcunque exceſſum caloris,aut frigoris ex illis cauſis prouenientem diſſoluatur, nam cum temperamentum ſit ſecundum ſe permanens, cum ſit diſpoſitio naturalis corporis, non quicunque exceſſus ex cauſa facile ſuperueniente, & cito tranſeunte procedens,dicitur illud diſſoluere,nam ſtatim à propria natura reducitur ad naturalem ſtatum: quod ſi diuturnus ſit,diſſoluetur quidem,& mixtum non habebit ſtatũ naturalem, ſed violentum,& cenſebitur eſſe in via ad corruptionẽ.Secunda vero conſequentia de ſanitate,& morbis concedenda eſt;ſed diſtinguendum cõſequens;nam ſanitas,& morbus dupliciter poſſunt ſumi,nempe in rigore Philoſophico,& ſic verum eſt ſanitatem in indiuiſibili conſiſtere, & per quemlibet exceſſum, vel defectum intenſionis ex cauſa aliquantulum permanente procedens,tollit,& morbum incurri.Sed non ſumitur ſub hac Phyſica formalitate à Medicis,ſed prout notabiliter lædit,vel proxime lędere poteſt operationes corporis,& membra eius grauare,ne proprias poſſint functiones, aut munera exercere. Et hoc modo poſſet forte vocari morbus practicè:ille vero videtur eſſe morbus quaſi ſpeculatiuus tantum,de quo cura eſt Medicis ſolum

lum in gymnaſiis,vbi de natura eius diſputant.De morbo verò in alia acceptione agunt Medici cum infirmis,& ideo hunc ſolum communi modo loquendi morbum vocant, ex quo poteſt eis lucri aliquid prouenire.Fundamentis vero aliarum opinionum ſatisfecimus in confirmatione noſtræ,& ideo non oportet ſolutiones repetere.

QVÆSTIO II.

An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus?

DVplex temperamentum diſtinguunt Medici,atque Philoſophi;vnum vocant temperamentum iuſtitiæ, vel æquale quoad iuſtitiam; & eſt illud,quod conſtat primis qualitatibus in eo gradu intenſionis,aut in ea proportione,quæ conueniens eſt formæ mixti, etiamſi in gradu inæquali contineat omnes qualitates. Ideo enim vocatur temperamentum iuſtitiæ, quia quod debitum eſt alicui,ex iuſtitia ei confertur:ergo illud temperamentum, quod debitum eſt formæ mixti, merito vocatur æquale,vel cōueniens quoad iuſtitiam.Aliud poteſt excogitari temperamentum æquale ad pondus, quod conſtat ex quatuor qualitatibus in gradu intenſionis omnino ęquali,nempe calore vt quatuor, frigiditate vt quatuor; & pariter de cæteris. Et de temperamento iuſtitiæ nulli dubium eſt, quin detur in mixtis; ſed certum eſt dari in omnibus, quæ ſunt in ſtatu naturali,hoc eſt naturæ ſuæ conuenienti,ideo de ſolo temperamento æquali ad pondus quærimus,an detur in mixtis,vel ſaltem in aliquo. 17

Et prima opinio negat omnino dari tale temperamentum in aliquo mixto. Ita Auicena ſent.1.doct.3. c.10. Auerroes 1.lib. de cœlo comment.7.10.Meth.comm.21.4.Metheo.comm.10. & 2.lib.de Gener.comm.48.quem ſequuntur omnes Arabes.D. Thom.in 2.diſt.19.q.vnica art.4.& in 3.diſtin.16.q.1.art.1.Michael de Medina in ſua Pareneſi Conciliator dif.18.& hanc ferè ſequitur Tol.q.11.huius libri, apertè aſſerens tale temperamentum vix dari poſſe in rerum natura. Probat Auerroes primo, quia ad mixtionem non poſſunt concurrere qualitates in æquali gradu intenſionis; ergo neque ad mixtum. Euidens eſt conſequentia,quia temperamentum mixti reſultat ex mixtione elementorum,per quam corrumpuntur: ergo ſi mixtio non ſit ex qualitatibus in ęquali gradu intenſionis concurrentibus,nec temperamentum mixti poteſt ex eis in æquali gradu conſtare. Sed probatur minor,quia ſi qualitates elementorũ cōcurrerent 18

ad mixtionē in gradu intenſionis æquali, non ſequeretur actio, nec fieret mixtio, quia ab æquali proportione non ſequitur actio. Quod poteſt confirmari, quia vel mixta ſunt perfecta, quæ conſtant quatuor qualitatibus elementorum; vel imperfecta, quæ non omnes habent. Si perfecta, omnia ſunt fortia, atque conſiſtentia, in quibus prædominatur terra, vt patet in omnibus, quæ degunt in terra; ſed prædominante terra, debent prædominare qualitates eius, quæ ſunt ſiccitas, atque frigiditas: ergo repugnat in his mixtis dari temperamentum æquale ad pondus. Si vero ſint mixta imperfecta, quæ non conſtant omnibus qualitatibus elementorum; euidentius patet prædominari in eis elementum, à quo extrahuntur, vel ex quo generantur, & ex conſequenti qualitates eius, vt patet in vaporibus, in quibus prædominatur aqua, in quam facilè conuertuntur: in exhalationibus vero terra, vt probat ſiccitas maxima earum: quare neque in his dari poteſt temperamentum æquale ad pondus.

19 His argumentis alterum longe difficilius addere placet, quia ſi detur temperamentum mixti æquale ad pondus maximè in viuentibus, vel poſſibile foret, non eſt dubium, quin perfectiſſimum eſſet, quia mixtis perfectiſſimis conueniret, qualia ſunt viuentia: ſed repugnat viuentibus: ergo nulli mixto poteſt conuenire. Probatur minor, quia viuentia habent partes diuerſas, per quas exercent diuerſas operationes, & ideo in his partibus poſtulant temperamentum diuerſum, ſicut animalia in corde, aut iecore calorem maximum propter ſanguinis, atque ſpirituum vitalium generationem; in cerebro vero maximam frigiditatem, vt oportet ad generationem ſpirituum animalium, atque etiam ad ſpecies ſenſibiles retinendas, operationéſque ſenſitiuas exercendas, ſicque de reliquis partibus pro ratione ſuarum operationum: ergo repugnat his mixtis temperamentum æquale ad pondus.

20 Secunda opinio eſt quorundam Medicorum, inter quos refertur Hugo Senenſis, qui quatuor videntur temperamenta diſtinguere in animali. Primum vocant naturale innatum, & eſt illud, quod fuit conueniens diſpoſitio ad introductionem formæ mixti in materia, & ideo ſub quo fuit genitum animal. Et hoc negant poſſe eſſe æquale ad pondus. Secundum temperamentum vocant influxum, quia reſultat ex influxu quarundam partium in alias. Cum enim corpus animalis diuerſa habeat organa pro operationibus exercendis valde diuerſis, diuerſa etiam poſtulat temperamenta in eis, quia repugnat per membra eiuſdē temperamenti exercere. Exemplum eſſe poteſt in corde, & cerebro; nam illud eſt quaſi ſanguinis, & ſpirituum

vitalium

vitalium officina,hoc vero quaſi totius ſenſationis,& ſpirituum animalium fons; ad ſpecies vero intentionales producendas, recipiendas, & retinendas requiritur abundantia frigiditatis, ſicque de cæteris membris, quæ viciſſim ſe temperant membris calidioribus frigidiora calefacientibus, & frigidioribus refrigerantibus calida. Nihilominus ſecundũ hoc temperamentum 21
influxum aſſerunt animal magis eſſe calidũ,& humidum,quàm frigidum,& ſiccum:ex vtroque autem hoc temperamento videtur reſultare tertium,quaſi mixtum ex vtroque,quia qualitates influxæ cõiunguntur cum naturalibus,& videtur temperamentum quaſi totale conſtituere æquale ad pondus,quia inæqualitatem primi temperamenti naturalis reducit temperamentum influxum ad quandam æqualitatem, quam in cute circa quam primo fit tactus oſtendi aiunt habente omnes quatuor qualitates ad æqualem gradum intenſionis attemperatas. Vltimum temperamentum dicunt eſſe quaſi aggregationem omnium qualitatum, vel totius intenſionis earum in partibus animalis exiſtentium. Et hoc dicunt eſſe æquale ad pondus in toto animali,quia æqualis eſt intenſio omnium qualitatum, ita vt tantam habeat intenſionem caloris totum animal ſimul accipiendo eam,quàm habet in omnibus membris ſimul ſumptis,quantam habet intenſionem frigoris,& cæterarum qualitatum.

Vltima opinio concedit, naturaliter eſſe poſſibile temperamentum æquale ad pondus ſecundum primas qualitates, ita vt, ex omnibus in eodem gradu intenſionis conſtet. Autor huius opinionis fuit Galenus lib.1.de temperamentis cap.9.& lib.2. cap.1. quibus locis non ſolum dari poſſe tale temperamentum docet,ſed eſſe omnium optimum, quæ poteſt mixtum naturaliter habere,& ideo in ſpecie humana,in qua reperitur mixtum, perfectiſſimum dari. Ita ſentiunt cum Galeno Fernelius lib. 8. Philoſophiæ cap. 4. Thomas de Garuio in ſumma titulo 2.de complex.q.9. Valleſius lib.1. Controuerſ.c.7.Iſaicus cap.1.dietarum vniuerſalium,& Medici omnes,Marſilius,& Saxonia vbi ſupra,Conimb.2.lib.de Gener.cap.8.q.2.art.3.& eſt communis inter recentiores Philoſophos, & videtur nobis tanquam probabilior ſequenda,ad quam reduci poteſt alia ſententia diſtinguens temperamentum æquale ad pondus ſecundum qualitates alteratiuas,& motiuas,negánſque poſſe dari vtrámque ſimul,& concedens quod naturaliter poſſit dari,quodlibet ſeparatum ab altero, quam tenent Albertus Saxoniæ q.11. huius lib. & Mar. q.15.& de qua agemus inferius. 22

Pro eius auté explicatione diſtinguenda ſunt temperamenta 23
mixtorum ſecundũ genera,ſpecies,& indiuidua,ſicut diſtinguit

ea

ea Galenus vbi ſupra,non quod qualitates ipſæ, quibus tempe-
ramenta conſtant differre poſſe genere,aut ſpecie,cum conſtet
ſolum poſſe differre temperamenta ſecundum diuerſos gradus
intenſionis,aut remiſſionis earumdem qualitatũ, qui non poſ-
ſunt efficere differentiam ſpecificam, ſed diſtinguntur diuerſa
genera,& ſpecies temperamentorum,quia cum ratio tempera-
menti conſiſtat in proportione primarum qualitatum , diuerſi
modi quibus proportionari poſſunt,dicuntur diuerſa tempera-
menta genere quidem,ſi ſint vniuerſaliores , ſub quibus minus
alij vniuerſales,minuſque diuerſi contineantur : ſpecie vero, ſi
ſub vniuerſalioribus contineantur immediatè , & ſub ſe con-
neant alios minus diuerſos,minuſque vniuerſales ad ſimilitu-
24 dinem indiuiduorum.Ad nouẽ igitur tẽperamenta reduxit Ga-
lenus omnia,quæ naturaliter poſſunt conuenire mixtis corpo-
ribus.Ex quibus primum eſt quaſi athoma ſpecies , & octo alia
quaſi genera (quia æqualitas intenſionis in omnibus qualita-
tibus cõſiſtit in indiuiſibili,& ideo non habet ſub ſe alias tem-
peramentorum ſpecies,ſed ſolum indiuidua.)Sub quibusplures
comprehendantur temperamentorum ſpecies,& ſub ſpeciebus
plura temperamentorum indiuidua, hoc ferè modo. Vel tem-
peramentũ eſt omnino æquale,hoc eſt conſtans omnibus qua-
litatibus in æquali gradu intenſionis,vel inæquali, ita vt con-
ſtet omnibus qualitatibus non in gradu æquali intenſionis. Si
primum modum habeat,erit primum temperamentum , quod
vocatur æquale ad pondus,& de quo diſputamus , an ſolum ſit
excogitabile,vel etiam naturaliter poſſibile. Si vero inæquale
ſit temperamentum,vel inæqualitas eſt in vna tantum contra-
rietate,& ita reſultant duo quaſi temperamentorum genera ſe-
cundum duas qualitates ſe expellentes,quia vel ſolus calor ex-
cedit frigiditatem,& eſt primum genus , vel ſola frigiditas ca-
lorem;& eſt ſecundum(in vtroque enim humiditas, & ſiccitas
reperiuntur in eodem gradu intenſionis) Si vero exceſſus repe-
riatur in alia contrarietate humiditatis,& ſiccitatis , calore, &
frigiditate in eiſdem gradibus intenſionis concurrentibus re-
ſultant duo alia genera , quia ſi excedat humiditas,erit tertiũ,
ſi vero ſiccitas,quartum ; deinde ſi exceſſus ſit ex parte vtriuſq;
contrarietatis,reſultabunt quatuor alia genera , & ita explebi-
25 tur nouenarius numerus.Nam vel excedunt calor,& ſiccitas,&
reſultat ſextum genus,quod vocatur temperamẽtum, vel com-
plexio ignea;aut excedunt calor,& humiditas,& reſultat ſepti-
mum,quod vocant complexionem aëream;vel excedunt frigi-
ditas,& humiditas, & reſultat genus octauum , quod vocant
complexionem aqueam. Vel denique excedunt frigiditas , &

ſiccitas

ſiccitas,& reſultat nouum,& vltimum , quod appellatur complexio terrea. Nec ſunt alia genera temperamentorum poſſibilia,quia cum qualitates iſtæ contrariæ non poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto , niſi in gradibus remiſſis , repugnat ambo extrema eiuſdem contrarietatis excedere,vt calorem, & frigiditatem excedere humiditatem,& ſiccitatem;nam vel excederent in gradu infra medietatem,ita vt calor , & frigus eſſent vt quatuor;duæ vero aliæ in minori gradu , & ita latitudo huius contrarietatis non eſſet expleta ; vel excederent in gradu vltra medietatem, & tunc darentur contraria in eodem ſubiecto ſecundum gradus intenſos,quod eſt impoſſibile naturaliter,ſicut eſt etiam impoſſibile non eſſe expletam latitudinem alicuius contrarietatis ex vno,vel vtroque contrario, vt ſuperius ſtatutum eſt.

Sub quolibet autem horum generum continentur plures 26 ſpecies temperamenrorũ, quia ſecundum maiorem, vel minorem exceſſum qualitatis , vel qualitatum excedentium diſtingui poſſunt plures differentiæ temperamentorum, vt in primo genere,in quo ſolus calor excedit,diſtingui poſſunt plures ſpecies,vna ſi calor excedens ſit vt ſex, & frigiditas vt duo ; alia ſi calor ſit vt quinque,& frigiditas vt tria, ſicque de cæteris gradibus ſecundum latitudinem caloris, & frigiditatis per partes aliquotas , & ita de cæteris proportionibus aliorum generum cenſendum eſt. Sub qualibet etiam ſpecie temperamentorum continentur diuerſa numeto temperamenta inæqualia, nam quælibet ſpecies temperamenti certam habet latitudinem gradualem inter duos terminos maximum, & minimum contentum,quod experientia probari poteſt. Quia ſicut inter elementa datur actio,& reactio,ſic ſuo modo inter mixta:ergo in quolibet mixto poteſt remitti,aut intendi aliqua qualitas abſque ſui corruptione ſubſtantiali,& ita contingere poteſt, quod intra eamdem ſpeciem temperamenti diuerſa indiuidua diuerſa habeant temperamenta,& inæqualia iuxta mains, vel minus prædominium eiuſdem , vel earumdem qualitatum ; quod in ſpecie humana ſic poteſt declarari,vt ſi temperamentum ei debitum ſit æquale ad pondus, non eſt intelligendum ſic in pro- 27 portione illa indiuiſibili qualitatum conſiſtere , vt non poſſit ſine illa conſeruari,ſed verè poteſt, cum poſſit remitti vna , vel alia qualitas ſine corruptione ſubiecti;ſed ita debet intelligi, vt perfectiſſimum temperamentum huius ſpeciei conſiſtat in omnimoda illa æqualitate intenſionis omnium qualitatum, quod temperamentum non habebunt , niſi illa indiuidua , in quibus ſic reperiantur , habebunt tamen imperfectum eiuſdem

ſpeciei

ſpeciei excedente aliqua qualitate vſque ad certum terminum, vltra quem non erit iam temperamentum humanæ ſpeciei,nec poterit indiuiduum aliquod eius ſub eo conſeruari. Hæc autem diuerſitas temperamentorum, ſeu complexio num indiuidualium ſub eadem ſpecie prouenit abſque dubio ex diuerſa perfectione indiuiduali formarum ſubſtãtialium eiuſdem ſpeciei,iuxta quam diuerſæ formæ indiuiduales diuerſum quoque temperamentum poſtulant in materia ad ſui introductionem, & conſeruationem in ea.Hęc autẽ omnia ſic intelligenda ſunt, vt ſicut temperamentorum genera octo tantum ſunt, ita temperamentorum ſpecies ſint actu finitæ,quamuis in lõge maiori numero.Et ratio eſt manifeſta,quia exceſſus vnius,vel plurium qualitatum ſumitur ſecundum partes aliquotas, & non ſecundum proportionales: conſtat vero partes aliquotas latitudinis cuiuſcumque qualitatis finitas eſſe. Et par eſt ratio de numero indiuiduorum quantum ad numerum actualem,qui ſemper eſt actu finitus ſub qualibet ſpecie,paſſim tamen extinguũtur hæc, & incipiunt de nouo alia. Ex qua parte non eſt vſquequaque certus eorum numerus, ſed quodammodo multiplicantur in infinitum, cum tamen numerus ſpecierum ſemper ſit idem, & propterea aſſeruit Porphyrius cap.de ſpecie,finitas eſſe ſpecies, ſed indiuidua procedere in infinitum.

18 His præſuppoſitis communem ſententiam his tribus aſſertionibus explico:prima eſt,temperamentum æquale ad pondus naturaliter eſt poſſibile in mixtis. Probatur teſtimonio Ariſtotelis,& ratione.Ariſtoteles enim ſectione 5.Problematũ quæſt. 22.docet expreſſè,corpora ad æqualitatem temperata facile in morbum incidere,atque etiam facilè curari:quæ vero non ſunt ad æqualitatem temperata,ex oppoſito non facile infirmantur, nec facile à morbo curãtur,ſed difficile ſanitatẽ conſequuntur. Ex quibus ſequitur plane ſentire, quod naturaliter dari poſſit, & detur temperamentum æquale ad pondus. Ratione vero primo.

Quia non eſt impoſſibile naturaliter primas qualitates in gradu æquali intenſionis vt quatuor dari in eodem ſubiecto; ergo non erit impoſſibile, quod ab aliqua forma mixti in tali gradu poſtulentur.Probatur conſequentia, qui ſi dantur formæ mixti poſtulantes eaſdẽ qualitates in gradu inæquali ſuperiori, & inferiori; cur non poterunt dari aliæ eaſdem poſtulantes ſub gradu æquali? certe nulla poteſt ratio impoſſibilitatis afferri.Quod efficaciter probari probari poteſt ſecundo, nam ad rationem mixti pertinet habere qualitates primas ad tẽperiem redactas, ſed quo magis accedunt ad æqualitatem intenſionis, magis

magis attemperantur:ergo ſi omnimodã æqualitatem habeãt,
dicentur ſummo,ac perfectiſſimo modo attẽperatæ.Et ex con-
ſequenti dicetur mixtum perfectiſſimam habere temperiem,
atque adeò perfectiſſimam rationem mixti, vt mixtum eſt, &
tale temperamentum erit perfectiſſimum, & ideo naturaliter
poſſibile.

Secunda aſſertio,in genere animalium, præſertim in ſpecie 29
humana,aut in vno,vel multis indiuiduis eius datur tempera-
mentum æquale ad pondus.Ita Galenus cum cæteris, quos pro
communi ſententia retulimus. Sed egregie D. Thomas 1. par.
quæſt.91.artic.1.in corpore his verbis. *Diſſimilitudine vero cœ-
leſtium corporum habet homo elongationem à contrariis propter ma-
ximam æqualitatem complexionis: elementa vero ſecundum ſub-
ſtantiam: ita tamen quod ſuperiora elementa prædominantur in eo
ſecundum virtutem,ſcilicet ignis & aër, quia vita præcipue conſi-
ſtit in calido,quod eſt ignis,& in humido, quod eſt aëris. Inferiora
vero elementa abundant in eo ſecundum ſubſtantiam, aliter enim
non poſſet eſſe mixtionis æqualitas.* Et in ſolutione ad 3. ita ait.
*Quod ſi ignis,& aër quæ ſunt maioris virtutis in agendo,etiam ſe-
cundum quantitatem in compoſitione humani corporis abundarent,
omnino ad ſe traherent alia, & non poſſet fieri æqualitas commi-
ſtionis, quæ eſt neceſſaria in compoſitione hominis ad bonitatẽ ſenſus
tactus,qui eſt fundamentum ſenſuum aliorum.* Et tandem art.3.
ad primum docens hominem excedere cætera animalia per-
fectione tactus, excedi vero ab ea perfectione aliorum ſen-
ſuum, ita ait. *Et ſimiliter poteſt aſſignari ratio, quare quædam* 30
*animalia ſint acutioris viſus, & ſubtilioris auditus, quàm homo
propter impedimentum horum ſenſuum, quod neceſſe eſt conſequi
in homine ex perfecta complexionis æqualitate.* Sed probatur du-
plici teſtimonio Ariſtotelis,quorum primum habetur 2. lib.de
partibus animalium c.16. in vltimis verbis, quibus docet ho-
minem inter omnia animalia habere perfectiſſimum ſenſum
tactus,& ita habent. *Itaque carne inſtituta ſunt,eaque molliſſima,
qualis caro hominis eſt,ſcilicet, quod maxime omnium animalium
valet ſenſu tactus.* Secundum vero habetur 2.lib. de anima c.
de tactu tex.118. vbi docet ſenſum tactus non ſentire qualita-
tes tãgibiles in eo gradu,in quo eas habet,ſed ſolum in maiori,
vel intenſiori:& eſt idem,quod dici ſolet,tactum ſolum ſentire
excellentias qualitatum tangibilium. Ex quo colligit ſenſo-
rum tactus habere temperiem,vel complexionem æqualem ad
pondus.Verba autem eius hæc ſunt.*Calidũ aut frigidũ,durũ aut
molle non ſentimus ſed exuperantias, tãquã ſenſu, velut medietate
quadam exiſtente eius,quæ in ſenſibilibus contrarietatis, & propter*

hoc

hoc diſcernit, ac iudicat ſenſibilia: medium enim iudicatorium eſt, fit enim ad vtrumque ipſorum alterum vltimorum. Ex quibus deſumitur primum arg. pro noſtra aſſertione hoc modo. Senſus tactus, cum ſit potiſſimus ad rerum experientiam capiendam, cui maiori ex parte innituntur ſcientiæ humanæ, merito vocatur ſenſus ſcientiæ, quo ſenſu, aut perfectione eius homo ſcientiarum capax inter animalia, debuit omnia excedere; & ideo habere perfectiſſimum tactum; ſed ad perfectionem tactus neceſſarium eſt temperamentum æquale ad pondus: ergo hoc dabitur in corpore humano, per quod diſperſus eſt ſenſus tactus, & maxime viget in cute eiuſdē corporis, vt docet idē Ariſtot. in eodem c. de tactu. Probatur minor ex poſteriori teſtimonio Ariſtotelis; quia ad excellentiam tactus pertinet poſſe percipere omnes excellentias tangibilium, ſed non poſſet omnes ſentire, niſi ad mediocritatem eſſet organum eius temperatum, quia ſi in aliqua excelleret qualitate, non poſſet eamdem ſentire excellentiam, vt 2. lib. de anima cap. de tactu probatur: ergo homo ſecundum ſenſorium tactus per totum corpus diſperſum debet habere temperamentum æquale ad pondus.

31 Secunda ratio continetur in ſecundo teſtimonio Diui Thomæ, & eſt talis. Illud cenſendum eſt optimum temperamentum primarum qualitatum, quod maxime diſtat ab extremis earum omni ex parte, nempe à ſumma intenſione omnium; ſed temperamentum æquale ad pondus maxime diſtat ab extremis, cum cōſiſtat in eadem mediocritate omnium qualitatum: ergo optimum cenſeri debet, & mixto omnium perfectiſſimo cōuenire, quod eſt homo. Probatur maior, quia temperamētum diſſoluitur, ſi ad extrema perueniat, nempe ad ſummam intenſionem primarum qualitatum: ergo illud erit magis ſtabile, & optimum, quod plus ab eis recedit; nam eo difficilius poterit ad ea reuocari. Hoc vero temperamentum æquale ad pondus tribui debet primo homini à Deo immediatè condito: decet namque diuina opera ab eo ſolo immediatè conſtituta perfectiora eſſe alijs, quæ ab eodem medijs ſecundis cauſis procedunt. Deinde maiori ratione tribuendū eſt ſacro corpori Chriſti in viſceribus Deiparæ à Spiritu ſancto formato, quia cum ſit omnium corporum perfectiſſimum, optimum omniū temperamentum debet ei tribui, præſertim cum ſummæ dignitati eius congruat, quam habuit ex vnione ad diuinum verbum; nec deroget merito operum eius infinito, aut redemptoris muneri. Quod etiā probari poteſt ex his, quæ docet Galenus vbi ſupra de hoc temperamento æquali ad pondus, videlicet eſſe ſaluberrimum omnium: quare Chriſto Domino tribui debet, in quo nullus

nullus erat futurus morbus, vt docent Scholaſtici Doctores in 3.diſt.15.& 16.cum D.Thom.3.par.q.14.art.4.

Sed eadem ratione videtur tale temperamentum non eſſe tri- 32
buendum Chriſto Domino, quia de corporibus ita temperatis docet Ariſtoteles ſectione 5. Problematum q.22.facile in morbum incidere, atque etiam facile ad ſanitatem reuocari, & merito,quia cum hoc temperamentum conſiſtat in maxima æqualitate intenſionis omnium qualitatum,facile eſt ab ea recedere per exceſſum quemcumque eiuſdem mixti, vel per actionem alicuius extrinſeci contrarij: ergo non poteſt tribui corpori, quod ex propria dignitate numquam ab eo receſſurum erat. Reſpondeo, conſeruationem temperamenti naturalis maxima ex parte dependere ab eodem mixto regulas cum primis temperantiæ non tranſgrediente: deinde quantum humana prudentia fieri poteſt à contrariis agentibus recedente, ne ab eis lædatur, vtrumque autem præſtitiſſe Chriſtum Dominum, certiſſimum eſt. Nullum enim locum in eo habuerunt exceſſus intemperantiæ: à contrariis verò agentibus propriæ ſaluti infeſtis,non ſolum quantum humana prudentia fieri potuit,ſed per diuinam receſſit,per quam,ſi aliqua nihilominus ſecundum naturæ ordinem ei nocere poterant, prohibita ſunt,vt ſic nullum
morbum contraheret. Nec Ariſtoteles abſolutè docet de cor- 33
poribus ad æqualitatem attemperatis facile in morbum incidere, ſed comparatiue tantum, hoc eſt comparatione corporum inæqualiter temperatorum; de quibus aſſerit, quod ſicut difficilius morbum contrahunt, ita etiam difficilius ab eo reuocantur,& ſæpe extinguuntur cum tamen æqualiter temperata facile curentur: diuturnior verò cenſetur ſanitas, quæ facile recuperatur,etiam ſi frequentius(leuiter tamen)amittatur,nam minus longè periculum incurritur per leues morbos, & ſi frequentes, quàm per grauiores minus frequentes. Ex quibus intelligitur verum eſſe omnibus conſideratis, quod Galenus docuit temperamentum æquale ad pondus ſaluberrimum omnium eſſe,nec ei contrarium, quod de eodem temperamento aſſeruit Ariſtoteles.

Tertia aſſertio.Naturaliter eſt impoſſibile dari mixtum temperatum ad pondus ſecundum omnes ſuas partes.Veritas huius aſſertionis ex explicatione potius dependet, quàm ex aliis rationibus:ideo explicanda eſt,& eo ipſo efficaciter probata cen-
ſebitur. Et imprimis ſupponendum eſt,temperamentum æqua- 34
le ad pondus in ſolis mixtis perfectis,qualia ſunt viuentia reperiri. Viuentia verò ex propria natura ſunt etherogenea corpora abentia diuerſa organa pro diuerſis operationibus exercendis,

vt in animalibus conſtat habentibus cor, vel iecur pro officina ſanguinis, & ſpirituum vitalium; cerebrum pro officina totius ſenſationis. Diuerſa item organa, vel ſenſoria pro diuerſis ſenſibus externis, vt organū viſus, quod ſunt oculi, ſicque de cæteris ſenſibus. Eius vero organa, vel partes, ſicut diuerſam habent figuram ad propriam operationem exercēdam accommodatam, & diuerſum modum operandi illam, ita requirunt diuerſa temperamenta. Nam cor debet eſſe calidiſſimum, cerebrū frigidiſſimum, & pariter ſingula organa ſenſuum debent habere particularem temperiem propriæ operationi accōmodatam: quæ cum ſint diuerſæ, non poſſunt per organum eiuſdem temperamenti exerceri. Quare repugnat has partes habere idem temperamentum, vel æquale ad pondus, quia eo ipſo, quod in corde, atque etiam in iecore nō prædominaretur calor, non poſſent eſſe ſanguinis, vel ſpirituum officinæ, & eo ipſo, quod in cerebro non prædominaretur frigiditas, non poſſet eſſe officina ſenſitiuę virtutis, & operationum, & niſi organum tactus eſſet ad æqualitatem temperatum, non poſſet talis potentia percipere omnes excellentias qualitatū tangibilium. Ex quibus euidenter ſequitur non poſſe corpus organicum ſecundum omnes ſuas partes eſſe temperatum ad pondus; neceſſarium tamē eſt temperatum eſſe ad iuſtitiā, & ſaltem quantū ad plures eius partes, eas præſertim, in quibus reſidet ſenſus tactus, eſſe æqualiter ad pondus temperatum. Ratione vero inæqualitatis temperamenti, neceſſe eſt, vt quælibet agat in aliam ſibi proximam, & ab ea patiatur, & per hanc mutuam actionem, & paſſionem ſe temperent. Et temperiem hanc reſultātem appellarunt alij influxam, quia per influxum, & actionem vnius partis in alteram conſequitur eam corpus ſecundū plures partes. Primam vero temperiem, quam poſtulat corpus ad ſui generationem, quam dicimus eſſe æqualem ad pondus in aliquibus mixtis, vocant innatam, quia à ſua conſtitutione naturali eam habet corpus. Ex vtraque vero ſimul ſumpta ſequitur, quod cum in quibuſdam partibus talis mixti multum prædominetur calor, in aliis multum prædominetur frigiditas, in aliis humiditas, & tandem in aliis ſiccitas, conſideratis omnibus ſimul, & quaſi in quadam aggregatione reſultet in toto mixto quædam æqualitas ad pondus, quia tantum caloris habere videtur, quantum frigoris, atque etiam quantum humiditatis, & ſiccitatis; ita vt non plures habeat gradus intenſionis ex vna qualitate, quam ex aliis. Et temperamentum hoc aggregationis vocant, quia ex omnibus partibus corporis diuerſo modo temperatis; ſed quaſi in vnum aggregatis reſultat. Et his explicantur omnes noſtræ aſſertiones, iuxta quas communis

ſententia,

ſententia defendenda eſt, ad quam reduci poteſt ſecunda de quatuor temperamentis, vt ex dictis facile intelligi poteſt.

Ad primum argumentũ Auerrois negandum eſt antecedens, quod non poſſint elementa concurrere ad mixtionem ſecundum æqualem gradum intenſionis, nam licet in gradu æquali concurrerent, agere, & pati poſſent: quia vt bene D. Tho. vbi ſupra, ea, quæ magis ſunt actiua, vt ignis, & aër applicarentur in minori quantitate; minus vero actiua in maiori, & præterea hæc ſub maiori denſitate iuuante actionem, illa vero ſub minori, & ita applicata proportionarentur; agereque, & pati poſſent, & ſe corrumpere. 36

Ad argumentum Toleti ex eodem teſtimonio D. Tho. reſpondendũ eſt diſtinguendo antecedens, nempe mixta perfecta, quæ generãtur in terra fortia, atque ſtabilia eſſe, & ideo in omnibus prædominari terram, & qualitates eius. Nam duobus modis ait D. Tho. prædominari poſſe elemẽta in mixto, aut ſecundum maiorẽ magnitudinem, vel copiam ſubſtantiæ, quæ requiritur ad conſiſtentiam, & ſoliditatem corporis, & membrorum eius, aut ſecundum intenſionem qualitatum, quibus conſtant. Et modo priori prædominari ait terram, & aquam; quia ſi materia, ex qua fiunt corpora hæc, non eſſet ſimilis ſubſtantiæ terræ per cõmixtionem aquæ, quaſi coagulatæ, ſed ſubſtantię aëris, & ignis, non poſſent ex ea ſolida membra, & aliquando denſiora, ac duriora formari. Sed modo poſteriori non eſſe neceſſarium, quod prædominentur elementa hæc, ſed hanc, vel illam qualitatem prædominari ſecundum diuerſitatem membrorum, atque organorum deſumendam ex diuerſis operationibus animæ per illa exercendis; ita vt in his prædominari debeat calor, in illis frigus, in aliis humiditas, & in aliis ſiccitas. Gratia exempli: cor calidiſſimũ eſſe oportet, frigidiſſimum cerebrum, oſſa, & cartilagines valde ſicca, ſenſoria viſus, & guſtus magna ex parte humida: cætera autem membra omnia, in quibus reſidet ſenſus tactus æqualem intenſionem qualitatum poſtulant. Et vniuerſaliter loquendo dicendum eſt membra omnia, quæ toti corpori præbent conſiſtentiam, ſicciora, ac frigidiora eſſe debere, vt oſſa, & cartilagines. Secundo, membra omnia, in quibus vigent opera vitæ, quia vel ſunt officinæ ſanguinis, vel ſpirituum vitalium, calidiora, & humidiora, vt ſunt cor, & iecur: illa vero in quibus vigent ſenſus, quia ab eis deriuatur ſenſitiua virtus, valde frigida vt cerebrum. Et illa tandem, in quibus viget tactus, qui eſt ſcientiarum ſenſus æqualiter temperata; & hæc ſunt quaſi vniuerſalia membra corporis, ex quibus dependent alia, & quibus hoc modo diſtribuendas eſſe qualitates natura cenſuit, quia 37

poſſit per potentiam Dei abſolutam. Et in primo ſenſu tenet prima opinio naturaliter dari poſſe. Ita Marſil.& Saxonia locis citatis in præcedenti quæſtione, quod probant hoc argumento. Poſſe dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ſecundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamento inæquali poſſunt intendi, vel remitti qualitates, quarum ratione inæquale eſt, & reduci ad eoſdem gradus intenſionis aliarum; ſed dato quocumque temperamento inæquali ſecundum qualitates motiuas, nempe grauitate, & leuitate poteſt quælibet earum intendi, vel remitti ab agente extrinſeco, quouſque perueniat ad gradum intenſionis alterius, & hoc ſine corruptione eiuſdem mixti, quemadmodum ſine corruptione eius poſſunt intendi, & remitti primæ qualitates vſque ad æqualem gradum intenſionis: ergo ſicut poteſt dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus; pari ratione ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate. Secundo probatur, quia grauitas, & leuitas ſunt ſecundæ qualitates, quæ ſequuntur ex mixtione primarum, vt docet expreſsè Ariſtoteles 4. lib. Phyſ. text. 85. & c. 1. huius libri: ergo ex permixtione primarũ qualitatum in æquali gradu intenſionis ſequentur grauitas, & leuitas ſecundum æquales gradus intenſionis, ſed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter eſt poſſibilis, cum conſtituat temperamentum æquale ad pondus: ergo poſſibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

Secunda opinio negat tale temperamentum in qualitatibus motiuis eſſe naturaliter impoſſibile; & eſt communis inter iuniores, & vera. Probatur primo à priori hoc modo. Summa leuitas non procedit ex ſolo ſummo calore, vel ſumma humiditate, nec ſumma grauitas ex ſola ſumma frigiditate, aut ex ſola ſumma ſiccitate, vt euidenter conſtat in elementis; ſed ſumma leuitas ex ſummo calore ſuperante ſiccitatem, vt patet in igne: & ſumma grauitas ex ſumma ſiccitate ſuperante frigiditatem, vt patet in terra: ergo leuitas media non procedet ex calore medio, nec media grauitas ex ſiccitate media; ſed potius ex medio calore ſuperante ſiccitatem: & hæc ex media ſiccitate ſuperante frigiditatem; ſed euidens eſt medium calorem ſuperãtem ſiccitatem, & mediam ſiccitatem ſuperantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicant inæqualem intenſionem qualitatum; immo euidens eſt, non eſſe poſſibile tale temperamentum primarum qualitatum, quia includit euidentem contradictionem: nam ex parte grauitatis includit mediam ſiccitatem, & ex parte leuitatis minorem, quia inferio- 41

rem medio calore: ergo impoſſibile eſt tale temperamentum
41 æquale ad pondus ex qualitatibus motiuis. Secundo, quia non poteſt dari naturaliter corpus, cui non conueniat aliquis locus naturalis in mundo,& iuxta eum motus naturalis,per quem ad eum moueatur;ſi per violentiam extractum fuerit;ſed tale corpus æqualis grauitatis,& leuitatis nullum haberet locum naturalem,nec etiam motum:ergo non poteſt dari naturaliter.Probatur minor,quia nõ poſſet quieſcere naturaliter in loco ignis, & aëris propter æqualem grauitatem,à qua inclinaretur ad motum deorſum:nec in loco aquæ,& terræ propter æqualem leuitatem, à qua inclinaretur ad motum ſurſum: ergo nec locum, nec motum haberet naturalem.Sed reſpondent locũ naturalem eius fore mediũ inter loca ſurſum,& deorſum,ſicut grauitatem, & leuitatem ad medietatem temperatas haberet, & talis locus
43 eſſet inter aquam.& aërem.Hæc tamẽ ſolutio falſa eſt,quod ſic probo.Locus aëris non poteſt eſſe naturalis illi corpori,propter grauitatem,quam habet,nec locus aquę propter leuitatem:ergo nec locus medius inter vtrumque elementum.Antecedens euidens eſt,cõſequentia vero probatur,quia aër,& aqua ex propria natura ſunt immediata,& ideo docuit Ariſt.4. lib.Phyſ. & cum eo omnes concauam ſuperficiem aëris eſſe locum naturalem aquæ,quod non poſſet eſſe verum,niſi hæc duo elementa eſſent immediata, ſicut quodlibet corpus locatum cum ſuo loco circumſcribente:ergo tale corpus mixtũ non poſſet habere locum medium inter aërem,& aquam,quia non eſt dabilis naturaliter talis locus medius;niſi dicatur ex parte eſſe in vtroque elemento tanquam in loco,nempe medietatem eius in aqua,& medietatem in aëre,& ita diceretur quodammodo habere locum naturalem medium inter vtrumque elementum. Sed quod locus iſte non eſſet ei naturalis,ſic oſtendo. Corpus illud eſt mixtum ſicut ex primis qualitatibus alteratiuis; ita etiam ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate, & eſt mixtum habens vtramque qualitatem ad medietatem intenſionis, nempe leuitatem vt quatuor,& grauitatem quoque vt quatuor: ergo quælibet pars eius habet eaſdem qualitates ad medietatem,ſicut habet ad medietatem primas. Probatur conſequentia, quia quælibet pars mixti debet eſſe mixta;ſed totum corpus nõ poteſt eſſe natura-
44 liter in ſola aqua,nec in ſolo aëre;ergo nec medietas eius, quæ eiuſdem naturæ,& grauitatis, ac leuitatis eſt cum toto. Tertio probatur ex motu, quia corpus habens locum naturalem non ſolum quieſcit in eo naturaliter,ſed ſi ab eo extrahatur per violentiam,aut quomodocumque extra illum inueniatur, naturaliter poteſt moueri ad illũ; ſed ſi tale corpus daretur æqualiter
graue,

graue, & leue, & poneretur in terra, non poſſet moueri ad locum medium inter aëreni, & aquam: ergo talis locus non eſſet ei naturalis. Probatur minor, quia à proportione æquali non datur actio, ſicut nec à proportione minoris inæqualitatis; ſed vt agens poſſit agere, neceſſe eſt virtutem eius actiuam ſuperare; leuitas autem non ſuperaret vllo modo grauitatem; ergo non poſſet corpus illud ſurſum ferre contra reſiſtentiam æqualis grauitatis. Quod præterea probo teſtimonio expreſſo Ariſtotelis 1. lib. de cœlo, & mundo cap. 1. text. 7. vbi hoc diſcrimen ponit inter motum naturalem elementi, & mixti, quod illud motu ſimplici à ſimplici eius natura procedente mouetur naturaliter; mixtum vero motu quodammodo mixto ab elemento prædominante procedente, hoc eſt, à principio motus naturalis, quod eſt grauitas, aut leuitas prædominans; ſed in tali corpore nullum ex his principiis prædominaretur: ergo nec poſſet tale corpus mixtum moueri naturaliter, & ideo nec eſſet naturaliter poſſibile.

45 Ad primum argumentum contrariæ opinionis conceſſa maiori diſtinguenda eſt minor, quod dato mixto inæqualis grauitatis, & leuitatis, poſſet intendi, vel remitti quælibet harum qualitatum ab agente extrinſeco; nam iſtæ qualitates motiuæ non ſunt actiuæ, niſi ſolius motus localis; ideo non poſſunt immediatè intendi, vel remitti, niſi facta mutatione circa primas qualitates, ex quarum permixtione ſequuntur. Vnde nec poteſt agens extrinſecum alio modo eas intendere, vel remittere, niſi prius efficiat mutationē circa primas qualitates; ſed non eſt poſſibile temperamentũ primarũ qualitatũ, ex quo ſequatur grauitas, & leuitas ad medietatē, vt probauimus; ergo nec erit poſſibile temperamentum æquale ſecundum has qualitates motiuas.

Ad ſecundũ conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia, quod ex temperamento primarum qualitatũ æquale ad pondus ſequantur grauitas, & leuitas æqualis intenſionis; ſed neceſſariò ſequuntur in gradu inæquali, vt prima ratio noſtra probauit.

46 Circa ſecundum vero ſenſum, an per potentiam Dei abſolutam dari poſſit corpus æqualis grauitatis, & leuitatis, vtraque pars videtur difficilis; & ratio dubitandi pro negatiua eſt hoc argumentum. Intrinſecum eſt corpori naturali habere principium motus: ergo implicat contradictionem dari corpus naturale, quod non ſit naturaliter mobile; ſed corpus æqualis grauitatis, & leuitatis non eſſet mobile: ergo nec eſſet corpus naturale. Quare repugnat dari corpus naturale habens temperamentum æquale ad pondus qualitatum motiuarum. Minorem probo, quia non eſſet maior ratio, vt moueretur ſurſum, quàm

deorſum,cum æqualem habeat inclinationem ad vnum, & alterum motum: ergo neutro moueretur à propria natura. Et ſi dicatur moueri naturaliter motu qui partim eſſet ſurſum, & partim deorſum, nempe ad locum medium; probatur eſſe falſum, quia ſicut æqualis eſt inclinatio ad vtrumque motum in tali corpore,ita eſſet ęqualis repugnantia;ex parte quidem grauitatis ad motum ſurſum;ex parte vero leuitatis ad motũ deorſum, non ſolum extremum, ſed etiam medium. Vnde ſi eſſet in ſuperioribus locis, non poſſet moueri ad locum medium repugnante leuitate, & ſi eſſet in inferioribus repugnante grauitate; vbi autem eſt æqualis actiuitas, & æqualis reſiſtentia non poteſt naturaliter ſequi motus, ſicut à proportione æquali non ſequitur áctio in qualitatibus alteratiuis; præterquam quod repugnat dari locum naturalem medium,vt probauimus.

47 Pro affirmatiua verò parte, quod tale corpus dari poſſit, extat hoc argumentum.Quia non ſufficit repugnantia naturalis, vt dicatur effectum aliquem dari non poſſe in rebus per potentiam Dei abſoluram,ſed requiritur omnimoda implicatio contradictionis, ſed tale corpus dari non inuoluit contradictionem, quia grauitas, & leuitas non opponuntur contradictoriæ, quod omnino requiritur, vt non habeant medium reſpectu eiuſdem rei, ſed ſolum opponuntur contrariè: contraria verò medium habent reſpectu eiuſdem ſubiecti, vt per ſe patet:ergo licet argumentum oppoſitæ partis probet repugnanriam naturalem,non probat implicationem contradictionis; & ideo negari non debet,quod tale corpus ſit poſſibile.

48 Communis ſententia recentiorum tenet dari poſſe tale corpus. Ego vero hac diſtinctione reſpondeo,dari corpus naturale æqualis grauitatis,& leuitatis, dupliciter intelligi poteſt. Primo,ita vt æqualitas ipſa vtriúſque qualitatis ſit ei naturalis,videlicet diſpoſitio,quam naturaliter poſtulat forma eius in materia, quemadmodum naturalem eſſe dicimus igni ſummam leuitatem, & terræ ſummã grauitatem. Secundo modo poteſt intelligi,ita vt eædem qualitates ad medietatem non ſint ei naturales,ſed diuina virtute ei impreſſæ.Et in primo ſenſu exiſtimo implicare contradictionem, quod detur tale corpus, quod ſic probo.Grauitas,& leuitas ſunt qualitates naturaliter procedentes ex permixtione, vel concurſu primarum qualitatum;ſed repugnat prorſus dari temperamentum primarum qualitatum, ex quo procedant ad medietatem intenſionis grauitas, & leuitas, vt probauimus per primam noſtram rationem contra primam illam opinionẽ concedentẽ dari poſſe naturaliter corpus temperamentũ ad medietatẽ ſecundũ grauitatem,& leuitatem:

ergo

ergo implicat contradictionem dari corpus poſtulans eaſdem qualitates ad medietatem.Idem probat efficaciter argumentum pro ratione dubitandi ex parte negatiua propoſitum;quia licet non cõuincat implicare contradictionem,quod detur tale corpus in rerum natura,conuincere tamen videtur implicare contradictionem,quod ita detur, vt naturaliter poſtulet vtramque qualitatem ad medietatem intenſionis.

In ſecundo vero ſenſu aſſero poſſe dari tale corpus per potentiam Dei abſolutam, vt ſi Deus aliquid tollens de grauitate lapidis eam reduceret ad quatuor gradus,& quatuor alios gradus leuitatis ei imprimeret,in quo nullam inuenio repugnantiam. Et hoc ſolum eſſe poſſibile conuincit argumentum propoſitum pro parte affirmatiua, non tamen primum:quare neutrum argumentum indiget ſolutione.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quia vera ſunt quædam generabilia, & corruptibilia, &c.

Breuis expoſitio textus.

IN capite iſto, & ſequenti tradit Ariſt.vniuerſas cauſas generationis,& corruptionis,in iſto quidem in communi, & hoc eſt intentum eius,in ſequenti vero in particulari.Diuiditur autem in duas partes.In prima enumerat triplicem cauſam neceſſariò ponendam pro generatione rerum naturalium,materiam, formam,& efficientem.In ſecunda refert,& reiicit duas opiniones circa cauſam efficientem,ex quarum refutatione probatum relinquit neceſſariò eſſe ponendam præter materiã,& formam. 49

Ex cæleſtibus (ait Ariſtoteles)poſſe nos efficax argumentum ſumere ad probandum, quod præter materiam, & formam ponendum ſit efficiens,vt res naturales poſſint generari. Nam vt cœlum poſſit aliquid efficere, non ſufficiunt materia, & forma eius, ſed præter has requiritur mouens, ſeu efficiens,nempe intelligentia : ergo pari ratione in his inferioribus præter materiam, & formam neceſſaria eſt efficiens cauſa, à qua iſtæ ſuo modo moueantur, vt forma educatur de potentia materiæ, & in ea introducatur,& ita fiat generatio rei naturalis. Suppoſito,quod neceſſaria ſint tria hæc, explicat naturam ſingulorum incipiens à materia, aſſeritque eſſe potentiam ad eſſe, & non 50

eſſe,& ideo principium, quo res generantur,& intereunt. Nam res ait duplices eſſe, quædam, quæ neceſſario non ſunt, vt chimera,& aliæ,quæ nec ſunt neceſſario, nec ſemper, ſed poſſunt eſſe, & non eſſe, & aliquando ſunt,aliquando non; vt ſublunaria corpora: & materia eſt principium à quo habent, vt generari, & corrumpi poſſint. Et hoc eſt eſſe potentiam ad eſſendum,& non eſſendum.Per receptionem namque formæ in materia generantur, & ſunt, & per expulſionem eiuſdem formæ à materia corrumpuntur, & non ſunt. Formam vero eſſe actum huius potentiæ, à qua res accipit eſſe, atque etiam talem ſpeciem eiuſdem eſſe, & quaſi fons generationis. Quia id, cuius gratia agens operatur circa materiam,eſt eductio formæ de potentia eius, & intoductio eiuſdem formæ in ea per quam generatur compoſitum.

51 Circa cauſam vero efficientem aſſerit,antiquos Philoſophos allucinatos eſſe, quia licet aliquid de ea dixerint, naturam, & rationem eius, & multo minus neceſſitatem non attigerunt. Et in primis Plato in Phædone introducens Socratem de generatione rerum loquentem aſſerit,res generari per idæatum impreſſionem, vel quaſi ſigillationem, ita vt cuiuſlibet ſpeciei detur idæa quædam,quæ eſt ſubſtantia ſeparata imprimens materiæ formas indiuiduales talis ſpeciei ad ſimilitudinem ſigilli, ex cuius impreſſione relinquitur figura in cera; diſtincta quidem ab eodem ſigillo in proprio eſſe permanente,& per talem impreſſionem formæ res generatur, & permanet permanente impreſſione;ſed abolita impreſſione delentur ipſæ, vel corrumpuntur. Vnde præter impreſſionem non videtur ponere cauſam efficientem. Ideo hanc ſententiam duplici argumento reiicit. Primo quidem,quia idem in quantum idem,& eodem modo ſe habens ſemper facit idem;ſed idæa,vel ſpecies rei efficiendæ eſt eadem,& eodem modo ſe habet ſemper:ergo impreſſio eius eadem erit ſemper, & eodem modo ſe habebit;ſed materia etiam eodem modo ſe habet, cum ſemper ſit apta, & quaſi parata ad recipiendum:ergo fient ſemper impreſſiones formarum, & generationes rerum, ſemper res durabunt, & numquam corrumpentur,quod patet eſſe falſum. Secundo, quia ars imitatur naturam,ſed in operantibus per artem, & quaſi per impreſſionem formæ,præter impreſſionem, formam impreſſam, & materiam, vel ſubiectum recipiens, datur efficiens cauſa educens eamdem formam de potentia materiæ, vt præter ſanitatem, & ſubiectum,Medicus: ergo præter impreſſionem idæalem formæ, & materiam debet poni cauſa efficiens,à qua forma producatur,& infundatur materiæ,reſque integra generetur.

Secunda

Secunda opinio fuit aliorum Philoſophorum,qui materiam 52
ipſam poſuerunt pro efficiente, in quantum operatur, & quaſi ſe mouet per qualitates tamquam per organa,vel inſtrumenta, vt per calidum,& frigidum,& ideo ab ea tamquam ab efficiente rem generari. Hanc tamen opinionem falſam eſſe probat duplici argumento. Primum eſt,quia materia ex propria natura eſt pura potentia paſſiua nullum habens actum:ſed paſſiuæ potentiæ non eſt agere, ſed ſolum pati recipiendo, cum conſtet nihil agere,niſi in quantum eſt in actu:ergo non poteſt materiæ tribui ratio cauſæ efficientis.Secūdo, quia in operibus artis non ſe mouent inſtrumenta, niſi manu artificis moueantur, & applicentur ad opus:ergo qualitates illæ,quas ponunt in materia pro inſtrumentis eius ad efficiendam generationem, non ſe mouent, ſed moueri debent à principali efficienti, quod non poteſt eſſe materia, cum nullam habeat virtutem actiuam, ſed paſſiuam tantum: quare neceſſe eſt præter illam ponere efficientem cauſam à qua moueantur. Quod patet ex igne habēte ſummam actiuitatem,& nihilominus agere non potente, niſi moto ab vniuerſalioribus cauſis,nempe à corporibus cœleſtibus: ergo multo minus qualitates illæ materiæ poterunt rem generare, niſi à cauſis efficientibus vniuerſalioribus moueātur.

CAPVT X.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Amplius autem quoniam ſecundum latitudinem motus demonſtratum eſt perpetuus, &c.

Breuis expoſitio textus.

REfutatis capite præcedenti opinionibus antiquorum circa cauſam efficientem generationis, & corruptionis intendit Ariſtoteles in præſenti proponere propriam: & ex ea oſtendere in particulari, quænam ſit talis cauſa generationum naturalium.Diuiditur autem caput in tres partes. In prima repetit ea,quæ alibi de hac re docuit. In ſecunda proponit contra ea dubium,& ſoluit,proponens propriam ſententiam. Et in tertia non nihil agit de vnitate primi motoris, & primi motus, cuius continuitatē ſimul cum continuitate temporis paucis explicat.

Principio igitur aſſerit ſe 8.lib. Phyſ. probaſſe dari vnū primū motorē,atque vnū primū motū circularē per ſe cōtinuum,

atque

Digitized by Google

atque perpetuum, & hunc, vel potius primum motorem per ipſum eſſe cauſam perpetuitatis generationum, & corruptionum rerum naturalium; quod nunc probat hoc breui argumento. Motus circularis eſt primus omnium motuum, & mutationum, & eſt per ſe continuus, atque perpetuus, vt 8. lib. Phyſic. probatum eſt: ergo eſt cauſa vniuerſalis generationum, & corruptionum. Probatur conſequentia, quia id, quod eſt, potius debet eſſe cauſa eius, quod non eſt, quàm è conuerſo id, quod non eſt, ſic cauſa eius, quod eſt; ſed primum mobile, quod mouetur motu circulari, atque perpetuo ſemper eſt; ea vero, quæ generantur, & corrumpuntur non ſunt, vel certe non ſemper, cum incipiant eſſe, cum prius non fuerint, & deſinant eſſe, cum aliquando fuerint: ergo illud potius per ſuum motum erit cauſa rerum generabilium, & generationis perpetuæ earum, quàm iſtæ ſint illius cauſæ.

2 Sed aduerſus hæc proponit dubium in ſecunda parte capitis, quia non videtur primum motum eſſe ſufficientem cauſam generationum, & corruptionum propter duo: Primum, quia idem in quantum idem, & eodem modo ſe habens, ſemper facit idem; ſed primum mobile eſt vnum, & ſemper idem, & pari ratione motus eius: ergo ſemper producent eumdem effectum, quare vel ſemper erunt generationes rerum, vel ſemper corruptiones, & nec ſuccedet corruptio generationi, nec generatio corruptioni, quod euidenti experientia patet eſſe falſum, cum videamus, nunc generari vnam rem, poſtmodum vero corrũpi. Secundò, quia contrariorum effectuum contrariæ debent eſſe cauſæ, ſed generatio, & corruptio ſunt contrariæ, vt per ſe patet; ergo cõtrarias cauſas habere debent, & ideo non vnam, ſed plures; conſtat vero primum mobile vnum eſſe, & motum eius vnicũ: ergo repugnat eſſe ſufficientem cauſam generationis, &

3 corruptionis. Reſpondet Ariſt. hac diſtinctione, motus cœleſtis duplex eſt, vnus, qui ſemper ſe habet eodem modo, & iſte eſt motus primi mobilis ab Oriente in Occidens, qui abſoluitur ſpatio viginti quatuor horarum, & per quem primum mobile rapit ſecum omnes inferiores cœlos, & facit eos moueri ab eodem puncto Orientis, vſque ad idem punctum Occidẽtis eodem tempore. Alter eſt motus proprius Solis per circulum quemdam obliquum (quem Zodiacum vocant) & iſte non abſoluitur, niſi per annum integrum duodecim menſium, ita vt per ſex menſes accedat Sol à Capricornio ad Cancrum, & per ſex alios recedat à Cancro ad Capricornium: primiſque ſex menſibus propinquior nobis fiat: ſex vero alijs à nobis recedat. Acceſſus diſtinguatur in ver, & æſtatẽ, receſſus vero in autumnum, &

num,& hiemem. De motu igitur primi mobilis concedit Ariſt. non eſſe cauſam generationum, & corruptionū, de motu vero ſolis proprio negat. Et rationem aſſignat, quia motus ſolis continet acceſſum eiuſdem ſolis ad hæc ſublunaria corpora, per quem influit virtutem in omnia ad generationem, efficitque ſua luce, & calore, vt arbores, & alia ſemina, atque etiā animalia ſuos fructus, ſuoſque partus edāt, quod eſt ſibi ſimilia generare, per receſſum vero decreſcente tali influxu corrumpuntur res; vnde merito acceſſus vocatur tempus generationum, receſſus vero tempus corruptionum: idem itaque motus proprius ſolis continet partes quaſi oppoſitas, nempe acceſſum, & receſſum, & ita poteſt eſſe cauſa oppoſitorum effectuum, nempe generationum, & corruptionum, & ita ſit ſatis duobus argumentis propoſitis. Priori quidem, quia licèt Sol ſit idem agens, atque etiam motus eius idem, non tamen eodem modò ſe habens ſemper, ſed diuerſo per acceſſum, & receſſum, & ita non ſequitur ſemper efficere idem, ſed diuerſa efficere poteſt. Poſteriori vero, quia conceſſa maiori, & minori, neganda eſt conſequentia, quod non poſſit Sol eſſe cauſa generationis, & corruptionis per proprium motum habentem partes oppoſitas, & quodammodo contrarias, nempe acceſſum, & receſſum. Ex quibus tria colligit: primum, finitum eſſe, atque determinatum tempus vitæ ſingulis viuentibus, quo abſoluto corrumpuntur; ſed tempus non ſemper, nec reſpectu ſingulorum eſt idem, ſed aliquando diuerſum, ita vt longiorem vitam aliquibus natura concedat, breuiorem vero alijs propter diuerſas cauſas particulares facilius, vel difficilius diſponentes, & modificantes influxum cauſarum vniuerſalium. Vnde fit, vt rebus, quibus aſpectus 4
vniuerſalium cauſarum longiorem promittebat vitam, breuior concedatur propter diuerſam modificationem particularium cauſarum. Secundò, colligit dependentiam omnium ſublunarium corporum à cauſis ſuperioribus, & vniuerſalibus, quia conſonum eſt naturis rerum, vt inferiora regantur, & gubernentur per ſuperiora, ab illiſque dependeant, vt docuit, & probauit idem Ariſtot. 1. lib. Metheor. cap. 2. Tertio colligit perpetuas eſſe poſſe generationes, & corruptiones, quia cauſa efficiens earum, quæ eſt Sol per motum proprium, perpetua eſt, Et finis, quem intendit, dum generationes, & corruptiones cauſat, eſt perpetuitas, quam perpetuitatem, quia non poteſt conſequi in indiuiduis determinatis, quæ cum ſint corruptibilia, non poſſunt ſemper durare, eam ſaltem conſequitur in ſpeciebus ſemper durantibus, per continuam, & numquam intermiſſam generationē nouorum indiuiduorum corruptis ſuccedentium,

tium.Reddit autem rationem ob quam non omnia corpora ſublunaria perpetua ſint in indiuiduo,ſicut cœleſtia corpora,quia inquit hæc magis appropinquare primæ cauſæ per eſſentiam perpetuæ, ſublunaria vero magis eſſe ab ea elongata, & ideo non poſſe eãdem perpetuitatem participare eodem modo, ſed modum aliquem eius participant imperfectum, videlicet ſpecificam perpetuitatem,non indiuidualem,cum tamen illa tamquã proximiora vtramque participent. Sed videri alicui poſſe, ait,nec iſtam perpetuitatem in ſpecie conſequi poſſe ſublunaria corpora,quia non videntur generationes, & corruptiones eorum poſſe durare ſemper,nam per corruptionem ſeparantur elementa à mixtis,& rendunt in propria loca:ergo per continuam corruptionem tandem eo res deueniet, vt omnino ſeparata ſint à mixtis, & reducta in loca propria: & ita ceſſabunt generationes,& corruptiones, & deſinent omnino res genera-
5 biles,& ita nec in ſpecie poterunt perpetuitatem conſequi. Et reſpondet non ita contingere,ſed idem Sol, qui per receſſum cauſat corruptionem,& quaſi reducit elemẽta ad propria loca, extrahit iterum, etiam recedens ab eiſdem elementis vapores, & exhalationes pro nouis generationibus ex eiſdẽ in pluuiam conuerſis efficiendis,quod eſt quaſi eadem elementa à proprijs locis iterum extrahere,eaque confundere:nam vapores, & exhalationes naturã,& qualitates elementorum participãt:& facile in eadem elementa conuertũtur,& per conuerſionẽ eorum iterum in pluuiam terra fœcunda redditur, vt ſic non ſolum ipſa,ſed mixta etiam in ea degentia nouos partus ferre poſſint in acceſſu eiuſdem ſolis. In vltima parte capitis eamdem cauſam perpetuitatis generationum, & corruptionũ à ſe traditam reducit ad primam cauſam per has conſequentias. Motus eſt: ergo motor eſt,deinde motus ſemper eſt; ergo motor ſemper, ac perpetuo eſt. Rurſus,motus eſt perpetuo continuus: ergo motor eſt vnus immobilis,ingenerabilis, & inalterabilis, quas omnes cõſequentias probatas reliquit 8. lib.Phyſ.Solam continuitatem,& perpetuitatẽ motus explicat, & probat hoc loco aſſerens eam ſumere motum ex continuitate ſui mobilis, nẽpe ſpheræ cœleſtis,quæ cum mobilis ſit,& motu circulari moueatur,qui non ſit per ſpatium, ſed circa centrum terræ ſine loco,
6 & ſpatio (loquitur enim de motu primi mobilis tamquam de primo) ideo non poteſt ab ſpatio, aut loco continuitatem ſumere,ſed à ſubiecto hoc modo. Partes circuli ſibi ſuccedenter continuæ ſunt:ergo motum circularem ſemper continuum efficiunt: & motus ita continuus ratione ſubiecti facit à priori tẽpus perpetuo cõtinuũ:ſed à poſteriori (inquit) cognoſcimus,

& proba

& probamus eumdem motum eſſe cõtinuum,atque perpetuum per tempus perpetuo continuum, quia tempus non eſt aliud, *Quàm numerus motus ſecundum prius,& poſterius*,vt 4.lib.Phyſ. oſtenſum eſt.

CAPVT XI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem in his, quæ continue mouentur ſecundum generationem, aut alterationem, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentũ Ariſtot.cap præſenti eſt probare,quod generationes, & corruptiones ſunt perpetuæ,non ſecundũ lineã rectam,ſed reflexam,& circularem, ita vt ab eodem procedant, & in illud idem reuertantur,à quo iterũ procedant, & in illudmet reuertantur ſine vllo termino.Diuiditur autẽ caput in tres partes:in prima duobus propoſitis dubijs, duo ex ſolutione eorum præſupponit ad intentum probandũ,quibus addit tertiũ aliud præſuppoſitum. In 2. probat intentũ,quod generationes, & corruptiones ſint perpetuæ in circulo. Et tandẽ in 3.duo dubia proponit,& ſoluit. Cum probatũ ſit 8.lib. Phyſ.ſeriem,vel fluxum perpetuũ generationum, & corruptionum eſſe neceſſarium, merito poſſet quis dubitare. Primo,an omnes iſtæ generationes perpetuo futuræ ſint neceſſariæ,vel aliquæ earum in particulari cõtingentes,ita vt poſſint eſſe, & non eſſe:nam ſi omnes in particulari ſunt neceſſariæ,facile poteſt intelligi,ſeriem, vel fluxum omnium eſſe perpetuum,ac neceſſarium:ſi vero aliquæ earum in particulari,vel omnes ſint contingentes, non videbitur ſeriem omnium eſſe neceſſariam, atq; perpetuam, ſed fieri poſſe,vt terminũ habeant,vltra quẽ non procedant.Reſpondet, præſupponendum eſſe ad probandũ intentũ,quod aliquæ generationes in particulari ſint neceſſariæ, ita vt non poſſint non fieri,& aliquæ contingentes,ita vt poſſint fieri, & poſſint non fieri. Probat duplici argu. & primum deſumit ex communi vſu loquendi; nam ad loquendum de rebus futuris duplici vocabulo vtimur,dicimus enim hoc eſſe futurum aliquando, & tũc ſignificamus eſſe contingens, ita vt poſſit non eſſe, aliquando vero dicimus, hoc erit, & tunc ſignificamus determinate eſſe futurum,hoc eſt neceſſario futurum, vt dum dicimus, quod craſtina circulatio ſolis erit:ergo in rebus futuris,quaſdam eſſe contingentes exiſtimamus, alias vero neceſſarias, & idem 7

erit de

erit de generationibus earum. Secundò probat à priori, quia generatio rei ordinatur ad eſſe eius; ſed dantur quædam res habentes eſſe neceſſariũ,vt quod Sol ſit in Cancro, vel quid ſimile,aliæ cõtingentes,vt curſus Petri:ergo dabũtur etiã in particulari generationes neceſſariæ,atque etiam contingentes.

8 Aliud dubium eſt, quonam modo inueniatur neceſſitas in generatione rerum corruptibilium,videlicet, an ſicut ex generatione poſterioris ſequitur neceſſitas generationis prioris,ita è conuerſo ex generatione prioris ſequatur neceſſitas generationis poſterioris.Et reſpondet hac diſtinctione, ſi poſterius ſit in ſe neceſſarium,ſequitur quidem ex generatione eius neceſſitas generationis prioris, vt ſi neceſſarium ſit domum eſſe, vel fieri,neceſſario etiam ſequitur poni, vel poſitum eſſe fundamentum: & ex poſitione fundamenti neceſſario ſæquitur poſitio luti,& lapidis. Atque etiam è conuerſo ex poſitione fundamenti ſequitur poſitio,vel cõſtructio domus, diuerſa tamen ratione, quia ex poſitione, vel conſtructione domus ſequitur abſoluta neceſſitate generatio, aut poſitio fundamenti: ex hac vero non ſequitur neceſſario generatio domus abſoluta neceſſitate,ſed ſolum ex ſuppoſitione neceſſitatis, quam habet ex ſe,& hoc eſt ſecundũ præſuppoſitũ. Tertium eſt,duplicem progreſſum generationum, & corruptionum eſſe excogitabilem, rectum,& circularẽ:rectus eſt,cum omnia quæ generantur ſucceſſiue vnum poſt alterum,ſunt diuerſæ ſpeciei:vt cum ex terra fit aqua,ex aqua aër,& ex aëre ignis, & ita procedat generatio ad res ſemper ſpecie diuerſas tendens: progreſſus vero rectus eſt,cum non omnia,quæ generantur,differunt ſpecie,ſed fit regreſſus ad aliquam eiuſdem ſpeciei:vt dum ex terra madefacta fiunt vapores,& ex vaporibus pluuia,& per generationẽ pluuiæ iterum madefit terra,& rurſus generantur ex ea vapores.

9 His præſuppoſitis in prima parte capitis probat intentum, in ſecunda, videlicet generationes nõ eſſe neceſſario perpetuas per progreſſum rectum,ſed per circularem, hoc arg.Si generationes eſſent neceſſario perpetuæ per progreſſum rectum, vel eſſent finitæ,vel infinitæ:non finitæ,quia nõ poſſent eſſe perpetuæ. Probatur conſequentia, quia finitum ſemper procedens abſque repetitione tandem conſumitur, nec etiam poſſent eſſe infinitæ,quia tunc nulla daretur vllo modo neceſſaria, hoc eſt nec in indiuiduo,nec in ſpecie.Probatur conſequentia, quia in his,quæ ſibi inuicem ſuccedunt, non poteſt generatio prioris eſſe neceſſaria, niſi præſuppoſita neceſſitate poſterioris, ſicut non poteſt eſſe neceſſaria poſitio fundamenti, niſi ſuppoſita ceſſitate abſoluta domus; ſed nec ſequitur neceſſario poſterius

ex virtute,

ex virtute, vel poſitione prioris, vt non ſequitur generatio domus ex vi generationis fundamenti, niſi præſupponatur neceſſaria in ſe; ſed in infinitis non datur prius, nec poſterius, cum nec detur primum, & vltimum: ergo nec poteſt eſſe neceſſaria ſeries generationum per progreſſum rectum infinitarum rerum. Reſtat igitur, vt ſit neceſſario perpetua per circulum, ita vt ad idem ſaltem ſecundum ſpeciem fiat regreſſus. Quod hoc 10
diſcurſu probat. Exiſtentia mundi eſt æterna: ergo corpora cœleſtia, atque elementa in ea diſpoſitione, quam modò habent, æterna ſunt: ergo ab æterno Sol extraxit vapores ex aqua, aut ex madefacta terra: ex vaporibus autem facta eſt nubes, & ex nube genita eſt aqua, & madefacta terra; & ex aqua iterum generantur vapores, & ſic datur perpetua, atque infinita regreſſio, quia cum circularis ſit, & ab eodem in idem procedat, ſemper poteſt eſſe perpetua ſimul, & neceſſaria. Et ratio neceſſitatis (ait D. Thom.) eſt, quia ea quæ generantur, ita ſe habent, vt prius ſit tota materia poſterioris, & è conuerſo: quare ſuppoſita perpetuitate neceſſaria agentis, neceſſaria eſt perpetuitas generationis circularis. Quod alia etiam ratione probat Ariſtot. quia cum Sol per motum circularem ſit cauſa perpetuitatis generationum, ſicut circulare eſt agens, & circularis motus, ita effectus eorum, qui ſunt generationes ipſæ, & res genitæ per modum circuli fieri, & procedere debent ſemper, ita vt ab eodem procedant, & in idem, ſaltem ſecundum ſpeciem, reuertantur. Quam perpetuitatem circularem eſſe debere confirmat ex tempore, in quo fiunt, quod aſſerit eſſe perpetuum per repetitionem circularem dierum, menſium, & annorum.

Proponit tandem duo dubia, primum eſt, quare generatio 11
per circulum, in quibuſdam locum habeat, ita vt vnum ex altero generetur, & ex eo aliud, quouſque ad idem redeat progreſſus generationum, vt in vaporibus, nube, & pluuia: in aliis vero non habeat locum talis circulus generationum, vt in hominibus. Et reſpondet, quod in his, in quibus vnum non eſt tota materia alterius, generatio procedit in rectum, & non in circulum, & ideo perpetua non eſt, nec neceſſaria; ſed in his ſolum habet vtrumque in quibus vnum eſt tota materia alterius, vt patet in exemplo aquæ, quæ eſt tota materia vaporis, & vapor tota materia nubis, & hæc tota materia eiuſdem aquæ, pater tamen non eſt tota materia filij, nec filius tota materia nepotis, & ideo in his generationibus non habet locum regreſſus ad idem, etiam ſecundum ſpeciem.

Secundum dubium eſt, an ita ſit generatio perpetua, vt re- 12

greſſus, vel circulus ſit ab eodem in idem ſecundum numerum, & ita eadem res numero redeat, vel ſolum ſecundum ſpeciem. Et reſpondet hac diſtinctione, in rebus perpetuis, vel incorruptibilibus, quæ non mutantur ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum aliqua accidentia; regreſſio fit ad eamdem rem numero, vt patet in ſole, qui idem numero permanet in vna, & alia circulatione. In rebus vero corruptibilibus, quæ mutantur etiam ſecundum ſubſtantiam, non fit regreſſus generationum ad eamdem rem numero, ſed ſpecie, vt dum ab aqua procedit Sol generans ex ea vapores, & ex vaporibus nubem, atque ex nube aquam, non eſt eadem numero aqua tandem genita cum ea, à qua extracti fuere vapores, ſed alia eadem vero ſecundum ſpeciem.

TRACTATVS DE REPRODVCTIONE eiuſdem rei ſecundum identitatem numericam.

13 CApite præſenti docuit Ariſtoteles ſeriem generationum, & corruptionum eſſe neceſſario perpetuam, non per progreſſum rectum, ita vt ſemper generentur res nouæ, atque diuerſæ ſpeciei; ſed per progreſſum circularem, ita vt ad eamdem rem ſecundum ſpeciem fiat regreſſus in generationibus ſubſtantiarum, non tamen ad eamdem numero. Circa hæc igitur tractatum noſtrum inſtituimus de reproductione eiuſdem rei ſecundum numerum.

QVÆSTIO I.

An eadem numero res permanens ſemel corrupta naturaliter reproduci poſſit.

CIrca hanc quæſtionem fuit poſitio quædam antiquorum aſſerentium, non ſolum eaſdem res numero redire poſſe, ſed redituras eſſe omnes poſt completam circulationem octauæ ſpheræ cœleſtis (quæ circulatio iuxta probabiliorem opinionem Aſtrologorum durabit per 49000. annos.) Non ſolum ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum omnia accidentia numero, quæ prius habuerunt. Hæc ſolet tribui Platoni, & eam tribuit

tribuit Democrito, Plinius, lib. 2. hiſtoriæ naturalis capit. 7. tribuitur etiam Origeni 1. lib. Periarchon. qui eam probat ex cap. 1. Eccleſiaſtes, vbi ſic dicitur: *Quid eſt, quod fuit? Ipſum quod futurum eſt: quid eſt quod factum fuit? ipſum quod faciendum eſt: nihil ſub ſole nouum: nec valet quiſquam dicere, ecce hoc recens eſt, iam enim præceſſit in ſæculis, quæ ſunt ante nos, &c.* Ab antiquioribus vero probatur eo ſuppoſito, quod poſt completam circulationẽ octauæ ſphæræ redituri ſunt cæteri omnes orbes cœleſtes ad idemmet punctum, à quo moueri cœperunt. Ex quo ita arguunt, incipientes moueri ab eodem puncto, eumdem numero motum repetent, quem prius fecerunt: ergo eoſdem numero effectus producent. Probatur conſequentia, quia redeuntibus eiſdem numero cauſis, & eodem prorſus modo operantibus, neceſſe eſt redire eoſdem numero effectus, iuxta vulgatum illud ab omnibus Philoſophis receptum. *Idem in quantum idem, & eodem modo ſe habens ſemper facit idem.*

Hæc tamen ſententia falſo imprimis fundamento innititur, 14
& licet verum eſſet, ſufficienter ex eo colligit intentum. Probo primum, quia licet verum eſſe concedatur, quod octaua ſphera poſt compleram illam prolixiſſimam circulationem ad idem punctum à quo moueri cœpit, reditura ſit, falſum tamen eſt, quod reliqui orbes cœleſtes ad idem etiam redirent punctum, à quo moueri cœperunt, vt certiſſimis obſeruationibus, & computationibus probant Aſtrologi contra Platonem. Probatur ſecundum, quia etiam ſi ad idem punctum redirent vniuerſi orbes, non bene ex eo colligitur, quod eoſdem numero motus repeterent, ac fecerunt à principio; & conſequenter, quod neque eoſdem numero effectus producerent, quia licet corpus, quod mouetur per hoc ſpatium, ad idem punctum redeat, à quo moueri cæpit, & ab eodem etiam iterum moueri incipiat, non efficier eumdem numero motum, ſed numero diuerſum, quia identitas numerica motus non ex ſolo eodem puncto accipitur, ſed ex tempore eodem, atque ex aliis, vt 5. lib. Phyſicor. oſtenditur: ergo nec ſequitur orbes cœleſtes ad idem punctum redeuntes eoſdem numero motus, atque effectus efficere. Contra fidem etiam Catholicam eſt eadem poſitio.

Nam primo tollit omnes actus liberos, nam ſi redituri ſunt 15
ijdem numero effectus: ergo neceſſe erit ad eoſdem vitioſos actus reddere omnes in poſteriori ſæculo, quos habuerunt in priori, atque etiam ad eoſdem actus bonos, vel indifferentes, nec poſſe ſtatum mutare, quem habuerunt in ſæculo priori, ita

vt qui in eo duxit vxorem,in hoc permaneat in cælibatu, quod patet eſſe abſurdum. Secundo tollit ſtatum beatitudinis,in quo conſiſtit ſumma fælicitas hominum, de ratione enim beatitudinis eſt perpetuitas. Sed ſecundum eamdem ſententiam neceſſe foret,vt omnes,qui in priori ſęculo fuerunt beati,redirent in poſteriori ad eumdem ſtatum viatorum,quem habuerunt etiam in eo:ex quo neceſſario ſequitur,quod deſinerent eſſe beati,aduerſus illud Pauli,primæ ad Theſſalonicen.4.Et ſic ſemper cum Domino erimus.

16 Ad teſtimonium vero Scripturæ, quod pro eadem ſententia affertur,reſpondet Diuus Aguſt.lib.12.de ciuitate Dei capit.13. ſenſum eius eſſe,quod nihil ſit nouum ſub Sole,quod non præceſſerit, vel idem numero,ſi à prima ſua conditione inuariatum permanſit,vel idem ſaltem genere,aut ſpecie.

Secunda ſententia aſſerit naturaliter poſſe eumdem numero effectum reproduci,ſi eadem materia numero iterum approximetur eidem agenti, vt ſi eadem materia ſeminis ſubijciatur actioni eiuſdem agentis naturalis,poterit idem homo numero reproduci. Ita Scotus in 4.d. 43. q. 3. & videtur conſentire Richar.q.1. ad 6. immo & D.Tho. art. 1. quæſtiuncula 3.eiuſdem diſtinctionis,quam probabilem reputauit Tolet.q. vltima huius lib. concl. 2. Probatur primo, quia idem numero agens, & paſſum cum eadem numero virtute actiua & paſſiua, à quibus productus fuit hic numero calor,iterum coniungi poſſunt:ergo eumdem numero effectum producere. Antecedens euidens eſt in hoc igne calefaciente hanc aquam. Conſequentia vero probatur, quia calor productus in aqua ſecundum ſuam entitatem procedit à calore exiſtente in igne;ſed aqua eſt eadem numero, eadem etiam potentia paſſiua eius, ignis etiam eſt idem numero, atque eius calor; ergo erit etiam idem numero calor productus in aqua, quia à quo res habet ſuam entitatem, habet etiam ſuam vnitatem numericam. Et ſi dicatur, non eſſe idem tempus vtriuſque calefactionis, & ideo non eſſe eamdem numero, ſed diuerſam, & conſequenter diuerſum numero eſſe

17 calorem productum. Contra hoc eſt primo, quia calor, & quicumque alius effectus non pendet à tempore in ſua indiuiduatione, cum tempus ſit ei extrinſecum: ergo diuerſitas temporis non eſt ſufficiens, vt dicatur numero diuerſus. Secundo, idem ignis poteſt conſeruare diuerſis temporibus eumdem numero calorem à ſe productum: ergo poterit producere eumdem numero calorem diuerſis temporibus, quia ſi idem numero effectus non dependet in conſeruari ab eodem tempore, nec dependebit in eſſe, & fieri. Antecedens vero conſtabit, ſi poſt-

quam

quam ignis calefecit aquam, remoueatur ab ea, & approximetur eidem aquæ aliud calidum, à quo tantiſper conſeruetur idem calor productus ab igne, poſtmodum vero remoto illo calido conſeruante, accedat idem numero ignis, à quo calor ille fuit productus, & eum conſeruet.

Tertia opinio negat omnino, quod aliquis effectus iam corruptus poſſit per virtutem naturalium cauſarum idem numero reproduci. Hæc eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis cap. præſenti, & Sth. 4. lib. contra gent. c. 80. vbi & Ferra atque etiam Scholaſticorum ferè omnium in 4. d. 43. & 44. vbi Capreol. Palud. Sotus, & reliqui omnes, præter citatos pro ſecunda ſententia, Pater Suarius 3. p. diſp. 44. ſect. 6. Conimb. q. 1. huius capitis, art. 3. Toletus q. vlt. & eſt iam communis in ſchola, & vera. Sed difficile eſt rationem inuenire, per quam efficaciter probari poſſit, ideo in modo eam probandi non omnes ſequuntur eamdem viam. Sed quidam rationem eius eſſe dicunt, quia cauſa ſecunda ex ſe eſt indifferens ad producendum hunc, vel illum numero effectum, determinari vero ad hunc, & non ad alium producendum à prima cauſa, à qua determinatur ad producendum diuerſos effectus, & non eumdem diuerſis temporibus, & propterea non poteſt eumdem numero effectum reproducere. Hic tamen modus probandi inſufficiens eſt, quod ſic probo. Vel ratio indiuidualis effectus poſtulat hoc determinato tempore produci, vel non, ſi poſtulare dicatur, iam reducitur identitas numerica effectus ad identitatem numericam temporis, in quo producitur, potius quàm ad Deum determinantem. Si vero idem numero effectus non poſtulat produci hoc determinato tempore, potius quàm alio, non erit maior ratio ex parte eius, ob quam determinetur ſecunda cauſa à prima, potius ad hunc, quàm ad alium effectum, & ideo ita poterit ad eumdem numero producendũ determinari, ac poteſt determinari ad alterum, quare ſicut poteſt naturaliter alterum producere, ita poterit producere naturaliter eumdem numero. Præterea in actionibus liberis hoc non poteſt eſſe verum, quod à Deo determinetur agens ad hunc actum malum, cum Deus non determinet voluntatem ad peccandum. Propterea probant alij eamdem ſententiam, quia idem numero effectus ſemel productus ab agente non manet amplius in potentia actiua eius, quare non poteſt illum reproducere. Et ratio hæc ſatis efficax eſſet, niſi falſum ſupponeret, quia apertè falſum eſt, quod effectus ſemel productus ab aliquo agente, etiamſi corruptus iam ſit, non amplius maneat in potentia actiua eius. Quod ſic probo, potentia actiua agentis, vel eſt forma ſubſtantialis eius, vel accidens ſuperaddi-

18 19

tum, ſed euidens eſt entitatem vtriuſque non minus integram permanere,poſtquam produxit hunc effectum, quam ante productionem eius,neque aliquid eſſe ei detractum:ergo virrutem habet ex parte ſua iterum producendi illum, non minus, quàm habebat prius,quàm eum produceret.Secũdo,quia ſi idem effectus ſemel productus non manet in potentia actiua agenris naturalis:ergo effectus qui producitur à Deo,& ſemel corrumpitur,non permanebit in potentia eius,& ideo nec de potentia abſoluta eum poterit reproducere,quod patet eſſe falſum. Probatur tandem,quia eadem numero forma ſemel educta de potentiá materiæ,& iam extincta, permanet in porentia paſſiua eiuſdem materiæ:ergo etiam in potentia actiua agentis.Euidens eſt conſequentia propter neceſſariam correſpondentiam porentiæ paſſiuæ cum actiua. Sed probatur antecedens,quia potentia paſſiua materiæ non eſt aliud, quàm enritas eiuſdem materiæ : ſed euidens eſt de entitate materiæ integram manere poſt eductionem alicuius formæ ex illa:ergo continet eamdem formam iam extinctam,ſicut continebat prius,quam educeretur.

20 Propterea probant alij, quod non poſſit agens naturale reproducere eumdem numero effectum ex propria eius natura, à qua determinatur ad producendum effectus certo quodam ordine, ita vt primo loco hunc, & non alterum, & ſecundo loco alterum determinatum;& ſic cæteros. Vnde ſequitur,quod non poſſit ſemel productum, atque corruptum, iterum producere, quia poſt productionem primi neceſſariò debet ſuccedere ſecundus,& ſic cæteri in ſuo ordine, quare non poteſt habere locum reproductio alicuius. Hic tamen modus probandi,non ſolum inefficax eſt,ſed fundamento rationis caret. Probatur,quia virtus agentis ſemper eſt eadem : ergo ex parte ſua ſemper poteſt, quid quid poterat prius ; ſed prius porerat producere hunc numero effectum:ergo etiam poteſt illum ex parte ſua reproducere, poſtquam extinctus eſt; falſum igitur eſt, quod producto primo,non poſſit, niſi ſecundum producere. Secundo, quia ſine fundamento ſupponit ſubordinationem effectuum omnium eiuſdem ſpeciei in ordine ad productionem.Probatur,quia nullus dependet ab alio,cum ſint numero diuerſi, nec vnus ſit pars alterius, vel aliquid eius, ſicut ergo euidens eſt nullam habere dependentiam in eſſe,ita neque in fieri.

21 Quare alij ex recentioribus aſſerunt,agens ex propria virtute actiua indifferens eſſe ad producendum plures numero effectus,per plures actiones,indifferens etiam eſſe paſſum,vt ex potentia eius educantur. Determinatur autem à Deo, tamquam à primo agente ad hanc numero actionem,& hunc numero effectum

ctum producendum,potius,quàm alterum,non quidem per puram,vel ſolam eius libertatem,ſed quia natura ipſa cauſæ quodammodo exigit talem determinationem,in quantum ex ſe inclinatur ad operandum tali modo, & ordine , vt nunc poſtulet talem actionem,& concurſum, poſtea vero alium:iuuant etiam cœleſtes influentiæ,quæ diuerſæ ſunt pro diuerſis effectibus. Et tandem iuuat bonū commune totius vniuerſi,ad quod pertinet, vt plures ac diſtincti effectus producantur ſemper,& non repetantur iam producti, atq; extincti;nam ex hoc plures habebunt indiuidua ſpecies,in quibus conſeruentur,& mundus longe maiorem decorem, & ornatum. Propter hæc igitur omnia exigit ordo rerum naturalium,vt Deus determinet cauſas ſecundas ad diuerſas numero actiones,& effectus producendos,& nunquam ad eamdem numero actionem repetendā, vel eumdem numero effectum producendum,& quia illa cēſentur fieri à Deo naturaliter, quæ fiunt ab eo ſecundum exigentiam , ac diſpoſitionem rerum naturalium;& quæ fiunt præter hanc exigentiam, ac diſpoſitionem dicuntur fieri ab ipſo ſupernaturaliter,ideo verum eſt,quod ſecundum ordinem naturalem, ac potentiam Dei naturalem,vel ordinariam,idē numero iam corruptum non poſſit reproduci. Hæc tamen ſententia inſufficiens cenſenda eſt,quia 22 per hæc omnia non reddit ſufficientē rationem, propter quam numquam poſſit per virtutem naturalem redire , vel reproduci idem numero ſemel corruptum. Probatur hoc diſcurſu diſcurrente per ſingula : imprimis falſum eſt, quod cauſa particularis ſecundum ſe ſit inclinata ad hanc numero actionem , & hunc numero effectum producendum potius , quàm aliud , quod ſic probo.Ignis ſecundum ſe omnino indifferens eſt, vt applicetur ad operandum circa hoc ſubiectum potius quàm circa illud,ad operandum hoc tempore potius quam alio,ad operandum cum hoc concurſu vniuerſaliū cauſarū,atque ipſius Dei potius quam cum alio,& ſic de cæteris circumſtantiis, à quibus determinari poſſit;ergo ſecundum ſe non eſt vllo modo determinatus,immo neque inclinatus ad hāc numero actionem, vel effectum potius quàm ad alterum,ſed ſicut æquè primo continet omnes, ita ex ſe eſt æquè indifferens ad omnes , & ſingulos producendos, ad omnéſque,& ſingulas actiones,per quas producendi ſunt,quare nec ex ſe exigit hunc concurſum potius,quā alterum,immo nec hoc tempore potius,quàm altero operari.Vnde ſequitur,nec ſecundum ſe exigere productionem noui,atque diſtincti effectus, potius quam eiuſdem iam extincti , ſed æquè indifferens eſt ad eamdē numero actionē,& effectū producendum,ſicut ad diſtinctam actionem,& effectū,cum eodem prorſus modo vtrumque

contineat, vt probauimus. Et tandem, quantum ad bonum vniuerſi, & ornatum eius pertinet, duo exiſtimo eſſe certa, primum, quod poſtulet productionem diſtinctorum effectuum. Secundo, quod id non poſtulet ſemper. Probatur vtrúmque ex conſeruatione ſpecierum, & ornatu, ac decore eiuſdem vniuerſi: nam ſi eadem ſemper indiuidua repeterentur, non poſſent conſeruari ſpecies, & mundus ornatu illo, & decore priuaretur, quẽ ex mul-
23 titudine indiuiduorum conſequitur. Quod vero non ſemper exigat talem diſtinctionem, his exemplis probatur: nam, quod candela hæc eadem numero illuminatione, & lumine producto illuminet eumdem numero aërem huius cubiculi, hac hora, & ſequenti, vel numero diuerſis ad eoſdem fines, impertinens eſt. Quod calefacta aqua ab igne, & extincto modum calore in ea producto, diuerſa numero calefactione, & diuerſo numero calore iterum poſt horam calefiat, vel eadem numero calefactione, & calore, nec dici, nec excogitari poteſt, quod propter conſeruationem ſpeciei caloris, vel luminis, vel propter bonum totius vniuerſi, aut ornatum eius exigatur: quid enim boni, quid ornatus, quid conſeruationis ſpeciei alicuius prouenire poteſt ex diſtinctione numerica talis actionis, & effectus, potius quàm ex numerica identitate vtriuſque? nihil profecto. Conſtat igitur ex toto hoc diſcurſu, quod licet aliquando, vel in aliquibus exigat ordo rerum naturalium, aut conſeruatio ſpecierum, vel bonum, atque ornatus eiuſdem vniuerſi diſtinctionem numericam actionum, & effectuum, non tamen ſemper, ſed aliquando non magis ad eoſdem fines conducit diſtinctio, quàm identitas: ex quo efficaciter colligitur, quod in his caſibus reducenda ſit determinatio cauſarum ad ſolam, & liberam Dei voluntatem, ita vt non magis natura rerum exigat, quod ad diſtinctas actiones, & effectus determinentur ab ea, quàm ad eaſdem numero actiones, & effectus extinctos repetendos per reproductionem; ſed id, quod non exigit natura, ac diſpoſitio rerum, non dicitur determinari à Deo ſecundum ordinem naturalem: ergo non probatur neceſſarium, quod ſemper producantur diſtincti numero effectus, & conſequenter nec redditur ſufficiens ratio, ob quam non poſſint naturaliter produci ſæpè idem numero, ſicut producuntur diuerſi propter determinationem cauſarum à diuina voluntate.

24 Noſtra igitur ſententia aſſerit, hac ſola ratione poſſe efficaciter probari, quod idem numero effectus non poſſit reproduci virtute naturali, quia vt idem numero effectus iam corruptus reproducatur virtute cauſæ naturalis, neceſſe eſt eamdẽ numero actionem redire; ſed hoc repugnat; ergo etiam illud. Maiorem probo,

probo,quia actio eſt medium,per quod effectus procedit à cauſa, & ab ea dependet, vel eſt dependentia ipſa; ergo repugnat, quod idem numero effectus redeat,niſi redeunte eadem numero dependentia reali,eadémque numero actione,alioqui poſſet idem numero effectus naturaliter dependere à cauſa diuerſis numero dependentiis totalibus, & adæquatis, diuerſiſque numero totalibus, & adæquatis actionibus, quod eſt abſurdum. Minor vero,quod non poſſit redire eadem numero actio, probatur ex 5.lib.Phyſ.vbi docet Ariſtoteles,tria requiri ad vnitatem numericam actionis, vel motus, nempe vnitatem numericam ſubiecti,termini,& temporis,ita vt quomodocunque horum variato,non ſit eadem numero actio, ſed diuerſa: conſtat autem non poſſe redire naturaliter idem tempus iam tranſactum; ergo nec poteſt redire eadem numero actio, neque idem numero effectus.

Ad primum argumentum oppoſitæ opinionis conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia, quod ignis producat in aqua eumdem numero calorem, quia non poteſt iterum agere in eamdem numero aquam; per eamdem numero actionem; ſed neceſſariò per diuerſam propter diuerſum tempus; & ideo neceſſe eſt diuerſum numero calorem producere, non enim poteſt naturaliter recipere hanc numero entitatem effectus ab hac entitate numerica cauſæ, niſi media hac numero dependentia, & actione, per quam ab ea producitur, atque dependet. Argumenta verò, quibus probatur effectum non dependere à tempore in ſua identitate numerica, vel indiuiduatione, hac diſtinctione ſoluuntur. Dupliciter poteſt ſumi effectus, vel ſecundum propriam entitatem permanentem, quam iam habet extra cauſas, & hoc modo iam non dependet à tempore,neque à tali numero actione,per quam productus eſt extra cauſas,ſed à propria entitate indiuiduatur. Poſteriori modo ſumitur,provt fit à ſua cauſa,& hoc modo à tali numero actione dependet,quod hic numero,& non alius exeat,vel egrediatur ab eadem cauſa,niſi enim per hanc numero actionem exiret ab hac cauſa, talémque virtutem eius participaret, non haberet hanc numero entitatem in facto eſſe,à qua indiuiduaretur ſimpliciter. Dependet igitur identitas numerica eius quantum ad fieri à tali tempore, quia ab eo dependet identitas numerica actionis,per quam eum producit. Cuius ratio à priori eſt,quia licet tempus ſit extrinſecum, dependentia agentis corporei ab illo in ſuis motibus, & actionibus intrinſeca eſt, ſaltem modo naturali, & ideo ex tali dependentia ab aliquo extrinſeco deſumi poteſt indiuiduatio actionis eius, atque effectus, pro

vt exiit ab illo, ſicut etiam ſumitur à ſubiecto agente, & termino ſibi extrinſecis. Hac igitur diſtinctione applicata eiſdem argumentis, ad primum negandum eſt, quod identitas numerica effectus quantum ad fieri non dependeat prædicto modo à tempore. Ad ſecundum, conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia, quia diuerſa eſt ratio de productione, & conſeruatione, nā hæc præſupponit rem iam exiſtentem, & indiuiduam, & ideo non dependentem in ſua identitate numerica ab hac, vel illa actione, per quam conſeruatur, & propterea poteſt per eamdem actionem, vel diuerſam conſeruari ab eodē, vel diuerſis agentibus, eodem, vel diuerſis tumporibus: de productione vero conſtat ex ſententia omnium non poſſe naturaliter eamdem rem numero produci à diuerſis agentibus totalibus, nec per diuerſas numero actiones totales. Vnde non ſequitur ex conſeruatione eiuſdem effectus ab eadem cauſa diuerſis temporibus, vel etiam à cauſis diuerſis, quod poſſit produci, & reproduci ab eadem, vel diuerſis per virtutem naturalem.

26 Et ſi quis nobis obiiciat illud, quod docuimus in 1. lib. cap. 4. tract. de alteratione, nempe omnes gradus intenſionis eiuſdem qualitatis eſſe eiuſdē prorſus rationis, & ideo non magis vnum, quam alterum expelli per alterationem contrariam, ſed determinari à Deo expulſionem huius gradus potius, quam alterius, ſicut determinatur productio talis gradus qualitatis oppoſitę, à quo expelli debet, & vniuerſaliter agentia omnia ad tales actiones, & effectus producendos. Reſpondeo ſolutionem illam aſſignatam fuiſſe à nobis iuxta ſententiam eorum, qui determinationem cauſarum particularium in ſuis actionibus, & effectibus producendis reducunt ad primum agēs; ab eis enim procedebat atq. & ideo ſoluendum fuit iuxta eorundem opinionem, quam licet nunc reiiciamus, adhuc tamen ſolutio illa in ſuo robore permanet; nam licet verum ſit, quod nunc aſſerimus, videlicet agens particulare, atque etiam primum, vt cum eo concurrens determinari ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum ab hoc tempore, in quo operantur, nihilominus eadē numero actio hoc tēpore elicita, & hic numero gradus formæ per eam productus adhuc ſunt indifferentes ad expulſionem huius, vel alterius gradus formæ oppoſitę: quia ſuppoſito, quod omnes ſunt eiuſdem prorſus rationis, non eſt maior ratio, ob quā vnus, quàm alter expellatur ab hoc gradu formæ oppoſitæ, & per hāc numero actionem, vel motum, ſed gradus iſte productus, & hæc numero actio, per quā producitur, tāquā effectus primarius, determinatur ad expulſionē huius gradus oppoſitæ formæ potius quàm alterius tamquā ad effectum ſecundariū à Deo tamquam

à primo

à primo agente,propter vniuerſalem regulam,quod ad primum agens pertinet determinare ſecundum, quando nec à ſe, nec ab aliquo alio determinari poteſt,& quia ad ſecundariũ hunc effectum,qui eſt expulſio talis gradus,neque ab actione tali, neque à tali tẽpore,vel tali parte ſubiecti,circa quã operatur determinati poteſt,ſed hæc omnia adhuc indifferentia manẽt ad expulſionem huius, vel illius gradus, ideo neceſſe eſt determinari à primo agente,quamuis ad talem actionẽ,& talem effectum primarium à tali tempore determinentur cæteris præſuppoſitis.

QVÆSTIO II.

An poſſit naturaliter reproduci, vel reſurgere idem homo iam mortuus.

AFfirmatiua pars probari poteſt primo, quia poſt mortem hominis permanet eadem numero materia cum eadem inclinatione,& appetitu naturali ad recipiendam eamdem animam permanentẽ quoque cum eodem appetitu naturali informandi eã;ergo neceſſe eſt dari in rerum natura virtutẽ actiuam naturalem alicuius cauſæ efficientis ſecundæ,vel ſaltem primæ, per quam poſſit reuniri eidem materię,quia cuicumq; potentiæ paſſiuæ naturali debet correſpõdere naturalis actiua,à qua poſſit reduci in actũ,& ſi in caſu iſto non datur,permanebit anima ſeparata à corpore,& priuata appetitu informandi in ſtatu violento,& perpetuo quidẽ,cũ ſit ipſa incorruptibilis,& ita aliquid violentum erit perpetuum.Secundo,quia quælibet res naturalis poteſt naturaliter cõſequi proprium finem natutalem;ergo per aliquod medium naturale,quia media debẽt eſſe proportionata fini,ſed non poteſt homo mortuus conſequi ptoprium finẽ naturalem,niſi per ſolum medium reſurgendi in eadem identitate numerica;ergo reſurrectio naturaliter eſt poſſibilis; & ideo reproductio eiuſdem rei.Probatur minor,quia finis naturalis hominis,quẽ naturaliter appetit,eſt beatitudo ſaltem naturalis in eo poſita,quod habeat omne bonũ ſuę naturæ proportionatum, & careat omni malo eidẽ naturæ contratio;ſed hanc beatitudinem non poteſt conſequi naturaliter in hac vita præſenti innumeris plena miſeriis;ergo naturaliter debetur ei altera, in qua eã conſequatur;quã conſtat habere non poſſe iam mortuũ, niſi per reunionem animæ ad corpus, ex qua reſultabit idẽ numero homo,quare reproductio eius naturalitet erit poſſibilis. Quod vidẽtur ſentire plures ex ſanctis patribus vniuerſaliter aſſerentibus reſurrectionem corporũ debitam eſſe naturæ hominum. 27

Commu

28 Communis tamen ſententia Scholæ à nobis tenenda aſſerit reſurrectionem hominis, vel reproductionem eius in eadem numerica identitate non eſſe poſſibilem per virtutem naturalium cauſarum, etiam Dei, vt cauſæ primæ naturalis. Ita ſentiũt Scholaſtici omnes in 4. d. 43. & 44. D. Tho. Ricard. Durand. Palud. Sotus, & alij, Henric quodlib. 7. q. 16. Ægid. rheorem. 1. & probari poſſet teſtimoniis ſacrarum litterarum, & ſanctorum Patrum, niſi Philoſophicum inſtitutum excederet. Id tamẽ egregiè præſtitit P. Suarius 3. p. diſp. 44. ſect. 6. probatur vero tribus argum. ex tribus etiam capitibus deſumptis. Primum ex parte materiæ hoc modo, vnitas numerica compoſiti Phyſici ſumitur ex hac materia, & ex hac forma; ſed repugnat naturaliter mortuo homine iterum informari materiam eius ab anima propria; ergo repugnabit naturaliter hunc hominem reproduci. Probatur minor, quia vt eadem numero materia iterum informetur ab eadẽ anima, neceſſe eſt ita coniungi partes eius, & ita applicari ſimul agenti naturali, vt poſſit denuo organizari, & omnino diſponi pro introductione eiuſdem animę, ſicut fuit organizata, ac diſpoſita in prima generatione hominis: ſed talis coniunctio, & applicatio, talis organizatio, taliſq; diſpoſitio naturaliter eſt impoſſibilis; ergo & reproductio eiuſdem hominis. Probo iterũ minorem, quia materia hominis per continuas tranſmutationes naturaliter diſſipatur, atque etiam diuiditur, & commiſcetur aliis, & à diuerſis formis informatur, & quod certiſſimum eſt, ad remotiſſimas diſpoſitiones, & formas tranſit reſpectu earum, per quas diſponi debet ad recipiẽdam eandem animam, ita vt non detur agens naturale potens eam ab his remotiſſimis diſpoſitionibus, & formis reuocare, vt poſſit recipere proximas, vt conſideranti mortem hominis, & ſtatum corporis eius poſt eam in dies magis remotum ab ea diſpoſitione quam habuit in prima generatione eiuſdem hominis, ſatis erit per ſe manifeſtum.

29 Secundò probatur ex parte diſpoſitionum, nam etiam ſi eadem numero materia poſſet applicari agenti naturali modo conuenienti, repugnat naturaliter, quod agens eaſdem numero diſpoſitiones inducat in eam, repugnat etiam naturaliter, eamdem animam iterum reuniri eidem materię, niſi eiſdem numero diſpoſitionibus organizatę; ergo naturaliter repugnat talem reunionem fieri. Probatur minor, quia non poſſunt produci ab agente naturali eædem numero diſpoſitiones, niſi per eamdem numero actionem, ſed non eſt poſſibile naturaliter redire eamdem numero actionem: per quam diſpoſita fuit materia in prima generatione hominis, quia identitas numerica actio-

nis

nis corporeæ, ac naturalis dependet à tali tempore determinato, quo variato non eſt eadem numero, ſed alia; ergo nec poſſunt redire eædem numero diſpoſitiones. Quod vero ſit neceſſarium eaſdem redire, & non ſufficiant aliæ numero diuerſæ, manifeſtum eſt, quia naturalis eſt correſpondentia inter generetionem ſubſtantialem, & alterationem, ac diſpoſitiones prærequiſitas in materia pro introductione eius, ita vt ſicut talis forma numero poſtulat talem numero generationem, per quam producatur, vel vniatur materiæ, ita talis generatio tales numero præexigat diſpoſitiones, ſine quibus non poſſit naturaliter fieri, nec talis forma introduci. Ex his autem duabus rationibus colligitur tertia deſumpta ex modo operandi Dei, vt 30
agentis cum cauſis naturalibus, Deus vt auctor naturæ nihil in rebus operatur, niſi ſecundum exigentiam, & quaſi debitum naturalium cauſarum; ita vt, quod præter hanc exigentiam efficit, ſupernaturale, aut miraculoſum dicatur, ſed reunio animæ, & productio eiuſdem hominis non eſt ſecundum exigentiam, & debitum alicuius cauſæ naturalis; ergo nec eſt factibilis à Deo naturaliter. Minor probanda eſt, diſcurrendo per quatuor genera cauſarum, non eſt enim debita materiæ, quia licèt habeat potentiam vniuerſalem & remotam ad recipiendam eamdem animam, non tamē proximam, & determinatam, ad quam determinatur per tales diſpoſitiones, quas probauimus naturaliter impoſſibiles, nec reunio debita eſt formæ, nempe eidem animæ, quia licet naturalem habeat inclinationem ad informandam hanc materiam, non certè, niſi vt talibus diſpoſitionibus præparatam. Cauſæ vero efficienti nulli debetur, quia ſicut non poteſt eaſdem numero diſpoſitiones efficere in materia, ita nec poteſt reunionem animæ attingere, quare nec eam dicitur exigere naturaliter. Nec tandem eſt debita cauſæ finali, quia ſola fœlicitas, vel beatitudo naturalis poteſt eſſe debita 31
naturæ hominis, quam in operando ſecundum perfectam virtutem poſuit Ariſtoteles 1. lib. Æthi. c. 10. hæc enim ſola finis naturalis eius eſt, & cum homo ſit ex propria natura corruptibilis, non eſt ei debita adhuc iſta beatitudo perpetua, ſed pro tempore vitæ eius, vt docet expreſſe idem Ariſtoteles eodem cap. atque his verbis, *Erit igitur id quod quæritur ipſi fœliciterque per totam vitam: ſemper enim, vel maxime omnium ea aget, & contemplabitur, quæ ſunt ſecundum virtutem.* Animæ vero ſeparatæ, quia perpetua eſt ex propria natura, debetur etiam beatitudo naturalis in actibus perfectæ virtutis conſiſtens; perfectiſſima vero beatitudo, quæ in aggregatione bonorum omnium, & in carentia omnium malorum vniuerſaliter loquēdo poſita

eſt, non

eſt,non eſt homini, aut animæ eius naturalis, nec naturaliter debita,ſed ex gratia Dei ſupernaturali conſequenda, ad quam neceſſaria erit reunio animæ,& reſurrectio corporis per ſupernaturalem virtutem efficienda. Ex quibus intelligitur naturali fini hominis ſolum eſſe debitam imperfectam illam beatitudinem,ſecundum totum quidem hominem temporalem,& ſecundum animam,æternam, ad quam patet reunionem animæ non eſſe neceſſariam, ſed ſolum ad beatitudinem perfectam, atque perpetuam,quæ ſupernaturalis eſt, & ideo neq; homini, nec animæ eius naturaliter debita, ſed ex ſupernaturali gratia Dei,atque ex meritis proprijs adultis, paruulis vero ex meritis Chriſti tribuenda, & conſequenter nec reunio ad eam habendam ſecundum integrum hominem neceſſaria, erit naturaliter debita,ſed ſupernaturalis cenſenda.

32 Et ex toto hoc diſcurſu facile ſoluuntur duo argumenta in contrarium propoſita,nam ad primum diſtinguendum eſt antecedens; quantum attinet ad potentiam naturalem materiæ pro recipienda iterum anima,nam de vniuerſali, & remota verum eſt eam habere;ſed hæc communis eſt,& æqualiter reſpicit omnes formas,& ideo non magis animam, quam habuit prius materia, quàm cæteras, & cum conſtet non poſſe naturaliter aliquam ex cæteris recipere, niſi præparata ſit per tales diſpoſitiones,ita debet eſſe certum de anima,ſed non poteſt ab agente naturali præparari eiſdem numero diſpoſitionibus, quas habuit prius,& per quas dicitur habere proximam ac determinatam potentiam ad eandem animam potius,quàm ad alias:ergo nec poterit naturaliter eam iterum recipere, nec tenebitur Deus,vt author naturæ ad reuniendam ei animam,ſicut noſtro modo loquendi teneri dicimus ad eam vniendam in inſtanti generationis,quia tunc eſt ſufficienter diſpoſita,habetque proximam,ac determinatam potentiam ad recipiendam hanc animam potius quàm alias formas, & ideo debita eſt ei naturaliter introductio eius.

33 Ad ſecundum de fine conſtat ſolutio ex vltima noſtra ratione.Ex qua intelligitur,quod etiam ſi anima numquam reuniretur corpori, non diceretur habere ſtatum violentum, quia violentum eſt à principio extrinſeco paſſo non conferente vim,vt definiuit Ariſtoteles, conſtat vero animam habere naturalem potentiam vt ſit ſeparata à corpore, quia ex vna parte eſt perpetua,& ex altera eſt forma corruptibilis corporis, cui euidens eſt vniri vnione non ſolum naturaliter diſſolubili,ſed naturaliter diſſoluenda:ex cuius diſſolutione ſequitur animam habituram aliquando naturaliter ſtatum ſeparationis, & ideo non violentum. Quod vero naturalem

habeat appetitum informandi materiam, non probat, quod ſeparata ſit in ſtatu violento, quia cum ſimul habeat potentiam ad ſtatum ſeparationis, videtur natura eius vtrumque ſtatum complecti, ita vt quilibet per ſe ſit quaſi inadæquatus ei. Et hoc ſatis eſt, vt neque in vno, neque in altero patiatur violentiam, ſed de hoc agemus ex profeſſo Deo adiuuante in noſtris commentarijs ad libros de anima. Quod vero aliqui ex ſanctis patribus aſſerere videntur, reunionem animæ ad corpus, vel reſurrectionem noſtram debitam eſſe humanæ naturæ, de debito pro congruitate accipiendum eſt, non pro neceſſitate naturali.

QVÆSTIO III.

An per potentiam Dei abſolutam eadem numero res permanens ſemel corrupta reproduci poſſit.

DE ſolis rebus permanentibus quærit titulus quæſtionis, 34
quia de ſucceſſiuis, quales ſunt motus, & tempus, agendum erit quæſtione ſequenti; & non de potentia naturali, de qua egimus quæſtione præcedenti, ſed de abſoluta Dei. Vnde idem eſt ac ſi inquiratur, an eamdem rem permanentem iam corruptam reproduci in eadem numerica vnitate, quam prius habuit, implicet contradictionem, vel non, ſed factibile ſit à Deo per abſolutam potentiam.

Et imprimis præſupponenda eſt veritas Catholicæ fidei docens eoſdem numero homines reſurrecturos in fine mundi: & aliquando etiam eumdem numero hominem ad vitam fuiſſe reuocatum, vt ex hiſtorijs ſacræ paginæ conſtat. Ex qua veritate refutatur error multorum exiſtimantium impoſſibile omnino eſſe, quod eadem res numero ſemel corrupta reproducatur. Quod imprimis videtur tenuiſſe Ariſto. cap. præſenti negans in continua, atque perpetua generationum ſerie eaſdem res numero redire poſſe, quod vero ipſe reputauit impoſſibile per virtutem cauſarum naturalium contradictionem implicare abſque dubio intellexit, cum non cognouerit aliam potentiam præter naturalem. In eodem fuit errore Plinius lib. 2. hiſtoriæ naturalis c. 7. & lib. 7. c. 55. idemque fuit error Stoicorum, & Epicureorum, vt refertur Actorum 17. qui Paulum reſurrectionem hominum prædicantem vocarunt nouorum dæmoniorum annuntiatorem. Idem tandem ſenſerunt Saducæi ex Iudæorum natione, vt refertur Matthæi. 22. & Actorum 23.

Hac

Hac igitur veritate fidei præſuppoſita, & refutatis ex ea erroribus, prima opinio Catholicorum tenet, hominem quidem reproduci poſſe, ſed præter ipſum nihil aliud, ita Duran. in 4. d. 43. q. 3. Marſi. q. vltima huius libri, Ioãnes de Neapoli, quodlib. 31. q. 6. à qua non videtur diſſentire D. Tho. in 4. d. 44. q. 1. art. 2. quæſtiumcula 2. ad primum, & 3. Et 3. p. q. 77. art. 5. nam in primo loco aſſerit, ideo hominem ſemel mortuum poſſe eumdem numero redire, quia permanet non ſolum materia eius, ſed anima, cuius eſſe communicatur toti homini, & ideo per mortem (ait) non interrumpi eſſe hominis, ſed ſemper durare, & propterea iterum produci poſſe per diuinã potentiã, non tamen res alias, quorum eſſe omnino perijt ipſis pereuntibus, & cõſequenter interrumpitur: quare redire non poteſt vllo modo. In ſecũdo vero loco negat vniuerſaliter rem ſemel anihilatam à Deo, redire poſſe eamdem numero.

Sed probat Duran. Primo, quia ea quæ non poſſunt produci per eamdem numero actionem, ſed neceſſario per diuerſam, non ſunt idem numero, ſed diuerſa: quia cum actio ſit dependentia effectus à cauſa, neceſſe eſt diuerſas actiones eſſe diuerſas dependentias, per quas repugnat procedere eumdem numero effectum, ſed repugnat eamdem numero actionem ſemel trãſactam redire, ſicut repugnat redire idem tempus iam tranſactum, à quo identitas numerica eius dependet: ergo non minus repugnat redire eumdem numero effectum.

Secundò, quia repugnat eamdem rem bis eſſe, aut duplicem
35 habere durationem, vel duplicem exiſtentiam: nam iam non eſſet eadem, ſed diuerſa: ſed hæc eadem ſequuntur, ſi eadem res numero reproducatur: ergo impoſſibile cenſendum eſt. Minorem probat, quia priuſquam corrumperetur, fuit, & poſt corruptionem iterum producitur, ergo iterũ eſt, nam ſecunda productio non minus ordinatur ad eſſe, quàm prima. Fuit etiam heri, & erit die craſtina, cum tamen hodie non ſit, duo autem dies interrupti ſunt duo tempora, cum ſint diſcontinua: ergo habebit duplicem durationem; & hinc ſequitur habere duplicem exiſtentiam, quia duratio non eſt res diſtincta ab exiſtentia rei, vt multi aſſerunt.

Tertiò, ſi Deus ageret ex neceſſitate naturæ, ſicut ignis agit, & non liberè, non foret potentia eius minus infinita, ac eſt modò, cum libertas nullam potentiam Deo conferat, ſed infinitam præſupponat, ſed Deo agente ex neceſſitate naturæ implicatet contradictionem eamdem numero rem corruptam iterum produci: ergo eodem modo erit impoſſibile, etiam ſi liberè operetur. Minor probatur, quia agere ex neceſſitate naturæ

naturæ eſt agere ex determinatione ad vnum: ergo id quod hoc modo agit, vel vnum numero producit ſemper, vel numquam, ſed ſemper diuerſum, quare non poterit modo diuerſa producere, modo eadem, quia hoc ex libertate dependet; ſed in tali caſu produceret ſæpe diuerſa numero, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo numquam poſſet reproducere idem numero iam corruptum.

Secunda opinio affirmat non ſolum eumdem numero hominem ſemel mortuum, ſed quamlibet aliam rem permanentem ſemel extinctam poſſe eamdem numero reproduci per potentiam Dei abſolutam. Ita ſentiunt omnes ferè Scholaſtici in 4. d. 43. Scotus q. 1. D. Bona. q. 5. Capreol. q. 1. Palud. quæſt. 2. & 3. Sotus d. 44. quæſt. 1. & D. Thom. expreſſe, quodlib. 4. artic. 5. opuſ. 9. cap. 82. & 4. contra gent. cap. 81. & ibidem Ferra. Henri. quodlib. 7. q. 16. Ægid. theorem. 1. P. Suarius 3. p. tom. 2. diſput. 44. ſect. 6. & cæteri omnes tam antiqui, quàm recentiores, eſtque communis, & vera. Probatur primo, quia eamdem rem numero iam extinctam iterum produci non repugnat ex parte diuinæ potentiæ, nec ex parte eiuſdem rei; ſed neque ex parte eiuſdem actionis, vel temporis: ergo ex nullo capite repugnare poteſt, & ideo cenſendum eſt poſſe fieri. Antecedens probo, quia poſtquam Deus aliquam rem creauit, & extincta eſt, eadem numero permanet in potentia diuina, quæ integra permanſit, poſtquam rem produxit, non minus, quàm erat ante productionem. Et hinc deſumpſerunt ſancti patres præcipuum argum. ad probandam hanc communem ſententiam, præſertim Aug. 22. lib. de ciuitate Dei cap. 20. & ſerm. 19. de verbis Apoſtol. vbi ita ait, *Si in nihilum rediremus, facere Deus poterat, vt eſſemus, ſicut fecit: cum antea numquam fuiſſemus.* Atque etiàm Greg. homil. 18. in Euang. his verbis. *Longe minus eſt Deo reparare, quod fecit, quam creaſſe, quod non fuit.* Quod vero non repugnet ex parte ipſius 38
rei iterum producendæ, probatur, quia vel producenda eſt per creationem, vel per eductionem de potentia materiæ: ſi primo modo, nullam poteſt habere repugnantiam ad eſſendum: poſtquam ad nihilum reducta eſt, magis quam habuit, priuſquam crearetur, quia in ſe nihil eſt, & ſolum poteſt eſſe in potentia actiua Dei, ex parte cuius nulla poteſt eſſe repugnantia, vt iterum fiat. Si vero producenda eſt ex potentia materiæ, nec ex hac parte poteſt eſſe repugnantia, quia etiam eſt euidens in potentia materiæ contineri, non minus poſtquam extincta eſt, quam continebatur prius quàm produceretur, cum potentia materiæ non ſit aliud, quàm entitas eiuſdem materiæ, quam conſtat non eſſe diminutam, ex eo, quod ſemel educta fuit eadem res ex

eius potentia. Sed tandem probo, quod non repugnet ex parte actionis, vel temporis, quia licet Deus agens per cauſas ſecundas à tempore dependentes,ſuam actionem(quæ non eſt alia ab actioue creaturæ) tempori accommodet, per ſe autem agens non dependet in ſua actione à tempore; quare poterit eamdem rem extinctam iterum producere per eandem actionem, qua eam primò produxit, quia propria eius actio non indiuiduatur à tempore, neque ab aliqua duratione, atque etiam(vt ego exiſtimo)poterit id præſtare per diuerſam actionem,prout ſibi placuerit,quia ſi non repugnat Deum ſimul applicare plures cauſas totales, & adæquatas ad produceudum eumdem numero effectum, per plures numero actiones, & dependentias adæquatas, vt 2. lib. Phyſicor. probauimus, multo melius poterit ipſe pluribus actionibus eumdem effectum,nunc,& poſtea producere,& reproducere; nec repugnabit, quod pluribus dependentiis ab eo dependeat.

39 Secundò probatur argum.euidenti ad hominem contra primam opinionem, ex reſurrectione hominis, per quam fide catholica confitentur patroni eius eumdem numero hominem reproduci.Ex quo ſic arguo, ſiue reſurrectio hominis ſit eadem actio cum prima generatione eius, vel diuerſa numero ab ea, ſequitur non minus poſſe Deum reproducere quamlibet aliam rem. Probatur conſequentia, quia ſi eſt eadem: ergo per eamdem numero actionem poteſt Deus producere, & reproducere eamdem rem; ſi vero ſit actio diuerſa, poterit per diuerſas numero actiones eamdem rem numero producere, ac reproducere. Diſcrimen vero illud inter reproductionem eiuſdem hominis, & cuiuſcumque alterius rei, nullius momenti eſt, quia licet eſſe rei, vel exiſtentia eius interrupta fuerit per anihilationem, vel deſitionem aliam, permanet tamen eſſe iam extinctum in potentia diuina, & hoc ſufficit, vt reproduci poſſit per creationem, vel alio modo, quia diuina potentia ex nullo præſuppoſito poteſt idem eſſe reproducere: ſicut primo illud produxit ex nullo præſuppoſito.

40 Ad primũ Durandi conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor de identitate numerica actionis,nam actio eſt agentium dependentium à tempore,qualia ſunt Phyſica,ſuam indiuiduationem accipiunt ab illis tribus, vel quatuor,nempe ſubiecto, termino, tempore, & agente, & actio etiam Dei cum his agentibus corporeis concurrentis(cum ſit eadem cum actione eorum)ab eiſdem indiuiduatur, & ideo non poteſt eadem redire tranſacto tempore,& de hac actione loquebatur Ariſtoteles,quia non cognouit aliam. Sed Deus agens per ſe ſine his cauſis,nõ dependet in ſua

in ſua actione à tempore nec ab eo indiuiduatur, ſed ex ſua propria entitate ſine reſpectu ad tempus, quare bene poteſt eamdem ſuam actionem repetere, & per eam producere eamdem rem, & iam extinctam reproducere. Ad ſecundum neganda eſt maior, quod repugnet eamdem rem bis eſſe, & habere plures durationes; nam ex hoc non ſequitur, quod habeat plura eſſe, vel plures exiſtentias, ſed ſolum eamdem diuerſis tempotibus repetitam, in quo nulla eſt implicatio contradictionis. Nam neque exiſtentia, nec actio Dei, per quam primo producitur, & iam extincta reproducitur, indiuiduantur à tempore, & propterea nec repugnat vtrumq; habere diſtinctas durationes, quia iſtæ extrinſicæ prorſus eis ſunt. Quod vero de diſtinctione durationis ab exiſtentiis rerum dicitur, non eſt verum de tempore, quod concedunt omnes diſtingui realiter ab exiſtentia rei permanentis; vnde non ſequitur ex duplici tempore duplex exiſtentia. Dubium vero ſolum eſſe poteſt de diſtinctione propriæ durationis cuiuſcumque rei ab exiſtentia eiuſdem, vt æui ab exiſtentia Angeli, de qua probaui 4. lib. Phyſicor. diſtingui ex natura rei, deo non poteſt ſumi argum. ad probandum plures exiſtentias ex pluribus durationibus, quia non implicat contradictionem has multiplicari illis non multiplicatis, cum diſtinguantur ab eis realiter.

Ad tertiũ neganda eſt maior, quod ſi Deus ageret ex neceſſitate naturæ, non eſſet virtus eius minus infinita, ac modo eſt liberè agens, nam repugnat Deum eſſe virtutis infinitæ ſimpliciter, & agere ex neceſſitate naturæ, quia ad virtutem infinitè perfectam pertinet poſſe agere perfectiſſimo modo, qui eſt cum libertate, & ideo non poteſt intelligi virtus infinita ſimpliciter agens ex neceſſitate naturæ: ad ſummum ergo poteſt intelligi, quod ſi Deus ageret ex neceſſitate naturę haberet infinitam virtutem ſolum ſecundum quid, hoc eſt ſolum infinitam ad certum genus operandi ex determinatione ad vnum, per quam bene probat argum. quod non poſſet eamdem rem numero reproducere. Non tamen probat, quod habens virtutem infinitam ſimpliciter, hoc eſt ad quemlibet modum agendi (vt re vera habet) non poſſit rem ſemel extinctam reproducere. Et quod tandem dicitur operationem liberam non conferre Deo potentiam, ſed eam præſupponere, verum eſt, quia operatio libera Dei nihil reale addit ſupra ſubſtantiam eius, ſed ſolum connotationem rei extra productæ; quod eſt eſſe fundamentum relationis rationis ad illam; poſſe tamen liberè operari virtutem realem, & intrinſecam dicit in Deo, ex qua habet ſubſtantia eius noſtro modo intelligendi, quod ſit virtus agendi ſimpliciter, 41

vel omni modo infinita, & ideo quod poſſit idem numero iam extinctum in quocumque genere, vel ſpecie reproducere.

Et ad D. Thom. reſpondeo teſtimonium ex 3. p. bene poſſe intelligi de potentia Dei ordinaria, atque etiam duo priora, in quibus etiam ſi clarius negaret, quod poſſit Deus de potentia abſoluta reproducere quamlibet rem, ſtandum eſſet poſterioribus teſtimoniis à nobis adductis duplici de cauſa. Prima quidem, quia ex profeſſo de hac re diſputans clariſſimè explicat mentem propriam: cum tamen in aliis locis obiter tantum verba illa proferat. Secundo vero, quia teſtimonium ex ſumma contra gentes poſterius eſt aliis, quæ ex quarto ſentent. referuntur, & ideo ei ſtandum eſſet.

APPENDIX DVBIVM.

An actio per quam Deus eamdem rem numero iterum produceret, eſſet naturalis, & eiuſdem ſpeciei cum prima eius productione.

42 Non intelligitur dub. de actione, per quam reproduceretur res in alio ſtatu ſupernaturali, qualem habebit homo reproductus per generalem reſurrectionem, nempe ſtatum immortalitatis, nam de hac ſuo loco docent Theologi, quonam modo ſit ſupernaturalis actio, ſed ſolum intelligitur de actione, per quam reproducitur in eodem ſtatu, qualis fuit actio per quam Chriſtus Dominus, & ſancti eius mortuos ad vitam reuocarunt mortalem, hoc eſt iterum morituros. De qua duo quærimus. Primum, an ſit naturalis, vel ſupernaturalis. Secundo, an ſit eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei, eadem vel diuerſa numero cum prima productione eiuſdem rei.

Et circa primum videtur ex vna parte talem actionem eſſe ſupernaturalem, quod ſic probo. Supernaturale vocamus illud, quod non poteſt per virtutem naturalem fieri; ſed talis eſt reproductio eiuſdem rei, vt quæſtione præcedenti probauimus; ergo erit actio ſupernaturalis. Sed ex altera parte probatur eſſe naturalem hoc modo: naturalis dicitur actio, per quam producitur res naturalis; ſed illud, quod reproducitur, habet eſſe Phyſicum, & naturale, cum ſit compoſitum ex materia, & forma, ſi ſit ſubſtantia corporea, vel naturalem habeat inhærentiam in ſubiecto, ſi ſit accidens: ergo naturalis eſt actio, per quam reproducitur. Præterea, actio per quam reproducitur, eſt eadem numero cum prima productione eius; ſed de prima productione

conſtat

conſtat fuiſſe actionem naturalem:ergo reproductio naturalis actio eſſe debet, alioqui eadem numero actio eſſet naturalis,& ſupernaturalis,quod repugnat.

Reſpondendum tamen eſt dubio propoſito hac diſtinctione. Dupliciter poteſt conſiderari reproductio rei.Primò ſecundum entitatem,vel ſubſtantiam : ſecundò quantum ad modum quo fit , videlicet præter exigentiam , & ordinem naturalium cauſarum , atque extra tempus naturaliter requiſitum : & his de cauſis non poteſt fieri virtute naturali , etiam diuina operante cum cauſis naturalibus , ſed ſupernaturali. Priori ergo modo conſiderata naturalis eſt, vt probant argumenta pro ratione dubitandi poſteriori propoſita. Quibus hoc adiungi poteſt , quia productio rei , & conſeruatio eius ab eodem agente ſine interruptione eadem numero actio eſt : ergo ſi naturalis eſt vna ſecundum entitatem , erit etiam naturalis altera ; ſed actio, per quam Deus conſeruabat hominem iam à ſe reproductum , erat naturalis , ſicut entitas , atque exiſtentia eiuſdem hominis extra cauſas : ergo reproductio quoque naturalis erit ſecundum entitatem. Conſiderata vero reproductio quantum ad modum quo fit , ſupernaturalis vocanda eſt , & hoc probat argum. pro ratione dubitandi priori poſitum. Et ſi quæſieris, an ſimpliciter ſit dicenda naturalis,vel ſupernaturalis. Reſpondeo naturalem eſſe vocandam ſimpliciter , quia modus ille extrinſecus eſt , & ideo denominatio ab eo proueniens , etiam eſt extrinſeca , quare non ſimpliciter , ſed tantum ſecundum quid ſupernaturalem efficit actionem , entitas vero cum ſit ei intrinſeca, & naturalis, naturalem denominationem ſimpliciter ei tribuere debet. 43

Secundum quod petebat dubium eſt , an reproductio ſit eadem actio ſecundum ſpeciem cum prima productione eiuſdem rei,atque etiam,an ſit eadem numero. Et quantum ad identitatem ſpecificam videtur non eſſe eamdem,ſed ſpecie diſtinctam, quia diſtinctio ſpecifica actionis ſumitur ab agente, vel forma eius,per quam agit, vt docet expreſſe D.Th.12.q.1.art.3. Sed prima productio rei ex propria natura fit aliquando ab vno agente , vt ſi ſit generatio ignis ab igne , reproductio vero ab alio ſpecie diſtincto , nempe à Deo : ergo actiones iſtæ diſtinguuntur ſpecie. Secundò quia licet fiant ab eodem agente, diuerſo tamen modo iam explicato, cui addi poteſt , quod prima productio rei poteſt eſſe eductio formæ de potentia materiæ, vel ſubiecti,reproductio vero ex nihilo,vt per ſe eſt manifeſtū, ſed diſtinctio ſpecifica actionis non ſumitur ab entitate eius, quæ videtur eſſe quaſi materialis ratio,ſed potius à modo, quo 44

ſit,qui eſt ratio formalis eiuſdem:ergo ſemper, & neceſſario diſtinguetur ſpecie reproductio à prima productione. Ex altera vero parte videtur non poſſe diſtingui ſpecie,quia idem eſt terminus ad quem productionis,& reproductionis,non ſolum ſpecie, ſed numero, vt præſupponitur: ergo non poſſunt diſtingui
45 ſpecie.Secundo,quia ſiue motus ſumatur vt actio,ſiue vt paſſio, dicit intrinſecum ordinem ad terminum per ſe à quo ſumit ſpeciem: ergo repugnat actiones diſtingui ſpecie, niſi termini ad quos diſtinguantur ſpecie,quod patet in productione,& reproductione eiuſdem rei non reperiri, vt in generatione hominis, & reſurrectione eius.Et ita tenendũ eſt non differre ſpecie productionem,& reproductionem eiuſdem rei,ſed ſolum accidentaliter.Quod efficaciter probant duo hæc poſteriora argumenta;nam,quod eis poſſet reſponderi differre ſpecie actiones ipſas, & terminos productos per modum diuerſum,quo fiunt iam explicatum,non ſatisfacit,quia cum ſit extrinſecus,& accidentalis, non poteſt diſtinguere eas ſpecie.

46 Ad primum argum. pro alia parte poſitum diſtinguenda eſt maior,nam actio non reſpicit agens,vel formam eius ſecundum ſe ſumptam,ſed tamquam principium à quo procedit,& conſequenter res,quæ agit,non reſpicit actionem,niſi tamquam principium quaſi emittens eam à ſe, quod eſt eam reſpicere tamquam dependentiam termini à ſe,& de primo ad vltimum actio non reſpicit agens,nec agens actionem,niſi vt continet ſua virtute terminum à ſe procedentem media eadem actione. Vnde ſequitur actionem ſumere vnitatem, & diſtinctionem ſpecificam ab agente,vel forma eius, vt principio à quo procedit terminus, & proinde cum ordine intrinſeco ad illum, & non alio modo. Et iſte eſt germanus ſenſus verborum D. Thom. quod actio,vt actio ſumat ſpeciem ab actu agentis, vt principio termini, paſſio vero ab eodẽ termino,vt recepto in paſſo ab agente. Quem modum diſtinguendi actionem, & paſſionem inter ſeſe, & à motu, copioſe explicuimus in noſtris Commentariis ſuper 3. lib. Phyſic. & ſi eum applicemus ad materiam argum. propoſiti, conſtabit eſſe ſolutum, nam licet aliquando prima productio rei,& reproductio eiuſdem procedāt à diuerſis agentibus, non certe, vt diuerſa ſunt, ſed vt continent ſua virtute eumdem terminum ab vtroque productum principiumque productionis eius ſunt, & ideo per actiones eiuſdem ſpeciei, & ſolum diuerſas ſecundum modum accidentalem, atque extrinſecum iam explicatum.

47 Ad ſecundũ arg. reſpondeo in caſu illo produci accidens cum nouo modo eſſendi, ſimili modo eſſendi per ſe ſubſtantiæ; & ideo

ideo produci per actionem ſpecie diſtinctam. Dum autem dicimus productionem, & reproductionem eſſe eiuſdem ſpeciei, intelligimus ſuppoſito, quod reproducatur res cum ſuo modo eſſendi naturali, quem habuit prius, & non cum alio modo ſupernaturali. De vnitate vero numerica productionis, & reproductionis eiuſdem rei, hac diſtinctione loquendum eſt, nam ſi vtraque fiat à Deo per ſe immediate, erit eadem actio numero, quia licet fiat diuerſo tempore, nihil refert, quia Deus per ſe immediate agens non dependet à tempore, neque ab eo indiuiduatur actio eius. Si vero fiat productio rei ab agente creato, & reproductio à ſolo Deo, non poſſunt eſſe eadem numero actio, ſed diuerſa, cuius ratio eſt manifeſta, quia actio dependet per ſe immediate ab agente tamquã modus eius: ergo repugnat eamdem actionem procedere à diuerſis numero agentibus totalibus, & adæquatis, ſicut repugnat eumdem modum eſſe diuerſarum rerum. Et vnitas numerica actionis ſumitur ab eodem numero agente, vt probauimus 5.lib.Phyſ. ergo repugnat à diuerſis numero agentibus procedere eamdem numero actionem.

QVÆSTIO IIII.

An res per ſe ſucceſſiua ſemel extincta, poſſit eadem numero reproduci per potentiam Dei abſolutam.

SPecialem habet difficultatem reproductio eiuſdem rei ſucceſſiuæ propter ſpecialem modum eſſendi eius non permanentem, ſed continuo fluentem, ratione cuius videtur ſemel tranſacta nõ poſſe redire, vt poſtquam efluxit hic numero motus, vel hoc numero tempus, non videtur poſſibile, quod iterum fluat, vel reproducatur. Propterea conueniunt omnes non poſſe id naturaliter fieri, vel per potentiam Dei ordinariam. Solum ergo potuit eſſe quæſtio, an contradictionem implicet, & ideo nec per potentiam Dei abſolutam fieri poſſit. Et prima opinio tenet non implicare contradictionem, ſed fieri poſſe à Deo. Ita Aureolus apud Capreolum in 4.d.43. q. 1. art.2. Mayronius d.44.q.3. Bernardus contra Henricum, quodlib.7.q.14.& q.vltima huius libri, & ex iunioribus non pauci. Probant primo, quia non implicat contradictionem, quod eadem actio inſtantanea redeat: ergo nec implicabit contradictionem, quod redeat eadem actio ſucceſſiua, quæ eſt motus, atq; eadem duratio eius, quæ eſt tempus. Conſequentia videtur euidens, quia nulla 48

poteſt aſſignari differentia:quantũ pertinet ad hoc inter actionem ſucceſſiuam,& inſtantaneam.Sed probatur antecedẽs,quia eamdem illuminationem inſtantaneam poteſt Deus conſeruare per horam continuam: ergo poteſt eam in medietate horæ interrumpere, & in fine horæ iterum eam producere. Probatur conſequentia, quia non requiritur maior virtus ad conſeruandum,quàm ad producendum,nec ad cõſeruandum tempore interrupto,vel continuo:ergo qui poteſt vnum,poterit alterum,& ita poterit producere,& reproducere eamdem actionem in extremis partibus horæ,etiamſi in medio tempore fuerit interrupta.Quod confirmari poteſt ex quæſtione præcedenti,vbi probauimus,Deum poſſe reproducere eumdem numero effectũ per eamdem actionem,quam poteſt repetere;ergo non repugnabit, quod poſſit eamdem numero actionem bis ponere in rerum natura.Secundò,motus accipit ſpeciem à termino,ſed poteſt Deus reproducere eumdem numero terminum motus; ergo poterit reproducere eumdẽ numero motum.Probatur minor,quia bene poteſt Deus reproducere idem numero corpus cum eadem numero præſentia locali, quam acquiſiuit per motũ:ergo poterit producere eumdem numero motum,per quem eam acquiſiuit.

49 Tertiò, quia ſi repugnaret reproduci eumdem motum, ideo eſſet,quia non poteſt reproduci idem tempus,à quo ſumit ſuam identitatem numericam, ſed hoc non eſt neceſſarium:ergo reproduci poterit.Probatur minor,quia vel repugnat produci eũdem numero motum,quia repugnat produci idẽ numero tempus verum,& reale:quod ſequitur eumdẽ motum,vel quia non poteſt correſpondere diuerſus numero motus eidem tempori imaginario;ſed vtrumq; horũ eſt falſum:ergo nulla eſt propter hoc repugnantia. Probatur minor de tempore reali,& proprio, quia intrinſeca indiuiduatio huius motus non poteſt ſumi ab hac eius duratione,quæ poſterior ſaltem natura, vel ratione eſt eo,& ideo illum præſupponit indiuiduum.Et multo minus poteſt indiuiduari ab hoc tempore imaginario, quod prorſus extrinſecum eſt motui,& ex conſequenti tempori reali,quare non poteſt dependere ab eo indiuiduatio intrinſeca horum.Et certe ſi ab illo dependeret, ſequeretur etiam Angelum dependere in ſua indiuiduatione ab æuo imaginario (quod etiam datur,ſicut imaginarium tempus) & ideo implicaret contradictionem, quod Deus reproducat eumdem numero Angelum, cuius oppoſitum docuimus q.præcedenti. Probatur conſequentia, quia non minus dependet exiſtentia Angeli ab eius duratione reali, quæ eſt æuum, & hoc ab æuo imaginario, quàm motus à propria duratione ſucceſſiua reali, & hæc à tempore imaginario: ergo

ergo ſicut non poteſt redire idem motus, nec eadem eius duratio, quia non poteſt redire idem tempus imaginarium, cui correſpondent, pari ratione non poterit redire idem numero Angelus, neque idem numero æuum eius. Et tandem probant, quia argum. in oppoſitum ſolui poſſunt, quod ſufficeret, vt Deo non denegaretur.

Secunda opinio putat contradictionem implicare, quod idem numero motus, & tempus reproducantur, & ideo non poſſe fieri etiam per potentiã Dei abſolutam. Ita D. Tho. quodlib. 4. art. 5. Henric. quodlib. 7. q. 16. Duran. in 4. d. 43. q. 3. Capreol. & Palud. ibidem q. 1. Ferra. 4. lib. contra gentes c. 81. & Sotus 4. lib. Phyſ. q. 4. concl. 3. & in 4. d. 44. q. 1. art. 1. & pluresalij, & videtur nobis probabilior. Sed probari ſolet quibuſdam argum. minoris momenti, quæ ideo facile ſoluuntur ab aduerſariis. Primo quidem, quia ad præteritum non datur potentia: ergo impoſſibile eſt præteritum tempus redire. Cui bene reſpondent diuerſa eſſe illa duo, & propterea qui concedit primum, non tenetur concedere poſtremum. Dari enim potentiam ad præteritum non eſt aliud, quàm fieri poſſe, quod præteritum non fuerit, & hoc apertam contradictionẽ inuoluit, quare nullo modo fieri poſſe. Quod vero idem numero tempus reproducatur, non eſt, quod deſinat eſſe præteritum, ſed quod cum vere fuerit præteritum, iterum redeat, hoc eſt iterum fiat præſens, atque præteritum, in quo nulla apparet repugnantia. 50

Secundò probant, quia ſi ſucceſſiuum poteſt reproduci, poterit etiam conſeruari, ſed hoc repugnat cum intrinſeca eius ſucceſſione, quia ſi conſeruaretur, eo ipſo permaneret, & fluere deſineret; ergo etiam repugnat reproduci. Et confirmat Sotus, quia repugnat ſucceſſiuum non fluere, dum eſt: ergo repugnat iam tranſactum redire. Probat conſequentiam, quia facilius videtur detinere illud, quod fluit, quàm reproducere quod iam non eſt. Nam quod fluit iam ſupponitur eſſe. Sed reſpondent negando vtramque conſequentiam, quia conſeruari, vel detineri ſucceſſiuum pugnat cum ratione intrinſeca ſucceſſionis, quare implicat contradictionem; ſed in eo, quod poſtquam effluxit, iterum fluat, nulla videtur eſſe repugnantia. Et ita intelligitur non eſſe facilius detinere ſucceſſiuum, ne fluat; quàm illud de nouo producere, poſtquam effluxit, & deſiuit eſſe, vt putauit Sotus. 51

Tertiò probant, quia ſi pars præterita temporis reproducatur, ſequeretur ſimul eſſe cum parte præſenti, aut futura eiuſdẽ temporis, & conſequenter duas partes temporis ſimul fluere, quod patet eſſe impoſſibile, quia partes eiuſdem temporis di-

Digitized by Google

ſtinguuntur tamquam priores,& poſteriores ; vt ex definitione eius conſtat,quia dicitur eſſe : *Numerum motus ſecundum prius, & poſterius*.Sed probatur conſequentia,quia partem præteritam reproducere,non eſt aliud,quam efficere,vt iterum fluat;ſed iterum fluere,eſt iterum fieri futuram ; & præſentem : ergo ſimul fluentem cum futura,& præſenti.Cui facile reſpondent negando cōſequentiam,quia ſi reproduceretur pars præterita,ſuſpendenda eſſet futura,ne fieret præſens , & loco eius poneretur reproducenda , & ita hæc ſola fieret præſens immediatè poſt inſtans,quo terminabatur,& ſola flueret,non cum alia.

52 Probant tandem,quia intrinſecum eſt tempori habere partes reales priores,& poſteriores,nempe præteritum,& futurum:ergo intrinſecum eſt ei,quod ex præterito,& futuro copulatis inſtanti præſenti , atque efficientibus vnum numero tempus per continuationem componatur,ſed nihil horum habebit tempus, ſi pars præterita reproducatur;ergo impoſſibile reputandum eſt. Probatur minor, quia ſi pars præterita reproducatur, fieri poterit immediatè futura poſt inſtans præſens,& ita eadem pars erit præterita , & futura , nec poterit futura coniungi cum præterita per inſtans præſens , quia idem non coniungitur realiter ſibi ipſi , nec ſecum continuatur continuatione reali , quæ diuerſitatem realem continuatorum dicit. Immo ſequitur , quod breuiſſima pars temporis poſſit fluere ſemper; ita vt mille anni, immo & omnes computabiles in ea includantur, vel ſolum ſint breuis illa pars ſemper repetita per reproductionem , quæ videntur impoſſibilia. Reſpondent tamen hæc omnia aliena eſſe à conſuetudine temporis decurrentis,nec eſſe naturæ eius conſentanea, ſed non implicare contradictionem, quia ſatis in illa parte temporis reproducenda ſaluaretur diſtinctio realis præteriti,& futuri,& vnio realis,vel continuatio earum,non eſt tamen neceſſarium hanc diſtinctionem partium dari in tota extenſione temporis, ſed ſuppleri poteſt per reproductionem , & replicationem eiuſdem partis.

53 Aliis ergo efficacioribus arg. probanda eſt communis ſententia, quam ſequimur, & ſit primum : indiuiduatio motus ſumitur ex quatuor,vt docet Ariſt.5.7.& 8.lib.Phyſ.nempe ex ſubiecto,ex termino,ex tempore,& agente:ita vt quodlibet horum variato , varietur idem numero motus , & ſit alius numero diſtinctus;ſed ad reproductionem eiuſdem motus, atque eiuſdem temporis,quod eſt propria duratio eius,neceſſe eſt variari tempus imaginarium , per ordinem ad quod ſumitur indiuiduatio motus;ergo implicat contradictionē, quod reproducatur idem numero.Euidēs eſt conſequentia,quia euidēs eſt,variari eūdem

numero

numero motum variato eodem numero agente ſubiecto, vel termino, de quo nemo dubitat: ergo non eſt minus euidens variari variato tempore, quia ab omnibus ſimul ſumitur vnitas numerica eius ſecundum Ariſtotelem, & omnes eius interpretes tam Græcos, quam Latinos. Sed reſpondent tempus eſſe ex- 54
trinſecum motui, & ideo non eſſe tam neceſſariã dependentiam ab eo, quàm à cæteris, quare bene poteſt Deus eumdem numero motum reproducere in diuerſo tempore imaginario. Sed contra hanc ſolutionem ſic arguo: in toto ordine naturali rerum adeo reputatur neceſſaria dependentia motus à tempore imaginario, vt hoc variato neceſſe ſit actionem, motum, atque effectum variari, quæ omnia fatentur etiã aduerſarij; ergo motus ſecundum ſuam naturam intrinſecum ordinẽ dicit ad tempus, & hic motus ad hoc tempus imaginarium; gratis ergo & ſine fundamento rationis aſſerunt talem dependentiã à tempore extrinſecam eſſe motui, potius quàm dependentia ab aliis tribus. Quod autem tempus extrinſecum ſit, nihil refert, nam etiam ſubiectum eſt extrinſecum cuiq; accidenti, & ex conſequenti motui: quare hac ratione poſſet eſſe idem numero motus variato ſubiecto, quod tamen negant omnes, quia licet extrinſecũ ſit ſubiectum, intrinſecus eſt accidenti reſpectus dependẽtiæ ad ipſum; eodem ergo modo licet extrinſecum ſit tempus imaginarium motui, intrinſecus tamen eſt eidem motui reſpectus dependentiæ ad ipſum, cuius ea eſt ratio ſatis efficax, quia agentia corporea intrinſecam habent dependentiam in ſuis operationibus à tempore, quare hoc variato neceſſario variantur.

Secundo probatur, quia ſicut corpus per ſuam extenſionem 55
permanentem eſt præſens ſpatio imaginario loci, ita motus per ſuam extenſionem ſucceſſiuam durationis eſt præſens ſpatio imaginario durationis. Quod probatur euidenter, quia licet cœlum quieſceret, & Deus ſuſpenderet propriam durationem motus particularis corporis (quod certum eſt poſſe, ſuppoſito quod propria duratio motus diſtinguitur ex natura rei ab eo) nihilominus idem motus particularis haberet extenſionem durationis extrinſecæ, atque imaginariæ; vnde ſequitur implicare contradictionem dari motum, qui non ſit præſens ſpatio durationis imaginariæ, ſicut implicat dari corpus extẽſum in loco, quod non ſit præſens ſpatio imaginario loci; ſed implicat contradictionem, quod idem corpus per eamdem præſentiã ſimul ſit præſens duobus ſpatiis imaginariis loci, vel per eamdẽ præſentiam vtrumque repleat; ergo etiam implicabit contradictionem, quod idem motus per eamdẽ numero durationem ſit præſens diuerſis ſpatiis durationis imaginariæ, vel quod vtrumque repleat;

repleat;ſed repugnat,quod reproducatur idem motus, quin ſit præſens duobus ſpatijs imaginarijs durationis; ergo impoſſibile reputandum eſt, quod reproducatur. Minorem ſic probo, hæc pars motus præterita per ſuam durationem eſt præſens huic parti ſpatij imaginariæ durationis, ſicut hoc corpus per ſuam extenſionem eſt præſens huic parti ſpatij imaginarij loci, ſi vero reproducatur hæc pars motus, neceſſe eſt fieri præſentem alteri parti eiuſdem durationis imaginariæ,quia repugnat eidem parti eſſe præſentem, cum hæc pars durationis imaginariæ tranſeat non reditura; vnde ſequitur repugnare, quod eadem pars motus cum ſua propria duratione reproducatur, alioqui eadem pars motus per hanc durationem eſſet præſens duabus partibus imaginariæ durationis, quod repugnat, ſicut etiam repugnat,idem corpus per eamdem præſentiam localem ſimul eſſe præſens diuerſis partibus ſpatij imaginarij.

56 Huic etiam arg.conantur reſpondere recentiores quidam, aſſignato duplici diſcrimine, vno quidem inter tempus verum ex vna parte,& imaginarium ex altera.Alio vero inter ſpatium imaginarium loci ex vna parte,& ſpatium imaginarium temporis ex altera.Et differentia inter tempus verum, & imaginarium in hoc dicunt conſiſtere, quod ſpatium imaginariũ fluẽs, quod vocatur tempus imaginarium,concipitur,vt omnino neceſſarium,& immutabile in ſuo fluxu, & ideo pars eius, quæ concipitur ſemel præterita,non poteſt concipi, vt iterum fluẽs, vel iterum rediens. Et huius ratio eſt, quia ſpatium imaginarium concipitur,vt non cauſatum, & propterea concipi debet, vt habens fluxum, & ordinem ſuarum partium à ſe, & non ab alio,quod eſt eſſe neceſſarium,& immutabile,& hinc prouenit, quod pars ſemel præterita non poteſt concipi,vt iterum rediẽs, tempus autem verum,& reale non habet à ſe ordinem, & ſucceſſionem ſuarum partium, ſed dependentem à ſua cauſa efficiente,à qua dependet in ſuo eſſe,& ideo neque omnino neceſſarium,& immutabilem,ſed dependentem,& variabilem,quare non repugnat eamdem partem iam tranſactam, iterum fluere.

57 Et hinc etiam fit, vt licèt ſit neceſſarium, atque intrinſecum tempori,& motui habere partes ſucceſſiuas priores, & poſteriores, non tamen eſt alicui earum intrinſecum eſſe priorem, vel poſteriorem,ſed variari poteſt ordo, ita vt quæ nunc prior tranſiuit, poſtmodum ſit futura, atque adeo poſterior eadem. Ex hoc etiam diſcrimine intelligitur, quod pars tẽporis realis dupliciter poteſt ſumi, primo, vt correſpondet parti temporis imaginarij,& quaſi ſpatiũ durationis eius replet, & hoc modo conſiderata non poteſt ſemel tranſacta redire, vel reproduci,

quia

quia cum pars illa tẽporis imaginarij irreuocabiliter tranſeat, & iterum non poſſit redire, etiam pars veri temporis ei comparata irreuocabiliter tranſit, & redire non poteſt ſub tali reduplicatione coëxiſtentiæ. Secundo conſideratur, ſecundum propriam entitatem, quo pacto accidentalis eſt ei, atque extrinſeca comparatio illa cum parte temporis imaginarij, quia non conuenit ei ſecundum ſe, ſed in quantum ſub ea concipitur ab intellectu noſtro. Secundum diſcrimen inter ſpatium imaginariũ tẽporis, & ſpatiũ imaginariũ loci in hoc dicũt eſſe poſitũ, quod ſpatium locale concipitur vt permanẽs, & immutabile, & ideo corpus non dicitur fieri præſens diuerſis partibus eius, niſi per ſui mutationem, & conſequenter per acquiſitionem alicuius modi eſſendi ſibi inhærentis. Spatium vero temporis imaginarij concipitur vt ſucceſſiuũ, & fluens, atque tranſiens. Et hinc fit, quod vt intelligatur idem motus, vel tempus coexiſtere illi, non eſt neceſſarium, vt diſtinctos modos reales, aut durationes in ſe habeat, ſed ſolum, vt iterum, atque iterum fiat, acciditque illi, vt coexiſtat huic, vel illi parti eiuſdem imaginariæ durationis. Deinde ſicut duratio vera vt coexiſtens maiori, vel minori parti eiuſdem imaginariæ durationis concipitur à nobis, vt maior, vel minor licet in ſe maior, vel minor non ſit, vt patet de æuo, quod in quãtum coexiſtit maiori, vel minori tempori, concipitur à nobis vt maior, vel minor duratio, licèt in ſe formaliter non ſit maior, vel minor, ſed indiuiſibilis; ita duratio eiuſdem motus, quæ eſt tempus, ſi bis exten- 58
datur per reproductionem, vel extendi concipiatur, coexiſtere poteſt duabus partibus eiuſdem temporis imaginarij, & tamquam maior concipi propter talem coexiſtentiam, etiã ſi in ſe non ſit realiter maior, aut diſtincta ſecundũ partes, ſed eadem, æquiualens tamen duabus, aut tribus per repetitionem. Ex tota igitur hac doctrina (quam ſummatim collegi) reſpondent ad formam noſtri argum. negando maiorem, quod ſicut ſe habet præſentia localis corporis ad ſpatium imaginarium loci, ita ſe habeat duratio motus ad ſpatium imaginarium durationis, quod vocatur tempus imaginarium. Et ratio differentiæ eſt, quia corpus non fit præſens ſpatio imaginario loci, niſi per aliquẽ modum ſibi intrinſecum, & ideo per ſui mutationem, & propterea non poteſt per eamdem præſentiam fieri præſens diuerſis ſpatijs: motus vero, & tempus non coexiſtunt tempori imaginario, per aliquid ſibi intrinſecum, ſed ſolum per comparationem noſtri intellectus ei accidentalem, & extrinſecam, quæ ideo variari poteſt, & ita non repugnat per locum ab intrinſeco, quod eadem pars repetita per reproductionem poſſit

correſpon

correſpondere diuerſis partibus eius.

59 Hæc tamen doctrina,ex qua ſoluitur arg.apparentiam qui-
dem veritatis habet, diligentius tamen conſiderata, tria, vel
quatuor in ea inuenio difficilia, & quæ mihi videntur falſa, &
ſolũ excogitata ad eludẽdũ arg.Primũ eſt, quod cõparatio mo-
tus per ſuã durationẽ realẽ cum ſpatio imaginario durationis,
ſit ei extrinſeca,& non neceſſario,neq; per aliquid intrinſecum
ei cõueniens,ſicut cõparatio corporis cũ ſpatio imaginario loci
conuenit ei per aliquẽ modum ſibi intrinſecũ. Quod vero hoc
ſit falſum,probo,quia corpus per ſuã entitatẽ, vel extenſionem
permanentem tãquam per fundamentum ſufficiens intelligitur
præſens ſpatio imaginario loci, & per præſentiã formalem in-
telligitur præſens formaliter;ergo motus per ſuã entitatẽ ſuc-
ceſſiuam,vt ſucceſſiua realis eſt,tãquam per fundamentum ſuf-
ficiens intelligitur præſens ſpatio imaginario durationis,& per
ſuã durationem formalem, & ab intrinſeco ſucceſſiuã intelli-
gitur præſens formaliter. Probatur conſequentia, quia quem-
admodum extenſioni permanenti corporis debetur præſentia
permanens in ſpatio imaginario loci, ita vt contradictionem
implicet eſſe ſine illa,ita etiã entitati,atq;extenſioni ſucceſſiuæ
debetur præſentia in ſpatio durationis imaginariæ, vt cõtradi-
ctionem implicet eſſe ſine illa. Probatur efficaciter paritas ra-
tionis,quia entitati reali exiſtenti extra cauſas debetur ex ſe,&
ab intrinſeco propria præſentia in ſpatio imaginario, ſine qua
eſſe non poteſt per vllã potentiã,corporea quidem ſi ſit entitas
corporea,ſpiritualis vero ſi ſit entitas ſpiritualis. Quod adeo
neceſſariũ reputãt recentiores oppoſitã ſententiã defendentes,
vt affirment,tot præſentias deberi cuicumq; corpori, quot ha-
bet accidentia realia,aut reales entitates diſtinctas; ſed motus
habet entitatẽ realẽ extra cauſas per ſe, & per ſuã durationem
realem; ergo debetur ei ab intrinſeco, & per aliquid reale ſibi
etiã intrinſecum realis præſentia in ſpatio imaginario,nõ præ-
ſentia permanẽs,cum ſit entitas realis ab intrinſeco ſucceſſiua,
60 nec in ſpatio loci, quia ſpatium loci ex ſua propria ratione eſt
permanens, hoc eſt,per modum permanentis conceptum;ergo
debetur ei præſentia ſucceſſiua, & fluens in ſpatio imaginario
ſucceſſiuo,& fluente, quod eſt ſpatium durationis imaginariæ.
Et ratio huius à priori eſt,quia extenſio realis eius non eſt per-
manens,ſicut extenſio corporis,ſed ſucceſſiua, & fluens,& ideo
occupatiua ſpatij fluẽtis,quod nõ eſt loci,ſed durationis. Vnde
ſequitur, quod ſicut non poteſt idem numero corpus habere
eãdem præſentiã in duabus partibus ſpatij localis ſibi adæqua-
tis,etiam ſi per potentiam Dei abſolutam ponatur in eis, ſed
neceſſa

neceſſariò debet habere præſentias diſtinctas, pari ratione implicat contradictionem, quod idem motus per eamdem durationē ſit præſens diuerſis partibus ſpatij imaginariæ durationis ſibi adæquatis, & cum hoc ſequatur euidēter ex reproductione eius, vt concedunt aduerſarij, ſequitur eſſe omnino impoſſibilē.

Ex his infero primo, falſum eſſe, quod in eadem doctrina dicitur, nempe motui, & tempori cōuenire reſpectum ad ſpatium imaginarium per ſolā coexiſtentiā, vt cōuenit mēſuræ indiuiſibili reſpicere diuiſibilem per ſolā coexiſtentiam, vt æuo reſpicere tempus, ſed re vera cōuenit illi per intrinſecā, atq; ſibi eſſentialem rationem præſentiæ, in quo etiā differunt à corpore reſpiciente ſpatium imaginarium loci: nam licet reſpectus ad ſpatium loci ſit intrinſecus, atque eſſentialis ipſimet præſentiæ quam habet corpus in ſpatio, corpori tamen non eſt eſſentialis præſentia ipſa, nec ideo talis reſpectus in ea incluſus ad ſpatiū, quia prius præintelligitur cōſtitutus in ſuo eſſe eſſentiali, quam intelligatur præſens, quamuis per ſuammet entitatem debeatur ei præſentia, motui vero, & durationi eius, non ſolum debetur præſentia in ſpatio, tāquam ei præſuppoſitis, atque conſtitutis in ſua eſſentia, vel entitate reali, ſed pertinet ad eſſentiam eorum, quare ſine illa non poſſunt vllo modo reperiri. Quod ſic probo; eſſentialis eſt motui, & tempori extenſio ſucceſſiua partium realium priorum, & poſteriorum, ſed per hanc extenſionem occupant, & quaſi replent ſpatium ſucceſſiuū imaginariæ durationis, & illi fiunt præſentia; ergo talis præſentia eſſentialis eſt eis, & ideo occupatio determinatæ partis eiuſdē ſpatij imaginarij, & præſentia ad illam intrinſeca eſt determinatæ parti motui, & tempori, ſine qua nec poteſt eſſe in rerum natura, neque intelligi. Et propterea pertinet ad intrinſecā indiuiduationem eius, ſicut ad indiuiduationem talis præſentiæ localis pertinet reſpectus ad tale ſpatium, & in hoc puto principaliter diſtingui has duas opiniones; nam illa putat hāc præſentiā in ſpatio imaginario durationis extrinſecā, & accidentalē eſſe motui, & tēpori, nos vero dicimus eſſe ei intrinſecam, neque conuenire illi per aliquem modū realē ſibi inhærentem, ſicut præſentia in ſpatio loci cōuenit corpori, ſed per ſuam entitatem, & rationem intrinſecā, in quibus includitur, eo modo, quo reſpectus ad ſpatium conuenit ipſimet locali præſentiæ corporis, vt probat efficaciter noſtra ratio facta. 61

Secundo infero falſum eſſe, quod dicitur, ſpatiū quidē imaginariæ durationis habere modū, & ordinē ſuarū partiū fixum, & ſtabilem, ſeu immutabilē, & neceſſarium; ita vt ſemel tranſacta parte, vel ſemel præterita non poſſit vllo modo fieri iterum futura, 62

futura,aut præſens,aut quæ ſemel eſt prior, fieri poſterior, & ideo nec illo modo redire, tempus autem verum,& reale non habere modũ,& ordinẽ ſuarũ partium realium neceſſarium, & immutabilẽ,ſed variari poſſe, ita vt pars ſemel præterita poſſit fieri iterum futura,& præſens,& quæ ſemel eſt prior,poteſt fieri poſterior per reproductionẽ,cuius rationẽ aſſignãt, quia ſpatiũ imaginariæ durationis concipitur vt non factum,ſed quaſi à ſe habens eſſe,& ideo vt independens ab alio,& conſequenter à ſe habens modum,& ordinẽ ſuarum partium,& non depẽdentem ab alio,& propterea nec mutabilem,aut variabilem;ſed tempus verum habet eſſe dependens à ſuis cauſis, præſertim à prima,& conſequenter non omnino immutabile, & neceſſariũ, ſed variabile,& pari ratione modũ, & ordinẽ ſuarum partium variabilem habet modo explicato. Falſum autem dicimus eſſe diſcrimen hoc,atque etiam rationẽ eius,ſed dicendum verũ tempus habere eſſe dependens à cauſis, quantum ad actualem exiſtentiã extra illas,ita vt potuerit non fieri,vel non eſſe,& poſtquam factum eſt realiter,deſinat,ſed quantum ad rationem intrinſecam,non ſolum ſpecificã, ſed indiuidualem ſuarum partium,& conſequenter quantũ ad modũ,& ordinem earum immutabile,& neceſſariũ eſſe, non minus,quam tẽpus imaginarium,immo hoc talem habere immutabilitatem ab illo. Quod ſic probo,tempus imaginarium non eſt factũ, cum nõ ſit reale, & verum,ſed ſuum eſſe in eo conſiſtit, quod ad ſimilitudinem veri actu exiſtentis,vel poſſibilis excogitatũ ſit, alioqui imaginaria eius ratio non eſſet veritati cõformis,ſed quaſi tragica,& ſine fundamẽto cõficta,vt cõfingere ſolemus chimerã,vel hircoceruum,ſed de imaginario concedunt habere eſſe, & ordinẽ,ac modum ſuarũ partium immutabilẽ,& neceſſariũ: ergo neceſſe eſt eadẽ habere tempus verũ,à quo ea in cogitatione deſumit.

63 Secundò,ſpatiũ imaginariæ durationis excogitatur quaſi fluẽs, atque cõpoſitum ex partibus futuris,præſentibus, & præteritis, & ideo nondum exiſtentibus,actu exiſtentibus etiã non extantibus,ſed hæc non poteſt habere, niſi in quantum per ſimilitudinem ad tẽpus verum eas habens,vel ex propria, & vera ratione eſſentiali poſtulans:ergo nec poteſt habere modum, & ordinem tãquam immutabilẽ,& neceſſariũ excogitatum,niſi quia eum habet,vel poſtulet tẽpus verum, & ex hoc colligitur,quod ſicut de parte temporis imaginarij aſſerunt, quod ſemel tranſacta nullo modo poteſt redire,nec etiam,quæ ſemel eſt præterita,fieri futura,vel præſens,aut quæ ſemel eſt prior,fieri poſterior,ita aſſerendũ ſit de parte tẽporis veri,quod nõ poſſit ſemel tranſacta redire per reproductionem, nec ſemel præterita fieri

futura

futura aut præſens, nec ſemel prior, fieri poſterior. Ad primum argum. oppoſitæ ſententiæ diſtinguenda eſt maior, quod eadem numero actio inſtantanea poſſit reproduci, nam ſi ſit agentis naturalis, & corporei, negandum eſt, quia vnitas numerica eius ab intrinſeco dependet à tali inſtanti temporis, in quo fit, & cum non poſſit reproduci idem inſtans temporis iam tranſactum, ſicut neque idem tempus, nec poteſt reproduci eadem numero actio in eo facta Non eſt autem eadem ratio de actione diuina non dependente à tempore, ſed ex hoc non ſequitur poſſe reproduci eamdem actionem ſucceſſiuam, quia ab intrinſeca pendet vnitas numerica eius ex tali tempore, in quo facta eſt. Et dum dicitur, poſſe Deum conſeruare eamdem actionem corpoream per horam continuam, concedendum eſt, ſed negandum, quod infertur, nempe poſſe interrumpere conſeruationem eius per ſecundum quadrantem eiuſdem horæ, & iterum eamdem numero illuminationem ponere in rerum natura per tertium, & vltimum quadrantem, quia ſemel interrupto tempore, vel duratione, in qua actio illa conſeruatur, non poteſt eadem numero reproduci, vt probatum eſt propter intrinſecam dependentiam ex tali tempore.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt minor, nam præſentia localis, 64
quam corpus acquirit in motu, duplex eſt, vna adæquata, & indiuiſibilis, quam acquirit in ſingulis inſtantibus temporis, in quo fit motus, alia inadæquata, & diuiſibilis habens latitudinem ſecundum proportionem diuiſibilem ad ſpatium, quam acquirit corpus per partes motus, & per totum, vnde eam non habet niſi dum actum mouetur, illam vero non poteſt habere dum mouetur. Sed in primo non eſſe partis motus præcedentis, vel in primo non eſſe totius motus, ſi ſit vltima, cum præſentia igitur adæquata quam prius habuit, poteſt Deus reproducere corpus iam corruptum, cum præſentia vero inadæquata atque diuiſibili repugnat. Et ratio differentiæ eſt, quia hæc eſt proprius terminus motus, ex ſua intrinſeca ratione habens, quod non poſſit acquiri vel haberi niſi ſucceſſiue, atque in motu, & per motum; vnde ſicut non poteſt reproduci idem numero corpus cum eodem numero motu, quem prius habuit, ita nõ poteſt reproduci cum eadem numero præſentia inadæquata, quam ſemel habuit. Præſentia vero adæquata, & indiuiſibilis nõ eſt proprius terminus motus, ſed ſine motu etiam haberi poteſt, vt eam habuerunt corpora omnia in prima ſui productione, quare bene poteſt produci a Deo non ſolum ſine motu, ſed etiam ſine actione dependente à tempore, quod ſi per motum, vel actionem dependentem à tempore producenda eſſet, impli-

caret contradictionem ſemel extinctam reproduci.

65 Ad tertium neganda eſt minor, quod dependentia motus à tempore non ſit ſufficiens ratio, propter quam repugnet eumdem motum numero reproduci. Et cum quæritur, an indiuiduatio motus dependeat à propria eius duratione, vel ab imaginaria. Reſpondeo tam motum, quam propriam eius durationem indiuiduari, per ordinem ad ſpatium imaginarium durationis, ad quod intrinſecum reſpectum dependentiæ dicit, eo prorſus modo, quo pendet talis præſentia localis corporis, vel tale corpus ſub ratione præſentis per illam à tali ſpatio imaginario, vnde ſicut repugnat, idem corpus habere eamdem numero præſentiam in diuerſo ſpatio, ita repugnat eumdem motú, eádemque durationem eſſe præſentem diuerſis partibus ſpatij imaginariæ durationis. Et hæc eſt ratio propter quam repugnat idem numero reproduci, quia ex hoc ſequeretur per locum ab intrinſeco diuerſis partibus eſſe præſens. Et quod tandem infertur de æuo, difficultate prorſus caret, propter duplex diſcrimen inter æuum ex vna parte, & tempus cum ſuo motu ex altera, nam æuum cum ſit duratio ex propria natura indiuiſibilis, & ordinis ſuperioris, hoc eſt non ſublunaris, nec dependet à tempore vero, nec etiam imaginario, quare non indiuiduatur ab eo, nec ab aliquo eius inſtanti. Præterea licet ſit duratio, permanens tamen, & non fluens, nec intrinſecam habens ſucceſſionem, quamuis ſua virtute poſſit coexiſtere cuicumque durationi inferiori, etiam ſucceſſiuæ, veræ, aut imaginariæ. Et propterea etiam ex hac parte non poteſt dependere indiuiduatio eius ab ſpatio tēporis imaginarij, ſicut nec ab eo dependet indiuiduatio rerum permanentium, vt permanentes ſunt, vel vt in ſuo eſſe, & non in ſuo fieri conſiderãtur. Non ergo ſequitur, quod repugnet eumdem numero Angelum cum eodem numero æuo prius anihilatum reproduci, quia iterum creari poteſt à Deo, per actionem non dependentem à tempore, neque ab æuo imaginario, motus vero, & tempus quomodocumque fiant, intrinſecam habent dependentiam à tempore imaginario, vt probauimus, & ideo implicat cōtradictionem reproduci. Et hæc ſint ſatis de hac quæſtione perdifficili, ac de tota commentatione horum librorum Ariſtotelis de ortu, & interitu rerum naturalium: faxit Deus optimus, & maximus, vt quæ in ea ſcripſimus grata ſint ei futura, & reipublicæ litterariæ vtilia, & ita in laudem, & gloriam ipſius, ac Deiparæ virginis, necnon Angelici Doctoris Diui Thomæ cedant.

LAVS DEO.

INDEX RERVM OMNIVM NOTABILIVM, QVÆ IN his commentariis continentur.

Actio.

ACTIO *ſemper eſt à proportione maioris inæqualitatis, & à proportione minoris dari non poteſt.* p.384.nu.72
Actio, & reactio dantur ſimul inter contraria, & ſecundum eamdem contrarietatem. p.440.nu.146

Actiuitas.

Actiuitas agentis quomodo debeat excedere reſiſtentiam paſſi. p.390.num.82. & p 393 num.87

Aër.

Aër habet ex propria natura ſummam humiditatem, & prope ſummum calorem. p.564.565.num.139. & 140. *Sed in media regione per antiperiſtaſim eſt frigidiſſimus, ſicut in regione ſuprema, & infima maximum calorem habet à ſole impreſſum.* p.423. num.120. & ſeq. & p.424.num.19. & ſeqq.

Agens.

Agens, & paſſum non debent eſſe omnino ſimilia, neque omnino diſſimilia. p.404.num 93
Agens an, & quomodo poſſit producere effectum ſibi æqualem in intenſione. p.403.num.91. *An poſſit agere in ſeipſum actione vniuoca.* p.413.num.105

Alteratio.

Alteratio an ſit, & eius acceptiones. p.78.num.106. *Quid ſit.* p.78. num.106. *An fieret poſſibilis, ſi eſſet impoſſibilis generatio.* p.81. num.108. *Propriè ſumpta eſt motus ſucceſſiuus, atque continuus.* p.86. num.113. *Quomodo continuatur.* p.97.nu.125. *An ſemper ſit continua.* p.108.num.135

Aqua.

Aqua habet ſummam frigiditatem, humiditatem vero nõ, niſi prope ſummam. p.565.num.141. & 142. *Per antiperiſtaſim vero hyemali tempore calida eſt in ſubterraneis locis, ſicut verno tempore frigida.* p.554.num.118.119

Augmentatio.

Augmentatio an detur in rerum natura, & quid ſit. p.213.n.10.
Realiter diſtinguitur à nutritione. p.219.nu.18. *Motus eſt ad*

VV 2 maiorem

maiorem quantitatem per eam productam. p.265.num.73. Per eam augentur omnes partes viuentis.p.269.num.78. In quo ſenſu verum ſit,quod toto tempore vita dur. p.280.num.94. A diminutione diſtinguitur tamquam poſitiuum à negatiuo, vel tamquam productio à corruptione.p.297.num.117

Chriſtus Dominus.

Sacrum Chriſti corpus habuit temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus tamquam omnium temperamentorum perfectiſſimum,& nihilominus nullum morbum contraxit per totam vitam. p.624.num.31

Contactus.

Contactus quotuplex ſit.p.337.num.4. Qualis contactus requiratur inter agens,& paſſum ad agendum.p.340.num.9. An poſſit ſuppleri per potentiam Dei abſolutam, ita vt agens agat in paſſum,quod nullo modo tangit.p.351.num.26

Contrarietas & contraria.

Contrariorum definitio elucidatur.p.520.nu.56.Contraria non poſſunt eſſe ſimul in gradibus intenſis naturaliter. p.524. num.62. Sed bene per potentiam Dei abſolutam.p.526 nu.66.Contrarietas non eſt immediata oppoſitio, ſicut contradictoria. p.528.n.69. & 70. Quamuis contraria quædam nullum medium admittant circa ſubiectum. p.526.num.66. In gradibus vero remiſſis ſimul eſſe poſſunt,& in mixtis ita reperiuntur. p.535.num.83. & 84. Quod verum eſt non ſolum de actiuis, & paſſiuis, ſed etiam de non actiuis. p.541.num.93

Denſitas.

Denſitas non eſt virtus actiua agentis, ſed ſolum conditio agendi. p.397.398.num.90. Iuuat maxime ad agendum.ibid. Ratione maioris denſitatis poteſt agens producere effectum ſibi æqualem in intenſione. p.408.num.99

Diſpoſitio.

Diſpoſitiones præcedentes in materia non concurrunt efficienter ad expulſionem vnius formæ,& introductionem alterius, ſed ſolum materialiter. p.198.num 224.& ſequent.

Elementa.

Elementa ſunt corpora ſimplicia p.588.num.22.Non manent formaliter in mixto.p.475.nu.47. Quid ſit elementa virtute contineri in mixto. p.475. num.47. Quodlibet eorum habet duas qualitates non contrarias,nec in ſummo gradu.p.549.num.108. Sed vnam in ſummo,alteram in minori gradu.p.561.num.131. & 132. Sed qualitas, quam habet minus intenſam, non habet permixtionem qualitatis contrariæ. p.568.nu.147. Nullum elementum poteſt producere aliud ſpecie diſtinctum à ſe,tamquam

cauſa efficiens per ſe, immo nec duo ſimul. p.603.nu.52.& 53

Elementorum formæ non ſunt formaliter contrariæ, ſed bene radicaliter. p.520. num.56. Qualitates elementorum non ſunt formæ ſubſtantiales eorum, ſed accidentia ſuperaddita. p.514.nu.44

Generatio.

Generatio ſubſtantialis datur in rerum natura. p.17.nu.23. Quid ſit, & quæ eius definitio eſſentialis. p.20.nu.28.& pag.22.n.31. Habet pro termino ad quem adæquato, & vt quod totum compoſitum. p.28.num.41. Pro termino formali, atque primario ordine executionis formam cum modo vnionis. p.28.nu.42. Rationem formalem generationis deſumit à forma. p.31.nu.46. Proprium ſubiectum inhæſionis eius eſt materia prima. p.36.nu.52. Eſt actio inſtantanea diſtincta ab alteratione. p.39.num.58

Generatio vnius eſt corruptio alterius, in quo ſenſu ſit vera. pag.59. num.84.& ſeqq. Generatio prior natura eſt corruptione abſolutè loquendo. p.74.num.102

Habitus.

Duo habitus contrarij poſſunt eſſe ſimul naturaliter, vt erroris, & ſcientiæ, & actus cuiuſque cum habitu altero, ſed actus vtriuſque, nec per potentiam Dei abſolutam. p.539.nu.90.& ſeqq.

Ignis.

Ignis habet calorem ſummum, & prope ſummam ſiccitatem. pag. 564.num.138. Quomodo, vel à quo generetur per ſe, tamquam à cauſa efficiente, dum per colliſionem ferri & ſilicis generatur. pag.605.num.55.& ſeqq.

Indiuiſibile.

Indiuiſibilia quot ſint in alteratione, an producantur in tempore, vel in inſtanti. An diſtinguantur continuatiua à terminatiuis. pag. 108.num.135.& ſeqq.

Intenſio.

Intenſio fit per additionem gradus ad gradum, atque etiam per maiorem radicationem in ſubiecto, nam duo hæc ſibi non aduerſantur. pag.117.num.145

Gradus intenſionis ſimiles omnino ſunt, atque eiuſdem perfectionis indiuidualis, nec inter ſe eſſentialiter ſubordinati. p.131.nu.158

Intenſio qualitatis habet terminum magnitudinis intrinſecum naturaliter, non verò paruitatis. p.140.num.167. Quomodo terminetur intenſio qualitatis, vt eſt diſpoſitio ad formam ſubſtantialem. pag.147.num.174

Intenſio qualitatum ſupernaturalium ſecundum ſe non habet terminum intrinſecum magnitudinis. p.150.num.177

Mixtio, & mixtum.

Mixtio quid ſit. p.454.nu.6. Naturaliter eſt poſſibilis. p.459.nu.14.

An, & quomodo diſtinguatur à generatione. p.462.n.23.24.25.
An vera mixtio fieri poſſit ex liquidioribus. p.483.num.62
In mixtis reperiuntur aliæ qualitates præter elementales. p.508.n.33. Sed nullum mixtum poteſt generare elementum, niſi vt cauſa per accidens. pag.605 num.55
Mixtorum temperamentum non conſiſtit in quinta qualitate continente, vel non continente quatuor primas, nec talis qualitas datur, ſed conſiſtit in ſola proportione primarum. pag.614. num. 13. & 14
In mixtis datur temperamentum æquale ad pondus ex qualitatibus alteratiuis, non tamen æquale ſecundum omnes partes eorũ. pag.619. num.23. & ſeqq. Vbi explicantur varia temperamentorum genera, ex qualitatibus vero motiuis non datur æquale ad pondus naturaliter, quamuis aliquo modo dari poſſit per potentiam Dei abſolutam. pag.628 num.40. & ſeqq.

Nutritio.

Nutritio datur in natura rerum. pag 211.num.8 Quid ſit. p.213. num.10. Fit ſemper ſucceſſiuè. p.226.nu.27. Quomodo ſit continua. p.245 nu.45. Non ſemper fit, ſed interrumpitur aliquando. pag.246.num.48. In nutritione imperfectorum viuentium cum noua parte materiæ aduenit noua pars formæ, non vero in animalibus perfectis præſertim in homine. p.289.nu.107. In nutritione ſicut augentur omnes partes, ita diminuuntur omnes. ibid. Nihilominus idem numero permanet viuens toto tempore vitæ. ibidem.

Qualitas.

Qualitates propriæ elementorum ſunt primæ, atque etiam formales, præter quas non dantur virtuales. p. 503.num.25
Qualitates ſymbolæ diuerſorum elementorum non diſtinguntur ſpecie. pag. num.

Rarefactio, & condenſatio.

Per rarefactionem non producitur quãtitas, nec per condenſationem deperditur. p.304.num.128. Rarefactio non eſt motus localis ad maiorem extenſionem corporis, ſed vera alteratio, per quam primo, & per ſe producitur qualitas, quæ vocatur raritas. pag.318. num.147. Sine rarefactione implicat contradictionem corpus cui non additur quantitas maius fieri. p.328. nu.162. Explicantur omnia quæ reperiuntur in rarefactione. p.331.num.166

Reſiſtentia.

Quid, & quotuplex ſit. pag.364.num.44. Quo ordine, & modo conueniat primis qualitatibus. p.374.num.60

Reflexio.

An intendatur lumen in medio per reflexionem, & quæ ſit cauſa

talis intenſionis. pag.430. num.131

Reproductio.

Res permanens iam corrupta non poteſt eadem numero retroduci naturaliter, ſed bene ſupernaturaliter, ſucceſſiua vero, nec per potentiam Dei *abſolutam. p.665.num.50*

Reſurrectio.

Reſurrectio corporis mortui eſt actio, vel mutatio eiuſdem ſpecici cum prima generatione eius, ſed per virtutem naturalem, etiam Dei, vt concurrentis cum naturalibus cauſis non poteſt fieri. pag. 661. num.43

Sanguis.

Sanguis numquam eſt continuus cum carne, & aliis partibus corporis viuentis. p.252. num.57. Continuatio eiuſdem ſanguinis cum corpore viuente, non fit prius, quam conuertatur in ſubſtantiam aliti. p.253.num.58. Sed ſimul, & per eamdem actionem nutritionis. p.252.num.57

Subiectum.

Quod ſit ſubiectum horum librorum. p.3.num.4. Subiectum accidentium eſt compoſitum, non materia. pag.67.num.92. & ſeqq. & pag.159. nu.187. & ſeqq. Sed vnius accidentis non ſemper eſt ſubiectum proximum aliud accidens. p.183.nu.208. Nec ſubiectum proximum accidentium ſemper eſt ſubſtantia. pag.188. num.213. Sed ſæpe vnum accidens eſt proximum ſubiectum alterius. pag.191.num.216

Terra.

Terra habet ſummam ſiccitatem, & prope ſummam frigiditatem. p.447.nu.143. Habet etiam ſummam grauitatem. p.566.n.142

Violentum.

Violentum ſimpliciter non poteſt eſſe perpetuum naturaliter, bene tamen violentum ſecundum quid, quod ſequitur ex ordine naturali vniuerſi, & de ſolo illo intelligitur vniuerſale principium Ariſtotelis: Nihil violentum eſt perpetuum, *non de hoc. pag. 558. num.124. & 125*

Vita.

Vitam conſiſtere in calido, & humido, vt docet Ariſtot. quonam modo ſit intelligendum. pag.628.num.38

FINIS.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

[illegible] Google

Digitized by Google

Digitized by Google